BIBLIOTECA NAZIONALE VITTORIO EMANUELE
6
39 D
23

CONFVTATIO PROLEGOMENΩN BRENTII,

QVAE PRIMVM SCRIPSIT ADVERSVS VENErabilem virum Petrum à Soto, deinde verò Petrus Paulus Vergerius apud Polonos temerè defendenda ſuſcepit.

Autore Stanislao Hoſio Epiſcopo Varmienſi.

Opus elegantiſsimum, nunc recens æditum, & in quinque libros diſtributum, noſtri temporis hæreſes primùm ab origine recenſens, dein eas complectens cōtrouerſias maximas, quæ nunc de fide & religione potiſsimùm agitantur, vti ſequens mox pagina indicabit.

Secunda æditio, nouis ab autore aucta acceſsionibus.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

COLONIAE,

Apud Maternum Cholinum.

M. D. LX.

Cum gratia & Priuilegio Cæſ. Maieſt. ad decennium.

ARGVMENTA QVINQVE
LIBRORVM HVIVS OPERIS.

Liber primus recenſet ab origine noſtri temporis hæreſes.

Secundus agit de legitimis Iudicibus rerũ Eccleſiaſticarũ.

Tertius docet de autoritate Sacræ Scripturæ.

Quartus eſt de Traditionibus.

Quintus tractat de Catholica Eccleſia.

In quorum capitum maximè nunc inter Doctos controuerſorum tractatione, præter multiplicem & reconditam eruditionem, habes Confutationem ſolidam argumentorum, quæ Brentius & ſimiles Eccleſiæ aduerſarij hac ætate potiſsimùm adferre, & Catholicis obiectare conſueuerũt. Nec eſt vlla ferè materia de religione hoc tempore controuerſa, de qua iudicare non poſsit, qui huius autoris opus excuſſerit diligenter.

SERENISSIMO
ET CHRISTIANISSIMO PRINCIPI ET DOMINO, DOMINO SIGISMVNDO AVguſto, Dei gratia Regi Poloniæ, Magno Duci Lithuaniæ, Ruſsiæ, Pruſsiæ, Maſouiæ, Samogitiæ, &c. Domino & Hæredi, Domino clementiſsimo, Stanislaus Hoſius Epiſcopus Varmienſis obſequium ſuum defert.

BIBLIOTECA NAZ. VITTORIO EMANUELE ROMA

VIDI SERENISSIME REX LIbellum quendam Ioannis Brentij, quem tibi Petrus Paulus Vergerius dicare veritus non eſt: neque ſine magna animi mei moleſtia legi. Vocat is libellum hunc aureum, ſed ego non facilè crediderim, aurum illud, quod prouerbio celebratur, Toloſanum, maiorem perniciem ijs attuliſſe, quorum eſt manibus attrectatũ, quàm quantam incautis & ſimplicibus, quorum verſabitur manibus hic libellus, adferre queat: Vt ſi dici meretur aureus, non ex alio quàm ex auro Toloſano conflatus eſſe videatur. Quid enim? An non omnem ordinem in eo peruertit? án non policiam omnem deſtruit? án non profert omnia ſedulò, quæ ad pacem & tranquillitatem Eccleſiæ perturbandam pertinere vidētur? Quòd ſi rectè vir quidam ſanctus, pacem omnium rerum eſſe dixit ordinis tran-

Auguſtin. lib. 19. de Ciuit. Dei, cap. 13.

quillitatem, quæ poteſt ibi eſſe pax, vbi hoc agitur, vt ne quid ordine fiat, vbi nihil aliud laboratur magis, quàm vt ea, quæ terribilis eſſe deſcribitur, tanquàm acies caſtrorum ordinata, quæ ſæpè regnum cælorum in ſcripturis appellatur Eccleſia, locus ille teterrimus efficiatur, in quo nullus ordo, ſed ſempiternus horror inhabitat? Ac quòd libellum talem in publicum edendum Vergerius curauerit, nihil miror: quòd autem eũ tibi Catholico, Chriſtiano, Orthodoxo Regi dicare, nomenq́; tuæ Maieſtatis, quod vbique terrarum, ſicut aliarum virtutum, ſic veræ pietatis laude cũ primis clarum eſt & illuſtre, per hunc modum contaminare auſus fuerit, id verò eſt, quod mirari ſatis non poſſum. Cæterùm quid ille vereatur, qui minimè cõtẽtus, ita te nuncupando tibi libro hoc, quantum in ipſo fuit, deformaſſe: auſus eſt prætereà virum longè ſui diſsimilem Aloyſium Lipomanum Epiſcopum Veronenſem, quo iam inde à ſexcentis propè annis, ex quo tempore Chriſti recepit Euangelium, nullum ex Legatis Apoſtolicis vidit Polonia, neque ſanctiorem, neque doctiorem: hũc talem virum, multò etiam maiore impudentia, quàm olim Auxentius hæreticus, grauiſsimum, doctiſsimum, ſanctiſsimum virum Ambroſium, auſus eſt hic homo leuiſsimus prouocare, vt de capitibus in hoc, vt ipſe vocat, aureo libello contentis, te iudice, ſecum diſceptaret. Quid vereatur ille, quem ſic in mentem reprobam abijſſe videre licet, poſteaquàm ſemel abnegato Chriſtianiſmo, Lutheraniſmum amplexus, ex alia in aliam ſectam eſt prolapſus, vt peccatum ſuum quaſi Sodoma prædicet,

dicet, neque pudeat eum in ſua malicia gloriari, dum palàm iactat, ſe quod bis Deo præſtitit iuſiurandum, id violaſſe: cuius etiam formulam excudi typis fecit, vt qui ſit homo, teſtatum orbi faceret vniuerſo. Ego verò, quòd illius tam eminet, tamque proiecta eſt audacia, minùs miror, quem & frontem pridem omnem perdidiſſe, & ab omni Dei metu prorſus remotum eſſe, vel ea ſola ſcripta ſatis indicant, quæ in proximis hiſce Varſchauienſibus Comitijs in vulgus ſpargi curauit. Illud non poſſum non mirari, quòd inueniuntur nihilominùs, qui non ſine quadam animorum aſſenſione commenta legant eius hominis: qui ſic ad omnem leuitatem incubuiſſe videtur, nihil vt cauerit diligentiùs, quàm ne quid vſquàm veri ſcriberet. Nolo cætera commemorare, longum enim foret. Vel hæc vna Epiſtola, quam ad Maieſtatem tuam ſcripſit, quot mendacijs eſt referta? Principiò religionis conſtituendæ cauſa, te Comitia fingit edixiſſe, cùm tamen neque in literis, quas ad Conſiliarios regni tui ſcribi feciſti, neque in legatione, quæ nuncijs ad minora Comitia de more profectis data eſt, vel minima fuerit de religione facta mentio: quin & illud ſatis conſtat, multis in terris Maieſtatis tuæ, qui delecti fuerant ad maiora Comitia nuncij, eis mandatum ſeriò fuiſſe, ne quam religionis mentionem inijcerent, néue quid noui de ea decerni paterentur, quòd in veteri libenter eſſent acquieturi. Cuius etiam dati ſibi mandâti, cùm ad maiora Comitia veniſſent, nonnulli fuerũt admoniti. Sed nec illud obſcurũ eſt, quòd Maieſtas tua nulla alia de re cõſultationẽ in Comitijs haberi

tijs haberi per nuncios terrarum ſuarum voluerit, quàm quæ propriè ad Comitia pertineret, nimirùm de ratione qua regnum defendi poſſet, ineunda: quòd rectè indicares, religionis tractationem ad ſynodos Epiſcoporum, non ad regni vel imperij Comitia pertinere. Quamobrem etiam cùm res poſtulare viſa eſt, vt mentio tamen aliqua religionis fieret, ſic per Ioannem Oczieski regni tui Cancellarium, virum non ſolùm ingenio prudentiáq; ſingulari & admirabili quadam dicendi facultate, ſed etiam ſumma in Catholica & Orthodoxa fide conſtantia præditum, rem proponi feciſti, diſertis vt verbis id explicari mandares, nolle te, vt de conſtituenda religione, quæ rectè pridem eſſet conſtituta, verùm vt de eo tantùm ſententiæ dicerentur, quemadmodum abſente à regno Maieſtate tua, prouideri poſſet, vt pax nihilominùs & tranquillitas in regno conſeruaretur: ac de communi tandem Senatorum omnium ſententia decreuiſti, ſi quis in religione nouare deinceps aliquid auſus eſſet, vt is hoſtis patriæ, publicæque pacis perturbator haberetur, ac iiſdem, quibus hoſtis patriæ, pœnis eſſet obnoxius. Hæc verò, án non ex Diametro, quod aiunt, cum ijs pugnant, quæ narrat Vergerius? Quem & illud non puduit in eadem Epiſtola comminiſci, cùm vt emendatio quædam fieret abuſuum & errorum, qui ſunt in Eccleſiam inuecti, nonnulli contenderent negaſſe Proceres, eam rem ad Romani Pontificis & Epiſcoporum cognitionem & dijudicationem pertinere: cùm ex Comitiorum Decreto, quæ ſunt ante biennium Petricouiæ habita, nuncius à te miſſus

te miſſus fuerit ad Pontificem maximum, qui non ſolùm, quod facere Catholicis Regibus & Principibus vſitatum eſt & ſolenne, te fore ſemper in eius autoritate polliceretur, verùm etiam Legatum ab eo mitti peteret, cuius autoritate, qui ſunt in regno tuo religionis ergò motus excitati, tranquillari poſſent. Cuius legationis decernendæ, princeps in Senatu fuit vir Illuſtris Ioannes Comes à TarnovV, multis rebus, & bello, & pace, magna cum laude felicitatéque geſtis clariſſimus: qui non dubitauit etiam dicere, quod à Catholico Senatore dictum oportuit: Si qua facta eſſet quorumcunque tandem rituum mutatio præter aſſenſum Sanctæ Sedis Apoſtolicæ, futurum, vt Schiſmaticorum infamiam gens noſtra non effugeret. Cùm itaque non de tua magis, quàm de ſumma Senatus totius voluntate, decreta fuerit hæc ad Pontificem legatio, quod iſte, qui tam eſt in aliena Republica curioſus, neſcire non potuit, quæ eſt huius hominis tam perfricta frons, vt audeat ſcribere, negaſſe Proceres, emendationem abuſuum & errorum, ad Romani Pontificis & Epiſcoporum cognitionem pertinere? Cur enim tanto ſtudio mitti nuncium ab Apoſtolica Sede petiuiſſent, ſi nihil harum rerum ad illam pertinere iudicaſſent? Iam verò conuicium illud, quo Papam & Epiſcopos, quos veritatis vindices & aſſertores fuiſſe ſemper, & eſſe dubium non eſt, hoſtes veritatis appellat, nunquid à manifeſto veritatis hoſte profectum non eſt? Sed ego quò plures eius legi libellos petulantiſſimè ſcriptos, hoc magis perſpexi, non aliundè quàm ex fraude, fallacys,

ciјs, mendaciјs eum totum conſtare, qui nihil vnquàm ve- rius loquutus eſſe videtur, quàm cùm ſe vocat Exulem Ieſu Chriſti: quandoquidem ex quo tempore ſe tranſtulit in aliud Euangelium, & à Chriſti corpore præcidit, ciuis & domeſticus eſſe Dei deſiјt, & extorris à Chriſto factus, in Sathanæ ſe poteſtatem ipſe tradidit, cuius ſpiritu cùm agatur, alia quàm quæ profert, proferre nequit. Neque enim falſum eſſe poteſt, quod ait veritas: Quomodo poteſtis bona loqui, cùm ſitis ipſi mali? Videtur is ex eorum eſſe numero, quos Ioannes vocat Antichriſtos, de

1.Iohan.2. *quibus ait: Ex nobis exierunt, ſed non erant ex nobis: nam ſi fuiſſent ex nobis, permãſiſſent vtique nobiſcum. Sic enim fuit iſte aliquando in Chriſti corpore, quomodo ſunt humores mali in humano corpore, qui cùm euomuntur, corpus releuatur: ſic & iſte, poſteaquàm exiuit, Chriſti corpus Eccleſia multùm eſt releuata, gaudendum vt ſit exiuiſſe talem. Non enim ex carne Chriſti corporis præciſus eſt, cuius membrum fuit nunquàm, ſed pectus tantùm premebat, quoàd erat in corpore: magna vt ſit Chriſti corporis alleuiatio conſequuta, poſteaquàm ex eo humor iſte malus egreſſus eſt. Nos verò facilè patimur, vt ad renaſcentis quinti Euangelіј defenſionem, tales vocentur: vt ſit, quod eſt in prouerbio, dignum patella operculum. Verùm de homine ſatis, idque præter animi mei propoſitum. Nunc breui cauſas accipe, quibus adductus ſum, vt hæc Brentіј ſcripta, quæ tantoperè ſuſpicit Vergerius, contrario meo ſcripto refutanda cenſerem. Per mihi moleſtum accidit, cùm eum virum, quem non*

ſolùm

ſolùm propter doctrinam, vitæque ſanctitatem, verùm etiam propter eius perſonæ, quam ſuſtinebat, dignitatem, in ſumma veneratione habitum ab omnibus oportuit, ſic ab homine leuiſſimo, quaſi ad pugnam quandam prouocari viderem. Sed multò illud moleſtiùs, quòd auſum eſt os impudens, ad te ea de re ſcribere, te ſibi iudicem legere, tibi Chriſtiano, Orthodoxo Regi libellum hunc dicare. Quod cùm ab alijs quoque hæreticis non ſemel iam factitatum eſſe deprehenderim, vt dicandis tibi ſcriptis ſuis nomen tuum contaminarent, ſuſpicionemq́ue tibi conflare conarentur, quaſi non aliena ſis ab eis voluntate, qui nouatam vel euerſam potiùs religionem Chriſtianam cupiunt, diſcruciabar animi, non idem à Catholicis adhiberi ſtudium in hac, qua te grauant iſti, tam turpi ſuſpicione diluenda. Quàmuis enim talem te præſtes in ea, quam à Maioribus tuis per manus tibi traditam accepiſti, Catholica & Orthodoxa religione tuenda & conſeruanda, nulla vt eius generis in te vel minima ſuſpicio hærere queat, cùm tamen, qui te non norunt, & libellos omni genere impiæ doctrinæ refertos, tibi dicari vident, & qui mos eſt quinti huius Euangelij, falſos rumores, ab improbis de induſtria, de te ſpargi audiunt, datur illis occaſio, ſecùs aliquid de te ſuſpicandi. Quæ res, credibile non eſt, quantum animo meo ſæpè dolorem attulerit. Tantam enim Maieſtatem, non ſolùm crimine, verùmetiam ſuſpicione criminis vacare oportet. Hanc igitur vt amouerem à te, tibiq́ue coram orbe terrarum vniuerſo, caſtè & integrè ſemper à te

conſeruatæ religionis teſtimonium perhiberem, laborem hunc non grauatim ſuſcepi. Neque verò me clàm eſt, quæ ſit iſtorum hominum petulantia, quàmque procax conuiciandi libido, qui neſcio, cuius à quouis alio potiùs, q̃ à Chriſto profecti, Euangelij aſſertores videri volũt, quibus maledictis eos inſectari conſueuerint, qui ab ipſorũ opinione diſſentiunt, neque ſtatim, quod ipſis videtur, tanquàm Dei verbum adorant. Sed ego nihil moror iſtorum conuicia, dum nomen tuum ab ea ſuſpicione, quã tibi conflare conantur, vindicare queam. Quinetiam ornari me interpretor, quoties à turpibus nomen meum traducitur: vituperari contrà, ſi lauder à talibus illaudatis. Deum precor, vt Maieſtatem tuam diu ſeruet incolumem & felicem. Ex caſtro meo Heilsbergk, Idibus Octobris, Anno Domini M. D. LVII.

PRAE-

PRAEMONITIO AD LECTOREM.

IN Opus tibi nouum, ſummaq́; laude dignũ, Chriſtiane Lector, inde ex Polonia miſſum & ab optimis uiris exoptatum: quod nos eò tibi damus libentiùs, quò certiùs perſuaſi ſumus fore, ut huius libri lectione ſimul & cauſa Eccleſiæ Dei maiorem in modum illuſtretur, & hæreticorum huius ætatis falſitas luce clariùs coarguatur. Eſt eiuſdem autoris opus illud, quod Moguntiæ ante paucos menſes accepimus editum, & communi Epiſcoporum in Polonia nomine publicatum ſub hoc Titulo: Confeßio Catholicæ fidei Chriſtiana. Vtrobique nihil reperias, quod non purum, pium, ſanum & ſalutare ſit, & hac quidem ætate ſcitu lectuq́; dignum prorſus. Illic Catholicæ religionis & doctrinæ ſyncera & luculenta, ut alibi ferè nuſquàm, extat aſſertio, digna profectò, quæ omnium manibus noctes ac dies euoluatur: Hic eiuſdem ſanæ Catholicæq́; doctrinæ accedit defenſio, quæ non ſolùm Brentium, ſed etiam eiuſdem farinæ Sectarios omnes in præcipuis totius doctrinæ capitibus, & maximis hæreticorum hodie omnium præſidijs atque extremis refugijs, ita refellit ac proſternit, ut ſi æquè iudices, uires illis omnes ademptas, atque ab hoc uno uelut Achille, fractas fateare neceſſe ſit: adeò decenter, grauiter, ingenioſè, piè & eleganter excutiuntur, aßeruntur, propugnantur, quæ contra hæreſes hoc tempore graßantes Catholicè diſcenda docendaq́; & opponenda ſunt. Narratur autem ab initio hiſtoria, quam certè noße refert, & delectat quoque plurimùm, quibus gradibus hic in Germaniam Sathaniſmus irrepens, nihil ferè iam tutum à Sectarum contagijs, & innoxium reliquerit. Vnde noua in orbem Euangelia, ſed minimè læta & fauſta, ſumma cum animarum pernicie magis & magis paſſim inuehuntur. De Autore ipſo, ut qui ſuperſtes eſt, non attinet dicere, quem pro dignitate laudare tam ſit nobis difficile, quàm præclarum alijs Epiſcopum ſpectatißimum imitari. Nec poteſt obſcurus uulgariſq́; uideri, qui tot annis in aula Regia uerſatus, & à maximo Rege ad negotia grauißima, ad legationes honorificentißimas diu multumq́; adhibitus fuit. Is ſæpè comprobauit ſuam fidem, induſtriam atque uirtutem Sarmatis, Lituanis, Rußis, Prußis, Maſouijs, Bohemis, Germanis. Doctrinam uerò & eloquentiam eam comparauit, quæ & elegantißimo ſcriptore & præſtan-

tiſsimo Theologo, & optimo Epiſcopo digna ſit. Cui rei hoc ſanè opus argumento eſt, ubi dici non poteſt, quàm ſolidè confirmetur in ueteri pietate Catholicum pectus, præſertim ſi rectà ſecum quis reputet tot ſectas huius temporis horrendas, quot ſuperior ætas uno eodemq; tempore nulla ſenſit, multisq; iam inter ſe modis ita diſſectas etiam, ut earum neque modum, neque finem ullum inuenire poßis. Deindè cum Sectarum harum tanquàm peßimarum arborum ſemina, radices, fructus atque germina, quæ noſtro & communi Eccleſiæ malo perſentiſcimus, ritè conſiderātur, mox apparent huius noſtræ tempeſtatis denſißimæ tenebræ, ac cum his coniunctæ multiplices peſtes, diræq; furiæ cernuntur, quæ nunc agminatim in Eccleſiam irruunt, ſimulq; magiſtræ & miniſtræ ſunt omnis impietatis, licentiæ, nequitiæ, barbariei atque uaſtitatis. Certè ſi nihil ſcriptum extaret aliud, uel ex hoc uno libro perſpiceret nō cæca poſteritas, quæ quantaq; ſit iſta ſtultitia, ne dicam inſania noſtra, qui nihil ferè penſi nunc habemus, quid Apoſtoli & Apoſtolici uiri, quid ueteris Eccleſiæ proceres & præclari maiores noſtri docuerint, tradiderint, obſeruarint. Itaque (proh pudor) his nouis Doctoribus, qui ueterem ſæpè impietatem, erroresq; iam pridem damnatos & craſſos nobis obtrudunt, his inquam aures adhuc damus ac fidimus, nimirum perinde ac leues Galathæ illi à Pſeudoapoſtolis perſuaſi: ut iam in hoc, iam in illud Euangelium, quod non accepimus, neque Patres euangelizarunt, ſed hæc infelix ætas effinxit, citò transferamur, omniq; uento nouæ doctrinæ, quæ ſe Euangelij nomine uenditat, huc illuc inſtar arundinis circumagamur. Sed ne multis, hoc unum admonebimus, Petrum à Soto Theologum Hiſpanum, qui ab hoc Epiſcopo noſtro hic contra Brentium defenditur, pro ſe quoque ſcripſiſſe, ac eidem Brentio aduerſus Prolegomena eruditè reſpondiſſe. Defendit autem Sotum hic Epiſcopus, priuſquàm Soti opus in lucem prodijſſet, aut certè ad ipſum in Poloniam uſque perueniſſet, non tam quòd Soti cauſam propugnare, quàm ſuis Polonis conſulere uoluerit, apud quos Paulus Vergerius homo æquè faſtuoſus ac petulans apoſtata de Brentiano opere tantoperè gloriabatur, ut hinc ille etſi non Theologus Catholicis inſultare, eosq; ad diſputationem coram Rege publicam prouocare, non uereretur. Qua de re lege ſuprà in Authoris Epiſtola Nuncupatoria. Fuit & alius Hoſius eiuſdem nominis, Epiſcopus Cordubenſis, cuius fidem, & induſtriam ſummam probarunt Patres in Synodo Nicæna, cùm Ariana Secta Eccleſiam Dei & Catholicos omnes miſerè exagitaret. Nunc habet ætas quoque noſtra (Chri-

ſtra (Chriſto gratia) ſuum Hoſium, Epiſcopum Varmienſem, cui neque ſimplex pugna eſt cum Arianis & Seruetianis illis, quæ multis in locis hærent, contagijs: ſed qui cum omnibus ferè monſtris hodie in Eccleſia graſſantibus congreditur, eaq; ſic dextrè conficit, ut ſi hunc ducem ſequare, reliquias quidem agnoſcas ueterum, & iampridem damnatarum hæreſum ſupereſſe, uires autem & robur illis ipſis ineſſe nullum uideas, quo inferorum portæ & Sectæ iſtiuſmodi iam inter ſe diſſectæ conſiſtere, ne dum aduerſus columnam ueritatis Eccleſiam præualere poßint. At quantò rectiùs cauſa Religionis haberet, quantoq; commodiùs & impietas diſiici, & pietas orbi reſtitui poſſet, ſi multos id genus Hoſios hæc ætas ferret, nimirum qui in paſcendo ſeruandoq; grege Dominico, qui in arcendis lupis, & conuincendis hæreticis non dißimili uigilantia pariq; doctrina, copia, grauitate, ſynceritate & fide præſtare, ſeq; muros pro domo Dei aduerſus Philiſtæos iſtos opponere uellent & poſſent. Rogandus utique Dominus meßis & princeps Paſtorũ, ut miſertus tandem ouium dißipatarũ, quæ paßim oberrantes, miſerè pereunt, mittat ipſe paſtores ſecundũ cor ſuum, & idoneos operarios in meſſem ſuam, Amen.

EORVM QVAE HIS LIBRIS CONTINENTVR, QVAE VTILIA MAXIMÉ ſunt, Index copioſus.

A

ABſtinentia primitiuæ Eccleſiæ quanta. 479
Aegrotis Euchariſtiam dari vetuit Caluinus. 16
Aërius ieiunium Eccleſiæ reiecit. 291
Africani Epiſcopi ſe Romano Pontifici ſubiecerunt. 409
Agnus quomodo ab origine mundi occiſus dicatur. 119
Alexandri Magni erga Pontificem Iudæorum reuerentia. 87
Ambroſij Epiſcopi conſtantia. 83
Amicitia Chriſtiana qualis eſſe debeat. 421
Anabaptiſtæ Bernardi tempore vitæ prodigi. 41
Anabapt. fiũt antè Luterani { Bernar. Rotman. Henric' Rollius. Godef. Strallen. } 28
Anabaptiſtæ reliquis hæreticis deteriores. 27
Anabaptiſtæ reliquis paratiores ad quæuis perferenda. 39
Anabaptiſtæ varij & nunc & Auguſtini tempore. 28
Anabaptiſtæ vnde orti. 25
Anabaptiſtarum autor quis. ibid.
Anabaptiſtas confutat Iuſtus Menius. 42
Anarchiam hæretici introducere moliuntur. 130
Anaſtaſius Papa temerè hæreſeos inſimulatur. 186
Anglicanæ Eccleſiæ caput rex non diu. 526
Antinomi quales ſint. 59
Apoſtolici qui. 2
Apoſtoli cur ante Chriſtum mori non debuerint. 123
Apoſtoli quædam Chriſti decreta mutarunt. 449
Apoſtoli quale fuerint fundamentum. 367
Apoſtolis ſolis dictum, Bibite ex hoc omnes. 288
Apoſtoli ſunt { Domini. Serui. } 77
Apoſtolorũ Canones cur plerique à Concilijs emendati. 113
Apoſtolorum pietas cum Regum in Polonia pietate confertur. 5
Ariani noui. 51
Armenij in myſterio aquam vino non admiſcent. 489
Articulos Louanieẽſes explicat Tapper. 12
Αἐῶτοι qui ſint. 74
Athanaſij laus. 390
Athanaſius non admittit principes ad cognoſcendas cauſas Eccleſiæ 263
Attilæ regis erga Leonem Papã reuerentia. 87
Auguſtana Confeſsio à quibus recepta. 70
Auguſtinenſibus primùm prædicãdarum indulgentiarum munus fuit mandatum 4
Auguſtini dictum de radicibus duabus 5
Auguſtinus an errarit, & quõ 366
Auguſtinus Patrũ teſtimonijs ſua probat 371
Aurelianus Cæſar noluit de Epiſcopis iudicare 265
Auſtriacæ domus laus 266

B

Baby-

BAbylonicam captiuitatē ſcripſit Lutherus 7
Balthazar Pacimontanus autor Anabaptiſtarum. 25
Baptiſmi aqua pri⁹ cōſecranda. 316
Baptiſmus an in trib. an vna cōſiſtat immerſione. 450
Baptiſmi quid ſignificet immerſio. 451
Baptizandi cur chriſmate vngantur. 236
Baſileenſe concilium nō fuit Oecumenicum. 190
Baſilij de ſtatu Eccleſiæ querimonia. 201
Baſilij Magni laus. 426
Benedictus xj. nō fuit hæretic⁹. 189
Berengarij error & pœnitentia. 42
Bernardus Rothmannus primus Monaſterij Lutheranam doctrinam prædicauit. 28
Bernardus Rothmānus diſputationem cum Anabaptiſtis cur Monaſterij refugerit. 28
Bernardus Rothmānus Lutheran⁹ fit Anabaptiſta. ibid.
Blaſphemi in Spiritum ſanctū qui hodie ſint. 103
Bohemiam quando infecerit lepra Vualdenſis. 2
Bohemiæ regnum { Vvladiſla⁹ / Vitoldus. } Polon. reges poſsidere recuſarunt. 3
Bohemi multi à Chriſtiano orbe ſe præciderunt. 2
Bohemorum & Polonorum lingua eadem. ibid.
Bohemorum partis Poloni eſſe noluerunt. ibid.
Bonis ſemper mali permixti. 203
Bremenſes dānantur à Caluino. 24
Brentianæ doctrinæ autor Lutherus. 1
Brētianæ doctrinæ q̄ ſint capita. 1
Brentij de verborum Baptiſmi forma impia doctrina. 14
Brentij impudentia. 94
Brentij inconſtantia. 91
Brentij in Eccleſiæ prępoſitos probrum. 75
Brentij liber Poloniæ regi dicatus. 14
Brentij petulantia in Petrum à Soto. 74
Brētium numinis inſtar colit Vergerius. 14
Brentius baptizandi formam mutari poſſe putat. 14. 290
Brentius fauens Arianis Concilio Nicæno detrahit. 302
Brentius fauere videtur Sacramentarijs. 321
Brentius quàm corruptè citet Irenæum. 404
Brentius Oſiandri doctrinam probauit. 66
Brentius patres erroris inſimulat. 364
Brentius imprudens laudat Catholicos. 517
Brentius Patres in Concilio Nicæno lapſos ait. 223
Brētius quā impudēter vanus. 404
Brentius vult eundem & rei & iudicis perſonā ſuſtinere debere. 128
Bullas Lutherus incendit. 7
Buceri fraude Lutherus adductus malè de Euchariſtia docuit. 12
Bucerus Brentio contrarius. 306
Bucerus de Luthero. 20
Bucerus & Lutherus alter alteri cōceſsit. 12
Bucer⁹ Luthero eſt doctrina nō inferior, linguarū pitia ſupior. 307

C

CAdauer exhumatum cur alibi ab hęreticis cruci affixum. 546

Cali-

Calicē cur vrgeant Lutherani. 290
Calicis vſum non eſſe de neceſsita te ſalutis Lutherani fatētur. 290
Calicis vſus cur Laicis ablat᷒. 419
Calix dominicus vinum aquâ mixtum habere debet. 483
Caluini de Luthero teſtimonium. 11. 12.
Caluini impiè geſta ac ſcripta. 16
Caluini iudicium de Lutheranis. 24.
Caluinus Euchariſtiam dari vetuit ægrotis. 16
Caluinus & Zuinglij & Lutheri ſententiam condemnauit. 21
Caluinus in quibus ſequatur Lutherum. 16
Caluin᷒ reiecit { Sacras veſtes. Luminariū vſum, Cāpanarū pulſum. } 6
Caluinus iactat ſuorum in patiendo alacritatem. 40
Caluinus quantum tribuat Romanæ Eccleſiæ 170
Caluinus quomodo certos nos velit eſſe ſalutis. 38
Cāpanas an Eccleſia baptizet. 519
Canones Eccleſiaſtici nō ſine grauiſsimo ſcelere contemnuntur. 310.
Canones quidam Apoſtolorū cur à poſterioribus Concilijs emendati. 113
Canonicam ſcripturam vocari librum hæreticorū dicit Lutherus. 45
Capita ſcripturæ etiam præcipua egent explicatione. 287
Capitis nomen hominibus quoq; tribuitur in ſcripturis. 525
Caput Eccleſię eſt Romanus etiam Pontifex. 523
Captiuitatem Babylonicā Lutherus ſcripſit. 7
Carbonarij cuiuſdam exemplum maximè morituris imitandū. 181
Cardinalis Auguſtani laus. 74
Cardo Lutheranæ doctrinæ quis. 65.
Carnibus cur abſtineant Catholici. 480
Carolus Imperator defenditur, quòd hęreticos initiò non profligarit. 149
Caroli Quinti laus. 381
Carolſtadij à Luthero diſſenſio, eiuſque cauſa. 10. 11
Carolſtadij res geſtæ. 10. 11.
Carolſtadio cur Lutherus ſit præpoſitus. 11
Carolſtadius à Melanchthone vt deſcribatur. 12
Carolſtadius cur Sacramentariorum hæreſin excitarit. 11
Carolſtadius Lutheri amicus quādiu. 10
Carolſtadi᷒ { Miſſam abrogauit, habitum religioſum abiecit, imagines eijci fecit, Euchariſt. pfanis manib. attrectari fecit. } 10
Carolſtadius primus duxit apud Germanos vxorem. 11
Carolſtadius primus in Euchariſtia Chriſti corpus adeſſe negauit. 12
Carolus V. Imp. noluit de religione iudicare. 275
Carolus V. Imperator hæreticos principes non abſque miraculo vicit. 380
Cathedra non deſerenda ob malos paſtores. 179
Cathedra peſtilentiæ quæ ſit 168
Cathedram Petri obtinens non deſtituitur aſsiſtentia Dei. 180
Catholica doctrina quæ 103. 95

Catholica fides in Polonia cur diu integra permanſerit. 4
Catholici cum hæreticis non de ſcriptura, ſed ſenſu ſcripturæ cō tendunt. 272
Catholici ex verbo Dei docent. 213
Catholicum quid dicatur. 501. 511
Catholici vox quibus rebus, & quibus non attribuatur. 501
Catholicus qua nota diſcernatur ab hæretico. 521
Catholicus quem in iudicādo ſpiritum ſequatur. 112
Catholic' quomodo ſe gerat. ibid.
Cæremoniæ Eccleſiæ non contemnendæ. 310
Certitudine quali ſcire poſsimus eſſe nos in gratia. 38
Charitas Chriſtiana quid exigat à nobis. 190
Charitas etiam ſine ſcripturæ ſcientia ſaluat. 326
Charitas lex crucifixi. 327
Charitas quantum habeat efficaciæ. 415. 416
Charitas ſcopus traditionū & ſcripturæ. 413
Charitas ſumma & ſcopus totius ſcripturæ. 295
Charitatem quis non habeat. 40
Chiliaſtarum errorem renouant Anabaptiſtæ. 27
Chriſma cur nō ferāt hæretici. 235
Chriſma in Baptiſmo adhibendū. 309.
Chriſma reuerenter habendū. 235
Chriſmatis multa myſteria. 236
Chriſmatis vſus quid ſignificet. 313.
Chriſtiana amicitia qualis eſſe debeat. 421
Chriſtiani à Chriſto cur dicti. 235 233.
Chriſtiani ante 40. annos omnes idem ſentiebant. 2
Chriſtiani cur vno nomine vocari voluerint. ibid.
Chriſtiani nomine nihil glorioſius. ibid.
Chriſti decreta mutarunt Apoſtoli. 449
Chriſti proprium quid. 10
Chriſtum caput & Chriſti corpus qui relinquant. 336
Chriſtum deſperaſſe, ac damnatū eſſe quis docuerit. 50
Chriſtum extra ſumptionē in Euchariſtia non adeſſe, neque adorari debere, an rectè docuerit Lutherus. 12
Chriſtum quis ſoluat. 545
Chriſtus cur ſic dici voluerit. 233. 234
Chriſt' à chriſmate dictus. 233. 235
Chriſtus Luthero impanatus. 12
Chriſti legem eſſe mille quingentis annis nec ampliùs duraturam quis docuerit. 50
Chriſtus cur mediator. 34
Chriſtus quale fundamentum. 367
Chriſtus quare natus ſit. 9
Chriſtus ſecundum legem debebat mori. 119
Chriſtus vt fuerit mortis reus. 118
Ciuiles functiones non cum Eccleſiaſticis confundendæ. 72
Claues duæ. 357
Cleri vitia hæretici libenter commemorant. 199
Clerus non cauit vitijs etiam Pauli temporibus. 200
Cœlibatum profeſsi ſi nuptias celebrēt, adulteris deteriores. 466 474
Collatio Lutheranorum & Zuinglianorum. 17
Colles ſublimes myſticè ſunt hæreſiarchæ. 375

Colloquia de religione patribus improbata. 201
Communio vtriuſque vel alterius ſpeciei triginta ſex opinionibus pugnantibus docetur. 69
Communio vtriuſq; ſpeciei cur defendatur ab hæreticis. 290
Concilia cur celebrentur. 114.193
Concilia quantoperè ſpreuerit Lutherus. 291
Concilia generalia à prouincialibus vt differant. 211
Concilia generalia ex traditione multa conſtituerunt. 401
Concilia generalia in dubium reuocare quàm impiũ. 102. & ſeq.
Concilia in quibus poſsint errare. 113
Concilia legitima quæ non ſint. ibidem.
Concilia priora quomodo à poſterioribus emendentur. ibid.
Cõcilijs Chriſtus maximè præſens. 197
Concilijs non acquieſcunt hæretici. 104
Conciliorũ definitioni ſtandũ. 103
Concilium an ſine peccatoribus ſit. 336
Concilium legitimum an errare queat. 198 195
Concilium quorum ſit illegitimũ. 336
Concionatores hæretici ad vulgi libidinem ſuas conciones accommodant. 132
Concordia quãta ante annos quadraginta. 12
Confeſsio Auguſtana à quibus recepta. 70
Confeſsiones variæ hæreticorũ. 71
Confeſsioniſtæ hæretici. 59
Coniugiũ inire quib. nõ liceat. 410
Conſtantio Imperatore nouẽ fuerunt fides conſcriptæ. 79
Conſtantinus Imperator quàm reuerẽter ſenſerit de Epiſcopis. 247
Conſuetudo Eccleſiaſtica pro lege diuina ſeruanda. 480
Conſtantinus Concilij definitioni primus ſubſcripſit. 254
Contentio eſt materia iracũdiæ. 6
Crucẽ Chriſti vt adoremus. 256
Crucis ſignum cur nobis imprimamus. 432
Crux cur fronti imprimatur. 313
Cyprianus errauit & tamen martyr. 365
Cyprianus quando mortuus. 228

D

DAEmoniaci hęretici cur ſic dicti. 51
Dauid tertius & eius errores. 50
Dei gloriam nõ quęrit Lutherus. 7
Dei regnũ in quo conſiſtat. 2
Deus vbi non agnoſcitur, vel nullum vel ſacrificium vel ſacerdotium. 6
Deus in quibus habitet. 35
Diaboli quid proprium. 10
Diaboli vox qualis. 8
Diabolum qui adorent. 51
Diabolus docuit Lutherum argumenta quib. Miſſam euerteret. 8
Diabol⁹ Lutheranæ doctrinæ ipſo Luthero cõfitente auctor. 5. 8. 9
Diabolus quãtoperè nitatur è cordibus hominũ beneficiorũ Dei memoriam abolere. 494
Diabolus qua re maximè offendatur. 554
Diabolus quibus gradibus nunc orbem ſeducere conetur. 554
Dies feſti rectè obſeruantur. 490
Dij alieni qui ſint. 141
Dominicanis poſt Auguſtinenſes mandatum munus prædicandarum indulgentiarum. 4
Doctores falſi à quib. declarãdi. 93

Doctrina

Doctrina quæ {Catholica / Hæretica.} 95. 103
Donatiſtæ ſe ipſi occidebant. 41
Dubitatio veterum de quibuſdã ſcripturæ libris vtilis fuit poſteris. 275

E

Eccleſia Catholica & cognoſcit & ignoſcit. 95
Eccleſiæ an ſcriptura & Sacramentorum adminiſtratio veræ ſint notæ. 515
Eccleſiæ cæremoniæ non contemnendæ. 310
Eccleſia Deo excitãte ſuos ſemper habet propugnatores. 293
Eccleſiæ Catholicæ nomen cur ſibi hæretici arrogent. 497
Eccleſiæ encomium. 176
Eccleſię Etymologia. 508. 347
Eccleſiæ miniſtri ſunt & politici & Eccleſiaſtici magiſtratus 212
Eccleſiæ pax & conſenſus ante Lutheraniſmum. 133
Eccleſiæ præpoſitis Brentius maledicit. 75
Eccleſiæ primitiuæ abſtinẽtia. 479
Eccleſiæ rectè nos fidere & de ea gloriari. 175
Eccleſiæ Romanæ fides ſemper Catholica fuit. 169
Eccleſiæ Romanæ laus. ibid.
Eccleſiæ Romanæ quid tribuatur à Caluino. 170
Eccleſiæ ſimpliciter credendũ. 282
Eccleſiæ ſtatũ deplorat Baſili⁹. 201
Eccleſiæ ſtatus olim quàm nũc deterior. ibid.
Eccleſia eſt ad Epiſcopos alligata. 527
Eccleſia eſt viſibilis. 340
Eccleſiæ typus Iacob. 127
Eccleſiã Cathol. quã dicat Brẽtius. 505.
Eccleſiam contemnendam docent hæretici. 291
Eccleſiam non ex electis tantũ, ſed vocatis conſtare. 347
Eccleſiã vt ſimul videamus & credamus. 341
Eccleſia nõ ſolis cõſtat electis. 580
Eccleſia non deſerenda propter malos prælatos. 248
Eccleſia num ex humana electiõe & ſucceſsione conſtet. 518
Eccleſia quid & cur Catholica dicta. 501
Eccleſia Romana in dubijs fidei cõſulenda. 170
Eccleſiaſtica conſuetudo ſeruãda. 480.
Eccleſiaſticæ functiones non confundendæ cum ciuilibus. 72
Eccleſiaſticas cauſas Athanaſius non permittit principibus. 263
Eccleſiaſtici canones non ſine peccato contemnuntur. 518
Eccleſia tota, non eius membra ſingula, promiſsionem habet perpetuæ præſentiæ Chriſti. 193
Eccleſia vbi ſit. 165
Eccleſia vetus qua praxi vſa fuerit in decernẽda cauſa religiõis. 247
Eccleſia viuum eſt Euangeliũ. 390
Eccleſia vt bonos ac malos contineat. 348
Electio alia Dei alia hominum. 513
Epiphanij laus. 453
Epiſcopi aliter quàm presbyteri in Synodis ſubſcribunt. 251
Epiſcopi à quibus iudicandi. 83
Epiſcopi etiã mali eligũt à deo. 513
Epiſcopi Eccleſiæ oculi. 259
Epiſcopi in Oecumenico Cõcilio congregati totam repræſentant Eccleſiam. 210
Epiſcopi principũ implorant auxilium contra hæreticos. 148

Epiſcopi quàm neceſſarij Eccleſię. 529
Epiſcopi qua ratione creentur apud Polonos. 209
Epiſcopi quomodo in Concilijs ſubſcribant. 251
Epiſcopis quantus habendus honos 86
Epiſcopi ſunt {Serui - / Domini.} 77.87
Epiſcopi vt ſint honorati à Conſtantino. 247
Epiſcoporum in Polonia vigilantia 3
Epiſcoporum quanta ſeruitus. 79
Epiſcopos Aurelianus Imperator iudicare noluit. 265
Eraſmi teſtimonia de hæreticis noſtri temporis. 50. 130. 205
Error vnus plures ſecum trahit, 6
Eruditio parit cunctationem. 35
Eſaiæ locus exponitur. 287
Eſau typus Iudæorum. 127
Euangelia quatuor noua. 49
Euangelici. 2
Euangelici cur Lutherani dicti. 8
Euangelici noſtri de ſuis flagitijs gloriantur. 216
Euangelici noſtri quàm ſint flagitijs cooperti. 205
Euangelici ſunt polygami. 208
Euangelij ſumma quæ ſit 337
Euangelij verbum & ſcriptura Euangelica vti differant. 325
Euangelio ſcripto quot annis caruerit Eccleſia primitiua. 320
Euangelium ante ſcripturam omnem fuiſſe. 319
Euangelium apud multas gentes etiam ſine ſcripto fuit. 400
Euangeliũ à quo & de quo datũ. 2
Euangelium Lutheri à paucis receptum. 17
Euangelium Lutheri vnde profectum. 7. 8
Euangelium quintum quódnam ſit, & quos afferat fructus. 14
Euangelium ſuũ Diabolus per Lutherum orſus, per Suenckfeldiũ abſoluit. 47
Euangelium viuum eſt Eccleſia. 390.
Euchariſtia data aliquando infantibus. 323
Euchariſtia quantas inter Tigurinos & Confeſsioniſtas habeat contentiones. 321
Euchariſtiæ Sacramentum panis & vini ſubſtantiam cõtinere docuit Lutherus. 12
Euchariſtiæ Sacramentum viaticũ dictum. 16
Euchariſtiæ venerationem prohibuit Lutherus. ibidem.
Euchariſtiam dari ægrotis vetuit Caluinus. ibid.
Euchariſtiam extra ſumptionem non eſſe adorãdam, an rectè docuerit Lutherus. 12
Euchariſtiam profanis manibus attrectari fecit Carolſtadius. 10
Euchariſtiam verum eſſe corpus Chriſti primus negauit hoc tempore Carolſtadius. 12
Euchariſtia ſolo cordis interiori motu ſi ſumatur, ſatis eſſe docẽt quidam. 14
Eudoxij Epiſcopi de Patrum autoritate vera ſententia. 388
Eugenius IIII. non fuit hæreticus. 190

F

FElix neque fuit Pontifex, neque hæreticus. 186
Fidei quantus vbiq; cõſenſus ante annos quadraginta. 1

Fidei.

Fidei ratio in quo ſita. 37
Fides Catholica in Polonia cur integra diu permanſerit. 4
Fides Catholica quæ. 169
Fides duobus modis approbanda. 220
Fides & ſpes vti differant. 37
Fides hodie varia & multiplex. 89
Fides qua quis certò ſibi ſtatuit peccata remiſſa, vana eſt. 29. & ſeq.
Fides Sathanam vincens cuiuſmodi ſit. 280
Fides ſimplicium in maiorum fide ſaluatur. 134
Fides vnde tam multiplex in Germania 96
Fiducia Catholicorũ in qua re ſita. 545
Fiducia inanis Euangelicorũ quæ mala pepererit. 308
Flaccus Illyricus quinq; libros lingua Germanica ſcripſit contra Suenckfeldium. 44
Fructus hæreticorum. 98
Functiones ciuiles & Eccleſiaſticæ non confundendæ. 72
Functio politica vt ab Eccleſiaſtica differat. 93
Fundamentum idem ſcripturæ & traditionis. 396
Fundamentum { Chriſtus / Apoſtoli. } 367

G

GErmaniæ plus mali illatum ab hæreticis, quàm à Turcis potuerit. 143
Germania propter hæreſes in multa pericula incidit. 381
Germania vnde tot in hæreſes inciderit. 240
Germani longo tempore in religione concordes fuerunt. 2
Germani quàm conſtantes olim in fide. ibid.
Gloriæ cupiditas in Luthero quãta. 11
Gnoſtici. 2
Gratia chariſmatum officijs Eccleſiæ, non meritis humanis indulgetur. 554
Gratia Dei cùm inſit nobis, vtiliter nos ignorare. 507
Gratia gratum faciens quæ. 337
Gratiam nos conſecutos vt ſcire poſsimus. 38
Gratiam primam num quis mereri poſsit. 518.
Gratiam pro gratia conſequi, vt intelligatur. ibid.
Gratiani error & erroris cauſa. 186
Gratianus falſo Anaſtaſium hæreſeos accuſat. ibid.
Gregorius Papa quãti fecerit quatuor Concilia generalia. 109

H

HAEreſeos condemnat Lutherum Leo Papa 7
Hæreſes huius temporis vnde originem duxerint. 1. 240
Hæreſes quoties ortæ, ſemp à præclaris viris confutatæ. 293
Hæreſes vocantur in ſcriptura Dij alieni. 141
Hæretica doctrina quæ. 95. 103
Hæretici à Catholicis ſcripturas mutuantur. 273
Hæretici Anarchiam introducere moliuntur. 130
Hæretici concionatores vulgo placere ſtudent. 132
Hæretici corrigi nolunt. 14
Hæretici cur defendant communionem vtriuſque ſpeciei. 290
Hæretici cur nõ ferãt chriſma. 233
Hæretici cur ſibi Catholicæ Eccleſiæ nomen vendicent. 497

Hæretici cur ſolas ſcripturas vrgeant. 457
Hæretici de ſectis in ſectas ruunt. 388
Hæretici docent Eccleſiam contēnendam. 291
Hæretici dogmata ſua velut idola adorari volunt. 142
Hæretici dum parua initiò contēnunt, mox in grauiſsima ſcelera prolabuntur. 555
Hæretici Epiſcoporum labores augent plurimum. 88
Hæretici libenter ſacerdotum vitia in ore habent. 199
Hæretici militibus Chriſtum crucifigentibus crudeliores. 540
Hæretici mox initiò vi cōprimendi. 547
Hæretici neque ſcripturis neq; traditione conuincuntur. 404
Hæretici non acquieſcunt Concilijs. 104
Hæretici noſtri temporis mutuò ſe accuſant & condemnant. 536
Hæretici nolunt reprehendi. 14
Hæretici noſtri vt ſe mutuò perſequantur. 18
Hæretici omnes in quo conſentiant. 90
Hæretici peccant in ſpiritum ſanctum. 215
Hæretici quàm impudenter ſcripta quædam diuina reijciāt. 125
Hæretici quantū ſibi tribuant. 110
Hæretici quantumuis peruerſi, tamen conuerſi ſibi videntur. 32
Hæretici qui brutorum more libidine ſe contaminarint. 50
Hæretici quid pcipuè moliant̄. 128
Hæretici quomodo ex ſententia Vueſtphali tractari debeant. 23
Hæretici quoq; docent hæreticos gladio rectè vindicari. 380
Hæretici à ꝓphetis dicuntur { Sacerdotes excelſorū. Cæci cæcorū duces. Prophetæ mēdaces. } { Contemnentes legē 172. Polluētes ſanctuaria. Colles ſublimes. 375 }
Hæretici ſcripturas iactant. 99
Hæretici ſcripturas ſine ſenſu loquuntur. 76
Hæretici ſimul { Accuſatores / Iudices } Eccleſiæ. 535
Hæretici ſoluunt Chriſtum. 545
Hæreticis omnib' deteriores ſunt Anabaptiſtæ. 27
Hæretici verbo Dei ſcripto nō tradito credunt. 393
Hæretici verbum Dei falſo iactitant. 177
Hæretici vt in peius proficiant. 15
Hæretici vt olim etiam Patrum autoritatem eleuarint. 384
Hæretici vt ſe in omni colle ſublimi proſternant. 375
Hæretici vt ſibi Eccleſię nomē vendicent 497
Hæreticorū confeſsiones variæ. 71
Hæreticorum diſsidium quid coarguat. 53
Hæreticorum in Concilijs generalibus praxis. 384
Hæreticorum mos ad ſolas ſcripturas prouocandi. 272
Hæreticos antiquos quos imitentur noſtri. 143
Hæreticos cur Carolus V. non profligarit. 149
Hæreticus Lutherus Papatuī ſolū obeſſe ſtudet. 7
Hæreticus propriè quis ſit. 185
Hæreticus vnde nomen ducat. 510
Henricus rex Angliæ ſcripſit cōtra Lutherum. 145
Hieremiæ locus exponitur. 287

Hieronymus an digamiam omnē improbet. 366
Hieronymus an origenizet. 365
Hilarij Epiſcopi conſtantia. 80
Hildeſemēſes dānant àCaluino. 24
Hiſpaniarū regni cōmendatio. 355
Homicidiū quodnam bonum. 454
Hominibus capitis nomen vt tribuatur. 525
Honorius Papa ab hæreſi vindicatur. 187
Hoſij autoris in explicādo Cōcilij Nicæni canone error agnit⁹. 224
Hoſius autor cur de hęreſibus quędam præmittat. 1
Hoſius autor cur de certitudine ſalutis diſputet. 39
Hoſius autor Regis Poloniæ legatus ad Carolum V. 48

I.

IAcob typus Eccleſiæ. 127
Idiotę vt in negotio fidei gerere ſe debeant. 196
Ieiunij contemptor Aerius. 291
Ieiunium quartę & ſextę ferię cur ſeruetur. 482
Ieſum quid ſit ſoluere. 9
Ignorantia qualis ſcientię pręponenda. 135
Illyricus probris inſectatur Adiaphoriſtas. 55
Imagines Chriſti & Sanctorum à quib. olim contemptę. 255
Imagines Chriſti & ſanctorum venerandę. 255
Imagines ex templis eiecit Carolſtadius. 10
Imagines qui è tēplis eijciunt, quā audierint à Luthero ſententiā. 11
Imperatores etiā hęretici nō vſurparūt ſibi iudiciū de religiōe. 261
Imperatores & principes cur legatos mittant ad Concilia. 249
Impatores in Cōcilijs nō niſi poſt oēs Epiſcopos ſubſcribūt. 253
Imperatores priſci de fidei cauſa nō cognoſcebant. 163
Impunitas multorum cauſa errorum. 49
Indulgentię quomodo Latinè dicantur. 4
Indulgentiarū pdicandarū munus Auguſtinēſib⁹ primū mandatū. 4
Indulgentiarum prędicandarum munus Dominicanis poſt Auguſtinenſes mandatum. ibid.
Indulgentias quō Lutherus, & an pietate oppugnarit. ibid.
Iniuſtus an perſecutionē pati queat. 43
Inſcitia confidentiam parit. 53
Intentio imponit nomen operib⁹ noſtris. 121
Intētio legiſlatorum potiùs quàm verba ſpectanda. 447
Intentionem vel affectum ſpectat Deus in operibus hominum. 121
Interimiſtæ varij. 54. 59
Ioachimi Vveſtphali de hęreticis perſequendis vera ſententia. 18
Ioannes Campanus qualis in religione. 51
Ioannes Gerſon de Berengario. 42
Ioannis locus exponitur. 367
Ioannis Scoti de Miſſę valore ſententia. 157
Ioānes XXII. an fuerit hęretic⁹. 190
Iracundię materia eſt contentio. 6
Iræ quid proprium. 6
Ira fallit & fallitur. 6
Iudicij veritas penes iniuſtos pontifices. 118
Iudicium de cauſa fidei ſemper penes ſacerdotes fuit. 162
Iulij Phlugij laus. 14
Ius Canonicū incendit Luther⁹. 7
Iuſtitia imputatiua ab hęreticis ſine ſcriptura aſſeritur. 305

Iuſtifi-

Iuſtificationes viginti à Confeſſio niſtis conſtituuntur. 68
Iuſtus Menius confutat Anabaptiſtas. 42
Iuuenes non debent in leges inquirere. 418

K

Κακαγγέλια multa & varia inueniunt hodie. 49. & ſeq.

κακαγγέλια quatuor pręcipua, { Lutheri, Zuinglij, Munceri, Suēckfeldij. } 49

L

LAici etiam ſanctiſsimi prælatos ſuos vel improbos reuereri debent, non iudicare. 258
Laici non tenentur vtranque ſpeciem ſumere. 289
Laicis cur calicis vſus ablatus. 419
Legis nouæ & veteris diſcrimen. 417
Leo X. Lutherum hæreſeos condēnauit. 7
Leo Papa beatiſsimus Luthero dicitur. 5
Leo Papa honoratur à rege Attila. 87
Leo Papa per triennium tolerauit Lutherum. 7
Lex crucifixi vno verbo continetur. 328
Liberij Pontificis conſtantia. 79
Liberius Papa non fuit hæreticus. 182
Libri Scripturæ, de quibus vnquā dubitatum, recitantur, & Canonici probantur. 275
Lipſicorum Theologorum nouū Interim. 54
Litera vna quantam inter Catholicos & hæreticos olim turbam excitarit. 303
Lituani quamdiu Chriſtiani fuerint, & quàm conſtantes in religione. 2
Louanienſes articulos explicauit Tapper. 12
Luminarium vſum reiecit Caluinus. 16
Lupi rapaces qui. 98
Lutheranæ doctrinæ autor, Luthero etiam conſitente, Diabolus. 5. 8. 9
Lutheranæ doctrinæ cardo. 65
Lutherani cur vrgeant Calicem. 290
Lutherani fatentur Calicis vſum non eſſe de neceſsitate ſalutis. 290
Lutherani pauciores ſunt quàm Sacramentarij. 13
Lutherani quale à Caluino iudicium acceperint. 24
Lutherani quot modis iudicati. 535
Lutherani ſeditioſi, & hoc nomine etiam Turcarum principi deteſtabiles. 132
Lutherani vbi cum Arianis conſentiant. 304
Lutheranorum & Zuuinglianorū collatio. 17
Lutheri amicus quamdiu fuerit Carolſtadius. 10
Lutheri autoritas an Suenckfeldij autoritate ſit maior. 47
Lutheri cauſa vnde nata ſit. 5
Lutheri de hæreticis vera ſententia. 19
Lutheri de Sacramentarijs ſententia. 13
Lutheri de ſua maleuolentia dictum. 15
Lutheri diſcipuli dicti Euangelici 8
Lutheri diſcipuli q̄ ſpirituales. 191

Luthe-

Lutheri dogma initiò nō oppreſſum, quò impietatis progreſſum ſit, 51
Lutheri erga Papatum maleuolentia. 6
Lutheri erga Pontificem ſubmiſſio. 5
Lutheri & Carolſtadij inimicitiæ, 11
Lutheri ex verbo quanta ſubſecuta diuiſio. 109
Lutheri faſtus & arrogantia. 15
Lutheri libri contra cœleſtes Prophetas. 11
Lutheri obitus qualis. 8
Lutheri quanta gloriæ cupiditas. 11
Lutheri ſcripta Sacramentarijs occaſionem dederunt. ibid.
Lutheri teſtimonium verū de Papatu. 273
Lutheri verba, quibus non tā Zuinglianos quàm etiam ſe condemnat. 19
Luthero Chriſtus eſt inpanatus. 12
Lutherum ad ſchiſma quæ impulerint. 542
Lutherum in quibus ſequatur Caluinus. 16
Lutherus à diabolo inductus ſacerdotium & ſacrificium euertere eſt conatus. 16.280
Lutherus ad qualem Deum ſua retulerit. 4
Lutherus Anabaptiſtis Eccleſię autoritatem opponit, quam aliàs non curat. 26
Lutherus Anabaptiſtis erroris cauſa fuit. 25
Lutherus an benè docuerit Euchariſtiam extra ſumptionem non eſſe adorandam. 12
Lutherus an ſectarum autor ſit, & quarum. 10
Lutherus à pontifice impugnādo ſectam orditur. 6
Lutherus architectus hęreſeon. 44
Lutherus argumenta contra Miſſam producta didicit à Diabolo. 8
Lutherus autor doctrinæ Brentianæ. 1
Lutherus Buceri fraude adductus malè de Euchariſtia docet. 12
Lutherus cum Eckio diſputans quibus verbis animi ſui morbum oſtenderit. 4
Lutherus cur Carolſtadio præpoſitus. 11
Lutherus cur ſuos Euangelicos vocauerit. 8
Lutherus de Miſſa angulari ſcripſit. ibid.
Lutherus & Bucerus ſibi inuicem concedunt. 12
Lutherus Euchariſtiæ venerationem prohibuit. 16
Lutherus gloriæ cupidiſsimus. 11
Lutherus hæreticus declaratus nil aliud conatur, quàm vt Papatui incommodet. 7
Lutherus impudentiam ſuam & arrogantiā erga Conciliū generale quib. verbis declararit. 15. 291
Luther' indies ſeipſo deterior vnde. 5
Lutherus in Sacramento Euchariſtiæ panis & vini ſubſtantiam permanere docuit. 12
Lutherus ius Canonicum & Bullas incendit. 7.16
Lutherus multarum autor ſectarum. 10
Lutherus multos contra Sacramētarios edidit libros. 13
Lutherus non quærit Dei gloriā. 7
Lutherus Pontificis autoritatē primùm infirmare conat' eſt. 6

d Luthe-

Lutherus qualis aduerſus eos qui imagines è templis eijciunt. 11
Lutherus qualis erga Papatum ſuo teſtimonio docet. 7
Lutherus quàm contemnat Papã & Concilia. 291
Luther' quãdo in lucẽ prodierit. 4
Lutherus quãti fecerit ſcripta Philippi. 61
Lutherus qua occaſione diſsidia excitarit 4
Lutherus quibus rebus paulatim factus deterior. 5
Lutherus quomodo indulgentias oppugnarit. 4
Luther' Sataniſmi architectus. 56
Lutherus ſcribit captiuitatem Babylonicam. 7
Lutherus teſtatur ſuos eſſe Catholicis deteriores. 207
Lutherus totus diſſenſioni ſerendæ deditus. 10
Lutherus vt affectus, à Carolſtadio in religione Vuittembergæ multa videns immutata. ibid.
Lutherus vt docuerit ex contemptu peccare in Eccleſiam. 445
Lycurgus Laconum leges conſcribi noluit. 418. 496

M

MAcedonij errores qui reuocent. 51
Magdeburgenſes damnãtur à Caluino. 24
Magiſtratum omnẽ hæretici profligatum cupiunt. 128
Magiſtratus Politici Eccleſiæ ſunt miniſtri. 212
Mali bonis ſemper permixti. 203
Mali quamdiu Eccleſiæ ſint membra. 348
Manuũ impoſitio & Iudæorum & Chriſtianorum probata eſt ceremonia. 235
Marcellinus Papa falſò arguitur hæreſeos. 182
Marcellinus Papa thura adoleuit, ſed pòſt pœnitentiam egit. 172
Martyrem quid faciat. 40. 43
Martyr extra Eccleſiam eſſe nequit. 40
Martyrum conſtãtia diuerſa à pertinacia hæreticorum. 41
Maſouij in religione quales. 2
Matres vt infantes ſuos tradiderint occidendos. 50
Matthæi loci exponuntur. 98. 228. 367
Mediator cur ſit Chriſtus. 34
Mediatoris nomen aliter Chriſto, aliter ſacerdoti tribuitur. 153
Melanchthon caluinizat. 25. 373
Melanchthon de Carolſtadio 12
Melanchthon Eccleſiam viſibilem facit. 340
Memmo Phryſius mundum & angelos iudicaturum ſe dixit. 26
Merita noſtra vnde exiſtant. 415
Michael Seruetus in religiõe quas turbas excitarit. 51
Miſericordiã quibus præſtet Chriſtus. 34
Miſſam abrogauit Carolſtadius. 10
Miſſam de Spiritu ſancto ridet Brẽtius. 215
Miſſam, quã angularem vocat, libro oppugnat Lutherus. 8
Miſſa quibus argumẽtis euerti debeat didicit Luth. à diabolo. 8
Monachorum habitum primus Carolſtadius abiecit. 10
Monaſteria charitatem præcipuè ſeruant. 471
Monaſterij vt inter ſe hæretici pugnarint. 27
Mors Chriſti quibus vtilis & inutilis. 3
Munceri errores. 45

Myſte-

Myſteria chriſmatis multa, 236

N

Neceſsitas non habet legem, ſed facit. 447
Neſtoriani noui. 50
Neſtorij arrogantia & philautia. 387
Nicęni Concilij canon exponitur. 223
Nicæno Concilio detrahit Brentius. 302
Nicænũ Concilium quando celebratum. 247
Nicænum Concilium quot habuerit Patres. ibid.
Nili liber ab Illyrico editus. 335
Nomine Chriſtiano nihil glorioſius. 2
Nomine vno cur Chriſtiani cenſeri voluerint. ibid.

O

Obedientia vera quæ. 411
Oecolãpadius quid de Luthero ſentiat. 20
Opera noſtra quatenus vitam mereantur æternam. 503
Opera noſtra quomodo valeant. 159
Operibus quõ mundemur. ibid.
Operum bonorum qualis Catholica doctrina. 502
Opus operans & operatum quid vocent Scholaſtici. 155
Orantium nõ multitudo, ſed vnanimitas exauditur. 228
Orare ad orientem cur nos Apoſtoli voluerint. 315
Orbis Chriſtiani ante 40. annos conſenſus. 12
Ordinis in Eccleſia neceſsitas. 161
Origenes an ſit hæreticus. 365
Oſiander malè tractatus à Confeſsioniſtis. 65
Oſiandri doctrina à Vuittembergẽſibus damnata, à Vuirtẽbergenſibus approbata. 66
Oſiandri doctrinam approbauit Brentius. 66
Ozias rex exemplo eſt principibus, ne ſibi quæ ſacerdotum ſunt, vſurpent. 137

P

Papa caput Eccleſię quomodo. 523
Papam quàm contemnat Lutherus. 291
Papatui incommodare ſolùm ſtudebat Lutherus. 7
Papatum cupiuit tollere, vt ipſe teſtis eſt Lutherus. ibid.
Paſcha cur vno die Patres celebrari voluerint. 422
Paſchæ controuerſiam ſuſtulit cõſcribendo Concilio Conſtantinus Imperator. 410
Paſtor malus quatenus ferendus. 532
Patres inſimulat erroris Brentius. 364
Patrum ſcripta quantum habeant autoritatis. 363.386
Patrum ſententias affert Auguſtinus. 371
Pauli loci exponuntur. 30.456
Pauli tempore clerus non fuit ſine vitijs. 200
Paulꝰ qualis ſeruus fuerit. 77
Pax Eccleſiæ quibus modis reformari poſsit. 565
Perſecutionẽ facere an iuſtus queat. 43
Petra vocatur { Chriſtus, Petrus, Fides. } 369
Petri à Soto encomion. 74
Petri locus exponitur. 297
Petri ſedem obtinens, præſentem habet Chriſtum. 180

Petrum à Soto Brentius conuitijs aggreditur 74
Petrus Apoſtolus qualis ſeruus fuerit. 78
Petrus à Soto cur aduerſus Brentij confeſsionem ſcripſerit 52
Petrus à Soto humaniter admonet ducem Vuirtenbergenſem. 72
Petrus à Soto quem in confutando Brentio ſecutus ordinem. 72
Philippi de Suenckfeldio ſententia. 46.
Philippus liberum arbitrium nunc negat, nunc aſſerit. 59. & ſeq.
Philippus libros ſuos variando cō demnat. 61
Philippus primus Chriſtianus Imperator quàm ſubditus Romano Pontifici. 78
Philippus ſe Manichæum fuiſſe declarat. 64
Phlugij laus. 14
Pœnitentia agenda. 35
Politica functio quomodo differat ab Eccleſiaſtica. 93
Poloniæ Epiſcoporum vigilātia. 3
Poloniæ reges eligunt Epiſcopos. 209
Poloniæ reges fuerunt Vitoldus & Vvladiſlaus fratres patrueles. 3
Poloniæ reges Vvladiſlaus & Vitoldus Bohemiæ regnum ſibi oblatum quibus verbis propter hæreſin reſpuerint. ibid.
Poloniæ regi dicatus eſt liber Brētij. 14
Poloniæ regum pietas cum Apoſtolorum pietate confertur. 3
Poloniæ rex qua voce in conuentu vſus ſit. 3
Poloni Bohemorum partis nunq̄ eſſe voluerunt. 2
Poloni quandiu Chriſtiani, & quàm cōcordes ſemp̄ fuerint. 2
Polonorum fides cur diu integra permanſerit. 4
Polonorum & Bohemorū lingua vna. 2
Polygami Euangelici. 208
Pontificis Romani autoritatē primùm infirmare conatus eſt Lutherus. 6
Pontifex Romanus ſemper præfuit Concilijs. 333
Pontifex ſummus quàm neceſſarius Eccleſiæ. 525
Pontificis non vitæ meritum, ſed officium ſpectandum. 174
Pontifices etiam improbi rectè ſancti dicuntur. 173
Pontifices mali reuerenter audiendi. 174
Pontificum Romanorum nullus à fide Petri aberrauit. 190
Populi officium. 124
Portæ inferorum contra Eccleſiam non poſſunt praualere, ſed contra viuum aliquod Eccleſiæ membrum. 346
Poteſtatis Eccleſiaſticæ & ciuilis collatio. 85
Præceptum Domini lucidum, & tamen in ſcripturis multa obſcura inueniuntur. 294
Præcepta Eccleſiæ cum Dei præceptis congruunt. 361
Præcepta Patrum ſeruanda 595
Præfatio qua de re inſtituta. 1
Prælati officium ſpectandum, non meritum 350
Prælati ſi ſint mali an Eccleſia ſit deſerenda. 243
Prælatis reuerentia præſtanda & obedientia. 97
Prælatos etiam non piè viuentes non debēt ſubditi iudicare. 258
Præmonſtratenſis Apoſtata qualis. 50

Prin-

Princeps ſibi vſurpans iudicium religionis quàm immaniter peccet. 140
Principes de doctrina religionis iudicare nefas eſt. 95
Principes non debere ſibi ſumere quæ ſacerdotum ſunt, exemplis probatur. 137
Principibus non permittit Eccleſiæ cauſas Athanaſius. 263
Principum Catholicorum quod ſit officium. 101.123.231.
Principum opem poſtulant Epiſcopi contra hæreticos. 148
Promiſsiones Dei vt nunquàm irritæ fuerint. 178
Promiſsiones veteris Teſtamenti quibus potiſsimùm factæ. 175
Prophetas falſos cauendos quomodo intelligendum. 92
Prophetis non ſemper præſto fuit Spiritus ſanctus. 196
Prophetæ cæleſtes. 46
Pruſsi in religione quales. 2
Pſeudoprophetæ à quibus declarandi. 93
Pulcheriæ Auguſtæ prædicatio. 251

Q

Querelæ Baſilij de ſtatu Eccleſiæ. 201
Quæſtiones de fide quomodo facilè dirimi queant. 285

R

Radices bonarum & malarũ rerum. 5
Reges noſtro tempore Catholici qui ſint, & qui non ſint. 91
Reges quodammodo ſerui. 77
Regnum Dei in quo conſiſtat. 2
Regula humanarum actionũ quæ ſit. 416
Ritus Eccleſiæ qui contemnit, ſchiſmaticus eſt. 314
Ritus externi quid habeant. 55
Roffenſis pro fide mortuus. 194
Romana Eccleſia à fide nunquam defecit. 188
Romanæ Eccleſiæ commendatio. 242
Romanæ Eccleſiæ quid à Caluino tribuatur. 170
Romanæ ſedis quantum priuilegium. 181
Romani Pontificis autoritatem primùm infirmare Lutherus ſtuduit. 6
Ruardus Tapper articulos Louanienſes explicauit. 12
Ruſsi Catholici quales in religione. 2

S

Sacerdos dum conſecrat, duas ſuſtinet perſonas. 158
Sacerdos quis primus vxorem duxerit in Germania. 11
Sacerdos quomodo ſit miniſter reconciliationis. 154
Sacerdotes à quibus conſtituendi. 238
Sacerdotes cur chriſmate vngant. 236
Sacerdotes etiam mali habent Spiritum ſanctum. 174
Sacerdotes Græci an iure ducant vxores. 410
Sacerdotes rectè dicuntur mediatores. 151
Sacerdotes regibus excellentiores. 138
Sacerdotio Leuitico quamdiu Spiritus ſanctus adfuerit. 118
Sacerdotium Eccleſiæ Catholicæ vnde cœperit. 237
Sacerdotium & ſacrificium vbi nullum eſt, ibi nec Deus agnoſcitur. 8
Sacerdotium ob vitia ſacerdotum non eſt reprehendendum. 137

Sacerdotum improbitas non derogat efficaciæ Sacramentorũ. 158
Sacerdotum præſtantia & dignitas. 151. & ſeq.
Sacramentarij aliqui conſecrationis verba omittunt. 14
Sacramentarij Luthero ſunt { Satanę miniſtri / Mendaces / ipſum mẽdaciũ / ſum', ſimulatio / Satanæ venenũ } 20
Sacramentarij plures ſunt quàm Lutherani. 13
Sacramẽtarij præcedũt Lutheranos { doctrina / pietate / multitudine } 17
Sacramentarij quidam in conſecratione nõ dicunt, hoc eſt corpus meum: ſed, hic eſt panis meus. 13
Sacramentarijs dederunt occaſionem Lutheri ſcripta. 11
Sacramẽtariorũ de Lutheranis ſententia. 10
Sacramentariorũ hæreſin cur Carolſtadius excitarit 11
Sacramentariorum hæreſis vnde originem ſumpſerit. 16
Sacramentarios in decem foramina ſcripturam laceraſſe Lutherus autor eſt. 13
Sacramẽtarios multis libris oppugnauit Lutherus. ibid.
Sacramentorum adminiſtratio an vera Eccleſiæ nota. 515
Sanctitas multiplex. 173
Sãctitas hæreticorũ diabolica. 49
Sancti vt inuocentur à Catholicis. 218
Sapientiã nõ intrare in maleuolã animã quõ intelligendum. 351
Sapientiæ liber eſt canonicus. 351
Sapientia non eſt cum peccato. 352
Sapientia quid. ibid.
Satan cur dicatur dæmon. 279
Satanam ad diſputationem an admittere debeamus. ibid.
Satanam vincens fides qualis ſit. 280.
Sataniſmus quibus gradibus Germaniam occuparit. 58
Sataniſm' qui regnat in Germania vnde ſumpſerit originem. 1. 240
Sataniſtæ qui. 446
Saxonicis Theologis Caluinus quę epitheta tribuat. 24
Schiſma quantum crimen. 50
Schiſmata quàm fugienda. 568
Schiſmata vnde noſtro tempore orta. 541
Schiſmatici vnde hodie dignoſcãtur. 318
Schmalcaldicũ fœdus quale 380
Scientia poteſt eſſe cum peccato. 352
Scientia quænam in futura vita deſtruetur. 287
Scholaſtici Theologi contra hæreticorum calũnias defendunt. 155
Scriptura an ſit vera nota Eccleſiæ 515
Scriptura cur quædam habeat obſcura. 279. & 282
Scripturæ capita præcipua egent interpretatione. 287
Scripturæ fruſtrà cõtra hæreticos proferuntur. 124
Scripturæ poſſunt etiam ab impijs intelligi. 357
Scriptura quomodo contineat omnia ſaluti neceſſaria. 301
Scripturæ ſacræ non omnia continent. 317
Scriptura pleraque habet intellectu difficilia. 279
Scriptura Euangelica & verbum Euangelij vti differant 325

Scri-

Scripturam eſſe obſcuram hæretici ſuis diſsidijs probant. 299
Scripturam rectè diſtingui à prædicatione verbi Dei. 296
Scripturam ſacram quam vocet Eccleſia. 275
Scripturarũ intelligentia vnde petenda. 365
Scripturas non eſſe legendas qui doceant. 46
Scriptura ſola non dirimit omnes in ſacris contentiones. 521
Scriptura vnde habeat autoritatẽ. 524
Scriptura quemadmodum ab hęreticis profertur, verbum eſt Diaboli. 392
Scriptura vt recipiatur à Catholicis. 517
Scripturis plus Catholici quàm hęretici tribuunt. 273
Scripturis vt ſe tegãt hæretici. 222
Sectæ quædam horrendæ ſub Luthero natæ. 50
Secta Lutherana in tres ſectas diſſecta. 53
Sectarij quid venentur. 70
Sectarij ſe ſcripturam per ſcripturam interpretari iactant. 373
Sectarijs nõ ſine periculo creditur 69
Senſus ſcripturæ genuinus non niſi in Eccleſia eſt, etiam Caluino teſte. 177
Seruetus à Caluino damnatus & occiſus. 51
Sigiſmundi primi & ſecundi Regũ Poloniæ in Catholica fide conſtantia. 268
Sigiſmundi regis Polonię patris & auię pietas. 145
Signa externa iuuãt memoriã. 441
Sledanus Henrici Dorpij hiſtoriã Germanicam latinam fecit. 27
Solis die cur non ieiunent Chriſtiani. 398
Spei ratio in quo poſita. 37
Spes noſtra cuiuſmodi eſſe debeat 36
Spes firma ſemper retinenda. 36
Spiritus Dei etiam per malos diuinat. 180
Spiritus hæreticorum vt probandus. 114
Spiritus quinam probandi ſint. 102. 114
Spiritum ſanctũ qui blaſphemẽt hodie. 103
Spiritus ſanctus non hæreticis, ſed Eccleſiæ Catholicæ promiſſus. pag. 111
Spiritus ſanctus in quibus reb. nobis omnibus aſsit, & in quibus non. 196
Spiritus {Sapiẽtiæ / Scientiæ} differũt. 352
Stanislai Epiſcopi Cracouienſis martyrium. 85
Succeſsio legitima ſacerdotũ quãtum habeat momenti. 165. 399
Succeſsionem quomodo Catholici prædicent. 518
Succeſſor legitimus habendus etiam qui non imitatur eos, quibus ſucceſsit. 173
Suenckfeldiani deſcribuntur. 46. & ſeq.
Suenckfeldiani quibus vtantur ſcripturis 46
Suenckfeldiani ſanctiſsimi videntur. 48
Suenckfeldij errores 44. & ſeq.
Suenckfeldius vocatur à Melanchthone Stenckfeldius 46
Supbia hæreticorũ Diabolica. 148
Synagoga Eccleſiæ vmbra. 127

T

TAppet explicauit articulos Louanienſes 12
Templa Chriſtianorum cur ad Orientem ſpectent. 443
Tēpora certa cur priſci mutarint. 423
Tertullianus Montanizat. 365
Teſtamenti libros quoſdam cur autores plerique non eſſe canonicos exiſtimarint. 275
Theodoſius Imperator an Iudex inter Epiſcopos fuerit. 246
Thomæ Munceri errores. 45
Thomas Muncerus Catholicè obijt. 29
Tigurina ſchola Caluino incenſa. 21
Tigurini de Luthero. 20
Timannus Bremenſis docet rectè puniri hæreticos. 52
Timorem quæ nobis inijciant. 36
Traditiones Apoſtolicæ æquè ac ſcripturæ obſeruandę. 360
Traditiones Apoſtolicæ vt cognoſcantur. 405
Traditiones cum ſcriptura conferuntur. 431
Traditiones Eccleſiaſticæ retinendæ. 428
Traditiones non ſcriptæ eandem ad pietatem vim habent, quam ſcriptæ. 441
Traditiones num hodie ad ſcripturam exigendæ. 331
Traditiones quales recipiat Eccleſia. ibid.
Traditiones quantā habeant vim ad pietatem. 496
Traditiones quanti faciendæ. 391
Traditiones quomodo mutari poſſint. 417
Traditiones ſunt viuum Euangelium. 432
Traditiones vt ſint fidei fundamētum. 396
Traditiones quis iudicare poſsit. 413.
Traditioni credendum ſine ſcriptura. 400
Traditionum Apoſtolicarum ſcopus. 421
Traditionum ſcopus charitas. 413
Traditus eſt Chriſtus multis modis. 122
Tridentini Concilij decretum ſcribitur & explicatur. 38

V

VAlentiniani Imperatoris erga Epiſcopos reuerentia. 261
Velatæ virgines ſi nubant, quo loco habendæ. 475
Veneris die cur ieiunemus. 398
Verborum Chriſti, Hoc eſt corpus meum, octo pugnantes interpretatiōes Lutherus numerat. 19
Verbo Dei ſoli credendum vt verè dicatur. 393
Verbum Dei longiùs patet, quàm ſcriptura Canonica. ibid.
Verbum Dei non fuit ſcriptū vſq; ad Moſen. ibid.
Verbum Dei nō ſola ſcriptura, ſed etiam traditione continetur. 392
Verbum Dei ſyncerum quis recipiat, quis non recipiat. 517
Vergerij impudentia. 216
Vergerius Brentium numinis inſtar colit. 14
Vergerius Pontificis miniſter fuit. 216
Veritas doctrinæ aut Sacramentorum non pendet à dignitate miniſtrorum. 342
Veritas omnium vel multorum eſt, non vnius. 111
Veritas promiſsionum Dei nulla homi-

hominum iniuſtitia labefactari poteſt. 118
Veritas vbi ſit. 112
Verum vnum eſt mendacium multiplex. 52
Veſtes ouium quæ ſint. 98
Veſtes ſacras reiecit Caluinus. 16
Veteres cur de libris quibuſdam Teſtamenti dubitarint. 175
Viaticum eſt veteribus Euchariſtia. 16
Viduæ olim profeſſæ caſtitatem & ſolitudinem. 456
Vigilij Papæ memorabile exemplum. 180
Vincentius Lirinenſis quando ſcripſerit libellum ſuum. 165
Vinum aquâ mixtum offerre oportet. 483
Vinum aquâ mixtum quid ſignificet. 489
Virgines Deo ſacratas violiare q̃ ſit impium. 467. & ſeq.
Virginitas libera eſt. 462
Virginitas quàm ſit Deo grata. 403
Virginitatis votũ quoque Apoſtolorum tempore in vſu fuit. 453
Virginum, Monachorum, Sacerdotum nuptiæ ſunt peccata peiora adulterio. 474
Viri ſanguinum qui ſint. 100
Vnctio Sacerdotum quàm ſit antiqua. 234
Vnitas Eccleſiaſtica prædicatur. 539
Vnitas ſignum verum Eccleſiæ. 537
Vnitas Spiritus à quibus non ſeruetur. 518
Vota Deo præſtita, reddenda. 459
Vota perfringere q̃ ſit impiũ. 460
Vota ſeruanda diuini eſt præcepti. 464
Votum duplex, ſolenne & priuatũ. 476
Vox viua magnam habet energiam. 296
Vualdenſes fratres anabaptiſtę habentur. 25
Vualdenſis lepra Bohemiam quando infecerit. 2
Vueſtphalus damnatur à Caluino. 14
Vuicelij laus. 207
Vuirtembergenſis dux à Petro à Soto humaniter admonetur. 72
Vuittembergæ promouendi quid iurare cogantur. 66. 396
Vuladiſlaus & Vitoldus fratres patrueles Poloniæ reges fuerunt. 3
Vuladiſla' & Vitold' in fide quàm conſtantes. ibid.
Vuladiſlai & Vitoldi regum Poloniæ pietas cum Apoſtolorũ pietate confertur. ibid.
Vuladiſlaus & Vitoldus reges Poloniæ regnum Bohemiæ ſibi oblatum quibus verbis propter hęreſin reſpuerint. ibid.
Vulgo minimè permittendum de doctrina iudicium. 101
Vulgo quæ noſſe ſufficiat. 134. & ſeq.
Vulgo quantam hæretici licentiam attulerint. 88
Vulgus quid ſit. 102

Z

Zelus non omnis admitti debet. 73
Zuingliani & Lutherani ſibi inuicem hæretici ſunt. 18
Zuinglianorum & Lutheranorum collatio. 17

FINIS.

EORVM, QVAE LIBRARIORVM ET
operarum negligentia peccata ſunt, dum iterum hi libri deſcriberentur, σὺν Θεῷ.

Pag.	Verſ.	lege
5	vlt.	proſtratum.
9	25	alius.
46	16	ſcribunt.
99	18	proferebant.
118	8	iudicio.
162	25	inſertam.
182	8	Conſtantij.
223	28	laxata.
284	4	neceſſe.
417	10	leue.
502	18	eſt interpretatus:
566	5	controuerſam.
ibid.	17	digniſsimus.
567	13	complectentia.

Series literarum.

α β γ δ ε A B C D E F G H I K L M N O P Q R S T V X Y Z. Aa Bb Cc Dd Ee Ff Gg Hh Ii Kk Ll Mm Nn Oo Pp Qq Rr Sſ Tt Vu Xx Yy Zz. AA BB CC DD EE FF GG HH II KK LL MM NN OO PP QQ RR SS TT VV XX YY ZZ. AAa BBb.

LIBER PRIMVS DE HAERESIBVS NOSTRI TEMPORIS, AVTORE STANISLAO HOSIO EPISCOPO VARMIENSI.

PRIVSQVAM excutiamus argumenta Brentij,viſum eſt de varijs huius temporis ſectis nonnulla præfari, quod à præſenti noſtro inſtituto minimè fuerit alienũ. Etenim Sathaniſmus hic,quem in hac præfatione noſtra recenſebimus,non aliunde ſumpſiſſe videtur originem,quàm ex his quatuor capitibus, quæ in hoc libello ſuo Brentius aſſerit.Nam dum vnuſquiſq; ſibi de doctrina religionis iudicium arrogat, dum arbitratu ſuo ſcripturas interpretatur,dum nihil in eis difficile,nihil obſcurũ eſſe perſuaſum habet, dum præter eas nihil recipi, traditiones autem Patrum prorſus reijci debere cenſet, dum Eccleſiam neq; videri, neque cognoſci poſſe credit, ita vt cuique cœtui liberum ſit nomen Eccleſiæ vendicare, quis non videt,ex his doctrinæ Brentianæ capitibus, cuius primus autor fuit Martinus Lutherus,natum eſſe Sathaniſmum, qui nunc regnat in multis partibus Germaniæ,qui pedetentim etiam in Poloniæ regnum & adiunctas illi terras irrepere conatur? Quamobrem nihil ab inſtituto noſtro fecerimus alienum,ſi nonnulla de eo præfati fuerimus.

Ante quadraginta hos annos is fuit orbis vniuerſi ſtatus, quàm latè patet in eo nomen Chriſtianum, vt rectè de illo Gene.11.
dici potuerit, quod in Geneſi ſcriptum legimus: Erat terra labij vnius & ſermonum eorundem:quodq; ſcribitur in A- Actor.4.
ctis Apoſtolorum de ijs qui primi in Chriſtum credere cœperunt: Multitudinis credentium erat cor vnum,& anima vna.Sicut vnus Deus ab omnibus colebatur,ita fides vna re-

Orbis chriſtiani ante 40. annos in religione conſenſus.

tinebatur: vna fuit & eadem adminiſtrandorum ſacramentorum ratio, vnus & idem propè cæremoniarum vbique ritus. Idipſum dicebant, idipſum ſentiebant, idem ſapiebant omnes, vt facilè ciuitatem illam agnoſceres, cuius participatio in idipſum. Quamobrem cùm vna & eâdem eſſent omnes mente præditi, nomine quoque non niſi vno & eodem cenſeri volebant. Non vocabantur alij Gnoſtici, alij Apoſtolici, alij Euangelici, non alijs quibuſcunq; nominibus cenſebantur, ſed à Chriſto, quem vnanimiter profitebãtur omnes, in quo ſibi ſolo fas eſſe gloriari perſuaſum habebant, Chriſtiani cuncti nominabantur: quo nomine nullum ſibi dari poſſe nomen glorioſius exiſtimabant: Homines enim erant recti & ſimplices, ac timentes Deũ, qui non in contentione ſermonis, ſed in ſimplicitate fidei regnum eſſe Dei crederent, nec aliud ſcirent Euangelium, niſi quod à Chriſti ſpiritu profectum, de Chriſto per Chriſti diſcipulos ſcriptum eſſet.

Hic fidei conſenſus, & concors omnium inter ſe Chriſtianorum doctrina, cùm apud alias nationes, tum apud finitimos nobis Germanos longo ſeculorum interuallo viguit: præcipuè verò apud eos populos omnes, qui ſunt imperio Maieſtatis tuæ ſubiecti, ſiue hi Poloni ſint, ſiue Lituani, ſiue Ruſsi Catholici, ſiue Pruſsi, ſiue Maſouij: ex quo tempore ſemel hæ gentes omnes Euangeliũ Chriſti receperunt, ſemper apud eas iam inde à ſexcentis propè annis conſenſus hic fidei conſtans, perpetuus & inuiolatus permanſit. Quodque magis admireris, anni plus minùs centum quadraginta interceſſerunt, cùm vicinam regno Maieſtatis tuę Bohemiam lepra Vualdenſis infecit: ex eo factum eſt, vt bona pars illius ab orbe reliquo Chriſtiano ſe præciderit. Quæ res quantas ei regno calamitates attulerit, nihil hîc opus eſt commemorare. Cùm autem communis noſtræ cũ illa gente lingua ſit, nullis tamẽ Sathanæ fraudibus adduci potuit, vt ſenſu & cõſenſu toti' Eccleſiæ poſthabito, Bohemorũ partis eſſe vellet.

Vvaldenſis ſecta Bohemos diſtrahit.

Qua

Qua in re quid potiſsimùm prædicem? Epiſcoporúm ne regni vigilantiam, an ſanctorum maiorum tuorum, penes quos tum erant regni gubernacula, religionem ſingularē? Vtriq; digni, quorum nomina laudibus omnium celebrentur. Nam & illi memores, in qua eſſent à Deo ſpecula collocati, nihil curæ, ſolicitudinis, laboris prætermiſerunt, quò poſſent à Chriſto ſibi commiſsi gregis ſui ſaluti proſpicere. Neque cuiuſquam potentiam reformidarunt, ſed ſe murum pro domo Iſraël oppoſuerunt, neque vllum bonorum paſtorum officium in ſe requiri paſsi ſunt. Et hi pientiſsimi Principes, alter proauus tuus Vladiſlaus Poloniæ Rex, alter frater eius patruelis Vitoldus, cùm etiam regnum illis eſſet à Bohemis delatum, qui nuper adeò ſegregauerāt ſe, & à Chriſti corpore Eccleſia præciderant, admirabili quadam animi magnitudine regnum potiùs reſpuēdum ſibi eſſe duxerunt, quàm vt indignum aliquid Chriſtianis Principibus committerent. Quin diſertis etiam verbis legatis Bohemorum renunciarunt, ſibi religionem eſſe, apud hæreticos regnare. Quòd ſi verò illi in viam rectæ religionis, & ad ſocietatem vniuerſæ Eccleſiæ redire vellent, Reip. Chriſtianæ cauſa, alterutrum de ipſis, quin regni gubernacula ſuſcipiat, non eſſe recuſaturum. Vigilātia Epiſcoporum, & Regū pietas in Polonia.

Eſt ne autē, aut fuit multis ſeculis Principū aliquis, cuius religio cū horū Principū religione potuerit cōparari? Mihi verò nihilò videtur etiam illis inferiores noſtri fuiſſe, quos olim Chriſto dixiſſe legimus: ECCE nos reliquimus omnia, & ſequuti ſumus te. Quid enim illi niſi nauiculas & retia piſcatoria reliquerunt? Iſti verò delatū etiam ſibi regnū repudiandum potiùs eſſe duxerunt, quàm vt illius conſequendi ſpe, quò minùs liberè Chriſtum ſequi poſſent, impediri ſe paterentur: quàm vt à Chriſti corpore, vna, ſancta, Catholica Eccleſia ſeparati eſſe vellent. Sonabat procul dubio ſemper in eorum auribus vox illa Chriſti, quam ex tuo quoque pientiſsime REX, ore, in celebri Senatorum totiusque populi Matth. 19.

corona prolatam aliquando audiuimus: Quid prodeſt homini, ſi vniuerſum mundum lucretur, animæ verò ſuæ detrimentum patiatur? Aut quam dabit homo commutationem pro anima ſua? Non illi cæleſtia regna terrenis, non ſempiterna caducis eſſe commutanda putauerunt: ſed ſicubi Chriſti religio agebatur, nullum eis tam ſuaue fuit meritũ, quin & ſpiritus ipſe vilis eis erat, quem amittere priùs quàm religionis cauſam deſerere, prompto ſemper & parato animo fuerunt. Hac igitur & Epiſcoporum vigilantia & ſingulari Principum pietate, qui nec metuendum ſibi quenquam præter Deum, nec illius charitati quicquam anteponendum eſſe putauerũt, factum eſt, vt per annos iam propè ſexcentos integra & incontaminata in terris Maieſtatis tuæ Chriſtiana, Catholica, & Orthodoxa fides permaneret.

Matth. 16.

Qua occaſione Lutherus noua ſeuit diſsidia.

Cæterùm annus nunc agitur quadrageſimus, cùm in lucem prodijt Martinus Lutherus, à quo primùm noſtro hoc infelici ſeculo fax eſt in Eccleſia Dei diſcordiarum accenſa. Ex quàm parua autem ſcintilla, quæ non difficulter opprimi naſcẽs poterat, quantus ignis exarſit? Initiò non alia de re quàm de peccatorũ condonationibus, vulgò vocant indulgentias, diſputari cœptum eſt. Eas Lutherus oppugnabat, non quòd legitimum earum vſum prorſus damnaret, ſed quòd abuſum ferendum non eſſe putaret. Vt autem in hanc árenam deſcenderet, non recti zeli feruore, neque ſtudio pietatis adductus eſt: ſed cùm permoleſtè ferret, quòd ſui ordinis fratribus prædicandarum indulgentiarum anteà munus mandatum erat, qua ex re nõ parùm etiam emolumenti capiebant, id ad Dominicanos tranſlatũ fuiſſe, ſicq; ſuis commodum illud interuerſum: hęc illi cauſa fuit in certamen iſtud prodeundi. Quamobrem non aliò prima hæc illius velitatio, quàm ad deum ventrem referebatur. Quod etiam ipſe diſsimulare non potuit. Nam cùm ad diſputationẽ cum Eckio ventum eſſet, ac inflammatus irâ Lutherus, modeſtiæ fines prætergreſſus, admonitus à quibuſdam fuiſſet,

quando-

quandoquidem Dei cauſa tractaretur, vt modeſtiùs eam in ſpiritu lenitatis ageret, in hæc verba prorupit: Non propter Deum hæc res cœpta eſt, neq; propter Deum finietur. Sic ille morbum animi ſui celare diu non potuit. Lutheri confeſsio.

Nunc tu mihi diligenter illud animaduerte, quod ab Auguſtino ſcriptum eſt, duas radices in duobus agris à duobus agricolis plantari. Plantat vnam Chriſtus in cordibus bonorum, plantat aliam Diabolus in cordibus malorum. Quę plantatur ab hoc, radix eſt malorum omnium cupiditas: quæ plantatur ab illo, radix eſt bonorum omnium charitas, de qua dicit Apoſtolus: In charitate radicati atque fundati. Nec de radice charitatis aliquid mali, nec de radice cupiditatis aliquid boni naſci poteſt. Simul illud conſidera, ex vtra harum radice nata ſit cauſa Lutheri, vt quis illius agricola fuerit, intelligas. Quàmlibet in eum ſuauiter effuſus fueris, tamen velis nolis fatearis oportet, quòd non ex charitatis, ſed ex cupiditatis radice proceſſerit, quam in illius corde plantauit Diabolus. Certum eſt enim & indubitatum, quòd ne mutiuiſſet ille quidem cõtra Indulgentias, ſi prędicandarum illarum negotium ſui ordinis fratribus datum fuiſſet: ſed quod per alios intercipi videbat, quod ſuis delatum eſſe maluiſſet: ea verò iuſta illi cauſa viſa eſt, quamobrem iſtas tantas tragœdias excitaret.

Aug. ſerm. 44. de tempore.

1. Tim. 6.

Ephe. 3.

Ex radice cupiditatis in Luthero plãtata fructnouę ſectę proceſsit.

Habemus itaque iam, ex qua radice proceſſerit prima Lutheri velitatio, nimirùm ex radice cupiditatis, quæ crebris cõtentionibus magis etiam atq; magis aucta eſt indies. Nam initiò non alia fuit quàm pecuniæ cupiditas: acceſsit poſteà cupiditas gloriæ, quam pernicioſior etiam eſt conſequuta cupiditas vindictæ, quæ poſteà in odium quoddam exarſit implacabile. Satis cõſtat, minùs præfractum initio fuiſſe Lutherum, vt qui minimè recuſaret, eorum quorum debebat iudicio ſcripta ſua ſubijcere. Extant eius in epiſtola quadam ad Leonem Pontificem hæc verba, quæ ſcripſit ante annos duodequadraginta: Beatiſsime pater, proſtratũ me pedibus

Quæ Lutherũ fecerint paulatim deteriorem.

Lutheri erga Pontificem ſubmiſsio.

tuæ beatitudinis offero, cum omnibus quæ ſum & habeo: viuifica, occide, voca, reuoca, approba, reproba, vt placuerit: vocem tuam vocem Chriſti in te præſidentis & loquẽtis agnoſcam. Sed verum eſt, quod à Philone ſcriptum eſt, quòd contentio eſt materia iracundiæ, & ideo contentioſiores quiq; in diſceptationibus cæteriſq; colloquijs ad iram mouentur. Et hoc iræ proprium eſt, quòd facilè fallitur, fallitq́ue: vt nõ temerè quenquam iracundum veracem reperire liceat, tanquàm deuictum ebrietate animi, non corporis. Quanto maiore contentione actum eſt de rebus quæ videri poterant initiò non maximo cum periculo coniunctæ, tanto longiùs eſt à veritate diſceſſum. Et eſt hoc ita naturâ comparatum, vt non ferè naſcatur error aliquis, qui non ſecum plures trahat alios: vix vt quemquam reperire liceat, qui poſteaquàm in vnum aliquem errorem prolapſus eſt, non diſcedat indies à recta via longiùs. Quemadmodum in cantu ſi vel vna aliqua in re turbata ſit harmonia, per omnia confuſa quædam exiſtit diſſonantia: ita doctrinę conſenſus vna aliqua hæreſi & dogmate à veri ſymphonia diſcrepante interruptus, ſubinde fit ad maiorem confuſionem progreſsio. Et ſicut in humano corpore loco ſuo mota qualitatum temperata conſtitutione, ex qua ſanitas & partium ac omnium inter ſe virium integritas conſiſtit, alia ex alijs vitia & morbi conſequi ſolent: ita ſi vel ſemel ſanitas mentis læſa, nec rectè ſit conſtituta, magis indies atq; magis afficitur, & ægrotát homo periculoſiùs. Hoc in Luthero quoq; vſu veniſſe videmus: Sanabilis erat initiò morbus, ſed progreſſu temporis ſerpebat malum longiùs.

Phil. lib. 2 Allegoriarum legis.

Error vnꝰ ferè plures ſecum trahit.

Ac primùm quidem fecit quod eſt hæreticis omnibus commune, vt Romani Pontificis autoritatem labefactare, & eum in ordinem cogere conaretur. In hunc rabiem ſuam conuertit omnem, ſummaq́ue contentione perficere conatus eſt, vt plurimorum ab eo voluntates alienaret, & eum in ordinem redigeret: quò ſic gubernatore ſublato (ſicut ait ille)

Lutherus à Pontifice oppugnando exorditur ſectam.

ille)atrociùs atque violentiùs circa Eccleſiæ naufragia ſibi graſſari liceret. Itaque facinus ingens aggreſſus, omnes pontificij iuris libros cum pleriſq; literis pontificijs, vulgò bullas vocant, incendit. Nec ita multò pòſt librum ſcripſit de Captiuitate Babylonica, in quo ne Sacramentis quidem intactis, ſurſum ac deorſum omnia miſcere conatus eſt. Hanc illius inſolentiam cùm per triennium toleraſſet Leo Pontifex, ac multùm ſæpeque monendo vt in viam rediret, nihil profeciſſet, fecit tandem pro officio ſuo, vt eum hæreſeos condemnaret, & è cœtu piorum eijceret: ex quo iam anteà ipſe ſe eiecerat. Hìc ille magis atq; magis furere, ac rationes omnes inueſtigare, quibus odium erga Pontificem ſuum expleret: quem de gradu ſuo deiectum, atque omni prorſus autoritate ſpoliatum cupiebat. Vna hac in re curæ illius cogitationeſq; conſumebantur omnes. Itaque non iam ille ſcribendis deinceps libris, quid eſſet, aut quid non eſſet cum pietate coniunctum, ſed quid incommodare Papatui maximè poſſet, ſpectandum eſſe putauit: vt quicquid ſcriberet, quicquid diceret, quicquid faceret, omnia in odium & deſpectum Papæ, Conciliorum & Epiſcoporum faceret. Fatetur hoc adeò ipſe in quadam epiſtola ad Argentinenſes, ad quos in hæc verba ſcripſit: Hoc diffiteri, inquit, nec poſſum, nec volo, quòd ſi Carolſtadius aut alius quiſpiam, ante quinquennium perſuadere mihi potuiſſet, in ſacramento præter panem & vinum eſſe nihil, ille magno beneficio me ſibi deuinxiſſet: grauibus enim curis anxius, in hac excutienda materia multum deſudabam, omnibus neruis extenſis me obtricare & expedire conatus ſum, cùm probè perſpiciebam, hac re Papatui valdè me incommodare poſſe. Nónne hìc apertè confitetur ipſe, peregrina ſua doctrina populo inculcanda non hoc ſe ſpectaſſe, vt Christi gloriam propagaret, vtque veritatem illius patefaceret, ſed vt odio ipſe erga Papam excæcatus, eodem illius odio cæteros imflammaret? Tantâ autem

fuit

Cyprianus lib. 1. epiſt. 3.

Lutheri certamen contra Eccleſiæ Sacraméta.

Damnatus à Pontifice Lutherus, nihil niſi Papatui incõmodare cogitat.

Teſtimonium Lutheri.

fuit mens illius infuſcata maleuolentiâ, Chriſtum vt præſentem in Euchariſtia libenter fuerit negaturus, dummodò per hanc occaſionem incommodare Papatui potuiſſet.

Cùm itaque in omnibus dictis, ſcriptis, factis ſuis, non alios quàm iram & odium peſſimos conſultores adhibuerit, erit adhuc quiſquam qui dubitet, quæcunq; ab eo profecta ſunt, aliunde quàm à Diabolo profecta eſſe? Si quis eſt huiuſmodi, tollet illi dubitationem hanc Lutherus ipſe, qui in libro quem inſcripſit de Miſſa angulari, quem habuerit autorem doctrinæ ſuæ, non obſcurè fert. Inducit enim ibi Diabolum ſecum diſputantem, ac fortiora contra Miſſam argumenta proferentem, quàm quæ refelli à ſe potuerint. Cuius etiam vocem inibi deſcribit, quòd ea grauis & robuſta ſit, tamq; terribiliter inſonet, vt vſu quandoque eueniat, quòd poſt collationem cum Dæmone nocturnam homines poſtridie manè mortui reperiantur: Nam & corpus, inquit, occidere poteſt, deinde verò animam ita reddit anxiam, vt in vno momento quandoque neceſſe habeat è corpore migrare. Quod ſæpè ſibi quoque ipſi propemodum accidiſſe ſcribit. Quin & accidit ad extremum. Nam qui veſpere benè potus erat & hilaris, poſtridie manè repertus eſt in lecto mortuus, cùm totos annos vndetriginta magnos in Eccleſia Dei motus excitaſſet. Atque hoc eſt illud, quod adeò magnificè prædicatur à quibuſdam, Dei verbum & Euangelium, non à Chriſto, ſed ab autore Sathana profectum, ſicut ipſe fatetur, qui primus id in lucem edidit. Nam ab eo ſibi gloriatur argumenta eſſe ſuppeditata, quibus & ſacerdotium & ſacrificium euerteret. Quibus euerſis, quid aliud quàm Deus ipſe ſublatus è medio, vel ſaltem in ordinem coactus eſſe videtur? Nam vbi nullum ſacerdotium, nullum eſt ſacrificium, ibi conſequens eſt, nullum etiam Deum agnoſci. Quamobobrem cùm ſibi cõſcius eſſet Lutherus, à quouis aliò potiùs, quàm à Chriſto ſuum Euangelium eſſe profectum (ſi modo tam impiam doctrinam tam præclaro nomine appellare fas

Lutherum malo ſpiritu actũ pleraque perfeciſſe.

eſt)

eſt) noluit ſectatores ſuos vocari Chriſtianos, quod nomen commune fuit omnium, qui ante quadraginta hos annos, quibus Lutheri dogmata in vulgus ſpargi cœperunt, Chriſtum profeſsi fuerant, ſed vocauit eos Euangelicos, vt vel ipſa hac appellatiōe ſe ſuosq; à Chriſto & à corpore eius vna, ſancta, Catholica, Apoſtolica Eccleſia ſegregatos, neq; ſibi commune quicquam eſſe cum Chriſto declararet. Lutheri ſectatores dicti Euangelici.

Habet Maieſtas tua, vnde ſit profectum iſtud, quod nunc nonnulli vocant Euangelium, & purum Dei verbum, idq; ex propria ipſius autoris confeſsione, qui ſicut olim dixit Chriſtus: Mea doctrina non eſt mea, ſed eius qui miſit me patris, cœleſtem illum patrem ſuum Deum indicans, ſic & ipſe dicere non dubitauit: Mea doctrina nō eſt mea, ſed eius qui miſit me patris Diaboli, à quo ſibi ſuppeditata gloriatur argumenta, quibus & ſacerdotium & ſacrificium euerteret, atque ita verum veri Dei cultum abrogaret omnem. Quòd ſi non confiteretur hoc ipſe Lutherus, vel res tamen ipſa clamat, quod ille primus in lucem ætate noſtra protulit, non Dei, ſed Diaboli verbum eſſe. Etenim Deus noſter ſicut à Paulo ſcriptum legimus, Deus eſt pacis & dilectionis, non diſſenſionis: qui verò diuidit inter fratres, Diabolus eſt, ait Propheta. Cùm igitur ex verbo Lutheri tanta diuiſio, tanta ſeparatio ſit ſubſequuta, quantam nunc in Eccleſia (proh dolor) videmus, cùm ex eo tot ſectę tam diſſectę ſint prognatæ, cuius id aliùs quàm Diaboli verbum eſſe credemus? Omnis ſpiritus, ait Ioannes, qui ſoluit Ieſum, ex Deo non eſt, & hic eſt Antichriſtus. Soluit autem Ieſum, quemadmodum vbi de traditionibus agebamus, ex Auguſtino pluribus docuimus, qui vel Eccleſiam à capite ſuo Chriſto, vel ſeipſum ab Eccleſia, vel Eccleſiam in ſeipſa ſeparat ac diuidit. Chriſtus propterea mori dignatus eſt, vt filios Dei qui erant diſperſi, cōgregaret in vnum. Lutherus propterea & ſcripſit & fecit omnia, vt quos pretioſo ſanguine ſuo Chriſtus congregauerat, eos diſpergeret. Deinde verò mortis etiam ſuæ genere

Cur Lutheri doctrina probari nō poſſit. Ioan. 7. 2. Cor. 13. 1. Cor. 14. Oſeæ 13. 1. Ioan. 4. Ieſum ſoluere. Auguſtin. tractat. 6. in epiſtol. Ioannis.

nere Chriſtus declarauit, quàm ſibi diſpliceret omnis diui- ſio. Nam neque Ioannis mortem ſuſtinuit capitis truncatu, neq; ſicut Eſaias Propheta ſerra diſſectus eſt, vt in morte ſine mutilatione corpus integrum ſeruaret, & cauſa ſubduceretur ijs, qui cupiunt Eccleſiam in partes diſcindere. At Lutherus per omne vitæ ſuæ tempus nihil aliud maiore ſtudio contẽdit, quàm vt quod integrum corpus Chriſti inter manus perſecutorũ in cruce permanſerat, id inter manus Chriſtianorum iam deinceps integrum eſſe deſineret: Itaq; quod non fecêre tum impij milites, vt frangerent corpus Chriſti, fecit hoc iſte, ſpeciem pietatis habens, virtutem autem eius abnegans, vt in multas partes diuideret totum corpus Chriſti, vnam, ſanctam, Catholicam, Apoſtolicam Eccleſiam. Et erit adhuc, qui dubitet verbum illius verbum Diaboli eſſe? Cuius ita proprium eſt diuidere, lacerare, ſpargere, ſicut Chriſti proprium eſt, quæ diſperſa ſunt, congregare.

Luth. ſtudia plena diſſenſionis ac diuiſiõis in Eccleſia.

2. Tim. 3.

Ne verò putes, temerè nos Martinum Lutherum arguere diuiſionis & diſperſionis in Eccleſia Dei factæ, audi pientiſſime REX, in quot ille ſectas quàm diſſectas nobiliſsimum Chriſti corpus diſſecuerit: Nam ſimulac licere ſibi voluit, inflatus ſenſu carnis ſuæ, à communi ſenſu & cõſenſu totius Eccleſiæ certis in dogmatibus diſcedere, vide quæſo, quot & quantarum is diſceſsionum ac ſeparationum autor alijs deinceps fuerit. Erat quaſi frater illius iuratus Andreas Carolſtadius, quem arctiſsima neceſcitudine ſibi deuinctum habebat: is non totos duos annos in eadem cum eo ſententia permanſit. Nam dum abſens à Vuittemberga fuiſſet Lutherus, præter voluntatem illius Miſſam abrogauit, habitum religioſum abiecit, ſacroſanctam Euchariſtiam prophanis manibus attrectari fecit, concitatæq; plebi fuit autor, vt quaſi portis effuſa patentibus, infeſta ſigna templis & aris inferret, & ex illis imagines eijceret. Quamuis autem Vuittembergam reuerſus Lutherus rem ipſam nõ improbaret, quoniam tamen alio quàm ſeipſo autore factum eſſet, quaſi mi-

Sectarum autor Lutherus.

Andreas Carolſtadius.

nùs rectè neque ordine factum, grauiſsimè reprehendit. Adeò ferre non potuit vel ſtatui vel mutari quicquam ab vllo mortalium, ſiue in doctrina, ſiue in ritibus, niſi priùs id per ipſum ita fieri debere ſancitum fuiſſet. Tanta fuit in homine gloriæ cupiditas, vt quod ad illius amorem attinet, rectè dicere potuerit: Riualem poſſum non ego ferre Iouem. Scripſit is duos libros contra cæleſtes Prophetas, in quorum altero monet, vt prædicatoribus qui imagines per plebem eijci iubent, aqua & igni interdicatur, aut tale in eos exemplum edatur, vt abſtinere deinceps neceſſe habeant, quòd ab imaginum demolitione venitur ad cædem. Boni Domini, inquit, non hic eſt diaboli ſcopus; vt oppugnentur imagines, ſed vult ſibi foramen fieri, per quod ſanguinem profundat, & cædes faciat in orbe terrarum. Spiritus iconomachorum nõ eſt bonus, ſpirat enim cædes & ſeditiones, etiamſi cælet & diſsimulet ad tempus, quandiu non videt opportunitatem. Itaque acerbæ inter eum & Carolſtadium inimicitiæ exarſerunt, & ſic eſt alter in alterum debacchatus, vt vterque ſit alteri factus pluſquam hæreticus. Inimicitiarum autem & contentionum hæc quoque non minima cauſa fuit, quòd vterque ſibi gloriam hanc vendicabat, quòd primus ipſe veritatem Euangelicam in lucem extuliſſet. Et conſtat primum fuiſſe Carolſtadium, qui ſacerdos cùm eſſet, vxorem duxit, & ea fecit, quæ paulò antè commemorauimus: quo nomine laudem aſſertæ veritatis Euangelicæ ſibi deberi putabat. Sed cùm anteferri ſibi Lutherum videret, qui & ingenio, & doctrina, & eloquentia longè pręſtabat, viſum eſt illi, quò ſuum quoq; nomen celebre ad poſteros tranſmitteret, nouum doctrinæ genus proferre: quod cùm Lutherus nondum attigiſſet, nullam inuẽtæ huius gloriæ partem arrogare ſibi poſſet.

Lutherus gloriæ cupidiſs.

Primus apud Germanos ſacerdos qui duxit vxorẽ Carolſtadius.

Cui doctrinæ proferendæ conſtat occaſionẽ Lutheri ſcripta dediſſe, qui ſicut Caluinus etiam fatetur, tranſſubſtãtiationem oppugnans, claſsicum canere viſus eſt, ad Sacramen-

Caluin. in defenſi. 2. cõtra Ioachi. Vveſt.

tariorum hæreſim excitandam. Docuit enim Lutherus, etiã poſt conſecrationem panis & vini ſubſtantiam in Euchariſtiæ ſacramento remanere. Quod ſic à nonnullis acceptum eſt, quaſi quem ſcripturæ produnt incarnatũ, eum ipſe Chriſtum doceret impanatum, quem etiam extra ſumptionẽ in Euchariſtia nefas eſſet adorari. Quaſi verò non verbo Chriſti, ſed ſumptione noſtra Chriſti corpus in Euchariſtia cõficeretur: vt niſi ori noſtro foret admotum, tanta vis eſſe verborum Chriſti nõ poſſet, vt illud Chriſti corpus efficerent. Quid autem hoc eſt aliud, quàm ſcripturę verba peruertere, & loco illius, quod à Chriſto dictum eſt, Hoc eſt corpus meum, dicere, hoc erit quando ſumetur? Cæterùm Buceri fraudibus adductus eſt Lutherus ante annos viginti, vt in hanc ſententiam illius iret: nam non aliter ſibi perſuaderi paſſus eſt, vt corpus & ſanguinẽ Chriſti in S. Euchariſtia ſubſtantialiter eſſe confiteretur, quàm ſi viciſsim hoc ſibi Lutherus conceſsiſſet, quòd extra vſum non ſit ibi corpus & ſanguis Domini: quemadmodum articulum Louaniẽſem decimum tertium explicàns vir inſigni doctrina præditus Ruardus Tapper ſcriptum reliquit. Sic dolis Buceri captus Lutherus, dum in ſuã factionem pertrahere Bucerum conatur, factus eſt & ipſe Sacramentarius. Nihil eſt enim quod magis valeat ad confirmandam Sacramentariorum hæreſim, quàm hoc Buceri dogma, quod à Luthero fuit approbatum. Qua de re non vno loco Ioannes Caluinus gloriatur. Hactenus progreſſus erat Lutherus. Huc tamen impietatis nondũ proruperat, vt auderet negare, præſens in Euchariſtia Chriſti corpus & ſanguinẽ adeſſe. Primus hoc ętate noſtra negare auſus fuit Andreas Carolſtadius, cui Philippus Melanchton hoc tribuit elogium, hac ipſa de re ſcribẽs: Carolſtadius, inquit, primùm excitauit hunc tumultum, homo ferus, ſine ingenio, ſine doctrina, ſine ſenſu cõmuni, quẽ nullũ vnquàm humanitatis officium aut intelligere, aut facere animaduertimus: tantum abeſt, vt in eo manifeſtatio aliqua Spiritus

Luth. ſcripta ſectæ Sacramentariorum occaſionẽ dederunt.

In epiſtol. ad Frider. Miconiũ.

ſancti animaduerſa ſit. De quo & illud alibi ſcribit: Quod ſicut Lutherus Papæ, ſic ille viciſsim odio Lutheri nō aliqua pietatis opinione cōtrouerſiam hanc de Cœna Domini mouerit. Ac addit præclaram ſententiam, cui vtinam ex animo faueret: Meo certè iudicio, inquit, magna eſt temeritas, dogmata ſerere non conſulta Eccleſia veteri. Et tamen hic talis, qualis à Philippo deſcribitur, ita multos reperit qui nefarium hoc dogma ſuum approbarēt, vt plures iam Sacramentarios quàm Lutheranos videre liceat: & inter eos non paucos excellenti doctrina, & ſingulari quadam dicendi ſuauitate præditos, qui Carolſtadium quàm Lutherum ducem ſequi maluerunt. Itaq; contra genus hoc hæreſeos complures libros edidit, in quorum vno cui titulum fecit, contra Zvinglium, Oecolampadium, aliosq; nouos Vicclefſiſtas, grauiter in hoc ſectæ genus inuehitur, & eos in decem fermè foramina atq; effugia ſcripturam laceraſſe ſcribit. Neq; ſe legiſſe turpiorem vnquàm hæreſim, quæ ſtatim in initio tot inter ſeſe capita, tot ſectas habuerit: etiamſi in principali cauſa, vtpote in perſequendo Chriſtum, vnanimes exiſtent. In eo verò libro quem inſcripſit, quòd iſta verba Chriſti, Hoc eſt corpus meum, adhuc firmiter ſtant, ſeptem: In illo autem, quem paulò antè quàm fuiſſet mortuus, breuem confeſsionem inſcripſit de venerabili Sacramento Euchariſtiæ, enumerat octo diuerſas & pugnantes inter ſe verborum iſtorum, Hoc eſt corpus meum, interpretationes. Quarum prima fuerit Carolſtadij, ſecunda Zuinglij, tertia Oecolampadij, quarta Suenckfeldij, quem per contumeliam Stenckfeldium vocat, ac poſt alios nonnullos Campani ſeptima, cæterarum enim autores nominatim non exprimit. Quòd ſi viueret is adhuc, plures etiam ei enumerando recenſere liceret. Eò enim iam amentiæ ſunt atq; audaciæ nonnulli progreſsi, vt etiam ipſa Chriſti verba in conſecratione cœnæ Dominicæ mutare, proq; eo quod ille dixit, Hoc eſt corpus meum, non fuerint veriti dicere, Hic eſt panis meus. Alij verò prorſus omittere

Ioachi. in libello quem inſcripſit, Recta fides de cœna Domi. Schnep. in cõfeſſione de Euc. Iul. Pflug. In epiſt. ad Eraſm. Roterod.

verba conſecrationis non dubitarunt, ſic enim enunciant: Accipite, comedite, hoc facite in mei commemorationem: quemadmodū à Ioachimo VVeſtphalo, & Erhardo Schneppio legimus annotatum. Quanquam etiam ſuperſtite Luthero quendam exortum fuiſſe terrę filium ſcribit Iulius Pflug (cuius tanta eſt pietas cum non mediocri doctrina coniuncta, vt etiam hoſtes Eccleſiæ Dei, quòd verè Epiſcopum agat, confiteri neceſſe habeant) qui negaret, neceſſaria eſſe ad Euchariſtiam verba Chriſti, quibus ea cõſecretur: quin nec ſpeciem panis aut vini neceſſariam eſſe, ſed ſatis eſſe, ſi motu interiori cordis Euchariſtia capiatur.

Horrendi fruct' noui Euangelij.

Ecce fructus quos nobis attulit quintum iſtud Euangelium, per quod impij licere ſibi volunt, etiam ipſa Chriſti verba in huius Sacramenti, quod eſt vnum omnium excellentiſsimum, conſecratione vel mutare, vel prorſus prætermittere. Quod etiam in eius Sacramenti adminiſtratione, quod ſolùm de neceſsitate ſalutis eſt, (vtcunque neget id Caluinus) liberum eſſe vult hic ipſe, cuius hic libellus quem confutandum ſuſcepimus, tibi Sereniſsime Rex, dicatus eſt, Ioannes Brentius. Nam cùm diſertis verbis hanc nobis formam Chriſtus præſcripſerit, vt baptizaremus in nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, negat is baptiſmi virtutem ad certa verba Chriſtum alligare voluiſſe, quòd non inſtituerit magiam, quæ ad certam verborum formam, aut certos ritus alligata ſit. Itaque nihil in eo piaculi fore putat, ſi mutetur ſonus, dummodò remaneat ſententia verborum Chriſti. Hæc iſte, quem numinis inſtar colit Vergerius, cuius ſcripta dictaque pro diuinis oraculis haberi vult. Vides autem quàm fœcundi monſtroſo ſuo partu ſint hæretici? Vix enim eorum quenquam reperies, qui vel nouam hęreſim protulerit, vel veterem aliquam olim damnatam inſtaurauerit, qui non multis erroribus, portentis & monſtris comitantibus ſtipatus incedat. Eſt autem hæreticorum hoc proprium, vt corrigi nolint: ac ſi reprehendi

Formam verborum baptiſmi mutare ſinit Brentius.

Hæretici reprehendi non ſuſtinent.

prehendi

prehendi videant errata ſua, quæ vnicè admirantur, & modò non adorant tanquam eidola manuum ſuarum, tantùm abeſt, vt miteſcant aut emendentur eiuſmodi reprehenſionibus, maiore etiam vt eorum odio qui reprehenderunt inflammentur, atq; ita proficiunt in peius indies errãtes, & in errorem mittentes. Huc perducit eos ſcelerata quædam vindicandi cupiditas, qua ſic mentes eorum excœcantur, vt verum videre nequeant, ſed falſa pro veris amplectantur. Documẽto nobis eſſe poteſt Lutherus, qui ſcribit ipſe, quòd à fratre quodam reprehenſus fuerit, quòd ſenſerit aliquando, pulchrum fore, ſi pro Laicis vtraque Sacramenti ſpecies porrigenda ſtatueretur in Concilio generali. Nunquid autem ſatis habuit ille reprehenſionem hanc fratris de re non maximi momenti diluiſſe? Minimè gentium. Sed video, inquit, illis otium & chartas abundare: dabo operam, vt negotium ſcribendi habeant copioſum: Præcurram enim, vt dum glorioſiſsimi victores de vna aliqua mea hæreſi (vt eis videtur) triumphant, ego interim nouam moliar. Profert mox nouam hæreſim, ac impios omnes declarat, qui Laicis vtriuſque ſpeciei communionem denegant. Atque illo quidem loco ſolos eos impietatis arguit, qui Laicos arcent à calice. Sed audi, quò paulò pòſt progrediatur maiore quodam furoris œſtro percitus. Quam penes Concilium priùs poteſtatem eſſe volebat, vt Laicis vtraque ſpecies daretur, ſtatuendi, non ita multò pòſt eam abrogat, nec veretur os impudens ita dicere: Si quo caſu Concilium ſtatueret, minimè omnium nos vellemus vtraque ſpecie potiri, imò tum primùm in deſpectum Concilij vellemus, aut vna, aut neutra, & nequaquam vtraque potiri: & planè eos anathema habere, quicunq; autoritate talis Cõcilij potirentur vtraq;. Quid ſcribi potuit arrogantius? ſcilicet ſi Cõciliũ ad quod ex vniuerſo terrarum orbe doctiſsimi, grauiſsimi, ſanctiſsimi viri cõuocati fuerint, nullã eſſe cauſam declarauerit, cur à calice diutiùs abſtineatur, irritum erit concilij decretum.

2. Tim. 3.

Luther. de Capt. Bab.

Lutherus quàm faſtuoſus & arrogans.

Luther. in lib. de formula Miſſæ.

Luther. autor ſacerdotij & ſacrificij euertendi.

decretum & hoc inane:ſin autem hoc ipſe Lutherus ita ſanxerit, tum demum ratum & firmum erit. Cæterùm poſteaquam ſemel ille veterum doctorum ſcripta, ſanctiſsimorum Pontificum decreta, Conciliorum etiam Oecumenicorum, hoc eſt, totius Eccleſiæ Catholicæ placita, contemnere cœpit & pro nihilo habere, tandem eò progreſſus eſt, vt ſicut paulò antè meminimus, & ſacerdotium & ſacrificium euerteret, quin ipſum etiam ex hoc ſacramento Chriſtum extra manducationem tolleret, ac debitam ei venerationem exhiberi prohiberet: cùm priùs etiam poſt cõſecrationem in Euchariſtia panem & vinum remanere docuiſſet. Inde ſumpſit originem poſtea Sacramentariorũ hæreſis. Et quemadmodũ licere ſibi voluit Lutherus priuata ſua autoritate veteres abrogare, nouos ritus inſtituere: ſic ſibi quoq; veniã hanc dari debere Caluinus cũ ſuis exiſtimauit, cùm nihilo ſe Luthero vlla in re inferiorẽ eſſe iudicaret. Fecit igitur ille quod adhuc à Luthero & ſectatoribus eius factũ nõ fuit, vt & ſacras veſtes, cùm res diuina fieret, & luminarium vſum, & campanarum pulſum prorſus reijceret: ne quod eſſet inter ſacra & prophana diſcrimen: neúe ſi quid eſſet honoris habitum huic venerabili ſacramento, plus aliquid in eo quàm panis & vinum eſſe crederetur. Quinetiam ex hac vita migraturis ſacramentum Euchariſtiæ dari vetuit, quod nõn ſine cauſa tamen fuit à priſcis illis viaticum appellatum. Neque enim putauit ad illud admittendos, niſi qui cum reliquo cœtu communicare poſſent: quibus neque confeſsis, neque abſolutis dari ſacramentum hoc voluit. Dies præterea feſtos, tum & Euangelij & epiſtolarum iuxta receptum Eccleſiæ morem ſectiones abrogauit. Ac ne ſolùm eſſet Euchariſtiæ ſacramẽtum, in quod ſibi licerent omnia, etiam de Baptiſmi ſacramento nouam doctrinam protulit. Cùm enim ex Luthero didiciſſet, eos Chriſti mortem euacuare, & aliũ præter Chriſtum mediatorem quærere, qui putant opera ſibi eſſe ad ſalutem neceſſaria, quoniam & Baptiſmus opus quoddam eſt,

Caluinus in quò Lutherum ſequatur & ſuperetim pietate.

viſum

viſum eſt illi, quòd aliud præter mortem Chriſti medium inducãt,qui nos Baptiſmo fieri ſaluos docent:quodq; Chriſti ſanguini reliquum nihil faciant,qui medicinam peti volunt in aqua Baptiſmi. Docet igitur infantes, modò ſint ex Chriſtianis parentibus prognati, citra Baptiſmum etiam Chriſti membra fieri,in Dei filios adoptari,regniq; cœleſtis hæredes effici.Itaque cùm non multùm ad ſalutem interſit, baptizẽtur nec ne, facilè fert eos abſq; Baptiſmo ex hac vita migrare. Quid iam nobis intactum iſti reliquerunt? Quorſum audaciæ & amentiæ non proruperunt? qui etiam ipſa Sacramenta,ſine quibus ſaluus eſſe nemo poteſt, conuellere & labefactare veriti non ſunt.

Habes iã igitur duo Euangelia, ſi modò tã claro nomine tam impias ſectas appellare fas eſt, Lutheranorum vnum, Zuinglianorum alterum. Nam vtraq; pars quod ipſa ſentit, ſolum id purum putum Dei verbum & Euangelium eſſe de ierauerit.Si doctrinam conſideres, aut ſuperiores, aut certè nihilò ſunt inferiores Zuingliani Lutheranis, non paucio-ra quàm ij ſcripturarum examina proferunt, orationis verò ſplendore perſuadendiq; vi multò præſtare videntur. Si ſpeciem ſpectes pietatis,non eunt hoc inficias etiam ipſi Lutherani, ꝙ ea ſit maior in Sacramentarijs. Sic enim ſcribit de illis Nicolaus Amſdorffius: Anabaptiſtæ & Sacramẽtarij iam imponunt Germaniæ ſuâ ſanctimoniâ,quemadmodum impoſuerunt monachi vniuerſo mundo. Si multitudinem inſpicias,hac quidem longè ſuperant, cùm ex Lutheranis plurimos in ſuam ſententiam pertraxerint. Fatentur hoc ipſimet:ſic enim ſcribit Ioachimus Vveſtphalus: Nulla falſa doctrina tam latè diſpergitur, nulla tanto conatu & hypocriſi defenditur,nulla tam multos homines abripit in errorem, quàm falſa doctrina de Euchariſtiæ ſacramento. Qui etiam alio quodam in libro contra Caluinum ſcribens, ſuos propter paucitatem vocat imbellem turbam præ copijs ingentibus, quibus gloriari Caluinum & confidere dicit. Palàm

Collatio Lutheran. & Zuingl. & vtri alteris præſtent.

Nicolaus Amſdorff.

In lib. Recta fidei de cœna Domini.

autem illud eſt, quòd præter Saxonicas ciuitates pauci admodum Lutheri receperunt Euangelium: omnes alij ſiue apud Heluetios, ſiue in Germania, aut Catholici ſunt aut Sacramẽtarij. Quòd ſi pertinaciam intuearis in errore tuẽdo, tantum abeſt, vt hac in parte Lutheranis cedant Zuingliani, priores vt etiam eos ferre Caluinus glorietur: qui dum alacriter ad mortem imprimis terrificam ſe obtuliſſent, ſuos quàm Lutheranos multò fuiſſe promptiores aſſerit ad fidei ſuæ, ſicut ipſi videtur, veritatem ſanguine ſuo obſignãdam. Quin ſi catalogum legas eorum Pſeudomartyrum, qui noſtro ſeculo propter hæreſim ſuam oppetere mortem nõ dubitarunt, plures inter eos Zuinglianos quàm Lutheranos reperies. Cùm itaque nulla in re ſint inferiores Lutheranis Zvingliani, neq; minùs ij, quàm illi de puro Dei verbo ſe iactent, vtriq; tamen ſunt alteris plus quàm hæretici. Lutherani præſertim ſic deteſtantur Zuinglianos, vt eos ne quidẽ audiendos eſſe putent, ac ſceptro potiùs magiſtratus eorum blaſphemias, quàm ſtilo refutandas eſſe cenſent, vt querantur etiam de Lutheranis Sacramentarij, quòd non ſuſtulerint, ſed potiùs ad ſe pertraxerint Papæ tyrannidem: proq; ligneo iugo Papæ collo excuſſo, ferreum ab illis impoſitum ſit. Sed negat Ioachimus Vveſtphalus, hãc eſſe tyrannidem, ſi quis obſiſtat Pſychotyrannis Hæreticis, nec eos tyrannidem ſuam blandam illam quidem, ſed ſæuiſsimam & nocentiſsimam in ouile Chriſti permittat exercere, non quidem externo gladio, quo corpus tantùm occiditur, ſed peſtilentis doctrinæ veneno, quo Diabolus interimit animas blandiendo & mentiendo. Paſtor, inquit, non agit tyrannum, qui repellit lupos: magiſtratus non exercet tyrannidem, ſi ſecundum legem coërcet maleficos, & de ſontibus ſumit pœnas. Eccleſiaſtæ non ſunt acccuſandi de tyrannide, qui noxios Eccleſiæ & pertinaces excommunicant, voce & ſcriptis ſeductores reprimunt, gubernatores politicos admonent ſui officij, edicta & neceſſariam ſeueritatem magiſtratus approbant.

Ioachim. Vveſtphalus.

bant. Minùs Eccleſia affligeretur à Pſychotyrannis, minùs acciperet damni: non ita multi, vt nunc fit, ſeducerentur, ſeducti minùs pertinaciter hærerent in ſuis erroribus, ſi magiſtratus & miniſtri Eccleſiaſtici ſeuerioribus remedijs profligarent morbos grauiores, qui contagijs afficiunt membra corporis ſani. Hæc ille veriſsimè non contra Sacramentarios magis quàm contra ſuos quoque. De Sacramentarijs autem Martinus Lutherus hanc tulit ſententiam: Hæreticos seriò cenſemus, & alienos ab eccleſia Dei eſſe, Zuinglianos & Sacramentarios omnes, qui negant Chriſti corpus & ſanguinem ore carnali ſumi in venerabili Euchariſtiæ ſacramento. Qui etiam in epiſt. quadam ad illuſtrem virum Albertum Marchionem Brandenburg. in Pruſsia Ducem, negat cum illis tractatus vllos habēdos, quandoquidem ab initio quàm latè patet Chriſtianus orbis, vna fuerit & concors omnium de hoc Sacramento ſentētia. Proinde, inquit, ſi quis nunc de eo dubitat, perinde facit, atque ſi non credat vnam, ſanctam, Catholicam Eccleſiam: qui etiam non ſolùm Eccleſiam vniuerſam hæreſeos condemnare videtur, verùmetiam Chriſtum ipſum cum Apoſtolis & Prophetis ſuis, quorum grauiſsimo teſtimonio corroboratus eſt hic articulus, quo nos credere profitemur ſanctam Eccleſiam Catholicam. Sic enim ait Chriſtus: Ego vobiſcum ſum vſq; ad cōſummationem ſeculi. Et Paulus Eccleſiam vocat columnam & firmamentum veritatis. Deinde verò teſtimonium contra illos fert ipſa eorum propria opinio, cùm in iſtius textus expoſitione ſic inter ſe diſsident, vt ſeptē prope modū aut octo liceat interpretationes reperire. Hic Lutherus non contra Zuinglanos magis quàm contra ſeipſum ſuoſq; non minùs & diſsidentes inter ſe, & conſenſum Eccleſiæ pro nihilo ducentes, veriſsimam tulit ſententiam. Pergit autem ad eundem Ducem ſcribens: Quocircà moneo & peto Illuſt. veſtram, velit eiuſmodi homines vitare, nec eos in ditione ſua ferre: Nam illud neceſſe eſt, vt ſecum repu-

Lutherus quo damnat Sacramētarios, etiam ſe & ſuos damnat.

tet: ſi permiſerit in ſuis terris verſari ſectarios eiuſmodi, cũ prohibere poſsit, quod multum grauabit conſcientiam ſuam, ac vix vnquàm eam tranquillare poterit. Sic Lutherus ne receptum quidem à ſuis dandum eſſe Sacramentarijs cenſuit, quos etiam nõ dubitat vocare Sathanæ miniſtros, mendaces, imò ipſum mendacium, fucum & ſimulationem. Et in eo libro, qui inſcribitur Confeſsio de Cœna Chriſti, monet vt haud aliter caueant ſibi omnes à Zuinglio, quàm à Sathanæ veneno. Hæc eſt Lutheri de Sacramentarijs cenſura.

Quid Sacramentarij de Lutheranis iudicent.

Nunc audi viciſsim, quid illi ſentiant de Luthero, deque ſectatoribus eius: Speciem, inquit Oecolampadius, verbi Dei adferunt Lutherani, verbum Dei non adferunt: id quod Hęretici paſsim facere ſolent, omneſq; volunt videri verbo Dei niti. Bucerus verò ſcribit Lutherum ab omnibus accuſari imperioſæ & acerbę dicacitatis, & quòd non patiatur ſibi ab aliquo cõtradici. Si exigit, inquit Bucerus, ne quis à ſe vlla in re diſſentiat, probet ſe eſſe Deũ. In vertendis & explanandis ſcripturis manifeſti ſunt, neque pauci eius lapſus. Sic non minus Zuingliani ſibi fas eſſe putauerunt diſſentire à Luthero, quàm ſibi licere Lutherus voluit diſſentire ab vniuerſa Eccleſia. Tigurini verò miniſtri, reſpondentes ei libello, quem paulò antè quàm fuiſſet mortuus, contra Zuinglianos ediderat Lutherus, acerrimè contra eos inuectus, inter cætera ſic aiunt: Prophetæ & Apoſtoli Dei gloriæ, non priuato honori, non ſuæ pertinaciæ & ſuperbiæ ſtudebant, ſed peccatorum ſalutem quærebant vnicè: Lutherus autem ſua quærit, pertinax eſt, inſolentia nimia effertur, & confeſtim Sathanæ tradit, quotquot illius ſententiæ non ilicò ſubſcribere velint: & in omnibus correptionibus ſuis plurimum maligni ſpiritus, quàm minimum verò amici & paterni animi deprehẽditur. Hoc eſt viciſsim Sacramentariorum de Luthero, deq; ſectatoribus eius, ac Lutheri de Sacramentarijs iudicium. Quin autem vtrunque verum & rectum ſit, cùm ex eadem vnius magiſtri Sathanæ ſchola ſint vterique

In dialogis aduerſus Melan.

profe-

profecti, dubitandum non eſt. Ac iactatur quidem à nonnullis, conſenſionem eſſe factam inter Zuinglianos & Lutheranos de ſacramento Euchariſtiæ. Cæterùm ne quis erret, quid hac de re compertum habeamus, paucis perſtringere viſum eſt. Quanta fuerit contentio inter Lutherum, qui panem eſſe affirmabat corpus Chriſti ſubſtantialiter & realiter: & Oecolampadium atq; Zuinglium, qui ſignum & figuram eſſe tantùm dicebant, iam demonſtrauimus. Quæ poſteà quàm ſemel efferbuit, ſic progreſſu temporis adaucta eſt & inflammata, vt acerbiſsimè fuerit per annos plùs minùs quindecim exagitata, cùm ſicut ſcribit Caluinus, neutri alteros æquo animo & placido audire ſuſtinerent: Nam etſi, inquit, ſemel contulerunt inter ſe, tanta tamen animorum alienatio fuit, vt re infecta diſceſſerint. Itaque cùm ad concordiam aliquam accedēdum eſſet, magis ac magis regreſsi ſunt, nihil aliud ſpectantes, quàm vt opinionem ſuam tuerentur, & contrariam refutarent. Id cùm videret Caluinus, iudicem inter vtroſque ſe conſtituit, haud aliter atque Muncerus inter Papam & Lutherum, neque Zuinglij minùs & Oecolampadij, quàm Lutheri ſentētiam damnauit, ac ſuam quandam attulit nouam, & à ſeculis inauditam, quæ non ſolùm priſcis illis Doctoribus, verùm ipſis etiam noſtri ſeculi Sacramentarijs prorſus fuit incognita. Docuit enim, panem & vinum in menſa Domini propoſita, nihil aliud eſſe, quàm arrabonem & quaſi ſigillum, omnes promiſsiones in Chriſto nobis factas confirmans & ſtabiliens: idq; ſine ſcripturarum, ſine Patrum, ſine collegarum etiam ſuorum autoritate. Qua quidèm re non magis Lutherum, quàm ſcholam etiam ipſam Tigurinam offendit: quæ cùm Vlricum Zuinglium tanquàm primum doctrinæ ſuæ antorem colat, ferre non potuit, eum à Caluino reprehendi, ac præter omnem ſcripturarum autoritatem nouam ab eo quandam opinionem de Cœna Dominica adferri: quam vt placaret poſteà Caluinus, ſcripſit epiſtolam, in qua conatus eſt oſtendere,

Explicatio de Caluini doctrina circa Eucha.

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE

ſe non diſſentire à Zuinglio,& alijs eius ſcholæ magiſtris,in doctrina de Cœna Dominica,cùm tamen reuerà plurimùm ab eis diſſentiret. Quin & illud vulgo perſuadere conatus eſt,qui ſunt Auguſtanæ Confeſsionis,eos habere ſe coniun ctos in ſua de Cœna Dominica doctrina. Qua de re ante ſeptem annos libellum quendam edidit,quem inſcripſit,Summa confeſsionis de Sacramentis:in quo conatus eſt illud demonſtrare, quòd qui ſunt Confeſsionis Auguſtanæ, de ſacramento Euchariſtiæ nihil diuerſum ab eo ſentiant, quod hi docent qui ſunt Confeſsionis Tigurinæ, cuius eſt ipſe quoque Caluinus. Cùm autem vno vel altero anno nemo contra libellum ſcripſiſſe quicquam videretur, plerique ſic interpretabantur, quòd iſto ſilentio Caluini conſilium hoc fuerit approbatum. Iamq; voces illæ vulgò iactabantur, eos qui ſunt Auguſtanæ Confeſsionis, ex Lutheranis factos eſſe Zuinglianos.Hoc Lutheri quidam ſectatores ferre non potuerunt,quòd à Luthero ſuo defeciſſe, & in caſtra Zuinglij transfugiſſe dicerentur, cùm quanta contentione dogma Zuinglij de Euchariſtia Lutherus oppugnauerit, nemini ſit obſcurum.Itaque non defuerunt, qui Caluini ſcriptũ hoc ſcriptis contrarijs refutarent:cõtra quos mox Caluinus edidit ante biennium libellum, cui titulum fecit, Defenſio ſanæ doctrinæ de Sacramentis, quam Paſtores & miniſtri Tigurinæ Eccleſiæ & Geneuenſis antehac breui Confeſsionis formula complexi ſunt, vnà cum refutatione probrorũ, quibus eam indocti & clamoſi homines infamant. Edidit non multò pòſt alteram quoque defenſionem cõtra Ioachimi Vveſtphali calumnias: cuius quidem Ioachimi libros, quos nominatim contra Caluinum ſcripſerit, nobis adhuc videre non licuit. Verùm cùm hæc ſcriberemus, incidit in manus noſtras libellus Ioachimi Vveſtphali hominis Lu-
Ioachim. Vveſtpha. theràni, cuius hæc eſt inſcriptio,Iuſta defenſio aduerſus inſignia mendacia Ioannis à Lasko, quæ in epiſtola ad Sereniſsimum Poloniæ Regem,&c. contra Saxonicas Eccleſias

ſparſit.

ſparſit. Scribit is in epiſtola ad Senatores Francofordenſes, etiam viuente Luthero fuiſſe Francoforti ad Mœnum qui inſinuarent animis errorem Zuinglij, idq; facerent aſtutè ſub vmbraculo & prætextu, quaſi à Saxonicis Eccleſijs non diſsiderent: à quibus vt ſibi diligenter cauerent, ſcripto quodam ſuo Lutherus hortatus eos fuerit. Mortuo verò Luthero multò maiore eos licentiâ & impudentiâ mendacia eiuſmodi ſparſiſſe, quòd de ſacramento Euchariſtiæ cum Auguſtana Confeſsione conſentiant: cùm plurimùm intereſſe dicat inter Auguſtanam & Sacramentariorum doctrinam: cùm qui ſunt Auguſtanæ Confeſsionis, doceant panē verè eſſe corpus Chriſti, carnem & ſanguinem Chriſti verè diſtribui miniſtri manibus, & ſumi in hoc ſacramento ore cōmunicantium: Sacramentarij contrà tantùm eſſe ſymbolū ſeu figuram abſentis corporis dicant, & tantùm diſpenſari & accipi panem & vinū. Quamobrem hortatur Francofordēſes, vt conſilium Lutheri ſequātur, eiuſmodi Pſeudoprophetas fugiant, & ex cœtu ciuiū relegent. Morbida, inquit, ouis ſeparatur, ne totum ouile corrumpat: Membrū corruptū reſecatur, ne noceat reliquis: Separantur corpora hominum, ne immunda lepra vel ſcabie inficiant ſanos: quantò magis ſeparari oportet immundos ſpirituali lepra mente corruptos, ne oues Chriſti inficiant & perdant? Apoſtolus prohibet in domum recipere nō afferentes doctrinam Apoſtolicam, ne recipientes communicent ipſorum operibus malis: quomodo admittendi ſunt in cōſortium populi Chriſtiani, qui afferunt doctrinam apoſtolicæ veritati repugnantem? Sæpiùs commendat ſcriptura hoſpitalitatem, præcipit opera miſericordiæ & charitatis exercere erga exules & peregrinos: verùm ita, ne fides violetur, & ne aduerſus multos lædatur charitas. Vt enim charitatis eſt, hoſpitio recipere peregrinos, & his benignè facere, ſi pro hoſpitalitate & beneficijs non malefacta rependant, ſi quieti non turbent Eccleſiam & Remp. ita charitati maximè repugnat, prębere hoſpitium ingratis, inquie-

Hæreticos ſeuerè tractandos & puniēdos eſſe.

inquietis & noxijs communitati: his parcere, hos ſouere, nō piæ charitatis obſequium, ſed impiæ peruerſitatis exitiale nocumentum, non miſericordia eſt, ſed crudelitas. Hæc Ioachimus in ea quam ad Francofordenſes hoc ipſo anno 1557. edita ſcripſit epiſtola. Qua de re Tymanus quoque paſtor Bremēſis anno proximè ſuperiore plura ſcripſit in eandem ſententiam. Vidimus autem poſteà recèns admodum editum à Caluino libellum, cui titulum fecit, Vltima admonitio Ioannis Caluini ad Ioachimum Vveſtphalum, cui niſi obtemperet, eo loco poſteà habendus erit, quo pertinaces Hæreticos haberi iubet Paulus. In quo ſimul & Magdeburgenſes, & Bremenſes, & Hildeſamenſes, & alias quaſdam Saxonicas ciuitates, quæ communi conſenſu dogma ſuū damnauerant, grauiſsimis probris & maledictis inſectatur: Sic eſſe dicit errore ſuo faſcinatos, vt quod pueris in Catechiſmo traditur, veterani Theologi non teneant. Quid valeat Cœna, quorſum ſpectet, nunquàm guſtaſſe brutos iſtos homines: ne guttam quidem ingenui pudoris in eis eſſe: nimis largam illis copiam cauillationum profluere, dum Lutheri ſui hyperbolas proijciunt, modò plebeculam ſuoſq; fraterculos faſcinent, popularis theatri plauſu contentos, nec Dei nec Angelorum iudicium magnoperè curare. Tribuit illis furioſum impetum, nugatoriam leuitatem, cæcam temulentiam, caninam improbitatē, diabolicam ſuperbiam, quòd eis ſuperbia ſit loco pietatis, quòd eos ferocitas omni humanitate ſpoliauerit, quòd obſtinatio nil moderaminis reliquū fecerit. Vocat eos vertiginoſos homines, Cyclopes, ſuperbā factionem Gigantum, latratores, phreneticos, beſtias, proteruos, faſtuoſos, pertinaces, & alijs id genus coloribus depingit. Queritur de illis, quòd ſe ſuoſq; indignos eſſe clamitent, quos terra ſuſtineat: ita quòd niſi repentè exterminentur è mundo, non poſſe cum eis mitiùs agi, quàm vt ad Schytas vel Indos ablegentur: accuſare eos Principum ſegnitiem, quòd non exerto gladio protinùs deleant Sacramentariorum

Caluin. iudicium de pleriſque Lutheranis.

tariorum

tariorum memoriam. Hæc in eo libello Caluinus. Ex quibus facilè quiuis perſpicere poteſt, falſum eſſe quod de conſenſu iactatur, cùm omnes ferè Saxoniæ ciuitates doctrinam Sacramentariorum cōdemnauerint. Quàmuis interea diſsimulandum illud non eſt, quòd in eodem libello duos Saxoniæ oculos Vvittembergam & Lipſiam nil ſimile contra ſuam doctrinam decreuiſſe, quodq; ſecum facere Philippum gloriatur: quem non magis à ſe quàm à proprijs viſceribus in hac cauſa diuelli poſſe ſcribit. Sed non propterea ſtatim verum eſt, quia ſic ſcribit Caluinus: nos verò de Philippo meliora nobis pollicemur.

Exiſtimas fortaſſe duas tantùm ſectas has eſſe: quæ ſibi noſtro hoc infelici ſeculo nomen & autoritatem Euangelij vendicare ſint auſæ? Erras ſi id putas. Eſt pernitioſior etiam tertia, quæ quoniam à Catholicis legitimè baptizatos rebaptizat, Anabaptiſtarum ſecta vocatur. De quo genere videntur etiam fuiſſe fratres Vvaldenſes, quos & ipſos non ita pridem rebaptizaſſe conſtat, quàmuis eorum nonnulli nuper adeò, ſicut ipſi in Apologia ſua teſtantur, iterare Baptiſmū deſierint: in multis tamen eos cum Anabaptiſtis conuenire certum eſt. Ac ſcribit quidē in ſuis Dialogis Antonius Coruinus, quòd è Zuingliana ſecta potiſsimùm haud aliter atq; ex equo Troiano prodierint. Sed ſi quis rem diligentiùs inſpexerit, quàmuis idem illi quòd Zuingliani de ſacramento Euchariſtiæ ſentiant, Anabaptiſmum tamen ſuum eos è Lutheri ſcriptis hauſiſſe reperiet. Certè Balthaſar Pacimontanus, qui primus autor huius ſectæ fuiſſe videtur, idē ſecum ſentire Lutherum gloriatur: quemadmodum ipſe fatetur in libro quem ſcripſit ad duos Parochos de Anabaptiſmo. Teſtatur autem etiam Bucerus, vnde Lutheri, inde & Anabaptiſtarum Euangelium prodijſſe, nimirum è Saxonia. Cùm ad Vvaldenſes ſcriberet Lutherus, inter alios eorū articulos reprehendebat & hunc, quòd paruulos ad futuram fidem baptizarent, quam adulti conſequuturi ſint. Ait igitur:

De tertia ſecta Anabaptiſtarū

Antonius Coruinus.

Balthaſar. Pacimontanus.

Bucer. in c.3. Matt.

Præſtare prorſus omittere baptiſmum in paruulis, quàm baptizare ſine fide: quia ſacramenta neque debeant, neq; poſſint ſine fide accipi. Si verò ſine fide accipias ſacramentum, magno tuo malo accipies. Huic veſtræ doctrinę opponimus nos, inquit, verbum Chriſti: Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Hinc occaſionem arripuerunt Anabaptiſtæ. Nam cùm abſurdum illis videretur, quod aſſerebat Lutherus, habere ſuam propriam fidem actu paruulos, ſicuti reuerà eſt abſurdiſsimum, ſatius illis viſum eſt, omittere Baptiſmum in paruulis, & eos non niſi credentes baptizare: quòd hoc ſe verbo Chriſti niti dicerent, hoc in æternũ eſſe manſurum vociferarentur, aduerſus hoc ne portas quidem inferi præualituras eſſe gloriarentur. Quorum etiam vnus Memno Phriſius, qui cæteris eruditione præſtare videtur: Certè, inquit, hac in re non poſſum decipi verbo tuo pater cæleſtis: credidi, illudque ſuſcepi per Spiritum ſanctũ, vt certum veritatis verbum. Ac paulò pòſt: Ego ſcio certò & firmiter, quòd hac mea doctrina, quod eſt verbũ Dei, in die recti iudicij, non ſolùm Dominos & Principes, non ſolùm mundum, ſed ipſos etiam Angelos iudicabo. Sic ille non minùs confidenter & animoſe quàm Lutherus de ſua doctrina tanquàm de puro Dei verbo ſe magnificè iactat. Cæterùm ſicut Sacramentariorum, ſic & hanc ſectam Lutherus vehementer eſt inſectatus, & ſcripſit librũ, cuius paulò antè meminimus, ad duos plebanos, in quo inter cætera his etiam verbis vtitur: Quod dicunt Anabaptiſtæ, nuſquã in ſcripturis haberi, quòd aut habeãt fidem, aut baptizari debeant infantes, fatemur nos id nulla ſcriptura probare poſſe, quæ clarè & manifeſtè talibus aut ſimilibus verbis dicat: Debetis pueros baptizare: nam & ipſi credunt: Si quis nos vrgeat ad demonſtrandam eiuſmodi literam, huic nos tanquam victori cedamus oportet: nuſquam enim ſcriptum inuenimus. Boni autem & ratione præditi Chriſtiani, tale nihil à nobis exigunt: faciunt id contentioſi tãtùm & præfracti homines, vt eſſe

Memno Phryſius.

Lutherus cõtra Anabaptiſtas ſcribens ſe iugulat.

vt eſſe prudentes videantur. Contrà verò nullam ipſi ſcripturam proferunt quæ dicat, Debetis adultos baptizare, non autem pueros. Mox ex Apoſtolorum traditione ſemper in Eccleſia Dei obſeruata docet, paruulos eſſe baptizandos, etiamſi nulla ſcriptura faciendum id eſſe præcipiat. Ac ſicut nuper in Euchariſtiæ ſacramento, ita nunc in paruulorum baptiſmo defendendo potiſsimùm Eccleſiæ nititur autoritate: quam tamen opponi ſibi non vult, quoties ipſe quacunque tandem de re quamuis diuturna multorum ſeculorum conſuetudine recepta, ſcripturam à nobis exigit.

Hoc ergo iam tertiũ eſt Euangelium quàm illa duo ſuperiora multò peſtilentius. Nam prĕterquàm quòd cum Lutheranis legitimum ſacrificium & ſacerdotium abrogat, & cum Zuinglianis in Euchariſtiæ ſacramento realem Chriſti præſentiã negat, multa habet alia & blaſphema & ſeditioſa. Publicum enim verbi miniſterium prohibet, Deum humanam ex Maria naturã non ſuſcepiſſe contendit, Chiliaſtarũ errorem renouat, dominationem ſpernit, nec legitimæ poteſtati ſubiectos homines eſſe vult. Itaq; quocunq; peruaſerit hæc ſecta, turbas & ſeditiones ingentes excitat. Documento eſſe poſſunt cùm aliæ quædam inferioris Germaniæ, tum præcipuè Monaſterienſis ciuitas. Nam ſicut Henricus Dorpius Lutheranus, & qui hiſtoriam eius ex Germanica Latinã fecit Ioãnes Sleidanus Zuinglianus literarũ monumẽtis prodiderunt, eò primùm venerãt ante annos quatuor & viginti, qui populo pro Chriſti Euangelio Lutheri doctrinam annũciarẽt: Quos cùm Sacerdotes Catholici nõ eſſe ferẽdos putarent, fecit Bernhardus Rothmannus cum ſuis, quos ad propagandã Lutheri doctrinã Philippus Lantgrauius Heſſiæ miſerat, quod Hæretici facere conſueuerunt, vt certis doctrinæ Catholicę capitibus conſcriptis, Catholicos ad diſputationẽ prouocarent, idq; iudice profano ciuitatis magiſtratu: corã quo ſe probaturos oſtendebant, falſam eſſe catholi-

Anabaptiſtæ reliquis ſectarijs deteriores.

Exemplũ à ciuita. Monaſterieſi.

ςorum doctrinam. Cùm autem Catholici Sacerdotes diſputationem refugiſſent, migrarunt è ciuitate, poſteaquàm eis officio Dei verbi prædicandi fuerat interdictum. Vnus integer annus non interceſsit, cùm ſuam quoque doctrinam in eadem ciuitate pro Chriſti Euangelio diſſeminare cœperunt Anabaptiſtæ. Cumq; itidem alteri alteros ad diſputationem prouocaſſent, ſed eadem illa lege quæ Catholicis anteà lata fuerat, vt nihil præter ſcripturas Canonicas adduceretur: ecce qui paulò antè eadem hac lege Catholicos ad diſputandum prouocauerat Bernhardus Rothmannus, primus in illa ciuitate Lutherani Euangelij buccinator, conditionem non accepit. Sic factum eſt, vt nulla diſputatione habita, Lutherani qui non ita pridem eiecerant è ciuitate Catholicos, fuerint & ipſi non ita multò pòſt per Anabaptiſtas ex ea exterminati. Nam & Senatus loco motus eſt, & templa direpta atq; incenſa, & quicunque factionis Anabaptiſtarũ eſſe noluiſſent, per vim ciuitate pulſi ſunt. Bernhardus verò Rothmannus, Henricus Rolius, & Godefridus Strallen ex Heſsia miſſus, ſicut ex Chriſtianis Lutherani, ſic paulò pòſt ex Lutheranis facti ſunt Anabaptiſtæ, & Anabaptiſtarum Euangeliũ ſumma vi propagarunt, verumq; illud eſſe oſtenderunt, quod ſcriptum eſt: Impius cùm in profundum venerit, cõtemnit. Nam ſi ſemel aliquis deſerit religionem Chriſtianam, cuicunque tandem ſectæ nomen dederit, ei ludus quidam eſſe videtur, de vna ſecta in aliam tranſilire.

Anabaptiſtæ inter ſe diſſecti.

Eſt autem & hæc Anabaptiſtarum ſecta valdè diſſecta. Neque enim doctrinæ capitibus inter ſe conueniunt. In quibuſdam Germaniæ ciuitatibus quidam tanquam œſtro perciti nudi circumcurſabant, populum ad pœnitentiam hortantes: in omnem intereà ſeditionis excitandæ occaſionem intenti. Neque heri aut nudiuſtertius hæc hæreſis nata eſt: fuit etiam Auguſtini ſeculo, & ſicut aliæ pleræque omnes hæreſes, ſic & hæc ſtatim ab initio multas in partes fuit diuiſa. Nam alij vocabãtur Donatiſtæ, alij Rogatiſtæ, alij Maximianiſtæ:

mianiſtæ, Circenſes alij, qui conuerſi tandem ſunt à factione Donatiſtarum (hoc enim nomen cæteris erat celebrius) ad Eccleſiæ Catholicę ſocietatem: alij Circumcelliones, qui haud aliter atq; noſtro ſeculo Monaſterienſes reliquos omnes immanitate ſuperabant, quemadmodum & Auguſtinus non vno loco, & qui vitam eius conſcripſit Poſſidonius memoriæ prodiderunt. Sed neq; nunc pauciora ſunt huius hydræ capita: Sunt enim alij Muncerani, alij Orantes, alij Silentes, Somniantes, pueris ſimiles, Synceri, Impeccabiles à Baptiſmo, Liberi, Binderliani, Sabbatarij, Maderani, Hoffmannici, & poſt eos exorti Circuncisi: fortaſsis & Adamitæ ad Anabaptiſtarum ſectam pertinēt. Sunt qui originem huius ſectæ ad Thomam Muncerum quàm ad Balthaſarum referre malunt, qui ante annos trigintaduos ſeditionem Ruſticorum in Thuringia excitauerat: quo nomine cū debitas pœnas perſoluiſſet, priuſquam capitis ſupplicium lueret, non mediocrem dolorem oſtēdiſſe dicitur de ſeducta plebe: quin & errores ſuos reuocaſſe, & peccata ſua ritu Catholico confeſſus ſub vna ſpecie Sacramentum venerabile Euchariſtiæ percepiſſe. Sed qui ſcripſit eius hiſtoriam Philippus, nullam eius rei mentionem facit, quòd rebaptizare docuerit. Immanis hæc eſt Anabaptiſtarum ſecta, ſi vlla alia. Interea tamen qui nomen illi dederunt, ęque vt Lutherani vel Zuingliani, firmiter credunt & certò ſtatuunt, ſibi peccata propter Chriſtum eſſe remiſſa, ſe eſſe in gratia, ſeque poſſeſſuros omninò regnum cælorū: & idem vt quilibet credat, certoq; ſtatuat, à ſuis omnibus exigunt.

Aug. epiſt. 50. & 30. & de hæreſibus, hære. 69.

Poſsid. in vita Aug. cap. 10.

Thomas Muncerus ex Anabaptiſta Catholicus.

Ex quo videre licet, quàm falſum ſit Lutheranorum illud axioma, cuius homini ad peccatorum remiſsionem aſſequendam eſſe neceſſarium vt firmiter credat, certoque ſtatuat, abſque vlla hæſitatione propriæ infirmitatis & indiſpoſitionis eſſe peccata ſibi remiſſa. Quod ſicut omnibus Hæreticis inter ipſos fuit ſemper & eſt commune & proprium, ſic apertè ſcripturis fideique Catholicæ aduerſatur. Quid eſſe

Falſò doceri fidem ſpecialē, qua certò quiſq; ſtatuat remiſſa ſibi eſſe peccata.

Eccle.5. poteſt illa ſcriptura apertius: De propitiato peccato noli eſſe ſine metu? Etiamſi certò ſit remiſſum peccatum, non vult tamen Spiritus ſanctus, vt omninò ſecuri ſimus. Iſti contrà capitale crimen eſſe putant, ſi quis vel minimùm dubitet, ſibi
Eccle.7. remiſſum eſſe peccatum. Dicit eadem ſcriptura: Non te iuſtifices ante Deum, quoniam agnitor cordis ipſe eſt. Huic ſcripturæ an non contradicunt, qui certò de ſe ſtatuere & pronunciare audent, ſibi peccata eſſe remiſſa, ſeq; eſſe in gratia? cùm præſertim iuſtificatũ eſſe, nihil aliud ſit apud illos, q̃ peccatorum remiſsionem eſſe cõſequutum? Loquitur alia ſcri-
Hiere.17. ptura: Prauum eſt cor hominis & inſcrutabile, quis cognoſcet illud? Ego Dominus ſcrutans cor & probans renes. An verò iſti non ſibi quod Dei proprium eſt arrogant, qui ſe corda ſua ſcrutari & cognoſcere poſſe confidunt? quod ille certè ſibi non fuit auſus arrogare qui dixit: Delicta quis intelli-
Pſal.18. git? Ab occultis meis munda me: Neque ille qui dixit: Verebar omnia opera mea, ſciens quòd non parceres delinquen-
Iob.9. ti. Si lotus fuero quaſi aquis niuis, & fulſerint velut mundiſſimæ manus meæ, tamen ſordibus intinges me, & abomina
1.Cor.4. buntur me veſtimenta mea. Monet Paulus: Nolite ante tempus iudicare, quoàduſque veniat Dominus, qui & illuminabit abſcondita tenebrarum, & manifeſtabit conſilia cordiũ. Ac ne quis putet ipſum de eo tantùm quo alios, non autem quo nos ipſos iudicamus iudicio, loqui, quæ paulò antè præcedũt, de quo loquatur, manifeſtum faciunt: Sed neque meipſum, inquit, iudico. Nil mihi conſcius ſum, ſed nõ in hoc iuſtificatus ſum: Qui autem iudicat me, Dominus eſt. Ecce Paulus vas electionis nihil habebat, in quo reprehenderet eum cor ſuum, eò tamen audaciæ progreſſus non eſt, vt ipſe ſe iudicare vellet, Domini qui ſolus agnitor cordis eſt, iudicium de ſe eſſe voluit. Et tu quod ſolius Domini proprium eſt, audes tibi vendicare? audes illius de te ſententiã anteuertere? audes pronũciare certoq; ſtatuere, te iuſtificatũ eſſe, hoc
Luc.17. eſt, peccata tibi remiſſa eſſe? Monet Christus: Cùm feceritis omnia

omnia quæ præcepta ſunt vobis, dicite: Serui inutiles ſumus: & tu contra præceptum hoc Domini, te ſeruum vtilem eſſe pronunciare non dubitas? Quiſquis enim certò ſtatuit, ſibi remiſſa eſſe peccata, ſe eſſe in gratia, quid is aliud quàm ſe ſeruum vtilem eſſe pronunciat? Ait ſcriptura: Neſcit homo an amore, vel odio dignus ſit: & tu contra ſcripturam ſcire te, quòd ſis amore dignus affirmas? Nam ſi certò ſcire te gloriaris tibi peccata eſſe remiſſa, teque eſſe in gratia, quid aliud quàm ſcire te quòd ſis amore dignus aſſeris, & mendacij Dei ſpiritum arguis? Dicit beatus Iob: Si iuſtificare me voluero, os meum cōdemnabit me: ſi innocentem oſtendero, prauum me comprobabit: etiamſi ſimplex fuero, hoc ipſum ignorabit anima mea. Num illo tu ſanctior? num de prædeſtinatione diuina quàm ille certior? vt quòd ille ſuam animam ignoraſſe fatetur, tu quòd ſimplex & innocens ſis, certò ſtatuere de te audeas? Non metuis, ne quod olim audiuerunt Phariſæi, quos dealbata ſepulchra Chriſtus vocat, idem audias tu quoque: Vos eſtis, inquit, qui iuſtificatis vos coram hominibus, Deus autem nouit corda veſtra, quia quod hominibus altum eſt, abominatio eſt apud Deum? Nulla poteſt eſſe apud Deū maior abominatio, quàm ſit Hæreticorum hæc tanta præſumptio.

Eccle. 9. Iob. 9. Matth. 23. Luc. 16.

Dicet aliquis: Quid igitur? tu me non iubes credere, quam in ſymbolo profitemur, remiſsionem peccatorum? Abſit. Imò iubeo te firmiter credere, certoq; ſtatuere, quòd ſit remiſsio peccatorum in Eccleſia, quòdque remiſsionem hanc & mihi, & tibi, & Iudæ proditori, & ſingulis adeò mortalibus, etiam ijs qui vel iam ſunt, vel deinceps etiam futuri ſunt apud inferos, abundè Chriſtus promeruit vniuerſis: qui pendens in cruce factus eſt propiciatio pro peccatis noſtris, non pro noſtris autem tantùm, ſed etiam pro totius mundi: qui per mortem ſuam nos Deo patri ſuo reconciliauit. Vt autem credas, omnes hanc remiſsionem eſſe conſequutos, omnes aut poſsidere iam, aut poſſeſsuros regnum

Obiectio prima ſoluitur, vt fides ſpecialis neget.

I. Ioan. 2. 1 Cor. 5.

cælorum

cælorum,non ego, ſed ſcriptura te prohibet credere. Guſtauit quidem ille mortem pro omnibus, ſed mortis illius fructum non omnes in ſe transferre conantur: factus eſt cauſa ſalutis omnibus:ſed addit ſcriptura, obtẽperantibus ſibi:patefecit ingreſſum ad vitam omnibus,ſed adiecit Chriſtus ipſe,Si mandata ſeruauerint. Si quis autem non obtemperauerit,ſi quis eius mandata non ſeruauerit, ſi quis ad finem vſque nõ perſeuerauerit, eum qui nihilominus certò ſaluum fore ſtatuit,quid is aliud,quàm negat vocẽ Euangelij,quam audituri ſunt ad læuam inter hœdos collocati: Diſcedite à me maledicti in ignem æternum,qui paratus eſt Diabolo & Angelis eius. Ita vt docere,neceſſariũ eſſe vnicuiq; ad ſalutẽ conſequendam vt firmiter credat, certoq; ſtatuat, ſibi propter Chriſtum peccata eſſe remiſſa,ſe eſſe in gratia, ſe certò poſſeſſurum regnum cælorum,nihil aliud ſit,quàm docere, nullas eſſe gehennæ pœnas impijs conſtitutas, quos ad illas peruenturos nemo dubitat, qui Chriſto credit:non Chriſti culpa, quaſi crux illius & mors parùm efficax fuerit ad ſalutem illis adferendam,ſed ſuo ipſorum vitio,qui per digna pœnitentiæ opera,paſsionis & mortis Chriſti fructum in ſe transferre non ſunt conati. Quamobrem ſi non teneor de omnibus credere, quòd ſunt remiſsionem peccatorum conſequuti, ſi non teneor de hoc aut de illo, certè neque de me credere teneor,niſi mihi ſpecialiter fuerit à Deo reuelatum.

Heb. 2. Heb. 5. Matth. 25.

Obiectio ſecunda.

Hîc dicent iſti: Tu perindè nobiſcum agis,ac ſi nos impios in impietate ſua perſeuerantes firmiter credere iuberemus, quòd ſint in gratia, cùm nos de conuerſis loquamur. Atqui huc ibam, hanc à vobis confeſsionis veſtræ vocem extorquere cupiebam. Aliquid igitur in nobis eſſe conceditis,quod nos firmiter credere certoq; ſtatuere faciat, nimirùm vt à peccatis auerſi,ad Deum autem ſimus conuerſi.Sed obſecro vos,quid ſi conuerſus ſibi videatur, qui conuerſus non eſt? verbi gratia: videtur ſibi conuerſus peruerſus Lutheranus, videtur ſibi conuerſus magis etiam peruerſus Zuinglia-

Zuinglianus, videtur ſibi conuerſus peruerſiſsimus omniũ Anabaptiſta, vel Seruetus, vel Suenckfeldius, vel quicunque tandem alius peſtilentiſsimus Hæreticus, num ideo dices eũ eſſe cum Deo in gratia? Sicut autem nulli magis opinione doctrinæ ſunt inflati, quàm qui quàm minimam illius partem habent, vt non ſine cauſa prouerbio celebratum ſit illud, quod à Thucydide ſcriptum eſt: Inſcitia confidentiam, eruditio cunctationem parit: ſic non rarò fit, vt firmiter credant certoq; ſtatuant, ſe conuerſos eſſe, qui vel maximè ſunt peruerſi. Vidit hoc etiam ille ſapiens, qui dixit: Sunt impij qui ita ſecuri ſunt, quaſi facta iuſtorum habeãt. Saulus dum adhuc ſpiraret minas & cædes in diſcipulos Domini, & ignorans Eccleſiam perſequeretur, nónne ſibi viſus eſt ſingulari quodam zelo pietatis ardere? nónne ſecurus erat ſe toto corde Deum quærere? ſe perſequendis Chriſtianis obſequium illi gratiſsimum præſtare? cùm quicquid eius fecerit, fecerit ſicut ipſe fatetur, ſecundum æmulationem, quòd abundantiùs æmulator exiſteret paternarum ſuarum traditionum. Habuit igitur zelum, ſed non ſecundum ſcientiam, & ideo miſericordiam conſequutus eſt, quia ignorans fecit. Verum igitur eſt quod ſcribit Sapiens: Eſt via quæ videtur homini iuſta, nouiſsima autem eius deducunt ad mortem. Et rurſus: Omnis via viri recta ſibi videtur, appendit autẽ corda Deus. Mittamus autem infideles & Hæreticos, quàmuis æquè ſibi non videntur Hæretici Zuingliani vel Anabaptiſtæ, atque Lutherani. Sed loquamur iam de Catholicis. Etiam inter illos reperire licet, qui ſibi conuerſi videntur, cùm non ſint. Præclarè Sapiens: Quis poſsit dicere, mundum eſt cor meũ, purus ſum à peccato? In multis offendimus omnes. Ac ſi maximè toto corde ad Deum eſſemus conuerſi, non id noſipſi certò ſtatuere, ſed in miſericordia Dei fiduciâ noſtrâ collocatâ, illius qui ſcrutatur corda & renes, iudicio rem permittere debemus. Quamobrem execranda eſt iſtorum ſuperbia, qui dum ſe conuerſos pronunciant, certò ſibi peccata remiſſa,

Thuc. li. 1. belli Peloponneſiaci.

Eccl. 8.

Actor. 9.

Philip. 3.

Gala. 1.

Rom. 10.

1. Tim. 1.

Prouer. 14.

Prouer. 21.

Prouer. 20.

Iacob. 3.

ſeque eſſe in gratia ſtatuūnt.

Obiectio tertia de fide ſpeciali. Verba ſunt confeſsionis Eccleſiarū Saxonicarum.

Dices iterum:Nos non dignitati noſtræ, ſed miſericordiæ Dei & promiſsionibus fidimus, & inſulſam veſtram cauillationem ridemus,cùm dicitis, dubitandum eſſe propter noſtram indignitatem.Nam ideo filius Dei mediator conſtitutus eſt,quia nos indigni ſumus,& vt pater propter ipſum paſſum,reſuſcitatum & deprecantem pro nobis,& habitantem in nobis,ac veſtientem nos iuſtitia ſua, certò ſit propitius huic miſeræ maſſæ,indignæ,& plenæ ſordium,iuxta illud:Nulla nunc condemnatio eſt ijs,qui in Chriſto Ieſu ambulant. Rectè vos quidem, ſi nuda Chriſti eſſet promiſsio,ſi dignaretur ille miſericordiam impartiri etiam non conuerſis. Nunc autem cùm promiſsio ſit: Si vis ad vitam ingredi, ſerua mandata,cùm non alijs præſtet miſericordiam, quàm qui pœnitentiam egerint, quiq; conuerſi fuerint à peccatis ſuis, veſtrum hoc dogma conſiſtere non poteſt. Inſulſa vobis cauillatio videtur, ſi quis dicat, rectè nos dubitare poſſe propter noſtram indignitatem:quid igitur? Num inſulſum iudicatis illum,quo Chriſtus neminem maiorem ſurrexiſſe teſtatur,qui dixit:Facite fructus dignos pœnitentiæ.Inſulſum Paulum,qui gentibus annunciabat, vt pœnitentiam agerent,& conuerterentur ad Deum, digna pœnitentiæ opera facientes?qui ad Corinthios quoque de Euchariſtia ſcribens: Quicunque manducauerit panem hunc,& biberit calicē Domini indignè, reus erit corporis & ſanguinis Domini:Qui enim manducat & bibit indignè,iudicium ſibi manducat & bibit.Digna pœnitētiæ opera à nobis Paulus & Ioannes exigunt:ne indignè ad Sacramentum accedamus prohibent:& vos non vultis nos de dignitate noſtra eſſe ſollicitos? Quin vos potiùs non inſulſi modò, verùm & impij cenſendi eſtis, qui Spiritum ſanctum per electa ſua vaſa loquentem,inſulſitatis arguere non dubitatis,quòd is dignos fructus à pœnitentibus exigit, quòd indignè ſumi Sacramentum prohibet.Eſt ita,quòd propterea filius Dei mediator

Rom.8. Matth.19. Matth.11. Matth.3. Act.26. 1Corin.11.

diator cōſtitutus eſt,quia nos indigni eramus: ſed nunquid vt indigni permaneremus? Minimè gentium: ſed vt nos ex indignis dignos faceret, ſicut ſcribit Paulus, in partem ſortis ſanctorum. Nam niſi mediator ipſe noſter factus eſſet,niſi dediſſet ſemetipſum redemptionem pro nobis indignis,etiāſi & faceremus & pateremur omnia,etiāſi traderemus corpus noſtrum ita vt arderet,nunquam dignos pœnitētiæ fructus faceremus. Sunt itaque digni fructus pœnitentiæ faciēdi,ſi volumus remitti nobis peccata,& cum Deo eſſe in gratia:quos an fecerimus,nos ipſi certò ſtatuere nec poſſumus, nec debemus,illius eſt ea de re iudicium, qui ſolus cordis eſt agnitor. Si verò fecerimus (quod ipſe iudicet,non nos) tunc pater cæleſtis propter filium paſſum,reſuſcitatum,& deprecantē pro nobis, & habitantē in nobis,ac non tam veſtientē nos, quàm quod noſtræ deeſt donatæ nobis ab illo iuſtitiæ, iuſtitia ſua cōpenſantem, certò propicius erit huic maſſæ, non tam indignæ,& plenæ ſordibus. (Abſit à piorum cordibus hæc tam impia vox,vt de cruce & morte Christi tam indignè ſentiamus: quaſi non potuerit nos facere dignos in partem ſortis ſanctorum in lumine, vt iam digni habeamur illo ſeculo: quaſi non potuerit abluere ſordes filiarum Sion is,de quo ſcriptū eſt,quòd lauit nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo. Et iterùm: Sanguis Ieſu Chriſti emundat nos ab omni peccato. Et iterum: Sanguis Chriſti emundabit conſcientias noſtras ab operibus mortuis. Nō ita ſanguini Chriſti detrahemus,vt eum abluere ſordes noſtras potuiſſe negemus. Tum autem quomodo Deus habitabit in nobis,ſi pleni ſordibus fuerimus? cùm ſcriptum ſit, In maleuolam animam non introibit ſapientia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis? Quæ enim participatio iuſtitiæ cum iniquitate? quæ ſocietas luci ad tenebras? quæ conuentio Chriſto ad Belial?) Non igitur habitabit Deus in maſſa, neq; propicius erit maſſæ plenæ ſordium: Sed in ijs habitabit, ijs erit propitius,qui fuerunt quidem aliquando pleni ſordiū,ſed poſtea-

Coloſſ.1. Luc.20. Eſa.4. Apoc.1. Ioan.1. Heb.9. Sap.1. 2.Cor.6.

quàm conuerſi ad Dominum, dignos pœnitentiæ fructus
fecerunt, ſanguinis Chriſti beneficio ſunt abluti, vt eis dici
1.Cor.7. deinceps queat: Et hæc quidem fuiſtis, ſed abluti eſtis, ſed
ſanctificati eſtis, ſed iuſtificati eſtis in nomine Domini no-
ſtri Ieſu Chriſti. Quoniam verò nos an fecerimus dignos
fructus pœnitentiæ, neſcimus, remiſſa nobis peccata, & eſſe
nos in gratia, certoque poſſeſſuros regnum cœlorum, certò
ſtatuere non poſſumus, vel propter ea ipſa verba, quæ vos ad
Rom.8. axioma veſtrum cõfirmandum adfertis: Nihil damnationis
eſt ijs qui ſunt in Chriſto Ieſu, qui non ſecũdum carnem am
Galat.3. bulant. Nam etſi nos per fidẽ & fidei ſacramentum ſimul vt
in Chriſto baptizati Chriſtum induimus, incorporatos nos
eſſe Chriſto non dubitamus, vtrùm tamen in illo manſeri-
mus dubitamus: maximeq́; nos terrent illa verba, qui non
ſecundum carnem ambulant: cùm non ſolùm conſcij nobis
ſimus, ſæpè ſecundum carnem nos ambulaſſe, verùm etiam
eo ipſo tempore, quo nobis conuerſi videmur, ſatis perſpe-
ctum habere non poſsimus, nihil reſtare in nobis de carnis
Rom.8. reliquijs. Scriptum autem eſt: Qui ſunt in carne, Deo placere non poſſunt.

Dicent iterum iſti: Quid igitur? deſperare nos iubes?
Obiectio quarta de fide ſpeciali Hæreticorum. Abſit. Imò ſicut cõſtanter nego teneri quenquam, firmiter vt credat, certoq́; ſtatuat peccata ſibi remiſſa eſſe, ſic non minùs cõſtanter affirmo, teneri fidelem quemlibet, facientem quod in ſe eſt, vt firma & certa ſpe expectet, in hac quidem vita per ſacramentum Baptiſmi & Pœnitentiæ peccatorum remiſsionem: in ſeculo autem futuro, vitam æternã. Quam ſpem niſi firmam & ſolidam habuerimus, fruſtrà Chriſtiani ſumus. Spes autem hæc noſtra non in nos, ſed in Deum defixa eſſe debet: quem cùm ſpectamus, certiſsimum nobis eſt, eum eſſe fidelẽ & in promiſsis, & in comminationibus. Cùm autem nos ipſos reſpicimus, fieri non poteſt, quin horrorem quendam concipiamus, etiamſi nihil nobis conſcij ſimus, vel propter infirmitatem ſaltem noſtram. Cùm enim

lapſum

lapſum eſſe ſciamus CHERVB Angelorum nobiliſsimũ, Solomonẽ hominũ ſapientiſsimũ, Iſrahelem populorũ electiſsimum, cùm & hoc intelligamus, non magis debere nobis Deum perpetuam noſtri tutelam & gratiam, qua nos ab omni caſu præſeruet, nec vnquam ceſſet in viam ſalutis æternæ deducere, quàm aut illis, qui iam ſunt à nobis nominati, aut Iudę vocato Apoſtolo, aut Saul electo Regi, aut Nicolao conſtituto Diacono, non poſſumus omni metu prorſus eſſe vacui: cùm præſertim per electum ſuũ vas nos Deus, Rom.11. moneat: Noli altũ ſapere, ſed time. Si enim Deus naturalibus Philip.2. ramis non pepercit, ne fortè nec tibi parcat, cùm per eundem, vt cum timore & tremore ſalutem noſtram operemur, Prouer.28. hortetur: cùm per alium, beatum hominem pronũciet, qui ſemper eſt pauidus: Per alium autem dicat: Qui ſine timore Eccle.1. eſt, non poterit iuſtificari. Hæc tamen trepidatio noſtra non debet animos noſtros deijcere, ſed magis Chriſto ſubijcere, & fiduciam erga illũ noſtrã excitare: vt cum beato Iob dicat vnuſquiſq; noſtrum: Etiamſi occiderit me, in eum ſperabo. Iob.13. Quòd ſi verò parodoxum hoc alicui videtur, quòd firmiter credere certoq; ſtatuere non iubemus, firma autem & certa ſpe vnumquenq; eſſe iubemus, quòd in præſenti peccatorũ remiſsionem, in futuro verò ſeculo ſit vitam æternam conſequuturus, is ita rem accipiat: Nihil à nobis rectè credi (de fide Catholica loquimur) cui ſubeſſe falſum poteſt: Speramus autem etiam ea rectè, quæ ſecùs nonnunquam euenire poſſunt. Quoniam igitur fieri poteſt, vt credat aliquis firmiter, certoq; ſtatuat ſe eſſe in gratia, & vitam æternam conſequuturum, & hæc eum opinio ſua fallat, ſperare iubemur magis quàm credere: Fidei enim ratio in veritate tanquàm à Deo reuelata, ſita eſt: ſpei autem ſufficientiſsima ratio ſita eſt in poſsibilitate eius acquirendi, quod ſecundum Dei mandatum & promiſſum ſperes. Deinde verò ſi fidem pro fiducia accipias, quemadmodum accipere videntur iſti, fiducia timorem excludit, ſpes comitem ducit metum. Quamobrem

obrem rectiùs certa ſpe, quàm certa fide iubemur expectare peccatorum remiſsionem, vt non omninò ſimus abſq; metu. Quanquam nec credere quidem quiſquam prohibetur, abſit modò nimia ſecuritas. A qua ſententia ne Caluinus quidem abhorrere videtur, cùm dicit: Sic certos Dominus ſuos eſſe iubet, vt tamē ſecuros eſſe nolit: Et iterū alio loco: Nos dum fidem docemus eſſe debere certam ac ſecuram, nō certitudinem aliquam imaginamur, quæ nulla tangatur dubitatione: nec ſecuritatem, quæ nulla ſollicitudine impetatur: Quin potiùs dicimus, perpetuum eſſe fidelibus certamē cum ſua ipſorum diffidentia: tantùm abeſt, vt eorum conſcientias in placida aliqua quiete collocemus, quæ nullis omninò turbis interpelletur. Rurſus tamen qualemcunque in modum affligantur, decidere ac deſciſcere negamus à certa illa, quam de miſericordia Dei concepimus fiducia.

Caluin. in 1. Ioan. 5. Idem inſtitution. ſuę cap. 5.

Conc. Trident. ſeſsi. 5. cap. 9.

Verùm libet, quid hac de re Patres in Concilio Tridentino congregati decreuerint, adſcribere. Verba eorum hæc ſunt: Quàmuis neceſſariū ſit credere, neq; remitti, neq; remiſſa vnquam eſſe peccata, niſi gratis diuina miſericordia propter Chriſtum: nemini tamen fiduciam & certitudinem remiſsionis peccatorum ſuorum iactanti, & in ea ſola quieſcenti, peccata remitti vel remiſſa eſſe dicēdum eſt: cùm apud Hęreticos & Schiſmaticos poſsit eſſe, imò noſtra tempeſtate ſit, & magna contra Eccleſiam Catholicā contentione prædicetur vana hęc, & ab omni pietate remota fiducia. Sed neq; illud aſſerendum eſt, oportere eos qui verè iuſtificati ſunt, abſque vlla omninò dubitatione apud ſemetipſos ſtatuere, ſe eſſe iuſtificatos, neminemq; à peccatis abſolui ac iuſtificari, niſi eum, qui certò credat ſe abſolutum ac iuſtificatum eſſe, atq; hac ſola fide abſolutionē & iuſtificationem perfici: quaſi qui hoc non credit, de Dei promiſsis, deque Chriſti mortis & reſurrectionis efficacia dubitet. Nam ſicut nemo pius de Dei miſericordia, de Chriſti merito, deq; Sacramentorum virtute & efficacia dubitare debet: Sic quilibet dum

ſeipſum

ſeipſum, ſuamq; propriam infirmitatem & indiſpoſitionem reſpicit, de ſua gratia formidare ac timere poteſt: cùm nullus ſcire valeat, certitudine fidei, cui non poteſt ſubeſſe falſum, ſe gratiam eſſe Dei conſequutum. Non quamuis hîc Patres certitudinem excludunt, verùm fidei tantùm certitudinem, cui non poteſt ſubeſſe falſum. Iſta certitudine ſcire quenquam poſſe negant, quòd ſit gratiã Dei conſequutus. Quominùs aũt vel morali, vel probabili certitudine ſcire queat, aut ex facta ſibi diuinitùs reuelatione, ſicut de Maria virgine, deq; Apoſtolis certò creditur, de eo pugnare non videntur. Deinde non iubent hîc Patres dubitare, quod iſti falsò aſſerunt: ſed poſſe dicunt quẽlibet, dũ ſeipſum ſuãq; propriã infirmitatẽ & indiſpoſitionẽ reſpicit, de ſua gratia formidare & timere: nihil vt ea res impediat, quominùs aliqs in gratia ſit, etiamſi de propiciato reuerà peccato non ſit ſine metu. Hæc nobis propterea viſum eſt pluribus perſequi, quòd in proximis ſuperioribus comitijs grauiter à quibuſdã minùs rem intelligentibus, Louanienſium hunc articulum, qui tamen eſt in Concilio Tridentino confirmatus, reprehenſum audiuimus. Qui ſic habet: Fides qua quis firmiter credit, & certò ſtatuit, propter Chriſtum ſibi remiſſa eſſe peccata, ſeq; poſſeſſurum vitam æternam, nullum habet in ſcripturis teſtimonium, imò eiſdem aduerſatur. Etiamſi firma & certa ſpe expectare debemus, in hac quidem vita, per Sacramentum Baptiſmi & Pœnitentiæ remiſsionem peccatorũ, in ſeculo autem futuro vitam ęternam. In huius igitur articuli defenſionem hæc obiter adſcribere libuit. Nunc vnde deflexit, eò redeat oratio.

Explicatio verborum Synodi.

Articulus Louanien.

Quàmuis magis etiam impij ſint Anabaptiſtę, quàm vel Lutherani, vel Zuingliani, non minùs tamen & ipſi firmiter credunt, certoq; ſtatuunt, ſibi peccata propter Chriſtum eſſe remiſſa, ſe Dei gratiam eſſe cõſequutos, ſe vitã ęternam poſſeſſuros, q̃ vtrique hi: neque verò verbis id magis q̃ factis etiã ipſis. Ad mortẽ enim oppetendã, ac durisſimos quoq; crucia-

Anabaptiſtæ reliquis promptiores ad quæuis perferenda.

cruciatus pro fide ſua perferēdos, non paulò quàm vtrique ſunt alacriores. Nam ad quæuis quàmlibet horrenda ſupplicia non aliter quàm ad epulas currunt: vt ſi quis inde velit argumentum ſumere vel doctrinæ veritatis, vel eorum gratiæ certitudinis, facilè poſsit in eam opinionem adduci, nullam vt aliam ſectam eſſe credat, in qua tanta ſit vel fidei veritas, vel gratiæ certitudo. Sed verum eſt, quod à Paulo ſcriptū eſt: Etiamſi tradidero corpus meum, ita vt ardeam, charitatē autem non habuero, nihil mihi prodeſt. Non habet autem charitatem, quiſquis diuidit vnitatem. Tales, inquit Cyprianus, etiamſi occiſi in confeſsione Chriſti nominis fuerint, macula iſta nec ſanguine abluitur: inexpiabilis & grauis culpa diſcordiæ nec paſsione purgatur. Eſſe martyr non poteſt, qui in Eccleſia non eſt: ad regnum peruenire non poterit, qui eam quæ regnatura eſt, derelinquit. Pacem nobis Chriſtus dedit, concordes atque vnanimes eſſe præcepit: dilectionis atque charitatis fœdera incorrupta atque inuiolata ſeruari mandauit: Exhibere ſe non poteſt martyrem, qui fraternam non tenuit charitatem. Beati qui perſequutionē patiuntur, dicit Chriſtus, ſed addit, propter iuſtitiam. Non ergo qui propter iniquitatem, inquit Auguſtinus, & propter Chriſtianæ vnitatis impiam diuiſionem, ſed qui propter iuſtitiam perſequutionem patiuntur, hi martyres veri ſunt. Ipſe Dominus cum latronibus crucifixus eſt, ſed quos paſsio iūngebat, cauſa ſeparabat. Poteſt impiorum ſimilis eſſe pœna, ſed diſsimlis eſt martyrum cauſa. Et ea eſt quæ facit martyres, non pœna, ſicut non vno loco repetens docet Auguſtinus. Quamobrem nihil eſt, quòd hoc nomine ſe ſuosq́; magnificè Caluinus efferat, quòdq́; propterea Lutheranis eos antefe rendos eſſe putet, quòd promptiores paratioresq́; ſint ad quæuis genera ſuppliciorum perferenda. Nam ſi vt quiſque promptiſsimus eſt ad mortem pro fide ſuæ partis obeundam, ſic eius fidei veritas cenſeri debet exploratiſſima certiſsimaque, nulla fides erit certior, neque verior,

[Margin notes: 1. Cor. 3. | Cyp. tract. 3. de ſimplicitate Prælatorum. | Extra Eccleſiā nullum martyrium. | Matth. 5. | Non pœna ſed cauſa facit martyrem. | Aug. epiſt. 50. | Caluinus iactat ſuorum in patiendo alacritatem.]

quàm ſit Anabaptiſtarum, cùm nulli ſint neq; fuerint iam inde à mille ducentis annis, de quibus pœnæ fuerint expetitæ grauiores, quique fortiùs, cõſtantiùs, alacriùs ad eas, tum ad mortem etiam ipſam quamlibet horrendam, vltrò ſe obtulerint. Etiam Auguſtini ſeculo, quemadmodũ ipſe narrat, prodigioſa quædam fuit in illis mortis cupiditas. Nam quo tempore cultus adhuc idolorum durabat, ad Paganorum celeberrimas ſolennitates ingentia Donatiſtarum agmina ſępè veniſſe ſcribit, vt à cultoribus idolorũ interficerentur. Quidam etiã, inquit, ſe trucidandos armatis viatoribus ingerebant, percuſſuros eos ſe, niſi ab eis perimerentur, terribiliter comminantes. Nonnunquam & à iudicibus tranſeuntibus extorquebant violenter, vt à carnificibus, vel ab officio ferirentur. Vnde quidam illos ſic illuſiſſe perhibetur, vt eos tanquam percutiendos ligari & dimitti iuberet, atq; ita eorum impetum incruentus & illæſus euaderet. Iam verò per abrupta præcipitia, per aquas & flammas occidere ſeipſos, quotidianus illis ludus fuit. Neque verò tantùm Auguſtini ſeculo tales fuerunt: Ante quadragintos etiam annos, quibus Bernardus vixit, fuerunt Anabaptiſtæ nõ minùs vitæ prodigi, quàm Donatiſtæ. Mirabantur, inquit, aliqui, quòd non modò patienter, ſed & læti, vt videbatur, ducebantur ad mortem: ſed qui minùs aduertunt, quãta ſit poteſtas Diaboli, nõ modò in corpora hominũ, ſed etiam in corda quæ ſemel permiſſus poſſederit. Nónne plùs eſt hominem ſibimet manus inijcere, quàm id libenter ab alio ſuſtinere? Hoc autem in multis potuiſſe Diabolum frequenter experti ſumus, qui ſeipſos aut ſubmerſerunt, aut ſuſpenderunt. Deniq; Iudas ſuſpendit ſeipſum, Diabolo ſine dubio immittente. Ego tamen maius exiſtimo, magisq; admiror, quòd potuit immiſiſſe in cor eius, vt traderet Dominũ, quàm vt ſeipſum ſuſpenderet. Nihil ergo ſimile habet conſtantia martyrum & pertinacia horum: quia mortis cõtemptũ in illis pietas, in iſtis duritia cordis operatur. Nec à maioribus ſuis degenerarunt noſtri

[Margin: Aug. epiſt. 50. — Donatiſtę mortis oppetẽdæ cupidi. — Bernardus ſermo. 66. in canti. — Aliud conſtãtia martyrum, aliud duritia Hæreticorum.]

quoque temporis Anabaptiſtæ,neque minùs fortes fuerunt & alacres in omni mortis genere pro fide ſua ſubeundo,quẽ admodum inter alios oculatus etiã eius rei teſtis Iuſtus Menius in eo libro,quo errores eorum confutat,ſcripto prodidit.Sic ſtatim ab initio feruere cœpit Anabaptiſtarum hæreſis,neque deinceps etiã quoties exarſit,de feruore ſuo quicquam remiſit.Non ita Sacramentarij, quorum primus autor cùm fuerit ante quingentos plus minùs annos Berengarius,tantùm abeſt,vt qui fuerunt eius tum ſectatores, pari alacritate quibuſuis diſcriminibus vitam ſuam obtulerint, vt ipſe etiam eorum Doctor,bis aut etiam ter errorem ſuum recantaſſe legatur & abiuraſſe.Qui cùm aliquantò pòſt graui morbo oppreſſus,ex hac vita migraturus eſſet,non medio crem dolorem præ ſe tulit moriens,quòd ita multos in tam fœdum errorem hunc adduxiſſet, ac ſuſpirando dixiſſe fertur:Deus meus,hodie mihi apparebis ad meam ſaluationem, vt ſpero,propter pœnitentiam meã:aut ad duram meã damnationem, ſicut timeo,propter eos,quos peruerſa doctrina decepi,quos nequiui reducere ad verã viã tui Sacramẽti:quẽ admodũ cõtra Romantiũ de Roſa ſcribẽs narrat Ioãnes Gerſon.Hác primùm tẽpeſtate noſtra gloriari de ſuis martyrib' cœperũt: quos tamẽ & numero & laude tolerantiæ longè ſuperarũt ſemper,&hoc etiã noſtro ſeculo ſuperant Anabaptiſtæ, vt ſi ſuorũ illi martyrologiũ conſcribere vellent,multò maiora q̃ Sacramentarij volumina cõficere poſſent.Nihil eſt igitur, quòd glorietur de doctrinæ ſuæ certitudine Caluinus,quòd illius fiducia nec mortis terrores, nec Dei tribunal formidet:nihil eſt quòd iactet perſequutiones,quas patitur,quodq; ſuos eſſe dicat oues mactationi deſtinatas.Et dicunt,& faciunt hæc omnia fortiùs etiam Anabaptiſtæ,& fecerunt multis antè ſeculis,quàm vel auditum fuiſſet nomen Sacramentariorũ.Leget qui volet epiſtolam Petiliani,quam confutat Auguſtinus, videbit quàm ille multa conqueſtus fuerit de perſequutione ſuorũ: quomodo Sacerdotes etiam Catho-

Iuſtus Menius.

Berengarius & eius pœnitentia.

Augu.lib. 2.contra lit.Petil.c. 89.

Catholicos carnifices vocauerit, qui fuerint autores Imperatoribus, vt in ouiculas innocentes tam grauiter ſæuirent, quas etiam ſuis pœnis & ſanguine æternas diuitias cæli mercari gloriatur. Legat & duas epiſtolas Gaudentij, contra quas & ipſas duos libros ſcripſit Auguſt. inueniet ibi, quòd ſuos ille gaudere ſcribit, quòd perſequutores in fide Chriſti conſtituti ſuſtineant, quòd pro ſua parte verba Chriſti & Apoſtoli vſurpant: Beati qui perſequutionem patiuntur: Qui piè volunt viuere in Chriſto Ieſu, perſequutionem patiētur. Sed pręclarè Aug. Si ſemper eſſet laudabile perſequutionem pati, ſufficeret Domino dicere: Beati qui perſequutionē patiuntur, nec adderet, propter iuſtitiam. Item: Si ſemper eſſet culpabile perſequutionem facere, nō ſcriptum eſſet in ſacris literis: Detrahentē proximo ſuo occultè hunc perſequebar. Aliquando ergo & qui eam patitur, iniuſtus eſt, & qui eam facit, iuſtus eſt. Sed planè ſemper & mali perſequuti ſunt bonos, & boni perſequuti ſunt malos: illi nocendo per iniuſtitiam, illi conſulendo per diſciplinā: illi immaniter, illi tēperanter: illi ſeruiētes cupiditati, illi charitati. Nā qui trucidat, non cōſiderat, quemadmodū laniet: qui autē curat, cōſiderat quemadmodū ſecet: ille enim perſequitur ſanitatē, ille putredinē. Occiderunt impij Prophetas, occiderūt impios & Prophetæ: flagellauerunt Iudęi Chriſtum, Iudæos flagellauit & Chriſtus: traditi ſunt Apoſtoli ab hominib' poteſtati humanæ, tradiderūt & Apoſtoli homines poteſtati Sathanæ. In ijs omnib' quid attēditur? niſi quis eorū pro veritate, quis pro iniquitate, quis nocendi cauſa, quis emēdandi. Non ergo ſimilitudo pœnæ facit martyres: Sceleratus enim poteſt habere ſimilē martyris pœnā, ſed tamen diſsimilē cauſam. Tres erāt in cruce, vnus Saluator, alter ſaluādus, alius dānandus. Quamobrē quiſq; ad Hereticos & Schiſmaticos ab Eccleſia tranſit, etiāſi occiſus propter nomē chriſti poſtmodū fuerit, extra Eccleſiā conſtitutus, atq; à charitate diuiſus, coronari, inquit Cyprianus, in morte non poteſt. Cū Deo manere nō

Ibid. c. 99.
Idem lib. 1. cap. 5.
lib. 2. c. 12.
Matth. 5.
2. Tim. 3.
Aug. epiſt. 48.
Pſal. 100.
Nō pœnę, ſed cauſæ ſimilitudo martyres facit.
Cyp. li. 4. epiſt. 2.

poſſunt, qui eſſe in Eccleſia Dei vnanimes noluerunt. Ardeant licet flammis & ignibus traditi, vel obiecti beſtijs animas ſuas ponant, non erit illa fidei corona, ſed pœna perfidiæ: nec religioſæ virtutis exitus glorioſus, ſed deſperationis interitus. Occidi talis poteſt, coronari non poteſt. Nihil igitur habent, cur martyrum ſibi gloriam vendicent, qui tã procul abſunt à martyrum cauſa, qui pro impia diuiſione mortem oppetere non dubitarunt.

Cypria. de ſimplicitate Prælatorum.

Habes itaq; iam tria Euangelia, & ea quidẽ inter ſe valdè pugnantia. Si ſpectes alacritatẽ in tolerandis perſequutionibus, longo poſt ſe interuallo cæteros vtroſque relinquunt Anabaptiſtæ: Si numerum inſpicias, veriſimile eſt, niſi tam grauiter in eos animaduerteretur, quòd eò quoque futuri eſſent ſuperiores: Si ſpeciem pietatis, quod vtrique fateri neceſſe habent, longè eos antecellunt: Si de verbo Dei iactantiã, non minùs & iſti confidenter prædicant, quàm Caluinus, quòd doctrinam ſuam ſuper omnem mundi gloriam ſublimem, ſupra omnem poteſtatem inuictam, ſtare oporteat: quòd non eorum ſit, ſed Dei viuentis. Neque minùs clara voce denunciant quàm Lutherus, quòd etiam Angelos doctrina ſua, quod eſt verbũ Dei, iudicaturi ſint. Et certè quotquot contra hæreſim hanc ſcripſerunt, ſiue Catholici, ſiue Hæretici, non tam ſcripturis, quæ ſatis euidentes viderentur, quàm Eccleſiæ autoritate eam conuincere potuerunt.

De quarta ſecta Suenckfeldij.

Finem iam fortaſsis Euangeliorum horum eſſe putas? Longiùs adhuc abſumus à fine. Quartum etiam Euangeliũ edidit in lucem Suenckfeldius, contra quem ſcriptos vidimus linguâ Germanicâ quinq; libros, quibus Flaccus cum eo rixatur. Is cùm videret & Lutheranos, & Sacramentarios, & Anabaptiſtas, & omnes non huius modò tempeſtatis, verùm etiã priſcorum ſeculorum Hæreticos è ſcripturis errores ſuos confirmare: quod vſqueadeò verum & certum eſt, vt etiam noſtri temporis hęreſeon architectus Martinus Lutherus id inficias ire non potuerit: qui propterea dicit ad extremum,

tremum, nomen hoc eſſe conſequutum ſcripturam Canonicam, quòd vocetur liber Hæreticorum, quòd ex eo ducant originem omnes hæreſes: quandoquidem omnes Hæretici ſcripturæ præſidio nitunt. Hoc igitur cùm animaduertiſſet, ac fortaſsis in ipſis etiam Lutheri libris legiſſet Suenckfeldius, excogitauit & ipſe nouam hæreſim, ac ſcripturarum nixus præſidio, ſcripturis autoritatem omnem abrogare conatus eſt. Sic enim loquitur cum ſuis: Non oportet legis aut ſcripturæ eſſe peritum, ſed à Deo doctum. Etiamſi millies percurreris Bibliorum lectionem, tamen non niſi ſcripturę peritus euades, & nunquam à Deo doctus. Vanus eſt labor qui ſcripturæ impenditur: ſcriptura enim creatura eſt. Non cõuenit Chriſtiano nimiùm creaturæ addictum eſſe. Deum audire oportet: huius voces de cælo expectandæ ſunt, vt erudiant. Beatus vir, inquit Dauid, quem tu erudieris Domine. Aequè nos docet hodie, atq; olim Patriarchas & Prophetas, viſionibus: ſomnijs attendendum, illis enim loquitur nobis Deus. Vox Dei rectè docet, ſcriptura non eſt verbum Dei, ſed mortua tantùm litera, & inter alias creaturas reputanda. Ne putes te ex ſcripturis doctum: è cælis illud expectandum erit, non è libris. Spiritus ſanctus è ſupernis delabitur citra omne medium, nõ per externum auditum & vocalem prædicationem, ſeu ſcripturarum lectionem. Etſi autem viſionum, ſomniorum, & reuelationum eiuſmodi primus autor fuiſſe videtur Thomas Muncerus, qui primus etiam à Lutheri ſecta deſciuit, quemadmodum in hiſtoria, quam de illo ſcripſit, narrat Philippus: ita vt non minùs Lutherum quòd nimiùm laxaſſet, quàm Papam quòd nimium adſtrinxiſſet conſcientias, damnandum eſſe putaret: tamen inter errores, quos illi tribuit Philippus, hos tantùm enumerat, quòd amplectendæ pietatis Chriſtianæ vias has & rationes commonſtrarit: Primùm vt à manifeſtis criminibus, qualia ſunt, adulteria, cædes, blaſphemię, ſibi temperarẽt homines: Deinde vt corpus caſtigarent ieiunijs, vilitate veſtiũ, pauca

[Margin notes: Luther. in eo lib. quẽ inſcripſit, Quòd hæc verba Chriſti, Hoc eſt corpus meum, adhuc firmiter ſtant contra Suermeros. — Pſal. 93. — De Thom Muncero. — Philip. in hiſtoria Munceri.]

loquendo,toruum obtuendo, barbam non radendo. Tum vt ſecreta loca peterent, deq; Deo ſæpè cogitarent: quid ſit? nũ noſtri curã gerat?num vera ſit fides noſtra?ſigna ſimul à Deo poſtularent,quibus oſtenderet, quòd ſumus illi curæ, quodq; noſtra fides recta ſit.Scripturis non fiderent:accepti verò Spiritus ſancti ſomnia certiſsima eſſe ſigna perſuaſum haberent. Dicebat Muncerus idem, Habere ſe mandatum, vt mutaret regimen ſeculare. Quamobrem cùm eſſet Alſteti,codicem confecit, in quo conſcripſit omnes, qui ſecum coniuraſſent ad caſtigãdos minimè Chriſtianos Principes, & magiſtratum Chriſtianum inſtituendum. Hæc ſunt quæ Muncero tribuũtur à Philippo. De Suenckfeldio verò,quẽ per contumeliam Stenckfeldium vocat,ſcribit idem in præfatione commentariorum,quos anno proximo ſuperiore edidit in epiſtolam ad Romanos, Stenckfeldius centimanus eſt:Habet milites paſsim,qui ipſius nomine non ſolùm ſcribunt,ſed etiam ſeditiones mouent;iactitant afflatus,& abducunt homines à publico miniſterio,& à lectione & cogitatione doctrinæ? Ac nunc quoque aduerſus me editis aliquot pagellis nomine Stenckfeldij,repetitur ille κοκκυσμός gratiſsima cantilena fanaticis hominibus, non cogitatione ſcriptæ doctrinæ Deum communicare ſe hominum mentibus, ſed ſine medio. Neque ſolùm Philippus,verùm & Caluinus, & alij nonnulli videntur hęc ad Suenckfeldiũ tanquam primũ autorem referre. Quàmuis enim ante eum fuerunt cæleſtes Prophetæ, contra quos iuſta duo volumina conſcripſit Lutherus, quorũ dux & anteſignanus fuiſſe creditur Thomas Muncerus,nõ tamen ij tam apertè à publico verbi miniſterio, & à lectione ſcripturarum homines deterrebant, ſicut nunc facit cum ſuis Suenckfeldius,qui non dubitant etiam ad patrocinium inſaniæ ſuæ trahere Pauli locum illum, vbi confert præſentis vitæ cognitionem,quæ eſt per verbum,cũ perfecta & reuelata cognitiõe,qualis erit in altera vita. Hæc iſti detorquent ad hanc vitam,tribuentes quod eſt ex parte, ſcri-

Philippus de Stenckfeldio.

Cęleſtes Prophetę.

1.Cor.13. Quibus ſcripturis pro ſua ſecta nitantur Stenckfeldiani.

ſcripturæ ſacrę,quod perfectum eſt,ſpiritus reuelationibus: ad quas cùm peruentum fuerit, illud quod eſt ex parte,putà tractationē & vſum ſcripturæ,ſomniant aboleri.Huc pertrahitur etiam ille quamlibet repugnans eorum enthuſiaſmo Petri locus,vbi monet, vt attendamus Prophetico ſermoni tanquam lucernæ lucenti in tenebroſo loco, donec exoriatur Lucifer in cordibus noſtris. Sathanæ illuſiones habent pro illuminatione Spiritus ſancti & pro Lucifero: quo exoriente,iam nihil ſit opus lucerna Prophetici ſermonis.Proferunt & illas ſcripturas, quas in libello quoq; ſuo de abroganda Miſſa produxerat Lutherus,ad confirmandum errorem ſuum:Non docebit vnuſquiſq; proximum ſuū,& vnuſquiſq; fratrem ſuum,dicens:Cognoſce Dominum. Omnes enim ſcient me à minore vſq; ad maiorem eorū. Nolite plures magiſtri fieri,vnus eſt enim magiſter veſter in cælis. Nō habetis neceſſe,vt aliquis doceat vos, vnctio eius docet vos. Ad hunc igitur magiſtrum, qui in cælis eſt, cōfugere iubēt, vt ab eo doceant,nō à ſcriptura mortua, aut ab hominibus.

2.Pet.1. Heb.8. Hier.31. Iacob.3. Matth.23. 1.Ioan.2.

Vide pientiſs. REX, quò tandē iſti rē perduxerint.Poſteaquàm exēplo Lutheri licere ſibi quiſq; voluit, à ſenſu & conſenſu totius Eccleſiæ recedere,& peculiari ſuo ſenſu ſcripturas interpretari,vt quod ipſe ſenſiſſet, id eſſe DEI verbū exiſtimaret.Eò ventū eſt ad extremū,vt ſcripturarū autoritate ſcripturis autoritatem omnē detraherent,hominesq; docerent non tā ſcripturis,q̄ ſomnijs & reuelationibus fidere. Suſtulerat Lutherus externū ſacerdotiū & ſacrificiū: hoc ei cū nō impunè modò cedere videret Suenckfeldius,verùmetiā probari factū à multis: ipſe quoq; ſuſtulit externū verbi miniſterium,eadē autoritate,qua ſacrificium Lutherus abrogauerat. Cur enim Lutheri autoritas maior eſſe debet, q̄ Suēckfeldij, cùm pręſertim ſcripturarū hic maiore pręſidio niti videret? Nam ſacrificare plures nulla ſcriptura prohibuit,magiſtros autem fieri plures apertè nō vno loco prohibuit.Cùm enim vnus magiſter noſter ſit in cęlis, videt eius obſcurari gloria,

Quòd Euangelium per Lutherum rurſus eſt Sathanas,abſoluit per Suenckfeldium.

videtur

videtur eius dignitati detrahi, ſi quis alius audiatur præterea, quaſi parùm idoneus ille ſit ad docendum nos, neq; tantùm ſit in eo facultatis, vt citra miniſterium hominis id præſtare queat. Sic quod Euangelium per Lutherum orſus eſt Sathanas, abſoluit per Suenckfeldium, vt ſublato ſacerdotio, ſublato ſacrificio, ſacris omnibus in ſummum contemptum adductis, externum quoque verbi miniſterium ſublatum iam eſſe videamus: Scripturas autem Canonicas vſque adeò dignitate ſua prorſus omni ſpoliatas, nihil vt illis fidere iubeamur: quòd ſcriptura non ſit verbum Dei, ſed mortua tantùm litera, quæ ſit inter alias creaturas reputanda, cui nimis addictum eſſe, minimè Chriſtianum decere videatur. Neque verò contemnendus aliquis eſt Suenckfeldius hic. Scribit Philippus eum eſſe centimanum, habere milites paſsim, qui non ſolùm ſcripta ſpargant ipſius nomine, ſed etiam ſeditiones moueant. Graſſatur lues iſta Suenckfeldiana, non modò per Germaniam vniuerſam ferè, verùmetiam per Heluetiam: & eſt ingens eorum numerus, qui iactant hunc afflatum, ita vt ex vulgo plures in maioribus nonnullis ciuitatibus Suenckfeldiani reperiri dicãtur, quàm vel Lutherani vel Zuingliani. Equidem neq; noui hominem, neç eius ſcripta vidi: ſed quod ſcripſit olim de ijs, qui ſe falſò iactant Euangelicos Eraſmus Roterodamus, quotquot ad eorum ſe cœtum adiunxerunt, neminem ſe ſcire, qui non ſeipſo ſit factus deterior, contrarium eius cùm tuæ Maieſt. nomine legatione fungerer, apud Chriſtianiſsimum Imperatorem, vereq; Catholicum Regem CAROLVM QVINTVM de Suenckfeldio dici audiui, idq; à viris quibuſdam grauibus, & omni fide dignis: quotquot eius eſſent amplexi doctrinam, eos de repente quaſi numine quodam afflatos in alios viros mutari, veterem hominem exuere, nouum induere, neque ſecundum carnem iam, verùm ſpiritu deinceps ambulare, carnẽ vt ſuã cum vitijs & cõcupiſcentijs in ſpecie crucifixiſſe videri poſsint. Hìc videre licet, quemadmodum

Stenckfeldianorum ingẽs multitudo ac vis.

Satanas non rarò ſe transfigurat in Angelum lucis, vt per vmb ram ſanctitatis audiētium decipiat ſimplicitatem. Quo modo quaſdam illecebras eſcarum aucupes proponunt, vt faciliùs aues per oblectamenta gulæ capiant: ſic eſt quædam etiam Diaboli ſanctitas, id eſt, decipula humanæ animæ, per quam faciliùs capere poſsit, & falſis ſermonibus irretire: ſicut Ezechielem enarrans pluribus verbis perſequitur Origenes. Talem ſanctitatem olim in Pſallianis, Euchitis, Antropomorphitis, Ebionitis, Tacianis, & alijs eiuſdem generis hæreticis, nunc autem in Picardis & Suenckfeldianis videre licet: quæ nihil aliud eſt, ſicut ab illo viro doctiſsimo dictum eſt, quàm decipula quædam humanarum animarum, inſidijs Diaboli collocata.

Sanctitas hæreticorũ diaboli ca decipula aĩarum

Origenes.

Quatuor iam habes Euangelia, ſed non ſecundum Matthæum, Marcum, Lucam, Ioannem, ſed ſecundũ Lutherum, Zuinglium, Muncerum, Suenckfeldium: Portentoſa nomina, ſed ipſa magis Euangelia portentoſa, quę Cacangelia rectiùs q̃ Euangelia dicere poſsis, vt quæ malorũ ſecum Iliadem tulerint: non à Chriſto, verùm ab autore Diabolo profecta. Quam etiam ob cauſam Euangelici malunt, quàm Chriſtiani vocari: quòd cõſcij ſibi ſunt, nihil habere ſe cum Chriſto commune. Quàm parua autem ſcintilla, quæ ſimul vt emicuit, nullo prorſus negotio reſtingui ſtatim initiò potuit, ecce quantum (proh dolor) nobis incendiũ conflauit: quàm multis in locis etiam cum puluiſculo (quod aiunt) Chriſtianam pietatem omnem euerrit?

Epilogus de quatuor Euangelijs nouis.

Abſolutum exiſtimas iam Euangeliorum numerum? ingens adhuc eorum reſtat aceruus. Cùm enim peccandi magna quædam ſit illecebra impunitas, hac propoſita certatim proruperunt, qui vetera faſtidientes, noua facere omnia, ac nouo aliquo doctrinæ genere excogitando, nomen ſuũ immortalitati conſecrare contenderent. Sed quis enumerando ſingulos recenſere, vel cuiuſque proprios errores explicare queat? cùm primis id operoſum, neq; præſentis eſt inſtituti.

G Quam-

Horrendæ & obſcuræ ſectæ ſub Luthero natę, quę. Eraſm. de amabili Eccleſię cócordia.

Quamobrem nolo eſſe longior in commemorãdis trecentis illis apud Apocellam in Heluetiis, qui poſt decantatas Dei laudes extinctis lucernis cùm brutorum inſtar fœda ſe libidine contaminaſſent, in montem nihilominùs quendam editum aſcenderunt, vnde ſe cum corporibus & animis ſublimes raptos iri perſuaſum habebant. Sed neq; de alijs quibuſdam conuenticulis quicquam dicam, quorum Eraſmus meminit, in quibus matres vltrò tradebant ſuos infantes occidendos: & tam immane facinus hilari vultu ſpectabant, perſuaſæ, ſic interfectos inter præcipuos ſanctos habẽdos. Quare quid magis horrendum dici poteſt? Quin & de Sacerdote quodam in Sueuia capto, nihil eſt quòd multa dicam, qui finem iam inſtare Chriſtianę fidei docebat: quòd cùm lex Moſi mille quingentis annis durauerit, Chriſti quoq; lex non ſit diutiùs duratura: quamobrem adeſſe iam tempus, vt alia lex, aliaq; fides hominibus tradatur. Deq; alio quodam non procul à Vuittemberga, qui certum diem & horam colonis ſignificauerat, quo Dominus ad iudicium eſſet venturus. Quod adeò verum eſſe perſuaſum illis fuit, vt ab omni opere ruſtico ceſſarent, horam illam expectantes: cumque fruſtrati expectatione ſua fuiſſent, in diſcrimen veniebant, ne fame morerentur, quòd cùm nihil ſeminaſſent, nihil erat, quod meterent. Deq; Dauide tertio, qui in oppido Embda veterẽ Saducæorum hæreſim renouauit, cùm & reſurrectionem carnis negaret, & extremum iudicium, Angelos, Dæmones, Baptiſmum, Matrimonium, ſcripturas, regnum cælorum. Itidem de Apoſtata illo Præmonſtratenſi, qui docuit, non eſſe infernum, neque deſcendiſſe Chriſtum ad inferos, ſanctos Patriarchas & Prophetas in inferno non fuiſſe, quin Chriſtum etiam ipſum: quoniam cùm diceret, Deus Deus meus, quare me dereliquiſti? deſperare viſus eſt, hoc nomine condemnatum eſſe. Potuitne dici magis blaſphemum aliquid? Sed & illos præteribo ſilentio, quibus horror eſt, ſi quis Mariam vocet Deiparam, à quibus in Epheſino Concilio pridem

Dauid tertius.

Apoſtata Prę monſtratenſis.

pridem damnata hæreſis Neſtorij reſuſcitata videtur. Sed nec illorum mentionem faciam, qui decies per diem diabolum adorant, quam etiam ob cauſam Dæmoniaci vocantur. cæterùm exorti ſunt demùm è ſchola Lutheri Ioannes campanus, & ex Hiſpanijs Michael Seruetus, qui libros aliquot de Trinitatis erroribus, plenos erroribus & blaſphemijs ediderunt: in ijs nunc tandem veteres Arrij & Macedonij errores in lucem reuocare, fidemque, quam in Niceno & conſtantinopolitano primo concilijs, Patres congregati nobis tradiderunt, labefactare conantur. Solùm enim Deum patrem, & neminem alium adorari & inuocari debere contendunt, quòd ille ſolus videt corda noſtra, quod nulla creatura facere poteſt: & eſt præceptum veteris legis, vt qui quenquam alium adorauerit præter Deum ſolum, occidatur. Ad quem, Deum alium interceſſorem, procuratorem, & mediatorem habemus nullum, præter vnum Dominum Ieſum chriſtum. Quid autem aliud his verbis, quàm adoratio inuocatioque Dei filij, & Dei Spiritus ſancti prohiberi videtur?

Noui Neſtoriani. Dæmoniaci. Ioannes Campan⁹. Michael Seruetus.

Ecce quò ventum eſt ad extremum? Abrogato ſacerdotio, euerſo ſacrificio, Sacramentis omnibus modò non conculcatis, eò tandem res perducta eſt, vt nec infernus, nec cælum eſſe credatur, & chriſtus à multis Deus eſſe negetur. Quis vnquam futurum exiſtimaſſet, vt ex tam paruis initijs ad has tam horrendas blaſphemias, quas paucis perſtrinximus, ad extremum perueniretur. Sed ſcitum eſt illud:

Ex Lutheri initijs q̃ horrenda impietas prodierit.

Principijs obſta, ſerò medicina paratur,
  Cùm mala per longas inualuere moras.

Quòd ſi venienti morbo ſtatim occurſum fuiſſet ab initio, minùs magnis nũc difficultatibus Eccleſia Dei premeretur. Lõgè lateq; ſparſa ſunt & hæc Seruetica contagia. Atq; vtinã ſereniſsimè REX, ſicut aliæ, quas recẽſuim⁹, hæreſes ex magna parte, ſic & hæc regni tui fines nõ attigiſſet: quæ cũ impietate

ſuperare cæteras videatur, nulla tamen eſt ex omnibus noſtri temporis hæreſibus, quàm ſit hæc ſcripturarum armis inſtructior: nihil enim crepat aliud, niſi ſcriptura, ſcriptura, Euangelium, Euangelium. Ac vide quæ fuerit hominis confidentia. Quamuis Caluini ſcriptis fuerit error hic ipſius oppugnatus, auſus eſt tamen proficiſci Geneuam, & cum eo ſermonem conferre. Tandem poſt multam & acerbam diſputationem, cùm dogma ſuum pertinaciter tueretur, capitis eſt damnatus, quod vrgente Caluino factum eſſe, dubium non eſt: qui mox librum etiam edidit, quo doctrinam eius explicat, & rem omnem, quemadmodum acta ſit, deſcribit, ſimulq; in Hæreticos recte gladio vindicari docet. Neq; diſsimilia ſcripſit paſtor quidam Bremenſis, ſic enim ſe vocat, Timannus in farragine ſententiarum, quas collegit, nõ ſolùm ex priſcorũ Patrum, qui fuerunt Chriſtianæ, verùm etiam ex eorum ſcriptis, qui ſunt Confeſsionis Auguſtanæ: vbi Lutheri, Philippi, Vrbani Regij, Nicolai Amsdorffij, Viti Theodori, productis teſtimonijs oſtendit, Caluinum cum Sacramentarijs omnibus & Anabaptiſtis, ac alijs hæreticis ſceptro magiſtratus potiùs, quàm vel ſtylo vel diſputationibus eſſe refutandos. Interea tamen de ſe ſuisq; tacet, quaſi nõ in eadẽ & ipſi cauſa ſint, cùm quod Lutheranorũ de Sacramẽtarijs, idẽ ſit Sacramentariorum iudicium de Lutheranis. Nã quòd Lutherus inde ſumit argumentũ, Sacramentariorum doctrinam ab autore Satana profectã eſſe, quòd hęc ſecta in ipſo ſtatim exordio in tot capita eſt diſſecta, tã inter ſe diſsidẽtia, de verborum horũ interpretatione, Hoc eſt corpus meum, prudenter id quidem & verè colligit. Veriſsimum enim eſt, quod à Gregorio Nazanzeno ſcriptum eſt: Verum enim quod eſt, vnum eſt, mendacium aũt multiplex. Ante quẽ etiã Athanaſius: Ibi eſt, inquit, vt Patres tradiderunt, veræ diſciplinæ & magiſterij argumẽtum, vbi eadem confitentur oẽs, nec à ſe inuicem aut à maioribus diſſentiunt. Qui autẽ hoc animo non ſunt, improbi potiùs quàm veri doctores appellari. de-

Seruetus à Caluino damnatus & occiſus.

Timann' Bremenſis docet puniri hæreticos.

Nazanze.

Athan. in epi. de ſyn. Nic. decre. contra Arrianam hęreſim.

lari debent. Certè Ethnici cùm nec eadem profiteantur, ſed inter ſe diſcrepent, veram diſciplinam non habent: ſancti cõtrà ſinceræ ſunt veritatis præcones, eò quòd ſententijs inter ſe conueniunt, & nullo diſsidio inter ſe laborant, qui tametſi diuerſis temporibus vixerunt, æquè tamen ſimul eodèm tendunt, vt eiuſdem Dei Prophetæ, & eiuſdem ſermonis interpretes. Eſt itaque certiſsimum argumentum hoc eorum inter ipſos diſsidium, quòd non Dei ſed Satanæ ſpiritu agitentur. Sed quid? Si eadem ratione probare contendunt Sacramentarij quoque, quòd Lutherus Euangelium in lucē à ſe productum eſſe gloriatur, id ſimiliter à Satana profectum eſſe? quandoquidem nō minus inter Lutheranos, quàm inter Zuinglianos diſsidiorum videre licet. Ac illi quidem, quamuis hæc Chriſti verba non ad eundem modum interpretentur, in hoc tamen vnanimiter idem ſentiunt omnes, quòd in Euchariſtiæ Sacramēto præſens adeſſe Chriſti corpus & ſanguinem, impiè negant. Lutherani verò non de vnius alicuius ſcripturæ ſenſu, ſed de dogmatibus ipſis mirabiliter inter ſe pugnant.

Hæreticorum inter ſe diſsidiū arguit, quo ſpiritu agitentur.

Vis autem eorum diſſenſiones & pugnas audire? Equidem recenſere non grauabor, verùm non ita vt ordinem tēporū obſeruem, verùm vt à leuioribus exordio ſumpto, deinceps ad grauiores progreſſum faciam. Biennio poſtquàm ex hac vita migrauit Martinus Lutherus, cùm quaſi de tribunali pronuncians Deus apertè cauſam Lutheri condemnaſſet, admirabili quadam victoria Chriſtianiſsimo Imperatori CAROLO contra factionis eius homines conceſſa, quorum ingentem exercitum, nullo prælio commiſſo, perexigua manu, ſolius Dei præſidio adiutus, in fugam conuertit: neq; multò pòſt paucis comitatus Angeli ductu Albi fluuio tranſmiſſo, multò numeroſiores eorum copias fudit, ac Principem etiam ipſum factionis in poteſtatem ſuam redegit. Poſt hanc igitur admirabilem victoriam, in qua Deus ipſe pro miniſtro ſuo Cęſare cauſam ſuam agente pugnauit,

Lutheranu ſecta in tres ſectas diſſecta.

ſtatim in tres ſectas Lutherana ſecta diſſecta eſt. Nam alij facti ſunt Interimiſtæ, alij Adiaphoriſtæ. Interimiſtæ porrò duplices, vni ex permiſſu cæſareæ Maieſtatis, qui nulla in re alia ſe Lutheranos profitebantur, præterquàm quòd neque calicis vſum à laicis intermitti, nec vxores à Sacerdotibus relinqui volebant. Quod ad reliquos ritus & doctrinā attinet, quin per omnia cum orbe reliquo Chriſtiano conſentirent, nō recuſabant. Hos ex comitiorum decreto ſaltē ad Oecumenicum vſq; concilium tolerandos eſſe cæſar cenſuit. Sed vbi Chriſtiani totius orbis Oecumenici decreta nō valent, cur ibi plus ponderis habere debeat, quod in vno aliquo regno aut imperio fuerit conſtitutum? Quamuis itaq; Mauritius Princeps elector, non grauatim comitiorū imperialiū decreto ſe paritur ū oſtenderat, auſi tamē hoc ſibi ſunt arrogare Lipſici Theologi, vt libellū, qui comitiorū decreto fuerat approbatus, arbitratu ſuo corrigerent, & nouū Interim cōſcriberent. Ac quod ad ritus quidem & cæremonias attinet, de ijs nō magnoperè cū chriſtianis cōtendebāt, ſed plùs tamē aliquid ſibi de Luth. doctrina, q̄ fuit in Interim illo cæſareo permiſſum, reſeruare conabātur. Quamobrem in hoc Imperiali libello ſubſcripſerūt, vt contenti docere, fide nos iuſtificari iuxta Paulū, quod erat additū à Luth. ſola fide, id reijcerent: ꝙ addi aliquid verbo Dei, nefas eſſe iudicarēt. Viſum eſt aūt illis & hoc Eccleſiæ, q̄ diuerſum Luth. dogma potiùs amplectendū, ad iuſtificationē opera eſſe neceſſaria, neq; totā noſtrā iuſtitiā in ſolius Chriſti iuſtitia ponendā eſſe. De pœnitentia quoq; receptā Eccleſiæ partitionē admiſerunt: ſeptē eſſe Eccleſiæ Sacramēta cōceſſerunt: Miſſam abolitā reſtituerunt, vulgares Lutheri cantilenas fermè prorſus aboleuerunt: Epiſcoporū etiā iuriſdictioni quominus parērent, cauſam non dixerunt. Hæc ſunt quæ in illo Lipſico Interim contineri ſcribit Matthias Flaccus Illyricus in quadā adhortatiōe ſua ad Eccleſias Miſnicas. Porrò Vuitebergenſes, etſi nō diuerſum ſentire viderentur à Lipſenſibus, quod inde

Interimiſtarum genus primū

Lipſi. Theologi nouum concludūt Interim vt ſint ſecundi generis Interimiſtæ.

Vuittebergenſes Adiaphoriſtæ.

inde colligit Flaccus, q̄a ſcriptum eorū non oppugnauerant: quoniā tamē ex eorū ſchola cœperat initium Euangeliū Lutheri, fuit illis religio tā ab eo ſubitò diſcedere, q̄uis pridem nōnullos, Philippū p̄ſertim, pertęſum eius fuerit. quare nōdum eſſe tēpus opportunū rati, traditū ab ipſo doctrinę genus mutare, ſaltē ritus nouos, quos induxerat, abrogandos cēſuerunt, & veteres ex magna parte reſtituendos iuxta formā in libello cæſareo præſcriptam. Vocauerunt aūt hęc gręco nomine ἀδιάφορα, Latinè dicere poſsis indifferētia: vt quę natura ſua ſunt eiuſmodi, nihil vt ad ſalutē intereſſe videat, ſeruet quis ea, nec ne. Nā & nos in his, quæ fiūt externè, ſummā chriſtianæ pietatis poſitā eſſe negamus, cū omnis gloria filię regis ſit intrinſecùs. Intùs videt chriſtus, intùs amat, intùs alloquitur, nec vel punit, vel coronat, niſi quę fiunt int⁹. Sed vbi verè Deus intùs colitur, non ferè fit, vt eiuſmodi cultus per ſigna quædā & indicia ſe foràs nō proferat, & ad ſpectantiū oculos traducat. Habent aūt & hoc iſti ritus externi, quòd ſicubi ſimiliter ab omnibus obſeruantur, vnanimitatis cuiuſdā & conſenſus teſtes ſunt. In ijs igitur maxima ex parte ſibi Vuittembergenſes cū chriſtianis conſentiendū eſſe duxerunt: vt iis quaſi ſignis à Luth. quandā ad chriſtū inclinationē ſe feciſſe declararēt, ſimul ſpē facerent, ſucceſſu tēporis futurū, vt reiecta Lutherana, chriſtianā & catholicā doctrinā in oībus amplecterentur. Odoratus eſt hoc Flaccus, vt eſt minimè mucoſis narib⁹: itaq; ſumma cōtentione, ne qua mutatio fieret, obſtitit. cumq; ſe nihil proficere monēdo, orādo, obſecrādo videret, multis maledictis & probris etiā præceptores ſuos, p̄ cæteris aūt Philippū, nunc obſcurius, nunc apertiùs inceſſere veritus nō eſt, q̄ chriſti ſui, hoc eſt, Lutheri cauſam eos deſerere quiritaretur: Nam ille chriſtum aliū non nouit præter eum, qui natus eſt Iſlebij: neq; dubitauit eos Epicuri de grege porcos appellare, non veritatē, ſed ventrem reſpicientes, vt quorum Deus venter eſſet. Ad extremū, cùm neq; precibus, neq; conuitijs eos à cœpto deterreri poſſe

Quid Catholici ſentiāt de ritibus externis, & quatenùs conueniant cū illis Adiaphoriſtę.

Pſal. 44.

Illyric⁹ flagellat Adiaphoriſtas.

poſſe videret, diris deuouit omnes. Cumq; nomen eis Adiaphoriſtarum priùs impoſuiſſet, hac tandem eos ſententia, quaſi pro tribunali ſedens condemnauit. Cùm videam eos in ſua impœnitentia manere, & præſentes Adiaphoricas cōſtitutiones contra conſcientiam promouere, & Papatui ſequuturo feneſtras fabricare non deſinere: pronuncio, impœnitentes Adiaphoriſtas eſſe pro Ethnicis & Publicanis habēdos: id eſt, neminem pium debere cum ipſis vllam familiaritatem, conuerſationem, amicitiam habere: & ei qui præſertim nulla iuris neceſsitate eis adſtrictus aliter fecerit, denuncio lepræ eorum cōtagium, & ita haud dubiè, iram diuinam. Vides quàm ſibi Flaccus autoritatem arrogat, qui non dubitat ſcholam Vvittembergenſem vniuerſam, ex qua prodijt etiam is, quem ipſe pro Chriſto adorat, Martinus Lutherus, anathema pronunciare, & eorum conſuetudine pijs omnibus interdicere. Quod interdictum vtinam valuiſſet, cùm apud alios pios omnes, tum apud eos præſertim, qui ſubſunt imperio Maieſtatis tuę: minus nūc turbarū in regno videremus. Verùm quę cauſa eſt, quòd adeò damnat iſtas Adiaphoricas mutationes? Alia nulla, quàm quòd olfecerit per eas Papatui ſequuturo feneſtras fabricari. Scilicet, nefas eſt fabricare feneſtras Papatui: feneſtras fabricare Sataniſmo, nefas non eſt? quas fabricaſſe Lutherum negare non poteſt mutationibus iſtis, quas priuata ſua fecit autoritate. Nam vnde Sacramētarij, vnde nobis Anabaptiſtę, vnde Suenckfeldiani, vnde ꝓdierunt Seruetiani? non aliūde certè, q̄ ex ijs mutationibus, quas Lutherus inſtituit. Huic debemus quòd in Euchariſtiæ Sacramento non eſſe Chriſti corpus & ſanguis docetur: quòd à baptiſmo paruuli prohibētur: quòd ſcripturis Canonicis autoritas omnis detrahitur: quòd nec infernus, nec eſſe cælum creditur: quòd Chriſtus verus Deus Deique filius eſſe negatur. Fatetur hoc ipſe Caluinus, fatetur & Balthaſar Pacimontanus, vt in ſuperioribus demonſtrauimus, quòd è Lutheri ſcriptis doctrinam ſuā hauſerint. Lutherum ſcribit

Illyr. ſententia excommunicatoria in Adiaphoriſtas.

Luther. Sataniſmo feneſtras fabricauit

ſcribit Caluinus rudimenta poſuiſſe, viamq; cõmonſtraſſe: ſed interim præpoſtero eum eſſe dicit ingenio, qui rectam ingreſſus viam, ſimulac viæ demonſtrator iter ſuum reflectit, in eodem loco pedem obſtinatè figens vltrà progredi recuſet. Progreſſus igitur eſt vltrà Caluinus ab illis rudimentis & incunabulis Lutheri, cœpitq; fieri politior & inſtructior, ac eſſe Chriſtum in Euchariſtia præſentem negauit. Progreſſus eſt vlteriùs etiam Balthaſar, qui ſicut Euchariſtiæ Sacramento Caluinus, ſic & ipſe, non ſine Caluino tamen, Baptiſmi quoque Sacramento, præſertim quod ad infantes attinet, virtutem omnem detraxit. Progreſſus eſt lõgiùs adhuc Suenckfeldius, qui ſcripturis autoritatẽ abrogauit. Tandem eò quò tendebat initiò Satanas, peruenerunt eius miniſtri Campanus & Seruetus, vt Chriſtum verum eſſe Deum, Deique filium negarent: atq; ita cui rudimenta poſuerat Euangelio Lutherus, ei colophonem adderent. Sic factum eſt, vt cùm aggeres validis aquis oppoſitos pauxillùm initiò Lutherus aperuiſſet, mox tota moles aquarum incumberet, & aggere perrupto, latè campos, ſegetes ac pagos ſubuerteret. Prudenter admodùm, ſicut etiam tu meminiſti Flacce, monet Ariſtoteles, quod etiam ante eum docuit Præceptor eius Plato lib. 7. de legibus, cauendas eſſe legum ac politiarum labefactationes: ac præſtare nonnunquam, vt errata legumlatorum ac magiſtratuum tolerentur. Neq; enim tantùm vtilitatis allaturum, ſi quis corrigat aut mutet, quantùm ex eo detrimenti redundat, quòd aſſueſiunt paulatim homines, nõ obedire magiſtratui. Proinde veteres leges nouis legibus facilè commutare, nihil aliud fuerit, quàm eis robur omne detrahere, & homines aſſuefacere ad mutandum plura maioraq;: cùm quæ videntur in ſpeciem eſſe res minimę, maximorum cauſæ ſint malorum. Quod in mutationibus per Lutherum fieri cœptis, euentus ipſe docuit, quæ feneſtras huic, quẽ nunc in Germania videmus, Sataniſmo fabricatæ ſunt. Contra has igitur quiritari, his fortiter initiò reſiſtere oportebat.

Illyricus in epiſtola ad illuſtriſsimũ D. Albertũ in Pruſsia Ducẽ.

Ariſtotel. Polit. li. 2.

Philippi contra Illyricũ defenſio.

tebat. Nũc verò nihil erat Flacce, ꝗ̃ immemor officij, tã acerbè, tamq; cõtumelioſe, benè de te merentẽ Pręceptorẽ tuũ acciperes, ꝗ̃ is, quũ neceſſariũ eſſe videret, ordinẽ ac diſciplinã in Eccleſia, quę p Luth. vtraq; ſublata fuêre, pro virili ſua perficere conatus eſt, vt pedetentim eò reditus fieret, vnde facta eſt diſceſsio. Pium fuit hoc inſtitutũ hominis nõ omninò deplorati, cui violẽtę mutatiões iſtę per Luth. factę nunquã placuerũt: cuius tyrãnide ſe tandẽ aliquãdo liberatũ eſſe nõ moleſtè ferre viſus eſt, cũ ſcribẽs ad Carlouitiũ, ſe deformiter ei ſeruiuiſſe fateat. Tuã verò religionẽ hãc pientiſs. Rex, nõ poſſum, quin laudẽ: ꝗ̃ cũ à te quoq; nõnulli petiuiſsent, vt mutatiões aliquas in regno tuo fieri permitteres in rebus, vt qbuſdã viſum eſt, adiaphoris, nulla ratiõe vt id faceres, adduci potuiſti, ne ſignũ id videri poſſet defectiõis à religione Chriſtiana, quã à ſanctis maioribus tuis p manus tibi traditã accepiſti, & inclinationis ad Sataniſmũ, quẽ nũc in multis Germanię locis florere, &, proh dolor, in nõnullis etiã regni tui partibus pullulare vides. Poſſunt alicui videri leuiora, q̃ ſunt petita, de quib. magnoperè pugnare non oporteret: ſed vt nihil in rebus ipſis eſſet vitij, tamẽ in p̃ciſiõe ab orbe reliquo Chriſtiano tantũ eſt crimen, vt alia oĩa cũ hoc vno collata, feſtuca ſint cũ trabe cõparata. Atq; hęc eſt, quã petũt nõnulli: Præciſionẽ enim petũt, nõ res ipſas, quas nihil ad ſalutẽ intelligũt pertinere. Quod ipſe quoq; Verg. cõfiteť in Scholijs, q̃ improbus homo ſcripſit in epiſt. Põtificis, ad regni Cõſiliarios. Rectè fraudes iſtas Flaccus, q̃ verę pietati ſtruunť, cuneo ſimilimas eſſe ſcribit, q prima parte tenuiſsimus eſt, nec videť in lignũ impactus magnã ligni diſruptionẽ facere: ſed tamẽ, quãtũuis prima ſit acies tenuis, nihilominùs aditũ facit ſequenti craſsiciei, ita, vt cũ illa prima pars recepta ſit, neceſſariò tãdẽ & ſequẽtia recipianť, donec lignũ penitùs diſcindať. His fraudib. vſum eſſe Satanã videmus in Germania. Prima exitialis iſtius cunei acies fuit diſceptatio de ĩdulgẽtijs: Secũda iã erat aliquãtò craſsior, quãdo calix Laicis, vxores cõceſſæ fuerunt

Teſtimonium Philippi de Luthero.

Conſtãtia & pietas Regis Poloniæ.

Quàm periculoſum etiã in leuioribus, à veteri religione deficere.

Quibus gradibus Sataniſmus Germaniã occuparit.

Sacerdo

Sacerdotibus.Media pars Auguſtanæ Confeſs. approbatio:
Poſtremò,Sataniſmus hic vniuerſus, de quo iam verba fecimus,quo tantam eſſe factam diſruptionē videre licet, vt niſi Deus oculis miſericordiæ ſuæ nos reſpexerit,nō facilè medicina reperiri queat.Quāobrem nō piè magis q̄ prudenter fecisti REX optime,ꝙ ab iſto tam exitiali cuneo tibi regnoq; tuo tā diligenter hactenùs cauiſti,à quo deinceps etiā quantū tua tibi regniq; tui ſalus curæ eſt, tantùm cauere debebis.

Habemus itaq; iā tres vel quatuor ſectas Lutheranorū ſecundū Flaccū:Nā & Lipſicos Interimiſtas vult eſſe duplices, quod vnū ſit excerptum Interim, aliud ipſum verū Interim. Erunt igitur triplices Interimiſtæ,& vni Adiaphoriſtę,quibus oībus cōſuetudine piorū interdixit Flaccus. Quinta iā nō eſt de adiaphoris,verū de reb⁹ grauioribus.Extiterūt enim Vuittembergæ anno ab hinc propè 20.q ſicut anteà docti fuerāt à Luthero,legē ōperum reijciebāt.Cōtra quos ille multis diſputationib⁹ cōtendit,& eos ꝓbroſo noīe vocat Antinomos.

Aliæ ſectæ Lutheranorum.

Antinomi

Sexta eſt Confeſſioniſtarū,qui ſunt Cōfeſs.Auguſt.nō de veſte linea,cui⁹ cauſa tātas tragœdias excitauit Flacc.quā etiā eſſe vult primā exitialis cunei partē,ſed de ſumma Chriſtianarū rerū,de eo ꝙ Euāgelicæ doctrinę caput eſſe putat Luth. in quo pēdere dicit & piclitari cognitionē ſui ipſi⁹,cognitionē & gloriā Dei, quale eſt iuxta ſentētiā ipſius dogma de libero arbitrio,de quo ſemꝑ ita docuit,ꝙ patiāt tātū,nō aūt agat, ꝙ ſit res de ſolo titulo,vel potiùs figmentū in reb⁹, ſeu titul⁹ ſine re,qa nulli eſt in manu ſua quidpiā cogitare mali aut boni,ſed oīa,vt vuicleffi articul⁹ cōſtantię dānatus rectè docet, de neceſſitate abſoluta eueniūt.Vnde nō dubiū Satana magiſtro in Eccleſiā veniſſe hoc nomē liberū arbitriū,ad ſeducendos hoīes à via Dei in vias ꝓprias:Et mala,inqt,opa in impijs De⁹ operat.Cui⁹ doctrinæ ſubſcripſerat etiā Phil.Melan. in ijs Locis cōmunibus,quos edidit Vuittemb.anno 20.non ſine quadā arrogantia iuuenili minimè ferenda.Nā & de ſanctis Doctorib⁹auſus eſt cenſurā ferre.Scripſère,inqt de libero

Confeſſioniſtæ.

Luth. in li. quē inſcripſit, Operationes in Pſalmos De libero arbitrio.

Philippus q̄ arroganter primū negeret liberū arbitrium.

 arbi-

arbitrio Auguſtinus & Bernardus,& ille quidem ſua poſterioribus libris,quos aduerſus Pelagianos edidit,multipliciter retractauit. Bernardus non eſt ſimilis ſui. Sunt hac de re apud Græcos quoque quædam,ſed ſparſim. Ego quandoquidem non ſequor hominum opiniones, & ſimplicißimè & planißimè rem exponam, quam ferè obſcurarunt autores tam veteres,quàm noui: quia ſic interpretabantur ſcripturas,vt ſimul vellent tamen rationis humanæ iudicio ſatisfieri. Parùm ciuile videbatur docere, neceſſariò peccare hominem,crudele videbatur reprehendi voluntatem, ſi non poſſet ſe à vitio ad virtutem cõuertere. Ideo & plura viribus humanis,quàm par erat tribuêre:& mirè variârunt,cùm rationis iudicio viderent vbique refragari ſcripturas. Et in hoc quidẽ loco cùm prorſus Chriſtiana doctrina à philoſophia & humana ratione diſſentiat,tamen ſenſim irrepſit philoſophia in Chriſtianiſmum: & receptum eſt impium de libero arbitrio dogma,& obſcurata Chriſti beneficẽtia per profanã illam & animalem rationis noſtræ ſapientiam. Vſurpata eſt vox liberi arbitrij,à diuinis literis,à ſenſu & iudicio ſpiritus alienißima,qua videmus ſanctos viros non rarò offenſos eſſe. Additum eſt è Platonis philoſophia vocabulum rationis æquè pernitioſum. Nam perinde atque his poſterioribus ecclesiæ temporibus Ariſtotelem pro Chriſto ſumus amplexi, ita ſtatim poſt Eccleſię auſpicia per Platonicam philoſophiam Chriſtiana doctrina labefactata eſt: ita factum eſt,vt pręter Canonicas ſcripturas nullæ ſint in Eccleſia ſynceræ literæ. Redolet philoſophiam, quicquid omninò commentariorum extat. Et paucis interpoſitis: In quęſtionem vocatur,ſitne libera voluntas? reſpondeo, quandoquidem omnia quæ eueniunt, neceſſariò iuxta diuinam prædeſtinationem eueniunt,nulla eſt arbitrij noſtri libertas. Quid igitur inquies, Nullàne eſt in rebus (vt iſtorum vocaculo vtar) contingentia? nihil caſus? nihil fortuna? Omnia neceſſariò euenire ſcripturæ docent. Vallam,ait Eckius,quòd ſcholarum ſententiã

de libero

de libero arbitrio confutauit, plura voluiſſe ſcire quàm didiciſſet. Et in fine huius loci ſummam colligens, dicit: Si ad prædeſtinationem referas humanam voluntatem, nec in externis, nec in internis operibus vlla eſt libertas, ſed eueniunt omnia iuxta prædeſtinationem diuinam. Si ad opera externa referas voluntatem, quædam videtur eſſe iudicio naturæ libertas: ſi ad affectus referas voluntatem, nulla planè libertas eſt, etiam naturæ iudicio. Concludit tandem: Vides lector, quantò ſimpliciùs de libero arbitrio ſcripſerimus, quàm vel Bernardus, vel vlli Scholaſtici. Et in annotationibus in epiſtolam Pauli ad Romanos, explicans illum Pauli locum, Iuxta prædeſtinationem Dei, poſteaquàm confirmauit, quòd nulla eſt rerum contingẽtia, nec libertas arbitrij, ſic tandem loquitur: Nos verò docemus, non ſolùm permittere Deum creaturis, vt operentur, ſed ipſum omnia propriè agere: vt ſicut fatentur proprium opus Dei fuiſſe Pauli vocationẽ, ita fateantur opera Dei propria eſſe: ſiue quæ media vocantur, vt comedere, bibere communia cum brutis: ſiue quę mala ſunt, vt Dauidis adulterium, Manlij ſeueritatem animaduertẽtis in filium: cùm conſtet Deũ omnia facere non permiſsiuè, ſed potenter, vt Auguſtini verbo vtamur, vt ſit eius proprium opus Iudę proditio, ſicut Pauli vocatio. Hæc Philippus in iis libellis, quos adoleſcens etiamnum ſcripſit. Quorum alterum de Locis communibus inuictum libellum eſſe dicit Lutherus, contra Eraſmum de ſeruo arbitrio ſcribens: non ſolùm immortalitate, ſed Canone quoque Eccleſiaſtico dignum: cui tuus libellus, inquit, comparatus ita mihi ſorduit ac viluit, vt tibi vehementer compaterer. In alterum verò præfatus, non dubitat eum doctiſs. Thomę Aquinatis Commentarijs anteferre. Hieronymi autem & Originis Commen. meras eſſe nugas & ineptias, ſi illius annotationibus comparentur. Ac parum abeſt, quin eum Paulo ſuperiorem faciat, certè proximum illi eſſe vult. Verùm vtrumque libellum hunc toties variando Philipp. ipſe poſteà

Aliud Philippi teſtimoniũ cõtra liberũ amrbitriu

Lutherus quãti ſcripta Philippi fecerit, quorũ tñ nonnulla dogmata ipſe poſteà Philippus damnarit.

multis in locis erroris cõdemnauit:in hoc pſertim capite de lib.arbit. Nã ſæpè deinceps vtrunq; excudi fecit, multa detrahens,addens,mutans,corrigens, vt poſtremi cum primis nulla ferè in parte cõueniant.In ijs autem locis,qui ſunt impreſsi anno triceſimo ſexto Argentorati, triceſimo octauo Vuittembergæ,46.Lipſiæ,quinquageſimo quinto Vuittembergæ,apertè recantauit ea,quæ in primis illis ſcripſerat de libero arbitrio.Sic enim loquitur:Valla & pleriq; alij detrahunt voluntati hominis libertatem, ideo quia fiant omnia decernente Deo.Addit in Locis,anno 46.& 55.excuſis:Hæc imaginatio orta ex Stoicis diſputatiõibus deducit eos ad tollendam contingentiam bonarum & malarum actionũ, imò omniũ motuum in pecudibus & elementis.Dixi autẽ ſuprà, non eſſe in Eccleſiam inuehẽdas illas Stoicas opiniones, nec defendendam eſſe neceſsitatem fatalem omnium, ſed aliquã contingentiam concedendam. Non neceſſe fuit Alexandrũ interficere Clytum.Nec miſcenda eſt diſputatio de determinatione diuina quæſtioni de libero arbitrio.Et iterum in Locis anni 36. & 38 .ac poſterioribus: Cùm in natura hominis reliquũ ſit iudicium & delectus quidam rerũ,quæ ſunt ſubiectæ rationi aut ſenſui, reliquus eſt etiam delectus externorũ operum ciuilium:quare voluntas humana poteſt ſuis viribus ſine renouatione,aliqua externa legis opera facere.Hæc eſt libertas voluntatis,quam Philoſophi rectè tribuunt homini.Nam & Paulus diſcernens iuſtitiam carnis à ſpirituali, fatetur non renatos habere delectum aliquem: manus à cæde,à raptu,à furto continere. Et hanc vocant iuſtitiã carnis: imò hanc diſciplinam etiam non renatis præcipit Deus. Ac interiectis nonnullis:Hæc ſententia de libero arbitrio nihil habet abſurdi:& eſt germana cùm aliorum Scriptorũ Eccleſiaſticorum ac ſynodorũ tum verò etiã Auguſt.ſentẽtia: nec adigit ad deſperationẽ bonas mẽtes,nec deterret eas quò minus conẽtur:imo & amplificat Spiritus ſancti auxilium, & acuit curam ac diligentiam noſtræ voluntatis.Nõ probo deliramenta

In ſcriptis poſterioribus Philippus confirmat liberum arbitrium.

liramenta Manichæorum,qui prorſus nullã voluntati tribuebant actionem,nec quidẽ adiuuante Spiritu ſancto:quaſi nihil intereſſet inter ſtatuam & voluntatẽ. Scribit etiã cõcurrere tres cauſas bonæ actionis,verbũ Dei,Spiritũ ſanctũ, &humanã voluntatẽ aſſentientẽ nec repugnantẽ verbo Dei. Poſſet enim excutere,vt excutit Saul ſua ſpõte:ſed cùm mens audiens,ac ſe ſuſtentans non repugnat,non indulget diffidẽtiæ,ſed adiuuãte etiã Spiritu ſancto conatur aſſentiri, in hoc certamine voluntas nõ eſt otioſa.Et iterum poſt pauca:Vidi multos nõ Epicuræos,q cùm eſſent in mœrore propter ſuos lapſus,diſputabant,quomodo ſperẽ me recipi,cùm nõ ſentiã in me transfundi nouã lucẽ & nouas virtutes?Prętereà ſi nihil agit liberum arbitrium,intereà donec ſenſero fieri illam regenerationẽ,de qua dicitis,indulgebo diffidentiæ & alijs vitioſis affectibus.Hæc Manichæa imaginatio horribile mẽdacium eſt:& ab hoc errore mentes abducendæ ſunt,& docendæ,agere aliquid liberum arbitrium.Pharao,Saul,nõ coacti,ſed volentes & liberè repugnãt Deo: nec fit conuerſio in Dauide,vt ſi lapis in ficum verteretur: ſed egit aliquid liberum arbitrium in Dauide, cùm audiuit obiurgationẽ & promiſsionem: volens iam & liberè fatetur delictum:& egit aliqd eius voluntas,cùm ſe ſuſtentat hac voce:Domin' trãſtulit peccatum tuum.Et iterum poſt pauca:Cùm promiſsio ſit vniuerſalis,nec ſint in Deo contradictorię voluntates, neceſſe eſt eſſe in nobis aliquã diſcriminis cauſam, cur Saul abijciatẽ,Dauid recipiatur,id eſt,neceſſe eſt aliquã eſſe actionem diſsimilem in ijs duobus.Et in capite præcedenti, quod eſt de cauſa peccati & contingentia.Eſt autem hæc pia & vera ſententia,vtrâque manu,ac veriùs toto pectore tenenda, ꝙ Deus non ſit cauſa peccati: & quòd Deus non velit peccatum,nec impellat voluntates ad peccandum, aut approbet peccatum.Sed cauſæ peccati ſunt voluntas Diaboli, & voluntas hominis,qui ſua voluntati abuti potuit, ſeque à Deo auertere:quæ quidem longiùs ibi perſequitur.

Ex qui-

Philippus ſe Manichæum fuiſſe re ipſa declarat.

Ex quibus planum cuique fieri poteſt, quemadmodum Philippus Melanchthon, quicquid ab eo peruerſe ſcriptum fuerat de libero arbitrio in Loc. Commun. anni 21. ſimul & magiſtri ſui Mart. Luth. eadem de re ſententiam, tanquàm impiam & cum hæreſi Manichæorum congruentem condemnauit: quod pluribus etiam verbis ab eo factum eſt in Epitome philoſophiæ moralis, quam edidit Argentorati anno 38. vbi ſimiliter damnat ingenia turbulenta, quæ multas de libero arbitrio ſerunt contentiones, & Vallæ abſurdas imaginationes, quæ propter diuinam gubernationem adimunt libertatem voluntati. Sed & in Comment. in epiſt. ad Rom. poſterioribus expungi fecit ea, quæ ſcripſerat anno 24. quòd eſſent Dei propria etiam mala opera, vt Dauidis adulterium, & quòd æquè proprium eius opus eſſet Iudæ proditio, ſicut Pauli vocatio. Quin enarrat illum locum: Tradidit eos Deus in deſideria cordis eorum. Nec vult, inquit, nec approbat, nec efficit peccatum Deus. Et quoniam Auguſtanæ Confeſsionis eſt autor idem Philippus, in ea quoque diſceſſum eſt à Lutheri ſententia, quo ad hoc doctrinæ caput, quod ille tamen ad finem vſque vitæ ſuæ tanta pertinacia defendit, vt mori ſe priùs paratum oſtēderet, quàm ab hac ſua ſententia diſcederet: In qua quātum poſitum eſſe putauerit, & in exordio, ſicut paulò antè commemorauimus, & in fine libri, quem ſcripſit cōtra Eraſmū, ſatis declarauit. Sic enim prope calcem eum alloquitur: In hoc te vehementer laudo, quòd ſolus præ omnibus rē ipſam es aggreſſus, hoc eſt ſummam cauſæ: nec me fatigaris alienis illis cauſis de Papatu, indulgentijs, purgatorio, ac ſimilibus nugis potiùs, quàm cauſis, in quibus me hactenùs omnes ve nati ſunt fruſtrà. Vnus tu & ſolus rerum cardinem vidiſti, & ipſum iugulum petiuiſti. In eo igitur quod rerū cardo, quòd cauſæ totius eſt iugulum, auſus eſt Philippus cùm ſuis, qui Auguſtanæ ſunt Confeſsionis, à magiſtro ſuo Martino Luthero ſe palàm diuerſum ſentiendo ſegregare. Quod quid

aliud fuit, quàm eum hæreſeos & impietatis condemnare? Et reuerà cardo Lutheranæ doctrinę vertitur in hoc vno dogmate de libero arbitrio, quod ruere non poteſt, quin ſimul eodem motu labefactata concidant omnia, quæ de iuſtificatione præſertim, deq; rebus ad illam pertinẽtibus ab eo ſcripta ſunt. Lutheri ſententiam tuetur etiamnum Caluinus, & in ea perſtat. Neque ſibi prorſus eam ſordere Brentius oſtendit in prima pericope, quam ſcripſit contra venerabilem virum Petrum à Soto. Vidimus autem & Galli cuiuſdam ſcriptum, quo grauiter inſectatur præceptorem ſuum Philippum, quòd in hac tanta re à magiſtro ſuo Luthero diſſentiat. In quo ſcripto Philippum etiã inſimulat, quòd Caluinizet.

Cardo Lutheranæ doctrinæ eſt de libero arbitrio.

Habemus ergo iam huius hydræ Lutheranæ ſex capita, quorum ſextum reuerà caput eſt: agitur enim de ſumma rei. Sed neque minoris momenti eſt ſeptimum, de quo immanè quantum eſt inter Lutheranos diſsidium? Neque enim agitur de linea veſte, ſed de eo, quem præcipuum doctrinę Chriſtianæ locũ vocat Philippus, quem ſummam Euangelij continere ſcribit, nimirùm de iuſtificatiõe. Nec à ſcopo multùm aberrat, cùm illi tantum tribuit. Intereà tamen & de hoc ingens eſt inter eos dimicatio. Nam cùm in Auguſtana Confeſsione minùs dilucidè fuerit locus hic explicatus, fas ſibi eſſe putauit Andreas Oſiander, clariùs de eo aliquid diſſerere: quod cùm feciſſet non relata priùs re ad Philippum & eos qui Confeſsionis Auguſtanæ præcipui ſunt Doctores, tantę fuerunt excitatæ tragœdiæ, vt non longè res abfuerit à ſeditione. Cuius criminis non eſt inſimulatus Oſiander? quæ cõ uitia & maledicta in eum iactata nõ ſunt? Vocatus eſt, vt ipſe ſcribit, Hæreticus, Antichriſtus, Iudæus, niger Diabolus, Draco, homo nefarius, conſceleratus, hoſtis Chriſti. Fuit etiam de eo confictum, quacunq; incederet, quòd eum in ſpecie canum duo Diaboli comitarentur, quos tamen non cuiuis videre liceret: quodque quo tempore cibum & potum in inferiore cum ſuis hypocauſto ſumebat, vbi vacare ſolitus

1. In Apol. Confeſsi. Aug. 2. In Locis communi.

Oſiander malè tractatus à Confeſsioniſtis.

erat literarum ſtudijs, in ſuperiore ſedens in illius loco Diabolus viſus fuerit ſcriptitare. Et alia id genus pleraq;. Tum & illud ſparſum de illo fuit, quòd affirmaret Chriſti paſsionem & mortem nullum nobis fructum attuliſſe, cùm tamen in ſcriptis illius diuerſum reperiatur. In ſumma, tantum fuit odium homini conflatum, vt non ipſe modò tanquam impius haberetur, verùm etiam qui ſermones eius audiebant, à communione cæterorum, qui ſe pios exiſtimabant, arcerentur, ac ne ſepultura quidem communi digni ducerentur. Miſſum fuit Vuittembergam, vt de doctrina eius iudicium fieret, damnata eſt per Philippum, Pomeranum, Forſterum, & alios. Miſſum eſt Vvirttembergã, approbata eſt per Brentium, & qui ſunt eiuſdem ſectę. Hic vides, de vna eademq; doctrina, q̃ diuerſum fuerit iudicium Vittembergenſium & Vvirtembergenſium Doctorum, cùm tamen inter vtroſque non ſit niſi vnius literæ diſcrimen, cùm prolatis etiam è Lutheri libris locis aliquot planum facere conetur Oſiander, quod ipſe ſcripſerit, idem de iuſtificatione ſenſiſſe Lutherũ, nimirùm eſſentialem Dei iuſtitiam habitantem in nobis, & excitantem nos ad benè agendum eſſe iuſtificationem noſtram. Cæterùm contra ſcriptum illud, quod editum contra ſe fuerat à Philippo & collegis eius, edidit ipſe quoque ſcriptum contrarium Oſiander: in quo cauſam adfert, cur hanc ipſius doctrinam illi nõ approbarint. Narrat igitur, neminem Vvittembergæ vel Theologiæ Doctorem, vel artium fieri Magiſtrum, niſi priùs cõceptis verbis iuxta formulam ſibi prolatam iurauerit, ſe tria ſymbola, Apoſtolorum, Nicęnum, & Athanaſij retinere firmiter, ac tueri ſimul & defendere velle. Quòd ſi quid inciderit, quod in ijs tribus Symbolis & Auguſtana Confeſsione ſatis determinatum non ſit, nolle ſe quicquam de eo cõcluſiuè (quod vulgò dicitur) dicere, niſi re priùs ad ſeniores Doctores, qui conſtanter huic adhærent Confeſsioni, relata, & cõſilio cum illis cõmunicato. Seniores autẽ iſti cùm ſint Philippus & eius ſimiles, ſi quid

Oſiandri doctrina Vuittembergæ damnata, Vuittembergæ approbata à Confeſsioniſtis.

Iurandũ eſt Vittembergæ in Confeſsione Auguſtanam & verba Philippi.

inciderit,

inciderit, quod in hac Auguſt. confeſs. ſcriptum non ſit, neceſſe habent, qui iurauerunt in Cõfeſsionem, nihil de eo ſtatuere, niſi quod viſum illis fuerit. Ita vt quod ipſi probauerint, id recipere ſint adſtricti, etiã ſi diuerſum aliquid in ſcripturis Canonicis reperiatur: quandoquidẽ nõ in ſacræ ſcripturæ, ſed in Auguſtanæ cõfeſsionis vnanimi cõſenſu ſe cõſtanter eſſe permãſuros, iurauerint. Itaq; ſi ſcripturas potiùs ſequerentur, periurij reatum nõ effugerent. Confeſsionem autem hanc Philippus ipſe ſcripſit, penes quem etiam eſt eã interpretandi poteſtas. Ex quo cõſequitur, quòd omnes qui iurarunt in eam confeſsionem, neceſſe habeant illam eo ſenſu accipere, quem Philipus attulerit, vt ſic reiecta ſcriptura ad tria ſymbola tantùm, & ad Philippi doctrinam ſint alligati. Hæc de Philippo Oſiander: qui parentes etiam diligenter monet, vt etiam atque etiam ſecum deliberent, num ſuos filios mittere Vuittembergam debeant, vt ibi Magiſtri vel Doctores efficiantur. Coguntur enim, inquit, abiurare verba Dei, & in Philippi verba iurare. Iurat enim, inquit, quilibet, quòd de grauioribus rebus ad fidem pertinentibus, nihil velit ſtatuere, niſi de ſententia ſeniorum confeſs. Auguſtanæ, etiamſi contrarium dicat ſcriptura: Quam ſi ſeq potiùs voluerit, erit periurij reus. Ita ſecreta fit quædam, inquit, conſpiratio, quæ magis hominũ, quàm Dei verba reſpicit: atque ideò chriſtianę reipublicæ non parum adfert detrimenti. Philippi verbum plùs apud eos ponderis habet, quàm Dei verbum. Sex & triginta Scripturarum loca produxi, quibus habitare Deum in nobis oſtendi, creditum non eſt. Simul vt Philippus paruam ſchedam ſcripſit, qua teſtatus eſt ita ſe rem habere, ſtatim creditum eſt. Ac paulò pòſt: Vox audita eſt, inquit, de cælo Patris de Chriſto dicentis: Hic eſt filius meus dilectus, in quo mihi benè cõplacuit, hunc audite. Hũc, inquit, audite, nõ Philippum, nõ alios hoĩes, qui tibi os obturant, & volunt, vt ſecundũ eorum conſiliũ, non aũt ſecundũ ſcripturas, pronuncies. Sic Oſiander ferre non potuit, vt homines

Oſiander de Cõfeſſ. Auguſt.

Tanti aũt Confeſsionem iſtam fieri ſcribit Ioann. à Laſco, vt nõ deſint inter Lutheranos, & quidem nõ poſtremi, q dicãt ſe malle de Pauli ipſius Apoſtoli, q̃ vel de Lutheri, vel de Confeſsionis Auguſtanæ doctrina dubitare.

mines ad Confeſsionem Auguſt. quòd Philippi verbum eſt, allıgarentur potiùs quàm ad Dei verbum, cùm quod ipſe, non quod Philipp. doceret, id eſſe Dei verbum credi vellet: cùm ſe nulla re Philippo inferiorem eſſe iudicaret: nulla vt cauſa eſſet, quamobrem non ipſius verbum, vt Philippi verbum, pro Dei verbo haberetur: cùm præſertim Philippus, quemadmodum alijs pleriſque in rebus, ita & in doctrina de iuſtificatione, nunquàm ſibi ſatis conſtiterit. Viginti dicit eſſe diuerſas opiniones de hoc vno dogmate: ac Philippi diſcipulorumque eius quatuordecim enumerat in eo libello, quem contra Nycticoracem quendam ſcripſit. Nam ſimul vt, inquit, locum aliquem in Scripturis viderũt, in quo iuſtitiæ mentio fieret, ſtatim nouam ex eo iuſtificationem ſunt fabricati. Verbi gratia: legit aliquis, Credidit Abraham Deo, & reputatum eſt illi ad iuſtitiam, iá ex hoc vno loco duo collegit iuſtificationis genera, vnum ex verbo credidit, vt diceret fidem eſſe noſtram iuſtitiam, alterum ex verbo reputatum eſt, vt dìceret, Deum iuſtitiã ſuam nobis imputare, nos pro iuſtis habere, etiamſi non ſimus, atque hanc eſſe iuſtitiam noſtram. Legit alius: Iuſtificati ſumus per ſanguinem eius, ſtatim ex eo collegit, quòd pretioſus Chriſti ſanguis ſit noſtra iuſtitia. Legit alius: Sicut per vnius inobedientiam peccatores conſtituti ſunt multi, ita per vnius obedientiam iuſti conſtituentur multi: mox docuit, Obedientia chriſti eſt iuſtitia noſtra. Legit alius, Reſurrexit propter iuſtificationẽ noſtram: Reſurrectio, inquit, Chriſti eſt iuſtitia noſtra. Legit alius, Spiritus ſanctus arguet mundum de iuſtitia, quia vado ad patrem, affirmauit ilicò, quòd Chriſti tranſitus ad patrẽ eſt iuſtitia noſtra. Legit alius, quòd efficimur iuſti abſq; meritis ex gratia Dei, non dubitauit affirmare, quòd gratia & miſericordia Dei ſit iuſtitia noſtra. Legit alius, Ad oſtenſionem iuſtitiæ ſuæ propter remiſsionem præcedentium delictorum, eueſtigiò docuit, remiſsionem peccatorum eſſe iuſtitiam noſtram. Legit alius, Liuore eius ſanati ſumus, aſſeruit

Alligari ad Philippi verbũ.

Viginti opiniones Confeſsioniſtarũ de vno dogmate iuſtificationis.

ruit ilicò, quòd vulnera Chriſti ſunt iuſtitia noſtra. Iam igitur enumeraſſe ſe ſcribit nouem genera iuſtificationum è ſcripturis collecta, malè inter ſe cohærentia, neque tamen omnia ſe adhuc recẽſuiſſe. Enumerat deinceps, quæ è ſuo quiſq; capite confinxit. Aliqui, inquit, dicunt, quòd iuſtitia ſit opꝰ Dei, quod ipſe in Chriſto operatur: alij, quod nos Deus ad æternam vitam recipit: alij, quòd meritum Chriſti: alij de media quadam iuſtitia loquuntur, quam tamen explicare nequeunt. Alij docent, quòd eſſentialis iuſtitia Dei creat in nobis aliam nouam creatam iuſtitiam. Sic Oſiander quatuordecim opiniones de iuſtificatione recenſet, & quam ipſe profert, eſt quintadecima. Iuxta numerum autem cuius meminit in confutatione ſcripti, quod contra ſe Philippus ediderat, erunt omnes viginti & vna.

Nunc tu vide Sereniſsime REX, quandoquidem ſic ipſi diſsident inter ſe non de lana caprina, quod dici ſolet, ſed, quod ipſimet fatentur, de præcipuo doctrinæ Chriſtianæ loco, qui ſummam Euangelij totius in ſe continet, quàm tutũ ſit, de quocunque tandem Chriſtianæ doctrinæ capite diſceptetur, à ſenſu & conſenſu totius Eccleſiæ deficere, & animam vnius alicuius iſtorum fidei committere, qui nuper exortus non modò cum ſuæ congregationis proceribus, ſed ne ſecum quidem ipſe perſæpè conſentiat, ſicut in hoc ipſo capite de iuſtificatione toties eſt à Philippo variatum. Certum eſſe dicit argumentum Lutherus: quandoquidem ſeptẽ aut octo ſectas enumerauit Sacramentariorum, doctrinam eorum ab autore Satana profectam eſſe, quòd in ipſo ſtatim exordio ſit in tot capita diſſecta. Atqui nos non ſeptem, ſed bis aut ter ſeptem Lutheranorum ſectas de vno ſaltem iuſtificationis articulo, qui ſummam Euangelij continet, recẽſuimus. In vniuerſum aũt de rebus etiã alijs diſsidentes, quater ſeptem vna minus. Collegit ciuis quidam Hallenſis homo Laicus Caſpar Querchamer triginta ſex loca Lutheri inter ſe pugnantia ſuper vno duntaxat articulo, qui eſt de com-

Quàm periculoſum fidere Sectarijs, tãtoperè diſceptantibus de maximis rebꝰ

Triginta ſex pugnãtes opiniones de cõmunione vtriuſque vel alteriꝰ ſpeciei.

cõmunione vel vtriuſq;,vel alterius ſpeciei ſacraměti Eucharistiæ.Quòd ſi triginta ſex has opiniones ad iſtas viginti ſeptem, quas enumerauimus, addendas aliquis putauerit, erunt 63. Quàm multæ ſunt autem ſectæ,quę nos adhuc fugiunt?Et erit quiſquam qui dubitet, quin & hæc Lutheranorum doctrina ſit ab autore Satana profecta?

Caue putes pientiſsime REX,Chriſti cauſam ab iſtis agi,aut hoc eorum eſſe ſtudium,vt verbũ Dei propagare queant. Nihil eſt, quod eis curæ ſit minori: ſuam vt gloriam propaget,ſuum vt verbum pro Dei verbo rudi populo venditet,id verò eſt quod eorum quiſq; ſtudet maximè. Vocauerunt, ait Propheta,nomina ſua in terris.In hoc eorum cura conſumitur omnis,vt ſit nomen eorum in terris celebre, vt dicatur,hæc eſt confeſſio Philippi,hæc Brentii,hæc Oſiandri.Nihil enim nunc loquar de Zuinglianis, quos ipſi itidẽ vt Anapabtiſtas, habent pro hæreticis: de Lutheranis tantùm loquor,quos illi viciſsim iudicant hæreticos:neque diuerſum eſt Chriſtianorum omnium de illis iudicium. De ijs igitur dico,quòd & ipſi quàmlibet induti ſint ouium veſtimenta,tamen quæ ſua ſunt quærunt, non quæ Ieſu chriſti: de ſua quiſq;, non de chriſti gloria ſollicitus eſt.Quamobrem & ipſi,quamuis ex eadem Lutheri ſchola profecti,nõ eandem tamen confeſsionem babent omnes. conſtat enim, quòd Auguſtanam confeſsionem non receperunt niſi Saxonicæ Eccleſie.Ne in ipſa quidẽ Auguſtana ciuitate, vbi cæſari primùm fuit exhibita,recepta eſt:Nam ea magis in Zuinglij partem propendere videtur,ac plures in ea reperiri dicũtur,qui Suěckfeldianæ,quàm qui ſint Confeſsionis auguſtanę.Quam etiã cauſam fuiſſe puto, quòd cùm ante ſex annos iterum à Philippo ſcripta fuiſſet confeſsio Synodo Tridentinę offerenda, ſic librum inſcripſerunt: confeſsio doctrinę Saxonicarum Eccleſiarum.

At Brentius quàmuis & ipſe prę ſe ferat à Lutheri doctrina ſe nõ eſſe alienũ,minimè tamẽ in eo voluit acquieſcere,quod

Quid venẽtur noui ſectarũ aſſertores.

Pſal.48.

In ſchola Lutheri non omnibus placet Auguſta. Confeſsio

Cõſilium Brentij in edẽda noua confeſſione.

re, quod in illo ſcriptum fuit oppido, ex quo primùm Lutheri prodijt Euangelium. Verùm ſcripſit & ipſe peculiarẽ ſuam confeſsionem non ſub ſuo, ſed ſub ſui principis nomine, quã etiam congregationi concilij Tridentini propoſuit. Eſt autem illud ſcitu dignũ, ꝙ nec Brẽtius, nec Vrbanus Regius, nec Oſiander in confeſsionis Auguſt. verba iurauerunt. Indignum enim illis videbatur, vt pręſcriptã à Philippo fidei formulam ſequerentur, cùm quilibet eorũ de ſe perſuaſum haberet, quòd in ſacris literis maiores etiam quàm Philipp⁹, progreſſus feciſſet: Atq; ideò ſe quoq; non minùs idoneum quiſq; iudicabat, qui peculiarem etiam ſuæ fidei confeſsionẽ conſcriberet. Sic iſti dum ſui quiſq; nominis illuſtrandi, q̃ inueſtigandę propagandęq; veritatis eſt ſtudioſior, licere ſibi volunt, vt non ipſi modò à ſe inuicem, ſed etiam à magiſtro ſuo Luthero nõnullis in rebus, etiã ijs, in quibus cardo chriſtianę rei vertitur, diſſentientes nouam ſibi quiſq; fidẽ conderent, ac ſingularem ſuam confeſsionem exhiberent.

Vidit hoc homo quidam Hiſpanus Petrus à Soto, q nullam aliam pręter catholicam fidem didicerat, quòd aliã confeſsionem Philippus, aliã proferret Brentius: mirari ſatis nõ potuit, quandoquidem vterq; magiſtrum ſuum eſſe Lutherum profitebatur, quòd fidei ſuę nihilominùs diuerſas confeſsiones adferebant. Viſum eſt id ei quiddam portenti ſimile. Quòd ſi quemadmodum ante annos viginti ſeptem factũ eſt, quo tempore ſuam cęſari confeſsionem pro eſtãtes obtulerunt, Zuingliani ſeorſum ſuam confeſsionem produxiſſent, minùs id illi mirum accidiſſet. Nã ſicut iã à nobis dictũ eſt, habentur à Lutheranis pro hęreticis: quales viciſsim, ab illis Lutherani iudicantur. Sed cùm id fieret ab ijs, q quod à Luthero fuit inuentum, idem Euangelium ſe profiteri iactarent, id verò inſtar eſſe monſtri videbatur, quòd ex eadem ſchola profecti, non eandem confeſsionem adferrent. Quoniam verò magna fuit opinio, Ducem Vuirttembergenſem, ſub cuius nomine confeſsionem ſuam Brentius ediderat,

Petr⁹ à Soto cur aduerſus Brẽtij confeſſionẽ ſcripſerit.

ediderat,à Chriſtiana & Orthodoxa fide non abhorrere, ab ea inquam fide,quam à maioribus noſtris,ſicut ipſi ab Apoſtolis acceperunt,per manus nobis traditam habemus, viro pio & zelo Chriſtianæ religionis ardenti vehementer doluit, quòd eò ſe Brentij & collegarum eius conſilijs adduci paſſus eſt Princeps ille,qui ſingulari quadam ſuæ voluntatis in Catholicam fidem inclinatione propẽdere putabatur, vt ſingulariter ſuæ fidei potiùs confeſsionem Synodo proponeret,quàm in Catholica,quam à ſuis maioribus accepiſſet, acquieſceret.Quãobrem tenere ſe nõ potuit, quin ipſe quoque ſuam aſſertionem ederet, ſed non ſingulariter tamen ſuæ,verùm Catholicæ fidei.Quem librum ita ſcribi curauit, vt ex vna facie concionatorum Ducis Confeſsionem oſtenderet,ex altera catholicam. Et doctrinæ Ducis, catholicam doctrinam:autoritatibus ſcripturæ,autoritates non pauciores:teſtimonijs Patrum,teſtimonia pariter opponeret.

Quã ſcribẽdi rationẽ Petrus à Soto ſeruauerit

Scripſerat autem in eo libro Princeps,teſtificari ſe velle coram Deo & Eccleſia ſtudium ſuum in excitanda & propaganda verè pia doctrina.Quæ verba Petrus in ſcholijs excipiens:Priùs,inquit,ea fuit agnoſcenda,priùs erat ſtatuendũ, vt ea doctrina cui propagandæ datur opera, ſit verè pia: maximè nunc,quando conſtat omnibus in dubium verti,quæ ſit vera doctrina. Non te lateat, inquit, Princeps optime, ꝙ ſicut tui impiam doctrinam iudicant,quã catholici ſequuntur:ſic eam catholici vicißim,cui tu propagandæ das operã. Nec ſunt apud eos pauciores aut minùs fide digni teſtes, q̃ apud veſtros,vt minimum ergo, non veræ & piæ doctrinæ propagandæ das operam,ſed aut impiæ, teſtibus catholicis, aut certè dubiæ, neceſſaria ratione. Nónne igitur ſatius eſt ab hoc ſtudio ceſſare, & vel ſaltem ſuſpendere iudicium, & expectare humiliter à Deo illuſtrari, idq; exigere pijs operibus & precibus ad Deum? Subiunxerat Princeps: Etſi enim non ignoramus ſuum eſſe diſcrimen inter politicam & Eccleſiaſticam functionẽ,tamen cùm Pſalmus nos grauiſsimè horte-

Dux Vuirtembergẽſis ne fallatur ſcripto Brẽtij,qui Confeſsionem illius nomine edidit, humaniter à Soto admonetur.

Pſal. 2.

hortetur, Nunc Reges,inquit,intelligite, erudimini qui iudicatis terram:ſeruite Domino in timore & tremore,nõ debuimus cæleſtem vocem contemnere, &c. Et hæc verba Petrus excipiens,Quod verò,inquit,ſit hoc diſcrimen, oportebat benè exploratum habere.certum eſt, alienum eſſe à Principe Remp.adminiſtrante definire dubia circa fidem:hoc verò pertinere ad eos,qui Eccleſiam gubernant:ab illis oportet Principes accipere,& eorum expectare ſententiam: alioqui timere debent,quod ſequitur poſt verba hîc citata , Nequando iraſcatur Dominus contra eos,& pereant de via iuſta:hoc enim comminatur Principibus, qui non apprehendunt diſciplinam.Quid verò magis indiſciplinatum & inordinatum,quàm dubiam doctrinam ſequi,& intrudere ſubditis ante iudicium Eccleſiæ?E regione verò poſt alia pleraq; ſic ſcripſerat: Nihil maiore diſcretione moderandum eſt, quàm zelus illæ agnoſcendæ & retinendæ veritatis,qui quò maior fuerit, eò in grauiora pericula & diſcrimina deducit hominem:vt teſtis eſt Paulus ſupra modum æmulator paternarum ſuarum traditionum, atque ideò iam expertus correctionem verè paternam Dei,de alijs dicit: Teſtimoniũ illis perhibeo,quòd zelum Dei habent,ſed non ſecundum ſcientiam.Ideoque pro illis triſtitiam magnam & continuum dolorem cordi ſuo ineſſe aſſerit.Debet igitur quiſq; primò gradum ſuum agnoſcere,& iuxta illum ſequi & non præire,duci,& non ad ſe ducere Dei Spiritum & ordinationem: ne dicatur illi, Vade poſt me Satana , ſcandalum mihi es:nõ enim ſapis quæ Dei ſunt.

Nõ cõfundenda functio ciuilis cum Eccleſiaſtica

Nõ cuiuis zelo fidendũ in cauſa religionis.

Galat.1.

Rom.10.

Matt.16.

Quid eſt in ijs verbis non modeſtè, non piè, non verè, Catholicéque dictum?Et ea tamen exaggeranda ſibi Brentius putauit,ac modò non cælum terræ miſcendum, quod auſus fuerit Principi dicere vir pius,Vade poſt me Satana:cùm tamen is nihil eiuſmodi Principi dixerit, verùm admonuerit tantùm,vt agnoſcat quiſque gradum ſuum , ne ſi præire velit,& non ſequi Spiritum ſanctum , dicatur illi: Vade poſt

Brentius quò Socũ aggredit.

me Satana. Vide autem impotentiam hominis: Qui ſcripſit aſſertionem hanc fidei Catholicæ cõtra ſingularem Brentij Confeſsioné, ei nomen eſt Petro, cognomen à Soto. Loci nomen id ſit an familiæ, mihi non ſatis liquet. Sed eſt inſignis Brentij petulantiáne dicam, an improbitas. Non ei dignatur cognomen ſuũ tribuere, ſed eum per contumeliã vocat Aſotum. Dicũtur autẽ ἀσώτοι Græcè, qui Latinè decoctores, nequam homines, luxu, ganeæq; ſtudio perditi, qui bona ſua abligurierũt omnia. At cui viro probrũ hoc obiicit Brẽtius, vt eũ per ſummã iniuriã Aſotũ vocet? Ei, quo vix quẽquam hominẽ hæc noſtra ſecula tulerunt ſanctiorẽ: qui nõ verbis magis q̃ factis pridẽ huic ſeculo nequã nuncium remiſit: ac quò magis vacare pietati poſsit, S. Dominici ſequutus inſtitutũ, ante cõplures annos in illius familiã tranſiit, nõ aliis q̃ ſacrarũ literarũ ſtudiis deditus: Cuius & doctrinę & vitę piè ſanctéq; traductæ tanta fuit fama, vt eũ ſibi præ cęteris omnibus eligeret Chriſtianiſs. Imperator, cui ſecretiora ſuæ cõſcientię vulnera detegeret, à quo ſanãdis illis medicinã peteret, cuius miniſterio remiſsionẽ peccatorũ ſe conſequuturũ ſperaret. Solent autẽ potẽtiſs. quiq; Reges nõ alios ad id munus aſciſcere, q̃ qui ſunt excellenti doctrinâ, vitæq; ſanctimoniâ cõmendati. Quò magis autẽ intelligas, ꝙ minimè ſit ſuo de illo iudicio fruſtratus pientiſs. Imperator: inter cætera hac quoq; in re integritatis ſuæ ſpecimẽ de ſe prebuit ſingulare, ꝙ cùm vltrò fuiſſet epiſcopalis illi dignitas delata, reſpuit, ac pauperẽ vitam potiùs elegit, in qua reliquũ ætatis ſuæ tẽpus conſumeret. Equidẽ vidi hominẽ, cùm abs te ſereniſs. REX miſſus ad M. Imperatoriã proficiſcens, Dilingã ad Cardinalem Auguſtanũ, virũ cùm præclaris à Deo multis dotibus ornatum, tum Catholicæ & Orthodoxæ fidei propugnatorem acerrimũ, diuertiſſem. Is nunquã ſatis eximias & ſingulares hominis virtutes apud me prędicare potuit. Hũc igitur talẽ virũ audet impurus homo Aſotum appellare. Quid eſt hoc aliud, q̃ lucẽ tenebras, bonum malũ dicere? Sed vnde liceret

Brentij petulantia Aſotũ vocantis.

Laus Petri à Soto.

Cardinalis Auguſtanus.

agnoſcere Lutheri diſcipulũ è Satanę ſchola profectum, niſi mendacijs eiuſmodi tã ſancti hominis famam cõtaminarit? Quid autem ei deinceps erit credendum, qui ſtatim in ipſo limine ſic impegit, vt apertè falſo cõuitio vti non vereretur? Neq; tamen ille ſatis libidini ſuæ feciſſe ſe exiſtimabat, niſi quo falſo probro virum ſumma pietate religioneq; prędit ũ affecerat, eodem etiam vniuerſum Epiſcoporum & Sacerdotum ordinem perſtringeret, quos vocat Prælatos Aſoticos. Quaſi verò nõ plures Aſotos inuenire liceat apud Lutheranos, quorum pleriq; tam ſunt inexhauſta libidine, vt ne cõiunx quidẽ illis vna ſufficiat, q̃ apud catholicos: præcipuè ſi partem iſtorum exiguam cum toto conferas orbe Chriſtiano. Sed non poſſunt iſti ſibi temperare, quin ex qua ſchola ſint profecti, planum omnibus faciant, & exęmplo magiſtri ſui, ſannis, ſcommatis, dicterijs, conuitijs, calumnijs parum Chriſtianis, libros ſuos omnes infarciant. Brẽtij probrũ in magiſtratus Eccleſiaſticos.

Sed audi quæſo, quale ſit, quamq; virulentum huius libelli prooemium? Orditur à fabula quadam de ſeruis, qui cõtra ſuos dominos inſurrexerint, & eos alicubi peregrè redeuntes oppreſſerint. Tales eſſe vult Epiſcopos Catholicos, ſeruos flagriones, cõſcelerata mãcipia, q̃ ſint auſi mouere ſeditionẽ contra ſuos dominos, & eos de gradu ſuo deturbare. Virulentũ libelli Brẽtiani prooemium.

Ac vide, quàm bellè primùm eos eiuſmodi ſeruos eſſe ꝓbet? Scriptum eſt, inquit, Quis eſt Paulus? quis Apollo? niſi miniſtri per quos credidiſtis? Nunquid autem non rectè dici poteſt ex aduerſo: Quis eſt Carolus Imperator? Quis Ferdinandus Cæſar? quis eſt Sigiſmũdus Rex, niſi miniſtri, per quos ius cuiq; ſuum tribuitur? quorum miniſterio fit, vt in pace & tranquillitate vitam agamus: niſi fortè de ſeculari quoque Principe ſcriptum non eſt: Dei miniſter eſt tibi in bonum. Non ſine cauſa gladium portat: Dei enim miniſter eſt, vindex in irã ei, qui malũ agit. Longè potentiſsimus fuit Senacherib Rex, eũ non modò miniſtrum, verùmetiam virgam furoris ſui & baculum vocat Dominus: atqui nullum Prima Brẽtij ꝓbatio 1. Cor. 3. Rom. 13. Eſa. 10.

eſt tam vile mancipium, quod non virgæ ſit & baculo præferendum. Nunquid ideo Reges & Principes ſubeſſe debēt populo, non præeſſe? quia per eorum miniſterium ius cuique ſuum Deus tribuit: bonos præmijs, malos debitis afficit ſupplicijs? Profertur & alia ſcriptura: Omnia veſtra ſunt, ſiue Paulus, ſiue Apollo, ſiue Cephas, ſiue mundus. Quid igitur ex eo colligis? Ergo Paulus, Apollo, Cephas & mundus vniuerſus, fuit ſubiectus Corinthijs? etiam Sigiſmundus noſter eſt, ſed nunquid tanquàm qui ſubiectus ſit nobis? Abſit, ſed tanquam is, qui legitimè nobis imperat Rex & dominus noſter. Hic videre quilibet poteſt, quàm verum ſit, quod de hæreticis ab Hilario ſcriptum eſt: Omnes ſcripturas ſine ſenſu loquuntur. Atqui talibus è ſcriptura petitis vocibus, claſsicum iſti cecinerunt ruſticis, quo ſunt ad arma capienda contra ſuos dominos excitati, cùm dicerent: Omnia veſtra ſunt, ſiue Paulus, ſiue Apollo, ſiue Cephas, ſiue mundus, ſiue Reges, ſiue Principes, omnes ſunt ſerui veſtri, vos autem Chriſti, vt in ipſum Brentium, & eius ſimiles ea rectiùs quadrare videantur, quæ de ſeruis præfatur, qui contra ſuos dominos inſurrexerint. Affertur & tertia ſcriptura: Non enim noſmetipſos prædicamus, ſed Ieſum Chriſtum Dominum noſtrum, nos autem ſeruos veſtros. His tribus locis ex Paulo productis, probat Brentius, quòd Paulus Epiſcopos eccleſiæ ſubijcit, & facit eam dominam: Nos autem adeò non pudet ſeruos & miniſtros Eccleſiæ dici, vt qui Princeps eſt Epiſcoporum, & in terris Chriſti vicarius, hoc titulo maximè glorietur, quòd ſeruorum Dei ſe ſeruum eſſe ſcribit: cùm ſcriptum ſit, Maior ſeruiet minori. Et eſt ita reuerà, quòd nulla maior eſt ſeruitus, quàm ſit eorum qui præſunt in ſolicitudine: qualis fuit hic ipſe, cuius hæc teſtimonia proferuntur, qui cùm liber eſſet, ſe fecit ſeruum omnium, vt plures lucrifaceret: qui non leuiter affligebatur animo, cùm eũ quotidie premeret vrgeretque ſolicitudo Eccleſiarum omnium: ita vt non poſſet etiam, quin exclamaret: Quis infirmatur,

Secunda probatio. 1. Corin. 3.

Hilari⁹ in libro ad Conſtantium Auguſtum.

Tertia probatio. 2. Cor. 4.

Gen. 25.

Rom. 12. 1. Cor. 9.

2. Cor. 11.

matur,& ego non infirmor?quis ſcandalizatur, & ego non vror?Tales ſerui quin ſint Epiſcopi,quis eſt qui velit inficias ire?Quin & ipſi Reges & Principes,non diſsimili ſeruitutis genere premuntur. Nam ſi non ſeruiunt vtilitati ſubditorum,ſi nulla cura tanguntur ſalutis eorum, ſi voluptatibus tantùm,aut ſuis priuatis commodis inſeruiunt, certum eſt,quòd eiuſmodi nec Reges veri Reges, nec Epiſcopi veri dici merentur Epiſcopi.Monet Sapiens:Rectorem te poſuerunt,noli extolli.Eſto in illis quaſi vnus ex ipſis: curam illorum habe.Hoc igitur eſt ſeruum eſſe, non ſubiectum eſſe, quibus præſis,non vt eos pro dominis agnoſcas, qui tibi fidei formulam præſcribant: ſed vt ne te propterea extollas, verùm curam eorum geras, eis prodeſſe ſtudeas, quibus te præeſſe Deus voluit.Ad hunc modum ſerui fuerunt Apoſtoli,& ſunt etiam nunc eorum ſucceſſores Epiſcopi, quos ita Paulus alloquitur:Attendite vobis & vniuerſo gregi,in quo vos Spiritus ſanctus poſuit Epiſcopos regere Eccleſiã Dei. Regere,inquit,non regi:præeſſe,non ſubiectum eſſe.Ad gregem autem his verbis vtitur: Obedite præpoſitis veſtris, & ſubiacete eis,ipſi enim peruigilant,quaſi rationem pro animabus veſtris reddituri. Nunquid ait, regite eos? imperate eis?tanquàm eorum Domini:præſcribite eis docendæ fidei formulam? Nihil horum: Sed obedite, inquit,ſubiacete eis. Quæſo te,potuitne dici planius aliquid? potuitne clarioribus verbis oſtendi diſcrimen inter paſtores & oues, quàm quòd illos regere, hos vult obedire & ſubiacere? Et tu non reformidas Spiritui ſancto repugnare, tam dilucidè ſententiam ſuam per Paulum explicanti?Verùm videamus Brenti, qualis fuerit ſeruus hic, qui cùm liber eſſet, ſeruum ſe fecit omnium.Scribens ad Corinth.quorum ſe ſeruum eſſe profitetur, ita loquitur? Quid vultis? in virga veniam ad vos? Scilicet in virga venire ſerui ſolent ad Dominos? Ac paulò pòſt: Auditur,inquit,inter vos fornicatio, & talis fornicatio,qualis nec inter gentes, ita vt vxorem patris ſui aliquis

Reges etiã quodãmodo ſerui.

Eccle.32.

Apoſtoli & horum ſucceſſores Epiſcopi ſimul ſerui & domini.

Actu.20.

Heb.13.

Qualis ſeruus fuerit Paulus Apoſtolus.

1.Cor.4.

1.Cor.5.

habeat. Et vos inflati eſtis,& non magis luctum habuiſtis,vt tolleretur de medio veſtrû m,qui hoc opus fecit. Ego quidẽ abſens corpore, præſens autem ſpiritu,iam iudicaui vt præſens,cum qui ſic operatus eſt, in nomine Domini noſtri Ieſu Chriſti tradere Satanæ in interitum carnis, &c. Vides in quali virga venerit,qualem ſeruum ſe geſſerit erga ſuos Dominos,non hos modò,verùmetiam alios quoſdam,nominatim autem Alexandrũ & Hymenæum, quos & ipſos Satanæ ſe tradidiſſe ſcribit,vt diſcant non blaſphemare. Nõ dixit ille: Vade poſt me Satana: ſed quod multò durius eſt, Satanæ tradidit in interitum carnis. Num tu propterea ſceleratum eum fuiſſe dices mancipium,q contra ſuos dominos inſurrẽxerit?Habes iã,qualis fuerit ſeruus Paulus.quid aũt Petrus? Num huius diſsimilis? Ananias cũ Zaphira vxore ſua vendiderat agrũ,& fraudauit de pretio agri,cõſcia vxore ſua,& afferens partem quandam ad pedes apoſtolorum poſuit. Dixit aũt Petrus ad Ananiã: Anania,cur tentauit Satanas cor tuũ, mentiri te Spiritui ſancto,& fraudare de pretio agri? nõnne manens tibi manebat,& venundatum in tua erat poteſtate? Quare poſuiſti in corde tuo hanc rem? Non es mentitus hominibus,ſed Deo. Audiens aũt Ananias hæc verba, cecidit & expirauit. Introiuit & vxor eius, neſciens quod factũ fuerat. Dixit ei Petrus: Dic mihi,ſi tanti agrum vendidiſti? At illa dixit: Etiam,tanti. Petrus aũt ait ad eam: Quid vtiq; cõuenit vobis tentare Spiritũ Domini? Ecce pedes eorũ, qui ſepelierunt virũ tuũ ad oſtiũ,& efferent te. Cõfeſtim cecidit ante pedes eius,& expirauit. Vides qualis & hic ſeruus fuerit,qui mortis vitæq; poteſtatem in ſuos dominos haberet.

1. Tim. 1.

Qualis ſeruus Petrus Apoſtolus Act. 5.

Quales ſerui veteres, Pontifices & Epiſcopi.

Euſeb. lib. 6. cap. 34. hiſt. Eccl.

Sed & qui ſucceſſerunt in Apoſtolorum locum, nihilò minore fuerũt,ſicubi res poſtulabat,libertate. Scribit de quodam Euſeb. (veriſimile eſt Fabianũ fuiſſe Pont. Rom.) quòd cùm Philippus Imperator,q primus Chriſto nomen dedit, in die qua vltimę Paſchatis vigiliæ celebrabantur, in precationibus Eccleſiaſticæ multitudini,tanq̃ cõcors adiungi vellet,ad

Exemplũ de autoritate Pontificis in Imperatorẽ.

let,admiſſus ab eo nõ fuerit,niſi priùs confiteretur,& ijs qui propter peccata inq̃rebantur,& in pœnitentiæ loco fuerant conſtituti,ſe cõiungeret:alioq̃ niſi hoc faceret, nõ ipſum admittendum fore,ꝙ in multis culpabilis foret. Quid aũt pius Imperator?num à ſeruo de gradu ſe deijci quiritabatur? Imò ſcribit Euſeb.eum promptè obediuiſſe,ſyncerumq́; ac religioſum animũ erga Deũ ipſis operibus declaraſſe. Nõ ita Cõſtãtius Imperator,q̃ graui perſequutione catholicos Epiſcopos premebat, dũ quotannis ferè nouã fidei confeſsionẽ cõſcribi vellet,ita vt nouẽ ſub eo fides fuiſſe conſtitutas receſeat Socrates. Adeò fuit illius ſeculi ſtatus, noſtris tẽporibus ijs nõ diſsimilis. Verùm & qui tũ fuerunt Epiſcopi, fortiter illius tyrannidi repugnabãt.Incitauerat is Liberium,quemadmodum ipſe ſcribit Athanaſius,per Spadonẽ ſuum,vt cõtra Athanaſium ſubſcriberet,&munera pollicitus ſi feciſſet, & ſupplicia comminatus,niſi paruiſſet.Quid adhęc Liberi⁹? Non ita ſe habet,inq̃t,Eccleſiaſticus Canon,neq; vnquã accepimus talẽ à Patribus traditionẽ.Quòd ſi omninò Imperator curam ſuã pro Eccleſiaſtica pace interponere quærit,aut ſcripta à nobis pro Athanaſio deleri iubet, deleant quoq; ea quæ contra eũ ſcripta ſunt,fiatq́; deinde Eccleſiaſtica ſynodus lõgè à palatio,vbi nec Imperator præſto ſit, nec Comes ſe ingerat,nec Iudex minetur, &c. Poſt hæc trahitur Liberi⁹ ad Imperatorẽ,quò cùm perueniſſet, magna & ibi libertate dicendi vſus eſt:Deſine,inq̃ens,perſequi Chriſtianos,ne tẽta per me hæreticam impietatẽ in Eccleſiam introducere, ad oĩa potiùs ſuſtinẽda parati ſumus,q̃ nos Chriſtiani eò deueniamus,vt Arriani appellemur.Ne coge nos fieri Chriſti ꝑduelles,&c. Talis fuit ſeru⁹ Liberius, multos cruciat⁹ ꝑpeti, q̃n & in exiliũ abire paratior,q̃ vt ſuo munere ſtrenuè nõ fungeretur.Similibus & promiſsis & minis adortus erat idem Conſtantius Hoſiũ Cordubenſem Epiſcopũ. Verùm is ſcriptis ad eũ literis,ꝓpoſito fratris exẽplo: Quid tale,inq̃t,à Cõſtante actũ eſt?aut q̃s ibi epiſcopus relegatus?aut quis ipſius

Pala-

Conſtantius Imperator à Põtifice Liberio correptus.

Socrat. li. 2. cap. 41. eccle.hiſt.

Athanaſi⁹ in epiſtola ad ſolitariã vitã agentes.

Hoſi⁹ Cordubenſis Epiſcop⁹.

Ibidem Athanaſi⁹.

Palatinus vim adhibuit? Deſine quæſo,& memineris te mortalem eſſe,reformida diem iudicij,ſerua te in illam diem purum:ne te miſceas Eccleſiaſticis,neque nobis in hoc genere præcipe,ſed potiùs à nobis ea diſce. Tibi Deus imperium cõmiſit,nobis quæ ſunt Eccleſiæ concredidit. Et quemadmodum qui tuum imperium malignis oculis carpit, contradicit ordinationi diuinæ:ita & tu caue, ne quæ ſunt Eccleſiæ, ad te trahens,magno crimini fias obnoxius. Date,ſcriptũ eſt, quæ ſunt Cæſaris,Cæſari: & quæ ſunt Dei, Deo. Neq; diſſimilis fuit horum Hilarius Pictauien. Epiſcopus. Proclamo tibi, inquit, Conſtanti, quòd Neroni loquuturus fuiſſem, quod ex me Decius & Maximianus audirent: Contra Deum pugnas,contra Eccleſiam ſæuis,ſanctos perſequeris, prædicatores Chriſti odis,religionem tollis,tyrannus non iam humanorum ſed diuinorum. Hęc tibi à me atque illis ſocia atque communia ſunt. Tu verò nunc propria tua accipe: Chriſtianum te mentiris, Chriſti nouus hoſtis es, Antichriſtum pręuenis,& arcanorum eius myſteria operaris. Condis fidẽ, cõtra fidẽ viuẽs,doctor prophanorũ es,indoctus piorũ, ſubrepis nomine blandienti,occidis ſpecie religionis, impietatem peragis,Chriſti fidem,Chriſti mendax prædicator extinguis. Et aliquot paginis interiectis: Hoc nunc à te Conſtanti requiro, in qua tandem fide credas? ego enim nunc fidem tuam ignoro,per demutationis tuæ tẽpora, quibus quiſquã in vnum blaſphemiæ ſuæ baratrum deſcendens, per gradus præcipites cucurrit. Namque poſt primam veræ fidei ſynodicem,congregato rurſum Antiochiæ concilio, fidem tibi renouas. Sed accidit tibi,quod imperitis ædificatoribus,quibus ſua ſemper diſplicent,vt accidere ſolet: vt ſemp deſtruas, quod ſemper ędifices. Et in ſequenti libro: certè voces exclamantiũ à tua manſuetudine exaudiri decet: Catholicus ſum, nolo eſſe Hęreticus: Chriſtian⁹ ſum,non Arrianus: & melius eſt mihi in hoc ſeculo mori, quàm alicuius priuati potentia dominante, caſtam veritatis virginitatem corrumpere.

Aliud exemplum.

Hilar. in libr. ad Conſtant.

Et qui

Et qui ſequutus eſt hos trecentis pòſt annis, & amplius, Ioannes Damaſcenus, cùm Leo Iſaurus Conſtantinopolitanus Imperator cum Imaginibus bellum ſuſcepiſſet, eaſq; è tēplis eieciſſet, his verbis contra eum ſcribens vſus eſt: Cùm iam inde ab initio plurimi ſacerdotes & reges Chriſtiani à Deo dati fuerint, qui & ſapientia & pietate, & non ſermone magis quàm vita excellerent, cùm plurimę prætereà fuerint Sanctorū Patrum Synodi, cur nemo tale quid facere aggreſſus eſt? Non patiemur, vt nos aliquis nouam fidem edoceat: Ex Syon enim egredietur lex, ait per Prophetā Spiritus ſanctus, & verbum Domini ex Hieruſalem. Non patiemur, vt aliàs aliter ſentire, temporumque viciſsitudine fidem variare liceat, vt ea ijs qui ſunt extra Eccleſiam ridiculi appareat. Non patiemur, vt regio ſubiaceat edicto, ſi fortè conatus is fuerit morem à maioribus noſtris traditum euertere. Non eſt enim piorum regum, ſubuertere ſanctiones eccleſiaſticas: non Patrum hæc, ſed latronum & prædonum ſunt, quæ vi extorquentur, non libera perſuaſione fiunt: Non regibus dixit Dominus, Vbi congregati fuerint duo vel tres in nomine meo, ibi ego ſum in medio eorum: Non regibus ligandi vel ſoluendi poteſtatem tradidit Chriſtus, ſed Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus. Et in proximè inſequenti ſermone, Non eſt regum præſcribere leges Eccleſiæ. Vide quid dicat eximius ille Apoſtolus, Et alios quidem poſuit Deus in Eccleſia, primùm Apoſtolos, deindè Prophetas, tertiò Paſtores & Doctores ad ædificationem Eccleſiæ: non addit reges. Et iterum, Obedite præpoſitis veſtris & ſubiacete, ipſi enim peruigilant pro animabus veſtris, tanquam rationem reddituri. Et iterum, Mementote præpoſitorum veſtrorum, qui loquuti ſunt vobis verbum, quorum contemplantes conuerſationē imitemini fidem. Non ſunt vobis loquuti ſermonē reges, ſed apoſtoli, ſed prophetę, ſed paſtores, & doctores. Cū pcepiſſet Deus Dauid, vt ſibi curaret ædificādam domum, dixit ei, Non tu ædificabis mihi domum, quandoquidē vir Serm. 1.

 ſangui-

ſanguinum es. Reddite vnicuique debitum, clamat Paulus Apoſtolus, cui honorem, honorem: cui timorem, timorem: cui vectigal, vectigal: cui tributum, tributum: Regum cura eſt, vt benè ſit Reipublicæ, Eccleſiarum conſtitutio ad paſtores & doctores pertinet: eiuſmodi alienæ functionis inuaſio, prædonum eſt & latronum, ô fratres. Saul Samuelis pallium diſcidit. Quid autem ei poſteà euenit? Scidit DEVS regnum ipſius, & dedit illud Dauid regi manſuetiſsimo. Etiam Ieſabel perſequuta eſt, & linxerunt ſues & canes ſanguinem ipſius. Herodes Ioannem ſuſtulit, & à vermibus eroſus exanimatus eſt. Quin & hac ætate noſtra beatus Germanus, non vitâ ſolùm, verùm & ſermone illuſtris, alapis cæſus, & in exilium relegatus eſt. Et alij multi Epiſcopi & Patres, quorum neſcimus nomina, an hoc latronum & prædonum facinus non eſt? Dominus cùm adijſſent eum ſcribę & Phariſęi, vt tentarent, laqueo ſermonis eũ irretituri, quærebant, Nũ licet dare cenſum Cęſari? reſpõdit eis, Exhibete mihi numiſma: cùm autẽ illi protuliſſent, Cuius, inquit, habet imaginẽ: illis autẽ reſpõdentibus, Cæſaris: Reddite, inquit, quæ ſunt Cæſaris, Cæſari: quæ aũt Dei, Deo. Tibi ô Rex, in ijs quæ pertinent ad præſentis vitæ negocia libẽter paremus, qualia ſunt, vectigalia, tributa, & id genus largitionum acceptiones, quorum gratia adminiſtratio Reipublicæ noſtræ tuæ fidei concredita eſt: In conſtituendo autem Eccleſiæ ſtatu, habemus paſtores, qui loquuti ſunt nobis verbum, & ritus atque inſtituta eccleſiaſtica nobis expreſſerunt. Non transferimus terminos, ab orbe condito nobis præſcriptos. Sed tuemur & retinemus traditiones quemadmodum accepimus: Nam ſi cœperimus Eccleſiæ ſtructuram vel in minimo demoliri, paulò pòſt moles vniuerſa corruet. Ac paucis interiectis: Non recipio, inquit, regem, qui per tyrannidem ſibi ſacerdotium vſurpat. Non reges acceperunt poteſtatem ligandi & ſoluendi. Et iterum poſt pauca. Non aſſentior, vt regum legibus guberne-

bernetur Eccleſia,ſed patrum potius traditionibus,ſiue ſcri ptę re ſint,ſiue non ſcriptæ.

Habes,quales illo tempore ſerui fuerint Epiſcopi,Liberius,Hoſius,Athanaſius, Hilarius: quàm fortiter non vnius alicuius terræ Principis, verùm totius orbis Imperatoris, impijs conatibus obſtiterint: quàm intrepidè dicere fuerit auſus vnus ex illis: Ne te miſceas Eccleſiaſticis Imperator, neque nobis in hoc genere præcipe, ſed potiùs à nobis ea diſce. Tibi Deus imperium commiſit, nobis quæ ſunt Eccleſiæ concredidit. Quid ſi viuerent illi noſtro hoc,non minùs propè quàm fuit illud,infelici ſeculo:ſi viderent,nō modò Prouinciam,verumetiam ciuitatem ferè vnamquamque ſingularem fidei ſuæ confeſsionem adferre, ac ſynodo facienda decernendaque preſcribere:quid eos facturos fuiſſe putas?Dicerent procul dubio eadem illa, quæ tum ab eis dicta ſunt:Catholici ſumus,non Heretici:Chriſtiani ſumus,non Lutherani,nō Brentiani.Melius eſt nobis in hoc ſeculo mori,quàm alicuius priuati potentia dominante,caſtam veritatis virginitatem corrumpere.Nunquid autem aliter ſe poſt hos in ſimili cauſa geſsit Ambroſius? Valentinianus Imperator iunior,Iuſtinæ matris impulſu, cùm puer adhuc eſſet, propemodum ſibi de fide iudiciū vſurpare conatus eſt.Quid ad hęc Ambroſius:Dalmatius(inquit)me Tribunus & Notarius mandato,vt allegauit,clementiæ conuenit tuę,poſtulans,vt ipſe iudices legerem,ſicut legiſſet Auxentius.Nec tamen expreſsit eorum nomina,qui fuerant poſtulati: ſed id addidit,quòd in cōſiſtorio eſſet futura cōtentio,arbitro pietatis iudicio tuę.Cui reſpondeo, vt arbitror, competenter, nec quiſquam contumacem iudicare me debet,cùm hoc aſſeram,quod auguſtę memorię pater tuus,non ſolùm ſermone reſpondit,ſed etiam legibus ſanxit ſuis: In cauſa fidei vel Eccleſiaſtici alicuius ordinis,iudicare eum debere, qui nec munere impar ſit,nec iure diſsimilis.Hęc enim verba reſcripti ſunt:Hoc eſt,Sacerdotes de Sacerdotib' voluit iudicare.

Collatio veteris Eccleſię cum hac noſtra in vindicāda poteſtate & doctrina Eccleſiaſtica.

Exemplū Ambroſij. Amb. li.5. epiſt.32.

Quinetiam ſi aliàs quoq; argueretur Epiſcopus, & morum eſſet examinanda cauſa, etiam hanc voluit ad epiſcopale iudicium pertinere. Quis igitur contumaciter reſpondet clemétiæ tuæ, ille qui te patri ſimilem eſſe deſiderat, an qui vult eſſe diſsimilem? Niſi fortè vilis quibuſdam tanti imperatoris exiſtimatur ſententia, cuius & fides confeſsionis conſtantia probata eſt, & ſapientia melioratæ Reipublicæ profectibus prædicatur. Quando audiſti, clementiſsime Imperator, in cauſa fidei Laicos de Epiſcopo iudicaſſe? Ita ergo quadam adulatione curuamur, vt ſacerdotalis iuris ſimus immemores, & quod Deus donauit mihi, hoc ipſe alijs putem eſſe credendum? Si docendus eſt Epiſcopus à Laico, quid ſequitur? Laicus ergo diſputet, & Epiſcopus audiat, Epiſcopus diſcat à Laico. At certè ſi vel ſcripturarum ſeriem diuinarum, vel vetera tempora retractemus, quis eſt qui abnuat, in cauſa fidei, in cauſa, inquam, fidei Epiſcopos ſolere de Imperatoribus Chriſtianis, non Imperatores de Epiſcopis iudicare? Eris, Deo fauente, etiam ſenectutis maturitate prouectior, & tunc de hoc cenſebis, qualis ille Epiſcopus ſit, qui Laicis ius ſacerdotale ſubſternit. Pater tuus, Deo fauente, vir maturioris æui dicebat, non eſt meum iudicare inter Epiſcopos. Tua nunc dicit clementia: Ego debeo iudicare. Neq; vero ſcripſit hæc modò, verùm & dixit Ambroſi⁹, quéadmodum ad ſororem ſcribēs ipſe narrat: Noli te grauare (inquit) Imperator, vt putes te in ea, quæ diuina ſunt, imperiale aliquod ius habere. Noli te extollere: Eſto Deo ſubiectus. Scriptum eſt: Quæ Dei Deo, quæ Cæſaris Cæſari. Ad Imperatorem palacia pertinent, ad ſacerdotem Eccleſiæ: Publicorum tibi mœnium ius commiſſum eſt, non ſacrorum. Num & is aliud, quàm quod Petrus à Soto dixiſſe videtur: Vade poſt me Satana? Neque id per epiſtolā tantùm, quæ minùs erubeſcit, verùmetiam præſenti coràm. Quàmuis autem æquè Caluinus infeſtus ordini noſtro ſit atque tu Brenti, ſingularem tamen hanc ſancti huius hominis moderationem ac pruden-

(margin: Ambroſi⁹ epiſt. 33. — Matt. 22. — Caluinus. — Cal. cap. 8. inſtit. ſuæ.)

tiam, cum animi magnitudine fiduciaque coniunctam vehementer commendat. Negat, inquit, imperatorem idoneum eſſe cognitorem tantæ controuerſiæ, id quod illius temporis neceſsitas poſtulabat, & ipſa etiam perpetua rei natura. Perpetuam rei naturam poſtulare dicit Caluinus, vt ne cauſarum Eccleſiaſticarum, fidei præſertim, iudex eſſet Imperator. Nec erga Valentinianum ſolùm ſe talem geſsit Ambroſius, verùm & Theodoſium Imperatorem, poſt cædem Theſſalonicæ patratam, ingreſſu templi prohibuit: deindè iam reconciliatū, cancellos egredi iuſsit, intra quos myſteria peragebantur, quòd ea ſolis patere Sacerdotibus diceret. Purpuram autem Imperatores facere, Sacerdotes non facere. Quod eius factum adeò patienter tulit imperator, vt diceret etiam poſteà, neminem ſe noſſe, qui ſciret Epiſcopū agere, præter vnum Ambroſium. Fecit autem hæc Ambroſi' nihil exemplum veritus, quod anteà fuit ab Imperatore quodam editum in martyrem Babilam à Ioan. Chryſoſt. celebratum: qui cùm Imperatorē tanquàm vile quoddā & nullius pretij mancipium, ſic è Dei templo exegiſſet, ſicut paſtor ſcabioſam & morbidam ouem excludit ab ouili, capitis luit ſupplicium. Cuius veſtigijs inceſsit etiam vnicum in gente noſtra, ſingulareque ſanctitatis exemplar Staniſlaus Cracouien. Epiſco. qui cùm impio tyranno Boleſlao propter multa flagitia deſignata, ſacris interdixiſſet, glorioſam pro Chriſti nomine mortem oppetere non dubitauit.

Theodoretus li. 5 ca. 8. Eccleſi. hiſtoriæ.

D. Staniſlaus Cracouienſis Epiſcopus & martyr.

Hós ne tu omnes, quorum laus in vniuerſa celebratur Eccleſia, quos cum chriſto nunc in cælis beatam vitam agere nemo pius dubitat, hos, inquam, tu & eorum ſimiles alios, quos longum eſſet omnes commemorare, ſcelerata mācipia vocabis? quæ ſeditionem contra ſuos Dominos mouere, quę de gradu ſuo eos deijcere minimè vereantur: dum aut eos, propter patrata ſcelera, Satanæ tradunt, aut non patiuntur, vt in ea ſe, quæ ſui muneris non ſunt, ingerant, modò non eadem iſta verba proferentes: Vade poſt me Satana? Serui

Collatio Eccleſiaſticæ in Epiſcopis & ciuilis poteſtatis in Principib'

Pſalm.44. Chryſoſt. lib.3. de ſacerdotio, & de verbis Eſaiæ hom.4.

quidem ſunt Epiſcopi, ſed de quibus ſcriptum eſt, Conſtitues eos Principes ſuper omnem terram. Qui eorum principatus tantò eſt omni regno excellentior, ſicut & à Chryſoſtomo, & à Gregorio Nazianzeno in oratione, quam habuit de Hieremiæ dictis præſente Imperatore, ſcriptum legimus, quantum inter ſpiritum & carnem, inter cælum & terram, inter diuina & humana diſcrimen & interuallũ eſſe poteſt.

Ignatius epiſt.7. ad Smirnẽſes

Sed audi, quo loco illos habeat ſanctiſsimus ille martyr Ignatius: Scriptum eſt, inquit, Honora fili Deum & Regem. Ego autem dico, Honorate quidem Deum vt autorem omnium & DOMINUM, Epiſcopum autem tanquam Principem Sacerdotum, imaginẽ Dei ferentẽ, principatum quidẽ ſecundum Deum, ſacerdotium verò ſecundum Chriſtum. Et poſt hunc honorare oportet etiam regem. Nemo enim potior eſt Deo, neq; ſimilis ei, neq; Epiſcopo honorabilior in Eccleſia, ſacerdotiũ Deo gerenti pro mundi ſalute, neq; Regi, qui ſimilis eſt in exercitu pacem & beneuolentiã omnibus Principibus cogitãti. Qui enim honorat Epiſcopũ, honorabitur à Deo, & qui inhonorauerit Deum, à Deo inhonorabitur. Quoties aũt inculcat ille, vt obediatur Epiſcopo? vt in nullo ei cõtradicatur? terribile enim eſſe tali cõtradicere. Nõ enim iſtum viſibilẽ quis ſpernit, ſed illum inuiſibilẽ in eo contemnit, qui non poteſt à quoq̃ contẽni: hic enim nõ ab homine, ſed à Deo habet promotionẽ: dicit enim Deus Samueli de cõ-

1.Reg.8. Exodi 16.

temptorib' eius. Non te ſpreuerũt, ſed me. Et Moſes populo aduerſus ſe murmurãti: Nõ aduerſus nos murmuraſtis, ſed aduerſus Dominum Deum. Proponit pœnas, quas dederũt Chore, Dathan & Abiron: quin & Oſias & Saul Reges, dum ſibi ſacerdotium vſurparent. Itaq; nulla fuit vnq̃ gens tã barbara, quæ Sacerdotes ſuos & Epiſcopos nõ ſummo honore proſequendos putaret. Sacerdotiũ Iudæorũ vmbra fuit cum noſtro Chriſtianorũ ſacerdotio cõparatum: tãta fuit nihilominus Epiſcoporũ in eo reuerentia, vt nõ ipſi modò Iudæi, verũ & gẽtiles nõnulli ſumma eos veneratione proſequerẽtur.

tur.Scribit Ioſeph',repetit Origenes, & ex ijs etiã nõnulli, q̃ res geſtas Alexãdri cõſcripſerunt,q̃ Alexãder Macedonum Rex,cũ q̃ petiuerat ab Iaiado Põtifice Iudęorũ, nõ obtinuiſſet,irat' ei vehemẽter,Hieroſolymã cũ exercitu ꝓfectus erat, ciuitatẽ euerſur',in ipſum verò Pontificẽ omne crudelitatis gen' exprõpturus.Cui cũ vltrò Põtifex ſacra ſtola indut' cũ agmine Sacerdotũ & populi ꝓgreſſus fuiſſet obuiã, ecce rex q̃ venerat irat',ſimul vt Pontificẽ cõſpicatus eſt,cõpreſſo furore,magno cũ circunſtantiũ ſtupore ꝓpius ad pontificẽ accedẽs,eũ adorauit.Cumq; poſtea Rex à Parmeniõe fuiſſet interrogat',cur cũ ipſe adorareť ab oĩbus,nũc ipſe adoraret Põtificem Iudęorũ?Nõ eũ ſe reſpõdit adoraſſe,verùm Deo,cui' pontifex eſſet,honorẽ hunc habuiſſe.Quid aũt?an huic ſimile nõ eſt,quod de barbaro Rege Attila ſcribitur,qui cùm bonã Italię partem occupaſſet,& oĩa cęde,rapinis, incendijs vaſtaſſet,nec vllũ in quemquã crudelitatis genus prętermiſiſſet,cùm non ita procul ab vrbe iam abeſſet,itidem illi ſanctiſſimus Pontifex Leo proceſsit obuiam, ac ne progrederetur vlteriùs,petiuit.Homo ferus alioqui, crudelis & atrox, qui ne germano quidem fratri peperciſſet,quẽ cùm regni cõſortem ferre non poſſet,obtruncauerat,non modò magnam põtifici,ſicut ſcribit Paulus Diaconus,reuerentiã adhibuit, verum etiam ad omnia,quę ſibi imperaſſet,obtemperauit.

Exemplũ de Alexandro.
Ioſeph. li. 11.ca.8. de antiquitatibus Iudæorum.
Orig.contra Celſum lib.5.
Attila rex barbarus Leonẽ Põtificem reueretur.
Paul.li.15. rerũ Rom.

Vide per Deum immortalem,quale ſit hoc?quibus etiam barbari Reges,ijdem & hoſtes infeſtiſsimi tantũ honorẽ habendum eſſe putauerunt,vt haud aliter q̃ ſi pro ſuis dominis ipſos agnoſcerent, ipſorũ imperata facerent, hos Brentius, qui,ſi Dijs placet,videri vult Euãgelicus, nõ honeſtioris tamẽ alicui' ſerui,ſed mãcipij loco vult haberi. Nunqd hic extremè barbaros,barbarie ſua lõgo poſt ſe interuallo nõ relinqt? Poſſem hîc cõmemorare de Petro à cornelio adorato,de diuinis honorib' Paulo & Barnabę habitis,ſed ego tibi cõcedam,quod vis Brẽti,ſerui ſumus epiſcopi:neq; ſeruorũ gen' vllũ eſt,quod grauiores labores exantlet,qđ maiores ęrumnas perſe-

Acto.10.
Acto.14.
Epiſcopi ſecundum officij ſui rationem maximè ſerui.

alius Oſiandrinæ,alius Tigurinæ, alius Anabaptiſtarũ ite Monaſterieñſis, alius Suẽckfeldianæ, alius fratrũ Vualdenſiũ ſiue Picardorũ,alius Seruetianæ.In ſumma, quod de ſuo ſeculo ſcribit Hilarius,hoc de noſtro quoque rectè dici poſsit. Tot nũc fides exiſtũt,quot volũtates:tot doctrinæ,quot mores:tot cauſæ blaſphemiarũ pullulãt, quot vitia ſunt,dũ aut ita fides ſcribunt,vt volum', aut ita vt volum',intelligunt.Et cũ ſecundũ vnũ Deũ & vnũ Dominũ,& vnũ baptiſma, fides etiã vna ſit,excedimus ab ea fide,q̃ ſola eſt:& dũ plures fiunt, ad id cœperũt eſſe,ne vlla ſit.Huc vos rẽpduxiſtis Brenti,dũ ſuã quiſq; peculiarẽ Confeſsionẽ adferre ſtudetis: hũc tã periculoſum, tamq; miſerabilẽ Eccleſię ſtatũ pfeciſtis:& ſi qua premebant antehac Epiſcopi ſeruitute, multis eã acceſsionibus auxiſtis.Sed quãtò grauior ſeruit', quãtò labor eorũ eſt maior,tantò plus eis honoris meritò debet. Semp itaq; ſicut ſub impijs tyrãnis,ſiue q Chriſtũ apertè pſequebantur, ſiue q Chriſti fidẽ Chriſti mendaces pdicatores extinguebãt, nõ alio q̃ ſeruorũ numero ſunt habiti,& ijſdẽ qbus neqſsimi ſerui ac maiorib' etiã ſupplicijs miſerandũ in modũ excruciati: ſic quotquot fuerũt pij Reges & impatores,modò nõ diuinis honorib' eos pſequuti ſunt: queadmodũ cũ ab alijs,tũ à Cõſtãtino illo verè Magno factitatũ eſſe legim'.qua de re fortaſſis alio loco dicẽdi dabit occaſio.Nũc ad rẽ ipſam veniamus, ac qbus rationib' pbet Brẽtius,oſtẽdamus,quòd nõ ad Prelatos tantùm,imò ne quidẽ vlla ex parte ad ipſos, qppe qui iã nõ ſint Eccleſiæ mẽbra,ſed pcipuè ad pios Principes,& ad eos q̃ tã ex miniſtrorũ Eccleſię numero,q̃ ex reliquo hoĩm, q doctrinã Chriſti agnoſcunt,cœtu, in cõſilium adhibentur, pertineat de doctrina religionis cognoſcere,& iudicare,idq̃; nõ iuxta arbitriũ humanæ prudẽtiæ,ſed iuxta oracula Spiritus ſancti,quæ quantum ad æternam noſtram ſalutem ſatis eſt,in libris(quos ita vocant)Canonicis ſacræ ſcripturę continentur.

Hilari' ad Conſtantium libro vltimo.

PRIMI LIBRI FINIS.

M LIBER

proprium hoc eſſe laicorum munus aſſeueret. Qua tamen in re ſibi non ſatis conſtat. Nam nunc ad principes, nunc ad promiſcuam plebem, nunc ad ſingulos quoſq; priuatos homines iudicium de doctrina religionis pertinere dicit. Sed iam quo progrediatur ordine videamus.

Inconſtantia Brētij.

Pluribus initiò verbis docere conatur, pios principes eſſe membra Eccleſiæ. Quaſi verò cõtrouerſum id ſit. Affirmamus & nos Brēti, pios principes eſſe præcipua mēbra Eccleſiæ. Sed quid ſi tibi pij non videntur quos Eccleſia Catholica pios eſſe iudicat? Romanorum, Hiſpaniarum, Galliarum, Angliæ, Luſitaniæ, Hungariæ, Poloniæ, Bohemiæ, Scotiæ reges, & omnes præterea principes Chriſtianos, qui cum illis in doctrina religionis conſentiunt, pios eſſe principes non dubitanter aſſerimus. qui verò diſſentiunt ab ijs, vt idem de illis affirmemus, religione quadam prohibemur. Te contrà ſentire dubium non eſt: quin ſi quis horum principum iudicium ſibi de doctrina tua ſumere vellet, iudicem eum procul dubio recuſares. atqui inter alias regum horum pietatis laudes, hanc quoq; nos minimè poſtremam ducimus, quòd eorum nemo, etiamſi tu deferres vltrò, de cauſa fidei ſibi iudicium arrogaret: verùm exemplo aliorum ſanctorum Regum, & Imperatorum, qui multis antè ſeculis vixerunt, ad eorum te quiſq;, quorū id proprium eſſe munus intelligit, iudicium remitteret. Probauit ergo iam Brentius productis ſcripturæ locis, de quo nemo pius dubitauit vnquam, eſſe pios princeps Eccleſiæ membra.

Cõceditur Brētio pios principes membra Eccleſiæ eſſe.

Reges hoc tēpore Catholici, & verè pij.

Expectabas lector, vt iā deinceps oſtenderet, quandoquidem Eccleſiæ membra principes eſſe docuit, ad eos de doctrina religionis iudicium pertinere, tum quibus id argumētis probaret cognoſcere cupiebas. Ecce aūt quò nunc ſe proripit ille? Non ſatis illi fuit Eccleſiaſticū abrogare magiſtratū, etiam ciuilem ſublatum eſſe cupit. Nā & hunc ſimul ab hoc iudicio repellit, ac non ſolùm ad vniuerſam Eccleſiam Dei, & ad eum cœtum, qui nomine Chriſti publica autoritate

Ad priuatū quemq; vult Brentius pertinere iudicium de religione.

 conue-

conuenit,verumetiã ad vnum quemuis hominem priuatum
qui eſt Eccleſiæ membrum, pertinere dicit de doctrina reli-
gionis iudicare,& veram à falſa internoſcere. Vides qui pau
lò antè omnes voluit eſſe Epiſcopos & ſacerdotes, quemad-
modum is eodem ſupercilio reges etiam eſſe vult omnes.
Apo.1. Neque id ſine ſcriptura.Scriptum eſt enim : Feciſti nos Deo
noſtro reges & ſacerdotes. Qui ſacerdotes,idem ſunt & re-
ges omnes.Itaque iam non ſolis pijs principibus, verùm &
cuiuis è vulgo cognoſcere de doctrina licebit ſecundũ Bren
tium, & veram à falſa diſcernere.In promptu eſt ſcriptura,
Matt.7. Cauete,inquit chriſtus,vobis à pſeudoprophetis, qui veni-
unt ad vos in veſtimentis ouium,ſed intrinſecus ſunt lupi ra
paces.Hoc non ſolùm ad Apoſtolos, ſed etiam ad reliquos
diſcipulos,hoc eſt,ad vniuerſam Eccleſiam &ad ſingula eius
membra dictum eſt.cuiuſcunq; quiſq; ordinis fuerit, neceſ-
ſe habet quoquo modo poteſt, ſibi à pſeudoprophetis caue-
Reſponſio de loco, Cauete à falſis prophetis. re.Neceſſe habet cauere,ſed nunquid ideo poteſtas illi iudi-
candi permiſſa eſt? Nunquid quibus verbis dixit chriſtus:
Attendite à falſis Prophetis,hoc dicere voluiſſe viſus eſt, Iu-
dicate de doctrina prophetarum,vera ſit an falſa? An idem
eſt attẽdere & cauere,quod iudicare & cognoſcere? Sed quo-
Rurſus inſtat Brentius. modo ſibi cauebunt à pſeudoprophetis, inqt Brentius, qũo
impios doctores à ſuis regionibus ꝓhibebunt,ſi nõ iudicaue
rint ac cognouerint, qui verè ſint pſeudoprophetæ ac impij
doctores? Hìc remittit principes Aſotus ad iudiciũ ſuorũ
Reſpõſio. prelatorũ.Rectè vir ille venerabilis Petr⁹ à Soto,quẽ tu petu
lãtiſsime cõuiciator falſò vocas Aſotũ.Quidenim aliud ille,
q̃ quod verbo Dei conſentaneũ eſt?Siquidẽ Dei digito ſcriptũ
Mala.2. eſt,Labia ſacerdotis cuſtodiũt ſcientiã,& legem ex ore ei⁹ re-
quirent.Angel⁹ enim eſt Dñi exercituũ.Ex ore ſacerdotis legẽ
reqrere iuſsit De⁹,nõ ex ore principis, aut populi, aut cuiuſ-
cunq; tãdem vni⁹ alicui⁹ laici.Vidit hoc etiã ille, quãuis im-
Matt.2. pius rex,Herodes,q cũ vbi Chriſt⁹ naſceret̃ noſſe cuperet,nõ
ab aulæ ſuę miniſtris,nõ ab aliquib⁹ de cõmuni populo,ſed à
prin-

principib' ſacerdotũ & ſcribis de eo ſciſcitabat̃.nunquid aũt non ipſe tu dicis in cõfeſsione tua, quã ex hęretica facere Catholicam conatus eſt vir ille venerabilis, quem tu cùm veritate ſuperare nequeas, maledictis inceſsis: Non ignoramus ſuum eſſe diſcrimen inter politicã & eccleſiaſticã functionẽ. Quod eſt aũt diſcrimẽ iſtud? Quod eſſe dices aliud, niſi quod ipſa nomina declarant? vt politicæ res politico, eccleſiaſticæ contrà curæ ſint eccleſiaſtico magiſtratui. Iudicet politicus magiſtratus de ijs, quæ ad ſtatum politicum pertinent: iudicet Eccleſiaſticus de ijs quę ad Eccleſiaſticum. Quamobrem in fidei cauſis quod rectè dictum eſt à te, ſolum eſt hoc principum officium, ne dent vllum locum pſeudoprophetis ac impijs doctoribus in Eccleſijs ſuarum regionum. Qui verò ſint pſeudoprophetæ, non eſt ipſorum officium iudicare, verùm ſicut Deus ipſe præcepit, ex ore ſacerdotis requirere debent. Hoc in Eccleſia Dei iam inde à mille trecentis annis, ex quo tempore Reges & Imperatores Euangelium Chriſti receperunt, ita ſemper & non aliter obſeruatum fuiſſe, paulò pòſt docebimus.

Diſcrimẽ inter functionẽ politicam & Eccleſiaſticam.

Exigis igitur, inquit Brentius, vt prælatorum iudicio ſine iudicio credat princeps? Non hoc exigimus Brenti. Non credit ſine iudicio, qui credit ei quod iam præceſsit legitimo iudicio. Quod niſi præceſsiſſet, reuerà credere princeps non teneretur. Etiam in cauſis ciuilibus credit vnum iudicium alteri. Vis autem ſcire quid exigamus Brenti? Hoc exigimus, quod Hoſium Cordubenſem Epiſcopum olim Conſtantio Imperatori dixiſſe ſcribit Athanaſius: Ne te miſceas Eccleſiaſticis princeps, neq; nobis in hoc genere præcipe, ſed à nobis ea diſce: Tibi Deus imperium cõmiſit, nobis quę ſunt Eccleſiæ concredidit. Quod illius exemplo dixit Valentiniano quoque poſteà Mediolanenſis Epiſcopus Ambroſius: Noli te grauare Imperator, vt putes te in ea quæ diuina ſunt imperiale aliquod ius habere: noli te extollere: ſed ſi vis diutius imperare, eſto Deo ſubditus. Scriptum eſt: Quæ Dei

Obiectio Brentij, Non eſſe principũ, ſibi ſumere iudiciũ de doctrina religionis.

prolapſum à Chriſto defeciſſe,tot ſeculis Chriſtum ignoraſſe,eidola ꝓ Deo coluiſſe: Vis vt princeps credat tuo iudicio ſine iudicio:& nõ vis vt credat orbis chriſtiani totius iudicio, q tot ſentẽtijs legitimè latis,toties tuã tuorumq; doctrinã cõdemnauit? Neq; enim proferẽ à vobis ferè quicq̃,quod pridẽ orbis toti' Chriſtiani iudicio nõ ſit hæreſeos condẽnatũ. Tu es ergo ille Brẽti, q exigis vt princeps tu' credat tuo iudicio ſine iudicio:nõ nos, qui credi nobis nõ poſtulam',niſi priùs auditis partibus cauſam cognouerimus. Datur apud nos cauſę dicendi poteſtas. Eſt nõ cognoſcẽdi modò,verùm etiã ignoſcendi locus. Si lapſus eſt aliquis,modò ſuũ errorẽ agnoſcat, nec ad eundem (quod aiunt) lapidem deinceps offendat,lapſum ſuum cõfitenti,reſipiſcẽtiæ ſigna ꝓferenti,nõ difficulter venia concedit. Tu verò principi tuo pſuades, vt nos inauditos,hoc eſt,orbẽ vniuerſum Chriſtianum , vt eos etiam qui iã à mille & amplius annis vita functi,ſolius Dei iudicio ſunt ſubiecti, non noſtros magis q̃ ſuos ipſius maiores, reos eidololatrię ꝓnunciet: tuã doctrinã eſſe piã,maiorum noſtrorum & ſuorum q Chriſtum piè coluerunt, quorum nos veſtigijs incedere gloriamur,impiã eſſe,te accuſante nemine reſpõdente,decernat. Certè,quãdo noſtra doctrina nõ eſt vni' alicuius ciuitatis aut populi,ſed eſt Catholica, hoc eſt, eorũ oĩm qui ſe p vniuerſum orbẽ Chriſtianos eſſe profitentur. Si princeps tu' hoc ſibi ſumere volebat,priùs eũ cõuocare chriſtianum orbẽ vniuerſum oportuit,tũ te accuſantẽ,orbẽ chriſtianum cauſam ꝓ ſe dicentẽ,audire, atq; ita demum vel tuã, vel Catholicã doctrinã condẽnare: ſic aliqua tamen iudicij forma ſeruata videreẽ,ſi modò pro legitimo iudice principẽ tuũ totus orbis agnoſcere dignaretur. Nunc verò,quãdo neminẽ audit p̃ter te,quid aliud, quàm ſine iudicio, tuo credit iudicio? Quod etiã Ethnico pſidi turpe & indignũ viſum eſt.

Vult Brentius,vt ſui principes ſine iudicio credãt hominib' nulli' aut deprauati iudicij.

Apud Catholicos locus datur cognoſcendi & ignoſcẽdi, non apud hęreticos.

Sed audiam' iterũ loquentẽ Brentiũ. Cicero,inquit,aliàs dicit: Maiorib' etiã nulla ratione reddita credendum eſt. Sed hæc vox iamdudum ad ſuum autorem reiecta eſt. Nobis

Obiectio Brentij.

enim,

enim, quibus cæleſte oraculum de filio Dei dicit, Hunc audite: & de Apoſtolico, & diuinis miraculis confirmato Euãgelio, Si nos, aut angelus de cælo prædicauerit vobis Euangelium præter id quod accepiſtis, anathema ſit, nullo modo licitum eſt in cauſa æternæ ſalutis alienæ ſententiæ ita inhærere, vt eam ſine noſtro ipſorum iudicio amplectamur. Paulus vrget vt pro anathemate habeamus, ſi vel Apoſtolus, vel angelus quiſpiam aliud Euangelium prædicauerit, ac eo ipſo exigit, vt diligenti iudicio expendatur, vtrùm Apoſtoli aut angeli prædicatio conueniat aut pugnet cum Euangelio, quod antè prædicatum, & diuinitus confirmatum eſt. Quomodo ergo non exigeret vt decreta & ſtatuta Prælatorum, qui (non iam dicam qualem ducant vitam) ſed qui vt homines in explicanda Eccleſiæ doctrina, fallere poſſunt & falli, ac ſæpenumero & fefellerunt, & falſi ſunt, ſummo quiſque ſtudio iudicet, num vel anathemate, vel obſeruatione digna ſint.

Gal. 1.

Reſpõſio. Si dederimus tibi Brenti quod vis, nullo modo licitum eſſe in cauſa æternæ ſalutis alienæ ſententiæ ita inhærere, vt eam ſine noſtro ipſorum iudicio amplectamur, quæſo te quid ex eo conſequetur aliud, quàm quod apud vos in Germania videmus eſſe conſequutum? Vbi dum de totius orbis Chriſtiani iudicio ſuum quiſque iudicium interponere, quin & hoc illi anteponere veritus non eſt, tot fides extitiſſe videmus, quot iudicia, quot ſunt voluntates hominum. Vide autem, ne ſit hoc extremæ cuiuſdam arrogantiæ, vel amentiæ potiùs, ſi quis de Prælatorum decretis, & ſtatutis, quæ præſertim in Synodis Oecumenicis facta ſunt, rectè néc ne facta ſint, ſibi iudicandi poteſtatem vſurpet: certè ad Sataniſmum propagandum, qui per vos tam longè tamque latè ſparſus eſt in Germania, nihil fieri poſsit accommodatius. Qua de re poſteà dicetur à nobis vberiùs. Nunc Brenti, quas tu ſcripturas adfers, eas pro eo, vt debemus, & libenter & reuerenter accipimus. Et quemadmodum

Oſiander. Oſiãder tuus, cuius tu de iuſtificatione ſententiã approbaſti

lectores

lectores aliquando ſuos admonuit,dicens:Vox audita eſt Patris de cælo dicentis: Hic eſt filius meus dilectus,in quo mihi benè complacuit,hunc audite: hunc,inquit, audite,non Philippum: ſic & nos eadem illa verba repetentes, dicimus: Hunc audite, non Brentium. Hunc audite per Prophetam ſuum dicentem: Legem ex ore ſacerdotis requirent: non Brentium,qui iubet ex ore principis requirere. Hunc audite per Apoſtolum dicentem:Quoſdam quidem poſuit Deus in Eccleſia,primò Apoſtolos,ſecundò Prophetas,tertiò doctores: Nunquid omnes Apoſtoli? Nunquid omnes Prophetæ? nunquid omnes doctores?non Brentium omnes ordines confundentem,ſurſum & deorſum omnia miſcentem, quæ ſunt Apoſtolorũ propria,magiſtratui profano tribuentem. Hunc audite per eundem loquentem: Si quis Euangelizauerit vobis præter id quod accepiſtis,anathema ſit.Cùm itaq; certum ſit, Brentiũ aliud euãgelizare,quàm quod à maioribus veſtris,à ſanctis Apoſtolis, & eorũ legitimis ſucceſſoribus accepiſtis:cũ,inquam,certum hoc ſit & indubitatũ, nõ ex vnius alicuius hoïs priuati,nõ ex vni' etiam principis, aut Regis,aut Imperatoris,non ex vnius prouinciæ aut regni,ſed ex orbis toti' Chriſtiani iudicio,ſit vobis anathema, tanquam peſtem aliquam exitialem,ita doctrinam eius fugite.

Mala.2.
1.Cor.12.
Gal.1.

Sed poſſunt,ait Brẽtius,in decretis ſuis, & ſtatutis ferẽdis Prelati & falli,& fallere vt hoïes:quare ſummo quiſq; ſtudio iudicet,nũ vel anathemate,vel obſeruatione digna ſint. Vbi fuit mens tua Brenti,cùm hæc ſcriberes?mihi quidem prorſus ab ea deſertus fuiſſe videris. Hoïes ſunt Prælati.Quis negat? Fallere poſſunt & falli. Demus hoc tibi. Quid aũt?ex vulgo quiſpiã,cui tu iudicãdi poteſtatẽ de ſtatutis eorum tribuis, nunquid & ipſe homo nõ eſt?Nunquid & ipſe nõ æquè & fallere & falli poteſt?Niſi fortè quẽ tu iudicẽ ex vulgo Prælatis das,eius eſſe ſimilem vis,qui dixit:In cælum conſcendam, ſuper aſtra Dei exaltabo ſolium meum,aſcendã ſuper altitudinẽ nubium,&ero ſimilis altiſsimo.Sed audi,quid paulò pòſt

Argumentatio Brẽtij.
Reſpõſio, Prælatis omnẽ deberi reuerentiam & obedientiam.
Eſa.14.

de eodē dicitur: Veruntamē ad infernū detraheris in profundum laci. Qui te viderint, ad te inclinabūtur, teq; proſpiciēt. Nunqd iſte eſt vir, qui cōturbauit terrā? Iſte reuerà Brenti, non fuit homo, ſed fuit ex ordine Cherubim: non defuit illi ſcientia quæ inflat, quæ vulgo tamen imperito deeſſe ſolet:
2.Pet.2. ſed charitate quæ ædificat, itidē vt tu, fuit deſtitutus. Itaq; rudentibus inferni detractū in tartarū, tradidit eum Deus cruciandū. Sed, ô Brēti, quid eſt veriſimilius, priuatum aliquem
1.Cor.8. hoīem laicū, qui cùm ſe exiſtimet ſcire aliqd, nondū cognouit queādmodum oporteat eū ſcire, & fallere & falli: an eos ex quorū ore legē requirere populus iuſſus eſt? quibus dixit
Matt.10. Chriſtus: Nō vos eſtis qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri, qui loquitur in vobis? Ac paulò pòſt: Qui vos audit, me
Ibidem. audit: q vos ſpernit, me ſpernit. Quibus iterū dixit: Si duo ex
Mat.18. vobis conſenſerint ſuper terrā, de omni re quamcunq; petierint, fiet illis à patre meo, qui in cælis eſt. Vbi enim ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorū:
Mat.28. quibus deniq; dixit: Ego vobiſcum ſum omnib' diebus vſq; ad conſummationē ſeculi. Dixit autē hæc omnia, nō ad turbas, verùm ad Apoſtolos tantùm: qui cùm vſque ad ſeculi cōſummationem in terris verſati non ſint, manifeſtū eſt, quòd etiam de legitimis eorum ſucceſſoribus hæc verba intelligi
Ioan.14. voluerit. Quod clariùs etiam demonſtrauit, dicens: Et ego rogabo patrem, & alium paracletum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternum, ſpiritum veritatis. Hunc igitur audite loquentem in Eccleſiæ Prælatis, non ſpiritum vertiginis
Matt.7. loquentem in Brentio, & in alijs eiuſdem generis, qui veniunt ad vos in veſtimentis ouium, intrinſecus autē ſunt lupi rapaces. Quid ſunt veſtimenta ouium? quid aliud, niſi quod Athanaſius, Ambroſius, Vincentius Lirinenſis, & alij nōnulli interpretanī, prophetarū & Apoſtolorum proloquia, quæ ijdem ouili quadā ſynceritate agno illi immaculato, qui tollit peccata mundi, tanq̄ vellera quædam texuerunt. Qui ſunt lupi rapaces? Niſi ſenſus hęreticorū feri & rabidi, qui caulas

Athanaſ. Oratione. I. contra Arrianos, Quid veſtimenta ouium? Quid lupi rapaces?

Eccleſiæ

Eccleſiæ ſemper infeſtant, & gregē Chriſti quaqua poſſunt dilacerant. Sed vt fallaciùs incautis ouibus obrepant, manente luporum ferocia, deponunt luporum ſpeciem, & ſeſe diuinæ legis ſententijs velut quibuſdam velleribus obuoluunt, vt cùm quiſque lanarum molliciem preſenſerit, nequaquā aculeos dentium pertimeſcat. Sed quid ait Saluator? Ex fructibus eorum cognoſcetis eos: id eſt, cùm cœperint diuinas illas voces non iam proferre tantùm, ſed etiā exponere: nec adhuc iactare ſolū, ſed etiā interpretari, tūc amaritudo illa, tūc acerbitas, tūc rabies intelligitur, tunc nouitiū virus exhalatur, tunc profanæ nouitates aperiuntur. Tunc primum ſcindi ſepē videas, tunc transferri patrum terminos, tūc fidē Catholicam cædi, tunc Eccleſiaſticum dogma lacerari. Tales erant hi, quos percutit Apoſtolus Paulus, ad Corinthios dicēs: Eiuſmodi pſeudoapoſtoli, operarij ſubdoli, transfigurāt ſeſe in Apoſtolos Chriſti. Quid eſt, transfigurant ſe in Apoſtolos Chriſti? Proferebāt Apoſtoli diuinæ legis exēpla, proferebant & illi: proferbant Apoſtoli Pſalmorum autoritates, proferebāt & illi: proferebāt Apoſtoli ſentētias prophetarū, & illi nihilominus proferebāt. Sed cū ea, quę ſimiliter ꝓtulerant, non ſimiliter interpretari cœpiſſent, tunc ſimplices à ſubdolis, tūc infucati à fucatis, tunc recti à puerſis, tūc poſtremò veri Apoſtoli à falſis Apoſtolis diſcernebantur. Ab ijs igitur falſis Prophetis, falſis Apoſtolis, & ſubdolis operarijs attendite vobis, cauete vobis diligenter, & eos haud aliter ac viperam aliquam aut baſiliſcum, fugite: Chriſtum autem & eius ſpiritum in Eccleſiæ prelatis loquentem hunc audite.

2.Cor.11. Mos hæreticorum ſcripturas iactare.

Sed alium tandē è Pſalmis locū adfert Brentius, quē ꝓpriè iam vult ad reges pertinere. Dauid dicit: Nónne qui oderūt tē Domine, oderam, & ſuper inimicos tuos tabeſcebā? Perfecto odio oderam illos, inimici facti ſunt mihi. Rex ſuo ipſius exēplo ſignificat, hoc eſſe verè officium regum & principū, vt impiam doctrinam ex animo deteſtentur, & crudeles hypocritas, qui ſunt viri ſanguinum, ſeueriter perſequantur.

Ex Pſal. 138. Brentius ratiocinatur.

Sed quomodo poterit princeps impiam doctrinam deteſtari, & viros ſanguinũ odiſſe, niſi antè cognouerit & iudicauerit quæ doctrina ſit impia, & qui ſunt viri ſanguinum? Vis ſcire quomodo Brenti? Non quomodo per te Satanas, verùm quomodo per Prophetam Deus ipſe docet: Ex ore ſacerdotis legem requiret: ab eo de genere doctrinæ quod profitetur, ille qui vir ſanguinum eſſe dicitur, certior fieri volet. Quod ſi doctus ab illo (neq; enim principum eſt docere Epiſcopos, ſed doceri ab Epiſcopis) cognouerit, eum verè virum eſſe ſanguinum, & impiam doctrinam in vulgus ſpargere, deteſtabitur eum, ac ſeueriter perſequetur, nec in ſuarum regionũ Eccleſijs locum vllum dabit. Sed audi Brenti, quos Auguſtinus, & eius diligẽs ſectator Proſper, viros ſanguinũ hic intelligi velint. Viri ſanguinum aiunt qui ſunt? niſi qui oderunt fratres: ſicut Ioannes dicit, Qui odit fratrem ſuum, homicida eſt. Iſti ergo ab vnitate Eccleſiæ per ſuperbiam recedentes, qui quaſi offenſi permixtione palearum ante diſcretionis ventilabrum, triticum deſerunt, accipient in vanitate ciuitates ſuas, id eſt, in reprobam ſocietatem, & in vana ſe cõſilia congregabunt, qa quod charitate Catholica nõ vnitur, hæretica vanitate diſpergitur. Hos ergo ſic oportet odio habere, vt prauitas eorũ odioſa ſit potiùs q̃ natura: quia aliud eſt in illis quod ipſi faciũt, aliud quod creator inſtituit. Hoc eſt ergo perfectè, id eſt, ſciẽter odiſſe, vt nec hoĩes ꝓpter vitia oderit, nec vitia propter homines diligat. Vides Brenti, quẽadmodũ ipſe contra te, tuosq; veritatis teſtimoniũ produxiſti? vos enim hi eſtis viri ſanguinũ, q fratres veſtros, quibuſcum eundẽ in cęlo patrẽ inuocatis, capitali quodã odio ꝑſequimini: qui propter paleas ventilabro iudicis excutiẽdas, relinquitis areã Domini: propter zizania in meſſe cõburẽda exceditis agro: propter piſces malos in littore, hoc eſt, in fine ſeculi ſeparãdos, rumpitis retia: propter hædos atq; hircos in iudicis aduentu ſegregandos deſeritis gregẽ: propter vaſa in contumeliã facta, migratis ex magna domo Domini.

Reſponſio quî princeps noſſe poſsit doctrinã impiam, & virũ ſanguinum.

Auguſt. & Proſp. in Pſalm. 138.

1. Ioan. 3.

Qui hodie viri ſanguinum?

Quamuis

Quamuis enim & alias quaſdam cauſas prætexitis, tamen & hoc non obſcurè fertis, quòd propter peccata noſtra, quæ frequenter nobis obijcitis, non paucioribus ipſi neque leuioribus flagitijs cooperti, vos à nobis præcideritis. Quamobrem ſuo ipſius exẽplo monet principes Chriſtianos Rex Dauid, vt vos hoc ipſo nomine, quia retia pacis vnitatisq; dirupiſtis, deteſtentur, odio habeant, ac ſeueriter perſequantur: ita tamen, vt crimen hoc ſeparationis in vobis potiùs, q̃ vos ipſos perſequantur: ſemper vt vobis veniæ locus detur, ſimul vt conſilia ſeparationis abijcere, & vnde vos impiè præcidiſtis, ad Eccleſiæ gremium redire volueritis.

Proſequitur Brentius: Ioannes Euangeliſta ſcribens ad maiores & minores natu: Nolite, inquit, credere cuiuis ſpiritui, ſed probate ſpiritus an ex Deo ſint. Hoc præceptũ pertinet tũ ad ſingulos, vt cognoſcãt & iudicẽt, quã doctrinã probare, quã refutare: tum præcipue ad principes, vt ſciant quã doctrinã in populo ſuo tueri, quã profligare debeant. Hic iã contrariũ ei facere videtur Brentius, quod initiò fuerat pollicitus: pollicitus enim erat, oſtenſurũ ſe, quòd ad pios principes pertineat de doctrina religiõis cognoſcere ac iudicare. Nunc à principibus ad quemuis è populo cognitionem & iudicium transfert, vt quam doctrinam ſinguli è populo probauerint, eam principes tueãtur: quã refutauerint, eã profligare ſtudeant. Ac in hoc quidem non poſſumus, quin probemus Brentii ſententiã, q̨ is non cognoſcendæ iudicandæq;, ſed probatę tantùm doctrinæ tuendæ, reprobæ verò profligãdæ partes principis eſſe vult. Laudamus te Brenti, q̨ ſaniorẽ tãdem aliquando ſententiã protuliſti, neq; diſsimulaſti diutius, quod eſſe piorũ principũ officiũ exiſtimares. Eſt enim hoc reuerà quod cõmemoras, & nõ aliud, vt probatã doctrinam tueanť, damnatã profligent. Cæterùm quòd penes vulgum de doctrina cognitionem & iudicium eſſe vis, vt quam ſinguli de vulgo probauerint, eam tueantur, quam refutauerint, eam profligẽt principes, hîc iterum delirare videris. Vel

1. Ioan. 4.

Reſponſio ad illud, Probate ſpiritus.

Penes vulgũ de doctrina iudicium relinquere quàm inconſultũ.

Cicero Pro Plancio. Cicero, cuius tu ſententiam paulò antè protuliſti, docere te potuit, ſi fortè nondũ vſu rerum didiciſti, quòd nõ eſt in vulgo conſiliũ, non ratio, non diſciplina, nõ diligẽtia, ſemperq; ſapientes ea quæ feciſſet populus ferenda, non ſemper laudãda duxerunt. Et ex huius tu beluæ multorum capitũ iudicio pendêre principes potius vis, q̃ ex eorũ quibus Eccleſiã ſuã regẽdam, quibus oues ſuas paſcendas cõmiſit Deus? ex quorum ore, non modò populum, verùm & principes ipſos legẽ requirere iuſsit. Certè Deus in Exodo præcepit Moſi, ne pateretur populum in montẽ aſcendere, ne periret: ſolũ Aaron ſubire cum Moſe, neq; tamen intra nebulã admitti vult: Nadab autem ac Nabiud, & presbyteros alios ſubire quidẽ, verùm procul à nebula ſubſiſtere. Qui verò ſunt è vulgo, eos infernè vult in montis crepidine manere. Tu verò vis, vt populus aſcendat in montem, vt ſecreta Dei rimetur, vt ſacerdotum & Epiſcoporũ officiũ ſibi ſumat. Neſcire procul dubiò videris, quid ſit populus. Eſt enim, ſicut apud Chryſoſtomũ legimus, quiddã tumultus perturbationiſq; plenũ, è ſtultitia, maiore ex parte conſtans, per maris fluctus varia & pugnanti ſententia ſæpe iactatum. Et ex huius tu potius, q̃ ex eorum, quorum proprium eſt hoc munus, Epiſcoporum iudicio vel tueri, vel profligare doctrinam principes vis?

Act. 20. Ioan. 21. Mala. 2. Exod. 19. & 24. Chryſoſt. hom. 2. in Ioannem.

Probandi ſpiritus, ſed nõ cõciliorum. Proſequitur Brentius. Cùm autem Aſotus poſtea ſuſcipit hunc locum Ioannis excutiendum, negare non poteſt quin ſit generale præceptũ. Quin ſit generale pręceptũ, inficias it nemo, ſed ꝙ Conciliorũ ſpiritus ꝓbari Ioãnes iuſſerit, id negamus. Quinetiã ſi quis id aſſerat, eũ blaſphemare dicimus in ſpiritum ſanctũ. Quid enim eſt in Concilijs, niſi, Viſum eſt ſpiritui ſancto & nobis. Velle autẽ iudicare de eo quod viſum eſt ſpiritui ſancto, iam non eſt velle eſſe ſimilem altiſsimo, quod cupiebat Cherub ille, qui detractus eſt in profundum laci: ſed eſt velle eſſe ſupra altiſsimum, vt niſi tu probes quod ab altiſsimo, qui ſpiritus eſt veritatis, dictũ eſt, falſum ſit quod dixit veritas: verũ aũt ſit quod dixit homo, nõ modò

Act. 15. Eſa. 14.

mendax,

mendax, verùm & mendaciũ ipſum, quando ſpiritu veritatis eſt deſtitutus. Quid eſt, quæſo Brẽti, ſi hoc nõ eſt in ſpiritum ſanctũ blaſphemare? Ac ne noſtrã putes hanc eſſe tãtùm ſententiam, Sanctus ille Põtifex Damaſus ante mille ducentos annos ad Aureliũ Carthaginẽſem Epiſcopum ſcribens, hoc ipſum teſtatur. Blaſphemare ſpiritũ ſanctum (inqt) nõ incongruè videtur, qui contra ſanctos canones patrũ, qui ſpiritus ſancti inſtinctu dictati ſunt, libẽter aliqd aut proteruè agũt, aut loqui præſumunt, aut facere volẽtibus ſpõte cõſentiunt: talis enim præſumptio manifeſtè vnũ genus eſt blaſphemiarum in ſpiritũ ſanctũ. Ecce huc tandẽ progreſſus eſt Brẽtius, vt quod peccatum, nec in hoc, nec in futuro ſeculo remitti Christus dicit, ad hoc patrandũ inuitet mortales oẽs. Quid aũt dici poteſt rectiùs, q̃ quod à viro venerabili Petro à Soto dictũ eſt? quãlibet enim improbet à Brẽtio, pijs tamen oĩbus nõ poteſt nõ probari. Quãdo demum, inqt, vir ille nõ doctrina magis q̃ pietate ſingulari præditus, erit finis ꝓbandi? Hęc ꝓbatio facta iã eſt in Cõcilio. Vultis igitur vt priuatus quilibet iterum ad iudiciũ deducat, quæ cõcilium iudicauit? Imò videte, rogo, ex hoc ipſo verbo cõtrarium ſequi. Nã ſi iubet nos ſcriptura probare ſpiritus, vtrũ ex Deo ſint, vt illud cũ fructu fiat, neceſſe eſt rationẽ efficacem probãdi ſpiritus dari in Eccleſia. Nõ poteſt autẽ efficax eſſe, ſi in infinitum tendat. Stãdum igiť in definitione cõcilij, quod ſpiritus ſanctus nos docuit eſſe viã propriã definiendi dubia. Hìc exclamat Brẽtius: Hoccinè eſt ſcripturã catholicè explicare? Hoc Brẽti. Qui verò ſec⁹ explicat, nõ catholicè, ſed hęreticè explicat. Nã catholica doctrina, quę ꝑ oĩa loca, per oĩa tẽpora, per nationes oẽs diffuſa eſt, ſemper eſt eadẽ & inuariabilis. Veſtra verò, hoc eſt, hęretica, mutatur in annos ferè ſingulos: quod & cõmentarij veſtri, & loci cõmunes, quos nouos quotãnis editis, cũ prioribus magna ex parte pugnantes non obſcurè indicant. Quare quod à ſpiritu priuato proficiſcitur, id ꝓbari vult Ioãnes, nec facilè cuiuis ſpiritui credi. Nam qui citò credit

Damaſus pontifex.

Blaſphemia in ſpiritum ſanctũ à quibus hodie committatur.

Matt. 18.

Argumẽtatio Petri à Soto.

Interpellatio Brẽtij.

Quæ doctrina Catholica, & qualis nũc hæreticorum.

credit,leuis eſt corde. Quod verò profectum eſt à ſpiritu ſancto,quem concilijs Oecumenicis legitimè congregatis preeſſe nemo pius dubitat,iterum id probare velle, quid eſt aliud,quàm dubitare,num ſpiritus ſanctus ſit ſpirit⁹ veritatis? Sed vos hoc fortaſſe vultis, vt ſicut commentarios veſtros & locos communes,modò non in ſingulos annos mutatis, idē de doctrina quoq; catholica facere vobis liceat,vt eam quotannis nouam habeamus.

Quò magis autem intelligas Brenti, catholicè rem expoſuiſſe Petrum à Soto,quid hac ipſa de re priſci patres illi catholici & Orthodoxi ſenſerint,paucis accipe.Neq; enim exiſtimare debes,nouū hoc eſſe,quòd in legitimorū conciliorū decretis non acquieſcunt hæretici, & quæ ſemel in eis rectè cōſtituta ſunt,de ijs denuò diſceptari volunt.Nō ſoli faciunt hoc noſtro ſeculo Lutherani,faciebant pridē priſcis etiam ſeculis illis cùm alij hæretici nonnulli,tum pre cæteris Arriani.Sed quid narrat de eis Eccleſiaſtica hiſtoria? cùm quibus de rebus Nicænę ſynodi decretum interceſſerat,de ijs vt iniretur noua diſputatio poſtulaſſent,decretū eſt,inquit,à pijs, debere ſufficere Nicænæ ſynodi decreta,nec in illis quicquā eſſe deinceps curioſè diuexandum.Legimus in eadem hiſtoria,quā ex Athanaſio deſcripſit Soſomenus,quòd Valens & Vrſacius cum ſuis itidem vt nunc tu Brenti cum tuis, nouā quandam ſcripturam,ſiue (quod nunc loquuntur) nouam fidei confeſsionem protulerant, quam non vnius alicuius terræ principi,verùm orbis totius Imperatori probari dicebant, atque ideò debere eam neceſſariò recipi affirmabant. Quid autem ad hæc ſancti patres Arimini congregati? Nos, inquiunt, non quia fide indigeremus huc conuenimus, habemus enim ſanam fidem, ſed vt eos qui veritati contradicunt,& noua moliuntur,confunderemus.Si igitur vos quaſi nunc incipientes credere iſta ſcripſiſtis, nondum clerici haberi poteſtis,vt qui nunc rudimenta fidei condiſcere incipiatis.Quòd ſi eo animo quo nos huc veniſtis, ſit omnium con-

Etiā veteres hæretici non acquieſcebāt in decretis Conciliorum.
Socrates li.1.ca.10.

Soſom. li. 4. cap. 17.

tõcordia,& hæreſes anathemate execremur, & quæ Patrum ſunt teneamus,ne poſthac captatæ conciliorum occaſiones obuerſentur,cùm ſemel illi qui Nicææ conuenerunt,omnia præoccuparint,& nihil non egerint pro catholica fide.Itaq; nihil aliud Patres tum,quàm iuſſerunt, vt & aliarum hæreſium,& Nicæni quoque concilij expoſitio legeretur,vt alijs hæreſibus damnatis,Nicænis decretis conſentirent,& in poſterum nemo de illis conquereretur, aut ſynodum flagitaret,ſed præteritis contentus eſſet. Imperatori autem reſcripſerunt ijs verbis:Supplicamus tuæ humanitati,vt benignis auribus & ſereno vultu noſtros legatos intuearis, neque ad contumeliam mortuorum aliquid noui induci permittas, ſed nos ſinas in decretis inſtitutiſque maiorum permanere,quos magno ingenio, prudentia & ſpiritu ſancto omnia feciſſe aſſeueramus. Certè res nouæ quas iſti moliuntur, credentibus incredulitatem, incredulis crudelitatem inducunt.

Nõ reuocãda in dubiũ quę cõciliosemel definita, ad nos peruenerunt.

Nunc audi Brenti,quod elogium tribuat ſanctis illis patribus,quorum legitima ſoboles eſt Petrus à Soto, magnus ille Athanaſius:Quis(inquit) non approbauerit piam prudentiam Epiſcoporum Arimini congregatorum? qui tantum itineris laborem, tantaq; pericula maris ſuſtinuerunt, vt Arrianicè ſapientes ab Eccleſia detraherẽt,& patrũ traditiones integras conſeruarent,ſancta & canonica decreta facientes.Quiſq; enim eorum ſibi perſuadebat,ſi ſolueret aliq̃d ex decretis maiorum, occaſionem ſe daturum poſteris, vt quod ipſi egiſſent reſcinderetur.Audi contrà,quod elogium aduerſæ parti,cuius tu ſoboles es,tribuat: Quis autem,inq̃t, non vituperaret temeritatem Eudoxij & Acacij (poſſet hîc addi,Philippi & Brentij)qui honorem patrum ſuorum Arriomanitarum ſiue Lutheromanitarum gratiæ propinant & produnt?Quæ enim fides in eorum actis,ſi decreta maiorum ſuorum ſoluant?Aut quomodo eos,quibus ſucceſsere, patres ſuós appellabunt, quorum ſententias ipſi culpant?

Athan. in epiſt.de Synodis Arimini & Seleuciæ celebratis.

Idem Apologetico 2. Audi quid iterum alio quodam in loco ſcribat idem Athanaſius: Quæ nunc, inquit, à tot ac talibus Epiſcopis probata ſunt & decreta, clareq; conſtituta, ſuperuacaneũ eſſe denuò reuocare in iudicium, nemo non confitebitur, ne ſi nunc quoque examinentur & denuò iudicentur, ac rurſus examinentur atque iterum, in infinitum exeat iſta curioſitas. Et

Itẽ ad Antiochenſes tomo 12. alio loco: Sancta ſynodus quæ Sardis conuenit, decreto ſanciuit, ne quid vlteriùs de fide ſcriberetur, & ſeſe contentos eſſe Nicæna fide declarauerunt, neque edendam eſſe aliam profeſsionem fidei, ne illa quæ Niceæ ſcripta eſt, ſuos numeros non habere videretur, néue illis quibus libido eſt ſemper noua ſtatuere, occaſio huiuſmodi ſuppeditaretur, vt iterum atque iterum de fide definiant. Quæſo te Brenti, quid hic aliud ſcribit Athanaſius, quàm quod tu tãquam parum Catholicè dixiſſe Petrum à Soto reprehendis? Neque verò ſolus ita ſenſit Athanaſius: in eadem ſententia fuit æqualis

Hilarius ad Conſtãtium. etiam eius Hilarius, qui ſcribens ad Conſtantiũ, quanta mala pepererit fides ſubinde nouata & conſcripta, pluribus verbis demonſtrat. Idem ſenſit Leo quoq; magnus ille pontifex:

Leo Epiſtola 78. qui ſcribens ad Imperatorem: Prænoſcat, inquit, pietas veſtra, venerabilis Imperator, hos quos ſpondeo dirigendos non ad confligendum cum hoſtibus fidei, nec ad certandum contra illos à ſede Apoſtolica profecturos, quia de rebus apud Nicæam & apud Chalcedonem ſicut Deo placuit definitis, nullum audemus inire tractatum, tanquam infirma & dubia ſint, quæ tanta per Spiritum ſanctum fixit autoritas.

Idem Epiſtola 63. Et in alia quadam epiſtola: Quotienſcunque diuina gratia adminiſtrante illos qui foris ſunt, fonte doctrinæ aut ſubmergimus aut purgamus, in nullo ab illis quas Spiritus ſancti diuinitas in Chalcedonẽſi Concilio protulit, fidei regulis recedentes, inter vtrumq; hoſtem nouellæ perfidię, ſermonem noſtrũ cum omni cautela libremus, non iam (quod abſit) tanquàm de dubijs differentes, ſed autoritate ſua quę benè definita ſunt adſtruẽtes. Et iterũ in alia: Quæ patefacta

ſunt (inquit) quærere, quæ perfecta ſunt retractare, & quæ ſunt definita conuellere, quid aliud eſt, quàm de adeptis gratiam non referre, & ad interdictæ arboris cibum, improbos appetitus mortiferæ cupiditatis extendere. Ac ne ſolos pontifices ita ſenſiſſe putes, audi quæ fuerit etiã Imperatorũ eiuſdẽ ſeculi hac ipſa de re ſententia. Extat edictũ Imperatoris Valẽtiniani ſimul & ipſius collegę Martiani, in quo decreta Synodi Chalcedonenſis rata ab oĩbus haberi volunt, vbi his verbis vtuntur: Ceſſet igitur iã prophana contentio: Nam verè impius atq; ſacrilegus eſt, qui poſt tot ſacerdotũ ſententiã, opinioni ſuæ tractandũ aliqd relinquit. Extremæ quippe demẽtiæ eſt, in medio & perſpicuo die commentitiũ lumen inquirere. Quiſquis enim poſt veritatem repertã aliquid vlterius diſcutit, mendaciũ quærit. Nemo itaq; vel clericus vel militaris, vel alterius cuiuslibet cõditionis, de fide chriſtiana publicè turbis adunatis & aduenientibus tractare conet̃ in poſterũ, ex hoc tumultus & pfidiæ occaſionẽ requirens. Nã iniuriã facit iudicio religioſiſsimæ Synodi, ſi qs ſemel iudicata ac rectè diſpoſita reuoluere & publicè diſputare cõtendit: cũ ea quæ nunc de fide chriſtiana ſtatuta ſunt, iuxta apoſtolicas expoſitiones & ſtatuta ſanctorũ patrũ trecentorum decẽ & octo, & cẽtum qnquaginta, definita eſſe noſcunt̃. Nam in contẽptores diuinæ legis pœna nõ deerit, qa nõ ſolùm contra fidẽ benè cõpoſitam veniunt, ſed etiã cũ Iudæis & paganis ex huiuſmodi certamine profanant vẽneranda myſteria. Quibus verbis etiã ad Palladium ſcribens Martianus vſus fuiſſe videtur, ſicut in codicem Iuſtiniani relatũ eſſe legimus. Eſt & aliud Martiani ad Conſtantinopolitanos edictum, in quo ſic loquitur: Admonuimus vniuerſos, vt de religione diſputare deſinerent, quoniam vnus & alter tanta ſecreta inuenire non poteſt, maximè cùm ſummo labore, & ampliſsimis orationibus tot venerabiles ſacerdotes, niſi Deo (vt credendum eſt) autore ad indaginem veritatis non potuerint peruenire. Vides Brẽti, quẽadmodum

Idem 78. Epiſt.

Imperatores edicũt, Conciliorũ decretis ſtandum, nec de illis dubitandum aut diſputandum eſſe.

Actione 3. Concilij Chalcedo.

Codice de ſumma trinitate & fide Catholica.

Actione 3. Concilij Chalcedo.

Actione 1. Immotam cõſtare fidem & dignitatẽ decretis Eccleſiæ ac Synodorũ

etiam Imperatores noluerint in dubium reuocari, quæ ſemel in Oecumenico Concilio decreta ſunt. Sic & in Chalcedonenſi Concilio non fuit permiſſum, vt in decreta Nicænę Synodi inquireretur, quin clamauit ſancta Synodus: Si quis retractat, anathema ſit: ſi quis ſuper iſta inquirit, anathema ſit. Maledictus qui addit, maledictus qui aufert, maledictus qui innouat. Ibidem cùm eſſet propoſita Leonis epiſtola, nihil aliud quæſitum eſt, quàm illud: Num expoſitionibus trecentorum octodecim patrum, & centum quinquaginta apud Conſtantinopolim, & in Epheſino Concilio à Sanctiſſimo Cyrillo expoſitæ fidei concordaret? Cumque omnes Epiſcopi concordare dixiſſent, ita ſtatim recepta eſt, vt qui contrà ſentirent, pro hæreticis haberentur. Iam verò Gelaſius Pontifex, cuius & ipſius nomen celebre eſt: Patres (inquit) noſtri Catholici docti Pontifices in vnaquaque hæreſi quolibet tempore conſtituta, quicquid pro fide, pro veritate, pro communione Catholica atque Apoſtolica ſecundum ſcripturarum tramitem prædicationemque maiorum facta ſemel congregatione ſanxerunt, inconuulſum voluerunt deinceps firmumque conſtare: nec in eadem hac cauſa denuò quæ præfixa fuerant retractari, qualibet recenti præſumptione permiſerunt, ſapientiſsimè prouidentes: quoniam ſi decreta ſalubriter cuiquam liceat retractare, nullum contra ſingulos quoſque prorſus errores ſtabile conſiſteret Eccleſiæ conſtitutum, ac ſemper ijſdem furoribus recidiuis omnis integra definitio turbaretur. Nam ſi limitibus etiam præfixis poſitarum ſemel ſynodalium regularum non ceſſant eliſæ peſtes, reſumptis certaminibus contra fundamentum ſeſe veritatis attollere, & ſimplicia quæquæ corda percutere, quid fieret, ſi ſubinde fas eſſet perfidis inire conſilium, cùm quamlibet manifeſta ſit veritas, nunquam deſit, quod pernicioſa depromat falſitas, tametſi ratione vel autoritate deficiens, ſola tamen contentione non cedens. Quę maiores noſtri diuina inſpiratione cernentes, neceſſariè pre-

Gelaſ. ad Epiſcopos Dardanię.

precauerunt,vt quæ contra vnãquanque hæreſim coacta ſimul Synodus pro fide, communione, & veritate Catholica atque Apoſtolica promulgaſſet,non ſinerent nouis poſthac recitationibus mutilari:ne prauis occaſio præberetur, quæ medicinaliter fuerant ſtatuta pulſandi: ſed autore cuiuslibet inſaniæ ac pariter errore damnato,ſufficere iudicarunt, vt quiſquis aliquando huius generis communicator exiſteret,principali ſententia damnationis eius eſſet obſtrictus. Quod etiam exemplis productis poſteà facit planum. Quid autem aliud dicit Petrus à Soto,quàm quod ante mille &am plius annos à Gelaſio dictum eſt?qui & ipſe finem aliquem eſſe probandi ſpiritus cupiebat.Et qui ſucceſsit illi Symmachus: Quando paternarum (inquit) regularum deſpiciuntur inuenta,nec eorum quæ benè inſtituta ſunt firmitas vindicatur,huiuſmodi impietatem neceſſe eſt fidei ſemper venire. Nam vbi facilis eſt diſſolutio rationabilis conſtitutionis,ibi omnis ſanctitatis forma corrumpitur, Chriſtus impetitur. Et quis hoc fidelium patienter accipiat? Inſtituta Patrum reuerenda calcantur, & quis non vitæ mortem iuſta electione præponat?Huius verò ſucceſſor Ormiſda: Nec ambigi,inquit,conuenit de rebus ita per fidem definitis ſæpius,& penè ſuperuacanea eſt allegatio, quæ adhibetur inſtructis.Qui verò ſucceſsit his Gregorius, quatuor Concilia quæ ſuam ætatem præceſſerunt, ſicut ſancti Euangelij quatuor libros ſe ſuſcipere & venerari fatetur,quorum fidei ſi quis addere vel adimere aliquid prꝗſumpſerit,eum anathemate ferit.Cunctas(inquit)perſonas quas illa reſpuunt, reſpuo:quas venerantur,amplector:quia dum vniuerſali ſunt conſenſu conſtituta,ſe & non illa deſtruit, quiſquis præſumit aut ſoluere quos ligant,aut ligare quos ſoluunt. Et qui Gregorio ſucceſsit Agatho, ſicut in ſextæ Synodi quarta actione legimus,vnum vel pręcipuum id eſſe bonum iudicat, vt nihil de eis quæ regulariter definita ſunt,minuatur,nihil mutetur vel augeatur,ſed eadem & verbis & ſenſibus illibata

Symm. ad Clerũ Dardaniæ.

Ormiſ.in epiſt. ad Epiphanium.

Greg. in regiſtro lib. 1.ca.24. li. 2.ca.49.li. 3.cap.33.

Agatho Pont.

cuſtodiantur. Habes iam Brenti, quæ fuerit priſcorum Patrum hac ipſa de re ſentẽtia, qui cùm Eccleſiã Catholicã repræſentarint, in Concilijs præſertim Oecumenicis congregati, etiam atq; etiam tecum conſidera, ſi non Catholicè Petrus à Soto explicat, qui ſic explicat, ſicut ſanctos iſtos, tot, tã Catholicos & Orthodoxos Patres, tantis & locorum & temporum interuallis inter ſe diſiũctos, pridem vno quaſi ore, nimirum ab eodem ſpiritu afflatos explicaſſe vides. Quibus omnibus iniquum viſum eſt, vt quæ ſemel eſſent rectè definita, de ijs vel ambigere quiſquam auderet: quod modum & finem tamen aliquem probandi ſpiritus eſſe volebant: id quod nuſquam alibi, quàm in concilijs Oecumenicis rectiùs fieri poſſe perſuaſum habebant.

Quãdo ſit finis probãdi ſecũdum Brentium. Col. 2.

Sed audiamus iam ipſum explicantem Brentium. Quærit (inquit) quando finis erit probandi. Reſpondemus, Tunc finis erit, cùm ſpiritus ſanctus certificauerit nos de vera ſentẽtia, & cùm implebitur in nobis quod Paulus dicit: Inſtructi in charitate in omnes diuitias plerophoriæ intellect' ad cognoſcendum myſterium Dei patris & Chriſti. Hoccine eſt

Reſpõſio.

Brẽti Catholicè explicare? imò hoc eſt feneſtras fabricare ſataniſmo, quem, immanè quantũ in veſtra Germanica Babylone iã progreſſum videre licet. Nihil nunc dicã de vobis Lutheranis, qui cùm hæretici cẽſeri nolitis, patres tamen vos eſſe noſtri temporis hęreticorum apertiùs eſt, quàm vt negare poſsitis. Dicam de ijs qui ſe à vobis ortos glorientur Sacramentarijs: num eſt eorum quiſquã, qui non palàm iactet, ꝙ ſe ſpiritus ſanctus de vera ſententia certificauerit, quodque ſit inſtruct' in charitate, &c. quin etiã eos veſtri ſępè miſeret, qui claram Euangelij lucẽ videre nõdum poſsitis. Num autẽ idẽ etiam non fit ab Anabaptiſtis, qui ſibi certiores etiam videntur quàm Sacramentarij? quòd eos de vera ſententia ſpiritus ſanctus certificauerit, pro qua magis etiam alacriter, & intrepidè, quàm vel illi vel vos, non modò ſupplicij quoduis genus, verùm & mortẽ ipſam quãlibet horrendam

oppetere

oppetere ſunt parati. Iam verò Svuenckfeldiani quid iactāt, quid crepant aliud, quàm afflatum ſpiritus ſancti, quo ſe quidem plenos, vos verò magis etiam eſſe deſtitutos affirmant, quàm nos, qui Patrum noſtrorum veſtigijs incedentes, nec à via regia declinantes, per Dei gratiam Catholici ſumus & Orthodoxi. Idem & alij faciunt, ac fecerunt ſemper hæretici. Vides igitur quid ex eo ſit conſequuturum, ſi quod tu vis Brenti, penes priuatum quemque probandi ſpiritus, Conciliorum præſertim, futura ſit poteſtas: cùm non rarò, ſicut iam antè dictum eſt à nobis, Satanæ ſpiritus transfigurat ſe in angelum lucis, & ſi quicquam aliud, tum diſcretio ſpirituum ſit longè difficillima. Quid enim conſequetur aliud, quàm quod eſſe conſequutum videmus, vt tot ſint fides, quot voluntates, vtque maiores indies progreſſus faciat Sataniſmus? Rectè verò citas illud ex Paulo: Inſtructi in charitate. Nunquid autem inſtructi ſunt in charitate, qui ſe diuidunt ab orbis totius vnitate? Certè non diuidit, ſed coniungit charitas. Quánam itaque ratione poſſunt eſſe inſtructi in omnes diuitias plenitudinis intellectus, qui nō ſunt inſtructi in charitate, qui inflati ſenſu carnis ſuæ, ſe diuidunt ab orbis terrarum vnitate? Num autem vel tibi Brēti, vel cuicunque tandem alij priuato, certiùs eſt promiſſus Spiritus ſanctus, quàm Eccleſiæ vniuerſæ? Quam cùm ab illo regi certum ſit, rectè Paulus eam columnam vocat & firmamentum veritatis. De quouis autem homine priuato dicit Dei ſpiritus: Omnis homo mendax. Præclara ſunt Auguſtini verba, quibus Deum alloquitur: Veritas (inquit) tua, nec mea eſt, nec illius aut illius, ſed omnium noſtrūm, quos ad eius communionem publicè vocas, terribiliter admonens, ne velimus eā habere priuatā, ne priuemur ea. Nam quiſquis id, quod tu ad fruēdum oībus proponis, ſibi ꝓpriè vendicat, & ſuum eſſe vult quod omniū eſt, à cōmuni ꝓpellitur ad ſua, hoc eſt, à veritate ad mendacium. Qui enim loquitur mendacium, de ſuo loquitur. Non mea eſt veritas, dicit

Inſtructi in charita te.

Spirit' ſanctus non vni, ſed Eccleſiæ promiſſus.

Aug. libr. 12 Confeſſionū, ca. 25.

dicit Auguſtinus,ſed neque tua Brenti,neque Philippi, neque cuiuſquam alterius,ſed eſt omnium. Vbi omnes legitimè conueniunt, quandoquidem ad fruendum omnibus propoſita eſt, & omnes ad eius communionem Deus publicè vocauit,ibi demum eſt veritas. Non vult igitur vt quod publicum eſt,id priuatum quiſquam faciat, ne priuetur: non vult,vt quod omnium eſt per charitatem,id ſibi propriè vendicet,aut ſuum quiſquam eſſe velit per contentionem:quòd qui de ſuo loquitur, mendacium loquitur, non veritatem, ſicut ipſa teſtatur veritas.Tu contrà non vis,vt ea ſit veritas, quæ eſt omnium:vis vt priuato cuique de eo ſpiritu veritatis qui datus eſt omnibus, iudicium ſuum interponere liceat,vt quod publicum eſt, priuatum quiſque faciat: vt quod omnium eſt,id ſuum quilibet eſſe velit. Quid igitur aliud vis,quàm vt dum de ſuo quiſque loquitur, mendacium loquatur? At qui Catholicus eſt,non ſuum, ſed qui omnium eſt,qui Catholicæ Eccleſiæ miſſus & promiſſus eſt,ſpiritum ſequitur,memor illius quod ab Ezechiele ſcriptum eſt: Væ prophetis inſipiētibus, qui ſequũtur ſpiritum ſuum, & nihil vident.Itaq; ſuſpectum habet,ſi quid ſibi ſeorſum ab alijs videtur,nihil vult habere ſuum. Quod omnium eſt, quod Catholicum eſt,quod orbis totius Chriſtiani conſenſu receptum eſt, in eo libenter acquieſcit, id verum,id rectum, id amplectendum eſſe cenſet.Etiamſi propter intelligentiæ tarditatem pleraq; non aſſequatur, ſe tamen non intelligendi viuacitate,ſed credendi ſimplicitate tutum fore perſuaſum habet:ac non modò ſe non præfert cæteris, verùm ſibi potiùs cæteros anteponit,ſe cæteros eſſe ſuperiores arbitratur:eos præſertim,de quibus tot ſeculis tantam doctrinę, tantam & ſanctitatis opinionem fuiſſe videt, quoſque Patrum ſuorum veſtigijs incedentes,in Oecumenico Concilio congregatos,vnanimes,vno ore,idem ſentire perſpicit. Non ita tu Brenti, qui dicis: Quòd ſi probatio iam facta eſt in Concilio,quid eſt quòd priora concilia poſterioribus emendātur: & quid

Brentius priuatũ eſſe vult quod Auguſt. vult publicum

Ioan. 8.

Catholic' qualem ſequatur ſpiritũm in iudicãdo.

Ezec.13. cap.

Obiectio Brentij cõtra Concilia.

& quid opus eſt Concilijs poſterioribus, ſi omnia ſunt probata? An non Ioannes, cùm ait: Nolite cuiuis ſpiritui credere, huc etiam ſpectat, ne cuiuis Concilio credamus, ſed Concilia quoq; ipſa probemus?

Nos verò Brenti, priora Concilia poſterioribus nonnunquam emendari non inuiti fatemur. Verùm ita ſicut ab Auguſtino ſcriptum eſt: cum aliquo rerum experimento aperitur quod clauſum erat, & cognoſcitur quod latebat. In ijs enim quæ in facto ſunt, fieri poteſt vt fallatur quandoq; Concilium: vt autem erret in ijs quę ſunt fidei, modò ſit legitimè congregatum, fieri non poteſt. Profer Brenti, vel vnum aliquod Concilium plenarium legitimè congregatum, in quo prioribus plenarijs Concilijs itidem legitimè congregatis contrarium ſit aliquid conſtitutum in ijs quæ ad fidem pertinent: nullum certè proferre poteris. Nam ſi quæ vel Arimini, vel Seleuciæ, vel Syrmij, vel Antiochiæ, vel iterum Epheſi congregata ſunt, protuleris, quandoquidem autoritate Romani Pontificis vel cógregata, vel comprobata iuxta Canones Nicæni Concilij non ſunt, legitimè congregata Concilia dici non poſſunt, ſed conuenticula potius, & conciliabula. Quamobrem in ijs quæ ſunt iuris poſitiui, quæ vel ad externum aliquem ritum, vel ad Eccleſiaſticam pertinét diſciplinam, quoniam proper ſonarum, locorum & temporũ circunſtantia mutationem aliquando requirunt, fit nõnunquam vt priora Concilia poſterioribus emendentur, quòd quædam ſuperioribus ſeculis quadrare poterant, quæ poſterioribus minimè conuenire, vel ipſa magiſtra rerum experientia compertum eſt. Itaque cùm longè ſint omnium vetuſtiſsimi canones, qui vocantur Apoſtolorum, quoniam tamen in eorum pleriſque nimio plus inerat ſeueritatis, quàm poſteriora ſecula ferre nõ poſſe viderentur, factum eſt vt poſterioribus Concilijs emendarentur mitigarenturque. Eſt Canon Apoſtolicus, deponi debere presbyterum fornicantem, quem in Gangrenſi Concilio, ſicut à Gratiano citatur, legimus

Reſpõſio, quõ Concilia priora poſteriori bus emendentur.

Aug. lib. 2. contra Donatiſtas de baptiſmo paruulorũ ca. 3.

Nullũ Cõciliũ legitimũ errauit in iis quæ fidei, in aliis Cõcilia variare poſſunt

Can. Apo. 75.

Diſtin. 82. cap. presbyter.

legimus emendatum, pœnamq́; mitigatam. Sic in Concilio Nicæno conſtitutum fuit, vt Alexandrinus Patriarcha proximum à Romano pontifice locum teneret: cui non ita multò pòſt in Conſtantinopolitana Synodo prima, prælatus eſt Conſtantinopolitanus. Adeò verum eſt quod Iſidori, Gregorij, Hieronymique productis teſtimonijs docet Gratianus, in plerìſque decernendis cauſam, locum, tẽpus, perſonas, conſiderari oportere. Quæ quoniam perpetua non ſunt, fit, vt eiuſmodi etiam plenariorũ Conciliorum decreta nonnunquàm priora poſterioribus emendentur: quæ tamẽ in ijs quę pertinent ad fidem, fixa & immobilia eſſe oportet, ac ſempiterno tempore duratura. Neque propterea non eſt opus poſterioribus Concilijs, quòd omnia iam ſunt probata. Certum enim eſt, pleraq; non eſſe probata. Ad hoc igitur indicunt Concilia, vt ſi qui noui errores emergunt, primo quoq; tẽpore extirpentur. Quibus autem de rebus ad fidem pertinentibus ſemel eſt aliquid in Concilio conſtitutũ, de ijs iterum in alio deliberationem ſuſcipi planè ſuperuacaneum eſt. Niſi fortè ſolum hoc quæratur, num ea doctrina, cuius cognoſcendæ cauſa Concilium edictum eſt, cum expoſitionibus priorum conciliorum conueniat, néc ne: vt ſi eam conuenire cognitum fuerit, recipiatur: ſi minùs, reijciatur. Quemadmodum in Chalcedonẽſi concilio, & quę deinceps ſequuta ſunt, factum videmus.

Cap. 6.

Synod. Cõſtan. ca. 5.

diſtin. 29. Cap. 3.

Non huc ergo ſpectat Brenti, Ioannes cùm dicit: Nolite omni ſpiritui credere, ne cuiuis concilio, quod quidẽ legitimè congregatũ eſt, credamus, ſed ipſa quoq; concilia probemus. Abſit, vt cuiuis priuato ſpiritui, qui & fallere poteſt & falli, de ſpiritu conciliorũ, qui neq; fallere poteſt, neq; falli, iudicandi poteſtas hæc permittatur. Quid enim fide noſtra incertius? quid inſtitutis mutabilius? quid Eccleſiæ ſtatu futurum eſſet perturbatius? Quis quærendi, quis diſputandi finis expectandus foret? cùm ſemper vnicum remedium finiendarum, ſi quæ ſunt exortæ de fide controuerſiæ, Conciliũ

Ioãnes nõ vult probari ſpiritum Cõciliorũ, ſed priuatum potiùs illũ hæreticorum.

Occume-

Oecumenicum habitum fuerit. Vis autem ſcire Brenti, quò ſpectauerit Ioannes, cùm hæc diceret? Præuidebat is venturum te tuique ſimiles, veſtimentis quidem ouium indutos, intrinſecus autem lupos rapaces. Prolaturum te diuinæ legis oracula, quibus prauæ detortis, à veritate mentes hominum abducere conareris. Cùm itaque nulla ſit ad fallendum via facilior, quàm vt vbi nefarij erroris ſubinducitur fraudulentia, ibi diuinorum verborum prętēdatur autoritas, monuit pios omnes, ne ſtatim tibi tuique ſimilibus omnibus fidem haberent, ſed probarent ſpiritus, ſi ex Deo ſint: neque mouerentur, ſi frequens eſſet in ore tuo ſcriptura, quam etiam diabolus aduerſus ipſum ſcripturarum autorem Chriſtum produxiſſe legitur: verùm etiam atque etiam ſecum illud expenderent, quandoquidem non in legendo, ſed in intelligendo ſcripturæ conſiſtunt, tuóne proprio, an vniuerſalis Eccleſiæ ſenſu, & iuxta Catholici dogmatis regulas ſcripturas interpreteris: illúdne quod vbique, quod ſemper, quod ab omnibus creditum eſt, an diuerſum aliquid proferas. Quòd ſi de tuo te loqui, propriumque tuum ſcripturæ ſenſum adferre conſtaret, quin id mendacium eſſet, nihil ambigerent. Nam qui loquitur mendacium, de ſuo loquitur, ſin autem de eo loquereris quod eſt omnium, ſi communem Eccleſiæ ſenſum adferres, ſi quod ſemel per eam eſt in concilio plenario definitum, nihil ab eo diſcrepares, certum haberent hunc ſpiritum ex Deo eſſe, nec quod ab eo profectum eſt, verum eſſe dubitarent. Hic ſanus eſt & catholicus verborum Ioannis intellectus.

Mat. 4.

Quō ſpūs hæreticorum probandus.

Pergit Brentius: In Actis Apoſtolicis Paulus & Silas ingrediuntur Berheæ in Synagogam Iudæorum: Et additur, Eos, qui ſummo genere nati erant, recepiſſe ſermonē cū omni animi promptitudine, quotidiè ſcrutantes ſcripturas, an hæc ita ſe haberent. Principes Iudæorum Berheæ probant & exigunt ad ſcripturas ſacras ſpiritum tantorum Apoſtolorum:

Obiectio ex Act. 17.

lorum: & Aſotus prohibet noſtris principibus, ne conciliorum ſpiritum, ad normam ſacræ ſcripturæ exigant? Quæ hæc eſt impudentia? Quorſum hæc Brenti? Scribitur in Actis, quòd nobiliores eorum, qui Theſſalonicæ fuerunt, ſuſceperunt verbum, ſcrutantes ſcripturas, ſi hæc ita ſe haberent. Quid hoc facit ad rem, qua de nunc agitur? Num ideo ſibi de doctrina Apoſtolorum iudicandi poteſtatem arrogauerunt, quia ſcrutati ſunt ſcripturas? Quàm ſæpè autem accidit, vt ſermonem alicuius ex verbi miniſtris excipiat aliquis, & loca ſcripturarum, ſi quę per eum adferuntur, inſpiciat. Num ideò ſe iudicem illius doctrinæ conſtituit? Nemo prohibet Brenti, quò minùs vel tu, vel quicunque tandem alius velit, ſcripturas ſcrutemini: & an ita ſe res habeat, quemadmodum in decreto Concilij ſcriptum eſt, inſpiciatis. Sed ſi fortè ſecùs alicui veſtrûm videatur, vt propterea decreta cōcilij damnandi poteſtas penes eum ſit, id verò ferendum eſſe non putamus, quin illud eſſe Chriſtianæ modeſtiæ fraternęque charitatis exiſtimamus, vt ſe potiùs aliquis propter intelligentiæ tarditatem pleraque non aſſequutum credat, quàm ita ſe cunctis, qui vnum aliquem in locum ex vniuerſo terrarum orbe congregati de cauſa fidei diſceptaturi venerunt, anteponat, vt aut à ſe ſolo proceſsiſſe, aut ad ſe ſolū perueniſſe Dei verbum perſuaſum habeat.

Reſpōſio.

Proſequitur Brentius: Scilicet quia in lege Moſi ſcriptum eſt, difficilia & ambigua referenda eſſe ad ſacerdotes Leuitici generis, & ad iudicem qui fuerit illo tempore: & qui non obedierit imperio ſacerdotis, ex decreto iudicis moriatur: idcircò ſpiritus Conciliorum non ſunt probandi an ſint ex Deo, idcirco omnia decreta Romani Pontificis agnoſcenda ſunt ſine vllo vel priuatorum, vel principum iudicio, pro oraculis ſpiritus ſancti. Hic certè iuſtificat Aſotus Concilium Caiphæ & Annæ, qui filium Dei crucifixerunt.

De loco Deut. 17. Brentij cēſura.

Reſpōſio. Non iuſtificat vir venerabilis concilium Caiphæ & Annę, ſed verba legis profert. Impletum autem fuit eo tempore, quod.

quod à Propheta ſcriptum eſt: Peribit lex à ſacerdote: nihil vt mirum ſit, ſi à Caipha quoque & Anna, quos non rectè neque ordine ſacerdotium adeptos eſſe conſtat, lex perierit. Quid autem Brenti, ſi quo tu exemplo ex Euangelica hiſtoria producto tibi places maximè, id cauſam tuam oppugnet maxime? Quid ſi nihil potuit adferri validius ad eam, quam nos tuemur, ſententiam confirmandam? Quòd ſi vſquam alibi, hîc maximè iuſtificatur in ſermonibus ſuis Deus, vt vincat cùm à vobis impijs iudicatur. quid enim eſt quod vel tu conaris, vel Caluinus, vel Ioannes à Laſco, vel quicunque tandem alij, qui locum hunc tanquàm Achillem quendam in aciem producunt, ad eam quæ propria eſt Epiſcoporum iuriſdictionem euertendam? Quid aliud, quàm vultis oſtendere, falſum eſſe quod dixit Deus de ſacerdotibus Leuitici generis: Ipſi indicabunt tibi iudicij veritatem? Atqui ô mirabile quoddam ac ſtupendum diuinæ ſapientiæ conſilium. Nuſquam illuſtrior apparuit, quàm hîc diuinæ promiſsionis veritas: nuſquam conuincuntur magis mendacij, quàm hoc loco, qui falſitatis veritatem arguere non verentur. Hîc vel ipſa luce clariùs Deus demonſtrauit, nullam eſſe poſſe tantam hominum iniuſtitiam, quæ iuſtitiam ipſius in gubernatione ſuæ ciuitatis, quæ eſt Eccleſia, quæ promiſsionũ ipſius veritatem labefactare queat. Quid eſſe potuit Anna & Caipha ſceleratius? qd iniuſtius? & horum tamẽ ſcelus ac iniuſtitiam conuertit Deus in occaſionem gloriæ iuſtitięque ſuæ. Noluit morti adiudicari, niſi per horum ſententias: noluit redemptionis noſtræ beneficium abſoluere, niſi per horum miniſterium: horum iudicij exitum ad generis humani ſalutem deduxit, ac veram eſſe promiſsionem ſuam declarauit, qua dixit de ſacerdotibus Leuitici generis: Qui indicabunt tibi iudicij veritatem. Nam in hoc etiam quamlibet iniuſto iudicio, fuit nihilominùs iudicij veritas. Paradoxon hoc tibi videtur Brenti, quod iniuſtum fuiſſe iudicium, iudicij nihilominus in eo fuiſſe veritatem affirmamus?

Eze. 7.

Explicatur locus Deut. 17. Ipſi indicabunt tibi iudicij veritatem

Iudicij veritas etiã penes iniuſtos Chriſti iudices Pontifices ſuis.

mamus? Sed nihil eſt facto facilius, quàm vt hoc tibi manifeſtiſsimis argumentis demonſtremus. Quòd iniuſtum fuerit iudicium concedis tu quoque, & clamat hoc res ipſa, iudices fuerunt iniuſtiſsimi: teſtes qui producebantur, falſi: crimina quæ proferebantur, falſa. Nam neque populum ſeduxerat Chriſtus, neque cenſum dari ceſari prohibuerat, neque blaſphemauerat, neque de templo demoliendo vel cogitare illi in mentem venerat, & tamen in hoc iniuſto iucio, per iudices iniuſtiſsimos veritas iudicij indicata, vera ſententia fuit pronunciata. Quænam illa? Reus eſt mortis. Hanc ſententiam à Spiritu ſancto profectam fuiſſe dubium non eſt. Vnde autem iſtud tibi probabimus? Non recipis niſi Scripturas canonicas. Atqui principem inter eas locum tenet Ioannis Euangelium, in quo conſilium illud Pontificum & Phariſæorum de Chriſto comprehendendo deſcribens Euangeliſta, narrat dixiſſe Caipham:

Ioan. 11. Expedit vt vnus homo moriatur pro populo, & non tota gens pereat. Ac mox ſubdit, Hoc autem à ſemetipſo non dixit, ſed cùm eſſet Pontifex anni illius, prophetauit. Vides Brenti, quemadmodum hoc ipſo Euangeliſta teſte, non defuit ſacerdotio Leuitico ſpiritus propheticus, ſpiritus ſanctus, ſpiritus veritatis, ad id vſque tempus, quo ſeipſum Chriſtus cruentum ſacrificium offerens Deo patri, ſacerdotio & ſacrificio illi finem impoſuit. Tunc enim primùm ſpiritu prophetico deſtitui cœperunt, cuius rei figura fuit velum templi ſciſſum Chriſto mortuo. Simul teſtata

Matt. 23. eſt hoc vox Chriſti, dicentis: Ecce dimittetur domus veſtra deſerta. Neque verò dubium eſt, quin ipſe Caiphas verba ſua non intellexerit, eius nihilominus lingua cùm Pontifex eſſet, ea proferri Deus voluit: ſicut cymbalum, ſic ille magnum quendam & ſonorum tinnitum edidit, quem tamen ipſe non ſenſit. Sed expectas, vt hoc tibi demõſtremus, quomodo verè pronunciari potuerit, cum fuiſſe mortis reum, quem conſtat peccatum nullum feciſſe, nec inuentum eſſe

Quõ Chriſtus reus mortis dici poſsit. 1. Pet. 2.

dolum

dolum in ore eius? Paucis rem accipe. Ex quo tempore primus parens noſter, nihil interdictum Dei reueritus, de vetito ligno guſtauit, factus eſt mortis reus Chriſtus Dei filius. Non quòd ipſe mortem commeruerit, qui fuit ipſa innocentia, ſed quòd reatum & maledictionem peccato primi parentis debitam, quod ad omnes pertranſijt in condemnationem, in ſe ſuſcepit, vt eam coram Deo expiaret: eadem hac reum ſe pro nobis ipſe conſtituit, vt pœnam ſolueret cui obſtricti eramus. Itaq; ſic ipſo volente, poſuit in eo Deus iniquitates omniũ noſtrûm. Noſtra fuit maledictio, noſtra fuerunt peccata quæ pertulit ille in corpore ſuo ſuper lignum: quamque pœnam debebamus nos, eam ipſe pro nobis tolerauit: vt ſicut per inobedientiam vnius hominis peccatores conſtituti fueramus, ſic per vnius ipſius obeditionem iuſti conſtitueremur. Itaque ſicut in Apocalypſi ſcriptum legimus, ab origine mundi, occiſus eſt agnus hic innocens: vel vt Petrus hic ait, præcognitus ante mundi coſtitutionem. Siquidem ab æterno fixum fuit, & immobile patris decretum, vt proprio filio ſuo non parceret, ſed pro nobis omnibus eum traderet morte turpiſsima condemnandum. Cui decreto ſe filius vltrò ſubmiſit. Oblatus eſt enim, quia ipſe voluit, & factus eſt obediens patri vſque ad mortem, mortem autem crucis. Decretum igitur hoc, quod ante mundi conſtitutionem in mente fuit, & idea diuinæ præſcientiæ, per legitimos iudices, hoc eſt, per ſacerdotes Leuitici generis pronunciari Deus voluit, & horum iudicio, quamlibet impij, quãlibet nefarij fuerint & ſcelerati, ſe tamẽ Dei filius vltrò ſubijcere dignatus eſt, vt exemplo ſuo doceret, ſuum in cathedra legitima ſedentibus, qualeſcunq; tandem hi forent, honorem habendum eſſe. Nec falſum illud fuit quod dixerunt: Nos legem habemus, & ſecundum legem hanc debet mori. Fuit enim reuerà lex illa Dei patris, quam vltrò ſuſcepit fili⁹, vt moreretur pro peccatis noſtris. Quæ lex ex decreto Pontificũ cũ cruci Chriſtus affigeretur,

Eſa. 53.
1. Pet. 2.
Rom. 5.
Apoc. 13.
1. Pet. 1.
Rom. 8.
Eſa. 53.
Phil. 2.
Ioan 19.
Chriſtus ſecundum legem debebat mori.

fuit.

fuit conſummata. Quod ipſe confeſſus etiam eſt Chriſtus, cùm pendens in cruce, iamiam inclinato capite ſpiritum traditurus, dixit: Conſummatum eſt. Conſummatum eſt, inquit, fixum illud & immobile Patris decretum: conſummatum eſt quod lex & Prophetæ futurum ꝑdixerunt, iã vmbræ ſublatæ, iã figuræ ſunt impletæ, iã illud ſacrificium vitæ peractum eſt, quo ſolo reconciliari Deo mundus potuit. Neque moriens hoc ſolùm ita dixit Chriſtus, verumetiam cùm à mortuis ſurrexiſſet, ac ſe comitem duobus illis in Emaus euntibus adiunxiſſet, O ſtulti, inquit, & tardi corde ad credẽdum in omnibus quæ loquuti ſunt Prophetæ: Nónne hæc oportuit pati Chriſtum, & ita intrare in gloriam ſuam? Et incipiens à Moſe & omnibus Prophetis, interpretabatur illis in omnibus ſcripturis quæ de ipſo erant. Iam ex ijs Brenti perſpicis, quàm ſtupendo miraculo ſuã Deus iuſtitiã & veritatem inuiolatam conſeruet in illorum iudicijs, quos ipſe in cathedris ad iudicandum conſtituit, quamlibet hi ſint ab omni iuſtitia veritateque remoti. Simul & illud vides, quòd ipſe nobis tela ſuppeditaueris, quibus rectiſsimè configi poſſes. Quod enim illuſtrius exemplum adferri potuit ad probandum, quòd nulla poſsit eſſe tanta pontificum improbitas, quæ impedire queat, quo minùs vera ſit illa Dei promiſſio: Qui indicabunt tibi iudicij veritatem?

Ioan.19. Conſummatũ eſt cur in cruce dixerit Chriſtus.

Luc.24.

Obiectio Brentij.

Sed quid ad hęc Brentius? Verborum quibuſdam præſtigijs fumum lectorum oculis offundere conatur: Hic iuſtificat, inquit, A ſotus concilium Caiphę & Annæ, ac omnes eos qui iuxta ſententiam illorum filium Dei crucifixerunt: damnat autem Ioſephum & Nicodemum, quòd non conſenſerint in ſententiam Caiphæ, & reliquos omnes, qui impietatem & crudelitatem huius concilij improbarunt. An nõ Caiphas erat ſummus ſacerdos? An non concilium erat autoritate Caiphæ, hoc eſt, legitimè, vt A ſotici ſentiunt, congregatum? An non Caiphas & Concilium definierunt filium Dei blaſphemaſſe, ac reum mortis eſſe?

Dicamus

Dicamus igitur iuxta verba legis: Qui ſuperbierit, nolens obedire ſacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo, (hic tum erat Caiphas) ex decreto iudicis moriatur. Moriantur ergo Ioſeph & Nicodemus: moriantur Ioannes & Maria: moriantur Apoſtoli omnes? Talibus verborum præſtigijs perſtringit imperitorum animos Brentius. Verùm iam antè diximus, quòd non iuſtificat conſilium Caiphæ & Annæ Petrus à Soto. Nam vt iuſtum fuerit decretum quo reum eſſe mortis Chriſtum pronuntiatum eſt, nõ propterea iuſtificati ſunt impij iudices, à quibus nihil iure, nihil ordine factum eſſe conſtat, cùm quod ipſi quoque Pilato minimè fuit obſcurum, ex odio & inuidia feciſſent omnia. Sed nihilominus per nefarios hos & ſceleratos operari Deus noſtram ſalutem in medio terræ dignatus eſt: quam pio quidem, ſed humano tamen affectu, quantum in ipſis fuit, Ioſeph, Nicodemus, & Apoſtoli cupiebant impeditam. Quo affectu Petrum etiam dixiſſe Chriſto legimus, cùm eũ de paſsione, & morte ſua loquentem audiuiſſet: Abſit à te Domine, non erit tibi hoc: conuerſum autem Chriſtum dixiſſe, Vade poſt me Satana: ſcandalum es mihi, non enim ſapis ea quæ Dei ſunt, ſed quæ hominum. Itaque ſicut pius in ijs affectus veniam, ſic impius in illis damnationem merebatur ſempiternam. Vtrique arcanum Dei conſiliũ viſi ſunt ignorare. Nam quòd mors Chriſti tantam eſſet mundo ſalutem allatura, neque Pontificibus, neque diſcipulis fuit ſatis exploratũ. Sed ſicut illi ſuum odium erga Chriſtum explere cupientes, eum morti adiudicarunt: ſic ij vicem innocentis dolentes, magno quodam pietatis affectu ſeruatum cupiebant. Atque hic eſt quem in operibus hominum ſpectat Deus. Affectus tuus, inquit Ambroſius, nomen imponit operi tuo: quomodo à te proficiſcitur, ſic æſtimatur. Clariùs autẽ Bernardus: Non materia, inquit, nec exitus actuum, ſed intentionis propoſitum culpas diſcernit & merita. Sic euenit nonnunquam, vt cùm res vna ſit, intentio tamen diuerſa, facta

Reſpõſio. Alij Iudęorũ piè, alij impiè in Chriſtum patientem affecti.

Matth. 16.

Amb. li. 1. de officijs cap. 30.

Bernard.

Ex affectu noſtro opera & merita æſtimantur.

facta quoque faciat diuerſa, quod exemplo de Chriſto tradito producto planum facit Auguſtinus. Cùm enim illud attuliſſet ex Paulo, Proprio filio ſuo non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum. Ecce, inquit, Chriſtum tradidit pater, & tradidit Iudas, nunquid non quaſi ſimile factum videtur? Traditor Iudas, traditor eſt & Deus pater. Abſit, inquit. Non dico, ſed Apoſtolus dicit: Qui proprio filio non pepercit, ſed pro nobis omnibus tradidit illum. Et pater illũ tradidit, & ipſe ſe tradidit. Ait idem Apoſtolus. Qui me dilexit, & tradidit ſemetipſum pro me. Si pater tradidit filium, & tradidit ſeipſum filius, Iudas quid fecit? Facta eſt traditio à patre, facta eſt traditio à filio, facta eſt traditio à Iuda. Vna res facta eſt, ſed quæ res diſcernit patrem tradentem filium, ſeipſum filium tradentem, & Iudam diſcipulum tradentem magiſtrum ſuum? Quia hoc fecit pater & filius in charitate, fecit autem hoc Iudas in proditione. Videtis quia non quid faciat homo conſiderandum eſt, ſed quo animo & voluntate faciat. In eodem facto inuenimus Deum patrem, in quo inuenimus Iudam: Patrem benedicimus, Iudam deteſtamur. Quare Patrem benedicimus, Iudam deteſtamur? Benedicimus charitatem, deteſtamur iniquitatem. Quantum enim præſtitum eſt generi humano de tradito Chriſto, nunquid hoc cogitauit Iudas vt traderet? Deus cogitauit ſalutem noſtram qua redempti ſumus: Iudas cogitauit precium quo vendidit Dominum: Filius ipſe cogitauit precium quod dedit pro nobis: Iudas cogitauit precium quod accepit vt venderet. Quòd ſi vbi res vna eſt, diuerſa tamen facta cenſentur ex intentione diuerſa, quantò magis vbi res quoque diuerſæ ſunt? Iam igitur intelligis Brenti, quàm ineptè dictum ſit à te, Moriantur Nicodemus, Ioſeph & Apoſtoli? quin moriantur potius crudeles & impij Pontifices illi, qui non ad ſalutem & redemptionem humani generis reſpicientes, verùm vt odio ſuo ſatisfacerent, Chriſtum innocentem Gentibus crucifigendum tradiderunt.

Rom. 8.
Auguſtin. de Chriſto, quòd aliter atq; aliter ſit traditus.
Gal. 1.

Quod

Quod autem attinet ad Apoſtolos & diſcipulos Chriſti, ſinant eos abire Pontifices illæſos, vt impleatur ſermo quem dixit Chriſtus, Quia quos dediſti mihi non perdidi ex eis quenquam. Nondum enim ita confirmati fuerant, vt ſi grauior aliquis terror ingruiſſet, conſtanter CHRISTVM fuerint confeſſuri: cùm qui princeps eorum fuit Petrus, ad vnius ancillæ vocem ipſum negauerit: deinde verò priùs illud impletum oportuit, quod à propheta ſcriptum eſt, In omnem terram exiuit ſonus eorum, & in finem orbis terræ verba eorum. Ipſi debebant eſſe teſtes eorum quæ viderant & audierant: per ipſos prædicandum fuit Euangelium hoc omni creaturæ. Poſtremò, potuiſſet exiſtimari, non ſuffeciſſe Chriſti mortem ad expianda peccata noſtra, ſi ſub idem tempus diſcipulorum quoque mors acceſsiſſet, quamobrem alij tempori fuerunt reſeruandi, vt ſicut Chriſtus non priùs mortuus eſt, quàm expleuiſſet omnia propter quæ miſſus erat à patre: Sic & ipſi non priùs pro Chriſto ſanguinem ſuum profunderent, quàm expleuiſſent ea propter quæ miſsi fuerant à filio. Nihil igitur morte dignum fecerunt Apoſtoli, quòd in ſententiam Caiphæ non conſenſerunt, quin eorum pius affectus hic remuneratione potius dignus fuit, ſicut impietas Annę & Caiphæ nullum ſupplicij genus non merebatur.

Ioann. 17.

Apoſtoli ante Chriſtũ mori non debebant.

Pſalm. 18.

Quid autem proferre potuit Petrus à Soto magis aptum & appoſitum ad id quod inſtituerat probandum, quàm locum hunc ex Deuteronomio, quo cuique fit planiſsimum, nõ aliunde quàm ex ore ſacerdotis legem eſſe requirendam? Qui cùm docuiſſet, quẽ in lege gradũ & reges & populi erga doctrinam tenerent, & quemadmodum principi præſcribitur, vt nouerit ſe diſcipulum eſſe legis, non doctorem: & à ſacerdotibus Leuitici generis accipere princeps iubetur exẽplar legis: Ad eos, inquit, non ad reges aut principes mittit eo loco Deus difficilia omnia & ambigua circa legem definienda.

Soti ſentẽtia de loco Deut. 17.

Aſcende, inquit, ad locum quem elegerit Dominus Deus tuus, veniesque ad ſacerdotem Leuitici generis, & iudicem qui fuerit illo tempore, quæresque ab eis, qui indicabunt tibi iudicij veritatem. Vbi & aptiſsimè qui ſit locus non tantùm principum, ſed & populi circa legis doctrinam, oſtenſum eſt. Et facies, inquit, quæcunque dixerint qui præſunt loco, quem elegerit Dominus, & docuerint te iuxta legem eius, ſequerisque ſententiam eorum: nec declinabis ad dextram, nec ad ſiniſtram. Hic igitur eſt, inquit, gradus populi, dubia fidei inquirere à legitimis templi miniſtris: eorũ doctrinam ſequi, non quòd tam eorum ſapientiæ & pietati inniti debeant, illi enim homines erant, fallere & falli poterant, quàm diuinæ promiſsioni, cui non difficile eſt vera docere ſuos, per quoſcunque demùm miniſtros. Iam ne quid deſit principi, audiamus quid circa ſubditos illi incumbat in doctrina legis: Qui autem, inquit, ſuperbierit, nolens obedire ſacerdotis imperio, qui eo tempore miniſtrat Domino Deo tuo, ex decreto iudicis moriatur homo ille: & auferes malum de Iſrael: cunctusque populus audiens timebit, vt nullus deinceps intumeſcat ſuperbia. Hoc igitur reſtat principi erga populum eius, ſuperbiam & inobedientiam erga Dei miniſtros & doctores legis compeſcere, atque ſeueritate legum, ſententiam eorum exequi, ne videlicet in contemptum veniat. Hęc ſunt verba Petri à Soto, non aliunde quàm è ſcriptura ſumpta, quæ vel ipſa luce clarior eſt. Verùm hîc videre licet, quàm verum ſit quod à Tertulliano ſcriptũ eſt, Quòd nihil proficiat congreſsio ſcripturarum aduerſus hęreticos, niſi planè, vt aut ſtomachi quis ineat euerſionẽ, aut cerebri. Iſta hæreſis, inquit, nõ recipit quaſdã ſcripturas: & ſi quas recipit, adiectionibus & detractionibus ad diſpoſitionẽ inſtituti ſui interuertit: & ſi recipit, nõ recipit integras: & ſi aliquatenus integras præſtat, nihilominus diuerſas expoſitiones commentata, conuertit. Tantum veritati obſtrepit adulter ſenſus, quantum & corruptor ſtilus. Quid horum

Tertul. li. de præſcriptionibus aduerſus hęreticos.

non rectè competit in noſtri temporis hæreticos? quorum qui princeps eſt & architectus, nunquid non apertè Iacobi reijcit Epiſtolam, quòd ea ſuo dogmati de ſolius fidei iuſtificatione manifeſtè contradicit? Itaq; vocat ſtramineam, nec in libro ſuo tolerare vult. Sed nec Apocalypſim recipit, nec Eccleſiaſticum, nec Machabæorum, nec alios quoſdam libros, quos habuit ſemper & habet pro canonicis Eccleſia Catholica. Iam verò quas recipit ſcripturas, nónne dum ex bonis Latinis mala facit Germanica, ſuis eas adiectionibus & deprauationibus ad ſui inſtituti diſpoſitionem interuertit? Si quas autem integras præſtat, diuerſas expoſitiones commentatur, quod facilè quiuis in hoc ipſo ſcripturæ loco perſpexerit. Nam cùm Deuteronomij librum neque reijcere poſſit, cùm nunquàm de eo quin ſit canonicus dubitatum fuerit, neque vel adiectionibus, vel detractionibus verba quę ex eo citantur, ad inſtitutum ſuũ interuertere, quid illi reſtabat aliud, quàm vt diuerſam expoſitionem commẽtaretur, & quę clara ſunt & perſpicua ſcripturæ verba, tenebras eis offundere conaretur.

Hæreticorũ in ſcripturæ libros arrogãs & impudens iudicium.

Hoc igitur facit explicans hunc in Deuteronomio locum: hoc facit & eius diſcipulus Brentius, quem loquentem audiamus: Quam legem Aſotus ex Deuteronomio citat, partim eſt cæremonialis, partim moralis. Neque enim talis lex eſt, cui κατὰ τὸ ῥητὸν & ſingulas circunſtantias, omnes aliæ reſpublicæ ſint obnoxiæ. Et diſertè additur, Quodcunque docuerint te iuxta legem Domini. Iuxta legem, inquit, Domini, non iuxta proprium arbitrium. Nec ſolis ſacerdotibus permittit iudicium, ſed adiũgit eis iudicem, qui certè non ſemper erat de tribu Leui, vt teſtatur liber Iudicũ: nec reges qui ſequuti ſunt iudices ante Babylonicum exilium, ex ea tribu genus ſuum ducebant: vt perſpicuè videas principes, quos iſti vocant Laicos, non habere tãtùm vocem conſultiuam, verùm etiam definitiuam. Et cùm hæc cæremonialis conſtitutio cogat tam pontificem quàm iudicem

Explicatio Brentiana loci Deut. 17.

intra limites legis Domini, ac definiat eis certam regulam quam ſequantur, dubium non eſt, quin concedat reo graua to libertatem iudicandi & definiendi, num de cauſa ipſius pronunciatum ſit iuxta legem Domini. Ac ſi quidem perſuaſerit diuina adiutus clementia iudices, vt ſententiam aduerſus legem Dei latam, &c. Quid hoc ad rem faciat quod dicit Brentius, legem hanc partim cæremonialem, partim eſſe moralem, equidem non intelligo, niſi fortè hoc dicere vult, quod magiſter eius dixit Lutherus, Moſen hîc agere non de verbo aut doctrina vel quęſtionibus fidei, ſed de ſententia publicorum & profanorum criminum. De quibus quin agat hîc Moſes, non repugnamus: ſed legis nomen apud Hebræos latiùs patet, quàm vt de criminibus tantùm intelligi debeat, vt omnes etiam dogmatum controuerſiæ ſub eo comprehendantur. Et ſi ſcriptura per aliam ſcripturam, ſicut iſti volunt, neceſſariò venit explicanda, clara ſunt & apud Aggęum, & apud Malachiam ſcripturæ verba, quibus interrogare legem à ſacerdotibus, & ex eorum ore requirere populus iubetur. Proferant iſti contrà vel vnum ſcripturæ locum, vbi legem ex ore principis requirere iuſsus ſit. Interroga ſacerdotes legem, dixit Aggęus, non interroga principes. Cæterùm vt demus hoc Luthero de criminibus hîc agere Moſen, non de doctrina legis, vel ſenſus hoc ipſe communis indicare Luthero potuit, ſi de criminibus iudicium pertinet ad ſacerdotes, multò magis pertinere de lege Dei, cùm præſertim tot ſcripturę locis, quos iam produximus, manifeſtum id cuiuis eſſe queat, ita vt hæc illius tergiuerſatio planè ſit ridicula. Quòd verò negat Brentius, huic legi omnes alias reſpublicas obnoxias eſſe: ſi dicit de illis, quæ non credunt in Meſsiam, quem venturum Iudęi, nos iam veniſſe credimus, audiri fortaſſe poſſet. Quanquam & apud illas gentes quæ Deum non agnouerunt, ſed eidola coluerunt, alia fuerunt pontificum & ſacerdotum, alia regum & principum officia: quòd illis ſacræ, - his

Reſpōſio.

Lutheri interpretatio ridicula.

Aggę. 2.

his profanæ res curæ eſſent. Cæterùm illud pius nemo negabit, quòd Eccleſiæ quædam vmbra fuerit Synagoga. Eſt'ne autem veriſimile, quòd vmbræ illi Deus proſpicere voluerit de ratione, qua ſubortæ de lege quæſtiones & controuerſiæ terminari poſſent: & non pari ſtudio prouidere ſit dignatus Eccleſiæ ſponſæ ſuæ, quam ita charam habuit, vt eam ſanguine ſuo ſibi mundaret, acceptabilemque faceret? Cùm præſertim apud hanc tanto maior eius rei ſit neceſsitas, quanto difficilius eſt immenſam multitudinem, quæ ex omnibus gentibus, nationibus, linguis, populis conſtat, in vnitate fidei contineri, quàm vnum cognatum populum, qualis ille fuit Hebræorum? Qui cùm in Eſau præfiguratus fuerit, quem Deus odio ſe dicit habuiſſe, noſter contrà in Iacob, quem dilexit, quis eſt qui credere queat, maiori populum illum quem reprobauit poſteà, curæ Deo fuiſſe, quàm hunc quem in locum eius elegit: qui non ſecundum carnem, ſed ſecundum promiſsionem ex Iſrael prognatus eſſe dicitur? Non ſuſtulit ordinem ex Eccleſia Deus, quem eſſe voluit etiam in Synagoga. Sed adiunxit, ait Brentius, iudicem ſacerdotibus, qui non ſemper erat ex tribu Leui. Fac hoc ita eſſe, cæterùm cognoſcendi iudicandique poteſtas non fuit niſi penes ſacerdotes Leuitici generis, & iudicem eiuſdem tribus: vt ſi caſu aliquo ex alia tribu iudex adiungeretur, non alio quàm exequutoris munere fungeretur. Quod illa verba clarè videntur indicare: Qui ſuperbierit nolens obedire ſacerdotis imperio, ex decreto iudicis morietur. Sacerdos ſententiam legis explicans imperabat: ſi quis non obtemperaſſet, iudex vt mortis de eo ſupplicium ſumeretur decernebat. Quid potuit magis perſpicuè dici ad diſcrimen inter ſacerdotum & regum officia demonſtrandum? Quid ad hæc Brentius? Videt nullum eſſe tergiuerſationi locum, quærit igitur aliud effugiũ. Hac enim ceremoniali conſtitutione tam pontificem, quàm iudicem cogi dicit intra limites legis Domini, vt iudicet iuxta

Rom. 9.

iuxta legem, non iuxta proprium arbitrium. Quamobrem dubium non eſſe, quin concedat iſta conſtitutio reo grauato libertatem iudicandi & definiendi, num de cauſa ipſius pronunciatum ſit iuxta legem Domini. Quid ſi verba illa Brenti (Et docuerint te iuxta legem eius) quibus tu potiſsimùm niti videris, nec in translatione ſeptuaginta, nec in interpretatione Chaldaica, nec in Hebræo textu reperiuntur? quemadmodum à viro doctiſsimo Alberto Piggio legimus animaduerſum. Iam igitur conciderit omnis hæc tua argumentatio. Sed quis vnquàm audiuit, eundem & rei & iudicis perſonam ſuſtinere debere? Certè ſi res ad hunc modum habet, nemo condemnabitur vnquam. Quis enim erit, qui in ſua ipſius cauſa iudex conſtitutus, condemnare ſeipſum velit? Quorſum autem attinet, aliquem ad iudices remitti, ſi de eorum iudicio reus ipſe poſteà iudicare debet, num iuxta Dei legem, an ſecùs pronunciauerit? Quid opus eſt iſto circuitu? Suo quiſque iudicio potiùs relinquatur, neque fruſtrà vel Epiſcopo, vel principi negotium faceſſat.

Brentius vult eundē & rei & iudicis pſonam ſuſtinere.

Hîc non poſſum quin te appellem, Sereniſsime Rex Auguſte. Tibi enim libellum hunc Brentij dicare, coram te capita doctrinæ, quæ tractantur in eo ſe defenſurum iactare, te iudice virum longè ſui diſsimilē, non doctrina magis quàm vitæ ſanctitate conſpicuum Aloyſium Lipomanum Epiſcopum Veronenſem, qui ſanctæ ſedis Apoſtolicæ legatū apud te agebat, ad diſputandum de illis prouocare veritus non eſt Vergerius. Te igitur appello, atque vt quorſum ſpectēt iſtorum hominum conatus, etiam atque etiam diligēter tecum reputes hortor, moneo, oro & obſecro. Nihil enim eſt aliud, in quo cura eorum omnis conſumitur, quàm vt ordinem perturbare, vt autoritatem legitimi magiſtratus conuellere queant & labefactare. Erras autem SERENISSIME REX, ſi de ſola pontificia iuriſditione abroganda, ſolicitos eos eſſe putas. Etiam regiam ſublatam cupiunt, vt ſit rerum ſtatus is, quem in hiſtoria Iudicum fuiſſe legimus, vbi

Ad Regem Apoſtrophe.

Quo ſpectēt conatus ſectariorum.

Iudic. 17.

vbi ſcribitur his verbis: In diebus illis non erat Rex in Iſrael, ſed vnuſquiſque quod ſibi rectum videbatur, hoc faciebat. In ſumma, hoc volunt, vt quod cuiq; rectum videtur, id credere, id facere cuiuis liceat. Verbo quidem concedunt illi magiſtratui iudicandi poteſtatem, ſed re ipſa prorſus adimunt, cùm reo grauato libertatem permittunt iudicandi & definiendi, num de cauſa ipſius pronunciatum ſit iuxta legem Domini. Verbi gratia: Proponatur in comitijs coram Rege, & ampliſsimo ſenatu illius, doctrinæ caput hoc, Solus Deus pater, & nemo alius adorari & inuocari debet, quòd ille ſolus videt corda noſtra, quod nulla creatura facere poteſt. Et eſt præceptum veteris legis, vt qui quenquam alium adorauerit præter Deum ſolum, occidatur. Ad quem Deum alium interceſſorem, mediatorem, procuratorem habemus nullum, præter vnum Dominum Ieſum Chriſtum. Fingamus autem regem de ſenatorum ſuorum conſilio in hanc ſentẽtiam decretum feciſſe. Dogma hoc falſum eſt, ac pridẽ ab Eccleſia damnatum, cùm ante mille ducentos annos pronunciatum ſit in cõcilio Nicæno, Filium eiuſdem eſſe cum Patre ſubſtantiæ, atque ideò æquè adorandum, æquè inuocandum vt patrem, cùm in forma Dei nihilo ſit patre inferior. Quamobrem qui contrà ſentiunt, eos hæreticos pronũciamus, & ijs quæ debentur hæreticis pœnis afficiendos eſſe decernimus. Quid hîc faciendum docet Brentius? quid verò defendit Vergerius? Licere dicũt reo grauato per eiuſmodi ſententiam contra ſe latam, iudicare & definire, quod de cauſa ipſius non ſit iuxta legem Domini pronunciatũ: cùm nuſquam ſcriptum ſit in vniuerſa lege tam veteri, quàm noua, quòd filius patri ſit conſubſtantialis, nec nomen hoc in ſcripturis vſquam reperiatur. Confidenter igitur & intrepidè dicet reus Regi & ſenatui: An iuſtum eſt in conſpectu Dei vos potiùs audire, quàm Deum? Oportet obedire Deo magis quàm hominibus. Clara ſunt Dei verba: Dominum Deum tuũ adorabis, & illi ſoli ſeruies. Clara ſunt Chriſti verba,

Sitne ſol' De' pater adorand' & inuocãdus?

Acto. 5.
Deut. 6.

Pater maior eſt me,& vos iubetis me contrarium dicere,Pater non eſt maior.Quem hîc oportet audire? Nónne illum de quo patris de cælo vox audita eſt,Hic eſt filius meus dilectus,in quo mihi complacui:hunc audite? Huncigitur audiam,non vos,qui non iuxta legem Domini pronunciatis. Ita reus faciet,ſi Brentium & Vergerium audierit, ac ſi minùs virium habebit,quàm vt magiſtratus legitimi potentiæ reſiſtere valeat:faciet quod Geneuæ Seruetus fecit, occidi ſe potiùs patietur, quàm vt magiſtratus decreto pareat, qui ſicut ſibi videtur,nõ ſecundum legem Domini pronunciauit. Hęc eſt Brentij doctrina,quam tuendam ſuſcepit Vergerius, plena ſeditionis, plena rebellionis contra legitimam poteſtatem à Deo conſtitutam. Volunt enim,vt de iudicio iudicum iudicare ſubditis & reis liceat,vt ſiquidem decreuerit reus iuſtum eſſe,diuinæq́ue legi conſentaneũ,quod à principe pronunciatum eſt,recipiat:ſi minùs,reijciat:Hoc eſt,ſi pronunciauerit iuxta voluntatem rei,ſit ratum: ſi contra, ſit irritũ. Volunt,vt princeps & ſenatus ex populi, non populus ex principis & ſenatus iudicio voluntateq́ue pendeat. Dicam vno verbo: Volunt vt ſit anarchia, vt Eccleſiæ abſque Epiſcopis, vt regna ſint abſque regibus,vt credat quiſque, vt faciat quiſque quicquid viſum cuique fuerit. Hunc regni tui ſtatum eſſe vult Vergerius, hæc eſt aduentus illius in regnum tuum cauſa: vult vt ſibi quiſque rex, vt ſibi quiſq; ſit Epiſcopus, vt in ſua quiſque cauſa ſit iudex. Neque id ſine ſcriptura:Scriptum eſt enim, Feciſti nos Deo noſtro regnum & ſacerdotes,& regnabimus ſuper terram. Hic ſtatus perdidit ferè finitimam nobis Germaniam : hoc eodem ſtatu vult Vergerius vt pereat regnum hoc quoque tuum, quod ſanctus pater tu⁹ florentiſsimũ tibi reliq̃t. Et tu ſcelus hoc ferendũ in terris tuis putabis? & non auferendũ potiùs curabis?

Ioan. 14. *Matth. 17.* *Incommoda doctrinę Brentij atque Vergerii.* *Apoc. 5.*

Quamuis autem oculis multorum teſtatius ſit, quem hoc doctrinæ ſuæ genere Germanię ſtatũ iſti reddiderint,nõ nulla tamẽ verba viſum eſt hîc adſcribere Eraſmi Roterodami,

qui

qui diligentiùs Germaniæ ſtatum hunc deſcripſit in epiſtola quadam, quam edidit contra pſeudoeuangelicos, tanto maiore fide dignus, quòd inter eos ipſos vitam degebat, qui ſe maximè iactabant Euangelicos, vt oculatus eorum teſtis fuerit. Sic autem ille ſcribit: Excuſſum eſt iugum humanarum conſtitutionum, ſed vbi ſunt qui ſubmiſerunt ceruicē ſuaui iugo Domini? Et interim cōſtitutiones humanæ conſtitutionibus humanis, imò parum humanis mutantur. Titulus modò mutatus eſt, vocantur enim verbum Dei. Cæterùm res adeò nihilo eſt mitior, vt complures boni viri pręferant vltroneum exilium iſti magnificè decantatæ libertati. Atq; adeò proceres quidā, & anteſignani iſtius factionis cū nondum ad Epiſcoporum dignitatem, opes & ditionem peruenerint, tamen eiuſmodi ſpecimen de ſe præbent, vt ego me malim in Epiſcoporum, quàm in horum poteſtatem tradere, ſi detur optio. Malimq; potentiſsimi Cæſaris ferre iugū, quàm quorundam magiſtratuum Euangelicorum, quamuis humili ſorte. Sic excutiunt iugum hominum, qui veſtro euangelio ſubmittunt ceruicem: magis vereor ne plerique pro graui iugo hominum portent grauius iugum diaboli.

Eraſmi teſtimoniū de ſecta Lutheri ferociente, in epiſto. de pſeudoeuangelicis

Vides quæ fuerit illius ſententia de magiſtratibus iſtis Euangelicis, quemadmodum eorum intollerabilem quandā tyrannidem & inſolentiam deſcripſerit: quæ tanta eſt, vt etiam ciuilis magiſtratus ab illis metuere ſibi neceſſe habeat, ne ſi quando ſit eis viſum, contra ſe populi ſeditionem concitent. Sed audi quæ ſequuntur. Excuſſa eſt obedientia Epiſcoporum, ſed ita, vt ne prophanis quidem magiſtratibus pareatur. Iuſto Dei iudicio factum eſt, vt qui datis à Deo ſibi ſuarum animarū paſtoribus & Epiſcopis parêre noluerūt, eorū viciſsim iugū, qui ſubiecti ſunt eis, ferendū eſſe nō putēt. Audiui ex magiſtratu cuiuſdā ciuitatis, qui ſib videbat̄ Euāgelicus, cū diceret, magnā olim ſenatus fuiſſe reuerentiā, populi quoq; magnā obediētiā, nūc eò rē recidiſſe, nulla vt ſit ſenat⁹ autoritas, populi verò ſumma licētia. Sic iſti ſuis vidēt oculis

Aliud teſtimonium Eraſmi.

ac modò non manibus etiam ſuis contrectant, fructus quos nobis tulit hoc Euangelium, neque tamen adduci poſſunt, vt ad officium ſanitatemque redeant. Pergit Eraſmus: Olim Chriſtiani ſub Ethnicis principibus quietè viuebant, ſtudioſe cauentes, ne quam ſeditionis occaſionem darent, exhibentes honorem, cui debebatur honor: vectigal, cui vectigal: tributum, cui tributum: hortabantur Chriſto initiatos, vt eidololatris etiam magiſtratibus obtemperent: pro illorum incolumitate quotidiè Deũ orabant: At iſte populus tam Euangelicus, etiam Turcarum principi dicitur eſſe deteſtabilis, quem ait ſeditioni natum. Quos ſubinde tumultus excitat? Quoties quàm leuibus de cauſis procurrit ad arma? ne ſuis quidem Eccleſiaſtis ſatis obtemperans, niſi dicant blanda auribus: profligandi etiam, ſi liberiùs in vitam eorum inuehantur, aut ab opinione diſſentiant. Ecce quorſum res redijt. Cùm iſti qui ſe vocant verbi miniſtros, omne iudicium ac propemodum imperium omne traduxerint ad vulgum, eò tandem ventum eſt, vt iam doctrinę ſuæ non auditores, ſed iudices habeant eos qui ſunt de vulgo: vt ex illius iudicio pendêre cogantur, nec alia quàm quæ ſunt illi grata prædicare audeant. Non poſſum hic quin commemorem, quid mihi quandoque acciderit. Agebam cum quodam verbi miniſtro, qui quamuis homo fuerit rudis & indoctus, quoniam tamen ex ijs libris ad populum conciones habebat, quos ei mercatores & opifices nonnulli ſuppeditauerant, non mediocrem ſibi gratiam & autoritatem apud multitudinem imperitam conciliauerat: Sed volebat is tamen videri Catholicus. Quærebam ex illo, quî fieret, quòd cùm eſſet in templo populus, nulla prorſus in eo ſigna pietatis & religionis apparerent, atq; haud aliter, quàm ſi nullis Chriſtianæ fidei myſterijs initiati forẽt ita ſe gererẽt: pleriq; ne caput quidem aperirent, ſi quãdo ſacroſanctũ Chriſti corpus & ſanguis oſtenderetur? Reſpondit ille: ſua culpa non fieri: ſæpè ſe contra eos hanc ob cauſam è ſuperiore loco in Eccleſia detonaſſe.

detonaſſe,verùm nō proficere quicquam. Sed audiuiſti, inquit,ſermones meos:DIC ſi quid in eis reprehendendum eſſe putes,facilè me corrigi patiar. Audiui, inquā, ſermonē vnū & alterū.Non reprehēdo quę tunc à te dicta ſunt.Sed cū ſancta nūc ſit hebdomada,qua ſolent hoīes delicta ſua per confeſsionē ſacerdoti factā expiare,& ad ſacramentū altaris accedere,mirari ſatis non potui, ꝙ neq; de pœnitentiæ, neq; de Euchariſtiæ ſacramento mentionē vllam feceris.Tum ille,ſi quid,inquit,illis dicerē, quod in libellis ſuis non haberent, eueſtigiò cuncti ſe proriperent de templo. Ego verò, Tu ergo,inquam,ea de ſuperiore loco prædicas, quę continentur in libris,quos ipſi tibi ſuppeditant,quorum exēplaria & ipſi domi ſuæ habent:& non ea potiùs, quæ præſcribit Epiſcop⁹, qui & ipſe tibi librum miſit,iuxta quem populum inſtitueres? Nunquid non æquius eſſet ab Epiſcopo tuo te doceri, quales tibi ſermones ad populum habendi eſſent, quàm ab aliquo de fece vulgi?Obſtupuit ille miſer,nec habebat quod reſponderet:ac verbi quod ei imprudenti exciderat,vehemēter eum pœnituit.Quàm eſt aūt res iſta præpoſtera? Doctorem legis ex imperitæ multitudinis iudicio pendêre, ac ad illius nutum ſermones ſuos accommodare? Sed audiamus adhuc Eraſinum loquentē:Initiò,inquit,tantùm nō erat DEUS illis Lutherus,nunc ijſdem prorſus delirat,ꝙ nouum de EUchariſtia dogma non recipiat.Nouam verò libertatem EUANgelicam,impunè facere,ſentireq; quod cuiq; libitum eſt,&c. En quale iudicium eſt imperitæ multitudinis. Principiò Lutherum omnia iuxta legē Domini docere iudicauerat.Poſteaquàm exortus eſt Zvuinglius, iam Lutherum ſecùs quàm eſt in lege,Zvuinglium contrà iuxta legē DOMINI docere maior vulgi pars definit.Hi ſunt iudices,ad quos remittūt principes Brentius & Vergerius,qui aliud hodie,aliud cras pronunciant.EX horum & non è ſacerdotum ore contra clara & aperta ſcripturarum teſtimonia legem eos requirere iubēt.

Profert autem & alias ſcripturus Brētius:Quid pluribus,

Alia Brētiratiocinatio.
Pſalm. 137
Matt. 10.

inquit, opus? cùm Pſalmus dicat: Confiteantur tibi Domine omnes reges terræ, quoniam audierunt verba oris tui. Et Chriſtus: Omnis qui confitebitur me coram hominibus, confitebor & ego eum coram patre meo: perſpicuum eſt, quòd vt priuatus priuatam, ita princeps publicam habeat de doctrina religionis poteſtatem iudicandi & decidēdi.

Reſponſio

Quod eſt hoc per Deum immortalem nouum collectionis genus? An idem eſt Brenti, Confiteri Domino, vel confiteri Chriſtum, quod iudicare vel decidere de doctrina religionis?

Alia pars argumēti Brentiani.

Idem, inquit Brentius: Nemo enim poteſt ex vera & certa fide, idque periculo omnium rerum ſuarum terrenarum confiteri Chriſtum filium Dei, & Euangelium eius coram hominibus, niſi antè cognouerit Chriſtum, & ſtatuerit Euangelium quod ſequitur, eſſe verum & certum Euangelium Chriſti.

Reſponſio

Eſt ita Brenti, tenetur quiſque cognoſcere Chriſtū, tenetur ſtatuere quod ſequitur Euangelium, eſſe verum Euangelium Chriſti: ſed nunquid è ſuo ipſius, & non ex Eccleſiæ totius iudicio? Nunquid priuatus priuatam, princeps publicam debet habere iudicādi poteſtatem? Quid ex hoc ſequeī aliud, quàm vt tot ſint fides, quot voluntates, quot hominū iudicia? Poſſem tibi prouinciam oſtendere Brenti, vbi princeps cū paucioribus tuam, reliquus verò populus multo maiore ex parte Philippi doctrinā de quodam religionis capite veram eſſe iudicauit & decidit. Neq; multū res abfuit à ſeditione. Talis eſt doctrina veſtra ad ſeditiones excitandas facta.

Non eſt neceſſe quoſuis noſſe omnia de religione.

Atqui Brenti, non tenetur è vulgo quiuis omnē religionis doctrinā exactè noſſe, multominus de ea iudicare. Simplicium fides in maiorū fide ſaluatur. Documento nobis eſſe poteſt veteris teſtamēti populus, cuius maxima pars quantę fuerit ſimplicitatis, vel Phariſæorū illa verba planum faciūt,

Ioan. 7.

Turba hæc quę non nouit legē, maledicti ſunt. Atqui ex hac turba multi ſaluati ſunt: ex Phariſæis illius tēporis vix quiſquam. Ex hac turba ſibi Chriſtus elegit Apoſtolos, rudes piſcatores: ex Phariſæis ad munus Apoſtolicum ex duodecim

adſciuit

adſciuit neminem. Quę ſtulta ſunt mundi elegit Deus, vt confunderet ſapientes. Tu verò Brenti, vis tuos omnes eſſe ſapientes, vis eſſe doctores, vis eſſe iudices, & deciſores? Sed audi quod ab Auguſtino ſcriptum eſt: Melior eſt, inquit, fidelis ignorantia, quàm temeraria ſcientia. Scientia enim inflat, charitas ædificat. Surgunt indocti (dicit idem alio loco) & rapiunt cælum, & nos cũ doctrinis noſtris ſine corde, ecce vbi volutamur in carne & ſanguine. Ante quẽ etiã Irenæus, Melius eſt, inquit, nihil omnino ſcientem quempiam credere Deo, & perſeuerare in eius dilectione, quæ hominem viuificat, nec aliud inquirere ad ſcientiam, niſi Ieſum Chriſtum filium Dei, qui pro nobis crucifixus eſt, quàm per ſermones & multiloquium in impietatem cadere. Fides tua te ſaluum fecit, dicit Chriſtus, non exercitatio ſcripturarum. Habet, inquit Hilarius, non tam veniam quàm præmium, ignorare quod credas: quia maximum fidei ſtipendium eſt, ſperare quæ neſcias. Tantum abeſt vt ij præſtantes doctrina viri, iudicandi decidendique poteſtatẽ de cauſa fidei vulgo tribuendã eſſe putauerint, vt eius etiã ignorantiã nõ venia modò, verũ etiã præmio dignã iudicauerint. Nõ enim habet neceſſe quiuis de vulgo noſſe oĩa myſteria fidei: charitatẽ habere illi neceſſariũ eſt, quę etiam abſq; literis diſcitur, ſicut apud Clementem presbyterum Alexandrinum legimus. Itaq; ſi ſciat is qui de vulgo eſt, Dominicã orationem, Angelicam ſalutationem, Symbolum, Decalogum, & nonnihil prætereà de ſacramentis, baptiſmi præſertim, pœnitentiæ, & Euchariſtiæ, deq; ritibus & præceptis Eccleſiæ, alia eum noſſe myſteria de neceſsitate ſalutis non eſt. Turbam enim, ſicut rectè dicit Auguſtinus, non intelligendi viuacitas, ſed credendi ſimplicitas tutiſsimam facit. Ex qua ſi quis etiam ea quæ iam commemorauimus, nõ exactè nouerit omnia, modò ſciat & credat Ieſum Chriſtum & hunc crucifixum, qui traditus eſt propter delicta noſtra, & reſurrexit propter iuſtificationem noſtram, iã confeſſus eſt Chriſtum,

Aug. de verbis Apoſtoli ſermo. 20.
1. Cor. 8.
Idem libr. 3. confeſſionũ cap. 8.
Irenę. lib. 2. cap. 45.
Luc. 8.
Hilari' li. 8. de Trinitate.
Credendi ſimplicitas à vulgo requirenda.
Clem. li. 1. pædagog. cap. 11.
Quæ ſint ſimplicib' de Religione ſcitu magis neceſſaria.
Aug. cõtra epiſtolam Manichæi quam vocant fundamentũ. cap. 4.
Epiſt. 102. ad Euodium.

Chriſtum,& confitebitur eũ viciſsim Chriſtus coram patre ſuo,qui in cælis eſt. Nam ſicut alia omnia,ſic & hoc præclarè dictum eſt ab Auguſtino: Si propter eos ſolos Chriſtus mortuus eſt, qui certa intelligentia poſſunt, quæ ad fidem pertinent, diſcernere, penè fruſtrà in Eccleſia laboramus: plures enim ſunt qui non poſſunt. Quare nihil dubitandũ eſt, quin ſimplices in fide maiorum ſaluentur. Quod etiam

Greg.lib. 1.ca.25.moralium.

figuratum eſſe docet Gregorius in eo, quod ſcribitur in libro Iob,Boues arabant,& aſinæ paſcebantur iuxta eos. Aſinæ quoſdam ſignificant ſimpliciter viuentes: quæ rectè paſci iuxta boues dicantur, quia mentes ſimplicium, etiam cũ alta capere non poſſunt, eò magis vicinæ ſunt,quò & fraterna bona,ſua per charitatem credunt, cumq; inuidere alienis ſenſibus neſciunt,quaſi in paſtu ſe minimè diuidunt. Simul ergo ſe aſinæ cum bobus reficiunt, quia prudentibus coniunctæ tardiores,eorum intelligentia paſcuntur. Iudicet igi

1.Corin.2.

tur idiota, ſe nihil ſcire niſi Ieſum chriſtum,& hunc crucifixum:credat prætereà ſanctam Eccleſiam Catholicam: quicquid ab ea traditur,id pro certo & indubitato habeat. Abſit autem vt de doctrina illius, quam in omnibus aſſequi non poteſt,iudicare velit:quin ſe potiùs,quantus quantus eſt,illius iudicio ſubmittat,nec ſecùs aliquid, quàm ab ea traditũ eſt,vnquam ſentiat. Hoc ſufficit idiotæ, quem iudicandi de doctrina religionis decidendiq́ue partes ſibi ſumere fas non eſt.

Brentius pro ſe citat locum Matth.15. de cecis ducibus cecorũ omittendis.

Proſequitur Brentius:Et quid ſibi grauiſsima illa cohortatio Chriſti,Omittite illos,ceci ſunt,&duces cecorũ.Quòd ſi cecus ceco dux fuerit,ambo in foueam cadunt: aliud vult, quàm vt ſumma cura & ſtudio caueamus, ne cecum ducem ſequamur? Quare hic eſt limes,hic eſt gradus principum,vt curent doctrinam non tantùm politicæ honeſtatis, verumetiam ſpiritualis religionis ac pietatis. Et vaniſsimum eſt quod Aſotus in ſcripto ſuo nunc huc, nunc illuc balbutit, principes & populos nec poſſe nec valere,nec debere diſſen-

ſionem

ſionem hanc circa fidem, vt ipſe loquitur definire.

Rectè locum hunc adducis Brenti, audiendus enim eſt Chriſtus, quando monet vt omittantur aliqui, quòd ſint ceci & duces cecorum. Monet autem Chriſtus, non per mendaces hæreticos, quorum ora, ſicut apud Originē legimus, diabolus aperit, verùm per Catholicos Epiſcopos & ſacerdotes. Per hos igitur cùm hortatur populum, vt te tuique ſimiles omittat, qui percuſsi eſtis cecitate & amētia, dum vos ipſos nimio plus amatis, & orbis terrarum iudicio veſtrum iudicium anteponentes, ab eo vos per ſummam impietatem præciditis, tenetur populus Chriſtum in illis loquentem audire, & omiſsis vobis, ad eos ſe conferre, à quibus ſanam doctrinam perdiſcere queat. Reſponſio Orig. Ho. 4. in Exodum.

Iterum Brentius reprehendit venerabilem virum Petrum à Soto, quòd is exemplo regis Oziæ conatur deterrere principes à ſuſcipienda cognitione & iudicio de doctrina religionis. Atqui nullum exemplum verſatur crebriùs in ore Catholicorum omnium, quoties hoc argumenti genus tractant: quod etiam vetuſtiſsimum illum Dionyſium Areopagitam Pauli diſcipulum, ſanctum Martyrem Cyprianum, beatum Ioannem Chryſoſtomum, & alios produxiſſe legimus. Cæterùm Chryſoſtomi verba libet adſcribere: Rex, inquit, cùm eſſet, ſacerdotij principatum vſurpat: Volo, inquit, adolere incenſum, quia iuſtus ſum. Sed mane intra tuos terminos. Alij ſunt termini regni, alij termini ſacerdotij. Ille quidē ea quæ ſunt in terris ſortitus erat adminiſtranda, cæterùm ſacerdotij ius è ſupernis deſcendit. Quæcunque ligaueritis ſuper terram, erunt ligata & in cælo. Regi ea quæ hic ſunt, commiſſa ſunt, mihi cæleſtia. Mihi cùm dico, ſacerdotem intelligo. Itaque cùm videris ſacerdotem indignum, ne traducas ſacerdotium: non enim oportet damnare res, ſed eum qui re bona malè vtitur. Quandoquidem & Iudas proditor fuit, verùm non ob id accuſatur ordo Apoſtolicus, ſed illius animus. Nec crimen eſt ſacerdotij, ſed ma- De exēplo Regis Oziæ. Chryſ. de verbis Eſaię Hom. 4. tom. 1. Diſtinguēdum inter vitia & ordinē, perſonā & officiū ſacerdotum.

lum animi. Et tu igitur ne ſacerdotium vituperes, ſed ſacerdotem malè re bona vtentem. Etenim ſi quis tecum diſputet, dicatque, vidiſti illum Chriſtianum? reſpondeto, At non ego de perſonis, ſed de rebus tibi loquor. Alioqui quot medici facti ſunt carnifices, ac venena pro pharmacis dederunt? non tamen artem vitupero, ſed malè vrentem arte. Quot nautæ malè rexerunt nauigia? verùm non ars nauigandi mala eſt, ſed illorum animus. Si Chriſtianus fuerit improbus, ne incuſes profeſsionem & ſacerdotium, ſed re bona vtentem malè. Regi corpora commiſſa ſunt, ſacerdoti animæ. Rex maculas corporum remittit, ſacerdos autem maculas peccatorum. Ille bellum gerit cum Barbaris, mihi bellum eſt aduerſus dæmones. Maior hîc principatus. Propterea rex caput ſubmittit manui ſacerdotis. Et vbique in veteri ſcriptura ſacerdotes vngebant reges. Verùm rex ille ſua tranſiliens ſepta, modumque regni trãſgreſsus, conatus eſt aliquid addere, atque ingreſſus eſt templum, cum autoritate incenſum adolere volens. Quid igitur ſacerdos? Non licet tibi Ozia, adolere incenſum. Vide libertatem, vide mentem ſeruire neſciam, vide linguam cęlos attingentem. Non licet tibi rex adolere incenſum. Non eſt fas venire in ſancta ſanctorum: tranſcendis ſepta tua, quæris tibi non conceſſa, eoque quæ accepiſti perdes. Non licet tibi adolere incenſum, ſed ſacerdotibus iſtud datum eſt. Non tuum eſt hoc, ſed meum. Num mihi tuam vſurpaui purpuram? ne vſurpes meum ſacerdotium. Vides quemadmodum non aliud Petrus à Soto dixerit, quàm quod à Chryſoſtomo dictum audis. Sic enim Petrus loquitur: Huius rei exemplum in Ozia rege ſcriptura nobis oſtendit. Legimus enim eũ lepra grauiſsima percuſſum, non quòd quicquam detraheret diuino cultui, ſed quòd potiùs nimio pietatis zelo, ſacerdotum munus præoccuparet, velletque incenſum offerre, quem magis decebat expectare, vt pro eo ſacerdotes offerrent. Sed & exemplum Ozæ deterre

Aliud officiũ Regis, aliud ſacerdotis.

Exemplũ Oziæ. 2. Para. 26.

deterrere debet eò vehementiùs, quò ſimplicius ille, & præter omnem temeritatem, manum admouere vt arcam Dei iamiam ſe inclinantem ad ruinam teneret, credidit ſibi licere, ſed tamen occiſus eſt à Domino, qui docere hoc exemplo voluit, neminem ita pro Deo æmulari debere, vt transgrediatur terminum ſuum. Quod dixerat Chryſoſtomus: Mane intra tuos terminos, non licet tibi adolere incenſum, tranſcendis ſepta tua: hoc dixit Petrus à Soto, neminem ita pro Deo æmulari debere, vt transgrediatur terminum ſuum. Intereà tamen grauiter à Brentio redarguitur. Quam tandem ob cauſam? Quia non cogitauit de vero diſcrimine vocationum. Arguit eum impudentiæ & mendacij, quòd dixerit, nihil Oziam diuino cultui detraxiſſe. Quid autem dicturus es Brenti, de Dionyſio Areopagita, qui maius etiam quiddam auſus eſt dicere? Sic enim loquitur: Quid enim inconueniens Ozias faciebat Deo incenſum offerens? Quid autem Saul ſacrificans? Quid violenti nimium dæmones, cùm Ieſum Dei filium veriſsimè prædicarent? Sed profectò à Theologia omnis alienus interdicitur epiſcopus: vnuſquiſque enim miniſterij ſui ordinem ſeruare debebit. Plus aliquid à Dionyſio dictum eſt, quàm à Petro. Nam nō modò nihil Oziam diuino cultui detraxiſſe, ſed nec inconueniens quidem aliquid feciſſe narrat. Num & hunc impudenter & mēdaciter ſcribere dices? Veriſsimè Brenti, Petr' à Soto negat Oziā diuino cultui quicq̄ detraxiſſe. Veriſsimè & ante eum Dionyſius negat eū inconueniens aliqd feciſſe. Nā ſi rem ipſam ſpectes, nihil diuino cultui detractum, nihil eſt inconueniens factum: in perſona peccatum eſt, non in re. Feciſſet hoc ſacerdos aut Epiſcopus, quādoquidem officio ſuo functus eſſet, gratum Deo munus præſtitiſſet. Quoniam verò fecit rex, præter, vel contra potiùs vocationem ſuam, ideò pœnas debitas luit, quòd ordinem ſui miniſterij non ſeruauit. Sed malo vt Baſilium te docentem audias. Poteſt, inquit, fieri vt ſit aliquid propria ſua ratiōe & volūtas Dei & bonū:

Alterū exemplum Ozę.

Dionyſ. in epiſt. 8. ad Demophilum.

Baſil in regulis contractioribus regula 276.

S 2 quando

quando verò præter perſonæ vel temporis rationem vſurpatur, iam Deo acceptum non ſit. Vt exempli gratia: Voluntas Dei erat, & bonum erat incenſum offerre Deo, verùm acceptum illi nõ erat, cùm fieret à Dathan & Abiron. Vides Brẽti, quàm nullam cauſam habueris, cur tam acerbis conuitijs in virum pietate præſtantem debacchareris? Sed quid faceret aliud progenies viperarum?

Neq; ſcripturis neque praxi Eccleſiæ conſentaneum eſt, principes de doctrina cognoſcere.

Falſum eſt autem, quòd non rectè regis hoc exemplum accõmodari dicis ad eos qui cognoſcunt de doctrina: quodque aſſeris cognoſcere doctrinam veræ religionis, & iudicare in controuerſia de varijs ſententijs partium in doctrina verbi Dei, non eſt ſolius familię Aaronis, ſed cuiuſuis pij hominis in populo Dei, ac præcipuè regum & principum: illius quidem vt priuati, horum autem vt publici magiſtratus. Profer quæſo vel vnum ſcripturæ locum Brenti, vbi ex regis ore legem requirere Deus iuſſerit. Sicut nos ex Malachia, ex Aggæo, ex Deuteronomio teſtimonia produximus, quibus docuimus, ſacerdotes interrogandos eſſe legem: ad ſacerdotes referendum eſſe, ſi quid fuerit difficile & ambiguum: herbam tibi non inuiti dabimus. Non ſcriptura modò, verùm & Eccleſiæ totius praxis iam indè ab Apoſtolorum temporibus ad hæc vſque noſtra, huic tuæ ſententię reclamat, ſicut ſuo loco demonſtrabimus. Quamobrem non minùs peccat princeps cùm cognoſcit doctrinam veræ religionis, & indicat in controuerſia de varijs ſententijs partium in doctrina verbi Dei, quàm cùm vſurpat ſibi officium adolendi thymiamatis. Quòd ſi verò tantum hoc peccatum eſt in principe, quanto maius eſt flagitium in priuato? Fides noſtra Brenti, non eſt huius aut illius prouinciæ, multominus huius aut illius priuati hominis, ſed vocatur, & eſt Catholica: verùm apud vos, aut ſuam quiſque priuatam & ſolitariam fidem habet, aut ita credit, ſicut princeps iuſſerit.

Pergit docere Brentius, quòd etiam priuatum hominem

de do-

de doctrina religionis iudicare fas eſt. Lex, inquit, Moſis armat manus cuiuſuis etiam priuati hominis, aduerſus eum qui ſuadet idololatriam ſectandam. Si tibi, inquit, voluerit perſuadere frater tuus clàm, dicens, eamus, & ſeruiamus dijs alienis, quos ignoras tu & patres tui: non acquieſcas ei, nec audias, nec parcat ei oculus tuus, vt miſerearis & occultes eum: ſed STATIM INTERFICIES. Sit primùm manus tua ſuper eum, & poſt te omnis populus mittat manũ. Qui iubet quemuis etiam priuatum hominem in Eccleſia populi Dei tam ſeueriter animaduertere in ſuaſorem idololatriæ, an non eâdem ſeueritate exigit, vt de idololatria iudicet, ac alienos deos à vero Deo diligenter diſcernat? Quòd ſi maiores noſtri exercuiſſent ſeueritatem huius legis aduerſum eos, qui primi deſerta doctrina prophetica & Apoſtolica, introduxerunt in Eccleſiam filij Dei noua, & aliena ſacra, quæ ignorauerunt patres noſtri, nouas & impias ſectas monaſticas, quas deteſtatur verbum Dei, nouam & Ariſtotelicam doctrinam religionis, quam abominatur Euangelium Chriſti, non dubitamus quin rectiùs ſeſe haberent res Chriſtianorum, & tranquillior eſſet Eccleſia filij Dei. Quid autem Brenti, ſi non modò priuatus aliquis ex vulgo, verùm & tu, qui tibi præ cæteris catus & prudens eſſe videris, idololatriam eſſe iudices, qui eſt ipſiſsimus Dei cultus? Nunc audi qui ſint hi dij alieni, quos prohibet ſequi ſcriptura. Audi autem non me, qui mihi nullam autoritatẽ arrogo, ſed eos, qui vixerunt ante mille ducentos propè annos, in quibus Dei ſpiritum loquutum eſſe perſuaſum habemus. Ac primo loco virum illum excellenti pietate doctrinaque, ac ſingulari quadam perſuadendi vi præditum Vincentium Lirinenſem, Vetus, inquit, Teſtamentum allegorico ſermone deos alienos appellare conſueuit noua dogmata: eò quòd ſcilicet ita ab hæreticis ipſorum opiniones ſicut à gentilibus dij ſui obſeruentur. In quam ſententiam etiã ſcribit æqualis eius Auguſtinus: Eſt, inquit, alius deterior & inferior cultus

Brentius ꝓbare conatur, priuato fas eſſe de doctrina iudicare.

Deut. 13.

Reſpõſio.

Vincent. Lirinen.

Hæreſes & errores idola ac dij alieni.

reſiarchæ? Sed audi quemadmodum hunc locum tractet Vincentius: Scribit, inquit, in Deuteronomio beatus Moſes, Si ſurrexerit in medio tui propheta, aut ſomniũ ſe quis vidiſſe dicat: id eſt, magiſter in Eccleſia conſtitutus, quem diſcipuli vel auditores ſui ex aliqua reuelatione docere arbitrantur: & dixerit tibi, Eamus & ſequamur deos alienos, quos ignoras, vt ſeruiamus eis: Qui ſunt dij alieni, niſi errores extranei? quos ignorabas, id eſt, noui & inauditi: & ſeruiamus eis, id eſt, credamus eis, ſequamur eos. Quid ad extremum? Non audias, inquit, verba prophetæ illius. Vos notat hæc lex Brenti, vos nõ audiri iubet: de vobis hoc ſtatui præcipit, quod tu maioribus literis ſcribi feciſti. quod ſi factum fuiſſet anno ab hinc quadrageſimo ferè, quãdo primùm deſerta doctrina Prophetica & Apoſtolica, introduxiſtis in Eccleſiã filij Dei noua & aliena ſacra, quæ ignorauerũt Patres noſtri, nouas & impias ſectas Aërij, Manichęi, Iouiniani, Vigilantij, Berengarij, Iconomachorũ, Petrobruſsianorum, Henricaniorum, Valdenſiũ, Vvicleffi, & aliorũ pridẽ damnatorum hæreticorum, quas deteſtatur verbum Dei, quas execrata ſemper eſt Eccleſia Dei, nouam & hęreticam doctrinam religionis, quam abominatur Euangeliũ Chriſti, ſi ſtatim initiò qui cũ poteſtate verſabãtur exercuiſſent ſe ueritatẽ huius legis aduerſus vos, nec impia veſtra dogmata, poſteaq̃ ſemel Pontificis, cuius propriũ hoc eſt munus, iudicio damnata ſunt, radices in multorũ animis agere permiſiſſent, nõ dubitamus, quin ſe rectiùs haberẽt res Chriſtianorũ, & tranquillior eſſet Eccleſia filij Dei. Certè nunquam in magnas iſtas calamitates incidiſſet Germania, quas tãtas tulit ex iſtis ſectis veſtris tã diſſectis, vt ſi cũ numeroſiſsimo exercitu Turcarum tyrannus eam peragraſſet, maiores inferre non potuiſſet. Nam non corpora modò miſerorũ hominum vos occidiſtis, verùm & innumerabiles animas gehennæ ſempiternis incendijs tradidiſtis. Sed ad inſtitutum.

Profert legẽ Brentius ex Deuteronomio: Docete, inquit

Vincent. Lirinen.

Quas hæreſes ex antiquis illis ſectarij reſuſcitarint.

Plus calamitatis illatum Germaniæ ab hæreticis, quàm inferre Turcæ potuiſſent.

lex,

lex,filios veſtros,vt illa,videlicet legis verba,meditentur. Verùm quid ad rem? Monemus & nos patres familiâs, vt ſuos pueros doceant Orationem Dominicam,Salutationem Angelicam,Symbolum,Decalogum,quæ ſi quis eos non docuerit,graui reprehenſione dignus cenſetur. Num autem ideò datur eis facultas de doctrina religionis iudicandi? Nihil igitur aliud hactenus, quàm quod prouerbio dici ſolet, extra chorum ſaltauit Brentius. Nunc tandem aliquid ad rem velle dicere videtur. Proponit enim nobis Dauidis,Salomonis, Ezechiæ,Ioſaphat,Ioſiæ regum exempla. Liceret nobis ad ea reſpondere, quod in decretis canonicis legimus. Miracula & maximè veteris Teſtamenti ſunt admiranda, non ad exemplum noſtræ actionis trahenda. Poſſemus & illud dicere quod à Gregorio Nazanzeno ſcriptum eſt: Non continuò legem Eccleſijs dari,ſi ſemel aliquando,aut rarò aliquid tale factum eſt: quodque diſcipulus eius ſcripſit Hieronymus: Priuilegia paucorum,non faciunt legem communem. Sed priùs facta ſingulorum excutiamus, & num aliquid ad rem faciant,qua de agitur,videamus. Quantus,inquit, iſte Dauid in docenda pietate & conſtituendis ſacris? At nos exemplũ eius rei nobis oſtendi cupiebamus, vbi iudicaſſet Dauid de doctrina religionis. Docuit pietatem Dauid, nunquid in Eccleſia publicè? Profer ſcripturam,vbi doctoris officio ſit functus in Eccleſia. Scripſit Pſalmos aliquot, ſi quid Athanaſio credimus,quinque tantùm. quid ni ſcriberet? Ne nunc quidẽ regi prohibetur, aut principi, quò minus aut rythmos, aut Pſalmos, aut carmina ſcribat, quibus Dei laudes celebret. Scribimus indocti, doctique poemata paſsim. Scripſit Iuſtinus philoſophus,qui nullo ſacerdotio functus legitur, præclara volumina, quibus fidem Chriſti contra gentes tutatus eſt. Scripſit & Apollonius vrbis Romanæ Senator. Scripſit Minutius cauſidicus quidam Romæ. Scripſerunt & alij multi,quos enumerat Hieronymus. Nemo eſt qui non laudi hoc illis potiùs,quàm vitio tribuendũ exiſtimet. Mittamus veteres,

Argumẽtatio ex lege Deut. 11.
Reſpõſio.
Obiectio ab exẽplis veteris legis.
2. Quæſt. 7. Petrus & Daniel.
Nazan. in ſermõe in ſancta luminaria Epiphaniorum.
Hieron. in 1. ca. Ionę.
De exẽplo Dauidis.
Athan. in Synopſi diuinæ ſcripturæ.
Iuſtinus Philoſop.
Apolloni'
Minutius.
Hieron. de viris illuſtribus.

veteres,noſtro quoque ſeculo ſcripſit Henricus rex Angliæ contra veſtrum idolum Islebienſe,& egregiè doctrinam Eccleſiæ de ſacramẽtis tutatus eſt. Nùm quis factum hoc illius reprehenſione dignum iudicauit?Ipſa quoque ſedes Apoſtolica tantum abeſt vt reprehenderet,vt etiam elogium illi defenſoris fidei tribueret. Vtinam autem is qualis cœperat vſque ad finem perſeueraſſet:neque dum ſe caput Eccleſiæ cõſtituit Anglicanæ, ab orbe ſe Chriſtiano præcidiſſet: certè laude ſibi debita non caruiſſet. Fecit idem & Albertus pius Carporum princeps:fecit & ille ciceronis diligens imitator Chriſtophorus Longolius, homo priuatus, neq; ſacris vllis initiatus,vt intereà ſilentio prætercam & alios multos,& Picos illos Mirandulanos comites, viros excellenti doctrina præditos:Nemo eſt qui ſtudium hoc illorum non eſſe putet laudibus efferendum. Quamobrẽ & ſanctum Dauid laudamus,quòd ſpiritu Dei plenus Pſalmos conſcripſerit,quibus Dei laudes celebraret,& homines ad pietatem inuitaret. Ac quò minùs id faciant illius exemplo alij quoque reges, & principes, quibus dona ſua ſpiritus ſanctus impartiri dignatus eſt,non prohibemus. Quod autem dicis eum ſacra cõſtituiſſe,nunquid talia conſtituit qualia vos?Nunquid abiecit vetera, noua fecit omnia? Nunquid ſibi ſacerdotale munus aliquod vſurpauit? Nihil tale loquitur de eo ſcriptura. Quin ſi quid tale feciſſet,Oziæ & Ozæ pœnam non effugiſſet. Verùm dicit ſcriptura,eum conſtituiſſe quater mille ianitores,& totidem pſaltes canẽtes Domino in organis, quæ fecerat ad canendum. Pium opus & laude dignum. Fecit etiam hoc ſanctus pater tuus,Sereniſsime Rex, nõ ita pridem in Chriſto defunctus: Aedificauit ſacellum,quod facere Dauid prohibitus eſt, egregio quodã opere, magnoq; ſumptu: inſtituit in eo pſaltes, qui Deo laudes decantarent: dotauit etiam non paucos Eccleſiæ miniſtros, qui quotidie ſacrum illud peragerent:quo fit eius rei memoria potiſsimùm,quẽadmodum angelus Gabriel parituram virginem, ex qua

Henricus Rex Angliæ.

Albertus pius.

Chriſtop. Longoli°.

Pici Mirãdul.

1.Par. 23.

Pietas patris & auiæ regis Poloniæ Siſigiſmundi

mundi ſalus naſceretur, annunciauit. Fecit idem & auia tua Alberti Romanorum Hungariæ & Bohemiæ regis filia, ſoror regis, vxor regis, mater quatuor regum: inſtituit & ipſa pſaltes, qui ſingulis diebus officium de paſſione Dominica decantarent, & ſacrum, in quo potiſsimùm eius fit commemoratio, peragerent. Fecerunt & alij maiores tui, quos enumerare nunc neceſſe non eſt. Fecerunt autem ſumma cum laude pietatis & religionis. Sed nunquid ſimilia ſacra conſtituunt ij, quorum cauſam ſuſcepit Brentius? nihil minùs. Quin ea quæ ſunt per maiores ſuos conſtituta, autore Brentio, euertunt potiùs. Itaque contra ſe teſtimonia proferre videtur Brentius, ac eos ipſos damnare, quorum autoritatis aſſertor videri vult. Sic ſuo ſe ipſe gladio iugulat. nihil igitur oſtendit adhuc, vbi de doctrina religionis iudicium ſibi Dauid ſumpſerit: quin illud potiùs indicauit, quæ ſacra ſunt à pijs principibus inſtituta, ea per ſummam impietatem à ſuis eſſe euerſa. quod autem diximus de Dauide, idem de Solomone quoque ſibi reſponſum eſſe putet.

Reſpõſio. de exẽplo Ioſaphat. Sed Ioſaphat, inquit, abſtulit excelſa & Lucos de Iuda, & reformauit miſsis in vrbes regni ſui non ſacerdotibus tantùm, ſed etiam principibus ſuis, Eccleſiam Dei. Abſtuliſſe excelſa & lucos de Iuda Ioſaphat legimus, quòd autem reformauerit Eccleſiam, nec in Regum, nec in Paralipomenon libris alicubi reperitur. Sic autem legitur in libro

2. Par. 17. Paralipomenon: Quòd miſit Ioſaphat de principibus ſuis Benhail, & Obdiam, & Zachariam, & Nathanaël, & Micheam, vt docerent in ciuitatibus Iuda, & cum ijs Leuitas, Semeiam, Nathaniam, &cæt. & cum eis Eliſama, & Ioram ſacerdotes, docebantque populum in Iuda, &cæt. Miſit igitur Prophetas, Leuitas, & ſacerdotes, qui populum docerent: miſit cum eis etiam, ſicut ſcribit commentator, aliquot ex principibus ſuis, vt populum inducerent ad obediendum, & punirent rebelles, ſi quos inuenirent. Et hic

locus Brenti, magis aduerſatur tibi, quàm, vt quam tu vis, eam ſententiam confirmet. Sed audi quid ſequatur in eodem libro: Conſtituit, inquit, Ioſaphat Leuitas, & ſacerdotes, & principes familiarum ex Iſrael, vt iudicium & cauſam Domini iudicarent, præcepitque eis: Omnem cauſam quæ venerit ad vos fratrum veſtrorum, vbicunque quæſtio eſt de lege, de mandato, de cæremonijs, de iuſtificationibus, oſtendite eis, &c. Amarias autem ſacerdos & Pontifex veſter, in ijs quæ ad Dominum pertinent præſidebit. Porrò Zabadias filius Iſmahel, qui eſt dux in domo Iuda, ſuper ea opera erit, quæ ad regis officium pertinent. Quid hæc ſibi verba volunt Brenti? An non apertiſſimè ſententiam tuam oppugnant? Quid enim hìc aliud facit Ioſaphat, quàm quod in Deuteronomio præceptum fuiſſe commemorauimus? Vult vt omnis quæſtio de lege, de mandato, de cæremonijs, de iuſtificationibus non ab alijs decidatur, quàm à Leuitis & ſacerdotibus. Deinde verò, potuítne magis apertè, quàm hoc loco fecit, quod ſit ſacerdotis & pontificis ac regis diſcrimen indicare? quando dicit, Amariam Pontificem in ijs, quæ ad Dominum Deum: Zabadiam in ijs, quæ ad regis officium pertinent, præſidere debere. Quæſo te Brenti, pertineréne putas ad Deum religionem, ſiue doctrinam religionis? Quod ſi putas, id quod res eſt, ad Deum pertinere, cur à rege potiùs, quàm à pontifice iudicari vis, contra tam manifeſtam ſcripturam? Sed qui tantoperè de ſcripturis gloriaris, hunc ſcripturæ locum nunquam inſpexiſſe videris. Videaũt nùm & nos ijſdẽ te ledorijs hoc loco perſtringere poſſemus, quib⁹ tu, cùm nullam etiam legitimam cauſam habeas, venerabilem virum Petrum à Soto toties perſtrinxiſti? Verùm de re ꝓpoſita dicere malumus. Nihil fecerunt ab officio piorũ regũ alienum, Ioſaphat, Ezechias, Ioſias, quòd ab Epiſcopis & ſacerdotibus admoniti, excelſa & lucos de Iuda abſtulerũt, ꝗ aliquos etiam de ſuis principibus miſerũt, qui populũ in ijs

2. Para. 19.

Exemplo Ioſaphat Brentius redarguitur, ſuoq; telo iugulatur.

quæ ſunt ad Deum parêre pontifici iuberent, qui iuxta legem in Deuteronomio conſcriptam, non ob alijs quàm Leuitis & Sacerdotibus, de lege, de mandato, de cæremonijs, de iuſtificationibus iudicium fieri procurarent. Quid autem & priſcis illis ſeculis, & hoc noſtro, maiore ſtudio contenderunt à ſuis regibus & principibus ſacerdotes & Epiſcopi catholici & Orthodoxi, quàm vt exemplo piorum iſtorum regum auferrent excelſa & lucos de Iuda, vt iudicium de lege Domini ne permitterent alijs, quàm ad quos propriè pertinere videtur, ſacerdotibus & Epiſcopis? vt ſi viderent alicubi ſacrilegum altare contra legitimum erectum, peſtilentiæ & mendacij cathedram contra veritatis cathedram conſtitutam, eueſtigiò nulla prorſus mora interpoſita, demolirētur & euerterent. Hoc ſemper ab Imperatoribus & regib⁹ Chriſtianis Epiſcopi petiuerunt, hoc petunt etiam nunc. Quid enim poſſumus nos Epiſcopi, qui nullam noſtram habemus priuatam, ſed Catholicam fidem tuemur & retinemus? quid aliud poſſumus quàm docere, monere, deque doctrina religionis iudicare? Si comperta fuerit impia & hęretica, eam condemnare, ſectatores eius è cœtu piorum eijcere. Verum eſt autem quod à Paulo ſcribitur: Quod ſuo ipſius iudicio condemnatus eſt hæreticus, ipſe pridem è cœtu ſe piorum eiecit. Quamobrem, cùm nihil hac ratione proficimus, quid aliud nobis faciendum reſtat, quàm vt regum & principum noſtrorum officium imploremus, vt eos hortemur, orem⁹, & obſecremus, quò piorum regum horum exemplo excelſa veſtra, hoc eſt, altitudinem veſtram hæreticorum extollentē ſe aduerſus ſcientiā Dei (qui ſic inflati eſtis ſenſu carnis veſtræ, vt iam non contenti ſitis eſſe ſimiles Altiſsimo, ſicut Cherub ille, qui propterea detractus eſt in profundum laci: verùm etiam ſupra Altiſsimum eſſe contendatis, dum de Altiſsimi, hoc eſt, de ſpiritus ſancti decretis in Concilijs, quæ legitimè congregata ſunt, ſancitis, iudicandi poteſtatem vobis arrogatis) vt hanc altitudinem veſtram deſtruant, vt auferant

Epiſcopi principū implorāt auxilium aduerſus hæreticos & illorum idola.

Ad Tit. 3.

Hæreticorū pluſq̄ Satanica ſuperbia.

ferant hæc excelſa veſtra,ſimul & lucos. Nam quoties ad Catholicorum ciuitates venitis,non ferè niſi in lucis,hoc eſt,in tenebris,in opacis locis, in angulis excelſa iſta dogmata veſtra,in quibus mirum in modum vobis placetis,rudibus inculcare conſueuiſtis.Hoc ſi feciſſet CAROLVS Imperator, ſi ſtatim initiò excelſa iſta veſtra & lucos de Iuda,de Eccleſia Dei abſtuliſſet,meliore nunc ſtatu eſſet religio Chriſtiana, neque tot fuiſſet infortunijs Germania mactata. Verùm nihil eſt,quòd quis religioſiſsimo Imperatori quaſi negligentiæ crimen obijcere velit.Fuit ille voluntate magis prõptus, quàm facultate paratus ad excelſa iſta veſtra, & lucos auferẽdos.ſed peccatis noſtris factum eſt,vt per quos minimè oporteba,ſanctæ cogitationes illius, quò minus ad rem conferri poſſent,impedirentur.

Imperatoris animus erga Eccleſiam.

Tu verò SIGISMVNDE REX AVGVSTE,potes adhuc exemplo piorum regum horum,excelſa iſta,& lucos iſtos ac Lukiskos de Iuda,hoc eſt,de Eccleſia verè Deum confitentium,quam tibi tuendam ille commiſit,auferre.Potes vel nutu ſaltem magno tui nominis dedecore,magna ſubiectæ tibi Polonæ gentis infamia cathedras contra cathedras conſtitutas euertere:potes altaria contra altaria erecta demoliri: potes non ita magno negotio, modò velle te homines intelligant,efficere,vt multitudinis credentium ſit cor vnum, & anima vna.Nam in regno tuo (Deo ſit gratia) nondum eò res proceſſerunt, quò, proh dolor, in finitima nobis Germania progreſſas eſſe videmus.Faciliùs naſcẽs malũ opprimi poteſt,quàm quod iam eſt inueteratum. Quamobrem principijs obſta,ne quod ſequitur occini tibi,quod abſit,poſteà queat, ſerò medicina paratur.Vidiſti iam quæ loca protulerit è ſcripturis Brentius.Quid autem is aliud,quàm tela nobis, quibus oppugnari per nos poſſet,ſuppeditauit? Mihi certè nõnunquam in mentem venit ſubuereri, ne ſibi Petrus à Soto præuaricatorem eum appoſuiſſe videatur. Sic omnia, prupens an imprudens diuinare non poſſum, diligẽter produxit,

Ad Poloniæ Regẽ adhortatio Epiſcopo digna.

quæ ad eam, quam cõfirmandam ſuſcepit cauſam, infirmandam pertinere videntur.

Incipit iam tandem ἀλληγορικῶς explicare legem illã, quæ iubet Sacerdotes tantùm Aaronis ſacrum adolere thymiama. Quamuis autem nihil hoc ad præſens inſtitutum faciat, ne ſibi tamen allegorica iſta interpretatione nimis placeat, ſimul vt pij fraudes iſtorum intelligant, nec eorum illecebris ineſcari ſe patiantur, libet hac quoque de re pauca verba facere. Adolere, inquit, thymiama, ſignificat placationem cæleſtis iræ. Ac voluit ſpiritus ſanctus, vt ſoli Aaronici ſacerdotes thymiama adolerent, quo ſignificaretur, ſolum Ieſum Chriſtum filium DEI, cuius illi vmbra fuerunt, ſolo ſuo thymiamate, ſola ſua interceſsione, paſsione & morte, placare iram Dei patris, & reconciliare ei hominum genus. Sorbonici autem & Aſotici tribuunt hanc maieſtatem & virtutem non ſoli perſonæ Chriſti, ſed etiam operibus aliorum hominum: Nec tamen ijs operibus quæ fiunt ex præſcripto verbi Dei, verumetiam ijs, quæ ipſi ſomniant, & ad gloriam Dei illuſtrandam ſuo ipſorum arbitrio excogitant. Etſi enim nugantur, opera habere hanc virtutem non ex ſe, ſed ex gratia, tamen anteà demonſtratum eſt, quòd impietas & idololatria ſit, creaturæ tribuere quod ſoli diuinæ maieſtati, & ſoli perſonæ Chriſti conuenit. Quare manifeſtum eſt, quòd Sorbonici & Aſotici legem de adolendo thymiamate ita perſtringunt, vt digni ſint non corporali tantùm lepra, ſicut Ozias, verumetiam æterna ignis gehenna. Quod ſanè ſupplicium, niſi reſipiſcant, proculdubio euadere non poſſunt.

Obiectio Brentij ab allegorico ſenſu legis.

Quòd adolere thymiama ſignificauerit placationem cæleſtis iræ, non grauatim tibi concedimus. Sed nec illud diffitemur, ſacerdotium Aaronis figuram & vmbram fuiſſe ſacerdotij, quo functus eſt Chriſtus in ara crucis, vbi ſemetipſum tradidit oblationem & hoſtiam Deo in odorẽ ſuauitatis, cui nos per ſacrificium hoc recõciliauit: vnũ cum illo manens,

Reſponſio

cui offe-

cui offerebatur: vnum in ſe faciens, pro quibus offerebatur: vnum exiſtens ipſe qui offerebat, & quod offerebatur. Quod autem aſſeris, propterea ſolos Aaroniticos ſacerdotes thymiama adolere, quo ſignificaretur ſolùm Ieſum Chriſtum filium Dei, cuius illi vmbra fuerunt, ſolo ſuo thymiamate, ſola ſua intercesſione, paſsione, & morte placare iram Dei patris, & reconciliare ei humanum genus, Sorbonicos autem & Aſoticos prælatos tribuere hanc maieſtatem & virtutem non ſoli perſonæ chriſti, ſed etiam operibus hominũ, & cæt. Quos tu Sorbonicos & Aſoticos voces, aut quid ijs verbis tibi velis, non ſatis aſſequimur. Nam ſi quia ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech Chriſtus eſt, ideò nullos iam dici & eſſe vis ſacerdotes: ſi quia mediator & reconciliator noſter Chriſtus eſt, ideò nullos vis dici mediatores alios & reconciliatores: ſi quia ſedens ad dexteram patris Chriſtus interpellat pro nobis, ideò non vis vt ipſi quoque alter pro altero interpellemus, vide, ne quos fortaſſe non vis, eos Sorbonicos & Aſoticos prælatos voces. quid eſt enim, aut quid fuit ab Apoſtolorũ temporibus magis vſitatum in Eccleſia, quàm vt Eccleſiæ miniſtri ſacerdotes vocarentur, ex eo præſertim tempore, quo deſijt Iudæorũ ſacerdotium? *Etiã ſacerdotes vocari mediatores & reconciliatores.*

Iam verò quòd mediatores & reconciliatores ijdem vocantur, non minus & illud vetus eſt. Sanctus ille martyr & Epiſcopus Cyprianus, Sacerdotibus, inquit, maior labor incumbit in aſſerenda, propicianda, & procuranda Dei maieſtate. *Cypria. li. 1. epiſt. 3.* Apertiùs autem Gregorius Nazanzenus, qui ſpeciale ſacerdotis officium eſſe dicit, populi mediatorem apud Deum effici. *Nazan. in Apologet.* Qui & Baſilium vocat mediatorem inter Deum & hominem. Quem præceptorem ſuum ſequutus Hieronymus, vocat ſacerdotem Dei ſequeſtrum & hominum. *Hierom in Malachiæ ca. 2.* Et æqualis horum Ambroſius Ieſum alloquens: Quoniam, inquit, me peccatorem, inter te, & eundem populum medium eſſe voluiſti, licet in me boni operis teſtimo- *Ambro. in oratione priore præparatoria ad Miſſam*

teſtimonium non agnoſcas, officium diſpenſationis creditæ non recuſes: nec per me indignũ famulum tuum, eorum ſalutis pereat precium, pro quibus victima factus, ſalutaris dignatus es eſſe redemptio. Ad eundem modum Ioannes quoque Chryſoſtomus, medium ſtare dicit ſacerdotem inter Deum & humanam naturam, illinc venientia beneficia ad nos deferentem, & noſtras petitiones illuc perferentem, Dominum iratum vtriq; naturę reconciliãtem, & nos, qui offendimus, ex illius manibus eripientem. Vides quid iſte ſacerdoti tribuat? Sed audi quid alio loco dicat: Sacerdotem enim ait, pro vniuerſo orbe legatum intercedere, deprecatoremq; eſſe apud Deum, vt hominum omnium non viuentium modò, ſed etiam mortuorum peccatis propitius fiat. Itaq; quaſi mundus vniuerſus illi concreditus, atq; omnium ſit pater, ſic ipſum ad Deum accedere. Ac paulò pòſt: Cùm autem ille & ſpiritũ ſanctum inuocauerit, ſacrificiumq; illud horrore ac reuerentia pleniſsimũ perfecerit, cõmuni omniũ Domino manibus aſsiduè pertractato, quæro ex te, quoto illum in ordine collocabimus? Per id tempus & angeli ſacerdoti aſsident, & cæleſtium poteſtatum vniuerſus ordo clamores excitat, & locus altari vicinus, in illius honorem qui immolatur, angelorum choris plenus eſt. Et qui fuit his omnibus vetuſtior Anacletus, quartus à Petro Pontifex Romanus: Sicut, inquit, ipſe filius Dei mediator fuit Dei & hominum, ita & vos eius vice in Eccleſia eſtis cõſtituti, vt inter Deum & homines legatione fungamini. Hæc ille, ſcribens ad Epiſcopos per diuerſas regiones conſtitutos. Et qui fuit ſucceſſor eius Celeſtinus: Cùm, inquit, ſanctarum plebium præſules mandata ſibi legatione fungũtur, apud diuinam clementiam humani generis agunt cauſam, & tota ſecum ingemiſcente Eccleſia, poſtulant & precantur, vt infidelibus donetur fides. Gregorius quoq; Magnus ſucceſſor huius: Quid Antiſtes, inquit, ad Dominum, niſi pro delictis interceſſor quidam eligitur? Vides quemad modum

Chryſ. de verbis Eſaiæ ho. 5.

Ibidem li. 6. de ſacerdotio.

Anacletus Pont.

Celeſtin. epiſt. 1. cap. 11.

Greg. lib. 1. epiſt. 24.

modum hi omnes & mediatores,& reconciliatores,& ſacerdotes, ac legatos,& interceſſores vocant eos, quos vos nihil aliud eſſe vultis, quàm Eccleſiæ miniſtros. Nùm & hos tu Sorbonicos & Aſoticos prælatos eſſe dices?

Neque tamen vel horum, vel poſteriorum quiſquam,qui vulgò vocantur Scholaſtici,tribuit hoc vnquàm Eccleſię miniſtris,quod proprium eſt filij Dei munus, vt eos ad eũdem modum legatos, mediatores, interceſſores, reconciliatores eſſe diceret, quemadmodum ipſi Chriſto vero Dei filio hæc omnia cõpetunt: Nihil enim aliud eis tribuunt,quàm quod à Paulo tribuitur: Deus, inquit ille, nos reconciliauit per Chriſtum,& dedit nobis miniſterium reconciliationis:quoniam quidem Deus erat in Chriſto mundum reconcilians ſibi,& non reputans illis delicta ipſorum, & poſuit in nobis verbum reconciliationis.Pro Chriſto ergo legatione fungimur,tanquã Deo exhortante per nos,obſecramus pro chriſto,reconciliamini Deo. Quid autem dixit aliud Apoſtolus, quàm quod anteà dixerat ipſe Chriſtus? Pax, inquit,vobis. Sicut me miſit pater, & ego mitto vos. Quam autem ad rem pater miſit filium, niſi vt inter Deum & homines pacem faceret? Ad hanc ipſam rem ſuos quoq; filius miſit in vniuerſum orbem ſacerdotes & Epiſcopos,vt eorum miniſterio reconciliarentur Deo: ſi qui ſe ab illo diſiunxiſſent,peccatiſq; ſuis eum offendiſſent. Quod ergo dixit Chriſtus, Miſit me pater, idem eſt cum eo, quod dicit Apoſtolus, Deus erat in Chriſto, mundum reconcilians ſibi. Quod verò ſubiungit, Ita & ego mitto vos, idem eſt cum eo quod idem dicit Apoſtolus: Poſuit in nobis verbum reconciliationis: Pro Chriſto legatione fungimur:&,Obſecramus pro Chriſto, reconciliamini Deo.Quamobrem non contentus ſemel dicere,dixit repetita vice, Pax vobis, vt indicaret ſe & pacem illis feciſſe,& pacem per illos mittere nobis.

Scholaſtici nõ tribuunt ſacerdotibus quod vni Chriſto ferri debet acceptum

2.Cor.5.

Ioan.20.

Vides igitur qua ratione dicatur Sacerdos,Mediator,Legatus, Reconciliator Chriſtus Dei filius,qua rurſus ratione

eadem

eadem omnia miniſtris Eccleſiæ ſacerdotibus tribuantur. Chriſtus hæc omnia eſt virtute ſua, qui per ſanguinem ſuum reconciliauit nos Deo patri. In homine ſacerdote nihil eſt præter miniſterium: Quo quidem fungitur is primùm, cùm annunciat populo per Chriſtum in cruce pro nobis paſſum & mortuum, peccatorum remiſsionem nobis obtentam, ac Deo patri nos eſſe reconciliatos. Deinde cùm eum admonet, quandoquidem facta iam ſunt per Chriſtum omnia, quæ ad reconciliandum Deo patri genus humanum pertinerent, vt ex ipſius Chriſti parte nihil deſit hominibus ad ſalutem conſequendam, vt ne ſibi deeſſe velint ipſi, ſed pro ſe quiſque reconciliari Deo ſtudeat: nec exiſtiment ſolum hoc ſufficere, ſi ſciant & credant, quòd cùm inimici eſſemus, reconciliati ſumus Deo per mortem filij eius, ſed requiri præter ea, vt ipſi adferant aliquid ad reconciliationis illius in cruce factæ fructum in ſe transferendum, vt peccata ſua deteſtētur, vt cōuertantur ad Dominū, vt in illo ſpē & fiduciam ſuā collocent, vt illius amore inflammentur, ac per fidē viuam, & per ſacramentorū ſuſceptionē illud efficere conētur, vt quē fructū vniuerſo mundo Chriſti mors attulit, eius participes eſſe queant: quo quidē tēpore legatione fungitur, & reconciliationis miniſterium exequitur ſacerdos apud homines pro Chriſto capite. Quando autem ſtans ad altare, eam quæ per fuſum in cruce Chriſti ſanguinem facta eſt reconciliationem, Deo patri offerens, atq; illius eum commonefaciens, in totius Eccleſiæ perſona ſupplex rogat, vt illius reconciliationis virtute populo ſuo propicius eſſe, ac fructum illius ad ipſum redundare velit: legatione fungitur, & reconciliationis miniſterium exequitur apud patrem cæleſtem pro Chriſti corpore, Eccleſia. Nihil hîc igitur chriſto detrahitur: niſi fortè quia Chriſtus interpellat pro nobis, ideò detrahitur Chriſto, quòd ſacerdos etiam interpellat: qui nō ſolùm tunc legatus eſt, & reconciliationis miniſter, quando prędicat Euangelium, verumetiā cùm baptizat, cùm.

[Margin: Aliter atq; aliter Chriſto & ſacerdotibus cōpetūt hæc nomina ſacerdotis, mediatoris, legati, reconciliatoris.]

[Margin: Rom. 5.]

cùm pœnitentem abſoluit, cùm Euchariſtiæ ſacramentũ porrigit, cùm orat pro populo, cùm corporis & ſanguinis Chriſti ſacrificium offert. In omnibus his reconciliationis eſt miniſter: quam non modò verbis prædicat, verumetiam habitu & actione repræſentat: ac quemadmodum ea facta ſit in cruce ſub aſpectum aſtantis populi, ſubijcit, atq; omnia facit, vt fidei ſuæ commiſſus populus, reconciliationis in cruce factę fructum conſequi poſsit: Quam ad rem non alio vtitur mediatore, quàm ipſo Chriſto. Illius enim corpus, illius ſanguinem offert Deo patri: illius precij quo redemptus & reconciliatus eſt ei mundus, ipſum commonefacit, nec per alium petit, quàm per Dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum, per quem preces ſuas omnes concludit: quandoquidem illum eſſe verum ſacerdotem, verum mediatorem, reconciliatorem, interpellatorem agnoſcit. Ille eſt qui baptizat, ille eſt qui peccata remittit, ille eſt qui recõciliat, ille eſt qui interpellat pro nobis, ille eſt qui docet, ille eſt qui conſecrat Euchariſtiam, ille eſt qui porrigit ſumere volẽtibus, ille eſt qui offert corporis & ſanguinis ſui ſacrificium: Sacerdos manus tantùm & linguam accommodat. Itaq; virtus omnis & efficacia, non eſt vnquam tributa niſi vnico mediatori Chriſto, niſi vnico illi ſacrificio, quo ſe ille obtulit in ara crucis. Sacerdoti nihil eſt at tributum præter miniſterium.

Quamobrem nihil habes quòd quiriteris Brenti. Non tribuimus creaturæ, quod eſt ſolius diuinæ maieſtatis, quodq; ſoli conuenit Chriſti perſonæ. Quò magis autẽ ita rẽ habere cognoſcas, omnem nos gloriam in ſolum Chriſtum transferre, etiamſi peccator ſit miniſter, nõ ideò minus valere putamus, quòd manibus illius offertur ſacrificium. Nihil enim tribuimus hominis operi per ſe cõſiderato, ſicut falſò tu nos inſimulas: ſed omnia referimus ad illud Chriſti ſolius opus, quo ſe pro nobis Deo patri victimam obtulit in ara crucis. Et hoc eſt quod à ſcholaſticis dicitur, miſſam valere ex opere operato, non autẽ ex opere operãtis. Opus operans appellare

Omnis gloria in ſolũ Chriſtũ à ſacerdote, quãuis mediatore, transfertur.

Quid ſcholaſticis opus operãs & operatum.

 placuit,

Antiſiod. in prima parte ſummæ.
Innoc. li. 3. myſteriorũ Miſſæ cap. 5.
Miſſa valet ex opere operato.
Scholaſtici quãtum Chriſto Mediatori tribuunt, eosq; indignè taxari.
Hie. 17.
1. Pet. 1.
Ioan. 1.
Ioan. 15.
2. Cor. 5.
Heb. 5.

placuit, ſiue ſacerdotis actionem, quod Antiſidiorenſi viſum eſt, ſiue ſacerdotem ipſum ſacris operantem. Sic enim loquitur Innocentius: Non ergo ſacerdotis iniquitas effectum impedit Sacramenti, ſicut nec infirmitas medici virtutem medicinæ corrumpit. Quamuis igitur opus operans aliquando ſit immundus, ſemper tamen opus operatum eſt mundũ. Opus operans vocat hìc Innocentius miniſtrum ſacerdotẽ. Opus autem operatum vocant Scholaſtici, rem immolatam. Cùm itaque docent miſſam ex opere operato valere, quid aliud videntur docere, quàm non eſſe perſonam aut actionem ſacerdotis attendendam, verùm ipſam, quæ præſens eſt in altari, rem immolatam, ipſum verum Chriſti corpus, quod ꝓ nobis traditum eſt, ipſum verum Chriſti ſanguinem, qui ꝓ nobis fuſus eſt in remiſsionem peccatorum noſtrorum. Huius pro nobis traditi corporis, huius pro nobis fuſi ſanguinis virtute, non merito ſacerdotis aut actione fieri, vt cum Deo reconciliationem, peccatorum remiſsionem, & ea quæ petimus conſequamur omnia. Potuit autem dici magis piũ aliquid, aut veritati Chriſtianæ magis conſentaneum? Quid enim? An non omnem hac ratione fiduciã ab homine transferunt, & in ſola Chriſti paſsione, (nam paſsio Chriſti eſt ſacrificium quod offerimus) collocari iubent? cum Propheta dicentes, Maledictus homo qui confidit in homine, & ponit carnem brachium ſuum. Benedictus vir qui confidit in Domino, & erit Dominus fiducia eius. Nolunt vt quiſquam in ſanctitate vel in externo ſacerdotis opere ſpem ſuam defixã habeat, verùm in agno illo immaculato, cuius precioſo ſanguine redempti ſumus: Hic eſt, qui tollit peccata mundi: hic eſt in cuius nomine ſi quid petierimus patrem, dabit nobis. Hic eſt verus aduocatus, mediator, & reconciliator noſter. Homo ſacerdos miniſter tantùm eſt reconciliationis: miniſterium enim reconciliationis dedit illi Deus. Vera propiciatio, vera pro peccatis noſtris reconciliatio, verus ſacerdos in æternum, ſolus ſanctus & immaculatus pontifex, qui & exauditus

exauditus eſt,& exauditur ſemper pro ſua reuerentia, non eſt alius quàm ille, qui per proprium ſanguinem introiuit ſemel in Sancta, qui ſedens ad dexteram patris, etiam nunc interpellat pro nobis Dominus noſter Ieſus Chriſtus. Cui' corporis & ſanguinis ſacramentum, cùm præſens adſit in altari, cùm ſubijciatur ſub oculos adſtantium, quemadmodũ ille ſemel oblatus eſt ad multorum exhaurienda peccata: in huius ſacraměti præſentia, ſicut à ſancto martyre Cypriano ſcriptum eſt, non ſuperuacuè mendicant lachrymę veniam, nec vnquam patitur contriti cordis holocauſtum repulſam.

Heb. 9. Rom. 8. Heb. 9. Cypr. ſermone de cœna Domini.

Hæc eſt eorum doctrina, quos tu Aſoticos & Sorbonicos Prælatos vocas. Quæſo autem te, num tribuunt creaturæ, quod ſoli diuinæ maieſtati, & ſoli perſonæ Chriſti conuenit? Quò certiùs autem cognoſcas, ita rem habere ſicut diximus, quãuis multi ſint, qui tractent quæſtionem hanc, vtrùm ſacerdotis mali Miſſa tantundem valeat, quantum boni (tractant enim eam, [1] Thomas de Aquino, [2] præceptor eius Albertus, [3] Bonauentura, [4] Ioannes Gerſon, [5] Gabriel Biel, & alij nonnulli) nos tamen vel vnius Ioannis Scoti teſtimonio contenti erimus, & eius verba paucis adſcribemus: Miſſa, inquit ille, non ſolùm valet virtute meriti ſiue operis operantis, ſed etiam virtute ſacrificij & operis operati. Vel non ſolùm valet virtute meriti perſonalis ſacerdotis offerentis, verumetiam virtute meriti generalis Eccleſiæ, in cuius perſona per miniſtrum communem offertur ſacrificium. Alioqui miſſa mali ſacerdotis, qui in illo actu non meretur perſonaliter, ſed demeretur, nulli valeret in Eccleſia: quod reputatur communiter inconueniens. Et rationabiliter iuxta illud Ioannis: Panis quem ego dabo, caro mea eſt pro mundi vita. Quandoquidem enim Chriſtus vt ſummus ſacerdos offert, panis quem dat, id eſt, caro eius, eſt mundi vita. Hîc dices Brenti: Vel hæc ipſa verba planum faciunt ita eſſe, quemadmodum à nobis commemoratum eſt, quòd virtutem reconciliationis non ſoli perſonæ Chriſti tribuitis,

1 Parte 3. Queſt. 82. artic. 6. 2. In li. 4. ſentent. diſtin. 13. artic. 3. 3 In 4. li. ſent. diſt. 13. quæſ. 4. 4. ſer. 2. de die mortuorum. 5. In expoſitione ſacri canonis miſſæ, lectione 26. in quodibetis queſt. 20. Ioan. 6.

Sacerdos duas ſuſtinet perſonas.

verumetiam operi ſacerdotis. Audi quæſo Brenti: Duas perſonas ſuſtinere ſacerdotem docemus: vnā Chriſti capitis, cùm conſecrat, ſiue ſanctificat, offert, diſtribuit. Tunc, manꝰ, lingua, miniſterium, hoīs eſt mortalis, ipſa verò conſecratio, ſiue ſanctificatio, oblatio, diſtributio, denique virtus omnis & efficacia, non eſt niſi æterni ſacerdotis illius & immortalis, Domini noſtri Ieſu Chriſti. Aliam Chriſti corporis Eccleſiæ: vt oblationis in cruce factæ per filium, cuius fit in altari repræſentatio, fructum ad fideles omnes redundare faciat. Hoc igitur dicit Scotus, ſiue ſacerdotem conſideres, tanquam Chriſti capitis, ſiue tanquam Chriſti corporis miniſtrum, vtroque modo valet Miſſa. Nam quod ad prius illud miniſterium attinet, non refert quo ſit vitæ merito ſacerdos. Chriſtus eſt enim ſummus ille ſacerdos, qui ſemetipſum offert. Panis quem dat, id eſt, caro eius, eſt mundi vita. Quamobrem non hominis ſacerdotis actio, verùm Chriſti ſacerdotis oblatio, Chriſti caro, quā ſemel in ara crucis pro nobis in mortem obtulit, illa eſt vita mundi, illa eſt per quam ſalutem conſequimur: hominis autem ſacerdotis, nihil aliud eſt quàm miniſterium. Virtus omnis penes carnem illam eſt, quæ cùm propter noſtram ſalutem in cruce perpendiſſet, nunc ad dexteram Dei collocata pro nobis interpellare nunquam intermittit. Rectè enim ab Auguſtino dictum eſt: Qui fuerit ſuperbus miniſter, cum diabolo reputatur, ſed non contaminatur donum Chriſti. Quod per illum fluit, purum eſt: quod per illum tranſit, liquidum venit ad fertilem terram. Puta quia ipſe lapideus eſt, quia ex aqua fructum ferre nō poteſt: per lapideum canalem tranſit aqua ad areolas: in canali lapideo nihil generans, ſed tamen hortis plurimum fructum adfert. Spiritalis enim virtus ſacramenti, ita eſt vt lux, & ab illuminandis pura excipitur, & ſi per immundos tranſeat, non inquinatur. Quod verò ſpectat ad poſterius miniſterium, quo ſacerdos fungiī pro Chriſti corpore Eccleſia, ſi dicit Scotus, aliquid

Sacerdotū improbitas nō derogat efficaciæ ſacramentorum.

Auguſt. tractatu 5. in Ioan.

aliquid valere miniſtri meritum, ſi bonus ſit, quid aliud dicit, quàm quod ſcriptura loquitur: Multum valet deprecatio iuſti? Sed ſi nullum etiam ſit ſacerdotis meritum perſonale, valere tamen dicit ſacerdotis preces, virtute meriti generalis Eccleſiæ, cuius perſonam agit: quæ tamen non aliter valent, niſi pro nobis interpellet verus ille ſacerdos, mediator, & reconciliator noſter, Dominus noſter Ieſus Chriſtus, ita vt omnis virtus & efficacia precum etiam noſtrarum, ex illius interpellatione pendeat: qui niſi pro nobis interpellaret, nullum eſſet precum noſtrarum pondus, quæ quicquid valent, in illo & per illum valent. Hæc eſt Eccleſiæ doctrina Brenti, quę ſi quid aliquando tribuit operibus, hactenùs tribuit, quatenùs eius qui paſſus eſt, & mortuus pro nobis, precioſo ſanguine ſunt reſperſa, ex quo precium ſuum omne mutuantur: omnem vt virtutem & efficaciam ſoli tribuat pro nobis fuſo Chriſti ſanguini. Verùm hac de re ſcripſimus vberiùs in Confeſsione noſtra Chriſtiana, vbi & quale ſit ſacerdotium ſacrificiumque noſtrum, quod hoc loco perſtringere tu videris, & quid operibus hominum ab Eccleſia tribuatur, copioſè diſſeruimus. Fortaſsis autem legiſti Brenti, quid ſcribat Baſilius, locum illum adducens Euangelij, Date eleemoſynam, & ecce omnia munda ſunt vobis. Sic enim ille loquitur: Non quòd per ſe iſta ad mundationem ſufficiant, cùm principaliter opus ſit miſericordia Dei & ſanguine Chriſti: in quo & aliorum omnium redemptionem habemus, ſi in vno quoque dignos reſipiſcētiæ fructus fecerimus. Quod ille dixit de eleemoſyna, hoc idem nos quoque ſentimus de omnibus alijs pijs operibus. Quibus ſi quando mundari, vel reconciliari quenquam Deo dicimus (nam & ieiunia & preces ad placandam iram Dei non ſine ſcripturarū autoritate rectè adhiberi docemus) principaliter tamē egere nos miſericordia & ſanguine Chriſti profitemur: per quem & in quo valent, quicquid valent opera noſtra omnia. Hęc vos aut ignoratis Brenti, atque ita nequo-

Iaco. 5.

Quatenus Eccleſia operib' noſtris tribuat aliquid.

Baſil. in regulis contractioribus. quæſtio. 27.

Quō dicamur operibus mundari Deoque reconciliari.

neque quæ dicitis, neque de quibus affirmatis, intelligitis: aut ſi non ignoratis nos ita docere, tanto maior eſt improbitas veſtra: qui cùm ſecùs rem habere ſciatis, apud multitudinem tamen imperitam nos traducere non veremini, quáſi nos per ſummam impietatem creaturæ tribuamus, quod ſoli diuinæ maieſtati, ſolique perſonæ Chriſti conuenit: & cùm veritate non poſsitis, eiuſmodi cõfictis calumnijs perficere ſtudetis, vt quàm plurimos à Chriſti corpore, quæ eſt Eccleſia Dei, ſegregare queatis. Verùm hæc extra cauſam hac quidem de re dicta ſufficiant.

Cõtrouerſia de Oſam man' arcæ admouente. Reſpõſio. Nazan. in Apologet.

Redit iterum ad conuitia Brentius, & grauiter inuehitur in Petrum à Soto, quòd ſcripſerit Oſam licere ſibi credidiſſe ſimpliciùs & præter omnem temeritatem arcæ manus admouere. Quaſi verò multum hoc ab eo diſsimile fuerit, quod à Gregorio Nazanzeno, quem Theologum Græci vocant, ſcriptum eſt, Oſam hunc arcã iamiã lapſurã manu ſedula & ſolicita ſuſtẽtaſſe. Certè quod ſedulò, quod ſolicitè fit, nõ omnìnò temerè fieri videtur. Adeò veteres etiã illi theologi, nõ ſe putauerunt vlla neceſsitate adſtrictos eſſe, vt iiſdem ſemp verbis ſcriberent, quę in Canonicis libris cõtinentur. Sed cũ validiora, quę proferat, argumenta non habeat, cauillis eiuſmodi virum & bonum & doctum vexare conatur. Nos autẽ conuitia, iocos & ſcommata Brentij miſſa faciamus, ac ſilentio præteritis iis, quæ vel non multum ad rem faciunt, vel abundè iam à nobis confutata ſunt, de re potiùs ipſa ſermonem noſtrum inſtituamus. Itaq; nihil eſt quòd de Oſa quoque plura verba faciamus, quandoquidem quę dicta ſunt de Oſia, rectè huc accõmodari queũt. Quin & de gradu princìpũ & Epiſcoporũ in Eccleſia (qua de re petulanter admodũ cũ venerabili viro Petro à Soto rixatur Brẽtius) nõ eſt neceſſe nunc agere pluribus: erit alius locus ea de re dicendi magis opportunus, vbi quẽ in Eccleſia Dei quiſq; gradum obtineat, ex Eccleſiæ praxi, Deo benè iuuante, demõſtrabimus.

Nihil autem erat quod offenderetur Brentius, quòd ex

Pauli

Pauli ſententia Petrus ordinatiſsimam eſſe ſcribit Eccleſiam. Hac quidem de re cum Paulo rixari Brentium oportebat, non cum Petro. Quid autem potuit verius dici, quàm quod à Petro dictum eſt? Tolle, inquit, ordinem in docendo, & neceſſe eſt tot eſſe doctrinæ diuerſitates, quot auræ flatus, quibus non minùs inſtabiliter circũferantur paruuli, quàm arundo à vento agitata. Nónne clamat hoc res ipſa Brenti, vt ſi minùs Petro ſcribenti, ſaltem ſectis iſtis tam diſſectis, modò non ipſam vocem hanc emittentibus, ac re ipſa ita eſſe declarantibus, fidẽ habere te oportuerit? Sataniſmũ enim hunc, quem operis huius initio recenſuimus, quæ res nobis alia peperit, quàm quòd Apoſtoli, paſtoris, doctoris officio fungi quiſque vult? etiamſi legitimè vocatus non ſit. Verùm intelligit hoc Brentius, ſi ſaluus ſit ordo in Eccleſia, hæreſes conſiſtere non poſſe: quamobrem hunc ſibi præcipuè cenſet oppugnandum.

Ephe.4. 1.Cor.12.

Niſi ſaluꝰ in Eccleſia ſit ordo, hęreſes nõ expugnabuntur.

Quid autem non facit Brentius, vt quàm poſsit maxima Catholicis Epiſcopis principum odia cõflare queat? Quàm virulenta ſunt hæc illius verba? Ne autem Aſotus omnem honorem & dignitatem auferat à regibus & principibus, facit eos autoritate legis, quæ de ambiguis & difficilibus cauſis ad ſacerdotes referendis extat, ſacerdotum appari tores & lictores. Hoc reſtat, inquit, principi erga populum eius, ſuperbiam & inobedientiam erga Dei miniſtros & doctores legis compeſcere, atque ſeueritate legum, ſententiam illorum exequi, ne videlicet in contemptum veniat. Quæſo te Brenti, quoties aliquis fidem principis implorat, vt quem non ſine cauſa portat gladium in maleficum aliquem ſtringi iubeat, num ſtatim eum apparitorem & lictorem facit? At vos, inquit Brentius, vultis, vt hoc ſine vllo ſuo iudicio & cognitione faciat. Quotus quiſque princeps autem eſt, qui de cædibus & maleficijs ipſe cognoſcat, & non aliorum iudicio ſtringi gladium in ſontes faciat? Nam à quocunque tandẽ iudicatũ fuerit, gladius certè nõ ſtringitur, niſi principis

Virulenta Brẽtij obiectio circa principũ poteſtatẽ.

Reſpõſio.

X auto-

autoritate: ſicut nec iudicium vllum fit de ſeculi rebus quibuſcunq; tandẽ, niſi principis autoritate. Quàm pauci verò fures, quàm pauci ſicarij, quàm pauci grauiorũ etiam ſcelerum conuicti, ſupplicium capitis luerent, ſi non liceret id de quoquam ſumere, niſi cuius cauſam princeps ipſe iudicaſſet? Credit princeps à ſe cõſtituto legitimo iudicio, habet apparitores & lictores ſuos, per quos, quas cõmeruit quiſq;, pœnæ de quoq; ſumuntur. Quòd ſi credit princeps iudicibus à ſe conſtitutis, quid ni credat iudicibus ab ipſo Deo cõſtitutis? vt faciat quod in Deuteronomio pręcepit Dominus: Qui ſuperbierit, nolens obedire ſacerdotis imperio, ex decreto iudicis moriatur homo ille. Docebimus autem hoc ſuo loco, quòd ex quo tempore penes Chriſtianos eſſe cœpit imperium, ad hoc vſque noſtrum ſeculum nemo fuerit regum & principum Chriſtianorum, qui ſibi de cauſa fidei iudicium arrogare ſit auſus, de qua liberam ſemper cognoſcendi poteſtatem penes ſolos Epiſcopos, quotquot ſe Chriſtianos profitebantur, eſſe voluerũt. Quos illi pronũciaſſent hæreticos, eos pro hereticis habuerunt, & ab omnibus tales haberi, nec receptũ illis in ſuis terris dari ſanciuerunt. Quam verò fidei doctrinam in concilio congregati Patres approbaſſent, eam firmiter ab omnibus obſeruari mandauerunt: ſi qui contravenire auſi fuiſſent, ſeueritate legum in eos animaduerterũt.

Iudiciũ de cauſa fidei ſemper penes Epiſcopos fuit.

Iuſtin. Imperator.

Nunc vnicam Imperatoris Iuſtiniani cõſtitutionem, quam in actis quintę Synodi inſerta reperimus, ea de re produxiſſe contenti erimus. Rem, inquit, non inſolitam imperio & nos facientes, ad præſentem venimus legem. Quoties enim ſacerdotum ſententia, quoſdam indignos ſacerdotio de ſacris ſedibus depoſuit, quemadmodum Neſtorium, Eutychen, Macedonium, Arrium & Eunomium, ac quoſdam alios ad iniquitatem non minores illis: toties imperium eiuſdem ſententiæ & ordinationis cum ſacerdotum autoritate fuit. Audis hîc Brenti, quòd rem non inſolitam imperio ſe facere dicit Imperator. Nam ita factitabant anteà q[illegible]que Conſtantinus,

tinus, Theodoſius, Valentinianus, Martianus, & alij quidam Imperatores Romani. Quid autem factitabant? Num de cauſis fidei cognoſcebant? num hæreticum quemquam pronunciabant? num indignos ſacerdotio de ſacris ſedibus deponebant? nihil minus. Quin illi ab hac temeritate tam longè abfuerunt, quàm qui longiſsimè, vt quę propria ſunt ſacerdotum, ea ſibi ſumerent: quòd vererentur, ne quas pœnas de Ozia, deque Oza propter non diſsimilē cauſam ſumptas legerant, iiſdem afficerentur & ipſi. Suum itaque iudicium ſacerdotibus liberum permittebant. Si quos illi condemnatos hæreſeos de ſuis ſedibus depoſuerant, eiuſdem ſententiæ & ordinationis cum ſacerdotum autoritate fuerunt: hoc eſt, quicquid ſacerdotum ſanxiſſet autoritas, id cū ipſi firmum & ratum habuęrunt, tum ab alijs omnibus imperio ſuo ſubiectis, firmum & ratum haberi iuſſerunt, & vt executioni debitæ mandaretur ordinauerunt. Metuebat enim eorum quiſque, ſi præire quàm ſequi: ſi ducere potiùs ad ſe Dei ſpiritum, quàm ab eo duci maluiſſet: ne vocē Chriſti ſibi dicentis audiret: Vade poſt me Satana. Quamobrem nullus eorum de hæreſi iudicauit vnquam, ſed quos legitimè congregati Epiſcopi hæreticos pronunciaſſent, in eos quod iuris erat ſtatuerunt: nihil veriti, ne Brentius, aut eius ſimilis aliquis, eos qui nō caſtrorum & oppidorum aliquot principes, verùm orbis totius imperatores fuerunt, apparitores & lictores vocaret: ſi cùm Dei miniſtri eſſent, neq; ſine cauſa gladium portarent, vindices in iram, id quod ſui fuit muneris exequerentur. Vſqueadeò autem nihil eorum hac re maieſtati detrahebatur, vt quantò ſe gerebant hac in parte ſubmiſsiùs, tantò & apud homines honoratiores, & apud DEVM eſſent ſublimiores. Quos enim in miniſtris ſuis quamlibet iuxta mundum vilibus & abiectis tantopere DEVM honorare videbant, ijs maiore cum alacritate reuerentiam & obedientiam omnem præſtabant. Fit enim non rarò, quales ſe principes gerunt erga ſupremum

Imperatores antiq de fidei cauſa non cognoſcebant.

omnium regem Deum, vt populi ſibi ſubiecti talia viciſsim erga ſe ſtudia experiantur.

Obiectio alia. Sed hîc obſtrepit Brentius, Quid ſi ſacerdotes definirent aliquid contra legem Domini? Quid ſi ij qui iactant ſe eſſe Dei miniſtros & legis doctores, ſuperbi ipſi & arrogantes eſſent, & nollent legi Domini obedire: an non liceret principi ſeueritate & gladio ſuo vti? Quid autem Brenti, ſi princeps à te perſuaſus, putaret aliquid contra legem Domini ſacerdotes definiuiſſe, quod orbis totius Chriſtiani conſenſus non eſſe contra legem Domini definitum teſtaretur? Nunquid non orbis potiùs totius conſenſui, quàm principis alicuius ſenſui, ex tuo, vel tui ſimilium ſenſu pendentis, fides habenda foret? Sed quid (inquit) ſi ſummus ſacerdos fuerit pſeudopropheta & ſomniator, & iuberet alienos deos ſequi, haberetque ſuæ ſententiæ ſuffragatores maximam partem ſacrificulorum: an tum non liceret principi vnà cum paucis reliquis ſiue ſecularibus, vt vocant, ſiue ſpiritualibus, de impietate ſacerdotis & ſuorum ſuffragatorum iudicare, & iuxta ſeueritatem legum in eos animaduertere? Hîc iam, inquit, reſpondet nobis Aſotus, quòd in eccleſia non poſsit deeſſe legitima ſacerdotum ſucceſsio, nec in illis doctrinæ veritas: quippe quòd habeat promiſsionem ſempiternæ præſentiæ Spiritus ſancti. Quid autem dici verius potuit, quàm quod à Petro dictum eſt? Niſi fortè non ſunt veræ voces illæ Chriſti, Ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi: Rogabo Patrem, & alium paracletum dabit vobis, vt maneat vobiſcum in æternũ: quodque dixit idem de Eccleſia, Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Quòd ſi potuit non verum dicere veritas, falſum ſcripſiſſe Petrum à Soto confitebimur. Neque enim ſolis hæc Apoſtolis, verùm & eorum ſucceſſoribus dicta ſunt. Sed nihil eſt quod minùs ferre poſsint hæretici, quàm vt aliquid ſacerdotum legitimæ ſucceſsioni tribuatur: quæ ſi quam debet autoritatem retinuerit, iam ſectas ſuas conſiſtere

Reſpõſio.

Quid ſi Pontifex impia mãdet, quærit Brentius.

Soti ſentẽtia.

Reſpõſio.

Mat. 28.
Ioan. 14.
Matt. 16.

ſtere non poſſe facilè perſpiciunt. Atqui demonſtrauimus hoc alibi, quòd & ibi eſt Eccleſia, vbi eſt legitima ſacerdotum & Epiſcoporum ſucceſsio: & ab hac ſucceſsione ſemper doctrinæ veritas eſt petita. Teſtatur autem hoc aureus ille Vincentij Lirinenſis libellus, quem ante mille ducentos plus minus annos, hac ipſa de re conſcripſit: neque fuit ferè veterum quiſquam, qui quoties eſſet de dogmatibus Eccleſiæ exorta diſputatio, non ad hanc tanquam ad ſacram anchoram quandam ſibi confugiendum eſſe putaret. Ibi Eccleſia, vbi ſacerdotum legitima ſucceſsio in ſede Petri. Vincent. Lirinen. Teſtimonia Patrũ.

Longè vetuſtiſsimus fuit Irenæus Lugdunenſis Epiſcopus, qui docet, agnitionem veram eſſe doctrinam Apoſtolorũ, & antiquum Eccleſiæ ſtatum in vniuerſo mundo, ſecundum ſucceſsiones Epiſcoporum, quibus illi eam quæ in vniuerſo loco eſt, Eccleſiam tradiderunt, quæ peruenit vſque ad nos cuſtodita. Et in eodem libro aliquanto ſuperiùs: Eis tantùm in Eccleſia Epiſcopis obedire iubet, qui ſucceſsionem habent ab Apoſtolis: qui cum Epiſcopatus ſucceſsione chariſma veritatis certum ſecundum placitum patris acceperunt. Reliquos verò qui abſiſtunt à principali ſucceſsione, quocunq; loco colligantur, ſuſpectos haberi vult, vel quaſi hæreticos & malę ſententiæ, vel quaſi ſcindentes & elatos, & ſibi placentes. Audin' tu Brenti, quid Irenæus dicat? Cum ſucceſsione, inquit, Epiſcopatus chariſma veritatis certum acceperunt. Quò autem aliò remittit nos Tertullianus, quàm ad ſucceſsionem hanc? Quid aliud exigit ab hæreticis, quàm vt oſtendant ex qua autoritate prodierunt? Edant, inquit, origines Eccleſiarum ſuarum, euoluant ordinem Epiſcoporum ſuorum, ita per ſucceſsiones ab initio decurrentem, vt primus ille Epiſcopus aliquem ex Apoſtolis, vel Apoſtolicis viris, qui tamẽ cum Apoſtolis perſeuerauerit, habuerit autorem & anteceſſorem. Hoc enim modo Eccleſię Apoſtolicæ cenſus ſuos deferunt. Sicut Eccleſia Smyrnęorum Polycarpum à Ioanne collocatum refert, ſicut Romanorum Clementem à Petro ordina- Irenę' lib. 4. cap. 63. Ibidẽ cap. 43. Tertul. de præſcriptionibus hæreticorum.

tum edit. Proinde vtique & cæteræ, exhibent quos ab Apoſtolis in Epiſcopatum conſtitutos, Apoſtolici ſeminis traduces habeant. Confingant tale aliquid hæretici. Num autem ab hoc diſsenſit Cyprianus, cùm dicit, Eccleſia vna eſt, quæ vna intus eſſe & foris non poteſt? Nam ſi apud Nouatianum eſt, apud Cornelium non fuit. Quòd ſi apud Cornelium fuit, qui Epiſcopo Fabiano legitima ordinatione ſucceſsit, Nouatianus in Eccleſia non eſt. Iam verò cùm Cathedræ Petri ſe conſociari dicit Hieronymus, cùm qui iungitur illi, eum ſuum eſſe dicit, cæteros ſe noſſe negat: quid aliud quàm ibi Eccleſiam, ibi chariſma veritatis eſſe innuit, vbi eſt legitima Epiſcoporum ſucceſsio, quæ à Petro ſumpſit initium? Quàm frequens autem eſt Auguſtinus in hac Epiſcoporum & ſacerdotum ſucceſsione commemoranda? Multa ſunt, inquit, quæ me in Eccleſiæ gremio iuſtiſsimè tenent. Tenet conſenſio populorum atque gentium, tenet autoritas miraculis inchoata, ſpe nutrita, charitate aucta, vetuſtate firmata. Tenet ab ipſa ſede Apoſtoli Petri, cui paſcendas oues ſuas Dominus commendauit, vſque ad præſentem Epiſcopatum ſacerdotum ſucceſsio. Et alibi: Numerate, inquit, ſacerdotes, vel ab ipſa Petri ſede, & in ordine illo Patrum, quis cui ſucceſsit, videte. Ipſa eſt petra, quam non vincunt ſuperbæ inferorum portæ. Quod autem in eo Pſalmo ſcripſit, in epiſtola ad Generoſum ipſe fecit, ac Romanos Epiſcopos inuicem ſibi ſuccedentes, enumerauit, à Petro vſque ad Anaſtaſium. Quibus enumeratis, In hoc ordine, inquit, ſucceſsionis nullus Donatiſta Epiſcopus inuenitur. Quod idem & ab Optato, qui fuit æqualis Auguſtini, factum legimus. Is contra Parmenianum ſcribens, eum ſcire dicit, Petro primùm Cathedram Epiſcopalem eſſe collatam, in qua ſederit omnium Apoſtolorum caput Petrus, inde Cephas appellatus eſt, in quo vno Cathedræ vnitas ab omnibus ſeruaretur: vt iam ſchiſmaticus eſſet,

Cypr. li. 1. epiſt. 6.
Patres cõmemorãt ſucceſſores Petri.
Hierony. ad Damaſum ſcribens.
Auguſt. cõtra epiſtolam Manichæi ca. 4.
Idem in Pſal. cõtra partẽ Donati.
Idem epiſtola 165.
Opta. li. 2. contra Donatiſtas.

eſſet, qui contra ſingularem Cathedram, alteram collocaret. Ergo Cathedra vnica, quæ eſt prima, ſedet prior Petrus, cui ſucceſsit Linus. Ac enumeratis vſque ad Syricium, qui tum in Cathedra Petri ſedebat, Romanis pontificibus: Veſtræ, inquit, Cathedræ vos originem reddite, qui vobis vultis ſanctam Eccleſiam vendicare. Simili enumeratione ſucceſsionis Pontificum Romanorum vſus eſt antiquiſsimus Irenæus. Quo in loco ſimul illud aſſeuerat, quòd ad Romanam Eccleſiam, propter potentiorem principalitatem neceſſe eſt omnem conuenire Eccleſiam, hoc eſt, eos qui ſunt vndique fideles, in qua ſemper conſeruata eſt, ea quæ ab Apoſtolis eſt, traditio. Enumerationem autem hanc Irenæi tranſcripſit etiam in Eccleſiaſticam hiſtoriam ſuam Euſebius.

Irenæ. lib. 3. ca. 3. de autoritate Romanæ Eccleſiæ.

Euſeb. lib. 5. cap. 6. Eccleſiaſticæ hiſtoriæ.

Vides itaque iam Brenti, quantum huic ſucceſsioni tribuendum putauerint viri doctiſsimi ſanctiſsimique, Irenæus, Tertullianus, Cyprianus, Hieronymus, Auguſtinus, Optatus, & alij, quos longum eſſet omnes enumerando recenſere. Sed adhuc Auguſtinum audiamus: Cùm igitur (inquit) tantum auxilium Dei, tantum profectum fructumque videamus, dubitabimus nos eius Eccleſiæ condere gremio, quę vſq; ad confeſsionē generis humani ab Apoſtolicæ ſede per ſucceſsionem Epiſcoporum, fruſtrà hęreticis circumlatrantibus, & partim plebis ipſius iudicio, partim Conciliorum grauitate, partim etiam miraculorū maieſtate damnatis, culmen autoritatis obtinet? Cui primas dare nolle, vel ſummę profectò impietatis eſt, vel præcipitis arrogantiæ. Nam ſi nulla certa ad ſapientiam ſalutemque animis via eſt, niſi cùm eos rationi præcolit fides, quid eſt aliud ingratum eſſe opi atq; auxilio diuino, quàm tanto labore præditæ autoritati velle reſiſtere? Etſi vnaquęq; diſciplina quanquā vilis & facilis vt percipi poſsit, doctorem aut magiſtrum requirit, quid temerarię ſuperbię plenius, quàm diuinorū ſacramentorū libros, & ab interpretib⁹ ſuis nolle cognoſcere, & inco-

Auguſt. de vtilitate credendi ca. 17. & 46

& incognitos velle damnare? Et iterum alio loco, deſcribens peſtilentię cathedram: Quoniam, inquit, cathedram peſtilentiæ non eſſe de Dei ordinatione aſſeuerauimus, etiã eorum qui extra Eccleſiam, vel contra Eccleſiam ſedes ſibi inſtituerunt, cathedram peſtilentiæ dicimus. Qui enim in concessa præſumptione reus eſt, quantò magis ſi & corrum pat traditionem eius, cuius ſedem vſurpat? Nam & ordinem ab Apoſtolo Petro cœptum, & vſque ad hoc tempus per traducem ſuccedentium Epiſcoporum ſeruatum, perturbant, ordinem ſibi ſine origine vendicantes, hoc eſt, corpus ſine capite profitentes: vnde congruit etiam, eorum ſedem Cathedram peſtilentiæ appellare. Nec enim ideò impunè erunt, quia ſub Dei nomine hoc agunt: conſtat enim ſuas illos cauſas ſub Dei nomine agere. Non enim zelo Dei hoc agunt, ſed ſibi locum volentes defendere: cùm ſciamus Core, & ducentos quinquaginta viros, per præſumptionem Deo offerentes, hiatu terræ abſorptos eſſe: & Oſiam regem cùm Deo illicitè obtuliſſet, lepra in fronte percuſſum.

Idem de quæſtionibus veteris & noui Teſtaméti quæſt. 110.

Cathedra peſtilétiæ apud hæreticos.

Quàm graphicè verò depingit vos Auguſtinus Brenti? Cathedram veſtram, vocat cathedram peſtilentiæ: vel hoc ipſo nomine, quòd ordinem ab Apoſtolo Petro cœptum, & vſque ad hoc tempus per traducem ſuccedentium Epiſcoporum ſeruatum, perturbatis: ordinem ſine origine vobis vendicantes, hoc eſt, corpus ſine capite profitentes. nec ideò vobis id impunè futurum dicit, quòd ſub Dei nomine hoc agitis, quaſi verbum & euangelium eius vindicare volentes: cùm conſtet, veſtras vos cauſas agere ſub Dei nomine, veſtrum vos verbum ſub verbi Dei prætextu propagare velle. Potuítne dici quicquam aptius ad vos deſcribendos? Tales enim vos eſſe, quales deſcribit Auguſtinus, negare non poteſtis.

Sedibus Apoſtolorũ pereuntibus ſola perſtat inuicta ſedes Petri Romana.

Neque verò nos hoc dicimus Brenti, quod nos tu dicere fingis, ideò ſtatim Apoſtolico ſpiritu quenq; prẹditũ eſſe, quòd ſit in Apoſtolorum ſedibus collocatus: neq; ſic vnum

aliquem

aliquem Epiſcopum ſempiternæ ſpiritus ſancti præſentiæ promiſsionem habere dicimus, vt errare iam non poſsit. Scimus erraſſe, qui Iacobo Hieroſolymis, qui Andreæ in Achaia, qui Matthæo in Aethiopia, qui Philippo in Phrygia, qui Ioanni in Aſia, qui Bartholomæo in India, qui Iudæ in Perſide, qui Paulo ſucceſſerunt in Græcia. Sola eſt Romana Eccleſia, ad quam nunquam acceſſum habuiſſe perfidiã ſcribit Cyprianus: in qua ſemper Apoſtolicæ Cathedræ viguiſſe principatum narrat Auguſtinus: in qua Patrum autoritatem incorruptam ſeruari teſtatur 1 Hieronymus: neque dubitat Romanam fidem, Catholicam fidem 2 appellare: ſicut & Ambroſius Epiſcopos Catholicos vocat Romanam Eccleſiam. Ad Pammachium verò & Oceanum ſcribens Hieronymus, Quiſquis es, inquit, aſſertor nouorum dogmatũ, quæſo te vt parcas Romanis auribus, parcas fidei quæ Apoſtolico ore laudata eſt. Cur poſt quadringentos annos docere nos niteris quod anteà neſciuimus? Cur profers in mediũ, quod Petrus & Paulus edere noluerunt? Vſque ad hunc diem ſine iſta doctrina mundus Chriſtianus fuit. Illam ſenex tenebo fidem, in qua puer natus ſum. Quid tibi videtur Brenti? An non iiſdẽ verbis rectè nos vti contra vos poſſemus. Cur poſt mille quadringẽtos annos docere nos conamini, quod antè neſciuimus? Cur profertis in medium, quod neque Petrus, neque Paulus, neque quiſquam legitimus eorum ſucceſſor edere voluit? Vſque ad hunc diem ſine iſta doctrina veſtra mundus Chriſtianus fuit. Illam adulti fidem tenebimus, in qua pueri nati ſumus. Vſque adeò autem Romana fides, catholica ſemper fides eſt habita, vt Gratianus Imperator, quo imperante vixit Hieronymus, quemadmodum in Eccleſiaſtica hiſtoria ſcriptum, & in codicem Iuſtiniani relatum eſſe legimus, noluerit de fide diſputari: verùm edictum fecerit, vt cuncti ſubditi eam religionem retinerent, quam vertex Apoſtolorum Petrus initiò tradidiſſet, ac tum Damaſus Romanus Pontifex cuſtodiret. In Chalcedonenſi quoque concilio

Laus Romanæ Eccleſiæ.
Cypri. lib. 1. epiſt. 3.
Auguſtin. epiſt. 142.
1. Ad Damaſum.
2. Lib. 1. cõtra Ruffinum.
Ambroſ. in oratiõe funebri de obitu fratris.
Romana fides Catholica fides.
Sozom. li. 7. ca. 4.
Codic. de ſumma Trinitat.

1\. Cunctos populos. Actione 2. Concilio Chalced.

ſic legimus acclamatum: Omnes ita credimus: Papa Leo ita credit: Cyrillus ita credit: Papa Leo ſic interpretatus eſt. Et iterum: Omnes ſic credimus: Papa Leo ſic credit: Anathema ei qui partit, & ei qui diuidit. Hæc fides Leonis Archiepiſcopi: Leo ſic credit: Leo & Anatolius ita credunt. Et iterum: Petrus per Leonem ita loquutus eſt: Apoſtoli ita docuerunt, piè & verè Leo docuit, Ac paulò poſt: Omnes ita credimus: ſicut Leo ita credimus.

Bernard. epi. 190.

Caluinus quantum tribuat Roma. Eccleſiæ.

Ex ijs & alijs multis facilè cuiuis perſpicuum eſſe poteſt, quantum fuerit ſucceſsioni ſacerdotum tributum: in ea præſertim ſede, in qua ſemper viguit Apoſtolicæ Cathedræ principatus, ad quam de fidei cauſis referri ſemper fuit ſolitum: non à Catholicis tantùm, verumetiam ab ipſis non rarò hæreticis, quòd ibi potiſsimùm ſarcita iri damna fidei ſpes eſſet, vbi non poſſet fides ſentire defectum: quam ſolius ſedis huius prærogatiuam eſſe dicit Bernardus. Fatetur autem hoc etiam Caluinus veſter, quod res ipſa loquitur, magnum Romanæ Eccleſiæ honorem vbique detuliſſe veteres, reuerenterque de ea loquutos: vel quòd fundata & conſtituta fuiſſet Petri miniſterio: vel quòd in ea caput eſſet imperij: vel quòd, cùm Orientales & Græcæ Eccleſiæ, Africanę etiam, multis opinionum diſſenſionibus inter ſe tumultuarentur, hæc ſedatior alijs & minùs turbulenta fuerit. Ita factum eſt, inquit, vt pij & ſancti Epiſcopi ſedibus ſuis pulſi, illuc ſe velut in aſilum, aut portũ quendam ſæpè reciperent. Nam quo minùs, inquit, acuto & celeri ſunt ingenio Occidentales Aſiaticis & Aphris, eo etiam ſunt rerum nouarum minùs cupidi. Hoc ergo Romanæ Eccleſiæ plurimum addidit autoritatis, quòd non ita dubijs illis temporibus tumultuata eſt vt reliquæ, ac doctrinæ ſemel traditæ fuit omnibus

Confugiédum in dubiis fidei ad Eccleſiã Roma.

alijs tenacior. Hactenus Caluinus. Ad hanc igitur nos quoque more maiorum noſtrorum confugimus, quoties de dogmate aliquo fidei controuertitur, vt illa nos doceat, quid per longam Epiſcoporum in ea ſucceſsionem traditum de eo fue-

to fuerit. In qua traditione libenter acquieſcimus, nec temerè nobis ab ea diſcedendum eſſe putamus. Hæc eſt ſucceſsio ſacerdotum Brenti, de qua nos gloriamur: quam ſempiternæ Spiritus ſancti præſentiæ promiſsionem habere, perſuaſum firmiter habemus: quam vos heri, quod aiunt, & nudiuſtertius nati, cùm proferre non poſsitis, mirandum non eſt, ſi in ea oppugnanda neruos veſtros omnes contenditis. Verùm erit alius hac de re dicendi locus magis opportunus.

Quòd autem Vriæ exemplo, qui voluntati regis Achas 4. Reg. 16.
obſequutus inſtituit in templo Dei altare Damaſceno- Exemplũ
rum, demonſtrare conatur Brentius, qui ſuccedunt gene- Vriæ & fal
ri dignitati officio Aaronis, non ſtatim eos eodem eſſe ſpi ſorũ Pro
ritu ſancto præditos: quodque prophetarum teſtimonijs phetarũ le
idem oſtendere conatur, qui pontifices & ſacerdotes ſui gis non fa
temporis vocant ſpeculatores cecos, ignaros, canes mutos, uet Brẽtio
qui dicunt Prophetas prophetaſſe mendacium, ſacerdotes Eſa. 56. Ezec. 22. Hier. 5.
applauſiſſe manibus, contempſiſſe legem, polluiſſe ſanctuaria, poſſumus hæc vno verbo refutare, ſi negemus, aut Vriam pontificem, aut eos, de quibus Prophetæ loquuntur, ſacerdotes Aaroni ſucceſsiſſe, Leuiticique generis fuiſſe. Quod non obſcurè nobis indicant illa ſcripturæ verba, vbi de Hieroboam dicitur: Fecit fana in excelſis, & ſacerdotes de
extremis populi, qui non erant de filijs Leui. Quo in loco 3. Re. 12.
commentator cauſam etiam reddit, quamobrem de qualibet tribu indifferenter ſacerdotes fecerit: Quia tribus, inquit, Leui noluit conſentire ei, & ideò dixit populo, quòd
non oportebat habere ſacerdotes de tribu Leui. Vides Brẽti, Idololatria nõ fuit in ſucceſsione ſacerdotũ Leuiticorũ.
quemadmodum vbi fuit ordinaria ſucceſsio ſacerdotum, ibi non eſt aſſenſus præſtitus ad idololatriam. In eo verò, quod proximè ſequitur capite, ſcribitur de eodem Hieroboam, quòd fecit de nouiſsimis populi ſacerdotes excelſorũ.
Et in ſequenti libro de populo dicitur: Fecerunt ſibi de no- 4. Reg. 17.
uiſsimis ſacerdotes excelſorum, & ponebant eos in fanis

Lib.8.anti qui.cap 8. ſublimibus.Ioſephus verò ſic inducit loquentem Hierobo-am,poſteaquam fecerat duas vitulas aureas. Conſtituam ex vobis ipſis ſacerdotes earum atque Leuitas,vt tribu Leui nequaquam,neque filijs Aaron indigeatis,ſed qui voluerit veſtræ eſſe ſacerdos,offerat vitulum,&c.Iámne perſpicis Brenti,quemadmodum ipſe contra te produxeris teſtimonia? De

Loca Prophetica de pſeudoprophetis ad hæreticos pertinent. Heb.5. Hie.13. Marcelli. Pont.

vobis enim dixerunt iſta prophetæ, qui ſacerdotes eſtis excelſorum,apud quos nulla eſt ordinaria ſucceſsio: qui contrà quàm à Paulo præceptum eſt, ipſi vobis honorem ſumitis,& curritis,cùm vos non miſerit Dominus.Vos cecos cecorum duces vocant,vos prophetare mendacium, vos contemnere legem,vos polluere dicunt ſanctuaria. Verùm demus hoc tibi,quòd Aaronis dignitati ſucceſſerit Vrias:quæſo te,quid ille fecit aliud, quàm quod aliquando factum à Marcellino pontifice legimus? qui in horribili illa Chriſtianorum ſub Maximiano & Diocletiano perſequutione,metu ſuppliciorum,quæ fuerant illi intentata, thura adoleuit, arisque iniecit.Non ab Vria pontifice proceſsit facinus hoc, ſed à rege,cuius voluntati pontifex obſequutus eſſe ſcribitur,non autem vltrò contra legem veniſſe. Vel hoc ſolum exemplum docere te Brenti potuit, quàm ſit periculoſum quod tu fieri debere contendis, principi de religione ſtatuendi poteſtatem permittere:quem hac in parte ſequi, quàm præire, ſubiectum eſſe pontifici, potiùs oportet, quàm illi praſcribere velle.Quam ob rem etiam hoc, quod tu pro defendenda cauſa tua produxiſti, contra te magis facere videtur:Non enim pontifex decreuit, vt altare Damaſcenorum in templo conſtitueretur,ſed penes quem tu vis eſſe de talibus decernendi poteſtatem, Regi præcipienti paruit: vt metu magis, quàm vel errore, vel inſcitia, vel temeritate,peccatum à pontifice fuerit. Quem ſi poſteà ſicut Marcellinum feciſſe commemoratur, facti ſui pœnituiſſet, eandem proculdubio, quam ille peccati ſui veniam fuiſſet conſequutus. Verùm nihil de eius pœnitentia narrat hiſtoria

ria

ria: quòd imperio iubentis Regis paruerit, hoc tantum commemorat.

Cæterùm quòd addis de filijs Heli ſummi ſacerdotis, & iudicis in Iſrael, quòd filij eius generi quidem & dignitati parentis ſucceſſerint, ſed ſcriptura dicat eos fuiſſe filios Belial, neſcientes Dominum, neque officium ſacerdotum ad populum, vbi quæſo legiſti, quòd parentis dignitati ſucceſſerint? cùm in hiſtoria Regum legamus, vtrunque ſuperſtite patre in bello occiſum, & prius quàm pater vita functum eſſe? nec alium ſucceſſorem patrem eorum habuiſſe, quàm Samuelem, quem ipſe ſibi Dominus elegerat. Cuius tamen & ipſius filios propter eorum peccata reiecit poſteà Dominus.

Reſpondetur obiectioni de filijs Heli. 1.Reg. 2. 1.Reg. 4. 4.Reg. 8.

Neque verò non eſt pro legitimo ſucceſſore ſtatim habendus, neque iugum eius eſt ilicò detrectandum, qui non ambulat in vijs eorum quibus ſucceſſit, qui longiùs abeſt ab eorum vitæ ſanctimonia. Non ita nos Chriſtus docuit. Super cathedram, inquit, Moſi ſederunt Scribæ & Phariſæi: omnia ergo quæcunque dixerint vobis, ſeruate & facite, ſecundum opera verò eorum nolite facere: dicunt enim, & non faciunt. Multi ſunt qui non ſucceſſerunt in eam vitæ ſanctitatē, qua præditi fuerunt Apoſtoli, ſed ſucceſſerunt nihilominus in eam doctrinę veritatem, quam prædicauerunt Apoſtoli. Hoc eſt, quod ab Hieronymo libr. 1. contra Iouinianum quoq; dictum eſt: Epiſcopus, presbyter, diaconus, non ſunt meritorum nomina, ſed officiorum. Quamuis igitur nō habeant eandem vitæ ſanctitatem, quam habere ſine innocentia nemo poteſt: quædam tamen eſt, ſicut ab Auguſtino ſcribitur, ſanctitas vnctionis: quædam eſt & ſacramenti ſanctitas: qua duplici ſanctitate rectè vocantur ſancti pontifices, etiam illi qui ſunt eadem qua cæteri mortales infirmitate præditi. Quamobrem quod non obſcurè videtur enarrans illum Euangelij locum Hieronymus indicare: Qui recipit Prophetam in nomine Prophetæ, mercedem Prophetæ accipiet:

Pro legitimo ſucceſſore habēdus etiā qui vitam adfert indignam officio. Matt. 23. Auguſt. contra literas Petiliani lib. 2. cap. 48. Etiam improbi Pōtifices rectè ſancti dicuntur. Matt. 10. Hieronym.

Non vitæ meritū ſed officiū ſpectandū in eccleſiaſticis.

cipiet:in quocunque tandem Pontifice non perſona,ſed nomen attendendum & ſuſcipiendum eſt: hoc eſt, non qualis perſona ſit,quóue vitæ merito,conſiderandum eſt, cuius miniſterio Deus vtitur, ſiue in Eccleſia ſua gubernanda, ſiue in doctrina propaganda, ſiue in ſacramentis adminiſtrandis.Non illud attendendum eſt,Iudáſne ſit an Petrus,an Paulus:ſed ſolùm hoc ſpectandum eſt, quòd ſedet in Cathedra Petri,quòd Apoſtolus,quòd Chriſti legatus,quòd ſacerdos, quòd Pontifex, quòd angelus eſt Domini exercituum, de cuius ore legem Dei requirere iuſſus es.Si Iudas eſt, quandoquidem Apoſtolus eſt, & pro Chriſto legatione fungitur, nihil te moueat quòd fur eſt: audi nihilominus reuerenter, audi diligenter, audi legationem eius obedienter: quæ dixerit,facito:quæ fecerit,facere nolito. Non ad ipſum referas animum, verùm ad illum cuius nomen gerit. Euangelium (dicit Auguſtinus)fur quoque Iudas ſine detrimento fidelium prædicauit.Ac quicunque non recepit illum, Chriſtū ipſum non recepit:qui æquè Iudæ dixerat atque Petro vel Ioanni:Qui vos reijcit,me reijcit.Si verò Petrus eſt, aut Ioannes, qui eadem legatione fungitur,& dictis pareto, & facta imitare. Incerta erit ſalus noſtra, ſi ex ſanctitate pendebit docentium, aut ſacramenta miniſtrantium. Prauum eſt & inſcrutabile cor hominis,vt q ſanctus, quíue minus ſanctus ſit,non poſſit niſi ſolus ille ſcire, qui ſcrutatur corda & renes.Itaque fit non rarò ſanctus vt eſſe videatur, qui non eſt,quique perſequutor eſt aut Publicanus hodie,cras fiat apoſtolus.Quamobrem à Propheta rectè dictum eſt:Maledictus homo qui confidit in homine,& ponit carnem brachium ſuum.Etiamſi quis certò ſciat iuſtum aliquem & innocentem eſſe,atque omni prorſus macula carere: tamen ſi in illius ſanctitate ſpem ſuam collocat,ſi ſalutem ab illo expectat,maledictus eſt.Nam Domini eſt ſalus.Et,Vana ſalus hominis.Nihil igitur impedit Brenti,quo minus habeat ſpiritum ſanctum Epiſcopus aut ſacerdos:quo ſi minus ipſe ſan-

Etiā Iudas q' Apoſtol' honorē merebat.
Ioan.12.
Auguſt.li. 2.cōtra epiſtolam Parmeniani.cap. 11.
Luc.19.
Hier.17.
Ibidem.
Pſal.3.
Pſal.59.
Malus etiā ſacerdos habet ſpiritum ſanctum.

ctus

ctus eſt, ſanctos tamen alios faciat, vel docendi vel baptizandi miniſterio.

Nec eſt quòd eorum reſponſionem reprehendas, qui magis apertas præſentiæ Chriſti & ſpiritus ſancti promiſsiones habere dicunt cœtus pontificum Chriſtianorum, quàm habuerunt pontifices Iudæorum. Nam ſicut illuſtriora nũc ſunt fidei myſteria velo ſciſſo Chriſtianis, quàm quibus velata cuncta fuerunt Iudæis: ſic illuſtriores nunc habemus ꝓmiſsiones Chriſti & ſpiritus ſancti præſentiæ, quàm habuerũt olim Iudæi. quin hæc ipſa teſtimonia quę profers ex ſcripruris: Statuam pactum meum inter me & te: Ponam tabernaculum meum in medio veſtri: Ego ſum Dominus qui habito inter filios Iſrael: Habitabo in medio filiorum Iſrael: & ſi quæ ſunt ſimilia, non magis ad Iudæos pertinent quàm ad nos Chriſtianos. Nam ſicut ipſe tu more tuo teſtimonium adfers contra te: Non omnes qui ex circunciſione ſunt Iſrael, hi ſunt Iſraelitæ: neque qui ſemen ſunt Abrahæ, omnes filij: ſed in Iſaac vocabitur tibi ſemen: id eſt, non qui filij carnis, ij filij Dei, ſed qui filij ſunt promiſsionis, æſtimantur in ſemine. Quæcunque ſunt igitur in veteri Teſtamento promiſsiones eiuſmodi, vel populo Iſrael vel Leuitis factæ, noſtro Chriſtianorum cœtui, qui verus Iſrael ſumus, noſtrorum ſacerdotum & Epiſcoporum congregationi factæ ſunt.

Reſpõſio ad aliã obiectionem

Gen. 17. Leuit. 26. Num. 35. 3. Reg. 6.

Rom. 9.

Neq; quia fruſtrà confidebant quidam Hieremiæ temporibus in verbis mendacibus, dicentes: Templum Domini, tẽplum Domini, Templum Domini, propterea noſtris temporibus minùs confidenter clamare nobis licet, Eccleſia, Eccleſia. Siquidem diuerſa fuit illorum ratio: qui cùm non corda ſolùm, ſed & manus haberent pollutas furto, homicidio, periurio, adulterio, ſacrilegio, & cultu eorum deorum, quos neſciebant: audacter nihilominus ingrediebantur domus Dei limen, & erecta ceruice ſtantes, exauditas iri preces in eo ſuas perſuaſum habebant. Non hac ratione nos clama-

Hiere. 7. Rectè Chriſtiani fidunt Eccleſiæ, & de ea gloriãtur, ſed non Iudæorũ more, vt obijcit Brentius.

clamamus,Eccleſia, Eccleſia: non in manufacto templo con
1.Tim.3. fidimus:ſed cùm Eccleſiam eſſe dicat Paulus columnam &
Mat.16. firmamentum veritatis, cùm non præualituras aduerſus eam portas inferi Chriſtus promittat,eius promiſsioni qui fallere neſcit fidentes,quicquid eſt vnanimi totius Eccleſiæ conſenſu conſtitutum,id ab ipſo ſpiritu veritatis cùm eſſe pfectum indubitanter credamus,ei firmiter innitimur,deque eo gloriamur. Quamobrem etiamſi conſurgant omnes inferorum portæ,ſi velint irritum reddere quod ſemel per os Eccleſiæ ſuæ ratum & firmum eſſe voluit Spiritus ſanctus, nos qui nihil veremur etiam in ſymbolo noſtro nos credere ſanctam Eccleſiam Catholicam profiteri:fremant licet omnes hæretici,non aliud tamen præ nobis ferimus,non alia de re magis gloriamur,q̃ de Eccleſia:ac magna ſubinde voce ita vt omnes exaudiant,ſummaque confidentia clamamus, Eccleſia,Eccleſia. Hæc eſt à qua nobis tradita ſunt quæ tenemus,& quæ docemus alios:hæc eſt quam in ſymbolo crede-
Matt.18. re nos profitemur:hæc eſt quam qui non audierit, eum tanquàm Ethnicum & Publicanum haberi iubet Chriſtus:hęc eſt aduerſus quam idem ne portas quidem inferi præualituras eſſe dicit:hæc eſt quam firmamentum & columnam veri tatis vocat Paulus:hæc eſt quam cùm ducem ſequimur, erra re nos nulla ratione poſſe,certum & indubitatum habemus. Quamobrem etiamſi rumpantur vobis ilia Brenti,tamē hęc eſt prędicatio,hęc eſt gloriatio noſtra:neque nos pudebit vn quam Eccleſiæ Dei,neque ſicut vos feciſtis,ab ea diſcedem⁹ vnquam.Animas noſtras priùs à corporibus noſtris ſepara ri patiemur, quàm vt ab ea nos vnquàm ſeparari permittamus.Nihil eſt igitur quòd ijs Hieremiæ verbis nobis inſultes Brenti : quin illud vide potiùs, ne multò nos veriùs ob-
Hie.23. ijcere tibi poſsimus ex eodem Hieremia, quod ille non vno
Hier.14. loco ſcribit de te tuique ſimilibus mendacibus Prophetis, quòd currebant,cùm eos non miſiſſet Dominus,quòd prophetabant,cùm non eſſet ad eos loquutus Dominus, quòd ſubinde

ſubinde vociferabantur, Verbum Domini, Os Domini loquutum eſt, Hæc dicit Dominus, cùm tamen hæc Dominus loquutus non eſſet quæ ipſi dicerent: quos etiam ille fures verborum ſuorum vocare non dubitat. Qui ſunt enim alij, qui magis aures noſtras obtundant ijs vocibus, Verbũ Dei, Verbum Dei, Euangelium, Euangelium, quàm vos? cùm tamen quod vos profertis, verbum Dei non ſit, cùm aliud ſit longè loquutũ os Domini, quàm quod vos per ea ſcripturarum verba quæ producitis, eum loquutum fuiſſe vultis. Verum enim eſt quod ſcripſit ille: Scripturę non in legendo ſunt, ſed in intelligendo: non in præuaricatione ſunt, ſed in charitate. Quòd ſi charitatem haberetis Brenti, nunquam ab Eccleſia vos diuideretis: cuius ſi gremio conderemini, tum demum verum ſcripturarum ſenſum aſſequeremini. Nam rectè quidam ex veſtris admonet (veſtros autem appello Sacramentarios quoque, cùm ex vobis eos prognatos eſſe conſtet) rectè igitur Caluinus veſter admonet, & peculiariter notandum eſſe dicit: quòd non eſt extra Eccleſiam ſanæ intelligentiæ ſcripturarum lux. Hanc igitur cùm vos deſerueritis, quin & nobis tanquam probrum aliquod obijciatis, quòd clamamus Eccleſia Eccleſia, quòd eam nos ducem ſequi præ nobis ferimus, fieri nulla ratione poteſt, vt ſanæ ſcripturarum intelligentiæ lucem habere queatis, quæ extra Eccleſiam, cui tam acerbè vos inſultatis, nulla eſt. Quamobrem Andabatarum (quod aiunt) more pugnatis in tenebris. Et quamuis frequenter nobis idem occinatis, quod magiſtro noſtro Chriſto magiſter veſter Satanas, olim occinebat: Scriptum eſt enim, quandoquidem extra Eccleſiam conſtituti, quod ſcriptum eſt intelligere nõ poteſtis, quid aliud, quàm aërem (quod eſt in prouerbio) verberatis?

Hiere. 17. & 29. · *Hilari. in libro ad Conſtantium.* · *Caluin. in epiſtolam ad Hebr.* · *Matt. 4.*

Profert iterum Brentius locum ex Deuteronomio, vbi promittit Deus ſe fore in medio exercitus Iſraëlis. Non timebis inquit, eos, quia Dominus Deus tecum eſt. Et mox:

Obijcitur locus Deut. 20.

Z Dominus

Dominus Deus veſter in medio veſtri eſt, & pro vobis contra aduerſarios dimicabit, vt eruat vos de periculo. quid hac, inquit, promiſsione clarius? Et tamen quoties ſunt ab hoſtibus cæſi & oppreſsi? Dicemus igitur promiſsiones Dei eſſe vanas & irritas? Nullo modo, ſed oſtendimus tales promiſſiones Dei non pertinere ad incredulos, ad impios, ad ſceleratos, inobedientes, impœnitẽtes: ne fruſtrà glorieris de ſucceſsione, & promiſsione, ſi non ſuccedas pietati, & non accipias promiſsionem fide, atque fidei obedientia. Atqui promiſsio hæc Brenti, non eſt de Spiritus ſancti præſentia, qui cuſtodiat ab errore, ſed de felicitate terrena, cuius generis eſſe videntur veteris Teſtamenti promiſsiones, quas ſub conditione factas eſſe conſtat omnes: quod etiã ex eo, quod proximè præceſsit, capite liquere cuiuis poteſt, vbi dicit Moſes: Cùm autem dederit tibi Dominus cunctam terram, quam patribus tuis pollicitus eſt, ſi tamen cuſtodieris mandata eius, & feceris quæ hodie præcipio tibi, vt diligas Dominum Deum tuum, & ambules in vijs eius omni tempore. Manifeſtiùs autem id videre licet in capite 28. eiuſdem libri, vbi ſic loquitur: Si audieris vocem Domini Dei tui, vt facias atque cuſtodias omnia mandata eius, quæ ego præcipio tibi hodie: faciet te Dominus Deus tuus excelſiorem cunctis gentibus, &c. Et recenſet benedictiones multas. Quibus recenſitis, ſubdit: Quòd ſi audire nolueris vocem Domini Dei tui, vt cuſtodias & facias omnia mandata eius, venient ſuper te omnes maledictiones iſtæ: quas maledictiones deinceps enumerat. Nunquam igitur irritæ fuerunt promiſsiones Dei: quoties enim ambulauerunt in viis Domini, fuit ſemper Dominus cum illis: dimicauit pro illis contra aduerſarios, & eruit eos de periculis omnibus. Cæterùm ſi quando dereliquerunt vias Domini, dereliquit eos viciſsim Dominus, nec vnquàm eius promiſsio vana fuit & irrita. Euangelium contrà diuerſam habet promiſsionem: non enim terrena iſta & caduca, ſed ſempiterna felicitas nobis promitti-

Reſpondetur.

Differunt promiſsiones veteris & noui teſtamenti.

Deut. 29.

Promiſsiones noui Teſtamẽti non ſine cõditione.

promittitur: neque tamen abſque conditione, ſicut vos docetis, ſed ſicut Chriſtus docet, Si vis ingredi in vitam, ſerua mandata. Si hæc ſcitis, beati eritis, ſi feceritis ea: ſicut imitator chriſti Paulus docet, qui compati nos oportere ſcribit, ſi conglorificari: commori, ſi conuiuere: ſuſtinere, ſi cõregnare volumus. Quòd ſi tu nunc ab iſta tuorum doctrina diſcedis, & non ſolùm ad incredulos & impios, verumetiam ad ſceleratos & inobedientes, qui mandata non ſeruant, eiuſmodi promiſsiones pertinere negas: laudamus te, qui cũ Eccleſia Catholica tandem aliquando ſentire cœperis, & Chriſti quàm Lutheri doctrinam vel hac ſaltem in parte ſequi malueris: neque ſola fide, ſed adiũcta ei obedientia Chriſtianos hoc genus promiſsiones aſſequi poſſe doceas. Verũ non de hoc promiſsionum genere nunc inter nos agitur: libenter hoc tibi cõcedimus, quòd ſicut ſub lege terrenam, ſic etiam hoc tempore gratiæ cæleſtem beatitudinem nõ incredulus tantùm & impius, verùm ſceleratus ac inobediens aſſequitur nullus. Matt. 19. Ioan. 3. Rom. 8. 2. Tim. 2.

Quòd autem priuilegium Petri præcipuè Cathedræ promiſſum ſtatim aliquis amittat, ſimul vt criminis alicuius affinis factus fuerit, nec in eorum, quorum locum tenet, pietatem ſanctitatemque ſucceſſerit, id verò tibi concedemus nunquam. Etiam qui ſuper Moſi Cathedram ſedebant Scribas & Phariſęos, quamuis dicerent tantùm, & non facerent, audiri tamen Chriſtus voluit: & non magis audiri debebũt qui ſedent ſuper Cathedram, quam illa Moſi figurabat, etiamſi dicant & hi, non autem faciant? Dicunt enim quæ Dei ſunt, faciunt quæ ſua ſunt: dicunt bona ex Cathedra Chriſti, faciunt mala ex peſtilentia ſua. Abſit autem vt Cathedræ ſanctitas deſeratur, & propter paſtores malos gregis vnitas diuidatur. Monet Iacobus, ne Chriſti fidem in acceptione perſonarum habeamus. Auguſtinus autem etiam à perfido fidem aliquem percipere poſſe docet. Per aſinam loqui Dominus dignatus eſt, quì minùs loquatur per hominẽ quam- Nõ ob paſtores malos deſerẽda Cathedra, aut ſcindenda vnitas. Iaco. 2. Aug. lib. 1. ca. 2. contra literas Petiliani.

Num. 22. Ioan. 3.

Dei ſpirit' etiã p malos pphetat, & vera ſanctaque prędicat.

1. Reg. 19.

uis grauibus flagitijs coopertum? Spiritus vbi vult ſpirat, etiamſi voluntati eius is qui loquitur, non ſemper conueniat. Balaam precio conductus vt populo Dei malediceret, pfectus fuerat: contrà tamen atque animo deſtinauerat, ſimul ac in conſpectum populi venit, ei benedixit. Saul rex ad occidendum Dauidem properauerat, cuius poſteaquam poteſtas ei fuit facta, contrà quàm propoſuerat veniens ad cuneum prophetarum, in quo Dauid erat, prophetauit & ipſe coram Samuele cum cæteris, cùm factus eſſet ſuper eum ſpiritus Domini. Quis ignorat quales fuerunt ſacerdotum principes & Scribæ temporibus Herodis? qui tamen vbi naſceretur Chriſtus interrogati, ſemota quauis cunctatione dixerunt, In Bethlehẽ Iudę. Caipha quid potuit eſſe nequius? qui quem ſcelerate nactus erat pontificatum precio redemptum, geſsit etiam ſceleratiùs. Et tamen is cùm diceret, Expedit vobis, vt vnus moriatur homo pro populo, & non tota gens pereat: non à ſemetipſo hoc dixit, quemadmodum Ioannes teſtatur, ſed cùm eſſet pontifex anni illius, prophetauit. Si non deſtituebatur dono prophetię, quàmlibet eſſet impius qui ſedebat in Moſi Cathedra, certè multò minùs eo deſtitui credẽdus eſt, qui ſedet in Cathedra Petri, ſuper quẽ Chriſtus ædificauit Eccleſiam ſuam, cuius à Domino cura ſuſcipitur ſingularis, pro cuius fide propriè ſupplicatur: tanquàm aliorum ſtatus certior ſit futurus, ſi mens principis victa non fuerit, aduerſus quem nunquam eſſe portas inferi præualituras promiſit veritas. Sed audi Brenti, quid de Vigilio Papa traditum ſit annalibus: Per ſcelus ad Pontificatum is peruenerat. Sylucrium enim Papam, cuius erat Diaconus, inſtigante Auguſta, de ſede ſua deturbandum atque in exilium deportandum curauerat, quòd is omnia ſe priùs & facere & pati paratum diceret, quàm vt quod Auguſta tanto ſtudio poſtulabat, Anthemium, qui propter Eutychetis hæreſin de ſede Conſtantinopolitana per anteceſſorem ſuum Agapetum deiectus fuerat, in ſedem illam reſtitueret. In huius

Matt. 2.

Ioan. 11.

Matt. 16.

Sedens in Cathedra Petri non deſtituitur aſsiſtẽtia Dei in ijs q̃ ſunt fidei.

Exemplũ de Vigilio Papa.

huius autem Sylurij locũ opera Auguſtæ ſuffectus, ac Pontifex Romanus deſignatus eſt, ea lege, vt quod Syluerius cõſtanter facere detrectabat, id ipſe facturum ſe, atque Anthemium ad Eccleſiam Conſtantinopolitanam reſtituturum promitteret. Res eſt admiratione digna: Statim vt Petri Cathedram aſcendit, idem illi quod Sauli euẽnit: nam ſuper eum quoque factus eſt ſpiritus Domini. Cumque longè alio animo ad Eccleſiæ gubernacula acceſsiſſet, poſteaquàm promiſsi fuit admonitus ab Auguſta, priùs extrema quæque ſe paſſurum reſpondit, quàm vt hæreticum in ſedem, ex qua merito ſuo deturbatus fuerat, reſtitueret. Cumq; multa probra, multos etiam graues cruciatus famemque diuturnam in carcere pertuliſſet, paſſus eſt omnia fortiter, quòd multò ſe grauiora ſupplicia commeritum diceret, qui malis artibus pontificatum aſſequutus, horrendum facinus contra ſanctũ pontificem Syluerium deſignaſſet. Non fuit hic pontifex in primo ſuo ingreſſu Caiphæ diſsimilis: effecit tamen ſedis huius Apoſtolicæ priuilegium, vt à fide non potuerit aberrare: quodque priùs impiè promiſerat, id piè poſteà negauit: ac eo, quo chriſtianum pontificem decebat animo, tulit omnia potiùs fortiter quamlibet acerba, quàm vt aliquid indignũ Petri ſucceſſore de religione ſtatueret.

Ex quo videre licet, quantum ſit Romanæ ſedis priuilegium. Nam vt ab alijs peccatis non ſemper immunes fuerint Romani pontifices, obtinuit tamen hoc venerabilis & efficax oratio Chriſti, quemadmodũ ſcribit ſanctus Leo, quòd hactenus fides Petri non defecit, nec defectura creditur in throno illius in ſeculum. Quæ propriæ ſunt inferorum portæ, nunquàm aduerſus hãc ſedem hæreſes vllæ præualuère, nec deinceps etiam per Dei miſericordiam præualebunt. Recenſentur quidem à nonnullis, qui cùm in Cathedra Petri ſediſſent, in fidem eius non ſucceſsiſſe, nec ab hæreſi dicantur alieni fuiſſe: verùm falſò notam hanc eis inuri dubitandum non eſt.

Quantum ſit priuilegiũ Rom. Pontificis.

Marcellinus Papa falsò accusatur impietatis.

Nam quòd primo loco Marcellinus numeratur, de quo paulò antè fecimus mentionem, eadem ratione dicatur hereticus Apoſtolus Petrus, quem & ipſum Chriſtum negaſſe conſtat: ſed ſicut is crimen hoc poſteà non lachrymis modò, verùm & fuſo pro Chriſti nomine ſanguine, cùm eum conſtanter ad mortem vſq; confiteretur, expiauit: ſic fecit imitator & ſucceſſor eius Marcellinus. De Liberio negari nõ poteſt, ſparſum fuiſſe rumorẽ, ꝙ is in cõſtãtij gratiã Arianorũ errori ſubſcripſerit. Verũ id Arianorũ cõmentum fuiſſe, dubiũ nõ eſt, q ad confirmandã herefim ſuã plurimũ id momẽti allaturũ intelligebãt, ſi tãtus ei pontifex ſubſcripſiſſe crederetur. Certè qui ſcripſerunt Eccleſiaſticam hiſtoriã, quãuis Græci, & hoc nomine Romanis Pontificibus minùs æqui, nullã ſubſcriptiõis ei⁹ mentionẽ feciſſe videnẽ. Socrates quidẽ Conſtantiũ Imperatorẽ prẹter animi ſui ſententiã cõſenſiſſe ſcribit, vt qui fuerat ab eo pulſus in exilium Liberius, reuocaret. feciſſet aũt hoc ille ꝑter animi ſui ſentẽtiã, ſi quod vnũ tanto ſtudio ab eo extorquere conabaẽ, Liberius ipſi⁹ voluntati de ſubſcribẽdo aſſenſum ꝓbuiſſet? cùm nõ alia fuerit cauſſa, quãobrem exilio multaret, niſi ꝙ id facere recuſabat.

Li. 2. ca. 37. hiſto.

Li. 2. ca. 17. Porrò Theodorit⁹ quoq; nihil de ſubſcriptiõe meminit, ſed matronarum (inqt) precibus flecti ſe paſſus eſt Imperator, vt optimũ Liberiũ ab exilio reuocaret. Quid autem opus erat, matronarũ precibus Imperatorẽ flecti, ſi quod ille mãdauit, fecerat Liberius? vt nulla cauſa foret, cur diutiùs exiliũ ſuſtineret. Deinde verò, vocaſſetne Theodoritus optimũ Liberiũ, ſi cõſenſiſſet in herefim? Sozomen⁹ minùs dilucidè rẽ explicat: Scribit enim, quòd coëgerit Imperator Liberiũ confiteri, nõ eſſe patri filiũ homouſion. Sed nõ ꝓpterea ſtatim fecit Liberius, qa cogebat Imperator. Hoc quidẽ à Sozomeno nõ ſcribitur. Narrat is paulò pòſt, ꝙ Baſilius, Euſtachius & Eleuſi⁹, in vnũ ſcriptũ collegerunt, quẹ cõtra Paulũ Samoſatenũ, & Photinũ Syrmiẽſem, decreta, & fidẽ, quẹ in dedicatione Antiochenẹ Eccleſiẹ expoſita fuerat, ꝙ nonnulli ſub prẹtextu

Libr. 4. ca. 15.

homouſij

homouſij hęreſim clanculũ cõfirmare conarenť,atq; hoc pacto Liberiũ,Athanaſiũ,Alexandrum,Seuerianũ,& Creſcentẽ,ad conſentiendũ adduxerũt. Sunt hęc obſcuriùs aliquãtò ſcripta, citiùs tñ ex ijs verbis collegeris, in condẽnationem Pauli Samoſateni & Photini,q̃ in ſubſcriptionẽ hęreſeos Arianę Liberiũ cõſenſiſſe:cùm p̃ſertim paulò pòſt idem ſcribat Sozomenus,ꝙ confeſsionẽ à Liberio reportabãt, excõmunicantẽ eos,qui nõ ſecundum eſſentiã & oĩa, filium patri ſimilẽ pronũtrarunt. Cùm enim,inqt Eudoxius,& qui cũ eo Antiochię Aëtianæ hęreſi fauebant, epiſtolã Hoſij accepiſſent, falſò ſpargebant,ꝙ & Liberius homouſion reprobaſſet. Fatetur hic Sozomenus,rumorẽ quidẽ ea de re,ſed falſum tamen ſparſum fuiſſe, cùm non modò non reprobaſſet homouſion Liberius,verumetiã eos qui reprobauerãt,è cœtu piorum eieciſſet. Sed hęc dilucidiùs tractãtur à Nicephoro & ipſo Græco,qui multis pòſt ſeculis,cùm omnes Eccleſiaſticę hiſtorię ſcriptores diligenter priùs legiſſet,Sozomenum autorem ſequutus,in hunc modum de Liberio ſcribit:Imperator ſuadere Liberio, vt filium nõ eſſe patri cõſubſtantialẽ opinaretur, tentauit. Egit id quoq; Baſilius,& qui cum eo erant,eamque rem illi Imperatori,apud quẽ in magno erant pretio,ſuggeſſere:& afferentes ea,quę vel de Paulo Samozateno,vel de Photino apud Syrmiũ conſtituta fuerunt oĩa:& pręterea formulam fidei Antiochię in Eccleſię conſecratione ob ὁμοούσιον cauſam editã allegantes, veluti contenderent quidam hęreſin propriã per prætextum & occaſionẽ homouſij inſtituere, in ſentẽtiam ſuam adducere ſtatuere Liberium, & Athanaſiũ, & Alexandrum, & Seuerianũ, & Creſcentẽ,Africanos Epiſcopos. Nõ minùs id quoq; conabanť Vrſicius & Valens, & Germinius Syrmienſis Epiſcop⁹,& q p̃tereà ex Oriẽte ibi aderant. Liberius aũt aliã quoq; ſeorſim fidei cõſcripſit profeſſionẽ,quæ omnes ab Eccleſię cõmunione arcebat,qui filium patri non ſecundum ſubſtantiam, & per omnia æqualem dicerent. Id proptereà fecit,quòd Eudoxius,& qui factionis Lib. 9. cap. 57.

eius

eius fuere, non ita pridem Antiochiæ propter Aëtij hæreſin congregati, cùm Hoſij epiſtolã in manibus haberent, plurimùm verborũ fecerãt, quibus Liberiũ per calumniam traduxerant, perinde atque τὸ ὁμοούσιον conſubſtantiale repudiaſſet, & patri filium omnino inæqualem dixiſſet. Quid ſcribi potuit euidentius ad innocentiam Liberij declarandã? Spargebatur quidem rumor de Liberio, ſed eum per calumniam traductum fuiſſe narrat Nicephorus. Quamobrem cùm ijſdem temporibus, quibus Socrates & Theodoritus, eccleſiaſticam hiſtoriam ſcripſiſſet Ruffinus, regreſſum quidem in vrbem fuiſſe Liberium viuente Conſtantio commemorat: Sed hoc, inquit, vtrùm quòd acquieuerit voluntati ſuę ad ſubſcribendum, an ad populi Romani gratiam, à quo proficiſcens fuerat exoratus, indulſerit, pro certo compertum nõ habeo. Vixit autem ijſdem temporibus Hieronymus quoq;: ſed ſi qui temporis illius hiſtoriam ſcribebat, ac diligentius omnia proculdubio ſcrutabatur, nihil Ruffinus pro certo ea de re compertum habere potuit, veriſimile eſt, multò minus Hieronymum ſcire potuiſſe, qui ſolitariam ferè vitam in deſertis locis agebat. Ac fieri poteſt, quòd quem de Liberio rumorem falſò ſparſum fuiſſe ſcribit Sozomenus, & eum ſequutus Nicephorus, quaſi reprobaſſet homouſion, & acquieuiſſet Imperatoris voluntati, perlatus is ad Hieronymũ quoque fuerit. Ex quo factum eſt, vt ſcriberet is, Fortunatianum Liberium Romanę vrbis Epiſcopum pro fide ad exilium pergentem, primùm ſolicitaſſe ac fregiſſe, & ad ſubſcriptionem hęreſeos impuliſſe. Simile quiddam eueniſſe potuit Athanaſio quoque, ad quem & ipſum hac de re falſus rumor perueniſſe videtur: proptereà cõfictus ab Arrianis, quò & ipſe faciliùs adduci poſſet, vt homouſion reprobaret, cùm id à tanto Pontifice factum accepiſſet. Quæ cauſa fuit illi ſcribẽdi, quòd Liberius poſt exactum in exilio biennium inflexus eſt, miniſque mortis ad ſubſcriptionem adductus eſt. Quare quicquid ea de re ſcribant, vel Hieronymus, vel ante eum

Lib. 1. cap. 27.

In li. de viris illuſtribus.

Ad ſolitariam vitã agentes.

Atha-

Athanaſius, quandoquidem id parùm certo rumore cognouerunt, cùm variè rem à varijs narratam fuiſſe conſtet, maius meritò pondus eorum habere debent teſtimonia, q cùm temporis illius res geſtas literis mandarent, diligentiùs omnia ſunt explorare conati. Certè Auguſtinus & Optatus in catalogo Epiſcoporum Romanorum quem recenſent, etiam Liberij meminerunt: quod nequaquam feciſſent, ſi quòd hæreſi Arianę ſubſcripſerit, certò cõſtitiſſet. Dixiſſet autẽ Ambroſius, Tempus eſt ſoror ſancta, ea quę mecum conferre ſolis, beatæ memoriæ Liberij præcepta reuoluere, vt quò vir ſanctior, eò ſermo accedat gratior: ſi quòd hæreſi ſubſcripſerit, exploratum habuiſſet? Verùm demus factum eſſe, quod rumore falſo tum ſpargebatur, quòd inductus fuerit ad ſubſcriptionem, certè factum hoc eius ipſe excuſat Athanaſius. Illud ipſum, inquit, & eorum violentiam, & Liberij in hæreſim odium, & ſuum pro Athanaſio ſuffragium cùm liberos affectus habebat, ſatis coarguit. Quæ enim per tormenta cõtra priorem eius ſententiã extorta ſunt, eæ iam non metuentium, ſed ita cogentium voluntates habendę ſunt. Negat Athanaſius, Liberij, ſed eorum, qui coëgerunt in ſubſcribendo conſenſionem fuiſſe, ita vt ſi maximè verus fuiſſet rumor hic, qui confictus de eo erat, non alio tamen loco haberi oportuerit propterea Liberium, quàm quo Petrum Apoſtolum, qui Chriſtum negauit: & quo Marcellinum, qui thura idolis admouit: nec ei crimen hæreſeos vlla ratione impingi potuerit, cùm hæreticus is propriè dicatur, qui ſuo ipſius iudicio condemnatus, ſua ſponte ſeipſum eijcit ab Eccleſia, nec eam audire dignatur: quòd ſe rectiùs quàm vniuerſam illam ſapere perſuaſum habet. Idem enim eſt hæreſis Græcè, quod electio Latinè. Quamobrem is dicitur hæreticus, qui ſibi nouum doctrinæ genus aliquod elegit, qui ſingulares quaſdã opiniones adfert à communi totius Eccleſię ſenſu & conſenſu diſcrepantes, quas ita pertinaciter tuetur, vt orbem vniuerſum Chriſtianum cæcitatis potiùs condemnare non dubitet,

Epiſt. 165. Lib. 2. contra Donatiſtas. Libr. 2. de Virginib⁹.

Hæreticus quis propriè dicatũ.

Defendi[t] Felix Papa 1. Lib. 1. ca. 22. 2. Lib[r]. cap. 11. 3. vbi ſuprà. Socrat. li. 2. cap. 37. Diſtin. 19. cap. Anaſtaſius 1. quæſtione 1. cap. Dictum eſt.

bitet, quàm ſemel & iterum admonitus errorem ſuum agnoſcere, & ab eo diſcedere velit. Vbi verò non eſt electio voluntaria, ſed metu quis adigitur, ibi propriè hæreſis eſſe dici non poteſt. Quod ad Felicem attinet, is cùm in Liberij viuentis locum ſuffectus fuiſſet, non eſt habitus pro pontifice Romano, nec quiſquã ciuium Romanorum in ædem orationis eſt ingreſſus, cùm ipſe intus foret. Quanquam & huic teſtimonium dant 1 Ruffinus, 2 Theodoritus, 3 Sozomenus, quòd non tam ſectæ diuerſitate, quàm communiõis & ordinationis conuenientia fuerit maculatus: cùm expoſitam Nicæ fidem incorruptã ſeruauerit, & in religione prorſus inculpatus manſerit: in hoc tantùm accuſatus, quòd præter ordinationes, communionem etiam eorum, qui Nicænã fidem violaſſent, tulerit. quamuis eum Socrates coactè fuiſſe ſcribat ordinatum.

Anaſtaſio pontifici iniqu' eſt Gratianus in decretis.

Anaſtaſio pontifici ſuſpicionem hanc primus conflaſſe videtur Gratianus, cuius errorem, vt fit, alij poſteà ſunt ſequuti. Narrat is fabulam quandam, quòd multi clerici ſe à cõmunione ipſius (ſic enim loquitur Gratianus) abegerũt, eò quòd communicaſſet ſine cõſilio Epiſcoporum, vel preſbyterorũ & clericorum cũctæ Eccleſiæ Catholicæ, Diacono Theſſalonicenſi nomine Photino, qui cõmunicauerat Achatio. Et quia voluit occultè reuocare Achatium, & nõ potuit, nutu diuino percuſſus eſt. Vnde fabulam hanc Gratian' deſcripſerit, non ſatis conſtat: verùm qui libros eius legerit attentiùs, riuulos eum potiùs aliorum compilatorum conſectatum, quàm ex ipſis fontibus hauſiſſe pleraq; reperiet. Nã compilarunt ante eũ quoq; ſimiles ſententias Iſidorus, Iuo Carnotenſis, & qui pceſsit eum Burchardus Vuormatienſis, Epiſcopi. Sed commentum hoc Gratiani refellit ipſius Anaſtaſij Epiſtola, ex qua perſpicuũ cuiuis eſſe poteſt, quod etiam in gloſſa textus illius legitur, antequàm factus eſſet Anaſtaſius pontifex, Achatium defunctum fuiſſe. Quì potuit autem fieri defunctum vt reuocare voluerit pontifex? Nã quod

Cur Gratianus alicubi erret.

ſcribit

ſcribit gloſſator, vt orationes pro eo in Eccleſia fierent, eum Achatium reuocare voluiſſe: prorſus id abſurdum eſt: & contrarium eius oſtendit epiſtola, quam ad cognominem ſuum Anaſtaſium Imperatorem ſcripſit, in qua ſpecialiter Achatij nomen taceri vult: quæ ſola ſufficit ad commentum hoc Gratiani refellendum. Ac adfert is alio loco piam quandam & Catholicam Anaſtaſij ſententiã ex illa eius epiſtola, quam parum Catholicè refutare conatur. Videtur autem eam ex aliquo compilatore potiùs excerpſiſſe, quàm integram epiſtolam Anaſtaſij legiſſe. Nam ſi legiſſet integram, in errorẽ hunc prolapſus non fuiſſet. 1. Queſt. 1. cap. Dictũ eſt.

Recenſetur inter hæreticos etiam Honorius, quòd is Monothelitarum errorem approbauerit. At vindicant eum ab iſto crimine, quotquot ferè temporum illorũ res geſtas monumentis literarum conſignarunt, Blondus, & eius abbreuiator, Aeneas Syluius, Sabellicus, Nauclerus, Platina: qui primum hunc pontificem fuiſſe volunt, qui Monothelitarũ hæreſim condemnauerit: ac ipſo factum autore narrant, vt Imperator Heraclius in hanc hæreſim lapſus, ab errore ſuo reſipiſceret, ac Pyrrhum, per quẽ ſeductus fuerat, in Aphricam relegaret. At in ſexta Synodo Oecumenica cõdemnatus eſt, aiunt, Honorius, tanquã hęreſis huius approbator. Quid igitur ad hæc dicemus? Num autoritati tantæ Synodi detrahendum eſſe putabimus? Abſit. Verùm hoc potius dicemus, quod in huius ipſius ſextæ Synodi duodecima & quartadecima actione dictum fuit de actis quintæ Synodi, quæ ſextam hanc præceſſerat: quòd in ſeptima eius actione pleraque per falſarios inſerta fuerunt, quæ ne cogitare quidem in mẽtem venerat vnquam Patribus in illa Synodo cõgregatis. Quod Græcis facere non inſolitum fuiſſe, teſtatur etiam Nicolai pontificis epiſtola ad Michaëlem Imperatorem ſcripta: teſtatur & Anaſtaſij præfatio in octauam Synodũ: quin & ipſi confitentur hoc Græci, qui cõuenerant in Concilio Florentino. Queſtus eſt autem etiam ante mille annos Leo primus

Honorius ab hæreſi Monothelitarũ vindicatur. Blond. li. 9. decad. 1. Sylu. Aeneid. 8. li. 6.

Octa. ſyn. ſeſſione 10.

Pontifex Romanus tale quiddam de ſua, quam ad Flauianũ Conſtantinopolitanum Epiſcopum dederat epiſtola, factũ fuiſſe. Cæterùm quod poteſt adferri fortius argumentum ad hoc crimen, quod impingitur Honorio, diluendum, quàm ipſius Agathonis epiſtola? cuius Patres in ſexta Synodo cõgregati ſententiam ſunt ſequuti, quòd in ea per Agathonẽ Petrum loqui dicerent. In qua cùm Agatho perſtrinxiſſet hæreſeos Monothelitic æ Cyrum Alexandrinum, Sergium, Pyrrhum, Petrum, Paulum, Conſtantinopolitanos Epiſcopos, ad Imperatores his verbis vtitur: Eximenda proinde, ac ſummis conatibus cum Dei præſidio liberanda eſt ſancta Dei Eccleſia Chriſtianiſsimi veſtri imperij de talium doctorum erroribus, vt Euangelicam atque Apoſtolicam Orthodoxæ fidei rectitudinem, quæ fundata eſt ſupra firmam petram, huius beati Petri Apoſtolorum principis Eccleſiæ, quæ eius gratia atque præſidio ab omni errore illibata permanet, & cæt. Ac non procul ab initio eiuſdem epiſtolæ: Hæc eſt, inquit, veræ fidei regula, quam & in proſperis & in aduerſis viuacitèr tenuit ac defendit hæc ſpiritalis mater veſtri tranquilliſsimi imperij, Apoſtolica Chriſti Eccleſia: quæ per Dei omnipotentis gratiam, à tramite Apoſtolicæ traditionis nunquàm erraſſe probabitur, nec hæreticis nouitatibus deprauata ſuccubuit: ſed vt ab exordio fidei Chriſtianę percepit ab autoribus ſuis Apoſtolorum Chriſti principibus, illibata finetenus permanſit: ſecundum ipſius Domini Saluatoris diuinam pollicitationem, quam ſuorum diſcipulorum principi in ſacris Euangelijs fatus eſt: Petre Petre, inquiens, Ecce Satanas expetiuit vt cribraret vos, ſicut qui cribrat triticum. Ego autem pro te rogaui, vt non deficiat fides tua: & tu aliquando conuerſus, confirma fratres tuos. Conſideret itaque veſtra tranquilla clemẽtia, quoniam Dominus & Saluator omnium, cuius fides eſt, qui fidẽ Petri non defecturam promiſit, confirmare eum fratres ſuos admonuit, &c. Quæſo te Brẽti, auſúsne fuiſſet ſic ſanctus ille Ponti-

Sex. ſyno. Actiõe 4.
Ibidem Actione 18.
Agathõis Epiſcopi verba pro Cathedra Petri.
Luc. 22.

Pontifex in facie totius Eccleſiæ gloriari, quòd ab omni errore Petri ſedes illibata permanſerit,quòd à traditionis Apoſtolicæ tramite nunquam errauerit, nec vnquam hæreticis nouitatibus deprauata ſuccubuerit, ſi eius ipſius hæreſeos, quam in illa epiſtola confutauit, primus approbator fuiſſet Honorius?inter cuius mortem,& illud tempus,quo ſexta ſynodus eſt habita, nondum anni ſexaginta interceſſerant. Nónne veritus fuiſſet,ne quis ei obijceret? Quam tu tantopere Cathedram extollis,quam nunquam hęreticis nouitatibus deprauatam ſuccubuiſſe ſcribis, ab ea ipſa quam nunc tu refellis, hæreſis eſt approbata. Certè nec tam rudis fuit Agatho pontifex,vt ignorare potuerit, ſi quid eiuſmodi factum eſſet:nec tam audax,vt ſi ſciuiſſet aliquid, ita confidenter de eo gloriari vellet,quòd ſemper ab omni errore illibata ſedes hæc permanſerit. Deinde verò ſcripſit Photius Patriarcha Conſtantinopolitanus epiſtolam ad Michaëlem Bulgariæ principem de ſeptem Synodis Oecumenicis, & qui ſint in ſingulis hæreſeos condemnati, recenſet. Vbi ventum eſt ad ſextam, omnes quidem alios hæreſeos Monothelíticæ condemnatos enumerat, Honorij verò nullam prorſus facit mentionem. Quem ſilentio non prætérijſſet homo Græcus, & Romanorum Pontificum æmulus, ſi quid eiuſmodi de eo compertum habuiſſet. Ac vt verum eſſę concedamus,quod eius generis aliquid ſcripſerit Honorius,certè priuatas is literas ad Sergium dederat,nihil de Cõcilij ſententia,nihil ea de re maturè fratrum Concilio decreuerat. Quòd ſi quid verò tale facit Pontifex,ſi priuatim tradit aliquid,non eſt id petræ protinus impingendum,de qua illa Chriſti verba ſunt: Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam.

Quod adfert de Benedicto vndecimo, nõ indiget lõga refutatiõe,cùm nuſquã reperiatur aliquod ei hæreticũ dogma obiectum fuiſſe, quin nouẽ illis menſibus, quibus Eccleſię præfuit,piè ſanctéq; põtificatum adminiſtraſſe perhibeatur.

Sed neque de Ioanne vigeſimo ſecundo, quicquam eiuſmodi verè dici poteſt: quin illi potiùs, qui hãc illi notam conati ſunt inurere, Marſilius Patauinus, & Guilhelmus Okkam, hæretici ſunt habiti.

Repertus eſt autem qui Eugenium quoque quartum inter hęreticos recenſeret: Sed quæ profertur illius hęreſis? Cẽſuit Ferrariam Baſilea conciliũ eſſe transferendũ. Scilicet in hoc fidei cardo vertebatur, Baſileę ne, an Ferrarię Cõciliũ haberet? Iuſta certè cauſa, quamobrẽ hęreticus cẽſeretur. Sic iſtos nihil non comminiſci pudet, dum pontificum autoritatem eleuare queant. Quis autem hanc Baſilienſi Concilio dedit autoritatem? quod Oecumenicum fuiſſe non conſtat: neque ratum deinceps eſt habitum, quod in illo fuerat, hac quidem de re conſtitutum. Quin magis illud eſt agnitum pro legitimo Concilio, quod ſub id ipſum tempus Ferrariæ fuit celebratum, ac paulò pòſt Florentiam translatum: in quo tamẽ factum eſt operæprecium, quod erat inter Græcos & Latinos diſsidium, eo ſublato.

Nullus pótificũ à fide Petri aberrauit. Hinc videre licet, quàm anxiè quærentes hæretici, quàm nihil inuenire potuerint, quo demonſtrarent in Cathedra Petri, per mille quingentos annos & ampliùs ſediſſe quenquam aliquando, qui diuerſum à Petri & ſucceſſorum eius doctrina docuiſſet, quique conuictus alicuius hæreſeos fuiſſet: cùm tamen intereà vel ipſa luce ſit clarius, ex Cathedra Lutheri intra non totos quadraginta annos prodijſſe ſataniſmum illum omnem, quem initio libelli huius enumerauimus. Succeſſerunt igitur omnes pontifices Romani, ſi minùs in pietatẽ & ſanctitatẽ, ſaltem in fidem & doctrinam Petri: quã & non aliam publicè ſemper ſunt profeſsi. Nam quid in corde cuiuſque clauſum fuerit, eius eſt ſolius iudicium, qui ſcrutatur corda & renes. Exigit autẽ hoc à nobis Chriſtiana charitas, vt benè de cunctis exiſtimemus, & pro Catholicis omnes habeamus, quos nihil Catholicę fidei contrariũ apertè profiteri videmus. Cuius vos charitatis ſi vel micam haberetis

Hie. 17. Chriſtianæ charitatis eſt neminẽ facile damnare, nedum pontificẽ.

beretis Brenti, ab iſtis tam ſcurrilibus iocis abſtineretis proculdubiò. Quæ eſt enim iſta dicacitas, vel ſcurrilitas potiùs, Petrum à Soto Petrum Aſotum, Cardinales vocare carnales? Scilicet vos eſtis homines illi verè ſpirituales, quibus nihil eſt commune cum carne & ſanguine: qui ſic omnem carnis curam abiecistis, vt etiam ad Euangelium prædicandum parum vobis idonei eſſe videamini, niſi per incæſtum ſacrilegium ſub honeſto coniugij prætextu, cum nonnis etiam monachi plerique copulemini? Tales cùm ſitis, alios vocare carnales nihilominùs audetis: & legitimi ſucceſſores Apoſtolorum vobis eſſe videmini: cùm Apoſtolos etiam legitimas vxores abieciſſe conſtet, ſimul vt Chriſtum ſequi cœperunt, quò magis eſſe poſſent ad Euangelium prædicandum expediti. Non imus hoc inficias Brenti, errare nónunquam in eligendis pontificibus & Cardinales & Canonicos: quid autem ſi vulgus eligat belua multorum capitũ, ſi magiſtratus, ſi princeps? num & iſti non æquè ſunt errori obnoxij? num eos carnis & ſanguinis expertes eſſe putas? Si legiſti quæ ſcribit ea de re in tertio libro de ſacerdotio Ioannes Chryſoſtomus, qualis melioribus etiam illis temporibus populi fuerit electio, cognoſcere potuiſti. cuius Babylonicam confuſionẽ veritus Auguſtinus, quemadmodum ipſe non ſucceſſerat, ſed acceſſerat Valerio, ſic viuẽs adhuc Eccleſiæ ſuæ de ſucceſſore prouidere maluit, quàm vita functus plebis iudicio rem permittere. Prauum eſt & inſcrutabile cor hominis. Fieri poteſt, etiam cùm nihil aliud in eligendo ſpectatur quàm pietas & ſanctitas, vt erret nihilominus, piusq; videatur & ſanctus, qui pius & ſanctus non eſt. Fieri poteſt & hoc, vt vel carni & ſanguini vel affectioni pluſculũ indulgeatur in eligẽdo. Cæterùm vt aut eligatur hęreticus, aut q Catholicè electus eſt ſedẽs in Petri cathedra pontifex, hęreſim apertè profiteať, nõ facilè fieri poſſe credent hi, quibus perſuaſum eſt, efficaciorem fuiſſe, quam pro Petro fudit ad patrem ſuum cæleſtem orationem Chriſtus, vt ne deficeret

Dicacitas & maledicentia Brẽtij.

Lutheri diſcipuli quàm ſpirituales.

De pontificũ electiõe

Chryſoſt.

Auguſt. epiſt. 110.

Hiere. 17.

Pontifex factus hæreſim non profitetur.

Luc.22. ficeret fides eius, quàm vt pro ſua reuerentia non exaudiri potuerit.

De indignis ſacerdotibus diſtinctione 40. ca. Non eſt facile. Hieron. ad Heliodorũ epiſtola 1. Hieron. in Zopho. 1. Lutherus in reſolutionibus ſuper propoſitioné 80.

Quamobrem nihil eſt quòd illas contra nos ſententias coacerues: Non ſanctorum filij ſunt, qui tenent loca ſanctorum, ſed qui exercent opera eorum. Non omnes Epiſcopi ſunt Epiſcopi. Nõ facit Eccleſiaſtica dignitas Chriſtianum. Auferet Dominus nominá ſacerdotum cum ſacerdotibus, qui fruſtrà ſibi blandiuntur in Epiſcopali nomine, & preſbyterij dignitate, & non in opere, qui malis operibus ſua nomina deſtruunt. Nam & nos tibi cum tuo magiſtro Luthero reſpondebimus, quod ille Picardis aliquando reſpondit: Scimus heu noſtrum caſum & dolemus, non autem ſicut hæretici fugimus, & ſemiuiuum relinquimus, tanquam alienis peccatis pollui timeamus. Illi fugiunt à nobis Chriſtianis, & repunt ad ſeipſos in angulum. O blaſphematores Dei, & proditores Chriſti. Si Chriſtus feciſſet ſicut vos feciſtis, quis vnquàm ſaluatus eſſet? Sic Picardis vicinis ſuis hæreticis Romano fœtore gaudentibus (ſic enim ipſe loquitur) reſpondit aliquando Lutherus. Vtinam autem quas tu ſententias produxiſti, minùs in mores noſtros quadrare poſſent. Sed intereà non minùs verè contra vos eadẽ omnia proferri poſſunt, qui cùm nouum quoddam Euangelium, quod ſub ſcamno tot ſeculis latuiſſe dicitis, in lucem nuper adeò produxeritis, nullum tamen adhuc nouum & eximium ſanctitatis veſtræ ſpecimen exhibuiſtis. Vide autem Brenti, num dogmati veſtro conſentanea ſcribas. Fidem enim tantùm à veſtris exigitis, & eam ſufficere ſolam putatis: cur à nobis opera prę tereà requiritis?

Scurrilis Brentii oratio in Sotum.

Eſt ne autem hoc modeſtię Chriſtianę, quòd venerabilem virum Petrum à Sotò tam ſcurriliter inſectaris, quòd dixerit, Totam quidem Eccleſiam, non autem ſingula membra, certam habere promiſsionem Chriſti & gubernationis Spiritus ſancti? Sic enim inſultas homini. Quid hic noui? Imò quid blaſphemiæ auditur? Amabo te, exiſtimas ne A ſotum

adhuc

adhuc ſana eſſe mente? Eccleſia habet promiſsionem præſentiæ Chriſti, & gubernationis ſpiritus ſancti: tota quidem, non autem ſingula eius membra. Cùm ergo Aſotici Prælati conueniunt, neceſſe habet Chriſtus iuxta promiſsionem ſuam præſto adeſſe, neceſſe habet & ſpiritus ſanctus eum conuentum gubernare: cùm autem inuicem à ſe iterum digrediuntur, & ad ſua quiſque reuertuntur, digreditur etiam ſpiritus ſanctus, & reuertitur ad ſinũ Trinitatis ſuæ, vt ne plumam quidem apud Prelatos poſt ſe relinquat. Immanè, quãtus hîc eſt ſtupor, quantus furor. Toti Eccleſiæ preſens eſt Chriſtus, non autem ſingulis eius membris. Tota Eccleſia gubernatur à ſpiritu ſancto, non autem ſingula eius membra. Ac ſiquidem ſermo eſt de Eccleſia Aſotica, certè nec Chriſtus, nec ſpiritus ſanctus preſtò adeſt vel toti, vel ſingulis membris eius. Si autem ſermo eſt de vera Eccleſia Chriſti, profectò ſicut Chriſtus adeſt toti, ita adeſt etiã ſingulis eius membris. Et ſicut ſpiritus ſanctus gubernat totam, ita etiã gubernat ſingula eius membra. Si quis, inquit Paulus, ſpiritum Chriſti non habet, hic non eſt eius, &c. Nónne ſcurram hîc agere potiùs videtur Brentius, quàm qualis videri vult Euangelij præconem? Sed quò meliùs res intelligi queat, ipſa Petri verba adſcribemus. Dixerat Brentius in confeſsione ſua, quòd Eccleſia certam habet promiſsionem perpetuæ præſentię chriſti, & gubernatur à ſpiritu ſancto. Petrus hoc ſcholion addidit: Verum eſt, tota, non verò ſingula membra. Quòd ſi tota, maximè vbi tota conuenit, veraciter curatura & inquiſitura quę ad ſalutem pertinẽt: quod fit in concilijs. Vnde illa ſpecialem promiſsionem habet: Vbicunque ſunt duo vel tres, &c. Quęcunque igitur concilia ſint, ſiue Prouincilia, ſiue Epiſcopalia, hanc habent promiſsionem: ſed Vniuerſalia hanc, quę fit toti Eccleſię: Portę inferi, &c. Quid eſt quod in ijs verbis pium lectorẽ offendere queat? Nũ quòd in veritate inueſtigãda, cuius rei cauſa potiſsimũ concilia conuocantur, certiorem promiſsionem perpetuę pręſentię chriſti, qui veritas eſt, habere dicit Petrus totam

Reſpõſio. promiſsionem ppetuæ pſentię Chriſti & gubernationis ſpirit' ſancti eſſe penes totã Eccleſiam, & nõ eius membra ſingula, quò ad veritatem inueſtigandam.

eccleſiam, quàm vnum aliquod eius membrum? Id ſi falſum eſt, cur igitur tu Brenti, in ijs quæ proximè præceſſerunt, magnam eſſe legitimorum Cõciliorum autoritatem ſcripſiſti? quæ certè nihil habebunt eximium, ſi peræquè certam chriſti perpetuæ preſentiæ promiſsionem habent ſingula membra, ſi peræquè perpetuò gubernantur à ſpiritu ſancto, quo ad veritatem inueſtigandam. Cur autem dixit chriſtus, Vbicunque ſunt duo vel tres: ac non potiùs, Vbicunque eſt aliquis veſtrûm: ſi perinde præſens eſt ſemper ſingulis, atque multis in vnum locum congregatis? Quorſum autem attinet Concilia congregare, ſi perinde præſens eſt perpetuò Chriſtus vnicuique membro ſeorſum, atque toti corpori Eccleſię? Quin Eccleſiæ membra ſint etiam agricolæ, credo non negabis. Cùm itaque iuxta tuam ſententiam, etiam eorum quiſque promiſsionem habeat perpetuę Chriſti præſentiæ, quid ex eo conſequetur aliud, quàm vt æquè poſsit etiam agricola, quibuſcunque de rebus ambigitur, in cauſa fidei definire, atque legitimum concilium: nec minor illius, quàm legitimi Concilij ſit autoritas? Stulti igitur fuerunt Apoſtoli, qui Concilium Antiochiæ primum congregauerunt: ſtulti Patres illi, qui Nicęę, conſtantinopoli, Epheſi, Chalcedone tot numero de cauſa fidei definituri conuenerunt. Quid enim erat neceſſe tantos facere ſumptus, tot itineris moleſtias, tot labores perferre, ſi peræquè certam chriſti pręſentię promiſsionem habuerunt ſinguli ſeorſum habitantes, atque vnum in locum omnes congregati? Deinde verò ſi certam habent perpetuę chriſti pręſentię promiſsionem ſingula verę Eccleſię membra, qualem tu putas eſſe veſtram Lutheranam: quęſo te Brenti, fuitne tũ in ſingulis pręſens chriſtus, cùm plurima & ea pręſtantiora Eccleſię veſtrę membra, partim ad Zuinglianam, partim ad Munceranam, partim ad Suenkefeldianam, partim ad campanam, fidém ne dicam an perfidiam, ab errore veſtro defecerunt? Aut fatearis oportet Brenti, pręſentem etiam tum

Act. 15.

Chri-

Chriſtum iſtos habuiſſe, cùm hos tam fœdos errores, veſtris erroribus reiectis, amplexi ſunt, etiam tū eos à ſpiritu ſancto fuiſſe gubernatos: aut verum ſcripſiſſe Petrum concedas, qui negat, certam perpetuę Chriſti præſentię promiſsionem habere ſingula membra, quā certum eſt habere totam Eccleſiam. Videsne iam quorſum tibi tua dicacitas reciderit? in quas ipſe te ſalebras conieceris? quemadmodum ex illis explicare te non poſsis? dum homini pio piè de rebus diuinis diſſerenti grauiſsimum blaſphemiæ crimen impingere, ſtuporem, furorem adſcribere, ſanamq; mentem & ſenſum cōmunem detrahere non vereris. neq; verò negauit Petrus, p̄ſentem eſſe Chriſtū ſingulis membris, & à ſpiritu ſancto ſingula membra gubernari: verùm de re propoſita loquebatur, de eo quod ſcriptum à te fuerat, Eccleſiam habere certam promiſsionem perpetuę præſentiæ Chriſti & gubernationis ſpiritus ſancti. Quòd perpetuò ſit præſens chriſtus, quòd ſic ab eo perpetuò gubernentur ſingula Eccleſiæ membra, vt à fide nunquam aberrare poſsint, ſicut gubernari Concilium legitimè congregatum nemo pius dubitat, hoc eſt quod Petrus à Soto rectè negat. Neque verò tu ignorabas hoc Petrum dicere, verùm ad inuidiam illi conflandam feciſti more veſtro, vt calumniam hanc adhiberes, & ipſe comminiſcereris aliquid, quod rectè poſſes oppugnare. Quæ cauſa etiam fuit, vt quod in confeſsione tua ſic ſcripſeras: Eccleſia certam habet promiſsionem perpetuæ pręſentię Chriſti: ſublata vocula Perpetuę, poneres in confutatione Promiſsionē pręſentię Chriſti. Atqui quin pręſens adſit chriſtus in veris mēbris ſuis etiā ſingulis, quæ templa ſunt eius, in quibus habitare dignatur, neq; Petr' à Soto, neq; pi' quiſquā, qui modò ſanæ ſit mētis, negat. Quòd aūt perpetuò pręſens adſit, quòd æquè præſens adſit ad veritatem inueniendam ſingulis, atq; pręſens adeſt vniuerſis in concilio legitimo congregatis: id verò negat Petrus: negant etiā omnes qui vel ſenſu communi ſunt præditi. Itaq; nihil ad rē faciūt

quæ tu teſtimonia profers è ſcripturis.Si quis ſpiritū Chri-
Rom. 8. ſti non habet, hic non eſt eius, &c.nemo enim contradicit.
Sed audi quid idem dicat Apoſtolus: cùm enim præmiſiſſet,
1.Cor.12. Nemo poteſt dicere Dominus Ieſus, niſi in ſpiritu ſancto,
ſubiunxit: Diuiſiones autem gratiarum ſunt, idem autem
ſpiritus:& diuiſiones miniſtrationum ſunt, idem autem Do
minus: & diuiſiones operationum ſunt,idem verò Deus,qui
operatur omnia in omnibus.Vnicuique autem datur mani-
feſtatio ſpiritus ad vtilitatem. Alij quidem per ſpiritum da-
tur ſermo ſapientiæ: alij autem ſermo ſcientiæ ſecundum e-
undem ſpiritum: alteri fides in eodem ſpiritu: alij gratia ſa-
nitatum in vno ſpiritu: alij operatio virtutum: alij prophe-
tia:alij diſcretio ſpirituum:alij genera linguarum:alij inter-
pretatio ſermonum:Hæc autem omnia operatur vnus atque
idem ſpiritus,diuidens ſingulis prout vult.Ad hoc igitur vt
dicamus, Dominus Ieſus,ex æquo ſpiritum ſanctum acce-
pimus omnes, quotquot membra ſumus Chriſti corporis
Eccleſiæ. Nam qui non confitetur hunc, Eccleſiæ membrū
non eſt.Ad hoc autem vt prophetemus, vt ſcripturas inter-
pretemur,vt de fidei controuerſijs definiamus,non ex æquo
ſpiritum ſanctum accepimus omnes.Nam nec Epiſcopi,nec
Etiā Prophetæ ſpiritu nonnunquam deſtituuntur. doctores,nec prophetę ſumus omnes. Quin & ipſis prophe-
tis non ſemper præſtò adfuiſſe ſpiritum ſanctum. legimus,
quo nonnunquam eos deſtitui, documento nobis eſſe po-
teſt Heliſæus,qui cùm flentem vidiſſet Sunamitidē, cauſam-
que neſciſſet, ad puerum qui volebat eam prohibere dixit.
4.Reg. 4. Dimitte illam,anima enim eius in amaritudine eſt, & Domi
4.Reg.3. nus celauit à me,& non indicauit mihi. Neque tum ſolùm,
verumetiam cùm de futuris eum requiſiuiſſet Ioſaphat, ſpi-
4.Reg.13. ritus ei prophetiæ defuit,vt neceſſe haberet pſaltem adhibe-
re.Sic alteri prophetę prçſtò quidem adfuit ſpiritus ſanctus,
quando miſſus contra Samariam, quæ fuerant illi ventura
mala nuntiauit:non autem adfuit,cùm pſeudoprophetæ cu-
iuſdam perſuaſionibus adductus,panem in eius domo come
dit,

dit,quod eum facere Dominus prohibuerat. Cuius mandati transgreſsi pœnas luit à leone occiſus.Sic & Nathan Propheta viſus eſt à ſpiritu ſancto deſtitutus, cùm interrogatus à Dauide rege,num ędificare ſibi templum liceret,reſpondit, nihil impedire,quò minus faceret quod in corde ſuo deliberatum haberet:quem errorem ſuum poſteà correxit, cùm eũ ædificare prohibuiſſet. Ex his cuiuis perſpicere licet, ſi prophetis etiam non ſemper præſtò adeſt ſpiritus ſanctus, multò minùs eum præſtò adeſſe perpetuò ſingulis Eccleſię membris,qui non ſolùm vbi vult, ſed etiam quando vult, & per quos vult ſpirat:ſæpe vt ſanctos deſerat, inſpiret autem eos, qui ſunt procul ab omni ſanctitate remoti: ſicut inſpiraſſe legitur Balaam,Saulem, virum illum arrogantẽ Heliu, Caipham,& alios peruerſos homines.Eſt quidem ita,quòd ſicut nullum eſt membrum in corpore quod non ſit particeps aliquo modo ſenſus & mot⁹ à capite, ſic nullus eſt mortaliũ in Eccleſia,qui non ſit particeps alicuius gratiæ ſpiritus ſancti. Cęterùm in quo ſimul omnes gratię concurrerent,p̃ter vnũ Chriſtum Deum & hominem,nemo fuit mortalium:quanquam ſpiritum veritatis Apoſtolis præſtò ſemper ſingulis adfuiſſe non negamus. Vbi verò ſimul conueniunt omnes, ibi pręſens adeſt Chriſtus,ibi præſens adeſt ſpiritus ſanctus cum omni genere gratiarum.Nam quod vni deeſt, penſatur in altero:ac ſæpe quod non reuelatur ducentis aut trecentis viris excellenti prudentia doctrinaq; pręditis, vni alicui nõ doctiſsimo reuelatur:in cuius poſteà ſententiam ſic impellẽte ſpiritu ſancto,pedibus eunt alij multò doctiores.Sic abſcõdit pleraque ſpiritus ſanctus à vobis ſapientibus & prudentibus, & reuelat ea paruulis. Quod etiam in Synodo Nicæna factum legimus, vbi quidam ex Confeſſoribus (libet autem Ruffini verbis vti) ſimpliciſsimæ naturæ vir, & nihil aliud ſciens niſi Ieſum Chriſtum, & hunc crucifixum, qui fuerat inter cæteros auditores Epiſcopos, inſignem quendam philoſophum, quem ex doctoribus nemo diſpu-

[Margin notes: 1.Reg. 7. — Ioan.3. — Num. 22. — 1.Reg.10. — Iob. 27. — Ioan.11. — Chriſtus maximè præſens in Concilijs. — Matt. 11. — Ruff.lib.1. ca.3. Eccleſiaſticæ hiſtoriæ.]

putando ſuperare poterat, ſic breui quadam oratiúcula conſtrinxit, vt obſtupefactus ille virtute dictorum, ad alia mutus omnia, ſolùm hoc reſpondere potuerit, ita ſibi videri, nec aliud verum eſſe, quàm quod Epiſcopus ille dixerat. Iámne igitur intelligis Brenti, quàm verè Petrus dixerit, certam perpetuæ Chriſti præſentiæ & gubernationis ſpiritus ſancti promiſsionem, quo ad inueſtigandam veritatem, de qua potiſsimùm agitur in Concilijs, habere quidem totam Eccleſiam, non autem ſingula membra? Nihil enim dixit aliud Petrus, quàm quod etiam Caluinum veſtrum fateri veritas coëgit: qui ſe minimè negare ſcribit, quin tota fidelium ſocietas, multiplici donorum varietate inſtructa, longè ampliori & vberiori cæleſtis ſapientiæ theſauro prædita ſit, quàm ſeorſum ſinguli: quodque multo antè dictum ab Auguſtino fuiſſe commemorauimus, qui Deum alloquens his verbis vſus eſt: Veritas tua nec mea eſt, nec illius aut illius: ſed omnium noſtrûm, quos ad eius communionem publicè vocas. Hoc enim dicere videtur Auguſtinus, quòd ibi ſemper præſtò Chriſtus adeſt, qui veritas eſt, ibi ſemper ſpiritus ſanctus præſtò adeſt, qui ſpiritus eſt veritatis, vbi conueniunt omnes, vbi ſimul in vnum locum tota congregatur Eccleſia: cæterùm in ſingulis membris, neque Chriſtus veritas, neque ſpiritus veritatis præſtò ſem-
Pſal.115. per adeſt, cùm de ſingulis membris ſcriptum ſit, quòd om-
Matth.16. nis homo mendax: de tota verò Eccleſia, Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam. Iudica nunc tu Brenti, vter veſtrûm fuerit cùm iſta ſcriberet, ſenſu communi deſtitutus? Petrúsne, qui dixit idem quod ſcripturæ conſentaneum dictum anteà fuerit ab Auguſtino, quod & lumen ipſum rationis indicare videtur: an tu, qui tã ſcurriliter manifeſtam veritatem oppugnas? Quod ſi verum eſt, ſingula membra certã habere promiſsionem perpetuæ præſentiæ Chriſti, & gubernationis ſpiritus ſancti, falſum ſit oportet quod à Propheta dictum eſt: Omnis homo mẽdax. Nam ſimul in eodem & veritas

ritas Chriſtus,& mendacium, cuius pater eſt diabolus, ineſſe non poſſunt: Nec erit vllum Eccleſię membrum,quod labi,errare,decipi queat,ſi nunquam pręſentia Chriſti,qui veritas eſt, deſtituitur. Vnde ergo tot hæreſes quot enumerauimus? quæ non aliunde ferè, quàm ex veſtra ſchola Vuittembergenſi prodierunt?Quin & illud falſum ſit oporter,quod ex Auguſtino proferre ſępè ſoletis,ſolis ſcripturarum libris, qui canonici vocantur, hunc timorem honoremque deferendum eſſe, vt nullus eorum autor ſcribendo aliquid erraſſe firmiſsimè credatur. Cur enim non idē credamus de ſingulorum Eccleſiæ membrorum & ſcriptis & dictis,ſi certam habent ſingula promiſsionem perpetuę pręſentię chriſti:qui cùm ſit veritas,neq; falli poteſt,neq; fallere?Nos verò libenter Auguſtini ſententię ſubſcribimus, vt quem ille vult, honorem ſcripturis Canonicis habeamus. cęterùm ſicut ſingula Eccleſię mēbra,quamlibet excellenti fuerint & vitę ſanctimonia & doctrina prędita, poſſe tamen errare credimus:ſic vbi tota conuenit Eccleſia, quam certā habere promiſsionem perpetuę pręſentię chriſti, & gubernationis ſpiritus ſancti,nemo pius ambigit, ibi nullum in fidei dogmatibus errorem admitti poſſe,certum & indubitatum habemus.Quamobrem illius decretis proximum à ſcripturis canonicis locum tribuimus,& ab eodē ea ſpiritu ſancto profecta credimus,quo fuerunt inſpirati, qui ſcripturę canonicę libros ediderūt.Sed de re quę vel ipſa luce clarior eſt,plura nos verba facere neceſſe non eſt. *Auguſt. in epiſtola ad Hieronymum.*

Facit iam deinceps Brentius, quod facere ſolent qui malas cauſas defendendas ſuſceperunt, & conſarcinatis è ſcriptis Gregorij Nazâzeni,Baſilij,Nicephori,Socratis, Bernardi,Adriani Papę,delectorū quorundam cardinalium & Legatorum ſedis Apoſtolicę,qui pręſidebant in concilio Tridentino,quibuſdam ſententijs contra vitam & mores corruptos Epiſcoporum,& eorum qui ſedent ad Eccleſię gubernacula,quandoquidem alia ratione non poteſt,vel hac ſaltē ordinem *Hæreticorum mos eſt de cleri vitijs & abuſib' libenter loqui.*

ordinem Epiſcoporum & ſacerdotum in odium, inuidiam & contemptum omnium adducere conatur: quod in cauſa ſuæ diuiſionis defendendæ facere ſemper hæreticis vſitatum

August. 137. epiſt. fuiſſe, in quadam epiſtola ſcribit Auguſtinus. Cur autẽ non

Etiam ætati Pauli Clerus nõ carebat vitiis. à Paulo potiùs exorſus es Brenti, quàm à Gregorio Nazanzeno? quò ſic iam inde à Pauli temporibus nunquam Epiſcopis prǫſtò ſpiritum ſanctum adfuiſſe demonſtrares. Nam & ipſe de ijs qui ſuo tẽpore Dei regebant Eccleſiam, ad eundem

Philip. 2. propè modum queſtus eſt. Cùm enim dixiſſet, Spero me Timotheum citò mittere ad vos, vt & ego bono animo ſim, cognitis quæ circa vos ſunt: ſubiunxit eueſtigiò, Neminem enim habeo tam vnanimem, qui ſyncera affectione pro vobis ſolicitus ſit. Mox & rationem addidit: Omnes enim, inquit, quæ ſua ſunt quærũt, nõ quæ Ieſu Chriſti. Vides quòd eadem ferè fuit Pauli de ſuis collegis querimonia. Neque tamen ideò tales omnes fuerunt, qui cum Paulo tum erant.

2. Tim. 4. Erat enim cum eo Lucas & Epaphroditus, quos conſtat non quæ ſua ſunt quæſiuiſſe, ſed quǫ Ieſu Chriſti: ſed quia plures

1. Tim. 1. eiuſmodi fuerũt in eius ſocietate, nimirum Demas, qui dereliquerat eum, diligens hoc ſeculum: Hymenæus, Alexander Aerarius, qui multa mala ei oſtenderat, & alij, quorum in hac ipſa meminit epiſtola, qui ex contentione Chriſtum

Philip. 1. annunciabant non ſyncerè, exiſtimantes preſſuram ſe ſuſcitare vinculis eius ideò, qui ſcripturæ mos eſt, dixit de nonnullis, tanquàm de omnibus, quemadmodum etiam Hiere-

Hiere. 6. miam feciſſe legimus: A minore vſque ad maiorem, inquit, omnes auaritiæ ſtudent, & à propheta vſque ad ſacerdotem cuncti faciunt dolum. Quid ergo dicemus? quia tales erant etiam Pauli tẽporibus magna ex parte verbi miniſtri, num eis propterea ſpiritus ſanctus defuit? num ideò iugum eorũ fuit ab ouibus excutiendum? Non ita docuit Apoſtolus: ſed cùm queſtus eſſet de ijs, qui Chriſtum ex contentione prædicabant, nõ ſyncerè: Quid enim inquit? Dum omni modo ſiue per occaſionem, ſiue per veritatem Chriſtus annuncietur, &

tur,& in hoc gaudeo,ſed & gaudebo. Qui tum annunciabãt Chriſtũ,faciebant id animo minimè Chriſtiano: nihil enim aliud ſpectabant,quàm vt capto vinctoq; Paulo,maiorem ad derent afflictionem: vt ex Euangelij profectu maius illi con flarent odium,& eum in vitæ ſuę diſcrimen adducerent. Neque tamen ideò Paulus eos audiri prohibuit: quin quacunq; tandem occaſione Chriſtum per eos annunciari gaudebat. Huius exemplũ imitari te Brenti oportebat,vt gauderes potiùs cum Paulo,ſi vel per occaſionem Chriſtus eſſet annunciatus,quàm tot virorum doctorum ſententias coacervares, quibus, quorum opera fit vt Chriſtus annuncietur, eos in odium & contemptum adduceres. Quanquam quod ex Gregorio Nazanzeno profers & Baſilio, de veſtris hi ſcribunt, hoc eſt,de hæreticis,non de Catholicis Epiſcopis. Fuit enim idem propè tunc,qui nunc eſt Eccleſiæ ſtatus: quin deterior etiam,quàm ſit hoc noſtro ſeculo, cùm non aulæ tantùm & ciuitates infectæ, verùm ne ipſi quidẽ Reges & Imperatores ab hęreſi fuerint intacti. Sicut igitur ſubinde nunc inſtituuntur Colloquia,ſic illo quoq; tẽpore fuiſſe factum,etiam ante Gregorium queſti ſunt Athanaſius & Hilarius. Tales igitur Synodos ſiue congreſſus deinceps fugere ſe velle ſcribit Gregorius. Nũc audi quid in ea,quæ proximè ſequitur epiſtola, ſcribat Baſilius: Vnum iam crimen eſt,inquit,quod vehemẽter punitur,ſi paternas quis traditiones diligenter obſeruet. Non impugnamur propter pecunias, non propter gloriæ ſplendorẽ,non propter aliud aliquid rerum temporaliũ,ſed propter communem theſaurũ, propter hæreditatem paternam,propter ſanam fidem in acie ac certamine ſtamus. Domus precationum clauſæ ſunt, altaria cultu ſpirituali vacãt, nulli ampliùs chriſtianorum cœtus,nulla ampliùs doctorũ præſidentia. Ceſſarũt doctrinæ ſalubres,ceſſarũt panægyres, hymnodiæ nocturnæ non habentur. Nobis iam dicere licet, quòd in hoc tempore non ſit neq; princeps, neq; propheta, neque præſes,neque oblatio, neque incenſum,neque locus,

Deterior olim Eccleſiæ ſtatus, q̃ hodie.

Colloqa de Religione patribus improbata.

Gregor. in epiſtola ad Procopium.

Baſil. epi. 70.

Quod nũc fit ab hęreticis, olim quoque factum

in quo coram Domino poſſit offerri ſacrificium. Quæſo te Brenti, quos hic notat Baſilius? vóſne, an nos, qui per dei gratiam ſumus Catholici? Quod nobis grauius crimen obijcitis, quàm quòd paternas traditiones diligenter obſeruamus? Deinde qui ſunt alij quàm vos, apud quos altaria ſpirituali cultu vacāt, apud quos ceſſarūt doctrinæ ſalubres, nec habentur hymnodiæ nocturnæ: apud quos neq; oblatio eſt, neque incenſum, neque locus, in quo coram Domino poſſit offerri ſacrificium: apud quos ipſo etiam ſacrificij nomine nihil eſt abominabilius? Vides igitur quòd de veſtris hæc maioribus, non de noſtris ſcripſit Baſilius: quodque ſicut anteà ſemel & iterum, ſic & nunc teſtimonium ipſe contra te produxiſti. Iam quod adfers ex Nicephori & Socratis Eccleſiaſtica hiſtoria, demus tibi hoc, erratum fuiſſe à Theophilo, & ab illo alio, quid aliud ex eo conſequetur, quàm verum eſſe quod Petrus à Soto ſcripſit, Eccleſiam totam, non autem ſingula eius membra: falſum autem eſſe quod aſſeris tu, ſingula Eccleſiæ membra certam habere promiſſionem perpetuæ præſentiæ Chriſti, & gubernationis ſpiritus ſancti. Certè neque Petrus à Soto affirmauit hoc vnquam, neque nos in ea ſententia ſumus, vt putemus errare non poſſe, ſi quis ſucceſſit Epiſcopo Catholico: qui ſi quod à ſuis anteceſſoribus ſibi traditum per manus accepit, id ipſe non retinet, quin ei contrarium docet, aut facit aliquid, grauiter eum errare non diffitemur. Non enim ſatis eſt in locum Epiſcopi Catholici ſucceſſiſſe, niſi catholicam etiam eorum doctrinam, quibus ſucceſſiſti, retineas. Et vos Brenti, quo iure, quáue iniuria ſucceſſiſtis in Eccleſijs pleriſq; ſacerdotibus Catholicis, neq; tamē propterea vos non delirare dicimus, quandoquidem ab eorū pia doctrina receſſiſtis, neq; patrum noſtrorum, qui ijdem & veſtri fuerunt, traditiones retinetis: quin quòd ab eis nos diſcedere nolumus, per ſummam iniuriā grauiſſimum nobis idololatriæ crimen obijcitis: haud aliter atq; Catholicis

olim

olim Arrianos feciſſe ſcribit Baſilius. Quæ verò proferuntur ex Bernardo & alijs, qui de corruptis moribus noſtris noſtro ſeculo ſcripſerunt, vtinam ea refellere liceret: ſed veriora ſunt pleraque de multis, quàm vt refutari queant. Verùm (quod aiunt) ab ouo tibi Brenti exordiri licebat. Nam ab orbe condito ſemper in Eccleſia bonis mali permixti fuerunt. Quòd enim eadem ſit eorum qui præceſſerunt, & qui ſequuti ſunt Chriſtũ natum Eccleſia, nec ignoras tu, nec diffiteris proculdubio: temporum tantùm diſcrimen, fides fuit prorſus eadem. In venturum illi credebant, nos in eum qui iam venit Meſsiam credimus. Quamobrem ſi vel à primo parente noſtro ſumas initiũ, cùm is duos filios habuerit, alterũ fraterna cæde manus ſuas contaminaſſe reperies. In arca verò ſua cum tribus tãtùm filijs ſuis fuit Noë: quorum tamen vnus tã fuit ab omni pietate remotus, vt veranda detegere ſui patris, & eum habere ludibrio veritus nõ ſit. Abraham & ipſe duos habuit filios, quorum reprobus alter eijci vnà cum matre ſua iuſſus eſt. De liberis aũt Iſaac nónne dicit Dominus per Prophetam: Iacob dilexi, Eſau autem odio habui? Iam in domo Iacob quàm turpe flagitium vnus ex filijs deſignarit, ex Geneſis libro, quàm ex noſtra cõmemoratione te cognoſcere malumus. Sed & reliqui fratres ferè omnes cùm ære paruo fratrem ſuum Ioſeph vendidiſſent, quantum in ipſis erat, eum perpetuæ ſeruituti mancipàrunt. Sanctus autem ille Dauid (vt interim ſilentio pteréamus, quæ de Heli, deque Samuelis filijs narrat hiſtoria) quot & quantis ſceleribus coopertos filios habuerit, ex eadẽ regum hiſtoria videre licet. Quid verò faciunt aliud ſancti Prophetæ ferè omnes, quàm quòd ſui quiſque ſeculi mores perditiſsimos accuſat? in quos ita ſæpe grauiter inuehuntur, vt neminem ſupereſſe dicant, qui non declinauerit, qui non auaritiæ ſtudeat, qui non dolum faciat. Quid autem nato Chriſto, num eſſe vitia deſierunt? Elegit ipſe ſibi Chriſtus duodecim, vnus ex eis erat diabolus. Elegerũt

Semper in Eccleſia bonis permixti mali.

Gen. 4.

Gen. 9.

Gen. 29.

Mala. 1.

Gen. 49.

Gen. 37.

1. Reg. 2.

In ſecũdo Regum.

Ioan. 6.

ſeptem diaconos Apoſtoli, fuit vnus ex eis longè ſpurciſſimus hæreticus. De Paulo iam diximus, quemadmodum is queſtus fuerit, neminem habere ſe, qui germanè de grege foret ſolicitus, quòd omnes quę ſua ſunt quærerent, non quæ Ieſu Chriſti. Vetus itaq; fuit hic rerum ſtatus Brenti. Ab orbe condito ſemper in Eccleſia bonis mali permixti fuerunt, & ſicut huius ſeculi ſapiēs quidam dixiſſe fertur, plures mali. Quod ipſius dictum etiam æterna ſapientia comprobauit, cùm diceret: Multi ſunt vocati, pauci verò electi. In cælum conſcendas oportet, ſi vis locum, vbi nulli ſunt mali, reperire: quanquam & ex illo ceciderunt angeli. Quòd ſi qui ſeruiunt Deo, non ſunt ſtabiles, & in angelis ſuis reperit prauitatem, quantò magis hi qui habitant domos luteas, qui terrenum habent fundamentum, conſumētur velut à tinea? Omnes declinauimus Brenti, & inutiles facti ſumus: non eſt qui faciat bonum, non eſt vſque ad vnum. Ante bis mille annos dictum eſt hoc, & fuit multò antè verum, quàm dictum eſſet, & eſt nunc quoque verius quàm vellem. Quid igitur? Num propterea dicemus, ex quo tempore conditus eſt orbis ad hunc vſque diem, nō fuiſſe ſpiritum ſanctum in Eccleſia, quòd ſemper in ea fuerūt mali, & plures mali: quin & qui præſidebant fuerunt ſæpe mali? Abſit. Quin propter hos malos, non propter vos iuſtos venit Chriſtus in mundū: neque ſic ſemper in Eccleſia mali fuerunt, vt non eſſent illis boni quoque permixti: qui licet eſſent numero pauciores, ſæpe tamen eorum cauſa Deus etiam malorum eſt miſertus. Et ipſi mali, quemadmodum anteà ſcripſimus, quamuis nō haberent ſpiritum quo ipſi ſancti eſſent, habebant tamē ſpiritum, quo ſanctos alios facerent, ſiue ſacramenta miniſtrando, ſiue Dei verbum prædicando. Fatentur autem hoc etiam tui Brenti (ſi modò tuus eſt Philippus) non modò Catholici, quòd fieret incerta fides, ſi vis Euangelij & ſacramentorū penderet ex dignitate miniſtrorum: cùm Euangelium & ſacramenta efficacia ſint propter promiſsionem Dei, nō propter

Acto. 6. Phil. 2. Matt. 20. Iob. 4. Mat. 9.

Mali etſi non habēt in Eccleſia ſpiritum quo ſint ſancti, habent tamē ſpiritū ad alios ſanctificandos.

Philipp. in

pter miniſtri perſonam. Reuocat mentes noſtras & fidē noſtram Christus à perſona miniſtri ad ſeſe, inquiens: Qui vos audit, me audit: quaſi dicat: Nec Euangelium eſt veſtrum, nec opus veſtrum eſt ſaluos facere auditores, ſed Dei opus eſt: qui hoc mirabili modo ſparſa voce Euangelij colligit ſibi æternam Eccleſiam. Hoc veſtri dicunt Brenti. quorſum igitur attinet ſic nobis exprobrare peccata noſtra, quaſi verò vos non ſitis grauioribus flagitijs cooperti? Sed audi quid ſcribat de vobis, qui verſatus fuit multis annis inter vos, nec valdè nonnullis viſus eſt alienus à doctrina veſtra, ita vt quaſi vulgò diceretur illud, Aut Eraſmus Lutherizat, aut Lutherus Eraſmizat. Audi quid ille de vobis dixerit, Eraſmus Roterodamus: Vos, inquit ſtrenuè clamatis in luxum ſacerdotum, in ambitionem Epiſcoporum, in tyrannidem Romani pontificis, in garrulitatem ſophiſtarum, in preces, ieiunia & miſſas: nec iſta purgari vultis, ſed tolli: nec omnino quicquam in receptis placet, ſed zizaniam euellitis cum tritico: aut, vt meliùs dicam, triticum euellitis pro zizania. At quid interim nobis profertis melius & Euangelio dignius, vt ab aſſuetis recedamus? circunſpice populū iſtum Euangelicum, & obſerua, nū minùs illic indulgeatur luxui, libidini & pecuniæ, quàm faciunt hi quos deteſtamini? Profer mihi, quem iſtud Euangeliū ex comeſſatore ſobrium, ex feroci manſuetum, ex rapaci liberalem, ex maledico benedicum, ex impudico reddiderit verecundum. Ego tibi multos oſtendam, qui facti ſunt ſeipſis deteriores. Et poſt pauca: nūquam eorum Eccleſias ſum ingreſſus, ſed aliquando vidi redeuntes à concione, veluti malo ſpiritu afflatos, vultibus omnium iracundiam ac ferociam miram præ ſe ferentibus. Sic, opinor, diſcedunt milites à concione ducis ad prælium exhortati. Quis vnquam vidit in eorum concionibus quenquam fundentem lachrymas, tundentem pectus, aut ingemiſcentem? Et iterum nonnullis interiectis: Circunſpice mihi ſodalitatem iſtam Euangelicam, quot habet adulteros,

Locis communibus.

Luc. 10.

De Lutheri ſecta Eraſmi teſtimoniū.

Eraſmus in epiſtola in pſeudo euangelicos.

quot temulentos,quot aleatores,quot decoctores,quot alijs vitijs infames?Et hos habent etiam in delitijs, tantum abeſt vt vitent.Apoſtoli quò magis vacarent Euangelio,aut abſtinebant ab vxoribus,quas ducere licebat,aut legitimè ductas vertebant in ſorores. Nunc floret Euangelium,quod ſacerdotes & monachi contra certè leges humanas, contra profeſsionem ſuam ducunt vxores. Condonetur hoc: Circunſpice, num caſtiora ſint eorum coniugia, quàm aliorum, quos ducunt pro Ethnicis. Agnoſcis, opinor, quas fabellas tibi poſsim referre, ſi liberet. Profert autē in epiſtola,quam ſcripſit ad fratres inferioris Germaniæ:Efferunt,inquit,honorabile coniugium & thorum immaculatum. Sed innui nonnullos Euangelicos (nam in genere loquutus ſum) nihilo caſtiùs colere coniugium, quàm Catholicos. Iubet me proferre fabulas:quid attinet? cùm vulgò narrentur. Negat eſſe notiſsima, cùm falſa ſint, & tamen ipſe fatetur de duobus.Ego noui monachum, qui pro vna duxerit tres. Noui ſacrificum virum alioqui probum,qui duxit vxorem,quam pòſt comperit alteri nupſiſſe: ſimilia permulta de monachorum & monacharum coniugijs referuntur,qui ductas repudiarunt, eodem iure quo duxerant. Iam an inter Euangelicos minus indulgeatur libidini, an minus ſit adulteriorum? Quid Argentorati fiat neſcio.Quid alibi compertum ſit,mecum nouit populus. Iam vt donemus, iſtis Euangelij præconibus eſſe fas vxores ducere, quis non admiretur, ouiculas mactationi deſtinatas, nihil in hoc mundo quærentes præter Chriſti gloriam, tot curis diſtrictos, tot afflictionibus obnoxios(quibus accedit & paupertas, onus cùm miſerum, tum graue) non poſſe viuere ſine vxoribus? quas tam multi ob leuiores cauſas aut non ducunt,aut ductas nollent. At iſtis omnis tragœdia exit in cataſtrophen comicam. Vbi contigit vxor,occinitur, Valete & plaudite. Quæ malùm eſt iſta tanta ſalacitas, quam tot mala non poſſunt excutere? vnde tanta carnis rebellio in ijs, qui ſe iactant agi ſpiritu

Aliud Eraſmi teſtimonium.

Chriſti

Chriſti?Et in eadem epiſtola:Sacerdotem,inquit,Baſileæ virgis cæſum,mox vrbe eiectum non nomino.Quid refert,quã do deſierit cõcionari? Iſtius erat profeſsionis.Is,vt publicus ferebat rumor,& in carcere,& extra portam cùm à carnifice dimitteretur,publicè teſtatus eſt, ſe poſteaquam ſe illi ſectæ addixerat,in omne flagitiorum genus ꝓruiſſe. Quid de tota ſecta dixerit,non referam.Et iterum in epiſtola in pſeudoeuangelicos:Dices,Nihil tam fuit vnquam felix in rebus humanis,quin malorum admixtu vitiaretur. Ad bonos verte oculos. Fieri poteſt vt mea ſit hæc infelicitas. Mihi adhuc neminem contigit noſſe,qui non videatur ſeipſo factus deterior.Et iterum:Euangelica pietas à minimis initijs paulatim creuit in maius & melius, & optimus quiſq; ſe illi iungebat:hanc doctrinam ferè leuiſsimus quiſq; amplectitur. Et in alio quodam libro:Adeò per hoc quod vos vocatis Euangelium,non corrigi ſcribit homines, vt potiùs videatur deteriores,nec fieri vt peccare deſinant, ſed vt peccent impunitiùs.Sic ille,feneſtram ad omnem nequitiam aperuiſſe veſtrum Euangelium iudicauit. Poſſem hîc ex Georgio quoque Vuicelio viro non vulgari doctrina prædito nonnulla referre:ſed quoniam is cùm fuiſſet anteà blaſphemus, perſequutor & contumelioſus, miſericordiam Dei conſequutus,ex perſequutore tandem Apoſtolus, & ex Lutherano factus eſt Chriſtianus,minus apud vos ponderis habiturum eſt eius quamlibet verum teſtimoniũ. Itaq; nolo verbis eius recitandis eſſe prolixior.Extat libellus eius qui inſcribitur,Retectio Lutheriſmi:Ad eũ vos remitto, cuiuſmodi ſint ſectæ veſtræ mores,ibi veriſsimè ſcriptũ reperietis. Sed irrefragabile teſtimonium Iſlebienſis idoli veſtri non poſſum quin producam. Nam illi fidem quin habeatis indubitatã, cauſam dicere non poteſtis,præſertim cùm Dei verbum non aliud agnoſcatis, niſi quod ab illo ſcribitur. Audiatis igitur Deum veſtrum loquentem: Mundus,inquit, indies fit deterior.Sunt nunc homines magis vindictæ cupidi,magis auari,

Idẽ in hiperaſpiſte ſecundo.

Georgius Vuicelius.

Lutherus teſtatur ſuos Catholicis deteriores eſſe.

Luther. in Poſtilla ſuper Euangeliũ Domin. prima aduentus.

auari, magis ab omni miſericordia remoti, magis immodeſti & indiſciplinati, multoque deteriores, quàm fuerint in cit Papatu. Alio verò loco ſuos increpans, decies eos eſſe di- Sodomitis peiores. Habésne quod ei poſsis contradicere, cuius verba nihil aliud ſunt iudicio veſtro, niſi verba Dei? Si mentiri poteſt Deus veſter, mentiri poteſt hæc ſcribens de vobis Lutherus: qui nuſquam ſcripſit veriùs, quàm vbi quẽ fructum attulerit doctrina ſua, planum fecit orbi vniuerſo.

Et in veteri, & in noua lege iudiciũ de religione penes ſacerdotes fuit.

Qua fronte igitur audet Aſotus iſte Brentius nobis decies Sodomitis peiores obtrudere, qui ſint Eccleſiaſticæ doctrinæ iudices, & eos reijcere, quorum hoc proprium ſemper in Eccleſia fuit munus, in cuius poſſeſsione plus quàm mille quingentis annis fuerunt? quin ſi ſpectes Iudæorum etiam ſacerdotes, plus quàm bis totidem alijs annis. Nam ex quo tempore ſacerdotium Iudæorum ſumpſit originem ad hunc vſque diem, nunquam apud omnes eos, qui vel in venturum, vel in eum qui iam venit Chriſtum crediderunt, penes alios quàm penes Epiſcopos & ſacerdotes de religionis doctrina iudicandi fuit poteſtas. Quamobrem nihil eſt Brenti, quòd nobis iudicandi poteſtatem hanc adimas, quòd non ſumus omnes abſque crimine, cùm nihilo ſint veſtri noſtris meliores: quin ſi veſtro idolo credimus, multis etiam partibus deteriores. Quod ſi ſcriberet etiam nullus, res tamẽ ipſa

Flagitia non rara miniſtrorum noui Euangelij.

clamat. Poſſem hiſtoriam tibi proferre Brenti, de quodam, qui cùm trium ſuperſtitum vxorum eſſet maritus, à veſtris tamen magno cum applauſu fuit exceptus, & in precio habitus, ob hoc ſolùm, quòd contraria Chriſtianę fidei Lutherana veſtra dogmata in vulgus ſpargebat. Poſſem & alium in eadem ciuitate nominare, de quo publica fuit fama, quòd è ſchola carnificis profectus, itidem non vnius vxoris eſſet maritus. Quamuis autem vnam ſecum tantùm adduxiſſet, vndecunque tandem raptam (nam variè res narratur) inter ſcorta nihilominùs perpetuò volutabatur, vxore etiam inſpectante. Adeò nec vxoris commercium vllum ei contra

forni-

fornicationem attulit remedium:fuit tamen habitus præclarus,& idoneus cùmprimis Euangelij veſtri miniſter.Sic autem iam hoc eſt moribus receptum apud Euangelij veſtri præcones,ſimul vt duas aut tres vxores habeant, vt iam pro crimine propemodum non habeatur,ac modò non in laude ponatur. Poſſem & carnificem paſtoris apud veſtros officio functum recenſere. Et hos tu tales Eccleſiaſticæ doctrinæ iudices vis eſſe potiùs, quàm qui ſunt à tot millibus annorum legitimè ad eam rem vocati? Et intereà noſtra nobis obijcis peccata,nihil veritus, ne tibi quoq; dicatur illud ex Euangelio: Quid vides feſtucā in oculo fratris tui, & trabem in oculo tuo non vides? Aut quomodo dicis fratri tuo:Frater,ſine eijciam feſtucam de oculo tuo,& ecce trabs eſt in oculo tuo? Hypocrita, eijce primū trabem de oculo tuo,& tunc videbis eijcere feſtucā de oculo fratris tui. Matt.7. Luc.6.

Hìc iterum te pientiſsime Rex appello, cui Brentij libellum hunc dicauit Vergerius, coram quo ſe doctrinam illius defenſurum obtulit. Si locum hunc defendendum coram te ſuſciperet Vergerius, quandoquidem non ſic in pietatem & ſanctitatem, ſicut in loca ſedesq; maiorum noſtrorum ſucceſsimus, non eſſe nos idoneos Eccleſiaſticæ doctrinæ iudices,quem hìc eſſet accuſaturus alium præter te?Cuius enim alius arbitrio præterquàm tuo,& à Canonicis eligūtur, & à pontifice Romano confirmantur Epiſcopi?Certè nec eligūt Canonici,neq; confirmat pontifex, niſi quos tu nominaueris: vt quæcunque crimina iaciuntur in Epiſcopos,ſiue ſint vera ſiue falſa,non in alium quàm in teipſum iaciantur.Cuius enim niſi tua culpa fit, vt Eccleſiaſticæ doctrinæ nos idonei iudices eſſe nō poſsimus,ſi verum eſt quod de nobis ſcribit Brentius,quodq; ſe defenſurum offert Vergerius? Nam ſi vel ſuo iudicio Canonici eligerēt,vel ſuo iudicio Pontifex Epiſcopos conſtitueret, iuſtam tamen videri poſſent habere cauſam Brentius & Vergerius,vel Canonicos,vel Pontificē inſectandi. Nunc cùm tuo ſolius iudicio fiat Epiſcoporū &

Ad Regem apoſtrophe, perſtringens Vergeriū.

Reges Poloni eligunt Epiſcopos regni.

electio & confirmatio, quam ad rem venit huc Vergerius, niſi vt tibi inſultaret & vt populi contra te ſeditionẽ excitaret: cuius opera, in regno & adiunctis illi terris imperio tuo ſubiectis, tales Epiſcopi conſtituti ſint, qui doctrinę Eccleſiaſticæ iudices idonei eſſe non poſsint? Verùm nos etſi non ſucceſsimus omnes in pietatem & honeſtatẽ maiorum noſtrorum, quoniam tamen in eorũ doctrinam ſucceſsimus, à qua Brentium & Vergerium cum ſuis diſceſsiſſe certum eſt, vel hoc ſatis eſſe debet pijs omnibus, vt nos Eccleſiaſticæ doctrinæ iudices agnoſcere non recuſent.

Tractat deinde locum Euangelij de portis inferi Brẽtius, & negat Epiſcopos ſiue Prælatos (vt ipſe vocat) Eccleſiam illam eſſe, aduerſus quam portas inferi nõ præualituras dixit Christus. Iam enim demonſtratum eſt, inquit, quòd præualuerint: cùm tamen eius nihil demonſtrauerit. Sperare ſe deinde dicit, pios aliquot viros inter Epiſcopos inueniri, quibus Aſotica impudentia & impietas vehementer diſpliceat. Eſt ita Brenti: diſplicet pijs omnibus vehementer Aſotica iſta veſtra impudentia & impietas, qui contra manifeſta ſcripturæ verba legem ab alijs, quàm à ſacerdotibus requiri, doctrinæque religionis alios quàm ſacerdotes & Epiſcopos iudices eſſe vultis. Petri verò à Soto pietas probatur vehementer pijs omnibus, qui ſicut alijs de rebus, ita de hac quoque non aliud, quàm quod verbo Dei conſentaneum eſt, docere videtur. Pergit poſteà Brentius, ac pios Epiſcopos, quod ad priuatam eorum perſonam attinet, membra quidem Eccleſiæ, non autem ipſam totam eſſe dicit Eccleſiam. Quod verò ad publicum eorum officium attinet, miniſtri ſunt, inquit, Eccleſiæ, non Domini. Non eſt Brenti, priuata perſona Epiſcopus: Petrus, Paulus, Andreas priuatæ perſonæ ſunt: Epiſcopus præterquam quòd publicum in Eccleſia reconciliatiõis miniſteriũ gerit, in hoc quoq; ſuſtinet perſonã publicã, ꝙ mandatũ eſt illi à Deo munus paſcẽdi oues, & Eccleſiã Dei regendi. Intereà tamẽ illud tibi concedimus,

De loco Matth. 16.

Epiſcopi non priuatę perſonę ſed qui collecti totã Eccleſiam repræſentant.

quòd ſi ſint vnius prouinciæ vel nationis Epiſcopi, non rectè dicantur totã Eccleſiã repræſentare, ſed illius tantũ prouinciæ vel nationis Eccleſiam, vbi ſunt vnum aliquem in locum congregati. Cæterùm vbi conuocatur Oecumenicum Concilium, quicunq; veniunt ad illud ex toto orbe acciti Epiſcopi, etiãſi non oẽs cõuenerint, quòd alij morbis, alij ſint alijs cauſis impediti, q tamẽ præſentes adſunt è ſingulis prouincijs & nationibus, eos totã eccleſiã reprȩſentare dubium nõ eſt. Quod etiã Auguſtinus nõ obſcurè videtur indicare, cùm plenarij Cõcilij ſententiã, totius Eccleſiæ conſenſionẽ vocat. Et ante eũ Athanaſius: Ea, inqt, cauſa fuit, cur vniuerſus orbis in Cõciliũ coiret. Vniuerſum orbẽ vocat trecẽtos, decẽ & octo Patres in Concilio Nicæno congregatos. Sic & Leo Pontifex Canonum Nicææ habitorum decreta, quo trecenti tantùm, decem & octo Epiſcopi conuenerant, à totius mundi ſacerdotibus dicit eſſe conſtituta. Quin & in octaua Synodo, quæ quarta fuit Conſtantinopolitana, ſic Photium Bachaius alloquut' eſſe legiẽ: Loquere Dñe Photi, totius mũdus hîc eſt: totũ mundum vocauit Synodũ Oecumenicam. Quãobrem & quȩ cõſtituuntur in tali Synodo, totius mũdi cõſtitutiones rectè vocari poſſunt, cùm eis totus mundus, q̃ latè patet nomẽ in eo Chriſtianũ, ligetur. In Prouinciali nõ itẽ: nõ enim ligãtur Synodi prouincialis decretis, niſi q ſunt eiuſdẽ prouinciæ. Quã etiã ob cauſam à Gratiano ſcriptum eſſe legimus: Epiſcoporũ Concilia ſunt inualida, ad definiendum, & conſtituẽdum, non autem ad corrigendum. Corrigi mores poſſunt & cleri, & populi in Synodis prouincialibus: de fide conſtitui quicquam non poteſt. Mores enim habent ſuos cuiuſq; prouinciȩ & nationis hoĩes: qui quemadmodũ corrigendi ſint, nemo ſcire poteſt meliùs, quàm qui ſunt ex eadẽ prouincia. Fidẽ aũt ſuam peculiarẽ non habet vlla diœceſis aut prouincia, ſed Catholici vocamur omnes. Sicut de vna Eccleſia Catholica, ſic de vna etiam fide Catholica gloriamur: nec licet de fide quicquã definire, niſi vbi ſimul oẽs

Aug. lib. 1. cap. 18. de baptiſmo paruulorũ cõtra Donatiſtas.

Athan. epiſtola de geſtis Synodi Arimini & Seluciæ cõgregatur.

Leo epiſt. 24.

Octa. ſyn. actione 5.

Diſtin. 18. capi.

Eccleſia dicitur cōuent' potiorum Eccleſiam ipſam repſentantiū.

3.Reg.8.

ex omnibus totius orbis chriſtiani prouincijs conuenerint Epiſcopi:qui poſteaquam vnum aliquem in locum congregati ſunt,tota Eccleſia conueniſſe dicitur.Legimus in libris Regum,poſt deſcriptam illam magnifici templi à Salomone fabricationem hęc verba:Tum congregati ſunt omnes maiores natu Iſraël ad regem Salomonem in Hieruſalem, vt deferrent arcam fœderis Domini de ciuitate Dauid. Ac paulò pòſt:Conuertitque rex faciem ſuam, & benedixit omni Eccleſiæ.Omnis enim Eccleſia Iſrael ſtabat. Omni Eccleſiæ benedictum,omnem Eccleſiam Iſraël ſtetiſſe dicitur, cùm anteà maiores natu tantùm,principes tribuum, & duces familiarum commemorati fuerint. Quid aliud ijs verbis indicatum eſt,quàm quòd illi repræſentabant omnem Eccleſiam? nam reliquus ferè cœtus omnis ex primarijs pendere conſueuit.Tales itaq; cum ſint Epiſcopi, quos poſuit ſpiritus

Acto.20.

ſanctus regere Eccleſiam Dei,quemcunque tandem in locū ex orbe Chriſtiano vniuerſo congregati fuerint,tota Eccleſia conueniſſe dicitur,quandoquidem hi conuenerūt, quorum Deus miniſterio gubernat Eccleſiam : quam etiam ob cauſam Eccleſiæ miniſtri vocantur:quod nomen etiam regibus & Principibus tribuit ſcriptura . Nam & horum in rebus politicis miniſterio Deus Eccleſiam ſuam gubernat: qui tamen & ipſi non arceantur à Synodis, imò vocari conſueuerunt à Pontifice,præſertim quoties de cauſa fidei diſceptatur,cùm habeant & ipſi ſuam in ſynodis functionem. Si quos enim tanquam indignos ſacerdotio de ſacris ſedibus depoſuit ſententia ſacerdotum, eorum doctrina reprobata debent eſſe principes, præ cæteris autem Imperator, eiuſdem ſententiæ & ordinationis cum ſacerdotum autoritate,ſicut in epiſtola ſua ſcripſiſſe Iuſtinianum paulò antè commemorauimus:vt externa diſciplina contra tales vtantur,quodque fuerit ab Epiſcopis conſtitutum,exequutioni mandandum curent.

Eccleſiæ miniſtri dicuntur magiſtrat' Eccleſiaſtici,tum & politici.

Quod autem ait Brentius, Epiſcopos Eccleſiæ ſeruire debere,

bere, non iuxta ſuum ipſorum arbitrium, non iuxta fictitias traditiones, ſed iuxta certum & verum verbum Domini ſui, ſcripturis propheticis & Apoſtolicis comprehenſum: itaq; ſi hanc regulam verè ſequuntur, tunc nec ſpiritus ſanctus eis deeſt, nec errant: quòd ſi hanc regulam & metam tranſiliunt, non aliud reliquum eſt, quàm ſpiritus ignorantiæ, cecitatis, & erroris, &c. Quid ſi faciant hoc Epiſcopi Brenti, neque tamen facere vobis videantur? Quæſo te, qua de re nunc agitur? nónne iuxta verum & certum verbum Domini noſtri ſcripturis propheticis & Apoſtolicis comprehenſum docemus? Vis audire ſcripturas propheticas? Audi quid in Leuitico dixerit Dominus ad Aaron: Præceptum, inquit, ſempiternum eſt in generationes veſtras, vt habeatis ſcientiam diſcernendi inter ſanctum & prophanum, inter pollutum & mundum, doceatiſque filios Iſraël omnia legitima mea. Cui dedit hîc Deus diſcernendi, cui docendi facultatē? Nónne Aaron & filijs eius ſacerdotibus? Rurſus in Deuteronomio: Si difficile & ambiguum apud te iudiciū eſſe perſpexeris, venies ad ſacerdotes Leuitici generis, &c. Et in eodem libro: Accedent ſacerdotes filij Leui, quos elegerit Dominus Deus tuus vt miniſtrent ei, & benedicant in nomine eius: & ad verbum eorum omne negotium pendebit. Ad verbum, inquit, ſacerdotum omne negotium pendebit. Audi & Ezechielem: Sacerdotes, inquit, Leuitæ filij Zadoc, populum meum docebunt quid ſit inter ſanctū & pollutum, & inter mundum & immundum oſtendent eis: & cùm fuerit cōtrouerſia, ſtabunt in iudicijs meis, & iudicabunt, &cæt. Potuít ne dici quicquam apertius? Sacerdotes, inquit, docebunt, ſacerdotes iudicabunt, non reges, non quicunque tādem laici, ſarctores, ſutores, agricolæ. Sic & Aggæus: Interroga, inquit, ſacerdotes legem, non principes. Sic & Malachias: Labia ſacerdotis cuſtodient ſcientiam, & legem requirent ex ore eius. Nunquid hæc non ſunt ſcripturæ propheticæ? Vis & Apoſtolicas audire? Quoſdam quidem, inquit Paulus,

Brētius Epiſcopos verbo ſcripto vult alligatos eſſe.

Reſpōſio. Catholicos ex verbo Dei docere & defendere, penes magiſtratus Eccleſiaſticos eſſe de ſacris iudiciū atque ſententiā.

Leuit. 10.

Deut. 17.

Ibidē. 21. c.

Ezec. 44.

Agge. 2.

Mala. 2.

1. Cor. 12.

poſuit Deus in Eccleſia, primùm Apoſtolos, ſecundò prophetas, tertiò doctores. Nunquid omnes Apoſtoli? Nunqd omnes prophetæ? Nunquid omnes doctores? Et alio loco: Ipſe dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam autem prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios autem paſtores & doctores. Vides quemadmodum hic officia diſtinxerit? Et iterum: Attendite vobis, & vniuerſo gregi, in quo vos ſpiritus ſanctus poſuit Epiſcopos, regere Eccleſiam Dei. Et hîc Epiſcopos eſſe poſitos dicit ad regendã Eccleſiam, non principes, multò minùs mercatores aut ſordidos aliquos opifices. Nónne iam intelligis Brenti, nos iuxta verum & certum verbum Domini noſtri ſcripturis propheticis & apoſtolicis cõprehenſum, Eccleſiæ ſeruire? Tu cõtrà, quod adfers Dei verbum, quo requirere legem ex ore principis aut laici, popul⁹ iubeatur? quo docendi legem, quo iudicandi de doctrina religionis poteſtas illi permittatur? Intereà tamen cùm eiuſmodi nihil proferas, te videri vis tuosq́;, qui iuxta Dei verbum Eccleſiæ ſeruiant: nos ab eius poſſeſsione repellis: cùm tamen nemo ſit qui grauiùs Dei verbũ quàm vos oppugnet. Cæterùm vtrùm ad ſcripturas tãtùm, an ad traditiones quoque Deus Eccleſiam ſuam voluerit alligatam, alius erit ea de re dicendi locus magis opportunus.

Ad Epheſ. 4.

Acto. 20.

Quòd aũt horrendũ eſſe dicit Brentius quod ſcribit Petr⁹ Eccleſiam, cui promiſsio illa Chriſti facta eſt, Portæ inferi nõ preualebũt aduerſus eã, viſibilem eſſe: nec ex electione Dei, aut vera fide & charitate internis pẽdere, vt quis ad Eccleſiã pertineat: qs eſt qui tenebras huius Aſoti mirari ſatis queat? Scilicet idæã nobis quandã fingit Platonicã, dum viſibilẽ Eccleſiã eſſe negat. Atqui concedunt hoc etiã tui Brenti, quòd cœtus vocatorum Eccleſia ſit viſibilis: nec alibi ſint electi, niſi in hoc cœtu viſibili. Niſi fortè tuus non eſt Philippus, qui manifeſtum eſſe dicit, eſſe aliquam viſibilem Eccleſiam Dei. Cùm enim dicit Chriſtus, Dic Eccleſiæ: deducit nos ad viſibilem cœtum, à quo neq; Caluinus diſſentire videtur ca. 8. Inſtitu-

Brentius Eccleſiam fingit inuiſibilem. Matt. 16.

Reſpõſio. Phil. in locis cõmunibus, & in cap. 8. ad Roma. Matt. 18.

Inſtitutionis. Verùm & hac de re ſuo loco tractare malum, cùm de Eccleſia ſermo nobis erit.

De loco Matt. 18. Vbi ſunt duo vel tres.

Profert deinceps Brentius & illum Euangelij locum: Vbi ſunt duo vel tres congregati in nomine meo, ibi ſum in medio eorum, & eum ad Eccleſiæ prælatos pertinere negat. Primùm enim, inquit, non ſimpliciter dicit, Vbi ſunt duo vel tres congregati, ſed addit, In nomine meo. Non conuenitur autem in nomine Chriſti, ſi verbis tantùm iactetur Chriſtus & gloria Chriſti. Hactenus verè, ſed cõtra vos ipſos Brenti. qui ſunt enim alij, qui verbis tantùm iactãt Chriſtum & Euangelium, & gloriam Chriſti, prçter vos? Vbi ergo duo vel tres veſtrûm, quin & duo aut tria millia veſtrûm congregata fuerint, ibi non eſſe Chriſtum certum eſt, cùm non ſitis in chriſti nomine congregati. Addit Brentius: Non conuenitur in nomine chriſti, ſi initio conuentus cantetur Miſſa de Spiritu ſancto. Quam hîc audio blaſphemiam? Scilicet non eſt inuocandus Spiritus ſanctus, quando conuenitur in nomine Chriſti? At talibus, inquit, moribus & cæremonijs pellitur potiùs, quàm inuocatur ſpiritus ſanctus. Quos tu mores narras? Quas cæremonias? Nos quidem neq; moribus, neq; cęremonijs alijs vtimur, quoties tremendum Deo ſacrificium offerimus, quàm quibus vſi ſunt ſancti patres noſtri iam inde à mille quingentis annis. quãuis enim ſucceſſu tẽporis acceſſerit precum nonnihil, & pleraq; ad decorem addita ſint, & ad excitandos hoĩes ad deuotionẽ: de re tamẽ ipſa nihil eſt mutatũ. Subiungit, Nõ conuenire in nomine chriſti, ſi cõuenerint impœnitẽtes. hoc vt verum eſſe cõcedamus, qui ſunt impœnitentes iſti, niſi vos? Quod eſt enim aliud impœnitentiæ peccatũ, niſi peccatũ in ſpiritum ſanctũ? quod vos non modò committitis ipſi, verũ etiam alijs vt cõmittant autores eſtis: dum nec auditis Eccleſiam ipſi, nec ab alijs audiri vultis: dum traditiones eius, ad quas tenendas non vno loco nos hortatur Apoſtolus, contẽnitis, & contemni iubetis. Ac tantùm abeſt vt vos alicuius

Miſſam de ſpiritu ſancto ridet Brentius.

De Miſſæ cærimonijs.

Peccatum impœnitẽtiæ, ſeu peccatũ in Spiritum ſanctum apud quos propriè.

malefacti

Vergerij impudẽtia. malefacti pœniteat, vt tanquam Sodoma peccatum veſtrum prædicetis. Fecit hoc Vergerius tuus Brenti, qui formulam iuriſiurandi typis excudi curauit, quo Pontifici fidem ſuam obſtrinxerat, cui non modò tanquàm Epiſcopus, verùmetiam tanquàm vnus ex eius cliẽtibus & miniſtris, ſubiect' erat. Hanc fidem quòd violauerit, quòd iuſiurandum Deo datum fregerit, effert ſe magnificè, nec pudet eum hoc nomine gloriari, perfidiamque ſuam orbi teſtatam facere vniuerſo. Fecit hoc & is, cuius verbum tanquam Dei verbum accipitis, Martinus Lutherus: qui cùm abiecta cuculla contra fidem Deo præſtitam, & iureiurando firmatam, ſibi monachus monacham copulaſſet, non modò non eum flagitij pœnituit, verumetiam incœſtum ſuum ſacrilegum auſus eſt, honorabile connubium & immaculatum thorum appellare. Fecerunt idem illius exemplo alij quoque multi. Tales igitur impœnitentes vbi conueniunt, non grauatim tibi Brenti aſſentimur, quòd in cuiuſuis alius potiùs, quàm in Chriſti nomine conueniant: quibus grauis etiam illa prophetæ cõminatio metuenda eſt: Væ qui dicitis malum bonum, & bonum malum, ponentes tenebras lucem, & lucem tenebras: ponentes amarum in dulce, & dulce in amarum. Quod autẽ ad nos attinet, qui non alia re magis in Domino gloriamur, quàm quòd per illius gratiã Catholici ſumus & Orthodoxi: peccatores nos conuenire non imus inficias, ſed non tamen impœnitentes. Nam non modò non prædicamus peccata noſtra, non modò non gloriamur in malitia noſtra, ſicut à vobis fit: verùm ſubinde quę mala patrantur à nobis, ea deteſtamur: atque vtinam tam facilè cauere nobis ab illis poſſemus, quàm ſæpè nobis ex toto corde noſtro diſplicẽt: quamque frequenter Deum precamur, vt infirmitatis noſtræ memor, ea clementer nobis remittere dignetur.

Lutheri ſ uicacia. [margin, beside "pitis, Martinus Lutherus"]

Eſa. 5. [margin, beside "minatio metuenda eſt"]

Obijcit Brẽtius cõtra Prælatos. Addit Brentius: Non conueniunt in nomine Chriſti, qui hoc vnum præcipuè agunt, vt conſulant potiùs dignitati, opibus, gloriæ, otio & voluptati prælatorum ex traditionibus

nibus non ſcriptis,& ex ſomnijs monachorum, quàm ſaluti Eccleſiæ ex verbo Domini,& è ſcriptis Propheticis atq; Apoſtolicis. Quo quiſq; animo conueniat, Deo ſoli, qui ſcrutatur corda & renes, cognitum eſt: nec minùs iſta verè de vobis, quàm de nobis dici poſſunt. Niſi fortè quod attinet ad non ſcriptas traditiones, quas reieciſſe ſemper hæreticos, mordicus autem tenuiſſe catholicos conſtat (quod ſuo loco, ſi Deus volet, docebimus) eas non amplecti fatemur. Somnia verò Philippi ſunt veſtri Melanchtonis, & ea diuini quiddam habere credunt eius diſcipuli. Quamobrem illi, non nobis ea obijcias. Incipit nunc docere Brentius, quando conueniatur in nomine Chriſti: Tunc, inquit, verè conuenitur in nomine Chriſti, cùm conueniunt qui Chriſtum vera fide complectuntur. Quid autem Brenti, ſi Chriſtum vera fide ſe complecti dicant, qui quàm longiſsimè ab eo abſunt? Tuos tu putas eſſe, qui Chriſtum vera fide complectantur: at nos perſuaſum habemus, quandoquidem Chriſtiani vocamur, non Lutherani: & quod vocamur, id eſſe pro virili noſtra cõtendimus, nos eſſe potiùs quibus id verè competere queat. Arrogant autem ſibi hoc Zuingliani quoque, arrogant & Anabaptiſtæ, arrogant & cæleſtes Prophetæ, arrogant & Pikardi, arrogant omnes ferè non priſcorum ſolùm ſeculorũ, verùm & noſtri temporis hæretici. Quare ſi tunc verè conuenitur in nomine Chriſti, cùm conueniunt, qui ſuo ipſorũ iudicio Chriſtum vera fide complectũtur, omne genus hoc hæreticorum quod iam recenſuimus, non minùs in Chriſti nomine verè conuenire videbitur, quàm vos, qui proprium id veſtrum eſſe vultis Lutherani: quandoquidem æquè illi, ac magis etiam quàm vos, Chriſtum vera fide ſe cõplecti gloriantur. Addit Brentius: Et inuocant ſolùm patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti: quod eſt hoc nouum loquutionis genus, Inuocant ſolùm patrem? Quid ſi inuocent filium? quid ſi ſpiritum ſanctum inuocent? iam eos non conueniſſe dices in Chriſti nomine? An hoc eſt quod paulò antè dixeras, quòd non

Reſpõſio.

Quid ſit Brẽtio in Chriſti nomine conuenire.

Inuocari vult Brentiꝰ ſolùm Deũ patrẽ

non conuenitur in Chriſti nomine,ſi cãtetur Miſſa de ſpiritu ſancto?Huius inuocationem excludi vis?Fortaſsis aliquid cum Serueto commune habes, niſi fortè dicas te Sanctorum inuocationem excludere. At nos queadmodum non alium imitamur, non alium veneramur in ſanctis, niſi Chriſtum: ita non alium inuocamus in illis & per illos, niſi Chriſtum: qui ſi vixit,& habitauit in illis,dũ adhuc corpus iſtud mortis circũferrẽt, ſicut à Paulo docti credimus, multò magis nunc eum in illis carnis ergaſtulo ſolutis viuere & habitare perſuaſum habemus. Quamobrẽ Chriſtum inuocamus in ſanctis & per ſanctos, ſiue qui nobiſcum adhuc in terris degunt,ſiue qui cum Chriſto iam in cælis triumphant. Illum largitorem agnoſcimus,his deprecatoribus tantùm vtimur. Qua de re copioſiùs in Cõfeſsione Chriſtiana diſſeruim⁹, ad quam lectorem remittimus. Pergit Brentius: Atque conferunt inter ſe de vero Dei timore,de doctrina Eccleſiæ, & de alijs rebus neceſſarijs. Verum timorem nõ minùs habere ſe putat hæreticorum illa fex,quam enumerauimus,quàm vos Brenti.Subiungit: Non ex humana ratione, non ex cõfictis traditionibus,ſed è ſcriptura prophetica & Apoſtolica, quæ eſt cæleſtibus miraculis cõfirmata.Talem autem cœtum nemo poteſt vel ex veſtitu,vel ab externa facie, vel ex eruditione, vel ex potentia, vel ex ſapientia iudicare. Poſſunt enim honeſtiſsimè veſtiti, ac perſona inſignes,& doctiſsimi, & potentiſsimi, ac ſapientiſsimi non fœdè tantùm errare, verumetiam in doctrina æternæ ſalutis extrema cecitate laborare.Quod ſcribis Brenti,Non ex humana ratione,concedimus:magis enim à Deo reuelatis credendum eſt,quàm rationi noſtræ.Damus & illud,Non ex confictis traditionibus, modò ne veras excludas.Abſit autẽ vt ab iſto conuentu ſcripturas propheticas & Apoſtolicas reiectas velimus,dummodò ſana ſit earum interpretatio. Cęterũ quid ſibi volunt ea quæ ſequuntur? Talem autem cœtũ nemo poteſt vel ex veſtitu,&cæt. Nũ inuiſibilẽ eũ eſſe vis?Num neque veſtes videri,

neque

Margin notes: Chriſtũ in ſanctis inuocamus. — Galat. 2. Ephe. 3. — Quos Brentius velit conuenire in Chriſti nomine. expẽditur ſingulatim. — Reſponſio

neq; perſonas agnoſci, neque vocẽ audiri vis? An ferendos in eo non eſſe putas qui ſint honeſtè veſtiti, qui vel oris dignitate, vel eruditione, vel ſplendore generis, aut potentia vel ſapientia cæteros antecellunt? Itáne non modò Sacerdotes & Pontifices, quia veſte talari ſunt induti, verumetiam reges & principes, viroſq; doctos omnes (inter quos tu quoque non es indoctiſsimus) ab iſto cœtu repellendos eſſe cenſes? ac ſarctores tantùm, ſutores, zonarios, baiulos, & reliquam fecem vulgi, ei putas intereſſe vel præeſſe debere, vt illi conferant de doctrina Eccleſiæ, deq; ea ſibi iudicium arrogent? Non hoc (ais) volo, verùm non eſſe quenquam, dico vel ex veſtitu, vel ab externa facie, vel ab alijs rebus quas enumeraui, iudicandum. Quis hoc neſcit Brenti? Nemini Spiritum ſanctum talaris veſtis impertit, multò minùs curta & ſciſſa: ſed nec oris dignitas, nec opes ſi adſint, participes, nec eadem ſi abſint, expertes nos faciunt ſpiritus ſancti, quo ſapientes etiam & eruditi perſępe deſtituuntur. Sed conatur tandẽ clariùs rem explicare. cognoſcẽdus eſt, inquit, pius cœtus ex fructibus eius. Quos fructus attulerint cœtus veſtri, vel ex eo, quẽ recẽſuimus initiò, Sataniſmo, cognoſcere lector potuit: quem quidem Sataniſmũ veſtros iſtos cœtus peperiſſe manifeſtius eſt, quàm vt negare queatis. Nam ſimul vt vos licere vobis voluiſtis, ſeorſum ab orbe reliquo christiano cœtus congregare, ſeorſum ab illo ſingulares quoſdam ſcripturarum intellectus proferre, voluerũt idem alij quoq; ſibi licere. Inde natus eſt is, quem nũc in Germania videtis, qui paulatim ad nos quoq; ſerpit, Sataniſm⁹. Nunc fructus Brentius demõſtrat. Quod tunc, inquit, præcipuè fieri ſolet, cùm ſpiritus, ſeu decreta eius iudicãtur & exiguntur ad regulam ſacrę ſcripturæ, manifeſtè animaduertitur, quòd cum ea conueniant. Atqui Brenti, gloriantur & Sacramentarij, gloriantur & Anabaptiſtæ, gloriantur & Seruetiani, gloriati ſunt olim & Ariani & Macedoniani, & Neſtoriani, & Eutychiani, & alij ferè omnes hęretici, ꝙ ſpiritus,

Cognoſcẽdus cœtus pius ex fructibus.

Qui fruct⁹ à Brẽtio requiratur.

Non ſatis ad ſcripturæ regulã exigere omnia.

ſiue decreta cœtuum ſuorum iudicarent,& exigerent ad regulam ſacræ ſcripturę,quodque cum ea conuenirent:quam etiam ita ſibi ſolis arrogabant, vt eius poſſeſsione Catholicos &Orthodoxos omnes excludere niterētur.Hęretici nihilominus fuerunt,& ſunt,& erunt: non quòd ſcripturis non crederent,non quòd earum autoritatem contemnerēt, cùm nihil creparent aliud,quàm ſcripturas:verùm quòd Eccleſię non crederent,quòd Eccleſiaſticam traditionem itidem, vt vos nunc pro nihilo ducerent.At quicunq; fuerunt Catholici,fidem veram duobus ijs modis approbandam exiſtimabant :primùm diuini Canonis autoritate, deinde Eccleſię catholicæ traditione:non quòd Canon ſolus non ſibi ad vniuerſa ſufficiat,ſed quòd verba diuina pro ſuo plerique arbitrio interpretantes,varias opiniones erroresq; concipiunt, atque ideò neceſſe fuit ſemper exiſtimatum, vt ad vnam Eccleſiaſtici ſenſus regulam ſcripturę cæleſtis intelligentia dirigeretur,vt diuinum Canonem ſecundum vniuerſalis Eccleſiæ traditiones interpretarentur. Hunc ſanctorum patrū noſtrorum morem,& nos Brenti libenter ſequimur, ac eorum nos veſtigijs incedere gloriamur. Verùm alius erit hac de re diſſerendi locus. Proſequitur Brentius:Deinde,Etſi Chriſtus ſolet eſſe in medio eorum, qui verè in nomine ſuo congregantur,tamen non facit ex carne eorum ſpiritum,ſed relinquit in eis ſuas imbecillitates, quamdiu ſunt in hoc ſeculo,præſertim cùm non ponunt verbum eius lucernam pedibus ſuis.Qui poteſt ex lapidibus facere filios Abrahæ, poteſt etiam ex carne Brenti,facere ſpiritum: quod ſi facere viſum ei non ſit,poteſt tamen etiam carni ſpiritum ſuū vel ad inueſtigandam & denunciandam ſaltem veritatem imperti-ri.Niſi fortè non fuerunt caro Balaam,Saul, Caiphas, Heliud,& alij,quos antè recenſuimus, quos prophetaſſe tamen etiam inuitos demonſtrauimus. Intereà tamē verū eſt quod ſcribis,quòd relinquit in eis ſuas imbecillitates, quamdiu ſunt in hoc ſeculo. Verùm hę non impediunt, quò minùs veritas

Fides duobus modis approbanda.

Luc.3.

veritas eis reuelari queat, præſertim in Oecumenico Concilio legitimè congregato. Non dubium eſt, inquit Brentius, quin Petrus & Barnabas fuerint pditi ſpiritu ſancto, & cùm Hieroſolymis ad exonerandas gentes à iugo legis Moſaicæ conuenirent, Chriſtus in medio eorum fuerit. Sed & hoc negari non poteſt, quin aliquid humani paſsi ſint, cùm ſe magno Gentiũ offendiculo ſubducerent propter Iudæos quoſdam à Gentium conuictu, quemadmodum Paulus ad Galatas teſtificatur. Petrum & Barnabam optimo animo feciſſe, quòd ſe ſubduxerint à Gentium conuictu, nec aliud ea re quæſiuiſſe, quàm vt quamplurimos Chriſto lucrifacerent, dubium non eſt. Itaque non fert Hieronymus vllum eis errorem attribui: quin eiuſdem ſecum ſententiæ ſeptem alios doctiſsimos grauiſsimosque viros teſtes citat. Profert aliud exemplum è Nicæno Concilio: Nec dubium eſt, quin cùm patres Niceni Concilij definierunt Chriſtum filium Dei equalem eſſe Patri eſſentia & maieſtate, chriſtus fuerit in medio eorum: quia tum ſequuti ſunt non ſuas ipſorum opiniones, ſed ſententiam ſpiritus ſancti in ſacra ſcriptura traditã & patefactam. Libenter hoc tibi concedimus Brenti, ſed non concedebant Ariani, neque concedunt etiam hoc noſtro ſeculo Seruetiani, quin & ex veſtra ſchola profecti Campani. Negabant enim eos ſententiam ſpiritus ſancti in ſacra ſcriptura traditam & patefactam ſequi: ſed quod vos obijcere nobis crebrò ſoletis, hominum tantùm traditionibus eos niti: cùm ea vox Homouſij, quam tum proferebant Patres, in ſcripturis non reperiretur. Et certè ſcribit hoc Theodoritus, quòd ex non ſcriptis ſermonibus, piè tamen intellectis, Ariani fuerint damnati. Certè Athanaſius cùm produxiſſet Patrum traditiones, quas vos reijcitis, Ecce nos demonſtramus, inquit, iſtiuſmodi ſentẽtiam à patribus ad patres, quaſi per manus traditam eſſe: vos autem noui Iudæi & diſcipuli Caiphæ, quos verborum veſtrorum patres ac maiores demonſtrabitis? cùm ne vnum quidẽ ex prudẽtibus aut doctis

Petrus & Barnabas Brentio erraſſe videãtur.

Gal. 2.

Reſpõſio.

Hiero. in epiſtola ad Auguſtinum.

Iudicium Brentij de Nicæno Concilio.

Reſpõſio.

Theod. li. 1. ca. 8. hiſtoriæ.

Athana. in libro quẽ inſcripſit Synodi Nicænę, contra hæreſim Arianam decreta.

in autorem citare poſsitis. Cunċti enim vos præter diabolũ iſtius vobis defectionis à Chriſto autorem auerſantur. Ille & olim vobis hanc impietatem inſeuit, & nunc vobis autor eſt, vt orbis terrarum concilium vituperetis, non alia de cauſa, quàm ꝙ in eo concilio nõ quæ veſtrę factioni patrocinẽtur, ſed illa ſint ſcripta, quæ ab initio ipſi qui teſtes oculati & miniſtri verbi fuêre, tradiderunt. Fides enim quæ ſcriptis decretisque Synodi ſancita eſt, ea eſt totius Eccleſiæ. Hanc cùm aſſerere vellent beati Patres, iſtis verbis concipiendam putauerunt, condemnaruntq; Arianã hęreſim. Vides quemadmodum is Patres, Eccleſiam, Traditiones obijciat Arianis? De quibus quid alio loco ſcribat audi: Iſta, inquit, omnium hæreſeon vltima, & nunc recens egreſſa, & anteambulo, & præcurſatrix Antichriſti, cui nomen eſt ab Ario, doloſa & vafra, cùm videret ſorores ſuas, cæteras inquam hæreſes, ætate grandiores publicè palamq; probroſas haberi, ſpeciem ſuam diſsimulat, & literarum ſacrarum vocibus quaſi honeſto cultu induitur, vt pater eius diabolus: ac ſatagit denuò intrare in paradiſum Eccleſiæ, quò ſub ſpecie chriſtianiſmi nonnullos ſeducat, vt credibilitate falſarum rationum perſuaſi, contra chriſtum ſentiant. Ac nonnullis interiectis. Tametſi ſubinde (inquit) ſerpentis more ſurſum deorſumque ſeſe voluat, non tamen effugere potuit, vt non caderet in errorem Phariſæorum. Quemadmodùm enim illi cùm legem præuaricari vellent, legis tamen verba prætendebãt: & cùm eius animi eſſent, vt expectatum hactenus & iã præſentem DOMINUM abnegarent, Deum quidẽ in ore habebãt, ipſum tamen blaſphemare deprehenderentur, cùm his vocibus vtebantur, Cur tu homo cùm ſis, DEUM te facis? & dicis: Ego & pater vnũ ſumus: ita quoq; fucatus Arius ſimulat ſe quidẽ de Deo loqui, cùm interponat verba ſacrarũ literarũ, deprehenditur tamẽ ἄθεος, &c. Et iterum: Si igitur ea de cauſa, ꝙ voculas aliquot ſacræ ſcripturę ab illis ſcriptas videãt, arbitrentur blaſphemias benedictiones eſſe, prorſus futurũ

Idẽ Oratione 2. contra Arianos.

Ariani ad ſcripturas vt nũc hæretici prouocabãt.

eſt,

eſt,vt cùm Iudæos noſtri temporis videant legẽ &prophetas euoluere,vnà cum Iudęis Chriſtum abnegẽt. Forſitan quoque audientes Manichæos loqui particulas aliquot Euangeliorum,inficiabuntur cum illis & legem, & prophetas. Sin aũt ex ignorantia ita æſtuant &garriunt,diſcãt è ſcripturis, excogitatorem inuentoremq; hęreſeon diabolum metu ſuæ graueolentiæ ſcripturarũ voces vſurpare,vt illis obtectus,aſperſo veneno ſuo ſimplices decipiat.Ita enim Euam decepit, ita etiam alios hęreticos in errorẽ abduxit,ita nũc quoq; Ario pſuaſit,vt quaſi ſub ſpecie aduerſarij cõtra hęreſes loqueretur,quò meliùs falleret,ſuã ipſius hęreſim ſubijciẽs. Ex his Athanaſij verbis liquere cuiuis poteſt,ꝙ ſcripturarũ ſententijs tanq̃ velleribus quibuſdã agni illius immaculati Chriſti obuoluebãt ſe lupi Arianici:& ſicut Ambroſi⁹ alicubi dixit, per verba legis legẽ impugnabãt,dũ propriũ ſenſum verbis legis adſtruerẽt,vt ſuæ mẽtis prauitatẽ legis autoritate commendarent.Cõtra quos catholici traditiones Patrũ Eccleſięque ſenſum & conſenſum opponebãt,ſcripturas canonicas iuxta catholici dogmatis regulas interpretantes. Ibidem. Amb.in c. 3.ad Titũ.

Oſtendit nunc Brentius,in qua re fuerit erratum à Patribus Nicæni Concilij.Cùm autem,inquit, poſteà iudicarent eos qui chriſtum profeſsi ad militiam redirent,damnatione dignos, certè humani aliquid paſsi ſunt, quòd damnauerint legitimam militiam, quam Ioannes ipſe Baptiſta approbauerat, nec chriſtus reiecerat. Et hunc eorum canonem ab autore ſpiritu ſancto profectum dubium non eſt. Quid enim in eo non piè,non ſanctè conſtitutum eſt?Vtinã aũt retineretur adhuc priſca illa diſciplina, ſed ea pridem luxata,per vos iã tandẽ prorſus eſt euerſa. Quæ res cauſam dedit tot ſceleribus &flagitijs,quib⁹ ita nũc æſtuat orbis chriſtianus vniuerſus,vt vix vllo alio tẽpore magis refrixiſſe charitas,abundaſſe verò videatur iniquitas.Quod aũt inter alia crimina magis eſt deteſtandum,quàm hoc,de quo verè dixit ille Poëta:Nulla fides pietasque viris qui caſtra ſequuntur, Brentius Nicęnũ cõcilium reprehendit ob damnatam militiam. Reſ õſio.

Venales-

Venaleſque manus, ibi fas vbi maxima merces? Neque tamen id Patres Concilij Nicæni prorſus damnauerunt, ſicut ſcribis tu: ſed ſi qui ſolennem pœnitentiam egiſſent, ad militiam ſecularem, cui ſemel iam renuntiauerant, eſſent reuerſi, non ita facilem illis aditum ad veniam eſſe voluerunt, ſed eis paulò duriorem pœnitentiam iniungendam eſſe putauerunt. Qua tamen in parte, quàm fuerit ipſorum verè paterna lenitas, ex ipſius Canonis verbis videre licet, quæ ſic habent: Quicunque vocati per gratiam, primum quidem impetum monſtrauerunt, deponentes militiæ cingulum, poſtmodùm verò ad proprium vomitum ſunt relapſi, ita vt quidam & pecunias tribuerent, & beneficijs militiam repeterēt, hi decem an̄is poſt triennij tempus, quo inter audientes e-runt, in afflictione permaneant. Sed in his omnibus propoſitum & ſpeciem pœnitentiæ conuenit explorare. Quotquot enim metu & lachrymis, atque patientia, vel bonis operib⁹, rebus ipſis, conuerſionem ſuam, non ſimulationem demonſtrant, hi definitum tempus auditionis implentes, tum demum fidelibus in oratione communicent: poſtmodùm verò licebit Epiſcopo de his aliquid humanius cogitare. Quicunque verò indifferēter tulerunt, & aditum introëuodi Eccleſiam ſibi arbitrati ſunt ad conuerſionem poſſe ſufficere, hi definitum modis omnibus tempus impleant. Nónne ſumma moderatione Patres hîc vſi ſunt? Neque verò Canon hic de cunctis loquitur qui militiam exercent, verùm de his tantùm, qui depoſito ſemel militiæ cingulo, poſt actam publicè pœnitentiam, tanquam canes ad vomitum redeunt: in hos aliquod exemplum tamen edendum eſſe cenſuerunt.

Can. 12. Nicæni cōcilij.

Cùm hanc poſteriorem editionem adornaremus, legimus quæ ſcripſit ipſe vir venerabilis Petrus à Soto, contra eadem hęc Prolegomena Brētij, qui locum hunc expendēs, arguit inſcitiam Brentij, qui Canonem hunc Nicæni Concilij parùm intellexit: quo patres non militiā, ſed abnegationem fidei damnaſſe, tantiſq; pœnis afficere voluiſſe ſcribit.

Vidimus

Vidimus autem ſimul poſtremam pericopē Apologiæ Brentij, in qua ſicut alios multos, ſic & hunc errorem tueri pertinaciter, quàm patefactæ veritati cedere mauult. Etſi autem nos in eodem in quo Brentius errore ſumus verſati, procul tamen abſit à nobis, vt in eo perſiſtere velimus. Quin eum libenter agnoſcimus, & hanc Petri à Soto ſententiam approbamus: quod vt minùs dubitātēr faceremus, adducti ſumus, cùm ijs argumentis, quæ profert in libro ſuo Petrus, tum Græcorum quorundam ſcholijs, quæ communicauit nobiſcum, vir cùm primis pius & doctus, ac inſigni trium linguarum peritia præditus, Guilhelmus Scirletus, Prothonotarius Apoſtolicus. Illuſtrarunt enim Canones Nicæni Concilij ſcholijs ſuis, Theodorus Balſamon, Diaconus Eccleſiæ Conſtantinopolitanæ, & eiuſdem bibliothecarius ante quadringentos annos, & aliquantò antè Ioannes Zonara. Libet autem vtriuſque verba adſcribere. Sic itaque loquitur Canonem hunc explicans Theodorus: Ἐπεί τινες στρατιῶται ἐν καιρῷ διωγμοῦ, ζήλῳ θείῳ κινηθέντες, τὰς ζώνας τῶν στρατειῶν αὐτῶν ἀπέθεντο, καὶ πρὸς μαρτυρίαν ὥρμησαν. ὕστερον δὲ ὑπὸ δαιμονιώδους μεταμελείας συνωθηθέντες, ἀπέστησαν τοῦ μαρτυρίου, καὶ τοῖς ἀπίστοις διώκταις ἠκολούθησαν καὶ χρήμασιν, ἢ ἄλλοις δωρήμασι, τοῦτο γὰρ ἐστὶ τὸ βενεφικίοις ὥσπερ εἴρηται, τὰς προτέρας αὐτῶν στρατείας ἔλαβον, καὶ εἰς τὸν οἰκεῖον ἔμετον ἀνέδραμον, φησὶν ὁ κανὼν, ὡς εἴπερ καὶ οὗτοι μετὰ εἰλικρινοῦς κατανύξεως προσέλθωσι τῇ ἐκκλησίᾳ, δεχθήσονται ὀφείλοντες. τρία μὲν ἔτη ἐπὶ τῆς ἐκκλησίας ἔξωθεν ἵστασθαι, ἀκροᾶσθαι τῶν θείων γραφῶν. δέκα δὲ ἔτη ὑποπίπτειν, ἤτοι ἵστασθαι ὄπισθεν τοῦ ἄμβωνος, καὶ ἐξέρχεσθαι μετὰ τῶν κατηχουμένων. μετὰ δὲ ταῦτα, συνεύχεσθαι μετὰ τῶν πιστῶν. πάντως δὲ τῶν ἁγιασμάτων οὐκ ἀξιωθῶσιν, εἰ μὴ δεκαετία παρέλθῃ, καθὼς καὶ ἄνωθεν εἴπομεν, ὅτι καὶ οὗτοι ἐκ τῶν ἑκουσίως παραπιπτόντων εἰσίν. ἐνέδωκε δὲ ὁ κανὼν τῷ ἐπισκόπῳ μειοῦν τὰ ἐπιτίμια, κατὰ τὴν τοῦ ἐπιτιμηθέντος ἐπιστροφήν. Hoc eſt, Quoniam nonnulli milites tempore perſecutionis zelo quodam diuino permoti cingulos ſuos militares abiecerunt, magno quodam animorum impetu martyrium

ſubire parati: Paulò pòſt verò dæmoniaca quadam impulſi pœnitentia, martyrij conſilium abiecerunt, & infideles perſequutores illos ſequuti, pecunijs & alijs largitionibus (hoc enim ſignificat quod Latinè dictũ eſt beneficijs) priores militias ſuas recuperarunt, & ad proprium vomitum reuerſi ſunt: dicit canon, quòd ſi & ij cum vera compunctione ad Eccleſiam acceſſerint, recipiãtur, ita tamen, vt annos tres extra Eccleſiam foris ſtare, & audire tantùm diuinas ſcripturas teneantur: decem verò annis procumbere & ſtare retrò amboni, & exire cum catechumenis. Poſt hæc autem orent licet cum reliquis fidelibus, verùm intereà tamen Euchariſtiæ communione digni non habeantur, niſi biennium præterierit, ſicut ſuperiùs diximus: quandoquidem & ij ſunt ex eorum numero, qui voluntariè lapſi ſunt. Conceſſit nihilominùs Canon Epiſcopo poteſtatem, pœnas mitigandi, pro eo, vt eum qui punitur, ex animo conuerſum pœnitentiam agere viderit. Zonaræ verò verba ſunt hæc: Περὶ στρατευομένων ὁ κανὼν διαλέγεται, καὶ ἀποῤῥιψάντων μὲν τὰς ζώνας ἅπαξ, τὰ τῆς στρατείας παράσημα, ὅρμημα δὲ πρὸς μαρτύριον ἐνδεξαμένων, οὓς καὶ ὑπὸ τῆς θείας χάριτος κληθῆναι φησίν, ὡς δι' ἐκείνης ἐπιῤῥωσθέντας πρὸς τὴν ἔνστασιν τῆς ὁμολογίας τῆς πίστεως. εἶτα ἐν μεταμελείᾳ γενομένων, καὶ αὖθις εἰς τὴν προτέραν ἐπανελθόντων στρατείαν, καὶ ταύτην ἀργυρίοις ἐξωνησαμένων, ἢ βενεφικίοις· διὰ μὲν γὰρ τῶν ἀργυρίων, δηλοῦται τὰ χρήματα· διὰ δὲ τῶν βενεφικίων, ἅπαν εἶδος χάριτός τινος καὶ δεξιώσεως, δῆλον δὲ πάντως, ὅτι οὐδεὶς τοιοῦτος ἀναστρατεύσασθαι ἠδυνήθη ἂν εἰ μὴ τῇ πλάνῃ συνέθετο, τοὺς γοῦν τοιούτους μετὰ τὴν τριετῆ ἀκρόασιν ἐπὶ δέκα ἔτη ὑποπίπτειν ὁ κανὼν διατάττεται. Hoc eſt, De militantibus Canon hic diſſerit, deque ijs, qui ſemel zonas abiecerunt, quæ militiæ fuerunt inſignia, & impetu ſe quodam ad martyrium ferendum duci oſtenderunt, quam etiam ob cauſam eos vocatos eſſe dicit à diuina gratia, vt qui per eam impulſi ſint, vt initium facerent confeſsionis fidei ſuæ. Quòd ſi facti eos poſteà pœnituerit, & iterum ad militiam prio-

priorem redierint, quam argento ſint adepti ſiue beneficijs (per argentum autem ſignificare vult pecunias: per beneficia verò omne genus gratiæ & humanitatis) quoniam conſtat hoc manifeſtè, quòd nullus eiuſmodi repetere militiam potuit, niſi priùs errori conſenſiſſet. Præſcribit Canon talibus, vt poſteaquàm tres annos inter auditores fuerint, ſint per decennium inter procũbentes. Ad eundem modum interpretatur Mattheus quoq; monachus. Quid autem dici potuit euidentius, ad Petri ſententiam confirmandam? quòd non propter militiã, ſed propter negatam fidem, quam exoſi fuerant confiteri, poſteaquàm cingulum, quod erat inſigne militiæ abiecerunt, hæc illis ad priorẽ vomitum redeuntibus tam grauis pœnitentia fuerit impoſita? Manifeſta ſunt verba Zonaræ, quòd militiam talem repetebat nemo, niſi priùs errori conſenſiſſet, & ad priorem ſuum vomitum reuerſus fuiſſet. Quis autem hic furor eſt? quæ cæcitas? quæ plus quàm ſataniana ſuperbia? cùm non tantùm ratione manifeſta comprehendas, verùm & oculis ipſe tuis videas, & modò non manibus contrectes, perſpicuam veritatem, nolle tamen cedere, nolle acquieſcere, ſed pedibus nihilominus & manibus obnixè iam agnitæ veritati reniti? Sed ſic eſt hæreticorum ingenium, quibus nunquam perſuaſeris, ne ſi perſuaſeris quidem, vt facilè cõiecturam ex eo facere liceat, ex cuius matris vtero prodierint. Mater enim hæreticorũ omniũ eſt ſuperbia, qua impulſi citiùs dixerint,

Nil intra eſt oleam, nil extra eſt in nuce duri,

quàm vt vel minimùm de ſua quamlibet falſa ſententia, quã ſemel tuendam ſuſceperint, diſceſſerint. Error hic non erat grauiſsimus. Humanum aliquid paſſus erat Brentius, ſi quod ipſum aliquando legiſſe dubium non eſt, id ei ſcribenti non ſtatim ſuccurrebat: verùm hæc tanta ſuperbia, tantaque præfractæ mentis in errore ſuo tuendo pertinacia, non iam eſt humana, ſed ſataniana. Nos verò non modò cedimus libenter agnitæ veritati, verùm agimus inſuper

gratias venerabili viro Petro à Soto, quòd nobis errorem hunc noſtrum detexerit: nec tam erraſſe turpe, quàm errorem noſtrum agnouiſſe, nobis honeſtum eſſe ducimus, cùm humanum ſit errare, diabolicum autem, in errore perſeuerare.

Concluſio Brẽtij contra Synodorũ autoritatem.

Tandem Brentius locum hunc ita concludit: Quare Chriſtus non tradidit ſe ſimpliciter duorum aut trium, aut etiam plurimorum congregationi captiuum. Sed videndum eſt, num fiat congregatio verè in nomine Chriſti, & num iudicetur ex ſpiritu Chriſti, qui ſe ſcriptis propheticis & apoſtolicis patefacit. Quæ eſt hæc verborum petulantia? quis dicit quòd ſe captiuum alicui Chriſtus tradat? Nos hoc dicimus Brẽti, quòd cùm ſit veritas Chriſtus, fallere nequit, neque poteſt non præſtare quod ſemel eſt pollicitus.

Reſpõſio.

Audiuiſti iam lector, huc & illuc vertentem ſe Brentium, dum Euangelij locum hunc tractat, Vbi duo vel tres, &c. & quò magis extricare conatur, hôc ſe magis inuoluentem. Nunc audi quemadmodum explicet eundem hunc locum ſanctus ille martyr & Epiſcopus Cyprianus, qui quamuis ante mille trecentos annos pro Chriſti nomine mortem glorioſam oppetijt, perinde tamen acſi viueret adhuc, ſermonem ſuum ad noſtri temporis hæreticos conuertere videtur. Sic enim loquitur: Nec ſe quidam vana interpretatione decipiant, quòd dixerit Dominus, Vbicunque fuerint duo aut tres collecti in nomine meo, ego cum illis ſum. Corruptores Euangelij atque interpretes falſi, extrema ponunt, & ſuperiora prætereunt: partim memores, partim ſubdolè corrumpentes: vt ipſi ab Eccleſia ſciſsi ſunt, ſic vnius capituli ſententiã ſcindunt. Dominus enim cùm diſcipulis ſuis vnanimitatem ſuaderet & pacem: Dico, inquit, vobis, quoniam ſi duobus ex vobis conuenerit in terra de omni re quamcunque petieritis, continget vobis à patre meo, qui in cælis eſt. Vbicunq; fuerint duo aut tres in nomine meo, ego cũ illis ſum. Oſtendens non multitudini, ſed vnanimitati deprecantium.

Cyprian' de vero ſenſu illi' Vbi ſunt duo vel tres, &c. Cyp. tractatu 3. de ſimplicitate Prælatorum.

tium plurimum tribui. Si duobus, inquit, ex vobis conuenerint in terra: vnanimitatem priùs poſuit, concordiam pacis antè præmiſit: vt conueniat nobis, fideliter & firmiter docuit. Quomodo autem poteſt ei cum aliquo conuenire, cui cum corpore ipſius Eccleſiæ, & cum vniuerſa fraternitate non conuenit? Quomodo poſſunt duo aut tres in nomine Chriſti colligi, quos conſtat à Chriſto, & ab eius Euangelio ſeparari? Non enim nos ab illis, ſed illi à nobis receſſerũt. Cùm hæreſes & ſchiſmata poſtmodùm nata ſint, dum conuenticula ſibi diuerſa conſtituunt, veritatis caput atque originem reliquerunt. Dominus autem de Eccleſia ſua loquitur, ad hos qui ſunt in Eccleſia loquitur, vt ſi ipſi concordes fuerint, ſi ſecundum quod mandauit & monuit, duo aut tres licet collecti vnanimiter orauerint, duo aut tres licet ſint, impetrare poſſint de Dei maieſtate quod poſtulant. Et paucis interiectis: Quando ergo in præceptis ſuis ponit, & dicit: Vbi fuerint duo aut tres collecti in nomine meo, ego cũ eis ſum: non homines ab Eccleſia diuidit, qui inſtituit & fecit Eccleſiam: ſed exprobrans diſcordiam perfidis, & fidelibus pacem ſua voce commendans, oſtendit magis eſſe ſe cum duobus aut tribus vnanimiter orantibus, quàm cum diſsidentibus plurimis. Et poſt pauca: Quam ſibi igitur pacem promittunt inimici fratrum? quæ ſacrificia celebrare ſe credũt æmuli ſacerdotum? An ſecum eſſe Chriſtum cùm collecti fuerint opinantur, qui extra Chriſti Eccleſiam colliguntur? Audiſne Brenti, de quibus hic ſanctus martyr Euangelij locũ hũc intelligi voluerit? nimirum de ijs qui ſe non diuiſerunt ab Eccleſia, ſed in ea pacẽ cum fratribus retinentes, vnanimiter cũ illis Deum precantur. Vobis contrà, qui vos ab Eccleſia Dei ſeparaſtis, quandoquidem extra Chriſti Eccleſiam colligimini, etiamſi quàm maximo numero congregemini, minimè verba iſta conuenire docet.

Tractat deinde Brentius tertiam Chriſti promiſsionem, Ego vobiſcum ſum vſque ad conſummationem ſeculi. Ma-

Sententia Brentij de loco Mat. 28. Ego vobiſcũ ſum vſque ad cõſ. ſeculi.

niſeſtum eſt, inquit, ꝙ Chriſtus hæc verba loquatur, non ad impios & impœnitentes, qui etiam ſi habent titulum populi Dei & Eccleſiæ, tamen non ſunt verè Dei populus & Eccleſia: ſed loquatur ea ad ſuos diſcipulos, hoc eſt, ad eum cœtum, qui verè eſt populus Dei & Eccleſia eius. Manifeſtũ eſt Brenti, ꝙ non loquatur ad vos impios & impœnitentes, qui

Reſpõſio.

vobis arrogatis titulum populi Dei & Eccleſiæ, à qua vos vltrò ſeparaſtis: cùm idem & nos verè vobis dicere poſsimus, quod Nouatianis paulò antè dixiſſe Cyprianum audiuiſti: Nõ nos à vobis, ſed vos à nobis receſsiſtis. Sed loquat̃ ad nos, qui quamuis eſſe nos peccatores agnoſcimus, quoniã tamẽ eundẽ, quẽ patres noſtri, Deũ colimus, nec ab eorũ traditionibus diſseſsimus, verè nos eſſe populum Dei & Eccleſiam

Brenti' de vera Eccleſia.

eius confidimus. Iã incipit docere Brentius, q ſint verè diſcipuli Chriſti, & quæ ſit vera eius Eccleſia: Hîc, inquit, reſpondemus non noſtris verbis, ſed Chriſti. Si vos, inqt Chri-

Ioan. 15.

ſtus, mãſeritis in ſermone meo, verè diſcipuli mei eſtis, & co-

Ioan. 14.

gnoſcetis veritatẽ. Et iterum: qui diligit me, diligetur à patre

Ibidem.

meo, & ego diligã eũ, & aperiam ei meipſum. Ac mox: Si qs diligit me, ſermonem meum ſeruabit, & pater meus diliget eum, & ad eũ veniemus, & manſionem apud eum faciemus.

Reſpõſio.

Hæc oĩa Brenti rectiùs nobis, quàm vobis competere perſuaſum habemus. Nã in Chriſti ſermone manere nos indubitãter credim': quem ſi minùs omnes ex toto corde, ex tota aĩa, ex omnibus viribus noſtris diligim', vel hac ſaltem in re noſtram erga illum dilectionem declaramus, quòd nos ab illius corpore non ſeparamus: quòd alter alterius onera portamus: quòd vinculum pacis & fraternæ charitatis non rumpimus. Quod ſi retinere vos quoque potuiſſetis Brenti, nunquàm per ſummã impietatẽ ab orbe terrarũ vos ꝑcidiſſetis.

Occinit iterum atq; iterum eandem cantilenam cuculi more, totieſque repetita crambe, modò non enecat lectorẽ. Sed quorſum attinet eadem tam ſępè iterare? cùm pręſertim alius erit ea de re commodior dicendi locus.

Redire

Redire tandem videtur ad propoſitum: Proprium eſt, inquit, officium principum, non vt quæuis ſacrificulorum & monachorum ſomnia pro oraculis ſpiritus ſancti agnoſcãt: non vt populum ſuum tyrannicè cogant impia decreta Prælatorum tanquã Dei mandata obſeruare: ſed vt audiãt miniſtros Eccleſiæ docentes, & legãt ipſi quoq; prophetica & Apoſtolica ſcripta, atq; cõferant cum ijs doctrinam miniſtrorum. De ſomnijs, Brenti, cum Philippi diſcipulis agas, qui ſomnia ſui præceptoris diuini quiddam habere iactant. Nos non alio loco ſomnia habemus, quàm quo debent haberi ſomnia, ſiue ſint ea monachorum, ſiue Philippi, ſiue cuiuſcunque tandem alterius. Sed nec ad impia mandata obſeruãda cogi quemquam per principes poſtulamus, verùm ad retinendas pias patrum noſtrorum traditiones. Philippus eſt Brenti, qui cùm & ipſe libellũ eodem argumento ſcripſiſſet, hortatus eſt principes, vt cùm eſſent impios veſtros cult' amplexi, pios noſtros mutarẽt, ac vi etiã ſuos ad impia veſtra dogmata ſuſcipiẽda cogerent. Qui tamẽ in eo libello nõ tãtum principibus tribuit, quantũ in hoc tu. Nã ſpiritus miniſteriũ illis adimit, nec vſquam de doctrina religionis iudicandi poteſtatem permittit: ſed externæ tantùm eis diſciplinæ conſeruandæ tribuit officium, etiam in ijs, quæ ad primam tabulã pertinent. Neq; diuerſum ab eo ſentit Caluinus, qui & ipſe, quandoquidem Eccleſiam cogendi ciuili exercitatione poteſtatem habere negat, piorum regum ac principum partes eſſe dicit, legibus & edictis religionem ſuſtinere, iudicandi verò partes illis adimit, & Ambroſij factum, de quo ſuprà mentionem fecimus, vehementer probat. Quamobrem hac in re nobiſcum potiùs, quàm tecum ſentire videtur. Nam & nos magiſtratum itidem vt ille, cuſtodem eſſe primæ & ſecundæ tabulæ legis, quod ad externam diſciplinam attinet, profitemur. Debet enim prohibere externa ſcelera, punire ſontes, prohibere idololatriam veſtrã & blaſphemias, vt ne pro verbo Dei verbum veſtrum populo vos venditare, neue adorari

illud

De officio princip. in rebus Eccleſiaſticis iudiciũ Brentij.

Reſpõſio.

Philippus & Caluin' non tantũ principib' tribuunt, quantum Brentius.

Caluinus ca. 8. Inſtitutionis.

Officium Catholicorũ principum quale

illud tanquam Dei verbum ab imperita multitudine permittat, propter voculas aliquot è ſcriptura per vos ꝑductas, & in prauum ſenſum detortas. Debet magiſtratus, quam à Patribus ad patres quaſi per manus accepit piam doctrinã, eam tueri & promouere, impiam verò veſtram vnà cum impijs cultibus veſtris abolere.

Sotus quale principum eſſe munus velit.

Redit ad conuitia Brentius, quãdoquidem rationibus deficí ſe videt. Dixerat Petrus à Soto, Principũ hoc ſit munus, vt legitimos ſacerdotes agnoſcant, tradita ab eis & ipſi teneant, & populos ſibi commiſſos ſeruare curent, atq; ita vtriq; & principes & populi ſatisfacient muneri ſuo. At verò ſibi proprios magiſtros & doctores adſciſcere, aut quacunq; demum ratione nothos & ſpurios miniſtros, de quibus loquitur Dominus, Non mittebam eos, & ipſi currebãt, vel ſuſtinere, vel ſequi, quid aliud eſt quàm totum ordinem Eccleſiæ confudiſſe? Et in ſcholio, Principis Chriſtiani eſt, à legitimis Prælatis fidem ſuſcipere, & agere, vt ſui ſuſcipiãt. Sed coaceruare ſibi impios, vel eos audire, qui non legitima miſsione & autoritate ab Apoſtolis deriuata docẽt, quid aliud eſt, quàm fures & latrones, qui non veniunt, niſi vt perdant & mactẽt admittere? Pupugerunt hæc verba Brentium vehementer, vt eſt amara veritas. Itaque conatur illud demonſtrare, quòd in noſtros potiùs illa verba quadrẽt: Currebãt, & ego non mittebam eos, qui ad Eccleſiaſticos honores malis artibus contendere ſoleãt. Vtinam autem pauciores eſſent ex noſtris, in quos & ipſos eadem quadrare poſſent. Sed intereà tamen optant hoc omnes pij vehementer, vt quod hac in parte peccatur à noſtris quoque nonnunquam, id aliqua tamẽ ratione corrigi quandoque poſſit. Sed non minùs hîc in vitio eſt magiſtratus ipſe, quàm qui ad Eccleſiaſticos honores hac via graſſantur: quandoquidem à Principibus alicubi nominantur in Epiſcopos eligendi, quorum quaſi prerogatiuum ſuffragium ſequuntur canonici: nec ab eo ferè diſſentire ſolent Romani Pontifices, qui & ipſi cùm eliguntur, ſi penes quos imperium

Hierem. 23

Ioan. 10.

Brenti⁹ interp̃tatur illud. Currebant. & ego non mittebam

Principes & magiſtratus faciunt quò minùs idonei Eccleſiis ſæpe pręficiantur.

imperiũ eſt orbis propè totius Chriſtiani, minùs in electiõe contentionis adhiberẽt, meliore loco res eſſet Eccleſiaſtica, minusq́ue multa haberent hæretici, quæ contra Pontificũ electiones tanquàm vitio factas obijcere poſſent. Verùm vtcunque ſe res habet, ordinem in Eccleſia retineri cũ primis eſt neceſſarium, nam aliter obuiari Sataniſmo nequit, quem in Germania tantas iam radices fixiſſe videmus: vbi ſi non alij verbi miniſterio functi eſſent, quàm quibus hoc munus ab ordinarijs eorum Epiſcopis mandatum fuiſſet, nunquam iſtam, quam nunc videmus in ea Babylonem, ædificatã eſſe miraremur. Quoniam autem in Confeſsione Chriſtiana ſatis copioſe de Ordine ſcriptum eſt, ad eam lectorem remittimus. Ardens ira & odio Brentius, ne Chriſma quidem ſacrum intactum relinquere potuit. Nam quod exiſtimat, inquit, eos non eſſe legitimos Eccleſiæ miniſtros, qui nõ ſunt vncti Chriſmate Epiſcopali, etiamſi reliqua omnia in ordinatione eorũ verè legitimeq́; conficiantur, prodit partim inſcitiam ſuam, quòd non intelligat quæ ſit vera miniſtrorũ Eccleſiæ ordinatio: partim incogitantiam ſuam, quòd non conſiderat, qui ſit huius cõtrouerſiæ ſtatus. Non eſt quòd miretur pius quiſquam, ſi tam exoſum habent ſacrum Chriſma, quos etiam nominis pudet Chriſtiani: malunt enim Euangelici vocari, quàm Chriſtiani: quaſi poſsit extra Chriſtum Euangelium eſſe vllum. Meritò igitur inuiſum habent chriſma, quos Chriſtianorum appellationis pudet. Nam Chriſtiani nomẽ ducunt à Chriſto: Chriſtus à chriſmate, hoc eſt, ab vnctione vocatur vnctus. Ne quid igitur habere commune cum chriſto videantur, nihil magis apud illos abominandum eſt, quàm vngi Chriſmate: quo & reges & ſacerdotes vngi ſolitos eſſe in lege, manifeſtum eſt omnibus. Cùm itaq; Deus noſter chriſtus & rex eſſet & ſacerdos, vnct⁹ eſt & ipſe, non ab hominibus, verùm ab ipſo Deo: non confecto oleo, ſed diuino ſpiritu. Sic enim de eo Propheta loquitur: Spiritus Domini vnxit me: quemadmodum præter alios multos,

Brentius ſacrum Chriſma reprehendit.

Reſpõſio. Cur hæretici nolint ferre Chriſma.

Eſa. 61.

Euſeb. li.4 demonſtrationis cap. 15.

copioſiùs id ab Euſebio quoque ſcriptum legimus. Neque verò propterea tantùm vocari Chriſtus voluit, verumetiam quòd vnctionis gratiam in alios diffuſurus eſſet, cuius qui voſunt expertes eſſe, eis ab vnctione ſiue chriſmate licet abſtinere. Ac non ignoramus nos quidem, inuiſibiliter aliquẽ vngi poſſe, etiamſi non accedat oleum viſibile. Verùm iſta viſibilis, inuiſibilis illius vnctionis ſignum eſt, quæ ſanctis patribus tam eſt viſa non eſſe negligenda, vt ſine chriſmate presbyterum ne baptizandi quidem ius habere ſcribat Hieronymus. Conſtat autem vetuſtiſsimum eſſe morem hunc ſacerdotes vngẽdi. Anacletus Petri fuit ſucceſſor, cuius hæc verba ſunt: Ordinationes Epiſcoporum autoritate Apoſtolica ab omnibus qui in prouincia ſint, Epiſcopis, ſunt celebrãdæ: qui ſimul conuenientes, ſcrutinium diligenter agant, ieiuniumque cum omnibus celebrent precibus, & manus cũ ſanctis Euangelijs quæ prædicaturi ſunt imponentes, dominica die hora tertia orantes, ſacraque vnctione exemplo prophetarum & regum, more Apoſtolorum & Moſi vngentes: quia omnis ſanctificatio conſtat in ſpiritu ſancto, cuius virtus inuiſibilis ſancto chriſmati eſt permixta: & hoc ritu ſolennem celebrent ordinationem. Et qui præceſsit eum Clemens: Omnis, inquit, Pontifex ſacro chriſmate perunctus, & in ciuitate conſtitutus, ſcripturis ſacris eruditus, charus & pretioſus hominibus oppidò eſſe debet, quẽ quaſi Chriſti locum tenentem honorare debent omnes, eique ſeruire, & obediẽtes ad ſalutem ſuã fideliter exiſtere, ſcientes quòd ſiue honor, ſiue iniuria quæ ei infertur, in chriſtum redundet, & à chriſto ad Deum. Scribit Egeſippus, cũ Romam proficiſceretur, cum plurimis Epiſcopis in varijs ciuitatibus in itinere ſe congreſſum, tandem Romam veniſſe, & ibi manſiſſe, donec Aniceto Soter, & Soteri ſucceſsit Eleutherius. In omnibus, inquit, iſtis ordinationibus, vel in cæteris, quas per vrbes reliquas viderã, ita omnia habebantur, ſicut lex antiquitùs tradidit, & prophetę indicauerũt, & Domin' ſtatuit. Qui

Hier. contra Luciferianos.

Anaclet. Epiſto. 2.

Quàm vetus & celebris mos ſit vngẽdi ſacerdotes

Clem. Epiſtola 2. ad Iacobum fratrem Domini.

Egeſippus lib. 4.

mos

mos obſeruatus fuit legis & prophetarum tempore, quo reges & ſacerdotes vngi conſueuerant, eundem in ordinationibus obſeruatum fuiſſe tum quoq; narrat. Nam ſicut præclarè ſcriptũ eſt à Cypriano: Ceſſantibus ijs, quæ ritu antiquo inoleuerant, cùm iã in populo Chriſtiano circunciſio videretur dãnabilis, & ſacrificia idololatriæ imputarentur, vnctionis myſteriũ religio Chriſtiana nõ contẽpſit, ſed cęteris generali ſanctorum conſenſu damnatis, nõ ſolùm in regibus & ſacerdotibus vnctionis honor permanſit, ſed in omnẽ populũ Catholicum effuſa eſt huius gratiæ plenitudo. Et ſicut Chriſtus à chriſmate dictus eſt, eò ꝙ ſingularis excellentiæ oleo vnxerit eum Deus: ita & participes eius quotquot ſunt, conſortes ſint tã vnctionis, ꝙ̃ nominis, vt dicãtur à chriſto Chriſtiani. Cæterũ ſi quis propterea reijciendum eſſe putat Chriſma, ꝙ cæremonia fuerit aliquando Iudæorum, is & manuum impoſitionẽ eadẽ ratione reijciat licebit: nã & ipſa Iudæorum fuit cæremonia, quibus familiare fuit cùm aliqd cõmendabatur aut offerebatur Deo, manus imponere. Sic Iacob manus imponit duobus filijs Ioſeph: ſic ſuper caput hoſtiæ immolandæ manus imponebantur. Sed manuum impoſitionis aiunt fuit vſus in lege noua, Chriſmatis non item. Nihil in lege noua ſcriptum eſſe de chriſmate fatemur. Verùm abſit, vt nihil niſi quod ſcriptũ eſt, ſicut hęretici docẽt, recipiendum eſſe putemus. Non ita nos Paulus docuit: State, inquit, & tenete traditiones, quas accepiſtis ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram. Et ſcriptas & non ſcriptas traditiones teneri vult. Eſſe aũt hanc Apoſtolicã traditionẽ, inter alios Baſilius quoq; teſtatur. Fabianus verò ſanctus ille Pontifex & martyr, Chriſtum ipſum ſcribit poſtquam cœnauit, chriſma cõficere docuiſſe: cuius non apud latinos magis, ꝙ̃ apud Grecos vſus fuit frequentiſsimus. Meminerunt enim eius [1] Dionyſius Areopagita Pauli diſcipulus, [2] Tertullianus, [3] Chryſoſtomus, [4] Gregorius Nazanzenus, [5] Auguſtinus, [6] Ambroſius, Theophylact': ac vix quiſquã eſt veterũ ſcripto-

Cyp. in ſermone de vnctione chriſmat.

Impoſitio manuũ ꝓbata eſt cęremonia.

Gen. 48.

Leuit. 1.

Chriſma etſi nõ ſcriptura probetur, reuerenter tñ habẽdum.

2 Theſ. 2.

Baſil. de ſpiritu ſancto ca. 28. epiſt. 2.

1. Eccleſiaſticæ Hierar: cap. 7.

2. De carnis reſurrectione.

3. Homi. 5. in Matth. Op. im.

4. in Apologetico.

5. Tractatu 33. in Ioannẽ & ſermone 43. de verbis Dñi & li. 2. contra literas Petiliani cap. 104.

6. De ijs q initiantur myſterijs Cap. 6.

ſcriptorum,qui Chriſmatis mentionem non faciat, ac pleriq; non ſine honoris præfatione. Intereà tamen non deſunt homines imperiti,qui per ſummum nefas cachinnis pſequi non dubitant,quod à cunctis priſcis illis ſanctis Patribus in ſumma ſemper veneratione fuit habitum. Adeò myſteria ferè iam omnia in ſummum contemptum venerunt, quæ ſi in vllo alio viſibili ſigno, tum in iſta Chriſmatis vnctione plurima concurrunt. Quid enim aliud baptiſma ſuſcepturus,quàm Chriſto nomen dat? non vt ocio marceſcat, ſed vt ſub ſignis illius militet? Quamobrem ſicut ante certamen vnguntur athletæ,quò ſint ad luctandum expeditiores: ita ſcribit Chryſoſtomus oleo Chriſmatis vngi baptizandũ, vt ſibi tanquam athletæ ſpirituali luctandum eſſe ſciat contra diabolum. Maius autem certamẽ incumbit ijs,qui ſacris initiantur,qui reges quidam ſunt ſpirituales; quamobrem iterum atque iterum vnguntur. Eſt autem in oleo fructus, eſt & pinguedo: ramus cum fructibus quaſi pacis interpres, pinguedo luminis eſt miniſtra. Cùm itaque ſacerdos pacis & reconciliationis miniſter ſit,ſicut iam à nobis dictum eſt: cùm idem cecorum quoque lumen eſſe debeat: per vnctionẽ hanc,quæ fit Chriſmatis oleo, ſui muneris admonetur, vt miniſterium pacis & reconciliationis frequentet: ſiue populo Dei voluntatem annuncians,vt ſcire poſsit quæ ſit recõciliationis ratio: ſiue pro populo Deo preces offerens & ſacrificia,quibus propitius reddi queat: ſimul etiam quaſi lucernam geſtans manibus, & doctrina & exemplo populo præeat,viamq; ſalutis commonſtret. Miſcetur autem oleo balſamum,cuius arbor cùm primis eſt odorifera,quò meminerint ſacerdotes ita ſe gerere, ſic vitam ſuam inter homines inſtituere, vt cum Paulo dicere poſsint: Chriſti bonus odor ſumus Deo in omni loco. Quod nemo niſi præditus virtute,cuius odor fragrantiſsimus eſt & ſuauiſsimus, rectè ſibi poteſt vſurpare. Verùm hac de re ſatis.

Multa in Chriſmate myſteria concurrunt.

Chry. homil. in Matthæũ Op.im.

2.Cor.4.

Explicat nunc nobis controuerſiæ ſtatum Brentius: Non quæ-

quæritur, inquit, num liceat alicui miniſterium docendæ & adminiſtrandæ Eccleſiæ priuato ſuo arbitrio, ſine legitima & ordinata vocatiõe inuadere: ſcimus ne in politia quidem, nedum in Eccleſia filij Dei licere cuiquam publicas functiones abſque legitima vocatione & autoritate vſurpare. Sed hoc quæritur, num Aſotus & Prælati eius, qui ſunt hoſtes doctrinæ Propheticæ & Apoſtolicę, & qui hanc doctrinam omni crudelitatis genere perſequuntur, ſint vera illa filij Dei Eccleſia, à qua miniſtri ordinationem petere debeant. Hoſtes doctrinę Propheticę & Apoſtolicæ vos eſtis Brenti, non nos: nec ad veram illam filij Dei Eccleſiam vlla ratione pertinetis, cùm à Christo & ab eius corpore vos pręcideritis, quod ſuo loco docebimus. Pergit Brentius: Hoc quęritur, num Petrus, Ioãnes & reliqui Apoſtoli non priùs debuerint Hieroſolymis prædicare Euangelium Chriſti, quàm ordinarentur ab Anna & Caipha? An non Caiphas erat ordinarius ſucceſſor Aaronis? Nihil eſt Brenti, quòd nobis Annã & Caipham toties obijcias, iam enim tum impleta fuit illa ſcriptura, Perijt lex à ſacerdote. Iam venerat ille ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech, qui & legi & ſacerdotio Aaronis finem impoſuit, & in illa nouiſsima cœna nouum ſacerdotium ſecundum ordinem Melchiſedech inſtituit. Ab hoc ordinati ſunt apoſtoli, ab Apoſtolis deinceps alij. Et hæc eſt legitima ſucceſsio, de qua gloriamur, quæ à Chriſto & ab eius Apoſtolis ſumpſit originem: cum Anna verò & Caipha nihil nobis eſt rei. Itaque non minùs abſurdè feciſſent, qui cùm ſemel ordinati, & ad prædicandum Euangelium miſsi fuiſſent à Chriſto Pontifice, qui fuit ſacerdos in æternum ſecundum ordinem Melchiſedech, ſi nihilominùs ab Anna & Caipha ordinari petiuiſſent: quàm ſi quis noſtro æuo ab Epiſcopo ſuo legitimè ordinatus, à te Brenti, vel à Caluino, aut quocunque tandem alio de grege veſtro ſibi manus imponi poſtularet. Quid ergo, inquit Brentius, ſi Romanus Pontifex fiat Caiphas? an non ſine autoritate &

In quo ſtatũ controuerſiæ Brẽti' ponat.

Reſponſio

Odioſa Brentij quæſtio.

Reſpõſio. Hier. 7. Heb. 7.

vnctione eius licebit pio & docto viro in Eccleſia, ad quam conſenſu magiſtratus & populi eius vocatus eſt, Euangeliũ Chriſti annunciare, & ſacramenta eius adminiſtrare? Quid ſi cælum ruat Brenti? Pontificem fieri poſſe Caipham, vt apertè Chriſtum oppugnet nemo pius credet, qui modò chriſti preces quas ad patrem fudit, vt ne Petri fides in ſucceſſoribus eius deficeret, efficaces fuiſſe, & eum exauditũ eſſe pro ſua reuerentia, perſuaſum habet. Ac demus fieri poſſe quod vos vultis, quòd non exaudiuerit Chriſtum deprecantem pater: quodq; non attentis illius precibus, Petri fidem in eius aliquo ſucceſſore deficere permiſerit: non ideo ſtatim in omnibus alijs Epiſcopis defeciſſe putabitur: neque propterea licebit magiſtratui populoque ſibi quenquam adſciſcere, & ei prædicandi verbi Dei, miniſtrandorumque ſacramentorum poteſtatem permittere, niſi priùs examinatus ab Epiſcopo ſuo diœceſano fuerit & approbatus: cuius, & non magiſtratus aut populi munus eſt, de doctrina religionis iudicare, quíue ſit idoneus reconciliationis miniſter decernere. Nuſquam in Prophetica & Apoſtolica doctrina reperies, quòd magiſtratus aut populus poteſtatem habuerit ſibi miniſtros conſtituendi: quin illud in Actis Apoſtolorum reperies, quòd prophetis & doctoribus miniſtrantibus Domino & ieiunantibus, dixit illis ſpiritus ſanctus: Segregate mihi Saulum & Barnabam in opus, ad quod aſſumpſi eos. Tunc ieiunantes & orantes, imponentesq; eis manus, dimiſerunt illos. Et ipſi quidem miſsi à ſpiritu ſancto, abierunt Seleuciam: & cùm veniſſent Salaminam, prædicabant verbum Dei, &c. Reperies de eodẽ Paulo iam non Saulo, & Barnaba, quòd cùm conſtituiſſent per ſingulas Eccleſias presbyteros, & oraſſent cum ieiunijs, commendauerunt eos Domino. Reperies, quòd Paulus Timotheum, & Titum conſtituit Epiſcopos: quodq; Tito mandauit, vt ipſe, nõ vt populus, qui docendus, non ſequẽdus eſt, non prophanus magiſtratus aliquis, conſtitueret per ciuitates presbyteros. Quòd aũt quicquam hac in

Acto. 13.

Acto. 14.
Tit. 1.

hac in parte ſibi iuris vel populus, vel magiſtratus vſurpauerit, nuſquam in ſcripturis Propheticis & Apoſtolicis inuenies: vt vos illarum hoſtes illis omnia contraria docere, non autem nos, vnicuique perſpicuum eſſe queat.

Redit ad conuitia Brentius: Dicit à Bernardo vocari Prælatos ſeruos Antichriſti. Quaſi verò ſuos non dixerit Lutherus, decies eſſe Sodomitis peiores. Sed quorſum attinet cum homine furioſo conuitijs certare? Profert exemplum de Ioſue, qui voluerit prohiberi quoſdã à Moſe, ne prophetarent, & audiuerit ab illo: Quid æmularis pro me? Quis tribuat vt omnis populus prophetet? Deq; diſcipulis qui querebantur quendam eijcere dæmonia, nec ſequi ipſos. Et audiuerunt, Ne prohibeatis illum: qui nõ eſt aduerſus vos, pro vobis eſt. Videris oblitus eorum Brenti, quæ paulò antè dixeras: Negabas enim illud in diſceptationem venire, num liceat alicui miniſterium docendę & adminiſtrandę Eccleſię priuato ſuo arbitrio ſine legitima & ordinaria ſua vocatione inuadere, cũ ſciant omnes, ne in politia quidem publicas functiones & adminiſtrationes abſque publica autoritate vſurpare cuiq̃ ſibi licere, nedũ vt id liceat in Eccleſia filij Dei. Nunc productis ſcripturę locis, contrarium demonſtrare conaris, vt licere credatur, quod anteà non licere ſcripſeras. Quid eſt ꝙ ſic ipſe tecum pugnas Brenti? Quòd ſi populum omnem prophetare voluit Moſes, cur tu nefas eſſe putas, vt priuato ſuo arbitrio ſine legitima & ordinaria vocatione docendę & adminiſtrandæ Eccleſię miniſterium quis inuadat? Deinde cur dicit Paulus, Alios dedit Apoſtolos, quoſdã aũt prophetas, alios verò Euangeliſtas? Nunquid oẽs Apoſtoli? nunquid omnes prophetæ? Cur idẽ honeſtè iubet ac ordine fieri omnia, ſi populum omnem prophetare fas eſt? Videtur hæc Brenti, per exceſſum quendam dixiſſe Moſes, non quòd efficaci voluntate cunctos prophetare voluerit: aut quòd vel ipſius, vel Domini fuerit hæc ordinatio. Nam ſi voluiſſet Dominus omnem populum prophetare, quorſum ſeptuaginta viros

Brẽtius cõuitioſus.

Num. 11.

Mar. 9.

Reſpõſio.

Ephe. 4.

1. Cor. 12.

1. Cor. 14.

viros de ſenioribus eligere Moſen iubebat? quos, inquit, tu noſti, quia ſenes populi ſunt & magiſtri: & auferam de ſpiritu tuo, tradamque eis. Quare ſic hæc Moſes dixiſſe videtur, ſicut à Gregorio ſcriptum legitur: Fidelis prædicator optat, ſi fieri valeat, vt veritatem, quam ſolus loqui nõ ſufficit, ora cunctorum ſoluant? Si fieri, inquit, valeat: Aliud enim Dei & Eccleſiæ ordinatio exigit. Sed cur non prohibuit, inquis, Moſes duos illos prophetare? Cur autem prohiberet? cùm teſtetur ſcriptura, quòd fuerint de numero ſeptuaginta: quã etiam ob cauſam requieuit ſuper eos ſpiritus Domini: nam & ipſi deſcripti fuerant inter ſeptuaginta. Quòd autem in caſtris remanſerant, & ad tabernaculum non exierant, non ex contemptu fecere, ſed ſicut etiam Procopio ſcriptum eſt, ex quadam animi ſubmiſsione, quòd ſe perceptione tãti muneris indignos iudicarent. Euênit igitur illis, quod euenerat Thomæ: qui cùm ſpiritum ſanctum inſufflaſſet Chriſtus Apoſtolis, præſens non aderat. Quoniam autem ſe non malicioſe ſubduxerat, æquè ſpiritum ſanctum ad remittenda peccata accepit, atque alij Apoſtoli: cùm anteà iam Apoſtolorum numero fuiſſet inſcriptus. Nihil igitur hi duo fecerũt contra Dei & Moſis ordinationem: quamobrem cauſa non erat, cur eos prophetare Moſes prohiberet. Cæterùm ex hac iſta doctrina veſtra Brenti, natus eſt Sataniſmus hic in Germania, de quo ſcripſimus initiò. Nam dum omnes Apoſtolos, omnes prophetas, omnes doctores eſſe vultis, & quod proprium eſt munus Epiſcoporum, conſtituere miniſtros Eccleſiarum, id ad magiſtratum ſecularem & populũ tranſfertis, factum eſt, vt in tot ſectas tam diſſectas diſſectos vos eſſe videamus, quarum vix iam etiam numerum inire licet. Quòd ſi ſalua fuiſſet Epiſcopis ſua iuriſdictio, nec impediuiſſet quiſquam quò minùs ipſi iuxta morem ab Apoſtolis traditum, & ad hoc vſque tempus in Eccleſia ſemper obſeruatum, paſtores & doctores ac presbyteros conſtituerent, nunquam ea quæ terra non ita pridem fuit vnius labij & eorundem

li. 22. Moraliũ cap. 24.

Ioan. 20.

Vnde nat' in Germania Sataniſmus.

eorundem ſermonum, in hãc, quam nũc videmus Babylonẽ transformata, nec ſic miſerandum in modũ nobiliſsima gẽs tot & tantis cladibus affecta & afflicta fuiſſet: quæ quicquid pertulit calamitatum per hos annos quadraginta, non eſt quòd alij cuipiam acceptum ferat, quàm iſtis tam multis ꝓphetis, qui currunt vltrò, cùm eos nemo miſerit, qui quidẽ mittendi poteſtatem habuerit. In hunc igitur ſtatũ vos Brenti Germaniam perduxiſtis, quorum omnes curę cogitationesq; non aliò collatæ fuerunt, quàm vt ſederet populus veſter abſq; rege, abſq; lege, abſq; ſacerdotio, abſq; Ephoth & Teraphin. Sublato igiť per vos ordine, omni diſciplina luxata, omnibus legibus diſſolutis, quid aliud quàm horrendã iſtam rerum omnium confuſionem ſequi neceſſe fuit? dum vnaquæq; ciuitas, quin & Satrapa ferè quiſque pruriens auribus coaceruat ſibi magiſtros, & quod quiſq; vult, id pro Dei verbo prædicari mandat. Oſee. 8.

Inſectatur iterum Brentius Petrum à Soto, quòd is cõmemorauerit hoc loco legem Imperatoris Theodoſij, qui iubet ſubditos eam agnoſcere religionẽ, quã Petrus docuit, & quã ſequũtur Damaſus Pontifex Romanus, & Petrus Epiſcopus Alexandrinus. Non videt, inquit, præ animi ſui impotentia, quid pro ſe, quid contra ſe dicat. Primùm enim Petrus Apoſtolus veram & rectam docuit religionẽ. Ac Damaſus Romanus & Petrus Alexandrinus rectam fidem de Triade (de hac enim tum præcipuè agebatur) ſequuti ſunt. Nos autẽ nũc loquimur de pontificibus & Epiſcopis, qui docẽt & ſequũt impiam religionem, & qui tantum abeſt vt veram de pietate doctrinam agnoſcant, vt etiam eam ferro, igne, laqueis perſequantur: vúltne A ſotus vt etiã tales ſequamur magiſtros & ſacerdotes? Det nobis Petros Apoſtolos, det nobis Damaſos Romanos, & Petros Alexandrinos, qui veram & ſynceram Apoſtoli Petri doctrinã ſequuntur, & habebit pios Principes, non auditores tantùm, ſed etiam adiutores. Imò tu Brẽti, præ animi tui impotentia, dum iuxta nomen tuum ardes Alia Brentii in Sotũ ſuggillatio.

Reſponſio Romanæ Eccleſiæ vindicans dignitatẽ.

odio Romanę ſedis & Catholicorum Epiſcoporum, non vides quòd ipſe cõtra te loquaris. Quos enim nos tibi damus alios, q̃ Petros Apoſtolos, Damaſos Romanos, Petros Alexandrinos? Quamuis enim inficias ire non poſſumus, ab iſtorum ſanctitate Pontifices noſtros longiùs eſſe remotos, certum tamen illud eſt & indubitatum, quòd non in alia religione verſantur, quàm in ea, quam diuum Petrum Apoſtolum tradidiſſe Romanis, quamq́ue Damaſum Pontificem, & Petrum Alexandriæ Epiſcopum ſequutos eſſe conſtat. Ac primùm, quod ad Petrum Apoſtolum attinet, quis eſt alius, de cuius in doctrina ſucceſsione magis gloriemur? cuius etiam epiſtolas Canonicas vnde vos habetis præterquàm à nobis, à quibus diſceſsiſtis? Quod autem ad Petri ſucceſsorem Damaſum Romanum Pontificẽ attinet, producemus aliquot è ſcriptis eius loca, ex quibus planũ fieri cuique poſsit, vós ne an nos in ea religione verſemur, quam ipſum eſſe ſequutum ſcripta eius indicant. Extat eius epiſtola numero tertia ad Stephanum Archiepiſcopum, & ad Concilia Africana, in qua Romanam ſedem petram & firmamentum à Deo fixum & immobile, ac verticem vocat Eccleſiarũ. Ad quam tanquàm ad caput cuncta quæ poſſunt aliquam recipere dubitationem, referri debere: abſque cuius autoritate cauſarum Eccleſiaſticarum querelas definire minimè licere, & ad eam appellare debere cenſet. Synodum ſine eius autoritate fieri non eſſe Catholicum dicit: nec vlla Concilia rata haberi, quę non ſint illius autoritate fulta. Ecce tibi damus Damaſum Brenti. Num autem idem tu quod ille hac in parte doces? qui ſic es implacabilis odij cuiusdam facibus erga Romanam Eccleſiam accenſus, vt citiùs eã quę graui Turcarũ iugo premitur Hieroſolymitanã, quàm hanc, cuius ipſe etiam vnus omnium Chriſtianiſsimus Imperator Carolus ſe filium eſſe profitetur, ac prę ſe fert, atque adeò gloriatur, pro matre veſtra agnoſcas: cùm tamen non ſolus ſit Damaſus, qui de Romana ſede tam magnificè ſenſerit. Fecerunt idem pij omnes

Damaſ. epiſtola. 4

& qui

& qui p̄ceſſerunt,& qui ſequuti ſunt Damaſum. Quorſum aũt attinet omniũ teſtimonia p̄ferre? Qui p̄ceſsit Damaſum Iulius ita ſcribit: Sicut B. Petrus primus fuit omniũ Apoſtolorũ, ita & hæc Eccleſia, Domino inſtituẽte, prima & caput eſt cęterarum, vt ad eam quaſi ad matrem atque apicem, oẽs maiores Eccleſiæ cauſæ & iudicia Epiſcoporum recurrant. Vides, vt hic matrem aliarum Eccleſiarum eſſe dicat Romanam? Ante quem etiam Cyprianus ſanctus martyr & Epiſcopus, matricem eam & radicem Eccleſiæ Catholicæ vocat. Quid autem Bernardus? ex quo tu pleraq; collegiſti, quibus Romanos Pontifices in odium & inuidiam adducere poſſes. Eſt ita, quod illi ſicut alijs pijs oĩbus Romanæ curię vitia vehemẽter diſplicuerũt, & ea grauiſsimè, ſi quiſquã alius, quin que libris ad Eugenium cõſcriptis, eſt inſectatus. Sed nunq̃d ideo ſanctæ ſedis hui' autoritati quicquã detrahit? Imò verò in ſecũdo libro tantũ illi tribuit, quod ad perſonã attinet quã gerit, Romani Põtificis, vt etiã ipſi Petro plura tribuere non potuerit. Et in alio quodã libro matrẽ nihilomin' Eccleſiarũ Romanã Eccleſiã appellat. Dolet multis pijs Brenti, q̃ q ſuccedunt in cathedrã & doctrinã Petri, nõ ęquè ſuccedũt oẽs in ſanctitatẽ Petri, plurimaq; Romanæ curiæ vitia multorum oculos vehemẽter offendunt. Sed qui ſumus nos, qui ſeruos iudicemus alienos? ſuo illi Domino ſtant aut cadunt, ſtatuet ille de quoque ſuo tẽpore, quod meritus quiſque fuerit. Nobis certè iuſta cauſa non eſſe videtur, cur ſeparationis conſilia ſequamur, quòd malos in Eccleſia nonnunquam præſidere videmus. Nam quò nos tandem vertemus, vbi meliores inuenire liceat? Quod ad vos attinet, non magis in ſcriptis quorundam legimus, quàm oculis ipſi noſtris, in moribus veſtris cernimus, non eſſe quenquam ferè, qui veſtrum Euangelium ſit amplexus, qui non ſeipſo ſit factus deterior. Ad Picardos aũt vel Anabaptiſtas, vel Svenkfeldianos, apud quos maior elucere videtur ſanctimoniæ ſpecies, vt à matre noſtra Romana Eccleſia deficiamus, vos nobis autores futuros

Iuli' Pont. ad Orientales Epiſcopos.

Cypr. li. 1. epiſtol. 8.

Berna. ad Eugen.

Bern. li. 4. ad Eugen.

Rom. 14.

Cauẽda ſeparatiõis cõſilia, dũ mali Eccleſiæ p̄ſunt.

non arbitramur. Verùm ad Damaſum noſtrum redeamus. Docet idem Damaſus in eadem epiſtola, iudices Epiſcoporũ iuxta decreta canonum, Epiſcopos eſſe debere. Tu Brenti cõtra decreta Canonum, etiam Laicos Eccleſiaſticarum cauſarum iudices eſſe vis. Meminit ibidem & ſacerdotum & ſacrificij: & in ea quæ proximè ſequitur epiſtola, Miſſæ quoque nominatim. At vos à Satana magiſtro veſtro docti, ſicut fatetur dux & anteſignanus veſter Martinus Lutherus: qui ſecum hac de re diſputaſſe diabolum, & fortiora quàm quæ refellere poſſet contra Miſſam argumẽta produxiſſe ſcribit: ab hoc magiſtro docti vos, & ſacerdotiũ, & ſacrificium prorſus omne ſuſtuliſtis: neque Miſſæ vel ſacrificij nomine quicq̃ eſt apud vos magis abominandum. Et intereà dicis, Da mihi Damaſos, & audiam. Meminit idem in quarta epiſtola conſecrationis virginum, de erectione altaris, de vnctione ſacrationeque, de Eccleſiæ dedicatione, de Chriſmatis confectione, de baptizatorum frontibus Chriſmate ſignandis, de formatis epiſtolis mittendis, de populo benedicendo. Quid? An hæc omnia vos Brenti, propria veſtra temeritate non abrogaſtis? Meminit etiam, ſicut ab Iuone qui Gratianum præceſſit, ſcriptum eſt, quòd metropolitanus infra tres menſes conſecrationis ſuæ ad fidem ſuam exponendam, palliumq́ue ſuſcipiendum, ad Apoſtolicam ſedem mittere teneatur. Num idem vos Brẽti faciendum eſſe putatis? Iam de traditionibus audi quæ ſit Damaſi ſententia. Quæ Apoſtolorum, inquit, prædicatione, & patrum inſtructione percepimus, ſemper tenere debemus, ne aliqua noua ſemper cudere videamur. Et alio loco, Sanctorum Canonum voluntariam transgreſsionem, blaſphemiam eſſe dicit in ſpiritum ſanctum. Num hæc Brenti, cum veſtro de traditionibus dogmate conſentiunt? Et intereà clamas, Da mihi Damaſos. Vis autem vt etiam tibi dem Petros Alexandrinos? Mihi quidem nihil ſcriptorum eius videre licuit, præter Canones quoſdam ex ſermone de pœnitentia, quibus præſcribitur, quæ ſit iniungẽda pœniten-

Damaſus Brentij ſectã dãnat.

Luther. de Miſſa angulari.

Iuo lib. 1. decretorũ

Dam. epiſtola 3.

Idẽ ad Aureliũ Carthaginen. Epiſcopũ.

De Petro Alexandrino.

pœnitẽtia his, qui tempore perſequutionis à fide exciderũt. Ac in primo Canone ad reliquam pœnitentiam adijci vult quadraginta dies, quibus ieiunent. Cedo Brenti, num vos talem pœnitentiam iniungere cuiquam conſueuiſtis? quin cachinnis eam potius exploditis. Docetis enim, quandoquidem Chriſtus pro peccatis noſtris ſemel ſatisfecit, nulla deinceps opus eſſe ſatisfactione noſtra. Atqui non ita Petrus Alexandrinus, non ita quem ille ducem ſequutus eſt Petrus Apoſtolus: Chriſtus, inquit, paſſus eſt pro nobis, vobis relinquens exemplum, vt ſequamini veſtigia eius. Exigit à nobis Euangeliũ fructus & opera digna pœnitentiæ. Dicit idẽ Petrus Apoſtolus: Satagite vt per bona opera certã veſtrã vocationẽ faciatis: vos excluſis bonis operibus, fidẽ ſolam ſufficere docetis. Eſt ne conſentiens hæc veſtra doctrina, nõ iã dicam Petri Alexandrini aut Damaſi, verùm Petri Apoſtoli doctrinę? Iámne vides Brẽti, nos eſſe, qui verſamur in ea religione, quam vertex Apoſtolorum Petrus initiò Romanis tradidit? quamq; Pontifex Romanus Damaſus, & Petrus Epiſcopus Alexandriæ ſunt ſequuti? Vos aũt in quauis alia potiùs, quàm in eadem hac religione verſari: cùm eam partim riſu proſequamini, partim horrendis blaſphemijs inſectemini, nec ſit eâ quicquã apud vos execrabilius. Et audes intereà vociferari, Da mihi Petros Apoſtolos, da Damaſos Pontifices Romanos, da Petros Alexandrinos, & habebis nos nõ auditores tantùm, verumetiã adiutores. Ecce dedimus eos tibi Brenti, nõ in corporibus ſuis viuentes, nec viua voce ſententiam ſuam exprimentes, ſed ſpirantes adhuc in monumentis literarum, quę poſt ſe reliquerunt, & in eis quę fuerit eorum religio declarantes: cum qua nos quidem per omnia conſentire, vos autem ex diametro cum ea pugnare, negare non poteſtis. Nam ſi maximè negare velitis, vel ipſi libri veſtri vos mendacij conuincent, omni genere blaſphemiarum referti.

1.Pet.2.
Matt.3.
2.Pet.1.

Tandem aliquando Brentius ad cauſam accedere videtur,

nec adhuc vnquam in hoc ſcripto ſuo propiùs acceſsit: nam extra cauſam ferè cætera loquutus eſt, nec multum ad rem, qua de agitur, pertinentia. Nunc autem ex Eccleſiaſtica hiſtoria demonſtrare conatur, quòd in cauſa fidei Theodoſius iudex inter Epiſcopos fuerit. Mirum eſt autem quî potuit hoc Ambroſium latêre, qui vixit eodem illo tempore, qui funebrem etiam orationem illi conſcripſit. Qua confidentia autem auſus ille fuiſſet ſcribere Valentiniano, qui cum Theodoſio ſimul imperauit: Quãdo audiuiſti Imperator, in cauſa fidei laicos de Epiſcopo iudicaſſe, ſi quid eiuſmodi factum à Theodoſio fuerat? Nónne reſpondere potuiſſet Imperator: Audiui quòd fecerit hoc imperij mei conſors nuper adeò Cõſtãtinopoli Theodoſius? Deinde verò hoc ipſo Theodoſio imperante, fuit habitum Conciliũ Aquileiẽſe, priuſq̃ Oecumenicũ illud Cõſtantinopoli: vbi hæc Imperatoris verba recitãtur: Ambigua dogmatũ reuerentia, ne diſsideant ſacerdotes, quãprimùm experiri cupiẽtes, conuenire in Aquileiẽſem ciuitatem Epiſcopos iuſſeramus. Neque controuerſiæ dubię ſententiæ rectiùs poterant experiri, quàm ſi obortæ altercationis iudicium in interpretes ipſos conſtituiſſemus Antiſtites, vt videlicet à quibus proficiſcuntur inſtituta doctrinæ, ab eiſdẽ diſcordiis eruditionis repugnantia ſolueretur. quæ cũ eſſent lecta, dixit Ambroſius, q̃ præſens adfuit in illo Concilio: Ecce quod Chriſtianus cõſtituit Imperator, noluit iniuriã facere ſacerdotibus, ipſos interpretes conſtituit Epiſcopos. Hìc laudat eo nomine Theodoſium Ambroſius, quòd is non alios, quàm Epiſcopos iudices eſſe voluerit: quod idem paucis interiectis facit Euſebius quoque. Inde coniecturam facere licet, quòd ſibi in cauſa fidei nunquàm iudicium Theodoſius arrogauerit: quiſquid ſui, quid Epiſcoporum eſſet muneris, vel ex his quæ geſſerat anteà Conſtantinus anteceſſor eius, cognoſcere potuit. Quid igitur de Socratis hiſtoria dicemus? Quòd ſi Brentius ea fide, qua oportuit, Socratis verba recitaſſet: nec præteritis quibuſdam ea ſola pro-

Theodoſius Imper. an iudex inter Epiſcopos fuerit.

Expẽditur locus in hiſtoria Socratis.

produxiſſet, quæ ad ſuum inſtitutum probandum facere videntur: facilè cuiuis perſpicere licuiſſet, nihil præter officium ſuum Imperatorem feciſſe. Nam in exordio capitis illius, ex quo nonnulla profert Brentius, omnia Theodoſiũm de Nectarij Conſtantinopolitani Epiſcopi conſilio feciſſe ſcribitur, ex quo perſpicuum illud fit, quòd non ſibi de cauſa fidei iudicandi poteſtatem vllam Imperator vſurpauerit: ſed quod à Catholicis Epiſcopis præſcriptum fuit & iudicatum, id pro Catholici Imperatoris officio & ipſe ratum habuerit, & ab omnibus ſibi ſubiectis haberi ratum inuiolateque ſeruari iuſſerit.

Praxis & mos veteris Eccleſiæ de iudicanda cauſa Religionis.

Sed quoniam vrget nos hîc Brentius: quæ fuerit Eccleſiæ praxis hac de re, quidq; ſit in ea moribus receptum iam inde à mille trecentis annis, paucis perſcribemus. Ante mille trecentos annos congregatum fuit primũ Nicææ conciliũ, quò conuenerant ex vniuerſo terrarum orbe treceti, decem & octo patres. Venerat eò Conſtantinus etiam Imperator. Sed quomodo? Scribit hoc Euſebius, quòd cum paucis poſtrem' omnium ingreſſus, poſita modica quadam ſede, non priùs conſedit, quàm annuiſſent Epiſcopi. Cumq́ue de concordia & pace plæraq; diſſeruiſſet, diligentiorem dogmatum inquiſitionem ipſorum ſententiæ permiſit. Quod ita factum eſſe, præter Euſebium, Socrates etiam & Theodoritus memoriæ prodiderunt. Vides quemadmodum iſte nullas iudicandi ſibi partes ſumpſerit, ſed admonitione facta de pace & concordia dogmatum inquiſitionem Epiſcoporum ſententiæ permiſerit. Cui teſtimonium hoc Auguſtinus quoque tribuit, quòd cũ Donatiſtæ cauſam Ceciliani ad Imperatorẽ Cõſtantinum detuliſſent, non fuerit auſus de cauſa Epiſcopi iudicare, ſed eã diſcutiendã ac definiendã Epiſcopis delegarit: quod & factũ eſt in vrbe Roma, pſidente Melchiade Epiſcopo illius Eccleſię, cũ multis collegis ſuis. Scribit de eo Ruffinus quoq;, q cũ Epiſcopi, q Nicæę cõgregati fuerãt, libellos ei quoſdã ptuliſſent, qbus ſe accuſabãt inuicẽ, ſuſcepit à ſingulis libellos

Conſtantini exẽplũ. Euſeb. li. 3. de vita Cõſtantini.

Socra. li. 1. cap. 8. Theod. li. 1. cap. 7.

Auguſt. Epiſtola 166. & epiſtola 48. & 166.

Ruffin. li. 1. cap. 2.

& eos

& eos omnes in ſinu ſuo continens, nec quid in eis contine-
retur aperiens, ait ad Epiſcopos: Deus vos conſtituit ſacerdo
tes, & poteſtatē vobis dedit de nobis quoq; iudicandi. Et ideo
nos à vobis rectè iudicamur, vos aūt nō poteſtis ab homini-
bus iudicari: propter quod Dei ſolius inter vos expectate iu
dicium: & veſtra iurgia, quęcunque ſint, ad illud diuinum re
ſeruentur examen. Vos etenim nobis à Deo dati eſtis dij: &
conueniens non eſt, vt homo iudicet deos: ſed ille ſolus, de
quo ſcriptum eſt: Deus ſtetit in Synagoga deorum, in me-
dio autem deos diſcernit. Et ideo ijs omiſsis, illa quæ ad fidē
Dei pertinent, abſque vlla ānimorum contentione diſtin-
guite. Cùm hæc dixiſſet, omnes ſimul querimoniarum li-
bellos iuſsit exuri, ne innoteſceret vlli hominum ſimultas
ſacerdotum. Hæc Ruffinus. Habuitné tanquàm ſeruos Epiſ-
copos Imperator hic Brenti? num autem eſt veriſimile, quòd
cùm recens hoc fuiſſet illius exemplum, ſecùs aliquid facere
Theodoſius in animum induxiſſet, quàm ab hoc Imperato-
re laudatiſsimo factum eſſe meminerat? In actis Nicænæ Sy-
nodi, quæ in libro Conciliorum extat, reperiuntur ſubſcri
ptiones Epiſcoporum trecentorum, decem & octo: Cæſaris
Conſtantini ſubſcriptio nulla reperitur. Quamuis autem
interfuerint in ea Synodo, vel prefuerint potius legati Sylue
ſtri Romani Pontificis, Hoſius Cordubenſis, Victor & Vin-
centius: dederunt nihilominus patres literas ad Syluestrum,
quibus ab eo, non autem ab Imperatore confirmari petiue-
runt, quod in Synodo fuerat ab illis conſtitutum.

Conſtantini oratio ad Epiſcopos contētioſos. *Pſal. 81.* *Epiſcopi ſubſcribūt Synodo, non Imperator.*

In ſecunda Synodo quæ enumeratur inter Oecumenicas
Cōſtantinopolitana, nihil aliud actum eſt à Patribus, quàm
quòd ſententiam Damaſi, quam ille paulò antè congrega-
to Romæ Concilio contra Macedonium, Sabellium & Eu-
nomium tulerat, probarunt, & eam ſunt ſequuti. Quo
nomine ſcriptis ad Damaſum literis, vt ſibi congauderet
ab eo popoſcerunt. Quicquid igitur à Theodoſio factum eſ-
ſe ſcribit Socrates, iuxta Nectarij conſilium ex autoritate
Damaſi

Aliud exēplum de Synod. Cōſtantinop.

Damaſi Papæ factum eſt: quæ cauſa fuit etiam, vt vnà cum collegis ſuis ediceret, vt in tali religione cuncti populi ſibi ſubiecti verſarentur, quam Pontifex Damaſus ſequeretur. Subſcripſiſſe centum quinquaginta Epiſcopi leguntur: quod Imperator ſubſcripſerit, in actis non inuenitur.

De ſumma trinitate Cũctos. & Zoſo. li.7.ca.4.

In tertia Synodo, quæ fuit habita Epheſi, Celeſtini Romani Pontificis nomine præfuit Cyrillus Alexandrinus: ac lecta fuit epiſtola Celeſtini: quàm ſequuti Patres Neſtorium condemnauerunt, & ab Epiſcopali dignitate vniuerſoque ſacerdotij collegio alienum eſſe decreuerunt: ſicut in hiſtoria ſua ſcribit Euagrius. Ad hanc Synodum Imperator Theodoſius miſit loco ſuo Candidianum. Sed nunquid vt iudicaret de cauſa fidei? Audi Brenti ſcribentem ipſum qua de cauſa miſerit. Deputatus eſt, inquit, Candidianus magnificus comes ſtrenuorum domeſticorum, tranſire vſq; ad ſanctiſsimam Synodum veſtram: ac in nullo quidem quę faciẽda ſunt de pijs dogmatibus quæſtiones communicare. Illicitũ nanq; eſt, eũ qui non ſit ex ordine ſanctiſsimorũ Epiſcoporum, Eccleſiaſticis immiſceri tractatibus. Vide Brenti, quẽadmodum ipſe Theodoſius formulã à ſe deputato præſcripſerit, vt ne ſe tractatib⁹ Eccleſiaſticis immiſceret, neue de cauſa fidei ſibi iudicium arrogaret, ſed tuendæ conſeruandæque tantùm tranquillitatis cauſa Synodo intereſſet: quemadmodum is illicitum eſſe iudicauerit, Imperatorem Eccleſiaſticis ſe negotijs immiſcere. Et eſt veriſimile, quòd illicitum eſſe iudicauit ipſe, hoc aliquando ab ipſomet factũ eſſe, vt ſe pro iudice in cauſa fidei gereret? Qua autem ex cauſa mittantur ab Imperatoribus, regibus & principibus ad Synodos nuntij, planum tibi Brenti, faciet eiuſdem Imperatoris epiſtola, quam ſcripſit ad Elpidium comitem, & Eulogium tribunum, quos miſerat ad aliam Synodum, quæ fuit iterum Epheſi congregata, cuius acta ſunt in Concilio Chalcedonenſi reſciſſa: quos mittere ſe ſcribit, non

Tertiũ exemplum.

Euag. li.1. cap.4.

Verba Theodoſij

Cur Cæſares & principes mittant Legatos ad Cõcilia Oecumenica.

vt de cauſa fidei iudicent,Sed valentes,inquit,noſtris iuſsionibus miniſtrare,de ijs quæ in Epheſo à ſancta Synodo fuerint cõſtituta:& nullum fieri tumultum permittere: ſed & ſi quem videritis conturbationibus & tumultui ſtudentem ad læſionem ſanctæ fidei,hunc cuſtodiæ mancipare. In quã ſententiam ſcripſit idem Imperator ad Proclum quoque Aſiæ proconſulem.Extat eiuſdem Imperatoris etiam ad Cyrillũ epiſtola,quæ habetur in operum Cyrilli tomo quarto,cuius hæc verba ſunt:Nos ſanè non patiemur, vt ſimul & vrbes & Eccleſiæ turbentur,neq; vt inexcuſſa nobis ſit ea doctrina, cui dijudicandæ pręfici oportet eos,qui circumquaq; ſacerdotio præſident,& per quos in ſententia veritatis firmiores ſumus,& poſt hæc erimus.Et hic fatetur Theodoſius,de controuerſia religionis non ad ſe,ſed ad eos qui præſident ſacerdotio,iudicium pertinere. In hac tertia Synodo ſubſcripſerunt ducenti Epiſcopi:quòd ſubſcripſerit Imperator,ex actis non apparet.

Cyrillus Epiſt.4.

Quarta fuit Synodus Chalcedonenſis:Interfuit in ea Martianus Imperator ipſe,ſed à legatis Leonis Papæ petitus, vt ſui præſentiam præſtaret Concilio: quod ipſo abſente ſe ad Concilium non occurſuros dicerent,ſicut in Breuiario ſuo ſcripſit Liberatus.Nunc audi quam ad rem interfuerit.Narrat enim ipſe:Ad confirmandam(inquit)fidem,non ad oſtẽdendam virtutem:vt nunc per hanc ſanctam Synodum depoſita nebula,quę in his paucis annis ex prauitate quorundam & auaritia viſa eſt exoriri, ſemper ſeruentur quæ ſtatuta ſunt.Ad hoc ſe ſcribit veniſſe, vt quæ decreta eſſent à Synodo,ea quemadmodum rata haberentur,& ab omnibus obſeruarentur,autoritate ſua Imperiali prouideret. Extat autem epiſtola Pulcheriæ Auguſtæ inter præambulares epiſtolas in Synodum Chalcedonenſem: qua monet Bythiniæ Strategum, vt clericos,monachos, laicos, quos nulla ratio ad cõcilium vocat,omnino de ciuitate, deque locis ipſis vbi cõcilium haberetur, expelleret.Fuit autem hæc Pulcheria, ſicut

Quartum exẽplum Martiani Imper.
Libera. c. 3.

cuit vitæ ſanctitate perpetuaque virginali pudicitia inſignis, ita ſumma autoritate prædita. Nam cùm ad fratrem eius Theodoſium recèns ablactatum orbis terrarum imperium fuiſſet deuolutum, & fratris, & imperij procuratrix erat à Deo conſtituta: cumque de ipſius ſententia mortuo fratre Martianus fuiſſet Imperator deſignatus, fuit nihilominùs imperij conſors: ac vnà cum illo Chalcedonenſi Concilio interfuit. Quæ cùm nondum eſſet quintumdecimum annum egreſſa, ſcribit Sozomenus, eam ſupra ætatem ſapientiſsimum ac diuinum ſpiritum accepiſſe, eiusque ſtudio & ſapientia perfectum eſſe narrat, vt ſuis temporibus hæreſes non obtinerent. Neque verò non paritum eſt huic Pulcheriæ mandato. Nam in actis Concilij Chalcedonenſis ſemel & iterum voces hæ fuerunt emiſſę: Synodus Epiſcoporũ eſt, non clericorum: ſuperfluos foràs mitte: vt quod à Pulcheria prçceptum, id autoritate Synodi confirmatum eſſe videamus. In eadẽ Synodo ſcriptũ reperitur, quòd cùm ad Martinum Archimandritam directa fuiſſet chartula, vt ſubſcriberet, non acquieuerit, dicens: Non eſt meũ ſubſcribere, epiſcoporum tantùm eſt. Subſcripſerunt nihilominus in ea Synodo ſic Epiſcopis volentibus, etiam presbyteri: Sed ita tamen, vt eſſet inter eos & Epiſcopos diſcrimen. Nam Epiſcopi ſubſcripſerunt hac forma: Flauius Epiſcopus Conſtantinopolitanus iudicans. Et alio quodam loco, definiens ſubſcripſi. Presbyteri verò ſimpliciter: Euſebius presbyter ſubſcripſi. Sic vt iudices agnoſcerentur Epiſcopi ſoli: presbyteri verò tanquam decretis eorum conſentientibus ſubſcriberent. Fuerunt in eadem Synodo iudices quoque ſeculares, ſed hi nihil aliud, quàm legi preces, quæ acta eſſent recitari, autentica monumenta proferri, ad obiecta reſpon deri, ſi qui cupiebant audiri, eos intromitti mãdabant: vociferationes prohibebãt: ſi qua vis allata, ſi q̃d per tumultũ factũ eſſet cognoſcebãt: vbi de fide agebatur, Synodo iudicium permittebant. Quod vel illa verba indicant ex actione prima

Pulcheriæ Auguſtæ autoritas & ſanctitas

Sozom. li. 9. cap. 2.

Actio. 2. Syn. Chalcedon.

Ibidem Actione 1.

Chalcedonenſis Concilij, vbi iudices & ſenatus dixerũt: Dicat ſancta Synodus, ſi canonicis epiſtolis ſanctę memorię cyrilli cõſonat interloquutio Euſtathij reuerendi Epiſcopi. Et in octaua actione ijdẽ iudices: Omnis iã dubitatio de Theodoreto reuerẽdo eſt ſoluta, quippe & Neſtorium corã nobis anathematizauit, & à ſanctiſsimo Leone ſuſceptus eſt, & definitionem fidei ſuſcepit, & epiſtolæ ſanctiſsimi Leonis ſubſcripſit. Deeſt igitur, vt ſententia proferatur à deoamabilitate veſtra, vt cuncta ſua priùs & Eccleſiam recipiat, ſicut & ſanctiſsimus Leo archiepiſcopus iudicauit. Qua ſententia per Epiſcopos lata, dixerũt iudices, Secundum decretum ſancti Concilij Theodoretus ſanctiſsimus Epiſcopus Eccleſiam ciuitatis Cyri recipiat. Similiter & de Iba, & de alijs nonnullis factum eſt. Hîc iam vide Brenti, quod fuerit diſcrimen inter ſeculares & Eccleſiaſticos iudices: Hi decernebant quid credendum quídue faciendũ eſſet: illi, vt quod eſſet ab eis decretum exequutioni debitæ mandaretur, procurabant: ipſi autem nullas ſibi iudicandi partes ſumebant. In hac quarta Synodo quidam reſipiſcentes Eccleſiæ ſunt reſtituti, quemadmodum Theodoritus, Ibas, & alij nonnulli. Dioſcorus autem & Eutyches condemnati, factaque ſunt omnia iuxta ſententiam, quæ fuit ante Concilium illud lata per Leonẽ primum Pontificem Romanum. Ac tenebant in ea locum Romani Pontificis Legati Paſcaſinus, Lucẽtius, & Bonifacius. Nihilominus miſſum fuit ad Põtificem, & à Synodo petitũ, vt quæ fuerant à patribus conſtituta confirmaret: quod ille fecit non grauatim. Cæterùm decretum illud, quo Conſtantinopolitanum archiepiſcopum proximum à Romano Pontifice locum habere pronunciatum eſt, præter legatorũ ſuorum cõſenſum, vt ratum haberet, adduci nulla ratione potuit. Subſcripſerunt in Concilio ſexcenti triginta Epiſcopi: Quòd autem Imperator, aut ex iudicibus quiſpiam ſubſcripſerit, acta non indicant.

Diſcrimen inter ſeculares & Eccleſiaſticos iudices

Quintum exemplum

In quinta, quæ eſt Conſtantinopolitana ſecũda, Synodo, nec

nec Imperator, nec ab eo miſſus quiſquam, quantũ ex actis cognoſcere licuit, interfuiſſe videtur. Ac fuit imperator tum Iuſtinianus, cuius extat epiſtola, in qua ſe pro executore gerit, non pro iudice: nam eoſdem illos quos damnauerat Synodus, Agapeti Romani Pontificis autoritatem ſequuta, Zoaram, Anthimum, Seuerum, Petrum, proſcribit, & exilio mulctat. Ac ſcribit Photius in epiſtola ad Michaëlem Bulgariæ principem, de ſeptem Concilijs Oecumenicis, quòd fuit in vrbe Conſtantinopolitana tum Vigilius Romanus Pontifex: verùm Concilio non aderat, & quãuis ad ſacri cœtus conuentum promptus non eſſet, communem tamen Patrum fidem libello comprobauit. Subſcripſerunt centum ſexaginta quinque Epiſcopi, Imperatorem ſubſcripſiſſe non conſtat. Subſcripſerunt autem & presbyteri, ſed Epiſcopi hac forma, Definiui & ſubſcripſi: presbyteri hac, Sequẽdo definita ſubſcripſi.

In ſexta, quę fuit Conſtantinopolitana tertia, & Imperator Cõſtantinus interfuit, & multi cum eo viri illuſtres: qui itidem vt in Chalcedonenſi Synodo, glorioſiſsimi iudices vocati fuerũt: verùm nec Imperator nec quiſquam eorũ qui vocati ſunt iudices, hoc ſibi arrogauit, vt de cauſa fidei iudicaret: ſed ſicut in chalcedonẽſi, ita & in hac ſexta Synodo nõ aliam ad rem & Imperatorem, & ordines iſtos interfuiſſe liquet, quàm vt ordine agi omnia procurarent. Sic enim ſcribitur: Imperator & ſanctum concilium dixerunt, Diſcurrat Georgius codices: Proueniat lectio: Fiat lectio: Alter liber relegatur. Itidem & glorioſiſsimi iudices nunc hunc, nunc illum intromitti iuſſerunt. Poſteaquàm verò ventum eſt ad ſententiam contra Macarium ferendam, iam nec Imperator loquitur, nec iudices, ſed ſola ſancta Synodus: quẽadmodum ex duodecima, & ſedecima actione videre licet. Sed & in actione decima octaua, poſteaquàm ſubſcripſerant centum ſeptuaginta Epiſcopi, in ipſo fine ſubſcripſiſſe legitur Imperator in hæc verba, Et ſubſcriptio pijſsimi & Chri-

Sextum exemplum.

 ſto dilecti

ſto dilecti Coſtantini Imperatoris: Legimus & conſenſimus. Ac mox, Pijſsimus Imperator Conſtantinus dixit, Edicat ſanctum & vniuerſale concilium, ſi conſenſu omnium Epiſcoporum promulgata eſt definitio, quæ ad præſens celebrata eſt. Cumq; ſanctum concilium exclamaſſet, Omnes ita credimus, edictum ſcribi fecit Imperator, vt quod fuit à concilio definitum, id firmiter omnes obſeruarent. Ac primus hic fuiſſe videtur (quantum quidem ex iis quæ extãt Synodorũ actis cognoſcere licet) qui cõcilij definitioni ſubſcripſerit: ſed non iudicans, verùm conſentiens tantùm. Quod aliquot antè ſeculis etiã in Arauſicano ſecundo concilio factum legimus, à viris quibuſdam illuſtribus, vbi ſic illi ſubſcripſerũt: Petrus, Marcellinus, Felix, Liberius, viri clariſsimi præfecti prætorij, conſentientes ſubſcripſerunt. quã quam in octaua Synodo generali, cùm poſtularetur ab Imperatore Baſilio, vt primus ipſe ſubſcriberet concilij decretis, reſpondiſſe legitur: Tranquilliſsimum imperium noſtrum ſequutũ præcedentes & iuſtiſsimos Imperatores, cõſtantinum videlicet Magnum, & Theodoſium ac Martianũ & cæteros, vult ſubſcribere poſt ſubſcripſionẽ omnium deoamabilium Epiſcoporum. Sed quoniam poſtulat præferri nos ſanctitas veſtra, ſubſcribam poſt ſubſcriptionem omniũ ſanctiſsimorum vicariorum. Edocti enim ſumus à chriſto vero Deo noſtro, habere exaltantem humilitatem. ex quibus Baſilij verbis colligitur, quòd in prioribus etiam Oecumenicis concilijs Imperatores ſubſcripſerint, poſt omnes Epiſcopos. Cæterũ in ijs actis quæ typis excuſa ſunt, præterquã in ſexta & octaua Synodo, nullius Imperatoris ſubſcriptionẽ reperire licet. In hac ſexta Synodo condemnati ſunt, qui tantùm vnam voluntatẽ & actionẽ in chriſto eſſe contendebãt. Pyrrhus ab Honorio pridem è cœtu piorum eiectus, & ab Heraclio relegatus: deinde cyrus Alexandrinus, & Sergi⁹ à Theodoro & Martino Pontificibus iam anteà condemnati. Tum Theodorus Pharenſis, Paulus conſtantinopolitan⁹, Macarius

Primus ex Imper. Cõſtantinus in Cõcilio ſubſcripſit non vt iudicãs, ſed vt conſentiens, & extremo quidem loco.

Macarius,Polychronius. Hi ſunt quos Photius quoque recenſet inter damnatos. De Honorio verbum facit nullum, quem non prætcrijſſet proculdubio ſilentio, ſi quid de eo compertum habuiſſet: vt inde falſitas actorum ſextæ Synodi,quod ad Honorium attinet,elici facilè queat.In omnibus autem hæc Synodus Agathonis Pontificis præſcriptum eſt ſequuta, cuius extat in actis pulcherrima epiſtola, de cuius ſententia Patres omnia decreuerunt.

Septima Synodus habita eſt iterum Nicææ, de qua libet quæ ſcripſit Photius, quamuis verbis paulò prolixioribus, adſcribere, quoniam ad hæc quoque noſtra tempora valdè ſunt accommodata. Hoc ſacrum,inquit, magnumq; concilium recẽs patefactã & barbarã hæreſim, quę ab impijs & execrandis hominib' parta erat,diuina cõmuniq; ſẽtẽtia ſimul cũ ipſius autoribus condẽnauit.Infelices enim hoĩes iſti,verbis nõ cõfitentes ſe Chriſto vero Deo noſtro maledicere, factis oĩa in eum maledicta & linguę petulantiã congeſſerunt. Cumque illum ſine medio, & ſine aliquo velo contumelia afficere non auderent,per venerandam imaginem, omnem Chriſto inimicæ mentis cupiditatem expleuerunt. Adorandam enim Chriſti imaginem,per quam idolorum error excluditur(proh nefarium ſceleratæ atque impiæ linguæ cogitationisq; ſonum)idolum appellauerunt, & omnib' ipſam ignominijs afficientes,& per plateas ac vias publicas trahentes,& pedibus conculcantes,in ignem coniecerunt:ſpectaculũ chriſtianis hoĩbus miſerandũ, & ſola chriſti hoſtiũ impietate dignum.Eadem & in reliquas ſacras imagines contulerunt,cùm celeribus pedibus ſanguinem funderent,dirisque manibus ac impuris labris petulantiã exercerent, nec vllã tanti furoris atq; dementiæ ſatietatẽ caperent homines peſſimi. Sacras Chriſtianorum notas & effigies non minùs quàm ſi gentium eſſent abominationes,imò verò magis, publicè deteſtabantur. Ex quo bellum grauiſsimum aduerſus Chriſtum & ſanctos eius commouebatur. Omnibus enim perſpicuum

Septimum exẽplum ex Synodo Nicæna ſecunda.

Contra demolitores & contemptores imaginum Chriſti & ſanctorũ.

perſpicuum eſt, honorem imaginibus habitum, ad eos tranſire quos illæ referunt. Verùm iſti noua Iudæorum Chriſti hoſtium progenies, dum chriſti atque ſanctorum eius imagines afficiunt contumelia, ea perficiunt, in quibus patres ipſorum defecerunt. Irruunt enim in facinora Iudæorum, ſingulariq́ue alacritate patres ſuos ſuperare conantur. Et dū non audent in medio Chriſtianorum labris etiam chriſtum abnegare, in eundem ipſum Iudaicum paternumq́ue zelum deprehenduntur incidere, & adulterinam etiam hanc oſtendunt imitationem: nec vllo conſiſtunt loco, ſed tanquam veneno hæreſis ebrij, huc illuc iactantur & ruunt: Chriſtianos enim ſe eſſe profitentur, & aduerſus chriſtum debacchātur: Iudæos appellari ſe nolunt, & imagines oppugnantes zelum ipſorum chriſto inimicum imitantur & ſuperant: idololatriæ nomen vitant, & ſe in ipſos chriſtianos diuinaq́ue chriſtianorum ſanctaq; myſteria nihilò idololatris leuiores præbent. Quamobrem ſanctum & Oecumenicum conciliū eos qui adulteræ iſtius & multis ſeminibus commixtæ opinionis ignobilitatem fugere noluerunt, tanquam nothos & à fidelium nobilitate alienos inſolubilibus anathematis vinculis conſtringendos iudicauit. Imaginem autem chriſti veri Dei noſtri, ex Apoſtolorum & ſanctorum Patrum traditionibus, & ſanctorum oraculorum teſtimonijs, ad honorem & venerationem illius, quem ipſa refert, adorandam atque colendam ſuffragijs omnibus cenſuit & confirmauit. Cùm adoratio nimirum atq; honor adhibeatur eodem modo, quo in alijs ſacris notis & formis ſanctiſsimæ latriæ vtimur. Neque enim in illis conſiſtimus, honoremq́ue & adorationem concludimus, neque ad alios & diuerſos fines diſtrahimur, ſed per diuerſum & ſingularem ipſorum cultum & adorationem, quæ cernitur, ſacra conuenientiq́ue, ac minimè diuiſa ratione animos noſtros ad inuiſibilem illam ſingularemq́ue atque vnicam diuinitatem dirigimus. Sic venerabilem crucem adoramus, in qua Domini corpus extenſum

Sētētia Synodi Nicænæ contra Iconoclaſtas.

De veneratione ſanctæ crucis.

extenſum eſt, & ſanguis ille, quo mundus vniuerſus purgatus eſt, emanauit: & ligni natura illius fluxibus irrigata, pro morte vitam perpetuam tulit. Sic crucis ſignum adoramus, quo dæmonium agmina fugantur, & varij curantur morbi. Cùm ſemel in ipſo exemplari gratia & virtus exhibita ſit, & vſque ad exempla ſimilis vis ſe diffundat. Hæc igitur ſingula, nempe CHRISTI imaginem, & ipſam crucem, crucisque notam, cultu adorationeque proſequentes, honorem & adorationem non in ipſis concludimus, ſed ad eum dirigimus, qui propter incredibiles diuitias amoris erga nos, factus eſt homo, & mortem propter nos pertulit contumelioſam. Sic & ſanctorum templa, & ſepulchra, & reliquias, ex quibus morborum curationes emanant, fideliter adoramus, Chriſtum verum Deum noſtrum, qui gloria ipſos affecit, collaudantes & celebrãtes. Et ſi quid ijs in myſticis & ſanctis noſtris ſacrificijs ſimile eſt, per munus & gratiam in illis exhibitam, præcipuum autorem & principem cauſam agnoſcimus & commendamus. Quapropter & diuinus ac ſanctus ille beatorum atque ſacrorum virorum cœtus, non ſolùm imaginem Chriſti, quemadmodum diximus, verùm etiam immaculatiſſimæ ſemperque virginis Mariæ & Dominæ noſtræ Dei genitricis, & ſacras ſanctorum omnium imagines, pro ratione excellentiæ & ſanctitatis exemplarium colendas & adorandas communium oraculorum decretis conſtituit & confirmauit. Per ipſas enim ad præſentiam quodammodò atque congreſſum, animi ducimus intentionem: & per hãc diuina naturamque ſuperante coniunctione copulamur cũ illo, qui ſummus eſt rerum expetendarum. Hæc igitur ſapienter diuineque ſeptimum illud Concilium decreuit, atque conſtituit. Quo quidem facto, omnẽ hęreticã peſtem ac turpitudinem à grege rationę prædito depulit: propriumq; decus & pulchritudinem Eccleſiam recipere oſtendit: & tan quàm ſponſam non in fimbrijs aureis, ſed intelligibilibus

Qua ratione honos imaginib^ tribuatur & reliquijs, & templis, & ſepulchris ſanctorũ.

decoratam imaginibus, ad Chriſti ſponſi dexteram conſtitutam, hilaribus & lætis oculis toti fideliũ multitudini conſpiciendã honorandamq; demonſtrauit. In hac Synodo præſidebant Adriani primi Pontificis Romani nomine, Petrus protopresbyter Eccleſiæ Romanæ, & alter Petrus præfectus ſancti Sabæ. Fuerat autẽ iam anteà damnata hereſis hęc Iconomachorum à Gregorio Tertio, qui Leonem etiam Imperatorem, per quem euerſæ fuerãt imagines & eiectæ, percuſſit anathemate. Quod idem ſtatuit contra filium eius Conſtantium, qui ſui patris impietatem fuerat imitatus, Stephanus Papa tertius. Ac interfuerunt quidem in hac Synodo duo Senatores, ſed initiò tantùm pauca loquuti, non leguntur poſtea ſe tractatibus Eccleſiaſticis immiſcuiſſe. Subſcripſerunt Epiſcopi trecenti ſexaginta ſeptem, alium quenquam ſubſcripſiſſe non apparet.

Hucuſque Photius

Leo Imp. eiecit imagines, eiusque filius Conſtantius, vnde vterque excommunicatus

Octauum exemplũ.

In octaua Synodo, quæ fuit Conſtantinopolitana quarta, interfuit quidẽ Baſilius Imperator & ſubſcripſit, ſed quàm ab eo fuerit alienus, vt aliquas in iudicando ſibi partes de fide ſumeret, demonſtrant verba quæ tum habuit ad eos, qui pręſentes aderant in Synodo, quos in hunc modũ alloquitur. De vobis antẽ laicis, tam qui in dignitatibus, quàm qui abſolutè verſamini, quid amplius dicam non habeo, q̃ quòd nullo modo vobis licet de Eccleſiaſticis cauſis ſermonẽ mouere: neq; penitus reſiſtere integritati Eccleſiæ, & vniuerſali Synodo aduerſari. Hæc enim inueſtigare & quęrere, Patriarcharum, Pontificum & Sacerdotũ eſt, qui regiminis officiũ ſortiti ſunt, qui ſanctificandi, qui ſoluendi & ligandi poteſtatem habent, qui Eccleſiaſticas & cæleſtes adepti ſunt claues, non noſtrum, qui paſci debemus, qui ſanctificari, qui ligari, vel à ligamento ſolui egemus. Quantæcunque enim religionis & ſapientiæ laicus exiſtat, vel etiamſi vniuerſa virtute interiùs polleat, donec laicus eſt, ouis vocari nõ deſinet. Ruſusque, quantumcunq; ſit Epiſcopus irreuerentia plenus, & nudus omni virtute, donec antiſtes eſt, & veritatis verbum re-

Baſilii Imper. oratio piiſsima

Etiã ſanctiſsimi laici indigenos plane paſtores reuereantur & timeãt magis quàm iudicent.

bum rectè prædicauerit, paſtoris nōis & dignitatis damna nō patietur. Quæ ergo ratio eſt in ordine ouiū cōſtitutis, paſtores verborum ſubtilitate diſcutiēdi, & ea quæ ſupra nos ſunt quærendi & ambigendi? Oportet ergo nos cū timore & fide ſyncera hos audire, & à facie eorum vereri, cùm ſint miniſtri Domini omnipotētis, & huius formā poſsideāt: & nihil amplius q̃ ea quæ noſtri ordinis ſunt, requirere. Nunc aūt vt videmus, adeò multos malitia in inſaniā accendit, vt obliuiſcētes proprij ordinis, & q̇ pedes ſint minimè cogitantes, legē ponere velint oculis. Oculos vocare Baſilius videtur Epiſcopos, quos Ambroſius oculorū in Eccleſia fungi ſcribit officio: de quibus etiā in octauo cōcilio Toletano legitur: Dū ſecundum carnis aſſumptæ myſterium, Eccleſiæ ſuæ fuerit dignatus caput exiſtere Chriſtus, meritò in membris eius intētio Epiſcoporum, officia peragere cernitur oculorum. Sic & Auguſtinus ſanctos Apoſtolos vocat oculos. Quantacunq; religione ſit & ſapientia laicus, etiamſi vniuerſa virtute polleat, fas tamen non eſſe cenſet Baſilius, illi de cauſis Eccleſiaſticis ſermonem mouere, quòd proprium hoc ſit Epiſcopi munus: etiamſi multò ſit is in virtute ſapientiaq; inferior. Idq; Gregorij, quem Theologum Græci vocant, ſententiam ſequutus, qui in oratiōe ſexta, qua ſe excuſat, q̇ ab Eccleſiaſtica functione tam diu abſtinuerit, ſic populū affatur: Vos oues nolite paſcere paſtores, neq; ſuper terminos eorum eleuemini: ſatis enim eſt vobis, ſi rectè paſcimini. Nolite iudicare iudices, nec legē feratis legiſlatoribus. Deus enim nequaq̄ Deus eſt ſeditionis & confuſionis, ſed ordinis & pacis. Nemo igitur caput ſit, q vix man' aut pes eſſe poſsit, ſiue membrū aliquod corporis honorabilius: ſed vnuſquiſq; fratres in eo ordine in quo vocatus eſt p̄maneat, licet etiā dignior exiſtat: in illoq; magis p̄ſentem amet claritatē, q̃ vt eā quam non accepit quærat. Nemo qui ſine periculo ſubeſſe poteſt, imperare deſideret: nec ſubiectiōis lex ſoluatur, qua tam terreſtria q̃ cœleſtia ſunt alligata. Vides q̃ fuerit hac de re, de qua nunc inter nos

Epiſcopi dicti oculi

Concil. Tol. ca. 4. De dignitate ſacerdotali c. 6.

Pſal. 87.

Greg. Nazanz. de officio laicorū erga paſtores.

agitur, Baſilij ſententia: in qua Gregorius quoq; Nazãzenus fuiſſe videtur, qui fas eſſe non putat, vt iudices iudicentur. Sed audi quid de hoc ipſo in hac Synodo decretum fuerit. Illud tanquam peroſum quiddam ab auribus noſtris repulimus, quod à quibuſdam imperitis dicitur, non poſſe Synodum abſque principali præſentia celebrari, cùm nuſquã ſacri canones cõuenire ſeculares principes in cõcilijs ſanxerint, ſed ſolos Antiſtites. Vnde nec interfuiſſe illos Synodis, exceptis cõcilijs vniuerſalibus, inueniemus. Neque enim fas eſt, ſeculares principes ſpectatores fieri eorũ, quę ſacerdotib° Dei nonnunquã eueniunt. Iã aũt diximus, quemadmodum Imperator ſubſcribere noluerit: ſubſcripſerunt autem primo loco legati, quos Adrianus Pontifex Romanus miſerat, hac forma: Ego Donatus Dei gratia Epiſcopus Oſtienſis Eccleſiæ, locum obtinens Domini mei Adriani Pontificis & vniuerſalis Papæ, oĩa quę ſuperiùs leguntur, huic ſanctę & vniuerſali Synodo pſidens: ad voluntatẽ eiuſdem eximij Pręſulis promulgaui, & manu propria ſubſcripſi. Qua forma & reliqui duo collegæ eius vſi ſunt. Ignatius verò hac: Ignati° miſericordia Dei Epiſcopus Cõſtantinopoleos nouę Romę, ſanctã hanc & vniuerſalẽ Synodũ ſuſcipiẽs, & omnibus quæ ab ea iudicata & ſcripta ſunt cõcordans & definiens, ſubſcripſi manu propria. Quã eandẽ formã in ſubſcribẽdo ſequuti ſunt Ioſeph vices agẽs patriarchę Alexandrini, Thomas Antiocheni, Elias Hieroſolymitani. Poſt quos tandẽ ſubſcripſerunt Imperatores hac forma: Baſilius, Conſtantinus & Leo perpetui Auguſti, in Chriſto Deo fideles principes Romanorum, & magni Imperatores, ſanctam hanc & vniuerſalem Synodum ſuſcipientes, & omnibus, quæ ab ipſa definita & ſcripta ſunt concordantes, ſubſcribimus manu propria. Ex eo videre licet, quòd Imperatores, vel quicunq; tandẽ alij non Epiſcopi, etiam in ſubſcriptionibus ſuis diligenter cauerũt, ne quid tanquam iudicantes in fidei, aut quacunque tãdem Eccleſiaſtica cauſa feciſſe viderentur.

Actio. 10. Non eſt principũ & ſecularium, ſe cauſis & Synodis Epiſcoporum immiſcere

Nota ſubſcriptionẽ Epiſcopi.

Atque

Atque hæ ſunt octo Synodi generales, quas enumerat Gratianus: neque enim plures ante ipſius tempora habitæ fuerunt. In ijs omnibus non reperies Brenti, quòd quiſquam Imperatorum aut principum, aut quorumcunque tandem laicorum in Eccleſiaſtica cauſa iudex eſſe voluerit, quòd Apoſtolicam hanc eſſe traditionem non ignoraret, vt ne laici ſe cauſis Eccleſiaſticis immiſcerent. Nam & in illo Hieroſolymitano Concilio nemo ſententiam dixit, præter Apoſtolos, quorum loca tenent Epiſcopi. Sic enim Lucas loquitur: Conuenerunt Apoſtoli & ſeniores (qui Græcè presbyteri vocantur) videre de verbo hoc. Mox inducit Petrum loquentem, quem rectè ſcribit Hieronymus principem in eo Concilio lati decreti fuiſſe. Poſt eius orationẽ tacuit (inquit) omnis multitudo, & audiebant Barnabam ac Paulum narrantes, quãta fecit Deus ſigna & prodigia in Gentibus p eos. Et poſtquam tacuerunt, reſpondit Iacobus, &c. Hi ſunt omnes, quos dixiſſe ſententiam ſcribit Lucas, Petrum primo loco, tum Barnabam, Paulum, Iacobum. Oĩs, inquit, reliqua multitudo tacuit. Quid his verbis eſſe poteſt euidẽtius? Hunc itaque morem Apoſtolorum ſequuta ſemper eſt in Concilijs Eccleſia Dei, vt illi ſoli ſententiã dicerent in cauſis Eccleſiaſticis, qui loca tenent Apoſtolorum, reliqua verò multitudo taceret. De Valentiniano Imperatore ſcribit Sozomenus, cùm per Epiſcopum Hypatianum verbis Epiſcoporum per Helleſpontum & Bythiniam agentium fuiſſet rogatus, vt Epiſcopis ad corrigendum dogma conuenire permitteret, ſic eum reſpondiſſe: Mihi qui ſum in ſorte plebis, fas nõ eſt talia curioſiùs perſcrutari: ſacerdotes quibus iſta curę ſunt, inter ſeipſos quocunque loco voluerint, conueniant. Hic eſt ille Valentinianus, qui nec intereſſe voluit, cùm Sixto pontifici quædam crimina fuiſſent obiecta, ſed ſurgens à Concilio, dedit in arbitrio Sixti Epiſcopi, vt iudicaret iudiciũ ſuũ. Simile quiddam à Carolo Magno factum fuiſſe dicitur, in cauſa Leonis tertij Pontificis.

Diſtin. 16. ca. Sancta. Nonũ exemplũ eſt in primo Concilio Apoſtolorum.

Act. 15.

Hier. in Epiſtola ad Auguſt.

Sozome. li. 6. cap. 7. Eccleſiaſticæ hiſtoriæ.

Valẽtiniani Imp. erga Epiſcopos reuerẽtia.

Vſq; eò aũt Imperatores Catholici iudiciũ in Eccleſiaſticis cauſis ſibi non arrogarùnt, vt ne hæretici quidẽ id facere voluerint. Vnus fuit Valentinianus iunior Imperator, qui Iuſtinæ matris impulſu, cùm puer adhuc eſſet propemodũ, ſibi de fide iudicium vſurpare conatus eſt. Sed quibus verbis eũ adortus fuerit Ambroſius, iam antè cõmemorauimus, pœnituitq; eum facti non multò pòſt, ac informatus fide & inſtitutis Catholici principis Theodoſij, tãto in Ambroſium affectu pòſt incubuit, vt quẽ anteà perſequebatur, eum diligeret: quẽ antè vt aduerſarium repellebat, eum vt parentẽ putaret, ſicut ipſe in quadã epiſtola ſcribit Ambroſius. Non diſſimile quiddã auſus fuit etiã Imperator ille, & re & nomine Baſiliſcus, qui circulares dedit literas, quibus Chalcedonenſe Concilium, & Leonis libellum per anathema damnauit. Quod tamen ipſum fecit, Epiſcoporum ſuorum, qui nõ pauci numero fuerunt congregati, ſententiam ſequutus, qui circularibus etiam literis eiuſmodi ſubſcripſerũt, vt magis exequutoris, quàm iudicis officio functus videri poſsit. Sed has tamen ipſas literas circulares non ita multò pòſt aboleri & eis contrarias ſcribi iuſsit, ſicut apud 1 Euagriũ, 2 Liberatũ, 3 Nicephorum ſcriptum reperimus. Ad eundem modum & Conſtantius, quo nihil in religione fuit inconſtantius, qui primus ex Imperatore Chriſtiano factus erat Arianus, quicquid egit contra Catholicos, non propria ſua, ſed Epiſcoporum autoritate, quos frequenter cõuocabat, faciebat, & quotannis ferè nouam fidem condi procurabat. Quamuis autẽ autoritate Synodi iam fuerat Athanaſius condemnatus, tamen vide Brenti, quantũ ille poſitum putabat in vno Pontifice Romano Liberio, quem partim vi & minis, partim etiam pollicitatione munerum, ſicut ipſe ſcribit Athanaſius, pertrahere conabatur, vt Athanaſij damnationi ſubſcriberet. Tam ardenti deſiderio nitebatur autoritate Epiſcopi æternæ vrbis firmari, quod iam impletum eſſe ſciebat: ſicut ab Ammiano quoq; Marcellino memoriæ proditum eſt. Intelligebat

Etiã hæretici Imp. nõ arrogarunt ſibi iudiciũ de religione.

Ambroſi' epiſt. 34.

1. li. 3. ca. 4. hiſtoriæ Eccleſia. 2. cap. 16. Breuiarij. 3. libr. 18. cap. 3.

Atha. in epiſtola ad ſolitariam vitam agentes. Ammi. li. 15.

Ægebat enim irrita fore omnia quæcunque acta ab alijs fuiſſent, niſi Romani Pontficis cōſenſus acceſsiſſet. Athanaſius aūt ferendum non eſſe putauit, vt quicquā ſibi iuris arrogaret Imperator in Synodis Epiſcoporū. qui ſic alicubi ſcribit: Qua fronte talē conuentum ſynodum appellare audent, cui Comes præſedit? Et in epiſtola ad ſolitariam vitam agentes: Obtendit, inquit, in ſpeciem Epiſcoporum iudicium, ſed interim facit quod illi volupe eſt. Si iſtud eſt iudiciū Epiſcoporum, quid commune cum eo habet Imperator? Sin contrà iſta minis Cæſaris conflantur, qd opus eſt hominibus titulo Epiſcopis? Quando à condito æuo auditū eſt, quòd iudicium Eccleſiæ autoritatem ſuam ab Imperatore accepit? aut quando vnquàm hoc pro iudicio agnitum eſt? Plurimæ anteà Synodi fuêre, multa iudicia Eccleſiæ habita ſunt: ſed neque Patres iſtiuſmodi res principi perſuadere conati ſunt, nec princeps ſe in rebus Eccleſiaſticis curioſum præbuit. Paulus Apoſtolus habebat amicos in Cæſaris familia, & per eos in literis ſalutabat Philippenſes, non tamen eos in iudicio ſocios aſſumpſit, &c. Et prope finem, dicit eum Antichriſti imaginem induiſſe. Quis enim videns eum, inquit, in decernendo principem ſe facere Epiſcoporum, & præſidere iudicijs Eccleſiaſticis, non meritò dicat, eum, illam ipſam abominationem deſolationis eſſe, quæ à Daniele prædicta eſt? Nam cùm circumamictus ſit Chriſtianiſmo, & in loca ſancta penetret, & inibi conſiſtens, deuaſtet Eccleſias, abrogans Canones, vi cogens vt ſua obtineant, quis vnquàm audebit dicere, hoc tempus Chriſtianis pacatum eſſe? Vides Brēti, quę fuerit Athanaſij ſententia de eo, ſi quis, nō dico ſatraparum aut ducum, ſed regum etiam & Imperatorum, principem ſe facere vellet Epiſcoporum. Et fecit tamen omnia Conſtantius, obtendens in ſpeciem, ſicut idem ſcribit Athanaſius, iudicium Epiſcoporū, quod ad ſe minimè pertinere ſciebat: quare ſequi non præire, exequi quod eſſet ab Epiſcopis decretū, non ipſe decernere videri volebat.

Atha. Apologetic. 2. Atha. principes omnino remouet à cognoſcēdis cauſis Eccleſiaſticis.

Quid

Ab exemplis tyrannorum, vt Hunerici & Theodorici.

Victor li. 2. perſequutionis Vãdalicæ.

Quid autem crudeliſsimus ille fidei catholicæ perſequutor Hunericus? cùm imperaſſet Eugenio Carthaginenſi Epiſcopo, vt pro diſputatione fidei conſtituta die vnà cum Epiſcopis ſuis veniret, conflictum cum ſuis, hoc eſt, Arianis Epiſcopis initurus: Eugenius verò reſpondiſſet: diſputationem legis cum adiutorio Dei ſe nullaten' declinare vel fugere: ſed ſine vniuerſitatis aſſenſu ſe non debere cauſas aſſumere eius fidei aſſerendę: num ipſe iudex in ea cauſa eſſe voluit? quamlibet ſęuus tyrannus, hoc ſibi tamen nõ vſurpauit. Sed cùm diceret Eugenius: Quis erit cognitor? quis examinator? Notarius regis reſpondit, Patriarcha Cyrillus. Similiter & alius quidam Rex Theodoricus, minùs quidem ille ſęuus, ſed Arianus tamen vltrò vocatus ad iudicium Eccleſiaſticum: in Synodali arbitrio eſſe dixit, in tanto negotio ſequenda præſcribere, nec aliquid ad ſe præter reuerentiam de negotijs Eccleſiaſticis pertinere. Quantò fuit modeſtior hic Arianus, quàm tu Lutheranus?

In 4. Synodo Romana ſub Symacho Papa.

Ab exẽplis Lutheranorum.

Vis autem etiam Lutheranorum ea de re ſententiam audire? Proferam: vt veſtris vos telis confodiam. Gloriantur ſe Lutheranos eſſe, qui ſunt Confeſsionis Auguſtanæ. Atqui diſertis verbis in ea ſcriptũ eſt: Secundum Euangelium, ſeu vt loquũtur, de iure diuino, nulla iurisdictio cõpetit Epiſcopis vt Epiſcopis, hoc eſt, ijs quibus eſt commiſſum miniſterium verbi & Sacramentorum, niſi remittere peccata, item cognoſcere doctrinam: & doctrinam ab Euangelio diſſentientẽ reijcere: & impios, quorũ nota eſt impietas, excludere à communione Eccleſiæ. Neque verò diſſentit ab hac ſententia ſuę confeſsionis Philippus in breui quodam ſcripto, quod de hac ipſa materia edidit. Nam ſicut antea meminimus, non permittit is principibus de doctrina iudicandi poteſtatem, verùm cuſtodes eos tantùm eſſe vult primæ & ſecundę legis tabulæ, quod ad externam diſciplinam attinet, hoc eſt, ſicut nos interpretamur: vt meminerint ſe non ſine cauſa gladium portare, prohibeant idololatriam & blaſphemias:

néue

néue ferant pro Dei verbo verbum ſuum hæreticos populo venditare, néue propter voculas aliquot è ſacris literis productas, & in prauum ſenſum detortas, quod ab ipſis profertur, adorari tanquàm Dei verbum patiantur. Quanta per Deum immortalem eſt vis veritatis, vt etiam per hoſtium veritatis iugula nonnunquam erumpat?

Vis autem Brenti, vt etiam Ethnicorum exemplo demonſtremus, fas non eſſe, quòd tu fas eſſe doces, vt ſecularis magiſtratus Eccleſiaſticis ſe cauſis immiſceat? Difficile quidem id eſſe videtur, ſed periculum tamen faciemus. Fuerat à Catholicis Epiſcopis propter hæreſim ex communione piorum eiectus & Epiſcopatu priuatus Paulus Samoſatenus, quo tempore imperij gubernacula tenebat Aurelianus Imperator Chriſtianæ fidei perſequutor. Paulus quoniam videbat Imperatorem eſſe Ethnicum, Epiſcoporum decretum contempſit, nec ab Eccleſiæ domo voluit abſtinere. Quid facerent Catholici? Confugerunt ad Imperatorem Ethnicum. Ille verò quamuis Ethnicus, non eſſe tamen ſui muneris intelligebat, vt inter Epiſcopos iudicaret. Sed conuenientiſsime decreuit, ſicut ſcribit Euſebius, vt illis ea domus adiudicaretur, quibus Epiſcopi Italiæ & Romæ in dogmate concordes ſcriberent. Ita Paulus per ſummam ignominiam Eccleſia pulſus eſt. Vides Brenti, quemadmodum nec Ethnicus Imperator licere ſibi putauit, vt Epiſcoporum ſe iudicem conſtitueret, verùm ad ſuos iudices eos remiſerit. Et quod non modò Catholici, verùm ne hæretici quidem quamlibet ſæui nonnulli tyranni, quin etiam ne graues quidem Chriſtianæ fidei perſequutores, Imperatores Ethnici fas eſſe ſibi putauerunt, vt inter Epiſcopos de cauſa fidei cognoſcerent: id tu Brenti fas eſſe contendis, nòn modò regibus aut principibus, verumetiam cuiuis de fece vulgi. Quæ eſt hæc animi tui impotentia? quod eſt iſtud tam ardens Apoſtolicæ ſedis & catholicorum epiſcoporum odium? vt & ſuperioris,

Ab exemplis Ethnicorum.

Euſeb. l. 7. cap. 30. Eccleſiaſticæ hiſtoriæ.

Concluditur aduerſus Brentium elegãter.

& huius ætatis noſtræ hæreticos, quin & ipſos Ethnicos peruerſitate ſuperare coneris, dummodò odio tuo pluſquam Vatiniano ſatisfacias?

Putat autem admirator ille tuus Vergerius, quod peruerſè doceretur à te, id ſe pientiſsimo regi & Domino meo probare poſſe? Errat Brenti, & quidē toto cælo, quod aiunt, errat. Neſcit fortaſsè, quàm ſanctis parētibus, auis, proauis, & paternis & maternis prognatus ſit, quamq́; ſemper abhorruerit, & nunc etiam abhorreat ab hoc veſtro Satanìſmo. Quę fuerit in chriſtiana, Catholica & Orthodoxa religione dom⁹ Iagelloniæ conſtantia, in ipſo operis huius initio paucis attigimus. Neque verò ſicut in aliis prǽclaris multis virtutibus, ſic & in hac, ſua laude caret inclyta domus Auſtriæ, cuius quanta fuerit ſemper, & nunc etiam ſit pietas, religio, ſanctimonia, manifeſtum eſt orbi Chriſtiano vniuerſo. Atqui ſic domus hæc cum Iagelonia coniuncta eſt, vt vna propemodum eſſe vtraque videatur. Nam ſicut pientiſsimus auus Sereniſsimi Regis mei Cazimirus Rex ante centum annos ex Auſtriæ familia, qua nulla eſt in orbe terrarum illuſtrior, Alberti Romanorum, Hungariæ, Bohemiæ regis & Archiducis Auſtriæ filiam Elizabetham, qua vix vllam vidit Polonia fœminam religione præſtantiorem, vxorem duxit: ſic & hic Sereniſsimus nepos eius excellentiſsimi illius, & vnius omnium religioſiſsimi Principis Ferdinandi Romanorū Hungariæ Bohemiæq́ue regis, & Archiducis itidē Auſtriæ filiam Catharinam ſibi matrimonio coniunctam habet, quę & ipſa pietate, religione, ſanctimonia, nulla ex parte proauia ſua Eliſabetha inferior eſſe videtur. Cùm igitur hoc inter ſe certamen tuendæ Catholicæ religionis vtraque familia ſuſceperit, nec altera alteri hac in parte concedere velle videatur, crede mihi Brenti, quòd ad extremum vſque vitæ ſuæ ſpiritum, DEO vires ſuppeditante, in eo quod cœpit perſtabit.

Laus domus Auſtriacæ.

Elizabetha & Catharina ex Auſtrię familia Reginæ Poloniæ.

Vis autem ex Auſtriaca domo recens exemplum tibi proferam?

feram? Non te clàm eſt proculdubio, quemadmodum Leo decimus Pontifex Romanus, Martinum Lutherum ante annos plus minus triginta ſex, errantem in viam reuocare conatus fuerit. Apud quem cùm nihil paternis adhortationibus profeciſſet, dc conſilio Patrum ampliſſimorum, & eorum qui ſacrarum literarum doctrina præſtabant, Martinum veſtrum Lutherum, hæreticum pronunciauit. Ac miſſo nuncio ad vnum omnium Chriſtianiſsimũ Imperatorem, vereque Catholicum regem Carolum, poſtulauit ab eo tanquam primario filio & aduocato, vt ſedis Apoſtolicæ ſententiam ſequutus, pœnas contra eum decerneret, quibus hæretici condemnari conſueuerunt, iuxta morẽ à priſcis Imperatoribus Chriſtianis & Orthodoxis obſeruari ſolitũ. Quid ad hęc pientiſsimus Imperator, auitæ religionis & puri verbi Dei propugnator acerrimus? Minimè grauatim ſe facturum oſtendit, quod à primario Eccleſię filio & aduocato factũ oportebat. Quoniam verò nonnulli vehemẽter inſtabant, vt priùs hominem ad ſe vocaret, quàm ad exequutionem decreti à ſancta ſede Apoſtolica lati proceſsiſſet, nec illis negare, nec aliquid quod perſonę ſuę nõ eſſet, admittere voluit. Quamobrem ne ſecùs aliquis factũ hoc illius interpretari poſſet, in ſuo proſcriptionis edicto, quod promulgari fecit, cauſam cur eum accerſiri voluerit, his verbis adſcripſit: Non vt nos, inquit, de negotio hoc iudicaremus aut cognoſceremus: cùm id proculdubio ad Romanum Pontificem & ſedem Apoſtolicam pertineat: neq; vt res ſacroſanctæ fidei noſtrę tandem poſt tot ſecula per nouas altercationes cum magno fidelium ſcandalo & perturbatione, ac infideliũ deriſione in controuerſiã vocari pateremur: ſed vt cum vulgi, & plurimorũ ita petentiũ ſatisfactione hominis animum percontantes, eum bonis monitionibus & ſuaſionibus ad rectam ſemitam, ſi fieri poſſet, reduceremus. Vides quemadmodum & hic non obſcurè tulerit, ſui non eſſe muneris, de doctrina religionis cognoſcere? Clariùs autem etiam

Exemplũ poſtremi Imperat.

Teſtimonium Imperatoris Caroli, nõ ſuum eſſe de Religione cognoſcere, ſed Pontif. & Synodi.

id oſtendit, cùm ei ante annos viginti ſeptem libellus Auguſtanæ confeſsionis oblatus, iudiciumq́ue fuiſſet illius requiſitum. Tum enim nulla circuitione vſus, reſpondit his, qui hoc à ſe poſtulauerunt: non velle ſe quicquam determinare, neque poſſe concludere de negocio religionis, verùm apud Pontificem Romanum pro officio ſuo diligenter ſe daturum operam de congregando Concilio generali. Agnoſcis, opinor, verba veſtræ cõfeſsionis Auguſtanæ. Sic ſibi religioſiſsimus hic Imperator nihil eorum vſurpare volebat, quæ ſui non eſſe muneris intelligebat.

Aliud exemplum Regis Poloniæ Sigiſmundi

Nunc audi non diuerſum de Iagelonia familia. Sanctus ille pater Sereniſsimi regis huius noſtri SIGISMVNDVS primus, qui ex qua Carolus Imperator paternum, ex eadem clariſsima Auſtriæ familia maternũ ſuũ genus duxit: ſanctus, inquam, ille Rex, qui ante annos non ita multos in Chriſto obdormiuit, cùm alijs heroicis virtutibus multis clarus, tum in tuenda fide Catholica conſtantia quadam & animi robore ſingulari præditus, pro qua mortem etiam oppetere paratus fuiſſe videbatur, cùm ab eo poſtularent itidẽ

Matt. 20.

nonnulli, (quibus rectè dici potuit: Neſcitis quid petatis) vt purum Euangelium in regno ſuo prædicari permitteret: reſpondit, officij ſui non eſſe, de puritate verbi cognoſcere, ad Epiſcoporum id munus pertinere, quorum quidem hac de re iudicio, ſe etiam ipſum libenter maieſtas eius ſubmitteret, eorumq́ue iuriſdictionem ſaluam in omnibus eſſe vellet. Num autem ab eo degenerauit Sereniſsimus hic filius eius, qui nunc habenas regni moderatur? Is verò nihil facit libentiùs, quàm vt ſanctis ſancti ſui parentis veſtigijs incedat, quem ſui nominis gloria totum terrarũ orbem impleuiſſe non ignórat. Itaque cùm anteà ſemel & iterum eadem illius quæ diui patris vox audita eſt, tum in proximis ſuperioribus comitijs Varſauienſibus, cùm itidem peterent nonnulli, quò de cauſa religionis cognoſceret, conſtanter admodũ recuſauit, quòd non eſſe ſui muneris diceret: ſibi ſatis

Exemplum Regis præſentis Poloniç, quã ſedulò curet is Religionem & obſeruet Epiſcopos

eſſe cum

eſſe cum prophanis cauſis negocij, nec eis omnibus dijudicandis vnum ſe ſufficere poſſe: Regem agere ſe, nón Pontificem velle. Has illius voces Chriſtiano, Catholico & Orthodoxo Rege dignas cùm præſentes in comitijs ádfuiſſemus, auribus ipſi noſtris audiuimus. Tantùm aũt is ab eo abfuit, vt de doctrina religionis cognoſcere vellet, ſuam vt etiã voluntatem omnibus declararet, quòd de ijs rebus tãtùm quæ propriè ad Comitia pertinerent, præcipuè verò de ratione regni defendendi deliberationem ſuſcipi cuperet: cùm tractatio de religione ad Synodos Epiſcoporum, non autem ad comitia ſpectet. Cùm autẽ omninò res poſtularet, vt aliqua fieret religionis mentio, ſic rem proponi fecit, vt diſertis verbis nolle ſe diceret, vt de conſtituenda religione, quę rectè pridẽ eſſet conſtituta: verùm vt de eo tantùm ſentẽtiæ dicerẽtur, quemadmodũ abſente ſe à regno prouideri poſſet, vt pax nihilominùs & tranquillitas in regno conſeruaretur. Et putat Vergerius, qui non ſemel iam ſuæ conſtantis voluntatis tot nobis tam illuſtres dedit ſignificationes, eum vel à Chriſtianiſsimi Imperatoris, vel ab eius quem tanquam alterum patrem colit & obſeruat, Sereniſsimi & excellentiſsimi Romanorum Regis: vel ab illius, quem iam æternis cælorum gaudijs eſſe potitum confidimus, ſancti ſui parẽtis inſtitutis diſceſſurum, aut ſuijpſius diſsimilem futurum: vt ſuæ oblitus, alienam perſonam induat: & quibus de rebus ſemel iã orbis Chriſtianus iudicauit vniuerſus, de ijs rectè an ſecùs iudicata ſint, cognoſcẽdi ſibi ius arroget? Priùs oporteret, vt ei ſubderet orbẽ vniuerſum, ac tum demũ hoc ei perſuadere conaretur. Quanquàm ſi feciſſet illud etiam, ne ſic quidem ſibi ſumeret Rex pientiſsimus, quod etiam eos Imperatores, ſub quorum poteſtate redactus fuit orbis vniuerſus, arrogare ſibi nunquam auſos fuiſſe, perſpectum habet. *Quæ Vergerij temeritas.*

Vide autem Sereniſsime Rex, quàm ineptum, quamq; ſit abſurdum, & ab omni ratione prorſus alienum, quod admirator Bentij poſtulat Vergerius. Fides de qua cõtrouertitur, *Ad Regem Poloniæ apoſtrophe.*

Fides de qua contéditur hodie, quõ Catholica cenſenda & vindicãda eſt.

non eſt huius aut illius nationis, multò minùs huius aut illius hominis: verùm dicitur & eſt Catholica, eſt omniũ. Omnium, inquam, gentium, regnorum, nationum: eſt orbis vniuerſi Chriſtiani. Et de eo quod omniũ eſt, quod eſt orbis totius Chriſtiani, vult Vergerius, vt vnus aliquis princeps aut rex (qui quotam illius partem obtinet?) ſibi iudicium vſurſurpet. Nunquid hunc hominem tu vel micam ſanæ mentis habere putas? Etiam communi ſenſu deſtitutus eſſe videtur. Fingamus autem, vt in regno tuo (quod pro ſua miſericordia procul Deus auertere dignetur) quocunq; tandem iudice ſeorſum aliquid ab orbe reliquo Chriſtiano de fide conſtituatur: cedo Brenti, cedo & tu Vergeri, quo nomine fidem hanc appellabimus? Polonámne, an Lithuanam, an Ruſſicam, an Pruſsicam? Certè Catholicam vocare non poterimus, ſi fuerit ab orbe reliquo Chriſtiano diuerſa. Quid igitur aliud reſtabit, quàm vt expungamus illum articulum noſtræ fidei, Credo ſanctam Catholicam Eccleſiam. Et illius loco dicámus: Credo Polonam, aut Lithuanam Eccleſiam: quæ ſancta dici non poterit, ſi fuerit à reliquo Chriſti corpore, ſancta Eccleſia Catholica ſeparata.

Epilogus ad Regem adhortatorius.

Aug. lib. 3. contra epiſtolã Parmeniani cap. 2.

Vidés ne iam Sereniſsime Rex, quàm ſint inepta, quàm abſurda, quàm cum ipſa ratione pugnantia, quę iſti perſuadere tibi conantur? Nulla ſunt eorum alia, quàm ſeperationis cõſilia, quæ vir ille ſanctus, prudens & doctus Aurelius Auguſtinus, pniciosa, ſacrilega, & impia vocat. Hęc vt amplectaris, vt ab orbe terrarum te diuidas, vt ſeorſum ab illo, ſeorſum ab Eccleſia Catholica, nouam tibi fidem condas, nouos ritus, nouas cæremonias inſtituas, vt maiores tuos ac noſtros etiam omnes, quin orbem Chriſtianum vniuerſum, aut cęcitatis, aut impietatis condemnes, quòd aut in clara luce ſcripturarum hallucinati ſint, aut ſi quid in ſcripturis fortè viderunt, apertè contra eas venire non dubitauerint: dicã vno verbo, vt ſchiſmaticus ſis & hæreticus, autores tibi ſunt ipſi ſchiſmatici & hæretici Brentius & Vergerius. Et horum

tu

tu peſtilentiſsimis vocibus aures tuas accommodabis? horum pernicioſis conſilijs locum dabis? Si rectè noui pietatẽ tuam, quam & in publicis comitijs omnibus, & in priuatis colloquijs mihi non ſemel teſtatam feciſti, non facies pientiſsime Rex, non facies. Quin iſtas peſtes tu haud aliter atq; viperam & baſiliſcum vitabis, neç eis in regno tuo receptũ dari patieris: cùm eorum ſcripta dictaq; non aliò, quàm & ad ſeditionem excitandam, & ad ſempiternum animarũ interitum ſpectent omnia. Etiam atque etiam tecum conſidera, quem iſtiuſmodi conſilia rerum ſtatum effecerunt in Germania, quem ante annos non ita multos in Anglia quoque, vt ne vetuſtiora proferam exempla. Alieno quàm tuo ipſius periculo diſce potiùs, quantam ſecum ea res malorum iliadem adferat, ſi qua gens à Chriſto, à quo ſemel vocata eſt in gratiam, in aliud Euangelium transferri ſe patiatur. Sed nolo pluribus, ne de conſtantia tua, deque animi tui robore dubitare videar. Nunc de eo quod proximè ſequitur capite, diſſerere incipiam

Libri Secundi FINIS.

LIBER TERTIVS DE AVTORITATE SACRAE SCRIPTVRAE, AVTORE STANISLAO HOSIO EPISCOpo Varmienſi.

Mos hæreticorũ, ad ſolas prouocare ſcripturas

DE quo capite ſermo nunc inſtituitur, in eo permultum eſſe poſitum facilè quiuis intelliget, qui vel Eccleſiaſticam hiſtoriam, vel acta Conciliorum, vel ſanctorum Patrum eos libros diligenter legerit, in quibus illis cum hæreticis certamen fuit. Semper enim hi ſic ad ſolas ſcripturas prouocabant, ſic ſolis illis innitebãtur, vt præter eas nihil recipiendũ eſſe cenſerent, nec vllas Patrũ interpretationes admitterent, ſed quẽ ipſi ſenſum attuliſſent, eum obtinere vellent. Horum igitur maiorum ſuorum veſtigijs incedunt etiam noſtri temporis hæretici. Quemadmodum illi, ſicut à Tertulliano dictũ eſt, de ſcripturis agebãt, de ſcripturis ſuadebant, ſcripturas obtendebant, & hac ſuâ audaciâ ſtatim quoſdam mouebant, in ipſo verò congreſſu firmos quidem fatigabant, infirmos capiebant, medios cum ſcrupulo dimittebant: ſic iſti quoque nunc faciunt ſcripturarum contortóres, ſanæque fidei & bonorum operum extortores.

De præſcriptionibus hæreticorum

Catholici cũ hæreticis non de ſcriptura, ſed ſenſu ſcripturæ contendunt.

Quos eo quidem nomine quòd ſcripturas adferunt, damnat nemo: ſed ꝙ ſicut Ariani, ſicut Macedoniani, ſicut Neſtoriani, ſicut Eutichiani, ſicut alij plerique omnes hæretici præter ſcripturas recipiendum eſſe putant nihil: quòd prauã earum interpretationem adferunt: quòd penes quam ſolam veræ ſcripturarum intelligentiæ lux eſt, Eccleſię ſenſum & conſenſum pro nihilo ducunt: hoc eſt, quamobrem eos damnandos cenſemus: hoc eſt, quamobrem eos hæreticos pronunciamus. E ſcripturis probare conabantur Iudæi, quòd Chriſtus ne Propheta quidem eſſet. Dicebant enim: Scrutare ſcripturas & vide, quia Propheta de Galilæa non ſurgit. E ſcriptu-

Ioan. 7.

ſcripturis ijdem eum eſſe morte dignum demonſtrare contendebant. Nos legem, aiunt, habemus, & ſecundum legem debet mori, quia filium Dei ſe fecit. Quis autem eos vnquã propterea reprehendendos eſſe duxit, quòd ſcripturas adducebant ? Nemo ſanus certè. Sed quòd eas non intellectas, quòd in prauum ſenſum detortas, quòd contra ſcripturarũ autorem Chriſtum producebant, hoc eſt quod eis meritò crimini datur. Ioan.19.

Quamobrem ne credat pius lector, inter Catholicos & hęreticos noſtri temporis, vllam eſſe de ſcripturis controuerſiam, aut eam à nobis tanquam Dei verbum ſumma cum reuerentia non recipi. Nulli ſunt, qui plus ei tribuendum putent quàm nos, qui per Dei gratiam & vocamur & ſumus Catholici. Sed quod pridem ab Hilario dictum eſt aduerſus eiuſdem generis homines, cuius eſt Brentius cum ſuis: De intelligentia hæreſis eſt, non de ſcriptura, ſenſus non ſermo fit crimen. Vnde autem Brentius ? vnde cæteri, qui fuerunt ex nobis, ſed non permanſerunt nobiſcum, ſcripturas habent? An non ab ijs ipſis, à quibus diſceſſerũt? A nobis, à nobis inquam, & à Patribus noſtris Catholicis. Poſſũnt ne vel iota vel apicem vnum proferre, qui fuerit à nobis, vel à Patribus noſtris in Scriptura mutatus ? qui ſicut à ſuis acceperũt Maioribus, ita viciſsim nobis ſuis poſteris integras eas & incorruptas tradiderunt, vt eas quales accepimus, ad noſtros quoque poſteros tranſmittamus. Res eſt euidentior, quàm vt demonſtrationis alicuius indigeat.

Catholici plus quã Hęretici ſcripturis tribuunt.

Libr. 2. de Trinitate.

I. Ioan. 2.

Hæretici à Catholicis ſcripturas mutuantur

Proferemus nihilominùs hac de re Brenti, Iſlebienſis idoli veſtri teſtimonium. Sic enim ille loquitur: Audio, inquit, & video rebaptizationem à quibuſdam vſurpari ex eo fundamento, vt in deſpectum Papæ faciant, tanquam hi qui nihil ab Antichriſto habere velint. Quemadmodum & Sacramentarij propterea merum panem & vinum credere volunt, in deſpectum Papæ, arbitrantes ſe hoc pacto rectè ſubuertere poſſe Papatum. Profectò friuolum eſt hoc fundamentum,

Luther. in epiſt. quadam ad duos plebanos de Anabaptiſmo.

ſupra quod nihil boni ædificaturi ſunt. Hoc enim pacto negare eos oporteret totam ſcripturam ſacram, & prædicandi officium: hoc enim totum à Papa nimirùm habemus, & nouam quoque ſcripturam ſacram nos facere oporteret. Sic & vetus teſtamentum nos dimittere oporteret, ne quid ab infidelibus haberemus Iudæis. Stultitia eſt hoc totum. Nam & Chriſtus in gente Iudaica inuenit Phariſæorum & Scribarũ abuſus, non tamen propterea totum reiecit, quod illi habuerunt, & docuerunt. Nos autem fatemur, ſub Papatu plurimum eſſe boni Chriſtiani, imò omne bonum Chriſtianum atque etiam illinc ad nos deueniſſe. Quippe fatemur in papatu veram eſſe ſcripturam ſacram, verum Baptiſmum, verũ Sacramentum altaris, veras claues ad remiſsionem peccatorum, verum prædicandi officium, verum Catechiſmum, vt ſunt oratio Dominica, decem præcepta, & articuli fidei: dico inſuper ſub papatu veram Chriſtianitatem, imò verum nucleum Chriſtianitatis eſſe. Agnoſcis verba dei veſtri Brentie? Quod autem pro cauſa noſtra teſtimonium luculentius adferri potuit, etiam ab eo qui ſuauiſsimè in nos effuſus eſſet, quàm quod allatum eſt ab hoc vno mortalium omniũ nobis infeſtiſsimo? Adeò per Prophetæ huius veſtri, ſicut per Balaam olim iugulum, vel inuito eo veritas erupit.

En Lutheri teſtimonium.

Num. 23

Quare non credat pius lector impio Brentio ſic ſuã cauſam proponenti, quaſi Petrus à Soto vir pius, Catholicus, & doctus ſecùs aliquid de maieſtate ſcripturarũ ſenſerit, quàm ſentire virum catholicum oporteret. Rhetorem agit Brentius, atque ita rem proponit, vt omni ratione ſummum odium & inuidiam viro pio & docto conflare queat. Sed nos arte Rhetorica ſepoſita, & confeſsionis Brentianæ verba, & quæ ex aduerſo ſcripſit Petrus à Soto, ponemus, ex quibus facilè Lector æquus iudicabit, quanta venerabili viro fiat iniuria ab eo viro, qui nihil aliud quàm ardens odio, odium in illum ſuum explere cupit.

Fraudulenta Brẽtii Rhetorica.

Sic habet Confeſsio Brentiana, quam ſub nomine ſui

Ducis

Ducis edidit: Sacram Scripturam vocamus eos canonicos libros veteris & noui Teſtamenti, de quorum autoritate nunquam in Eccleſia dubitatũ eſt. Sic habet ex aduerſo Catholica aſſertio: Scripturam ſacrã illam Catholica fides agnoſcit, quæ continet noui & veteris inſtrumenti libros, quos à Spiritu ſancto editos Eccleſia agnoſcit, & veneratur. Et quanquam inter hos illi primum locum teneant, de quibus nunquam dubitatum eſt, quósque ſemper omnes ſuſceperunt Eccleſiæ: nec tamen propterea quos non omnes ſuſceperunt, extra Canonem habere debent conſentientes Eccleſiæ filij, ſi eos poſteriori tempore conſtat ſuſceptos eſſe in Eccleſia vt Canonicos.

Confeſſio Vuittembergenſis.

Confeſſio Catholica

Iudicet hîc æquus Lector, vter de ſcriptura ſcribat reuerentiùs, is ne qui vel recipit, vel reiicit quoſuis libros Canonicos arbitratu ſuo, an is qui recipit omnes, quos à Spiritu ſancto editos Eccleſia recipit ac veneratur: qui non ſequitur hac in re Spiritum ſuum, quod faciunt inſipientes Prophetæ, ſed Eccleſiæ Spiritum ſequitur: & quos illa Canonicos eſſe quocunque tandem tempore iudicauit, eos pro Canonicis recipit. Nam etſi de nonnullis dubitatum fuit aliquando, num ideo dubitari perpetuò debet? Dubitauit etiam Thomas de CHRISTI reſurrectione, num in hac ſua dubitatione permanere nihilominùs debuit etiam, poſtquam ſuas illi cicatrices CHRISTVS oſtendit? Sed ſicut dubitatum eſt à Thoma, ne dubitaretur à nobis: ſic etiam de quibuſdam Canonicæ ſcripturæ libris dubitatum aliquando fuit, vt per eorum quorum intererat, præſertim verò Patrum in Concilio congregatorum ſententiam, dubitationi quandoque finis imponeretur. Ad hoc enim Concilia congregantur, vt quibus de rebus dubitatur, de ijs quid pro certo teneri debeat, decernatur.

Ezech. 13.

Ioan. 20.

Veterum dubitatio de ſcripturæ libris prodeſt poſteris.

Dubitatum fuit olim de libris veteris Teſtamenti Iudith, Tobiæ, Sapientia, Eccleſiaſtico, duobus etiam primis Macha-

De quibus libris Scripturę dubitatum.

Machabæorum, & Baruch. Noui verò, de Apocalypſi, epiſtola ad Hebræos, epiſtola Iacobi, ſecunda Petri, ſecunda & tertia Ioannis. Ac de libro Iudith Concilium Carthaginenſe ſub Aurelio Carthag. Epiſcopo, Innocentius primus, Gelaſius cum ſeptuaginta Epiſcopis, Concilium Florentinum ſub Eugenio quarto, pronunciauit quòd ſit Canonicus: itidem & de Tobiæ libro, & de Eccleſiaſtico, & Sapientia. Quod ad Machabæorum duos libros attinet, extant Canones Apoſtolorum, quorum autor fuiſſe putatur Clemens Petri ſucceſſor, in eorum extremo tres libri Machabæorum in Eccleſiaſtico Canone numerantur. Ab Innocentio primo duo tantùm, itidem à Carthaginenſi Cõcilio, prouinciali quidem, ſed quod à ſexta Synodo generali confirmatum eſt: vt iam illius decreta, pro Synodi generalis decretis habenda ſint. Similiter & à Florentino & à Tridentino concilio duo tantùm libri Machabæorum in canone recenſentur. De quibus ab Auguſtino ſcribitur, quòd Machabæorum libros non Iudæi, ſed Eccleſia pro Canonicis habet. Et alio loco, cùm de Rhaſia teſtimonium ex hiſtoria Machabæorum produxiſſet: Hanc, inquit, ſcripturam non habent Iudęi ſicut legem & Prophetas & Pſalmos, quibus Dominus teſtimonium perhibet tanquam teſtibus ſuis, dicens: Oportebat impleri omnia, quæ ſcripta ſunt in lege & Prophetis & Pſalmis de me: ſed recepta eſt ab Eccleſia. Itaq; non ſolus Auguſtinus ex hac hiſtoria teſtimonia producit, verùm & Irenęus & Tertullianus, & Origenes, & Cyprianus, & Chryſoſtomus, & alij, ita vt dubitare de ijs libris, num ſint Canonici, poſt factam ab Eccleſia determinationem ſit Iudęum eſſe, non Chriſtianum. Nam non recipiunt Iudæi, recipiunt iam à mille ducentis annis Chriſtiani. Eadem eſt ratio (ne longũ faciamus) de libris noui teſtamenti. Nam etſi fuit aliquando de nonnullis dubitatum, tamen ex quo tempore totius Eccleſiæ conſenſu recepti ſemel, & inter canonicos numerati ſunt, dubitari amplius deinceps non debet.

Cano. 47. Epiſt. 3. ad Exuperiũ cap. 3.

Lib. 11. Machabæorũ Canonici.

Lib. 18. de Ciui. Dei, cap. 26. Cõtra Gaudẽtij epiſt. li. 2. ca. 23.

Pro-

Proſequitur in ſua confeſsione Brentius: malumus enim verba confeſsionis ipſius adferre, quàm quæ ſcripſit in hoc libello, cuius magna pars non aliunde conſtat quàm è ſannis, dicterijs, conuitijs: in quo ſic etiam ludit ſcripturis, ſic eas tractat iocula riter, vt verè de illo dici poſsit, quod venerabili viro Petro à Soto falsò impingit, eum haud aliter ſcrituris, q̃ Aeſopi fabulis vti. Deinde verò confuſe tractat omnia, ſubinde eadem repetēs, vt ſcopas (quod eſt in prouerbio) diſſolutas agnoſcere liceat. Sic igitur loquitur in ſua Confeſſione Brentius: Hanc ſcripturam credimus, & confitemur eſſe oraculum Spiritus ſancti, cæleſtibus oraculis ita confirmatum, vt ſi angelus de cælo aliud prædicauerit, anathema ſit. Quare deteſtamur omnem doctrinam, cultum & religionē pugnantem cum hac ſcriptura. Ex aduerſo verò Petrus à Soto ſic: Hanc ſacram ſcripturam non dubitamus Spiritus ſancti eſſe reuelationem: ſic Eccleſiam omneſque ad plenā ſibi adhibendam fidem obligantem, vt non dubium ſit, omnem doctrinam illi contrariam reijciendam eſſe. Hic nihil videtur eſſe controuerſię. Nam & Catholici deteſtantur omnem doctrinam, cultum, & religionem pugnantem cum ſcriptura: niſi quòd Brentius & cæteri qui ſegregauerunt ſemetipſos, iudicant nōnunquam pugnare cum ſcriptura quæ non pugnant.

Brentius quantū ſibi permittat in ſcripturis, & q̃ confuſus.

Pergit Brentius: Sed quod nonnulli ſentiunt, in hac ſcriptura non contineri omnem doctrinam, nobis ad veram & perpetuam ſalutem cognitu neceſſariam, & ius interpretandæ huius ſcripturæ in poteſtate ſummorum Pontificum ita ſitum eſſe, vt quod hi pro ſuo arbitrio pronunciant, amplectēdum ſit pro ſententia Spiritus ſancti, videtur faciliùs poſſe dici, quàm probari. Petrus ex aduerſo: Hanc ſcripturam agnoſcit vera fides admirabili Spiritus ſancti cōſilio ſcriptā, vt maximè ſaluti hominum conueniebat. Quare multa in ea & difficilia, & obſcura: partim hoc ipſum intendente Spiritu ſancto ad exercendos pios, & repellendos impios, partim

Hæretici iudicāt cū ſcriptura pugnare, quod non pugnat.

 per-

permittente malitia hominum, conſtat inueniri. Quò fit, vt ad vnitatem fidei tenendam, neceſſe ſit eſſe in Eccleſia ius & poteſtatem certam & conſtantem ad interpretanda hæc dubia: & hæc apud ſummos eius gubernatores: non vt quiſque pro arbitrio ſuo id faciat, ſed pro ipſius Spiritus ſancti ſenſu. Ea quoque Spiritus ſancti diſpenſatione mirabili, ita in hac ſcriptura iacta ſunt fundamenta omnium, quæ ad ſalutem ſunt neceſſaria, vt tamen multa extra eam credenda tradita ſint Eccleſiæ.

In his Petri verbis tria ſunt, quæ offendunt Brentium: Primùm, quòd dixerit, in ſcriptura difficilia & obſcura eſſe multa. Secūdò, quòd extra eam credenda pleraq; tradita ſint Eccleſiæ. Tertiò, quòd ius interpretandi dubia voluit apud ſummos eius gubernatores eſſe. Nugantur, inquit, ſcripturam eſſe obſcuram, ideoq; indigere interpretatione: Interpretationem autem eſſe penes Eccleſiam. Negari quidē non poteſt, quin aliquoties nonnulla in ſacra Scriptura obſcuritas imperitis occurrat, propter phraſim eius linguæ, qua Scriptores vſi ſunt. Atqui Brenti, phraſis eius linguæ fuit cognita legentibus epiſtolas Pauli, Petro ſuperſtite. Dicit ille nihilominùs, quòd in illis quędam ſunt intellectu difficilia, quæ indocti & inſtabiles deprauant, ſicut & cæteras Scripturas, ad ſuam ipſorum perditionem. Nec negari, inquit Brentius, poteſt, quod & res ipſa teſtificatur, quòd impijs & incredulis Scriptura ſit maxima ex parte obſcura. Si adhuc, inquit Paulus, velatum eſt Euangelium noſtrum: videlicet quod Apoſtoli prædicarūt, & mox literis mandatum eſt: in ijs qui pereunt, velatū eſt, in quibus Deus huius ſeculi excęcauit ſenſus incredulorū, ne luceſceret illis lumē Euangelij. Et Ioannes: Lux in tenebris lucet, & tenebræ eam nō apprehenderunt. Sed pijs credentibus in chriſtū, atq; Spiritu chriſti donatis præcipua capita chriſtianę doctrinæ ita nota & manifeſta ſunt, vt audeāt etiā de ijs cum Satana ipſo certamen inire.

De ſcripturæ obſcuritate & difficultate

2. Pet. 3.

2. Cor. 4.

Ioan. 1

Eſt ita, quòd impijs & incredulis opertum eſt Euangelium,

ſium, cùm non ſine cauſa dictum ſit à Propheta: Credite, & intelligetis. Verùm nõ ſolis impijs & incredulis. Cur enim alioqui tantum operæ poneretur à fidelibus in aſſequenda Scripturarum intelligentia? Inter fideles nõ poſtremus erat Hieronymus, & linguis omnibus inſtructus, & doctrina nõ vulgari præditus, ſæpè tamen hærebat, ſępè ſudabat in explanandis Prophetis. Idem accidebat Aug. quoq; non rarò, pręcipuè cùm locum illũ explicaret de peccato in Spiritum ſanctum: & cùm alia multa ſcripturæ loca enarraret, in quibus ipſe ſibi perſæpè non ſatisfaciebat. Et certè fatetur ipſe, ꝙ pleraq; ſint in Scripturis obſcura: ꝙ ita diuinitùs etiã prouiſum eſſe ſcribit ad edomandã labore ſuperbiam, & intellectum à faſtidio reuocandũ: cui facilè inueſtigata plerumq; vileſcũt. Sed & Hieronymus: Omnis, inquit, prophetia in obſcuritate continet veritatem, vt diſcipuli intrinſecùs audiant, vulgus ignobile & foris poſitum, neſciat quid dicatur: Quid autem opus eſt Doctorũ teſtimonijs? Clamat hoc etiã res ipſa. Vnde enim tot & tam variæ interpretationes trium tantum verborum, Hoc eſt corpus meum, ſi nihil eſt in Scripturis obſcuritatis? de quibus ipſi etiam inter ſe Sacramentarij non cõſentiunt. Quare nihil eſt Brenti, quòd cum Satana de doctrinę Chriſtianæ pręcipuis capitibus certamen inire velis. Tentauit hoc Magiſter quoq; tuus Martinus Lutherus de non poſtremo Chriſtianæ doctrinæ capite, de Miſſæ ſacrificio: volebat cum Satana de eo certamen inire: verùm turpiter victus manus dedit. Abſit igitur, vt ingenij ſui fiducia fretus quiſquam, cũ eo diſputare animum inducat. Eſt enim is in Scripturis exercitatiſsimus, neq; ſine cauſa Dæmon à Græcis appellatur: qui ſi charitatem, quæ non inflat, ſcientię coniunctam habere poſſet, minùs multos in errorem induceret: ſed cùm alia omnia habere poſsit, ſola eſt, quæ non inflat, charitas, quam nec ipſe, nec membra eius habere poſſunt.

Eſai. 7.
Non ſolũ infidelib' ſed fidelibus etiam obſcura Scriptura
Libr. 2. de doct. Chriſtiana c. 6.
In Ezech. cap. 45.
Mat. 26.
Exemplũ Lutheri.

Quærit Brentius, quomodo peccatum, quomodo mortem, quomodo horrores inferni, adeoque Satanam ipſum vincerent,

Quomodo vincatur Satan cum ſuis copiis

vincerent,ſi ignotum, ſi obſcurum eis eſſet verbum Domini, quod firma fide apprehendere, & quo tanquàm gladio aduerſus ſpirituales aſtutias in cæleſtibus vti debent? Non ſemper Brenti ſcientia,vel intelligentia Scripturarum pecca tum,mortem,horrores inferni, deniq; Satanam ipſum vincere licet.Firma fides ea demùm eſt,qua victoria ſemper con tingit:quam ſolidiorem nonnunquam reperire licet in ijs, qui minorem habent Scripturarum intelligentiam. Qui cũ ſe nihil aliud ſcire iudicent, quàm Ieſum Chriſtum & hunc crucifixum, in illo ſolo fiduciam ſuam omnem collocatam habentes,articulum hunc toto corde profitentur:Credo ſan ctam Eccleſiam catholicã. Nõ ſcripturas,in quibus pij mul ti non multum exercitati ſunt,ſed vnicum hunc articulum opponunt Satanæ,quoties ille cum eis certamen inire cupit: eo pręcipuè tempore,quo grauis eſt cum morte lucta, quod non ſine cauſa Græci vocauerunt agonem.Nihil eſt periculoſius,quàm velle tum de Scripturis cum Satana cõtendere, quas meliùs ille callet,ac dilucidiùs & veriſimiliùs explicare nouit,quàm quiſquam mortalium,ſingulari ſancti Spiritus auxilio non adiutus,quàmlibet fuerit in ſcripturis exercitatus.Præclarè ſcriptum eſt à Tertulliano:Fides tua te ſaluum fecit,non exercitatio ſcripturarum.Scimus quemadmodum certamen hoc ſucceſſerit magiſtro veſtro Martino Luthero, qui cùm de Scripturis cum Satana contenderet, ſic ſe ab illo ſuperatum eſſe confitetur, vt argumentorum illius vi compulſus,&ſacerdotium & ſacrificium vllum eſſe negaret.Neque dubium eſt,quin eum vt Chriſtum quoque negaret,facilè fuiſſet adducturus:verùm cauſæ ſuæ nondum id expedire videbat.Priùs per Lutherum animos hominum pręparari neceſſarium eſſe duxit ſacerdotij & ſacrificij ſimul abroga tione:quò ſic per gradus quoſdam eò tandem perueniretur, vt eſſe Deus quoq; Chriſtus negaretur. Has itaque partes, Lutheri diſcipulo campano & Serueto reſeruauit. Nam ſi per Lutherum omnia ſua myſteria ſimul Satanas reuelaſſet, plus

Qua fide Satan deuincatur.

De pręſcriptionibus aduerſus hęreticos.

Luther' à Satana victũ ſe fatetur.

plus adeò cauſæ ſuæ detrimenti attuliſſet. Quis enim nondũ ſatis Lutheri dogmatibus inſtructus, aures ſuas Satanæ prębere voluiſſet, ſi tam apertè rem ageret, vt Chriſtum verum Deum eſſe, Deiq; filium negaret? Quamobrem nihil eſt, quod maiore cum periculo ſit coniunctum, quàm ſi quis de Scripturis cum Satana certamen inire velit: præcipuè quo tempore grauis agon inſtat, cùm anima venit à corpore ſeparanda: tum verò tutiſsimum fuerit exemplum ſequi Carbonarij cuiuſdam: ex quo cùm animi cauſa vir quidam doctus quæſiuiſſet, quid crederet, ſymbolum recitauit. Cùm interrogaret ille, quid prætereà crederet, reſpondit: Quod Eccleſia credit Catholica. Ille verò: Quid credit Eccleſia? Quod ego, inquit, credo. Cumque ſubinde ille quæreret, circulo hoc vſus Carbonarius, nihil aliud reſpondit, quàm ſe credere, quod Eccleſia credit, Eccleſiam credere, quod ipſe crederet: nec aliud ab illo quicquam elicere potuit. Fertur autem eueniſſe poſteà, vt vir ille doctus, & ſacrarum literarum peritus in grauem morbum incideret, deque vita ſua periclitaretur: Orſus eſt cum eo quoque tum Satanas diſputare: quidque crederet, ex eo quærere. Cumque nimis vrgeret Satanas, neque ſe miſer ille ſatis explicare poſſet, venit ei in mentem Carbonarij, nec alia fuit eius vox audita præter hanc, Vt Carbonarius. Qui verò aſsidebant, eũ propter morbi vim errore mentis affici putabant: poſteaquàm verò fuit ex morbo confirmatus, interrogabant eum, quid ſibi voluerit, cùm toties clamaret, Vt Carbonarius? Ille rem omnem explicat ordine, quemadmodum in illa ſua cum Diabolo diſputatione, ſicut olim audiuerat ex Carbonario quodam, non alio ſibi confugiendum eſſe duxerit, quàm ad fidem Eccleſiæ Catholicæ, tanquam ad aſylum vnum omnium tutiſsimum: quodque plus in ea pręſidij tum inuenerit, quàm in omni ſcripturarum exercitatione, quas tota vita ſua meditatus erat diligenter. Acceptum ſe ferre diuinæ miſericordiæ, quòd in ſimplicẽ illum carbonarium inciderit: cuius niſi ſibi ſuccurriſſet exemplũ,

Exemplũ fidelis Carbonarii imitandũ.

ingens fuerit periculum & diſcrimen aditurus. Siue autem vera ſit hæc hiſtoria, ſiue ſe res aliter habeat, certum tamen illud eſt & indubitatum, quòd cùm omnibus ex æquo fides ad ſalutem ſit neceſſaria, nulli citiùs & grauiùs offendunt, quàm qui cùm abundent ingenio, plus alijs in ſcripturis videre ſe perſuaſum habent, niſi captiuent intellectum ſuũ in obſequium Chriſti & corporis eius Eccleſiæ. Quam qui credit, qui ſe totum illi permittit, illam audit, illam ſecundũ Deum ipſum veretur, etiamſi propter intelligentiæ ſuæ tarditatem pleraque non aſſequatur, tutiſsimũ tamen illum facit, non intelligendi viuacitas, verùm credendi ſimplicitas. Verè enim dixit ille, quòd pietas diuina non attendit, quanta cognitione credatur, ſed magis, quanta deuotione quod creditur, diligatur. Et alius quidam: In die, inquit, examinis nouiſsimi non interrogabimur, quantum fuerit intellectus noſter acutus & eruditus, ſed qualis fuerit affectus noſter ad Dominum Deum noſtrum: hoc eſt, quàm ſimplex, quàm rectus, quàm pius, humilis & deuotus, quàm ſpontaneus & fidelis in Dei ſeruitio.

2. Cor. 10. Eccleſiæ credendũ. Hugo de S. Victore, li. 1. part. 10. cap. 6. de Sacramentis. Gerſon in libello: An Monachus pro ſtudio poſsit negligere diuina, Cõſideratione 9.

Pergit Brentius: Hoc autem verbum Domini habet ſua clara, aperta, dilucida, & perſpicua teſtimonia in ſacra Scriptura. Teſtimonia hæc excutiẽtur ſuo loco. Imò, inquit, vniuerſa Scriptura in hoc data eſt diuinitùs, vt quæ ſunt ſaluti noſtræ neceſſaria, ex ea cognoſcamus. Hoc verum eſſe libenter concedimus: verùm & hoc non minùs verũ eſt, quòd etiamſi Scripturas omnes non adamuſsim aliquis intelligat, ſalutem nihilominùs conſequi poſsit. Non enim intelligẽdi viuacitas, verùm credendi ſimplicitas nos tutos & ſaluos facit. Quid enim, inquit Brentius, prodeſſet, ſi nobis talis Scriptura, qualis eſt Timæus Platonis, obtruderetur? Iam ex Auguſtino docuimus, quòd nonnihil obſcuritatis in ſacris voluminibus propterea Deus reſidere voluit, quòd expedire iudicaret, cæleſtis philoſophiæ myſteria ſic velari impijs, porcorum exemplo conculcaturis margaritas, vt pijs tamẽ ac do-

Non intelligendi viuacitas, ſed credẽdi ſimplicitas ſaluum facit.

Cur obſcura ſcriptura.

ac docilibus pateret aditus. Simul quòd id excitandæ quoque mentis humanæ ſocordiæ conduceret. Nam quod in promptu eſt, negligimus, iuxta Græcorum prouerbium: In foribus hydriam: ad recondita ſemotaque ſumus auidiores. Et vt magis illa iuuant, quæ pluris emũtur: ita chariora ſunt nobis, quæ cum labore ſumus aſſequuti, quàm quæ vltrò obtigerunt.

Quòd ſi alicubi, inquit Brentius, obſcura videtur, extant alia eiuſdem ſcripturæ loca, quibus obſcuriora illuſtrantur, vt verbum quod Dominus nobis cognoſcendum propoſuit, non ſit ſupra nos, neque procul poſitum, vt verbis Moſis vtar, nec in cælo, multò minùs in Roma ſitum, vt poſsis dicere: Quis noſtrûm poſsit in cælũ aſcendere, vt deferat illud ad nos, vt audiamus atq; opere cõpleamus? Neque trãs mare aut vltra montana Antiochiæ aut Romæ poſitum, vt cauſeris & dicas: Quis è nobis poterit transfretare mare, aut montes ſuperare, & illud ad nos vſque deferre, vt poſsimus audire & facere, quod præceptum eſt? Sed iuxta nos eſt ſermo, in ore noſtro, & in corde noſtro, vt faciamus illũ. Hic enim ſermo tam perſpicuè nobis in ſcriptura propoſitus eſt, vt de eo & loqui ore, & cogitare corde poſsinus. Atqui Brenti quod profers ex Deuteronomio teſtimoniũ, id ſancti Doctores de ea, quam vos negatis procliuitate ſeruandorum Dei præceptorum interpretantur, non recentiores magis quàm illi priſci, Philo in libello de victimas offerentibus, Tertullianus, Origines, Antonius apud Athanaſium, Ambroſius & alij. Quin & Paulus in hunc ſenſum citare videtur hoc ex Moſe teſtimonium, quòd omnem ille populo velit excuſationem ademptam, ſi quod præceptum eſt, ſeruare negligat: quandoquidem ſic eſt exhibitum, vt ſit in promptu, nec illud è longinquo petere ſit neceſſe. Quod nõ modò Chryſoſtomus & Theophilactus in hunc ſenſum à Paulo productũ eſſe volunt: verùm & ipſe Pauli verborum contextus id indicare videtur.

De loco Deute. 30. & Ro. 10.

Lib. 4 contra Marcionẽ. Lib. 10. in epiſtol. ad Romanos. In epiſt. ad Rom. c. 12.

Sed demus tibi Brenti, veram eſſe quam vos profertis interpretationem, quòd verbum quod Dominus nobis cognoſcendum propoſuit, nō ſit ſupra nos, neque procul poſitum, nec in cælo, multò minùs in Roma ſitum, vt nihil neceſſe ſit montes ſuperare: certè, ſi non eſt Romæ ſitū, nec in oppido Vuirtembergenſi, nec in ducatu Vuirtembergenſi poſitum eſt. Si itaque tam propè eſt vnicuiq; mortaliū, vbicunq; locorum degat, verbum hoc, quî fit quòd qui vel Theologiæ Doctores Vuittembergæ, vel artium fiunt Magiſtri, conceptis verbis iurare coguntur, quòd nihil in doctrina religionis de rebus dubijs conſtituere velint, niſi reprius ad Seniores Confeſsionis Auguſtanæ, quos Vuittembergæ degere certum eſt, relata? Quorſum autem attinet etiam à longinquis & remotis locis de quopiā Chriſtianæ doctrinæ loco Vuittembergā referre, ſi nihil in Scriptura difficile, nihil eſt obſcurum? Si tam propè eſt vnicuiq; verbum Domini, ſi tam clarum eſt & dilucidum omnibus? Nō ignoras Brenti, quanta fuerit alicubi de iuſtificationis articulo diſceptatio, quem vos pręcipuū Chriſtianę doctrinæ locum eſſe, quem ſummam Euangelij continere vultis. Certè ſummam Euāgelij claram & perſpicuam eſſe oportet, cùm nuſquàm periculoſiùs erretur, quàm in ſumma Euangelij. Atqui hæc veſtris etiam, quos tu pios eſſe vis Brenti, tam eſt obſcura, vt viginti de ea diuerſas ſententias maxima ex parte veſtrorum, protulerit Oſiander, quas cùm reieciſſet omnes, ſuam tandē ab omnibus illis diſcrepantē attulit, & eam obtinere voluit: deque verbo Domini, quod vos tam expeditū, tam vnicuiq; propinquum eſſe vultis, admirabilis quædam exorta fuit altercatio, dum Oſiandrina factio quod ipſa diceret, Merliniana contrà quod ipſa ſentiret, id eſſe verbū Dei contenderet. Quis eſt autem, qui ſatis admirari queat, cùm tam clarā eſſe Scripturam lucē velitis, cùm nihil in eis obſcuritatis ineſſe, cùm earum intelligentiā obuiam omnibus eſſe tam aſſeueranter dicatis, vnde de præcipuo Chriſtianæ doctrinæ loco

Seipſum & ſectam ſuam conficit Brentius.

Iuramentum Vuittembergæ magiſtrorum.

Viginti ſententiæ de iuſtificatione variātes.

Oſiander à Vvittembergenſibus damnatus, à Brentio non improbatus.

nata ſit iſta tanta contentio? Sed magis etiam hoc mirum eſt: poſteaquàm re ipſa comprobatum eſt, nõ eſſe tam propè verbum Domini, quàm vos vultis, vt neceſſe fuerit de eius ſenſu cognoſcendo longiùs mittere: miſſum eſt longiùs ad eam, quæ Roma veſtra eſt, Vvittembergam: ibi condemnata eſt Oſiandri ſententia. Erant, qui non acquieſcerent in decreto Vvittembergæ lato. Mittendum cenſuerunt adhuc longiùs: appellatum eſt ad te Brenti. Tibi verò fuit religio, ſentẽtiam Oſiandri condemnare, quin eam approbare viſus es. Cedo Brenti, ſi nihil eſt in Scripturis obſcuritatis, cur de præcipuo Chriſtianæ doctrinæ loco hoc, deq́ue ſumma totius Euangelij ſic ambigitur? Si tam propè eſt verbũ Domini, quàm vos vultis, cur illius explicandi cauſa tam longè mittitur? Si tam eſt apertum, tam clarum, tam perſpicuum, qui fit, vt aliud de eo Philippo, aliud tibi videatur? nec inter vos qui Proceres eſtis & Anteſignani Lutheranæ factionis, de ſumma Euangelij adhuc conueniat? quam obſcuriorem etiam effecit hoc veſtrum diſsidium, quàm viſa fuerit anteà. Diſsenſiones inteſtinæ Lutheranorum.

Quòd ſi iuxta receptum à maioribus noſtris morem iam inde à mille quingentis annis, quem non tantùm à Catholicis & Orthodoxis, verùm ab ipſis etiam Hæreticis perſæpè legimus fuiſſe obſeruatum, de hac quæſtione fuiſſet ad ſedem Apoſtolicam relatum, ſicut Apoſtolos ipſos iuſsione Saluatoris ſtatuiſſe narrat Anacletus, vt maiores & difficiliores quæſtiones ad eam deferrentur: ſi hoc inquam ita factum fuiſſet, & quàm ſemper habuit à Petri Pontificatu ad hæc vſq; noſtra tempora ſedes iſta autoritatem, eam apud vos quoq; retinuiſſet, vel adhuc quoque retineret: iam pridẽ dirempta lis hæc, & quorum fluctuant conſcientiæ, iam pridẽ in viam eſſent reducti, animique tranquillitatem cõſequuti. Sed vos ad eas, quæ heri (quod aiunt) & nudiuſtertius natæ ſunt Eccleſias de cauſis eiuſmodi referri mauultis, quàm ad illam, cuius ſolius proprium ſemper fuit de controuerſia religiõis iudicium, ex quo tempore in eum, qui iam venit, Chriſtum Breuis & legitima ratio de fide quæſtiones dirimendi. Anacletus epiſt. 1.

credi cœptum eſt. Inde tot ſectæ, inde tot hæreſes natæ ſunt, inde Sataniſmus hic exortus eſt, quem in huius libelli initio recenſuimus.

Profert & alias ſcripturas Brentius: Hoc illud eſt, inquit, quod Eſaias de filijs veræ Eccleſiæ ait: Dabo vniuerſos filios tuos doctos à Domino. Et Hieremias: Dabo legem meam in viſceribus eorum, & in corde eorum ſcribam eam, & ero eis in Deum, & ipſi erunt mihi in populum. Et non docebit vltrà vnuſquiſque proximum ſuum, & vir fratrem ſuum, dicens: Cognoſce Dominum. Omnes enim cognoſcent me, à minimo vſque ad maximum, ait Dominus. Hoc dicto non extenuat, non reijcit Propheta ſacram Scripturam, ſed potiùs commendat eam, & docet, quòd Dominus daturus ſit populo ſuo Spiritum ſanctum, vt Scripturam rectè intelligat, & ex ea Dominũ verè cognoſcant. Aperuit, inquit Lucas, illorum mentem, vt intelligerent Scripturas. Rectè tu quidẽ non extenuari, neq; reijci Scripturas dicis per hæc Eſaiæ & Hieremiæ verba, quæ produxiſti. Sed quid, ſi ſecùs ea Suenckfeld. interpretetur cũ ſuis cęleſtibus Prophetis, qui per ea volũt externũ verbi miniſteriũ abrogatũ: quo certè nihil opus eſt, ſi tã apertę, tã faciles, tam omnibus obuię ſunt ſcripturę, q̃ vos vultis. Fruſtra ergo dedit Deus, quoſdam quidẽ Apoſtolos, quoſdã autẽ Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios autem Paſtores & Doctores, ſi omnes à Deo docti ſunt, ſi nõ debet vltrà docere vir proximum ſuum, ſi non habemus neceſſe, vt aliquis doceat nos, ſed vnctio Spiritus ſancti docet nos de omnibus. Sed & te Brenti fruſtrà Princeps tuus alit, cùm ipſe doctus à Deo, te Doctore non egeat. Nec omninò vanum eſt, quod Suenckfeldius docere dicitur, Deũ non vti medijs ad iuſtificationẽ hominis, non per inſtrumenta ſalutem noſtram operari, Spiritum ſanctum ſine medijs docere. Ex tali doctrina veſtra prodijt ille nobis: ex tali doctrina prodierunt cæleſtes quoque Prophetæ. Vera ſunt autẽ, quæ per Eſaiam & Hieremiam dixit Dominus, ſed ea partim iam ſunt

[Margin notes: De locis Eſai. 54. & Hiere. 31. — Cap. 24 — Suenckfel. — 1. Ioan. 2.]

ſunt in Apoſtolis impleta, quo tempore Spiritu ſancto repleti, cœperunt loqui varijs linguis, partim in illa cęleſti Hieruſalem implebuntur, vbi quaſi mercedis loco promittitur nobis ipſius Dei beatiſsima contemplatio. Tunc enim fiet, quod dicit Apoſtolus: Siue prophetiæ euacuabuntur, ſiue linguæ ceſſabūt, ſiue ſcientia euacuabitur: illa ſcilicet paruulorum ſcientia, in qua hîc viuitur, qua ex parte per ſpeculum Deus in ænigmate videtur: propter hanc enim neceſſaria eſt prophetia, cùm adhuc præteritis futura ſuccedunt: propter hanc linguæ, id eſt, multiplicitas ſignificationum, cùm ex alio atque alio, aliud atq; aliud admonetur, qui nondum æternam lucem perſpicuæ veritatis mente purgatiſsima contemplatur. Cùm autem venerit quod perfectum eſt, & totum hoc quod ex parte eſt, fuerit euacuatum, tunc quod adſumpta carne carni apparuit, oſtendet ſeipſum dilectoribus ſuis: tunc erit vita æterna, vt cognoſcamus vnum verum Deum: tunc ſimiles ei erimus, quoniam tunc cognoſcemus, ſicut & cogniti ſumus: tunc non docebit vnuſquiſque ciuem ſuum aut fratrem ſuum, dicens: Cognoſce Dominum: Omnes enim cognoſcent eum à minore vſque ad maximum eorum: erit enim Deus omnia in omnibus. Ita verba hæc Auguſtinus interpretatur. Quamobrem nihil eſt, quòd ad præſentis ſeculi homines ea torquere velis, vt ſic perſpicuam eſſe ſcripturam affirmes, nemo vt interpretis aut Doctoris egeat. Quamuis & in hoc ſeculo fieri poſsit, vt alicui ex paruulis reuelet Deus, quæ abſcondit à ſapiētibus. Sed priuilegia paucorum, non faciunt legem communem. Vna hirundo, vt eſt in prouerbio, non facit ver.

Interpretatio locorū Eſa. & Hieremiæ.

1. Cor. 13

1. Cor. 15.

De ſpiritu & litera, cap. 24.

Profert iam Brentius præcipua capita verbi Dei, quod in ſcriptura continetur, & quod ad æternam noſtram ſalutem cognitu neceſſarium eſt: Nimirùm quatuor hæc, decalogū, ſymbolum Apoſtolorū, orationē Dominicam, Sacramenta. Negat in ijs aut in ſcripturis, vnde ſumpta ſunt hęc quatuor, eſſe quicquā obſcuritatis. Sed ſi nihil eſt in illis obſcuritatis

Etiam præcipua ſcripturæ capita egent explicatione.

Brenti,

Brenti,quî fit ergo,quòd Decalogi,quòd ſymboli,quòd orationis Dominicæ,quòd Sacramentorum tot fuerint ſemper & nunc etiam ſint explicationes? Certè quæ clara ſunt,explicationis non indigent.Vnde igitur tot tam prolixi Commentarij?non à priſcis illis modò,verùmetiam ab ijs,qui vixerunt ante aliquot ſecula, quique nunc etiam viuunt conſcripti? non à Catholicis tantùm, verùm & ijs qui ſe ab Eccleſia Catholica præciderunt,ſiue Lutherani ſint,ſiue Zuingliani,ſiue quocunque tandem alio nomine vocentur. Vnde tot hæreſes partim de Sacramentis,cùm alijs,tum Euchariſtiæ præſertim: partim de ijs,quæ & in Symbolo,& in Decalogo continentur.Duo tu tantùm Sacramenta enumeras, Catholici ſeptem.

Explicatur locus ille,Bibite ex hoc omnes. Quòd verò ſcribis,verba quæ ſunt in Scriptura de inſtitutione Sacramentorum,nihil habent obſcuritatis, niſi ſi quā inferant Sophiſtæ importunis ſuis diſputationibus, & Aſotici impijs ſuis deprauationibus. Quid magis,inquis,perſpicuè dici poteſt, quàm quod Chriſtus ipſe de poculo Cœnæ Dominicæ dicit:Bibite ex eo omnes,& tamen Aſotici inuenerunt artificium, quo ex omnes, faciant non omnes. Reuera Brenti,minus habebant obſcuritatis verba de Sacramentorū inſtitutione,priuſquam vos homines Aſotici, & in arte Sophiſtica diligenter verſati tantam, quantam nunc videre licet,rerum omnium caliginem inuexiſtis. Quid enim perſpicuè magis dici poteſt, quàm quod Matthæus dixit. Veſpere autem facto diſcumbebat cum duodecim diſcipulis: quodq́; Marcus dixit, Veſpere autem facto venit cum duodecim: & quod ſimiliter Lucas dixit,Et cùm facta eſſet hora,diſcubuit, & duodecim Apoſtoli cū eo. Ad hos igitur duodecim,quos ita diligenter enumerant omnes Euangeliſtæ, quin dixerit Chriſtus,Bibite ex eo omnes,dubitatū fuit nunquam: quod etiam eos feciſſe ſcribit Marcus: Nam biberunt, inquit, ex eo omnes. Nec potes proferre quenquam Brenti,qui vel dixerit vel ſcripſerit aliquando, quòd aut non iuſſerit bibere

(Margin: Cap.26. / Cap.14 / Cap.22)

Chriſtus

Chriſtus duodecim Apoſtolos omnes, aut non biberint omnes. Quare falſum eſt, quod aſſeris de Catholicis, quos tu facetiſsimus homo perquàm lepido tuo dicto vocas Aſoticos, eos artificium inueniſſe, quo ex omnes facerent non omnes. Nunquam enim quiſquam dixit è noſtris, quòd aut non biberint, aut non iuſsi fuerint bibere duodecim Apoſtoli omnes. Cæterùm fuerunt, qui claris verbis caligine quandã offundere conarentur, vt quòd ad omnes Apoſtolos dictũ eſt, id de Chriſtianis omnibus dictum intelligi vellent, quaſi ſic eſſet præceptũ omnibus etiam Laicis de calice bibere, vt niſi facerent, de ſalute ſua in dubium venirent. Hac de re Brenti, duorũ decreta Conciliorũ interceſſerunt, in quibus vnanimiter ab omnibus definitum eſt, quòd non ſit de neceſsitate ſalutis, vt de calice bibant omnes Chriſtiani. Summa cõtrouerſiæ de calicis ſumptione in quo verſetur.

Quod rectè decretũ eſſe, vos quoq; negare nõ poteſtis. Nã & veſtra eadem eſt ſentẽtia. Magiſter enim veſter Lutherus, q̃ frequenter hoc idem docuit. Qui illud etiam addidit, vſq; eò vtramq; ſpeciẽ non eſſe de neceſsitate ſalutis, vt etiam extra omnem ſacramentalem Euchariſtiæ perceptionẽ ſaluus homo fieri poſsit. Qua in re nec à noſtris multum diſſentire videtur, qui & ipſi vnicum tantùm eſſe Sacramentum neceſſitatis Baptiſmum, non diffitentur: quòd extra cæterorum vſum, dummodo contemptus abſit, homo ſalutem conſequi poſsit, ſicut ſaluari pueros conſtat, etiãſi Sacramentum Euchariſtiæ non perceperint, etiãſi quẽ tu hoc nomine reprehendere videris, ſecùs Auguſtinus aliquando ſenſiſſe videt. Cuius hanc ſententiam cùm tibi diſplicere non obſcurè præ te feras, tu es Brenti, qui artificiũ hoc inueniſti, vt ex oẽs facias non omnes. Nam ſi non cæteros omnes, certè infantes excludis, quos tamen actu fidem habere contendis. Iam verò Philippus veſter nónne ſicut edere ſuillam, aut à ſuilla abſtinere, ſic medium eſſe ſcribit alterutra ſigni parte vti? Hanc enim quàm receptam Eccleſiæ vocem vſurpare maluit, ne quid habere commune cum Catholicis videretur. In eadem

Lutherus, Philippus & Bucerus concedũt Laicis neceſſariam non eſſe vtriuſque ſpeciei cõmunionẽ.

Philippus in Hypotypoſi Locorum cõmunium.

 eſt ſen-

eſt ſententia Bucerus quoque, qui in colloquio Ratisbonenſi, quod habitum eſt ante annos plùs minùs 15. inter alios articulum hunc aſſenſu ſuo comprobauit. Ad controuerſiam quæ eſt de vna aut vtraque ſpecie tollendã cùm primis conducturum, vt ſancta Eccleſia liberam faceret poteſtatem Sacramentum hoc in vna, vel in vtraque ſpecie ſumendi: ea tamen lege, vt nulli per hoc detur occaſio, quem vſum tanto tẽpore retinuit Eccleſia, temerè condemnandi, aut inuicem iudicandi. Certè qui liberum eſſe vult ſub vna, aut ſub vtraque ſpecie Sacramentum hoc percipere, qui veterem vſum alterius tantùm ſpeciei non eſſe cõdemnandum cenſet, nihil ea de re tanquam ad ſalutem neceſſarium à chriſto præceptum eſſe, ſatis apertè confiteri videtur.

Etiam præſcriptam à Chriſto baptiſandi formã mutari licere vult Brentius.

Neque tu Brenti diuerſum ab ijs intelligis, qui ſi nihil in eo piaculi fore cenſes, ſi quis mutet præſcriptam à Chriſto baptizandi formulam, dummodò ne mutet ſententiam: ſcilicet in eo permultum eſſe poſitum putabis, ſi quis altera tantùm ſpecie Sacramenti velit vti, dummodò nihil in altera de Chriſti corporis & ſanguinis integritate deeſſe credat? Plus vos in verbis Brenti, quàm in elementis poſitum eſſe iudicatis. Quare ſi certa verba mutare, quæ Chriſtus ipſe baptizaturis præſcripſit, non fas eſſe tantùm exiſtimas, verùmetiam eos, qui anxiè illa obſeruant, modò non magiæ inſimulas: eſtne veriſimile tam ex animo te ſuperſtitioſum eſſe in altero elemento tuendo & retinendo, de quo ab omnibus ſumẽdo certò ſcis nihil eſſe tanquã ad ſalutem neceſſarium à Chriſto præceptum? Quæ oculis ipſi veſtris videtis, certiora vobis non ſunt Brenti, quàm ſit hoc, nihil ad ſalutem referre, altera quis, an vtraque Sacramenti ſpecie Laicus vtatur: neque dubitatis, quin veriſsimum ſit, quod in Conſtantienſi & Baſilienſi Concilio decretum eſt, non eſſe de neceſsitate ſalutis, vt de calice bibant Laici.

Sed quia Conciliorũ hoc decretũ eſt, nõ quòd diuerſum ab illis ſentiatis, ſed vt aſſueſaciatis homines ea contemnere

quæ

quæ decernuntur in Concilijs, vt eos Eccleſiam non audire doceatis, vt ſeparationis ab illa conſiliorũ autores ſitis: hæc eſt & non alia cauſa, quamobrem tantoperè calicem vrgetis: quem ſi permittendum eſſe Conciliũ ſtatueret, vel ob ſolam cauſam hanc, quòd ita Concilium ſtatuiſſet, negat eo ſe magiſter veſter vſurum, ſed in deſpectum Concilij, velle ſe aut vna, aut neutra, & nequaquã vtraque ſpecie potiri, & planè eos anathema habere, quicunque autoritate talis Concilij potirentur vtraque. Quodque Sacramentarijs & Anabaptiſtis alicubi vitio dat, facit ipſe, dum nonnulla quæ recta eſſe ſcit, in Papæ Conciliorumque deſpectum abrogare conatur. Dat enim alicubi conſiliũ, vt homo Chriſtianus tempore Quadrageſimæ & Paſchatis non confiteatur, nec ad Sacramentum accedat, & cogitet ita: Ecce quando hoc præcepit homo, Papa ſcilicet, ob idipſum non faciam: & ſi non pręcepiſſet, vellem facere. Faciam autem alio tempore, quo non præcepit, quando & quomodo mea libera voluntas me tetigerit. Non diſsimilia de ieiunijs alicubi ſcribit, exemplum imitatus Aërij hæretici, qui & ipſe ante mille ducentos annos negauit ſe ieiunaturum cum Eccleſia, ſed ſi omninò, inquit, volo ieiunare, qualemcunque diem eligam à meipſo, & ieiunabo propter libertatem.

Sectarii non quòd eſſe neceſſariam iu dicent, ſed in contemptũ Eccleſiæ defendunt communionẽ vtriuſque ſpeciei, vt homines aſſuefaciant Conciliorum decreta contemnere.

Idem de Confeſsione parte 3. parag. 14.

Contemptores præcepti Eccleſiaſtici de ieiuniis Aëriani.

Huc igitur ſpectatis eiuſmodi ſcriptis veſtris, vt & Conciliorum & Pontificum autoritatem omnem contẽnere doceatis. Et hoc eſt, quod ſibi ferendũ non eſſe putãt viri Chriſtiani, Catholici & Orthodoxi, qui cùm ſciant ſicut alijs de rebus nonnullis, ita de calice ſumendo à Laicis nullum eſſe Chriſti præceptum aut interdictum: de audienda verò Eccleſia manifeſtum eſſe Chriſti præceptum, & quidem tale, vt niſi quis ei paruerit, eodem quo Ethnicum loco Chriſtus eum haberi iubeat, cùm primis indignum eſſe iudicant, id quod à vobis decernitur, tanquam à Deo præceptum obſeruari vos ab omnibus velle. Quod verò citra dubitationem omnem à Chriſto præceptum eſt, contemni, & pro

Sectarii docent cõtra verbũ Dei contemnendam eſſe Eccleſiam.

Mat. 18.

nihilo duci. Intolerabilis hæc eſſe videtur pijs omnibus arrogantia veſtra, ſumma cum amentia coniuncta: qui quod vobis videtur, id eſſe Dei verbum, id haud aliter quàm ſi præceptum eſſet à Deo, vultis ab omnibus obſeruari: manifeſtũ verò Dei verbum, homines aſpernari docetis.

Addit Brentius: Quòd ſi de illis capitibus piæ doctrinæ, quæ iam recenſuimus, aliquid obſcuritatis reliquum eſt: hoc ſi fuerit in homine pio quidem, ſed inerudito, certè res ipſæ quantum ſatis eſt, notæ ſunt ei, & quod adhuc ignorat, docebit eum vnctio, ſicut Ioannes loquitur. Hoc verum eſt Brenti de nobis, qui nos Cathlicos eſſe profitemur, & ſumus per Dei gratiam. Sed & illud quod ſubiungis, (Si verò fuerit in Aſoticis, non mirum eſt, quandoquidem Deus huius ſeculi ſolet mentes incredulorum excecare, ne illuceſcat illis lumen Euangelij,) verum eſt de vobis. Vos enim eſtis Aſotici illi, quorum Deus huius ſeculi mentes excecauit, qui ſi ceci eſſetis, hoc eſt, ſi vos eſſe cecos agnoſceretis, peccatum non haberetis: nunc autẽ ob hoc ipſum quia vos videre in Scripturis præ cæteris perſuaſum habetis, perpetua cecitas in vobis manet. Sed abeant, inquit Brentius, Aſotici. Nos cùm loquimur de perſpicuitate ſacræ ſcripturæ, non reſpicimus ad Eccleſiam Aſotorum, ſed ad Eccleſiam piorum, cui ſcriptura in rebus ad æternam ſalutem cognitu neceſſarijs tam clara, tam perſpicua eſt, vt iuxta Prophetam, Gentes ambulent in lumine eius, & Reges in ſplendore ortus eius. Et nos Brẽti cùm loquimur de perſpicuitate Scripturæ, non reſpicimus ad veſtram Aſotorum Eccleſiam, ſed ad Eccleſiam piorum, in quo nos eſſe confidimus. In ea quàmplurimos eſſe certum eſt, qui fidem de quatuor iſtis à te propoſitis certiſsimam habent: quorum pars multò maxima cùm ſacræ Scripturæ libros nõ viderit quidem vnquam, tantum abeſt, vt quæ ſunt in illis abſtruſa, intelligat: perſæpè tamen inter eos reperire licet non paucos, qui ſunt in fide conſtantiores, quàm ex ijs multi, qui ſibi plurimũ eſſe videntur in Scripturis exercitati.

[Margin notes: 1. Ioan. 2. — Quos vnctio de ſcriptura doceat, quos non. — 2. Cor. 4. — Ioan. 9. — Eſa. 60.]

Proſe-

Proſequitur Brentius: Quemadmodū Deus populum ſuum Iſraeliticum quondam ita gubernauit, vt etiamſi non haberent Monarcham, tamen in ſummis periculis excitaret Iudices, quos nos Heroas vocare ſolemus, qui populum ab iniuria hoſtium mirando modo vindicarent: ac poſteà cùm iam Monarchia & ſucceſsio inſtituta eſſet, excitauit tamen Prophetas, qui in extrema neceſsitate viam euadēdi demonſtrarent: ita Deus hiſce temporibus gubernat Eccleſiam ſuam, vt etiamſi aliquæ tenebræ inciderint, & ordinarij ſucceſſores non ſint ampliùs Eccleſiæ amici, ſed hoſtes & perſequutores, tamen in tantum non deſerat eam, vt ſi non ſit alius, qui tenebras diſcutiat & hoſtibus obſiſtat, Heros quiſpiam ſiue Eccleſiaſticus, ſiue Politicus ex lapidibus excitetur. Fatemur & nos Brenti, quòd varijs modis Eccleſiæ ſuæ proſpexit ſemper Deus, non ſolùm ante, verùm etiam poſt Chriſtum natum & mortuum. Defecerunt Monarchæ nōnunquàm, ſicut Conſtantius, Iulianus, & alij: quin & ordinarij ſucceſſores, (non tamen in Cathedra Petri) deſierunt eſſe Eccleſiæ amici, ſed hoſtes & perſequutores facti ſunt. Quod & nūc vſu veniſſe alicubi non ignoramus, vbi & Principes defecerunt, & Catholicis & Orthodoxis Epiſcopis & Sacerdotibus Lutherani vel Zuingliani ſucceſſerunt: neque tamen vel deſeruit vnquam Deus Eccleſiam ſuam, vel nunc etiam deſerit. Surrexerat Arius, excitauit Deus heroas illos, Liberium, Athanaſium, Hilarium. Exortus eſt Macedonius, produxit in aciem contra eum Damaſum, Gregorium Nazanz. & Baſilium. Erupit alicunde Neſtorius, emiſit Cæleſtinum Rom. Pontif. & Cyrillum Alexandrinum Archiepiſcopum. Emerſit è neſcio quibus tenebris Eutiches, oppoſuit illi fortiſsimū Leonem. Sic aduerſus Valentinum, Irenæum: contra Marcionē, Tertullianum: contra Celſum, Originem: contra Nouatum, Cyprianum: contra Heluidium, Iouinianum, Vigilantium: Luciferianos, Hieronymum: contra Donatiſtas & Pelagianos, Auguſtinum: contra Monothelitas,

Deus nunquā non excitat inſignes Eccleſiæ ſuæ propugnatores, & quinam illi potiſsimùm.

Agathonem:contra Iconomachos, Taraſium:contra Berengarium,Lancfrancum,Guimundum,Algerum:contra Henricianos &Petrobruſsianos, Petrum Abbatem Cluniacenſem:contra Petrum Adelhardũ,excitauit Bernardũ:ac quocunque tempore hæreſes emerſerunt,ſemper extiterunt ſingulari Dei beneficio viri,ingenio,doctrina,eloquentia præſtantes, qui partim ſcripturarũ eas autoritate, partim eccleſiaſtica traditione confutarunt.Nec hoc infelici noſtro ſeculo defuit Eccleſiæ ſuæ Deus . Nam cùm erupiſſetis alicunde vos Lutherani, & ex vobis nati Zuingliani, mox Mũcerani, ſiue Pacimontani,& alia plurima hæreticorũ portenta,produxit contra vos in aciẽ Deus multos ingenio minimè vulgari & excellenti doctrina præditos, per quos inſana rabies veſtra comprimeretur.Inter alios inſignem etiam illum pietate virum Ioannem Epiſcopum Roffenſem,qui pro fide atque Eccleſia Catholica vitam etiam ſuam cum ſanguine profundere non dubitauit.

D.Ioãnes Roffenſis.

Conatur nunc oſtendere Brentius, ſcripturã non obſcuram,ſed perſpicuam,non tenebris inuolutam., ſed luce illuſtratam eſſe.Profert igitur ex Pſalmo primùm:Lex Domini immaculata conuertens animas,teſtimonium Domini fidele,ſapientiam præſtans paruulis.Iuſtitiæ Domini rectæ lætificantes corda,præceptum Domini lucidum, illuminans oculos.Quomodo autem erit lucidum,inquit,quomodo illuminabit oculos,ſi eſt obſcurum? Rectè Dauid præceptum dicit lucidum,non vniuerſam ſcripturam, quæ etiamſi lucida eſt Dauidi,aut alijs afflatis prophetico ſpiritu , nõ ſtatim dilucida eſt omnibus,qui tenent Grammaticam,& habent ſenſum communem. Præceptum autem Dei vnicum eſt, Dilige:quo quid eſſe poteſt lucidius?Cæterùm an hoc ita vt præceptum eſt,expleri in hac vita poſsit,quãtæ ſunt ea de re contentiones?Negatis vos,& impoſsibilia Deum præcepiſſe vultis: aiunt Catholici, qui certò perſuaſum habent,nihil minùs in eum cadere poſſe,qui ſumma bonitas eſt, cuius miſericordiæ

Pſalm.18.

Præceptũ Domini lucidum, lucerna item & lumen, etſi multa in ſcripturis obſcura.

ricordiæ non eſt numerus, quàm quòd exigat à nobis, quæ nos præſtare non poſſe ſcit,& niſi præſtiterimus, transgreſſi præcepti ſui pœnas expetat. Eſt itaque dilucidum hoc Domini præceptum, quo lex impletur vniuerſa, cui ſi per nos fuerit ſatisfactum, iam non modò ſcimus, verùm & habemus omnia quæ ſunt nobis ad ſalutem neceſſaria. Neque tamen propterea non multa nobis in ſcripturis occurrunt obſcura. Cæterùm hoc præceptum, ſicut ex Clemente Alexandrino paulò antè docuimus, etiam abſque literis diſcitur,& eſt ſpirituale quoddam decretum in cordibus hominum ſcriptum. Rom.13. Lib.3. pędagogi. cap.11

Profertur & alius locus: Lucerna pedibus meis verbum tuum,& lumen ſemitis meis. Quomodo verbum Dei eſt lucerna, quomodo lumen, ſi eſt obſcurum? Hic quoque ſanctus Dauid non de perplexis tractat quæſtionibus, quales de ſcripturis exiſtunt non paucæ, ſed de præceptis rectè viuendi, quæ prælucent & indicant, quid expetere, quid fugere debeamus, præcipuè verò de præcepto dilectionis, quod qui ſeruat, ſecurè ambulat. Præclarè enim dictum eſt ab Auguſtino: Dilige & fac quod vis. Qui docet etiam alio loco, ſummam & ſcopũ Scripturæ totius nihil aliud eſſe, q̃ charitatẽ. Quam ſi quis ita intelligat, vt ſententiam adferat ædificandæ charitati vtilem, etiamſi non hoc dixerit, quod ille quẽ legit, eo loco ſenſiſſe probatur, non pernitioſe fallitur, quandoquidem ea ſententia fallitur, qua ædificat charitatem, quæ finis eſt præcepti: ſed ita fallitur, ac ſi quiſquam errore deſerens viam, eò tamen per agrum pergat, quò etiam via illa perducit. Hæc lucerna ſi vobis quoque prælucerct Brenti, minùs & vos pernicioſe falleremini, nec inflati ſenſu carnis veſtræ, vltrò à Chriſti corpore Eccleſia ſeparareminí. Cæterùm ſi maximè quis hæc Pſalmi verba torquere velit ad legem totam, non propterea quadrat in quẽlibet Grãmatices peritũ, ac multò minùs in laicũ imperitũ, quod quadrat in ſanctũ Prophetã Dauid. Neq; quia Pſal.118. De doctrina Chriſtiana libr.1. cap.35.& 36.

Pſal.118. dixit Dauid: Super ſenes intellexi, Super omnes docentes me intellexi, ſtatim idem aut idolo veſtro Iſlebienſi, aut cuiuis è vulgo dicere licebit.

Adfert & alium locum: Vos eſtis lux mundi: ergo, inquit, prædicatio Apoſtolorum, quæ eſt ab ipſis excepta & literis mandata, non eſt obſcura. Etſi alicubi locus eſt obſcurus, tamen alius eſt apertus & perſpicuus. Erant reuerà lux mundi Apoſtoli, qui cùm eſſent Spiritu Dei pleni, quod erat in Prophetis obſcurum, ſic eos explicaſſe dubium non eſt, omnem vt caliginem ex animis hominum deterſerint. Quare libenter illud tibi concedimus Brenti, quòd eorũ prædicatio non obſcura, ſed lucida fuerit: Sed quòd æquè ſint lucida, quæ ab ipſis excepta, literiſque mandata ſunt, nemo tibi ſanus conceſſerit, cùm non ſine cauſa dictum ſit ab Hieronymo, quòd habet neſcio quid latentis energiæ viua vox, & in aures diſcipuli de doctoris ore transfuſa fortiùs ſonat, & plùs afficit, & alit pleniùs, & altiùs in animo ſedent, quæ pronunciatio, vultus, habitus, geſtus etiam dicentis affigit. Vita quædam orationis eſt actio, qua cùm ſcriptura deſtituta ſit, quæ quaſi factitia vox quædã eſſe videtur, veræque vocis vtcunque imitatrix, perinde efficax vt viua vox eſſe non poteſt, vt nec illud celebratum temerè fuerit, in ſcriptis Demoſthenis magnã Demoſthenis partẽ abeſſe. Quod poteſt de Paulo quoq; totidem verbis dici, quem non ſine cauſa Mercurium appellatum fuiſſe ſcribit Lucas.

Matt.5.

Lucida quidem Apoſtolorum prædicatio, ſed non æquè ſcriptura.

In prologo Bibliæ.

Act.14.

Quamobrem nihil erat Brenti, cur venerabilẽ virum Petrum à Soto tam grauiter inſectareris, quòd is verbum ſiue ſermonem, aut prædicationem à ſcriptura diſtinxerit, quòdque plus in verbo ſiue viua voce lucis eſſe dixerit, quàm in Scriptura, cùm ita ſe rem habere vel ſenſus ipſe communis indicet. Nec erat cauſa, quamobrem ipſe te ridendum inſulſis tuis iocis præberes, dum nobis ridiculum Petrum facere conaris. Nam vt verum ſit, quod à te ſcribitur, quòd ſententiæ ac res, quæ cõtinentur literis ſacrorũ Scriptorũ, manent eædem,

Non malè diſtingui Scripturam à prædicatione verbi Dei.

eædem, ſiue prædicentur voce, ſiue comprehendantur ſcriptis, ſiue recitentur lectione, nō hac tamē de re agebatur inter te & Petrum. Nunquam enim is negauit, quòd ſententię ac res, quæ continentur literis ſacrorum Scriptorum, manent eædem, ſiue prædicentur voce, ſiue comprehendantur ſcriptis. Cur enim id negaret, quod indubitanter verum eſt? Cæterùm duo ſunt, quæ negauit Petrus. Vnum, quòd omnia ſcriptis eſſent comprehenſa, quæcunque ſunt voce prædicata. Alterum, quòd perinde lucida ſint, quæ ſcripto comprehenſa nunc habemus, atque fuêre tum, cùm ipſi ea voce ſua prædicarent Apoſtoli. Hæc fuit cauſa Brenti, quamobrē ille verbum, ſermonem, Euangelium, prædicationē, à Scriptura diſtinguenda eſſe putaret, vt & latiùs patere verbi ſiue Euangelij, quàm Scripturæ nomen indicaret, & non perinde clara nunc eſſe, quæ comprehenſa ſcriptis habemus, atque tum fuerunt, cùm eſſent Prophetarum & Apoſtolorum voce prædicata, demonſtraret, atque ita duplicē veſtrum errorem confutaret, qui & nihil in ſcripturis obſcuritatis eſſe, & ſicut Patres olim veſtri priſci illi hæretici perſæpè feciſſe leguntur, nihil præter Scripturas recipi debere contenditis. Nunc tu Sophiſtam quendam agere videris, nec aliud quicquam niſi tenebras offundis lectori, dum aliud impugnas, quàm quod à Petro dictum eſt, iocos intereà quoſdam & fabulas admiſcens, ſcurra quàm Theologo digniores.

Adfert iterum aliam ſcripturam: Habemus, inquit, firmiorem ſermonē Propheticum, cui dum attenditis ceu lucernæ apparenti in obſcuro loco, rectè facitis. Vocat Propheticum ſermonem lucernam lucentem in obſcuro loco, hoc eſt, illuſtrantem obſcura: quomodo autem illuſtraret obſcura, ſi ipſa eſſet obſcura? Sed ſi tam clara ſunt & illuſtria Prophetica ſcripta Brenti, ſi nihil in eorum oraculis, ſi nihil in figuris legis obſcurum eſt, cur vmbræ vocantur? cur lucem vocamus Euangelicam? niſi quòd quæ figurarum inuolucris tegebantur in lege, per Euangelium ſunt in apertū prolata.

2.Pet.1.

Quomodo ſermo Propheticus Petro lucerna lucēs & ſcriptura tamen ſæpè obſcura.

An erant omnibus clariſsima, quę de Chriſto fuerunt à Prophetis prædicta? Legerat vir Aethiops Eunuchus locũ ex Eſaia Propheta: Tanquam ouis ad occiſionem ductus eſt, &c. Clara ſunt verba: num ideo ſtatim intelligebat, quòd eſſent de Chriſto dicta? Imò niſi Philippus acceſsiſſet, & ei locũ explicuiſſet, de ſe ne Propheta dixerit, an de alio aliquo, vir Aethiops ille neſciuiſſet. Quin & ipſi Domini diſcipuli, poſt tot ſermones auditos, poſt tot viſa miracula, poſt tot notas & indicia, quæ de Chriſto Prophetæ prædixerant, non priùs intellexēre Scripturas, quàm Chriſtus illis aperiret ſenſum, vt illas intelligerẽt. Iam Paulus ad Corinthios de claritate Moſi Chriſtique diſputans, tantum eminentis claritatis Euangelio tribuit, vt dicat, id quod claruit in hac parte (de lege loquitur) ne glorificatum quidem fuiſſe. Quid quòd data opera Deus vaticinia de Chriſto non quibuslibet eſſe perſpicua voluit, quemadmodum etiam in terris prædicari noluit ante mortem, quòd eſſet Meſsias? quòd ſic expediebat ad peragendum humanæ ſalutis negotium. Cæterùm vbi iam Apoſtoli nunciarunt, ea eſſe peracta, quæ Prophetę prædixerant, tum & lex collata cum factis erat dilucidior, factumque eſt, vt & lex adſtrueret fidem Euangelio, & Euangelium illuſtraret legis ænigmata. Et hoc ſenſit Petrus, cùm propheticum ſermonem ſimilem facit lampadi lucenti in caliginoſo loco: cuius Prophetici ſermonis quin pleraq; dilucida ſint, quis eſt qui eat inficias? Sed quòd omnibus ex æquo clara ſint omnia & perſpicua, hoc ne tu quidem Brenti affirmare audes, qui dum Scripturæ locos obſcuriores per alios magis apertos explicari vis, an non apertè eſſe quædã in Scripturis difficilia & obſcura confiteris? Nemo eſt qui dubitet, quin certiſsima ſit in libris Canonicis veritas, intereà tamen certum eſt & hoc, quòd ea nonnunquam figurarum & ænigmatũ inuolucris obtecta eſt, vt egeat ſcrutinio & interprete: ſiue quòd Deus ita voluerit exercere ſimul, & excitare noſtram tarditatẽ, ſicut ex Auguſtino paulò antè demonſtrauimus: ſiue

Actor. 8. Eſa. 53.

Lucę 24.

2. Cori. 4

Matth. 16.

Vtilis nobis ſcripturæ difficultas.

ſiue quòd iucundior eſt veritas, & acriùs afficit animos hominum,cùm eruta fuerit,& per tenebras inuolucrorum nobis illuxerit, quàm ſi fuiſſet quorumlibet oculis expoſita: ſiue quòd illū ſapientię thezaurum noluerit quibuſlibet proſtituere, nec margaritas ante porcos proijcere. Planum igitur iam eſt, quòd ſint in Scripturis obſcura pleraque. Quid enim ſibi vult illud, quod Chriſtus apud Ioannē Iudæis dixit: Scrutamini Scripturas,ſi nihil habēt obſcuritatis? Certè ſolem ſcrutari non dicimur,qui cunctorum oculis eſt expoſitus:quod autem abditum eſt,id rectè ſcrutari dicimur. Ioan.5.

Vnde autem iſtæ tenebræ Brenti inter vos? vnde tanta de ſenſu trium verborum, Hoc eſt corpus meum, digladiatio, ſi ſacra Scriptura vndequaque eſt clariſsima? Vos probatis è ſacris literis,in Euchariſtia eſſe corpus Domini naturaliter: qui ſunt partis Zuinglij ſiue Caluini, docēt ex iiſdem, quòd ſit in ſigno tantùm. Si nihil eſt in Scripturis obſcuritatis, cur ſic inter vos tanta de re diſsidetis? cur etiā de iuſtificationis articulo, quem præcipuum eſſe vultis Chriſtianæ doctrinæ locum,ſic inter vos ipſi dimicatis? Verùm hac de re ſatis. Iam enim abundè nobis demonſtratū eſſe videtur,quòd multa in Scripturis difficilia ſunt & obſcura, quodque qui contrarium aſſerunt, non modò mundo req; ipſa reclamante, verumetiam ſuis ipſorum ſcriptis ac ſuorū diſsidijs refellentibus, falſi conuincantur. Obſcuram eſſe Scripturam Hęretici vel inuiti probant ſuis ſcriptis, ſuorūque diſsidiis.

Nunc ſecundo loco de eo nobis diſſerēdum venit,an extra ſcripturā pleraq; credenda tradita ſint Eccleſiæ.Negat Brentius,ait Petrus.Profert Brent.ex Pau.Omnis Scriptura diuinitùs inſpirata,vtilis eſt ad docendū,ad arguendū,ad corripiendū,ad erudiendū in iuſtitia, vt perfectus ſit homo Dei ad omne opus bonū inſtructus. Illuſtrat hoc ſcholio ſuo Petr9: Vtilis eſt, inquit, ſed non inde habetur,ꝙ omnia contineat. Quòd ſi dixeris ex illis verbis, vt perfect9 ſit homo Dei,& ad omne op9 bonū inſtructus: quia ſi pficit & inſtruit ad omne op9,nihil reſtat: reſpōdemus ita eſſe:qa inſtruit Scriptura traditiones De traditionibus pręter Scripturā recipiendis. 2.Tim.3.

1.Theſſ.2. ditiones ipſas ſequendas eſſe, vt Paul. ipſe ad Theſſa. teſtatur. Sunt autem ex oppoſito verba Pauli hęc: Itaque fratres ſtate, & tenete traditiones, quas didiciſtis, ſiue p ſermonē, ſiue per epiſtolam noſtrā. Et de traditionibus frequens eſt in ijs Pauli ad Theſſalonicenſes epiſtolis mentio. Et in Actibus Apoſtolorum de Paulo, & qui cum illo erāt, dicitur: Cùm tranſirent ciuitates, tradebant eis cuſtodire dogmata, quæ erāt decreta ab Apoſtolis & ſenioribus. Producto iterum Pauli loco Brentius in hoc ſuo libello, quem confutandum ſuſcepimus, Quid poteſt, inquit, de ſufficientia & perfectione Scripturę clariùs dici? Sed hîc mihi vide ſophiſmata Aſoti. Cùm enim confeſsio Principis recitaſſet hunc Pauli locum, & alia ad ſtabiliendam autoritatem & perfectionem ſacrę Scripturæ, Aſotus concedit quidem, quòd omnis doctrina ad ſalutem neceſſaria contineatur in Scriptura in genere, & vniuerſali quadam ratione. Sunt hęc quidem verba viri venerabilis Petri à Soto, ſed non ſuper hunc Pauli locum, quē produxit Brentius, verùm ſuper illa verba Brentij, quibus affirmat contineri omnē doctrinam nobis ad veram ſalutem cognitu neceſſariā in Scriptura: ibi loquitur iſta Petrus, & cōtineri fatetur omnem doctrinam in genere, dum docemur Eccleſiam eſſe columnam & firmamentum veritatis, & obſeruanda eſſe, quæ ab Apoſtolis vel per Scripturam, vel per ſermonem præcepta ſunt. At verò hæc omnia, inquit, in ſpeciali non continentur in Scriptura, ſed in traditione Apoſtolorum, vel in explicatione poſteriorū Conciliorum. Et adducit exempli loco nomen ὁμοούσιον, Chriſma atque vnctiones, quæ adhibentur in Baptiſmo, & eiuſmodi alia. Alioqui, inquit, qui nihil vultis recipere, niſi quod ſcriptum eſt: ipſum Euangelium Matthæi, vbi ſcriptum eſt, à Spiritu ſancto eſſe, & non Thomæ, vel Nicodemi, indicate: idemque de cęteris omnibus libris Scripturæ. Quòd ſi in illis ſtatis iudicio Eccleſiæ, quæ fundamentum eſt fidei, cur non in cæteris eius ſtabitis autoritati? Hæc quidem Petrus. Cæterùm Brentius

Actu.16.

vt fumum offundat oculis legentium,confundit omnia,nec ordinem eum ſeruat,quo &ipſe in ſua confeſsione &Petrus vſus eſt in Catholica aſſertiõe. Hoc eſt illius omne ſtudium, vt dicterijs, ſannis, ſalibus,cachinnis in Petrum ludat, & eũ impotentibus ſuis cõuitijs exagitet:quibus nos relictis,quoniam ſcurram quàm Theologum decere magis videntur,ordine rem explicabimus, atque ita tractabimus, vt qua de re agitur, in ea maximè verſemur, & eam ſic ſub oculos legentium ſubijciamus, vt quod ait Petrus, id eſſe veriſsimum,facilè cuiuis conſtare queat.

Brentio fuit propoſitum probare,quòd in Scriptura contineatur omnis doctrina, nobis ad veram & perpetuam ſalutem cognitũ neceſſaria:Quod eo conſilio fecit,vt vetus illud hæreticorum axioma tueri poſſet, neque credi,neque recipi præter Scripturas quicquam oportere: quod cùm alijs hæreticis,tũ Arianis præcipuè fuit valdè familiare. Petrus à Soto minimè negauit omnia contineri in Scripturis, ſed in genere.Nam & hoc inter alia docet Scriptura, ſeruandas eſſe traditiones,audiendam eſſe Eccleſiam. Itaque profert exempli cauſa nomen homouſion,quod Arianis ideo viſum eſt recipi non oportere, quòd in Scripturis nuſquam reperiretur. Porrò Brentius,priuſquam de eo concedat aliquid,quod ſemel in animum induxit, ab Arianorum ſententia ſe nõ multùm abhorrere, ſicut olim & magiſter eius Lutherus,nõ obſcurè præ ſe ferre videtur.Sic enim loquitur:Nam quòd exiſtimat Concilijs acceptum ferendum eſſe, quòd habeamus nomen homouſij,ſatis perſpicuè ſignificat,quàm oſcitanter doctrinam veræ Eccleſiæ expendat.Laudamus maiorum noſtrorum ſtudium & diligentiam, quòd operam dederint, vt doctrina de vera & æterna diuinitate chriſti, pura & ſyncera ad poſteros trãſmitteretur: ſed quantas turbas hoc homouſij nomen excitauerit, non eſt obſcurum. Fingamus autem nihil periculi ex vocabulo ortum: quid, ſi rem ipſam probè nouiſſemus, num nouum vocabulum fuiſſet nobis neceſſarium?

Propoſitũ & fundamẽtum Brentij in traditionib' reijciẽdis.

De nomine homouſij.

Verba Brẽtij.

rium?Nicænum concilium,& pij Scriptores illuſtrarunt æternam diuinitatem filij Dei,idque non è ſuis ipſorum ſomnijs,ſed è ſacra Scriptura.Num ergo Eccleſia amiſiſſet huius neceſſariæ rei cognitionem, niſi nouum homouſij vocabulum fuiſſet excogitatum?Fortaſsis omnia fuiſſent tranquilliora,ſi maiores vt veterem Scripturæ ſacræ doctrinam,ita etiam vetera rerum vocabula retinuiſſent. Quare non video, quàm magnus ſit Conciliorum vſus, ſi nihil aliud egerint, quàm vt noua veterum rerum vocabula excogitent.

Brentius Arianis fauens, Concilio Nicæno detrahit.

Quæ eſt hæc animi impotentia? quod contentionis ſtudium?quæ libido non tam veritatis inueſtigandæ,quàm victoriæ quoquo modo conſequendæ?Nicæni quoque Concilij, quod ſemper ſacroſanctum eſt habitum, autoritatem eleuare, nec obſcuram in Arianos voluntatis inclinationem potiùs indicare velle,quàm vt de ſententia tua moueri te patiare.Quid enim aliud hæc ſcribēs Brentius,quàm Arianis patrocinari videtur?Qui enim fuerunt,quos magis homouſij nomē offenderet,quàm Ariani? de quibus narrat Ruffinus, quòd cùm fuiſſent Arimini congregati, tanquam ignotum & à Scripturis alienum ſermonem auferendum id eſſe putauerunt.Quod ipſum ab ijs quoque factum eſſe ſcribit Socrates, qui Philippis ciuitate Thraciæ cōſtituti ſeparatim concilium fecerant, & manifeſtè homouſion anathemate damnauerant.Contrà Catholici,Liberius,Athanaſius,Hilarius, & qui cum eis faciebant, extrema quæque ſibi perferēda eſſe prius putauerunt,quàm hanc ſibi vocē eripi paterentur.Nec alio fuit animo Baſilius,de quo teſtatur hiſtoria Theodoriti, quòd cùm Cæſareæ Præfectus eum placidè alloquutus hortaretur,vt tempori cederet,neque tot Eccleſias in diſcrimen adducere vellet tenui dogmatis exquiſitione,multa Cæſaris verbis promittens, ſi nomen homouſij reliquiſſet. Reſpondit vir ille ſanctus,Adoleſcentulis tales ſermones cōgruere: nam hos & ijs ſimiles huiuſmodi rebus inhiare.Qui verò diuinis eſſent literis innutriti,nullam eos illarum ſyllabam in

Li.1. ca.21.

Li.4. ca.19

diſcrimen

diſcrimen venire pati poſſe,ſolereque ſi res ita poſtulet,nullum genus mortis pro illis ſubeundum recuſare.

Vides Brenti, quemadmodum etiam pro ſyllaba, priuſquàm eam in diſcrimen venire permitterent,oppetendā eſſe pijs mortē Baſilius exiſtimauerit.Quin & de iota vno,quantum certamen fuit inter Catholicos & Arianos? qui ſic inter ſe iam conuenire viſi fuerunt, vt propter acceſsionem vnius tantùm iota diſsiderent.Quem enim confitebantur Catholici eſſe Patri homouſion,cum Ariani iota tantùm addito,dicebant ὁμοιούσιον,ſub hac vnica litera ſuum errorem occultantes,cùm filium intelligi vellent ſimilem Patri largitate gratiæ,non proprietate naturæ. Exigebatur à Catholicis, ne tantoperè digladiarentur de vna litera: ne nimio ſtudio contentionis impedire velle concordiam viderentur:verùm id inſignes heroës illi,Liberius, Athanaſius, Hilarius nulla ratione ſibi perſuaderi paſsi ſunt. Nec mouebantur quicquam ea re, quòd offenſurum pleroſque nomen homouſij, magnasq; turbas eſſet excitaturum.

Religio Patrum etiam pro ſyllaba & iota vno certantiū contra Hæreticos.

Sed ipſum potiùs loquentem Athanaſium audiamus: Deſinite,inquit,cauſificatiōibus iſtiuſmodi cōtra Patres grunnire: alioqui reſtat, vt etiam cruci Domini obmurmuretis: quoniam ea Iudæis ſcandalum eſt, gentibus verò ſtultitia,vt dixit Apoſtolus.Cæterùm quemadmodū crux mala non eſt, nobis enim credētibus Chriſtus eſt Dei virtus & Dei ſapientia,etiamſi Iudæi inſaniant: ita quoq; Patrū verba mala non ſunt,ſed vtilia ijs qui ea legitime perlegunt, vimq; in ſe continent omnis hæreſis extinguendæ, etiamſi Ariani ſubinde rumpantur ſemetipſos condemnantes. Quem ſequutus Hilarius quoq;: Malè,inquit,ſanctis rebus præiudicaſ, ſi quia non ſanctæ à quibuſdā habentur,eſſe non debeant.Non ergo gloriemur in cruce Chriſti,quia ſcandalū eſt mundo:neq; in viuente Deo mortē prædicemus,ne ab impijs mortuus Deus arguatur.Malè intelligitur homouſion:quid ad me benè intelligētem?Quàm diuerſa fuit iſtorū ſententia Brenti,quàm

Athanaſius in epiſtola de Synodis Arimini & Seleuciæ.

1.Cor.1.

Hilarius de Synod. aduerſus Arianos.

pugnans

pugnans cum ea quam tu profers? Cùm enim viderent Arianos non aliam ob cauſam hanc vocem homouſion repellere, quàm quòd & eorum hæreſim aperiret, & ſanam Eccleſiæ doctrinã, quę minùs apertè fuerat in Scripturis expreſſa, claram & perſpicuam redderet omnibus: quantò magis de ea abolenda laborabant Ariani, tantò vehementiùs obſtabãt Patres Catholici, tantoque diligentiùs eam, quaſi pro munimento quodam & arce contra illorum impias commentationes in ſcripta referendam curabant: nihil ea re deterriti, quòd ſicut nunc Lutherani, ſic tũ quoque clamabant Ariani, quæ ſunt ad ſalutem neceſſaria, contineri in Scripturis omnia: non oportere nouas voces proferri: non debere pręter Scripturas quicquam recipi.

Etiã Ariani vociferabantur ſicut nunc Lutherani quòd in ſcripturis omnia cõtinentur, quòd præter eas recipi nihil oporteat.

Quid enim ad hæc Athanaſius? Nihil id refert, inquit, ſi quis voces in Scripturis non repertas vſurpet, quàmdiu pias ſententias complectitur. Contrà hæreticus tametſi voces ſuas è ſacris literis mutuetur, nihilominùs ſuſpectus animoque corruptus audiet à Spiritu ſancto: Quare tu enarras iuſtificationes meas, & aſſumis teſtamentum meum per os tuum? Ita quoque Diabolo de Scripturis loquenti, os à Domino obturatum eſt. Contrà beatus Paulus etſi ex alienis literis loquatur, cretenſes ſemper mendaces: & illud, Ipſius & genus ſumus: & illud, corrumpunt bonos mores colloquia praua: tamen ſanctus cùm ſit, pium animum gerit, & chriſti mentem tenens, magiſter gentium eſt in fide & veritate: & quæ loquitur, cum pietate loquitur. Num autem ab hoc diſſenſit Hilarius? Is verò cùm induxiſſet conſtantium loquentẽ: Nolo verba, quæ non ſcripta ſunt, dici: Dic, inquit, priùs, ſi rectè dici putas? Nolo aduerſus noua venena, nouas medicamentorum comparationes: nolo aduerſus nouos hoſtes noua bella: nolo aduerſus nouas inſidias conſilia recentia? Si enim Ariani hæretici idcirco homouſion hodie euitant, quia priùs negauerunt: nónne tu hodie idcirco refugis, vt hi nunc quoq; denegent? Nouitates vocum, ſed profanas deuitari

Pſalm.49. Matth.4. Tit.1. Actu.17. 1.Cor.15.

Hila.li.1. aduerſus Conſtantium.

uitari iubet Apoſtolus:tu cur pias excludis? cùm præſertim ab eo dictum ſit: Omnis Scriptura diuinitùs inſpirata vtilis eſt. Innaſcibilem ſcriptum nuſquam legis: nunquid & hoc negandum erit, quia nouum eſt? Decernis ſimilem patri filium. Euangelia non prædicant: quid eſt,quòd non refugis hãc vocem? In vno nouitas eligitur,in alio ſubmouetur: vbi impietatis occaſio patet,nouitas admittitur: vbi autem religionis maxima & ſola cautela eſt,excluditur. Sed Diabolici ingenij tui fallentem ſubtilitatẽ non tacebo: Similem,quod ſcriptum non eſt,decernis patri filium prædicari, vt æqualẽ Chriſtum Deum,quod eſt ſcriptum, taceas.

Quæſo Brenti, non eadem rectè vobis quoque dici poſſunt?Num & vos à nouis vocibus abſtinetis,quæ ſacris literis non continentur?Imputatiuam iuſtitiam veſtram vbi legiſtis in Scripturis?Reputari nobis fidem ad iuſtitiam,beatũ eſſe cui non imputauit Dominus peccatum, propter Chriſtum non reputari nobis delicta noſtra,legimus in Scripturis. Quòd verò docetis vos, iuſtitiam Chriſti nobis ad iuſtitiam reputari,ac ſi noſtra eſſet,non ſolùm in Canonicis, verùm ne in veterum quidem Orthodoxorum libris temerè quiſquam ſcriptum reperiet. Intereà tamen hoc vos dogma veſtrum ita veſtris obtruditis, vt niſi quis id firmiter credat, eum ſalutem conſequi poſſe negetis. Sic ipſi falſum eſſe demonſtratis axioma veſtrum,quòd in Scripturis omnia continentur ad ſalutẽ neceſſaria,quodq; præter eas credi nihil, recipi nihil oporteat.Nam certè non verè nos eſſe iuſtos,ſed imputatiuè, vel non eſſe iuſtos, ſed pro iuſtis imputatione haberi,quatenus Chriſti iuſtitiam per fidẽ poſſidemus,neq; ſcriptũ neque pictum eſt vſquam in Scripturis Canonicis. Ac ne in vllis quidem vel veterum, vel etiam recentiorum Doctorum ſcriptis, qui ante quadraginta hos annos vixerunt.

Imputatiuam iuſtitiam hæretici ſtatuunt ſine ſcriptura.

Quid autem quòd aſſeritis,omni homini ad remiſſionẽ peccatorum aſſequendam neceſſarium eſſe,vt credat certò &

abſq; vlla hęſitatione ꝓpriæ infirmitatis & indiſpoſitiõis pec cata ſibi eſſe dimiſſa, nec eſſe quenquã verè iuſtificatũ, niſi ꝙ credit ſe eſſe iuſtificatũ, & hac ſola fide iuſtificationẽ & abſolutionẽ perfici: hominẽ renatũ & iuſtificatũ teneri ex fide ad credẽdum ſe certò eſſe in numero prædeſtinatorũ, & in finẽ vſque magnum illud perſeuerantiæ donum habiturum, abſoluta quadam & infallibili certitudine. Hæc & alia pleraq;, quæ vos nõ alio prope loco, quàm quo fidei articulos in ſymbolum Apoſtolorum relatos haberi vultis, vt niſi quis ea crediderit, ſaluum fieri poſſe negetis, vbi in Scripturis reperiuntur? Quin aduerſantur illis potiùs, quemadmodum in exordio huius libelli demonſtrauimus. Conaris tu quidem Brenti commentum hoc veſtrum ſtrenuè defendere, productis etiam nonnullis & Scripturæ Canonicæ & ſanctorum Patrũ teſtimonijs, ſed quæ ſi quis diligentiùs expendat, non magis ex illis elici poteſt quod aſſeritis, quàm ex pumice lac. Quod facilè demonſtrare poſſemus: verùm non eſt præſentis inſtituti.

Bucer. Brẽtio contra dicit de certitudine gratiæ. In cap. 3. Matt.

Ne veſtris quidem omnibus commentum hoc veſtrum probatur. Veſter eſt Bucerus, at is, neque ſolus, verè docet humanam eſſe cogitationem ſine Dei verbo natam, quod vos aſſeueratis, tranquillitatem & pacem conſcientiæ fieri per abſolutionẽ ſiue annunciationem Euangelij. Sunt, inquit Bucerus, ex noſtris, qui affirmant ſingularem energiam habere, ſi quis priuatim Euangelium audiat, & ſeſe pronunciari abſolutũ. Tum demùm, inquit, certus es, id propriè ad te pertinere, cùm tu priuatim ac propriè abſolueris. Sed quòd priuatim abſolui ab homine, hoc eſt, ſeorſum audire gratiæ promiſsionem, per ſe momentum aliquod ad confirmandã conſcientiam habeat, & tum demùm certum habeas, Euangelium ad te pertinere, cùm tu propriè ac priuatim abſolueris, cogitatio humana eſt ſine verbo Dei. Vides Brenti, quemadmodum veſtri quoq; confitentur, commentum hoc veſtrũ humanam eſſe cogitationem ſine verbo Dei? Hanc tamẽ vos cogitatio-

cogitationem veſtram, hanc viſionem cordis veſtri, ſummo ſtudio & auribus & animis hominũ inculcare ſtudetis: nec alio loco, quàm quo Dei verbum ab omnibus recipi vultis & adorari. Et eſt certè Bucerus inter veſtros non poſtremi nominis: doctrina idolo veſtro Iſlebienſi nihilò inferior, linguarum verò peritia, tũ & Latinè ſcribendi facultate multò ſuperior. Noli putare Brenti, quòd ſine cauſa Deus, ſicut extremi iudicij diem, ita iuſtificationem quoque noſtram, gratiæque ſuæ conſequutionem nobis non eſſe certiſsimam voluerit: imbecillioribus enim iſta certitudo ſuperbiæ quædã eſſet occaſio. Nàm ſi qui perſuaſum habent apud Regem aliquem aut Principem ſe eſſe in gratia, quàmlibet animi ſui affectionibus imperare ſciant, effugere tamẽ vix poſſunt, quin efferantur animis, éſtne veriſimile, quòd quiuis de vulgo ſi certò ſcire queat ſe eſſe in gratia apud Deum, ab hoc elatiõis crimine cauere ſibi poſsit? Monet Paulus, vt in humilitate ſuperiores nobis alios arbitremur. Scilicet hoc facilè præſtaret quiuis è turba: poſteaquam certò perſpectũ haberet, ſe iuſtificationem, ſe Dei gratiam, ſe Dei filiorum adoptionem eſſe conſequutum, nec impedire iam quicquam, quò minùs regni cęleſtis hæres efficiatur? Sicut autem vſuuenit nõnunquam, vt qui ſerui de gratia ſuorum dominorum ſunt ſecuri, minùs diligenter eis inſeruiant, quin & contemnere nõnunquam incipiant: ſic in viris imperfectis hæc, quam tanta cõtentione vos aſſeritis, gratię certitudo, quid aliud quàm inertiæ cuiuſdam, ſocordiæ, vitæque laxioris eſſet occaſio futura? Quis enim de pœnitentię fructibus, quis de gratię profectu ſolicitus foret, ſi certò ſe iuſtificationem, Deique gratiam eſſe conſequutum perſuaſum haberet? Quamobrẽ quod conſideratiores Patres & Domini nonnunquam faciunt, vt gratiam ſuam erga filios & ſeruos diſsimulent, nec eos omninò certos de ea eſſe velint, quò ſic illos in officio contineant, ne ſi nimiũ de ea ſint ſecuri, negligẽtiores reddãtur, idẽ erga ſeruos creaturasq; ſuas Deũ facere, credi rectè poteſt.

Bucerus Luthero doctrina & linguarũ peritia nõ inferior.

Phil. 2.

vtiliter ignorat homo ſe in gratia Dei eſſe.

Contra inanem fiduciam hæreticorum.

Meritò igitur dogma hoc veſtrum damnatum eſt ab Eccleſia, quòd homines naturâ imbecilles & ad malum pronos ad licentiùs peccandum inuitare videtur. Quam autem cauſam aliam eſſe dicemus, cur vt quiſque mortalium veſtrum hoc Euangeliũ amplectitur, ſtatim ſeipſo reddatur deterior, præter inanẽ iſtam, quam vos docetis fiduciam? Quid enim reſpondere vos docet Magiſter veſter Martinus Lutherus, ſi quem ex vobis aliquando pungit conſcientia propter peccata, quæ patrauit? Iubet his verbis vti, Quid peccatum, peccatum: attamen ego ſum ſanctus: ſi ego probus non ſum, Chriſtus tamen eſt probus. Quaſi verò propterea vos iam probos eſſe neceſſe non ſit, quia Chriſtus probus eſt? quaſi probitas illius etiam illi ſufficiat ad ſalutem, qui improbus eſſe perſeuerat? Nunquid autem tu diuerſum ab eo ſentis, quando negas nos propter indignitatem noſtram trepidare debere, ſed nullo meritorum noſtrorum habito reſpectu, ſolius Chriſti meritis niti dicis oportere? vt iam quoniã Chriſtus probus eſt, improbo cuiuis eſſe liceat, neque tamen intereà de iuſtificatione, de gratia, deq; ſalute ſua dubitare fas ſit, quaſi chriſtum, cùm in terris verſaretur, probum fuiſſe ſufficiat, & illius probitate confidere quiſq; debeat etiam improbiſsimus, quòd ſit æternam ſalutem conſequuturus. Quantam verò Brenti commento hoc veſtro feneſtram ad omnem improbitatem aperuiſtis? vt mirandum non ſit, quòd idem ille Dux veſter & anteſignanus queritur, poſteaquàm ſuum iſtud Euangelium prædicare cœpit, factos eſſe vos decies Sodomitis peiores. Fecerunt itaque pro officio ſuo Patres in Concilio Tridentino congregati, quòd hanc veſtram doctrinam anathemate condemnarunt, qua videbant homines ſua ſponte procliues ad ſcelera, magis etiam ad illa incitari. Rectè Sapiens ille beatum eſſe pronunciat, qui ſemper eſt pauidus. Nam qui ſine timore eſt, iuſtificari non poteſt. Contrà verò infelix eſt ille, quem vos, cùm hac inani veſtra fiducia ſecurum deſcendere facitis ad gehennam. Verùm

Prouer. 28
Eccle. 1.

rùm de hoc ſatis:nunc vnde deflexit,eò redeat oratio.

Non omnia contineri in Scripturis, quæ ſunt ad ſalutem neceſſaria, dum conatur demonſtrare Petrus à Soto, profert vocẽ homouſion, quã propterea reijciendam eſſe cenſebant Ariani,quòd in Scripturis non cõtineretur,extra quas recipi quicquam debere negabant. Atqui ſic fuit ſemper & eſt ad ſalutẽ neceſſarium credere, quòd ſit patri filius ὁμοούσιος, vt qui non credit, anathema ſit à Chriſto, & à corpore eius Eccleſia, nec vllam habere poſsit ſpem æternæ ſalutis adipiſcendæ.Produxerat ſecundo loco Petrus Chriſma atque vnctiones, quæ adhibentur in Baptiſmo. Hîc Brentius: Quid autem eſt,inquit,quòd Aſotus adiungat etiam chriſmata & vnctiones,quæ ſint Baptiſmo adhibenda? Hóccine eſt officium cõciliorum?vt definiant,quid præter ea,quæ chriſtus ipſe inſtituit, Sacramentis ſit addendum?Mirabor ſi has ineptias & hæc Aſotica exempla ſui ipſi Prælati non rideant, cùm ſcriptores eorum doceãt, hæc ad ſubſtantiam Baptiſmi non eſſe neceſſaria. Congregemus igitur concilia Prælatorum magno ſumptu, nec minori periculo,vt conſtituantur aut non neceſſaria,aut puerilia ſpectacula.Sed de talibus cæremonijs tum tractabitur Deo volente, cùm illud chriſti, Fruſtrà colunt me docentes doctrinas & præcepta hominũ, explicabimus.

Brentius contra Chriſma & vnctiones quę in Baptiſmo.

Imò verò Brenti, Conciliorum hoc eſt officium, vt non ſolùm de doctrina religionis, verùmetiam de ritibus cognoſcant,quos vel in Sacramentorum adminiſtratione,vel in diuinis officijs adhiberi oporteat,vt qui ſint Apoſtolicæ traditionis,qui non ſint:quos deceat,quos nõ deceat ſeruari,planum fiat omnibus. Quamobrem ante mille ducentos plùs minùs annos in Arauſicano primo Concilio definitũ fuit, vt vngerentur Chriſmate baptizati. Quin & in poſterioribus Concilijs,Lugdunenſi,Valentino,Beluacenſi, Martini Papæ, multæ ſunt editæ conſtitutiones de Chriſmate, quas recitat Gratianus. Neque tibi mirum hoc videatur Brenti, cùm-

Reſponſio.

Cap.1. De conſecrat. di.4. ca. Si quis voluerit. cap.1. Si

quis de ali o.ca.2.omni tépore. Act.15. cùm etiam Apoſtoli de rebus non maioris momenti, nimirùm vt abſtineretur à contaminationibus ſimulachrorum, & ſuffocatis,& ſanguine ſi ſtatuerent aliquid in concilio, ſe facturos operæprecium exiſtimauerint. Intereà tamen fatemur verum eſſe,quod ſcribis, ad ſubſtantiam Baptiſmi non eſſe neceſſarium.vngi chriſmate.Cæterùm ad ſalutem fidelium neceſſarium eſt, non contemnere, quæ præcepit Eccleſia.Sit infans aliquis vel adultus etiam, qui de vita periclitetur,non eſt ad manum Chriſma,ſi nihil aliud quàm aſpergatur aqua,cùm acceſſerit verbum ad aſperſionē hanc, iam eſt baptizatus,nec ei quicquam deeſt, quod ad ſubſtantiam Baptiſmi pertinet: ad quam adeò chriſma non eſt neceſſarium, vt ne Sacerdotis quidem in baptizando miniſterium,ſi fortè qui baptizandus eſt,ei vitæ periculum imminet,nec Sacerdotis haberi copia poſsit, ſit neceſſariū: & æquè pro baptizato talis habeatur,qui ſit à fœmina, cùm vrget neceſsitas,atq; ſi ſit à Sacerdote baptizatus,nec iterari baptiſmum liceat.Neq; tamen ideo non grauiter peccat,ſi quis nulla neceſsitate cogente,malit à Laico,quàm à Sacerdote baptizari.Non minùs autem & ab illo peccatur,qui ſciens prudensq; per contemptum chriſmatis vſum prætermittit.

Aliud eſt contemnere,aliud ex cauſa omittere ceremonias Eccleſiæ.

Vis autem ſcire,quantum ſit hoc peccatum?quem tibi potiſsimùm proferemus, cuius teſtimonium aliquod apud te pondus autoritatis habeat? Cupiebas non ita pridē dari tibi Damaſum.Vis autem hunc tibi demus? Audi quid ille ſcribat ad Aurelium Carthaginenſem Epiſcopū:Violatores,inquit, canonū voluntarij,grauiter à ſanctis Patribus iudicantur,& à Spiritu ſancto, cuius inſtinctu ac dono dictati ſunt, damnantur: quoniam blaſphemare Spiritum ſanctum non incongruè videntur, qui contra eoſdē ſanctos canones non neceſsitate compulſi,ſed libenter aliquid aut proteruè agūt, aut loqui præſumunt, aut facere volentibus ſpontè conſentiunt.Talis enim præſumptio manifeſtè vnum genus eſt blaſphemiarum in Spiritum ſanctum. Audisne, quantum hic facinus

Proteruè contra Canones Eccleſiaſticos venire eſt Spiritū ſanctum blaſphemare.

facinus eſſe iudicet, non chriſmatis vſum omittere, quod vrgente neceſsitate ſine crimine fieri poteſt, ſed proteruè contra canones Eccleſiaſticos venire.

De ſecundo Brentii ſcripto Apologetico.

Ecce autem quo tempore locum hunc tractabamus, venit in manus noſtras liber Brentij contra hunc ipſum virum venerabilem Petrum à Soto ſcriptus. Cui titulum hunc fecit, Apologiæ Confeſsionis Virtembergenſis pericope ſecunda. Deum immortalem, quàm eſt effrenis in hoc homine conuitiandi libido, & plus quàm ſcurrilis dicteriorum, ſannarumque petulantia? Quæ autem eſt hæc Euangelij docendi tam non Euangelica ratio? haud aliter is libellum hunc ſuum ſcommatis, conuitijs, calumnijs parùm Chriſtianis impleuit, atque ſolent ij, qui capos aut faſianos infarciunt allijs. Ab his incipit, per hæc pergit, in hæc definit. Erit autem quiſquam, qui poſsit animo ſuo imperare, vt credat hæc à Chriſti, & non à Satanæ potiùs Spiritu eſſe profecta? Commendata mihi fuit à quibuſdam Brentij modeſtia: cæterùm in hoc ſuo ſcripto tam longè ab ea videtur abeſſe, quám qui longiſsimè. Furere dicas hominem, nō dicere vel ſcribere. Quàm ioculariter in eo Chriſma tractat? quos riſus excitat lepidis ſuis fabellis recitandis? Quàm procaciter inſultat ſæpè venerabili viro Petro à Soto? quàm petulanter etiam in ſanctos Patres iam vitá functos debacchatur? Mimū quendam eum agere dicas, non Theologum, vt ego ſatis mirari non poſsim, ſi quiſquam eſt mortalium, qui modò non ſit ab omni prorſus pietate, grauitateque remotus, qui tali homine Theologo malit vti, quàm ludione. Sed quale Euangelium, tales Euangeliſtæ, ſicut veteri iactatur prouerbio: Similes habent labra lactucas. Vnde autem Lutheri diſcipulū agnoſcere liceret? Nobis verò non eſt hoc loco propoſitum de Chriſmate multa ſcribere, & ad inſulſas hominis cauillationes reſpōdere: ſed quin ſtrictim breuiterque de nonnullis agamus, tenere nos non poſſumus.

Ac fatetur hoc initiò Brentius ipſe, Chriſmatis vſum in

Baptiſmo

Sacri chriſmatis vſus contra Brentium defenditur. Baptiſmo à nonnullis ſcriptoribus & Concilijs celebratũ,& in Eccleſia poſt diuulgatum Euangelium ſolennem fuiſſe. Verùm negat hoc modò, hoc conſilio traditũ Eccleſiæ, quo eũ Eccleſiæ ſcriptores obtrudunt. Scilicet meliùs exploratũ habere poteſt heſternus hic homo, quo modo, quóue conſilio ſit Eccleſiæ Chriſma traditum, quàm illi priſci ſancti Patres, qui temporibus Apoſtolorum proximi fuerunt, à quibus illud per manus Epiſcoporũm inuicem ſuccedentiũ traditũ eſſe dubium non eſt, quàmlibet reclamet Brentius. Qui ferri tamen poſſe poſteà Chriſmatis vſum ſcribit, verùm illud ferri non poſſe, quòd Petrus à Soto vociferetur, eos qui non vtantur Chriſmate, ab vnitate Eccleſiæ receſsiſſe, & eſſe Schiſmaticos & Eccleſiæ hoſtes. Atqui nõ Petrus ita cenſet Brenti, verùm Chriſtus ipſe. Vis audire Chriſti ſententiam hac de re? Qui nõ audierit, inquit, Eccleſiam, ſit tibi tanquã Ethnicus. Si ſunt Ethnici in Eccleſia, erunt etiam in Eccleſia, qui Chriſmate non vtuntur: quos tamen nemo propterea iudicat alienos ab Eccleſia, quòd non vtuntur Chriſmate, cùm accidere nonnunquam poſsit, vt omittatur chriſma ſine crimine, ſed quòd Eccleſiam non audiũt, quòd prudentes & ſcientes ex incredibili quadam arrogantia, legumque Eccleſiaſticarum contemptu, contra ea venire audent, quæ ſunt vnanimi totius orbis Chriſtiani conſenſu recepta, perpetuoque tot ſeculorum vſu comprobata, hoc eſt, quamobrem ab Eccleſia cenſentur alieni. Quid quiſque credat, quid in pectore ſuo clauſum quiſq; gerat, ſcire poteſt nemo, præter eum ſolum, qui corda ſcrutatur & renes, cuius oculis etiam ea nuda ſunt & aperta omnia, quæ ſunt noſtri cordis intima. Cæterùm homo, ſicut Scriptura dicit, non videt, niſi ea quæ patent, quæ ſub aſpectum cadunt: ex facie iudicat, ex ritibus iſtis externis pronunciat. Obſeruat aliquis ritus, quos per orbem Chriſtianum vniuerſum obſeruari videmus ab omnibus, quicunque Chriſtiani cenſeri volunt, nihil iam impedit, quominùs inter Chriſtianos, & Chriſti corporis

Matt.18. Hier.17. Heb.4. 1.Reg.16.

Eccleſiæ

Eccleſiæ membra numeretur. Nam quæ ſunt in animis hominum recondita, Deo iudicanda relinquimus. Quòd ſi verò ſit aliquis, qui non modò nō obſeruat, verùmetiam faſtu quodã intolerabili reijcit & aſpernatur, quicquid eſt rituũ, quibus homines Chriſtiani fidẽ ſuam erga Chriſtum orbi teſtatam faciunt vniuerſo, non habet is iam, cui potiùs imputet, quàm ſibijpſi, quòd pro Schiſmatico habetur, quòd inter Eccleſiæ membra non cenſetur, quòd inter Chriſtianos nō numeratur. Omnes Chriſtiani iam inde à mille quingentis annis, præter Baptiſmi & Euchariſtiæ Sacramẽtum, duobus etiam his ſignis viſibilibus ſe ad Chriſtum crucifixum pertinere, & eius membra eſſe teſtari voluerunt, Chriſmatis vſu, & crucis ſigno, quorũ vno de Chriſti nomine, altero de Chriſti cruce ſe gloriari, nec in alia ſibi re, quàm in Chriſto pro ſe crucifixo placere, ex illo pendere, in illo ſpem ſuam & fiduciam omnem collocatam, in illo rerum ſuarum omnium præſidiũ conſtitutum habere, publicè profitentur. Hæc ſigna ſi quis reſpuit, quid aliud is de ſe ſuſpicandi præbet occaſionẽ, quàm quòd neq; cum nomine, neque cũ ſigno Chriſti crucifixi commune quicquam habere velit, quòd eũ & nominis & crucis Chriſti pudeat? Cuius vt minimè pudere, quin etiã vt in ea ſe gloriari Chriſtiani demonſtrarent, ipſam frontẽ, quæ pudoris & verecũdiæ ſedes eſt, & Chriſmate vngendam, & identidem cruce ſignandam eſſe duxerunt, vt in quo mẽbro erubeſcitur, ibi figeretur, vnde non erubeſcitur, imò gloria potiùs omnis quæritur.

Schiſmaticum eſt, ſolennes Eccleſiæ phatosq; ritus aſpernari.

Quid nos doceant chriſmatis vſus, & crucis ſignum.

Quamobrẽ nihil eſt Brenti, ꝙ ita grauiter feras, vos pro talibus haberi, quales vos ipſi facitis. Ab Eccleſia Dei vos ipſos præciditis, altare contra altare erigitis, cathedram contra cathedram conſtituitis, veteres ritus abrogatis, nouos inſtituitis, non à priuata vnius alicuius ex priſcis illis Doctoribus ſententia, ſed à communi omniũ opinione totius Eccleſiæ conſenſu comprobata, diſcedere vobis fas eſſe ducitis, vt ita vos nō ſolùm à noſtri temporis, quæ tamẽ diuerſa nō eſt, verùm-

Vnde ſchiſmatici hodie dignoſcantur.

verùmetiam ab illa, quæ fuit Apoſtolorum priſci temporis Eccleſia, in qua fuerunt præclara illa lumina, Hieronymus, Auguſtinus, Cyprianus, Baſilius, Chryſoſtomus, Ioannes Damaſcenus, Theophilactus, & alij multi viri ſancti, eſſe ſeparatos doceatis. Et intereà moleſtè fertis ſi quis eo nomine vos appellet, quòd non modò ſcripta vel dicta, verùmetiã ipſa facta veſtra vobis impoſuerunt.

Auguſtinus cõtra Brentium vindicatus.

Ad Hieronymũ epiſtola 19

Sed quæ eſt frons tua Brenti, qui Chriſmatis vſum tanquam impium, Auguſtini quoq; conaris autoritate damnare? cùm non ignores quàm ſæpè, quàm honorificè multis in locis vnctionis iſtius meminerit. Dixit is de veteribus Sacramentis, non eſſe ſopitos cineres eruendos, quin ea cũ honore ſepulta à Chriſtianis omnibus irreparabiliter eſſe deſerẽda. Num autem in tota illa epiſtola vel verbo Chriſmatis facit mentionem? De circumciſione, ſabbato, capitis raſione, tum de ſacrificijs veteris legis loquitur ibi Auguſtinus, atq; hęc ſunt, quæ cenſet irreparabiliter eſſe deſerenda: cæterùm ſicut manuum impoſitionem, ſic & Chriſmatis vſum in Eccleſia retinendum Apoſtoli cenſuerunt. Sed vos iam pridem Brenti depuduit, cùm de eorum eſſe numero videamini, quos dixiſſe ſcribit Propheta: Poſuimus mendacium ſpem noſtram, & mendacio protecti ſumus.

Eſa.28.

Pius vſus Chriſmatis, & ab omnibus retinendus.

Neque verò nos vel in Chriſmate, vel in ſigno crucis noſtræ ſalutis ſpem collocamus: verùm in ſolo Chriſto crucifixo, quem ſignis iſtis viſibilibus denotamus: quamobrẽ etiam abſq; ſignis his fieri poſſe credimus, vt ſalutem aliquis æternam conſequatur. Verùm ſi, quod vos facitis, vſum eorũ aliquis contemnat, eum in Spiritum ſanctum peccare, à ſanctis Patribus docti perſuaſum habemus. Nam vt demus hoc, quamuis ritè fieri poſse non credamus, quòd hæc viſibilia ſigna, vel vſus eorũ potiùs rectè poſsit abrogari, nõ tamẽ hoc vnius alicuius priuata, verùm publica totius Eccleſiæ autoritate factũ oporteret. Nunc autẽ cùm vnus aliquis hoc ſibi pro ſummã ſuperbiam arrogat, vt ſuũ ipſius priuatũ ſenſum totius

tius Eccleſiæ ſeuſui & conſenſui præferendum eſſe iudicet, quid de eo aliud exiſtimari rectè poteſt, quàm quòd ſit ſingularis, ſit ſciſmaticus, ſit hæreticus? cùm qui tali præditus eſt ingenio, non quod omnibus, ſed quod ſeorſum & ſigillatim ſibi videtur, id ſentiat, à reliquo cœtu fidelium ſe præcidat, denique diuerſam quandam ſententiam eligat ab ea, quæ totius eſt orbis Chriſtiani.

Sed factus iam tandem mitior Brentius, vel vi potiùs veritatis coactus, Tolerabile eſſe, inquit, ſi in Baptiſmo, in Pontificali confirmatione, & in alijs ſacris adhiberetur Chriſma ſimplex, & nulla incantatione ſordidatũ, ac vſus eius permitteretur liber. Nunc autem hoc intolerabile ac deteſtandum eſt, quòd non ſolùm vſus eius tanquam ad ſalutem neceſſarius exigatur: verùmetiam non adhibeatur in vſum, niſi magicis execrationibus turpificatum. Quæ eſt hæc iſtius incircunciſi Philiſthæi blaſphemia, qui verba Dei magicas execrationes vocare non reformidat? Verũ hoc Euangeliũ eiuſmodi gaudet leporibus. Nã nõ multùm diſsimilibus verbis vtitur, quando de illa formula verba facit, qua nos vti chriſtꝰ in baptizãdo voluit. Sic iſtorũ lingua nihil eſſe poteſt impuriꝰ.

Quid Catholicis Brentius affingat, in Chriſma contumelioſus.

Quibus autem contumelijs non afficit & Clementem & Dionyſium, & ſanctos alios Pontifices, quos omnes fictitios eſſe vult? Cuius rei nos contrarium docere poſſemus, niſi pigeret in ijs rebus diutiùs immorari, quæ præſentis inſtituti non ſunt. Reprehendit Brentius Dionyſium, quòd ſcripſerit is, diuinos Duces noſtros, quos nos Apoſtolos interpretamur, hanc vnguenti conſecrationem tanquã eiuſdem ordinis, & eiuſdem efficaciæ cum ſacris cæremonijs Synaxeos, ijſdẽ vt plurimùm figuris & myſticis diſpoſitionibus, ac ſacris benedictionibus conſtituiſſe. Sed ſi qui ſcripſit hæc, fictitius illi Dionyſius videtur, num Auguſtinum quoque dicet eſſe fictitium, qui ſcriptum reliquit in eo libro, quem edidit contra literas Petiliani, ꝙ in genere viſibilium ſignaculorũ, Sacramentũ Chriſmatis ſacroſanctũ eſt ſicut Baptiſmus?

Patres pro Chriſmate contra Brentium teſtantur.

Dio. ca. 7. Hierarch. Eccleſiaſt.

Aug. li. 2. ca. 108.

Num fictitium eſſe dicet hôc vetuſtiorem etiam Cyprianũ, qui cum alijs multis ad fratres quoſdam ſuos ſcribens, primùm de aqua Baptiſmi ſic loquitur: Oportet mũdari & ſanctificari aquam prius à Sacerdote, vt poſsit Baptiſmo ſuo peccata hominis, qui baptizatur, abluere. Et paucis interiectis: Vngi quoque neceſſe eſt eum, qui baptizatus ſit, vt accepto Chriſmate, id eſt, vnctione, eſſe vnctus Dei, & habere in ſe Chriſti gratiam poſsit. Porrò autem Euchariſtia, & vnde baptizati vnguntur, oleum in altari ſanctificatur. Sanctificare autem non potuit olei creaturam, qui nec altare habuit, nec Eccleſiam. Vides quemadmodum Cypriani verba non multùm ab ijs, quæ ſcripſit Dionyſius, diſsidere videãtur? Simul & illud ex ijs cognoſcere potes, non vngendi ſolùm, verùmetiam aquam Baptiſmatis, & oleum Chriſmatis conſecrandi, quàm vetus fuerit inſtitutum. Qua de re ſic etiam ab Ambroſio ſcriptum eſt: Vidiſti aquam, ſed non omnis aqua ſanat, ſed aqua ſanat, quæ habet gratiam Chriſti. Aliud eſt elementum, aliud conſecratio, aliud opus, aliud operatio. Non ſanat aqua, niſi Spiritus ſanctus deſcenderit, & aquam illam conſecrauerit. Ac nonnullis interiectis: Vbi primùm ingreditur Sacerdos, exorciſmum facit, ſecundò ſuper creaturam aquæ inuocationem: poſteà & precem defert, vt ſanctificetur fons, & adſit præſentia Trinitatis æternæ. Auguſtinus quoque, Benedicimus, inquit, aquam Baptiſmatis, & oleum vnctionis. Baſilius itidem: Conſecramus aquam Baptiſmatis & oleum vnctionis. Et horum æqualis Sulpitius, quemadmodum diuus Martinus oleum benedixerit, commemorat, vbi ſimul & exorciſmi meminit, dialogo tertio, de vita D. Martini. Quorſum autem attinet reliquos omnes proferre? cùm Apoſtolorum hanc eſſe traditionem, vt primùm conſecrentur aqua & oleum, deinde baptizentur homines & vngãtur, tam ſit ex veterum Scriptorum conſentienti teſtimonio perſpicuum, vt de eo dubitari fas non ſit? Quòd ſi liber extaret, quem Ignatium ſcripſiſſe de Traditionibus Apoſtolorum

Cyp. epiſto. 11. lib. 1.

Conſecratio aquæ Baptiſmatis & olei Chriſmatis.

Amb. li. 1. de Sacramentis, c. 5

Aug. li. 15. de Trinit. cap. 26.

Baſilius ad Amphilochium cap. 27

narrat

narrat Euſebius,inde verò certo certiùs ita ſe rem habere co gnoſcere liceret. Porrò qua forma conſecrari fuerit ſolitus fons Baptiſmatis,vel oleum Chriſmatis,non ſatis conſtat ex veterum ſcriptis. Intereà quæ nobis in Pontificali Romano præſcripta eſt,ea rectè vtimur.

Et admirabilem Brentij faſtum & arrogantiam execrari ſatis non poſſumus, qui quod tanto conſenſu tot ſeculis ab vniuerſa receptum eſt Eccleſia, nō magis Latinorum quàm Græcorum,non occidentis magis quàm orientis,tot ſannis tam ſcurriliter exagitare non veretur.Scilicet ſi quid ineſſet in ea re vitij, quod exorcizatur & conſecratur aquæ,ſalis,& olei creatura, iuxta receptum tot ſeculis Eccleſiæ morem, ignoraſſent hoc illa præclara orbis totius Chriſtiani lumina, Cyprianus,Ambroſius,Auguſtinus,Baſilius,vt nihil intereà dicam de Clemente & Dionyſio: nec fuiſſet hoc tanto temporis interuallo mortalium cuiquam reuelatum, niſi nunc demum filijs iſtis deſertoribus:qui quàmuis de ſpiritu ſe iactent,nihil tamen aliud quàm caro ſunt? Et indicāt hoc eorum libri,quibus tam procaciter inſultant, tam petulanter conuitiantur, tam ſcurriliter ſannis & dicterijs in quoſuis ludunt,nullo minùs eos,quàm Dei ſpiritu agi. Sed noluimus eſſe longiores in Chriſmatis vſu defendendo: ad inſtitutum redeamus. Arrogantia Brentii qui ſe toti veteri Eccleſiæ opponit.

Profert aliam ſcripturam Brentius:Vos dixi amicos, quia ômnia, quæcunque audiui à Patre meo, nota vobis feci. Ac ſubdit: Quæ autem Apoſtoli acceperunt à Chriſto,ea vulgauerunt prædicatione ſua in toto orbe terrarum, & tradiderunt ea poſteritati ſcriptis ſuis. Manifeſtum igitur eſt,quòd omnia, quæ ad ſalutem cognitu neceſſaria ſunt, in ſcriptis Propheticis & Apoſtolicis contineantur. Profert è regione Petrus ex epiſtola ad Timotheum:Quæ audiſti,inquit,à me per multos teſtes, hæc commenda fidelibus hominibus,qui idonei erunt & alios docere. Non dixit, inquit, quæ ſcripſi vel ſcripto tradidi,ſed verbo tantùm,quæ audiſti. Non dixit, Ioan.15. Non omnia contineri ſcripturis, vt vult Brentius. 2.Timo.2.

Tu commenda monimentis literarum, ſed hominibus fidelibus. Lex Euangelica magis eſt cordibus indita Spiritu ſan-
Ioan.16. cto interiùs docente: Docebit vos omnem veritatem. Apoſtoli huic Spiritus ſancti interiori inſtinctui innixi ſunt. Vnde
2.Cor.3. Paulus: Epiſtola eſtis Chriſti, miniſtrata & ſcripta non atramento, ſed ſpiritu Dei viui: non in tabulis lapideis, ſed in tabulis cordis carnalibus. Quare iniuriam facit dignitati Euãgelicæ & Apoſtolicæ, & apertè imponit, qui docet, Apoſtolos ſcripto tradidiſſe cuncta, quæ verbo docuerunt, & acceperunt à Chriſto. Addit in ſcholijs: *mirandũ eſt*, quòd tam audacter hoc aſſeratis & tam facilè, meritò eadem facilitate contemnendum. Nam primùm conſtat, non omnes Apoſtolos ſcripſiſſe, & tamẽ prædicarunt omnes. Deinde neq; ipſi qui ſcripſerunt, probantur omnia ſcripſiſſe, imò Paul' apertè cõtrarium dicit ad Timoth. vt habes in aſſertione Catholica ex oppoſito. Et teſtatᷣ Dionyſius, Euſebius, & antiquorũ plurimi, pauca eſſe ſcripta ab Apoſtolis. Neq; Chriſtus præcepit vnquã eis, vt ſcriberent, ſed prædicate, inquit. Et quàm indignè ſentit de animis hominũ, de Eccleſiæ firmitate, de operatione Spiritus ſancti, qui non putat ſolidiùs & firmiùs teneri poſſe, quę cordibus mandantur fideliũ, dicente Paulo: Hæc cõmenda, &c. quàm quę mẽbranis aut tabulis. Denìq; Euangelica lex, teſtante Ezechiele Propheta, nõ ſcripta, ſed indita eſt cordibus, nec ad eius eſſentiã pertinet ſcriptura aliqua. Quanto enim tẽpore ſine Scriptura Euangelica lex fuit annunciata? Imò vt antiquiſsimus Irȩneus diligentiſsimè & veriſsimè cõſiderauit, vſq; hodie ad omnes barbaros ſine Scriptura eſt lex Euangelica. Neq; enim quicquã Apoſtoli ipſis ſcripſerunt. Sicut enim Græcè loquens aut Hebraicè non loquitur Barbaris, ita eiſdem linguis ſcribens: Ordinationi enim, inquit, aſſentiunt multę gentes Barbarorũ, eorũ qui in Chriſtum credunt, ſine charactere vel atramento ſcriptã habentes per Spiritum in cordibus ſuis ſalutẽ, &c. Hæc à Petro ſcripta & apertiora ſunt, & veriora, q̃ vt refelli queant.

Quid

Quid igitur Brentius? cũ videat ſe nihil habere quod cõ-tradicere poſsit, incipit nobis narrare lepidã fabellam de Sy-nodo Monialium. Ludit etiam elenchis quibuſdam ſophiſti-cis. Monachus Dominicaſter portentum in rerum natura, quia ſimul eſt albus & ater, ſed portẽtum eſt generis neutri, igitur & Monachus. An non lepidum ſcurram agit hic The-ologus? Sed quid faceret, cùm ſibi ſic occluſum os eſſe vide-ret, vt quod contrà mutiret, non haberet? Poſteà tamẽ, ne ni-hil dicere videretur, nõ ſe loqui dicit de literis & ſyllabis, ſi-ue in membrana, ſiue in papyro ſcriptis, ſed de ſententia, quę ijs literarum & ſyllabarũ notis ſignificatur. Quid autẽ hoc ad rem, de qua agitur? Docet poſteà: Eaſdem res manere, ſiue voce nuncientur, ſiue literis mandentur: quòd productis Scripturarum exemplis ex Geneſi, Exodo, Deuteronomio, planum facere conatur. Verùm & hoc quid ad Rombum? Quærit deinde, Num Moſes ſcribendo legem & Euangeli-um ſuſcepit vanum laborem, quippe qui cæleſtem vocem mandauerit mẽbranis rei fragilimæ? Quaſi verò dixerit hoc Petrus, aut quaſi quiſquã ſit homo Chriſtianus, qui vel Pro-phetas vel Apoſtolos reprehendat, quòd legem & Euange-lium literarum monumentis conſignarint. Non de hoc agi-tur Brenti. Verùm cùm dixiſſet Petrus, quòd apertè imponit hominibus, & eos decipit, qui docet Apoſtolos ſcripto tradi diſſe poſteritati cuncta, quæ verbo docuerunt, hæc illius à te ſententia refutanda: ſimul demonſtrandum erat, quòd nihil docuerint, quod non ſcripſerint. Nunc tu de allijs loqueris, cùm ille de cepis verba faciat.

Ridiculus in reſpon-dendo Bre-tius.

Tandem videtur aliquid velle dicere: Euangelium, inquit, quod prædicauerunt Apoſtoli, non voce tantùm vulgatum eſt, ſed erat anteà in Scriptura prophetica comprehenſum, & iam tum mandabatur literis Apoſtolicis. Quid autem Bren-ti, ſi priùs fuit Euangeliũ de Chriſto, quàm non modò Scri-ptura, verùmetiam vlla literarum eſſet cognitio? Inter primũ hominẽ & Moſen, qui primus legem ſcripto mandabat, duo millia,

Euangeliũ ante ſcri-pturã om-nem fuiſſe

millia, trecenti, ſeptuaginta tres anni interceſsiſſe credũtur, num toto illo tempore nullũ fuiſſe putas Euangelium? Ac vt demus tibi, quòd in ſcriptura prophetica comprehenſum anteà fuerit Euangelium, quàm prædicaſſent Apoſtoli, nũ Euangelium illud fuit de eo, qui iam venerat, & non potiùs de venturo Chriſto? Sunt graues autores, qui totis ſedecim annis negant fuiſſe Scripturam vllam de eo, quòd Chriſtus venerat in hunc mundum, vt ſaluos faceret peccatores, deq; rebus ab illo geſtis, quæ per omne tempus id, voce tantùm prædicabantur ab Apoſtolis.

Euangelio ſcripto caruit Eccleſia primitiua 16. annis.

Docet poſteà Brentius, quo conſilio fecerit Spiritus ſanctus, vt ſcripto mandaret Euangelium: quaſi verò ſit quiſq; qui conſilium hoc Spiritus ſancti reprehendat. Profert paulò pòſt conciones aliquot Apoſtolorũ, quibus autoritas & maieſtas Scripturæ ſacræ commendatur: Quaſi de dignitate illius detractum aliquid quiſquam cupiat. Sic ille cùm extra rem dicat omnia, nullum tamen facit dicendi finem. Quorſum enim attinet congerere tot Scripturarum loca, quibus vſi fuerunt Apoſtoli: quaſi verò ſit aliquis, qui neget Scripturarũ teſtimonijs aliquid rectè probari poſſe. Imò quoties Apoſtoli de Chriſto ſermonem habuerunt, ad Iudæos præſertim, neceſſe fuit vt eum Prophetarum oraculis confirmarent. Cæterùm cùm de Synaxi loquitur Paulus, quas adfert ſcripturas? Ego enim accepi à Domino, inquit, non legi in hoc aut illo. Nihil igitur adfert præter traditioné acceptam à Chriſto. Quòd in Eccleſia mulieri docere fas non eſt, quòd nudo capite vir, velato mulier orare debeat, quòd Epiſcopũ vnius vxoris virum eſſe oporteat, quibus docet ſcripturis? Quin ille ne rationem quidem adfert vllam, ſed ſolam contradicentibus conſuetudinem opponit: Si quis, inquit, videtur contentioſus eſſe, nos talem conſuetudinem non habemus. Et alio quodam loco dicit: Qui hæc ſpernit, non hominem ſpernit, ſed Deum.

1. Cor. 11. Ibidem. 1. Timo. 3. Etiã à ſola conſuetudine Paul. ratiocinatur. 1. Cor. 11. 1. Theſſ. 4.

Nemo pius reprehẽdit Brenti, ſi quis ad ſcripturas appellet:

ſternos verò laudamus id, quin & facimus ipſi. Verùm ſi ſcriptura ſit ambigua, ſi diuerſæ vel contrariæ nonnunquam illius interpretationes proferantur, quæſo quid facere tum oportebit? Tu ſcripturam hoc ſentire vis, mihi contrariũ verius eſſe videtur: vnde veritas nobis erit elicienda? Verbi gratia, de tribus nunc verbis valdè controuertitur, Hoc eſt corpus meum, quorum quem tu ſenſum eſſe velis, fateor me nõ ſatis intelligere. Nam affirmas tu quidem in cõfeſsione tua, quin & alijs quibuſdam ſcriptis tuis, quòd verũ corpus & verus Chriſti ſanguis in Euchariſtia diſtribuatur, ſed quòd realiter & ſubſtantialiter ibi ſit verum Chriſti corpus & ſanguis, nuſquã expreſſe, quod quidẽ ego legerim, ſcribis. quin cùm ita de pane dixiſſe Chriſtũ aſſeris, Hoc eſt corpus meũ, ſicut ab Ezechiele de vrbe Hieruſalem in latere deſcripta dicitur: Iſta eſt Hieruſalẽ, non obſcurè ſignificare videris, quòd ſis in Sacramentariorum partes propenſior. Qui ſicut in latere illo non fuit realiter vera ciuitas Hieruſalẽ, ſed illius figura tantùm & imago, ſic in Euchariſtia negant eſſe realiter verum corpus Chriſti, ſed illius figuram tantùm. Itaq; ſicut in alijs nonnullis, ita & in hoc videris ab Auguſtana confeſſione diſſentire, quæ ſubſtãtialiter in pane contineri Chriſti corpus affirmat: ſi modò eo ſenſu prolata eſt de Euchariſtia confeſsio, quem in Apologia ſua Philippus adfert.

Sola Scriptura non dirimit omnes cõtentiones.

Brentius fauere videtur Sacramentarijs. Cap. 5.

Nunc igitur videamus quanta ſit de tribus ijs verbis inter eos qui Auguſtanæ, quique Tigurinæ ſunt cõfeſsionis, diſceptatio. Qui ſunt Auguſtanæ confeſsionis, ſicuti ã dixi, tribus ijs verbis hoc ſignificari volunt, quòd panis verè, ſubſtantialiter & realiter ſit corpus Chriſti, quod in pane (ſic enim illi loquuntur) præſens adeſt. Contrà qui ſunt Tigurinæ, ſecùs illis videtur: nam concedunt illi quidem, quòd in Synaxi ſit corpus Chriſti, verùm in ſigno tantùm efficaci, non autem ſubſtantialiter. Quanta verò de re, quàm eſt hæc ingens diſcrepantia? Et certè pertinet ad ſalutem, vt de Euchariſtia certã fidem habeamus. Quid igitur hoc loco faciendũ:

Quanta diſceptatio de veritate corporis Chriſti in Euchariſtia.

Doces tu Brẽti,docuit prior etiã Lutherus,ſi qua videtur obſcurior eſſe Scriptura,quòd per minùs obſcuram aliam explicari debeat.Conditionem hanc accipiunt Sacramẽtarij. Sic, aiunt,dictum eſt à Chriſto, Hoc eſt corpus meum,ſicut ſcriptum eſt à Paulo:Petra autem erat Chriſtus.Ecce faciunt Sacramentarij,quod vos docetis Brenti. Quorum anteſignanus hoc æuo noſtro Caluinus negat in diſceptationẽ venire Chriſti autoritatem, quam vos quoq; ſimiliter vt nos, illis obijcitis, ſed verborum duntaxat ſenſum, de quibus cùm diſceptetur,Scripturam,quæ videtur obſcurior, per minùs obſcuram aliam iuxta præſcriptum veſtrum interpretatur. Num autem in eo vos acquieſcitis?Minimè gentium: Imò panem ſubſtantialiter eſſe corpus Chriſti modis omnibus contenditis,& plurimum ad ſalutem intereſſe,ſi hoc ita creditur,perſuaſum habetis.Quid ad hæc Sacramentarij?Sicut nunc tu doces Brenti,ſicut anteà docuit magiſter tuus Martinus Lutherus,contineri dicũt in ſcripturis omnia,quæ ſunt ad ſalutẽ neceſſaria:quãobrem nihil ad eas addi,nihil præter eas recipi dicunt oportere.Nã ſi neceſſarium eſſet ad ſalutem credere:ꝙ in pane ſubſtantialiter & realiter ſit corpus chriſti,prouidiſſet proculdubio Spiritus ſanctus per Apoſtolos & Euangeliſtas,quòd vbi cœnæ Dominicæ faciunt mentionem,vocem hanc non prætermiſiſſent. Vides Brenti, quẽadmodum veſtris contra vos telis pugnent Sacramentarij? negant addendam eſſe vocem,ſubſtantialiter, quòd ea ſacris literis expreſſa non ſit:intereà tamẽ addunt ipſi,quòd ibi ſit in ſigno efficaci,cùm ne hoc quidem exprimãt ſacræ literæ. Quò igitur hoc rerum ſtatu confugiunt hi, qui ſunt Confeſſionis Auguſtanæ? quonã aliò, niſi quò Catholici confugere ſolent:ad ſanctos Patres,quos tamen quoties eorum autoritas à nobis producitur,reijciendos eſſe cenſetis:quoties verò vobis id expedit,multũ apud vos valet eorum & Eccleſiæ totius conſenſus: cuius autoritate potiſsimùm pugnant veſtri, non contra Sacramentarios modò, verùmetiam contra Anaba-

1. Cor. 10.

Patrũ autoritas modò placet, modò nõ placet Sectarijs.

Anabaptiſtas. Qua tamen ſi Catholici contra vos vtantur, ferendum non eſſe putatis, nec eam valere vultis.

Proferemus & aliud exemplum, quò res fiat illuſtrior: Dixit Chriſtus: Bibite ex hoc omnes. Tu Brenti ex omnes, facis non omnes: Nam excludis infantes, & Auguſtinum reprehendis, qui communicet infantes corpore & ſanguine Chriſti. Bibite, inquis, ex hoc omnes, qui iudicium, quiq́; rationis vſum habetis. Hic meritò quiritabuntur Bohemi, nō eſſe quicquam addendum ad Scripturas: contineri in illis omnia ad ſalutem neceſſaria: ſi viſum eſſet ſpiritui ſancto, nemo particeps vt eſſet Euchariſtiæ, niſi qui rationis compos eſſet, additurum id in libris canonicis proculdubio fuiſſe. Cæterùm ſi ſufficit infanti baptiſmum ſuſcepturo fides Eccleſiæ, cur non eadem illi ſufficiat Euchariſtiam percepturo? Porrò ſi quibus alijs, tum vobis minimè licet, vt infantes arceatis ab Euchariſtia, qui fidem eos actu habere contēditis: quam qui adfert ad hoc Sacramentum, in eo nihil præterea requiritis. Tū aūt in primitiua Eccleſia dabatur infantibus Euchariſtia, ſicut ex Dionyſio, Cypriano, Innocentio, Zoſimo, Auguſtino, tum ex prouincialibus aliquot cōcilijs liquet: quæ ſub idipſum tempus infantibus dari deſijt, cùm vos extincto Euangelio nullam fuiſſe vultis Eccleſiam. Ecce Brenti, quemadmodum & hi ſcripturis vrgent, à ſcripturis diſcedi nolunt, ad ſcripturas addi, præter ſcripturas aliquid recipi, nefas eſſe ducunt. Quid autem vos contra hæc? Equidem non video quid aliud, quàm Eccleſiæ autoritatem obijcere poteſtis. Iam ergo non conſtare poſſe dogma tuum intelligis, quo vel apertas omnibus ſcripturas eſſe profiteris, vel ſic omnia in illis ad ſalutem neceſſaria contineri aſſeris, nihil vt addi ad eas, aut recipi præter eas oporteat.

Quanta diſceptatio de verbis, Bibite ex hoc omnes.

De Euchariſtia, ſit ne danda infantib⁹.

Non ſumus autem hi Brenti, qui quod abs te falſò nobis impingitur, autoritatem ſcripturarū eleuare, diuinæq́; legis maieſtati detrahere quicq̃ velim⁹. Nihil poteſt de ea dici tam magnificū, quin maiorē etiā illius eſſe dignitatē aſſeramus:

Plus deferunt Scripturis Catholici hodie, quàm Sectarij.

Ss 2 quæ

quæ tãta eſt, vt nullis verbis exprimi ſatis queat. Quid enim Dei verbo fieri poteſt excellentius? quod his libris, qui Canonici vocantur, mandatum eſse libenter confitemur. Sed interea tamẽ illud nec tu negabis, quòd ſicut hoc noſtro, ſic & priſcis illis ſeculis, ad ſcripturas canonicas æquè ſemper hęretici prouocarunt atq; Catholici. Itaq; ſi detrahitur Scripturis, ſicut tu velle videris, quando dicitur, Mos eſt hæreticorũ ad ſcripturas ꝓuocare, quis magis illis detraxit, quàm ille magiſter veſter, & hæreticorum noſtri temporis dux & anteſignanus Martinus Lutherus, qui adeò nõ veretur ſcribere, quòd omnes hæretici Scripturæ præſidio nituntur, quodque ex illis hæreſes omnes originem duxerunt, vt auſus fuerit hoc etiam addere, Scripturam canonicam ad extremum hoc eſse nomen conſequutam, vt vocetur liber hæreticorum: quod nomẽ haud ſcio an quiſquã illi tribuerit vnquam pręter hunc magiſtrũ, non noſtrum, ſed veſtrum.

Fingamus autem nunc verum eſſe, quod tu ſcripſiſſe, neſcio quem narras, nam nomẽ non exprimis, ac fieri poteſt vt ſit commentum tuum: Scripturas valere quantùm fabulas Aeſopi, ſi deſtituãtur autoritate Eccleſiæ. Cedo Brenti, num hic minùs reuerenter de Scripturis loquutus eſt, quàm qui vocat eam librum hæreticorum, cùm tamen nullorum ſit minùs quàm hæreticorum: eſt enim Catholicorum propria, qui tot ſeculis in eius poſſeſsione præſcripſerunt. Et potuit illud tamen pio ſenſu dici, quem homo pius, qui charitatem habet, quæ non cogitat malum, ex ijs verbis eliceret. Nam reuerà, niſi nos Eccleſiæ doceret autoritas hanc ſcripturam eſſe canonicam, perexiguũ apud nos pondus haberet. Tu ne eas quidem ſcripturas valere vis, quas non recipit canon Hebræorum, & vis, vt eius apud nos aliqua ſit autoritas, quam non reciperet canon totius Eccleſiæ? Cæterùm quæ Scriptura tanquam canonica ſemel eſt ab Eccleſia recepta, nomen ei tribuere, quòd ſit liber hæreticorum, immanè quanta eſt hæc blaſphemia? Verùm tu, dum te tranſuorſum rapiunt ira atque

1. Cor. 13.

Non Canon Hebræorum ſed Eccleſię, ſcriptu ras facit Canonicas.

atq; odium, etiam quæ piè dicta eſſe ſcis, in ſenſum impium detorques. Sed reliqua perſequamur.

Produxerat in confeſsione ſua Brentius locum ex Chryſoſtomo, Manifeſtauit temporibus ſuis verbũ ſuum in prædicatione quæ credita eſt mihi. Hæc eſt prædicatio: Omnia enim Euangelium continet, & præſentia, & futura, honorẽ, pietatem, fidem. Omnia prædicationis verbo concluſit. Illuſtrauit hoc ſcholio ſuo Petrus: Euangelium, inquit, verbum eſt, ſed non ſcriptura Euangelica. Vbi ſtatim obſerua, Chryſoſtomum hîc nihil de Scriptura Euangelij dixiſse, imò magis de prędicatione tantùm loqui. Noſtri verò Doctores, cõſuetudine illa, qua Euangelium ad Scripturam ſemper referunt, ita cecutiunt, vt vbicunque verbum, Euangelium audierint, mox quaſi Scripturã audiant, putãt ſe triumphaſse. Sed quis non videat quàm longè hęc diuerſa ſint? & quis nõ intelligat ex tantis teſtimonijs in aſſertione Catholica, multa tradita eſſe verbo, quę nõ ſunt ſcripta? Chryſoſtomus hic inquit, Omnia verbo prædicationis concluſit, nihil dixit de ſcriptura. Teſtimonia verò quorũ meminit, è regione ſunt hæc adſcripta: Primum Dionyſij, Subſtantia ſacerdotij noſtri ſcriptura ſacra eſt nobis diuinitùs tradita. Porrò huiuſmodi plena venerationis eloquia dicimus, quæq; à beatiſsimis Patribus noſtris, à quibus ſacris myſterijs imbuti ſumus, in ſanctis ac Theologicis cõmendata ſunt libris, ac prętereà quęque ab ijſdem ſanctiſsimis viris ſacratiore & purgatiore, & propinqua quodammodo cæleſti Hierarchię doctrina, ſancti duces & præceptores noſtri didicerunt, ex animo in animum medio intercurrente verbo, corporali quidem, ſed quod carnis penitus excedat ſenſum, ſine literis transfuſa ſunt. E regione autem illius, Sine autoritate ſcripturarum garrulitas non habet fidem, collocauit Petrus teſtimonium Euſebij, cuius hæc verba ſunt: Venerabiles & Deo digni Apoſtoli Chriſti, cùm eſſent in omnibus puritate vitæ & animæ virtutibus clari, non magni pendebant ſermonis or-

Ad Tit. homelia 1.

Aliud verbũ Euangelij, aliud Scriptura Euãgelica.

Dio. Eccl. Hier. ca. 1.

Apoſtoli pauca ſcripſerunt, & multa ſine ſcripto tradiderunt.

Hieron. ad Tit. cap. 1.

Euſe. li. 3. ca. 24. Eccleſiaſt. hiſto.

natũ, &c. parui ducentes plures libros condere, quòd huiuſcemodi prædicationis aſſertio non argumento humani ſermonis, ſed adſtipulatione diuinæ virtutis indigeat. Poſteà dicit de Paulo, quàm pauca ſcripſerit. Sed & reliqui, ait, Domini diſcipuli, ſi qui ſermonē aliquem diuinitùs inſpirati memoriæ reliquerunt, breuem hunc & ſuccinctum eſſe voluerunt. Ad Hieronymi verò ſententiã hoc addit ſcholion: Hic apertiùs nominat ſcripturam, reijciamus ergo ex hoc verbo Traditiones Apoſtolorum, ſi non habent autoritatem ſcri-

2.Theſſ.2. pturæ. At verò Paulus iubet ſeruari tradita etiam verbo ſine

2.Timo.2. ſcriptura: & Timotheo præcipit, quæ audiuit à ſe commendare fidelibus hominibus, non ſcribere. Benè autē dicit Hieronymus garrulitas, ſed non grauitas Patrũ: teſtimonia ſcilicet eorum, quos Apoſtoli docuerunt, non autoritas Eccleſiæ, non denique certa ratio. Hęc enim omnia fidem habent, etiamſi ea quę aſſerunt, nō ſint in ſcriptura. Eſt enim in ſcriptura, Eccleſiam eſſe columnam & firmamentum veritatis, audiendos Patres, & obtemperandum rationi. Quicquid ſine ijs eſt, garrulitas eſt: videat quisque, ne garriat in rebus tã ſerijs: Quorſum autem attinet omnia tranſcribere?

Adfert autem & in Apologia ſuæ Confeſsionis Brentius nonnulla Scripturæ loca, quibus idipſum probare cōtendit. Sed qua de re tandē ita contendis Brenti? Num de eo, an ſcripturæ ſufficiant ad ſalutem? Ecce vel tedio tandem victi, concedimus tibi quod vis: quin etiã plùs concedimus, quàm tu etiàm poſtulare ſis auſus. Si nullas etiam ſcripturas viderit aliquis, eum ſalutem nihilominùs conſequi poſſe dicimus, dummodò ſi cætera propter intelligentiæ tarditatem aſſequi non poteſt, vel hoc ſolùm ſciat, quòd Ieſus traditus eſt propter delicta noſtra, reſurrexit propter iuſtificationē noſtrã, ac ineffabilis huius beneficij memor, redemptorem ſuum diligat, & propter eum proximo ſuo benè velit. Hoc qui fecerit, etiamſi quid contineatur, aut nō contineatur in ſcripturis, neſcierit, nihil eſt quòd propterea de ſalute ſua dubitet.

Saluat charitas etiam ſine Scripturæ ſciẽtia.

Roma.4.

Idem

Idem enim ſentimus,quod ab Auguſtino ſcriptum fuit aliquando:Si propter eos ſolos Chriſtus mortuus eſt,qui certa intelligentia poſſunt,quæ ad fidem pertinent,diſcernere, penè fruſtrà in Eccleſia laboramus.Quodq; idẽ alibi dixit: Homo itaq; fide,ſpe & charitate ſubnixus, eaq; incõcuſsè retinens,non indiget ſcripturis,niſi ad alios inſtruendos. Addimus & hoc,quòd qui talis eſt (quãdoquidẽ propriũ eſt iſtud charitatis,vt ſubmiſſum reddat hominem,& ad parendũ ſuperioribus promptum & alacrem,nullam vt ab eis præceptorum rationem exigat)quòd is de ſalute ſua multò certior eſſe poteſt,quàm qui inflatus ſcientia,contemnit omnes præ ſe,nec quam audire iuſsit Chriſtus Eccleſiam, ei parêre dignatur,niſi Scripturarum examina proferat. August. Epiſto. 102. ad Euodiũ

Iam igitur & hæc eſt ſublata controuerſia. Nam cùm tu Brenti præfractior ſis, quàm vt de eo, quod ſemel tuendum ſuſcepiſti,vel vnguem (quod aiunt) latum decedas: nos qui non de victoria conſequenda, ſed de veritate inueniẽda laboramus,vltrò tibi plus etiam quàm tu poſtulas, largimur: ꝙ etiamſi quis neſciat,quæ contineantur in ſcripturis, modò ſciat Ieſum Chriſtum & hunc crucifixum,ſufficit ei ad ſalutem. Ignoraſſe literas Antonium ſcribit Athanaſius: vocat eum nihilominùs columnam Eccleſiæ.Quem ita ſuos etiam admonuiſſe narrat:Confugite ad crucifixi legem,noſq; eius imitamini famulos:& hoc ſcientiæ fine contenti, nulla deinceps ſecularis imprudentiæ argumenta quæratis. Porrò crucifixi lex,quæ eſt alia, quàm charitas? Nam & crux illius quid aliud quàm charitatem, qua nos ille complexus eſt incredibili,deſignat:ad quam viciſsim hoc exemplo ſuo nos inuitat. Hanc igitur quiſquis habet, iam non ſolùm nouit, verùmetiam impleuit legem vniuerſam: & eſt ad ſalutem æternam inſtructior, paratior,expeditior,quàm tu Brẽti cum omni caterua ſodalium tuorum.qui cùm ſciẽtię quadam opinione ſitis inflati,quandoquidem hac vnica crucifixi lege deſtituti eſtis,à chriſto & à corpore eius Eccleſia ꝑciſi eſtis

August. de doct. Chriſtiana lib. 1. cap. 39.

Athan. in vita Antonij Magni.

Charitas lex crucifixi,quæ ſola homini ſufficere poſsit ad ſalutem.

eſtis & ſeparati. Damus itaque tibi plus quàm ipſe poſtulas, & clara voce pronunciamus, non ſolùm ſufficere Scripturas ad ſalutem, verùmetiam ſi quis nunquã Scripturas legerit, ac ne viderit quidem, nec quid in eis contineatur ſciat, dummodò ſciat Ieſum & hunc crucifixum, eiusq; crucifixi legem obſeruet, iam eum noſſe omnia, quæ ad verã & æternam ſalutem cognitu ſunt neceſſaria, neq; noſſe modò, quę cognitu, verùmetiam habere prorſus omnia, quæ ſunt ad illã aſſequendam neceſſaria, de qua certus eſt, ſi legẽ obſeruet crucifixi, quæ verbo tantùm vno continetur, & ſicut ſcribit Clemens Alexandrinus, abſq; literis diſcitur, cùm ſit decretum ſpirituale ſcriptũ in cordibus noſtris. Cæterùm hoc tibi nunquam concedemus, vt qui non credit ſanctam Eccleſiam Catholicam, qui non audit illã, qui non obedit Præpoſitis, qui non facit ea, quæ dicunt ſedentes in Cathedra à Deo conſtituta, poſsit ad ſalutem æternam peruenire, cùm eum apertè contra legem crucifixi venire conſtet.

Clemens.

Summaria repetitio de tractatis capitibus duobus.

Sed hac de re longiores eſſe nolumus. Iam enim ſatis multa de duobus capitibus his dixiſſe, clareq; demonſtraſſe videmur, falſum eſſe quod Brentius, verum quod affirmat Petrus à Soto. Primùm etſi ſumma Scripturæ totius & ſcopus, ad quem omnes in Chriſtum credentes collimare oportet, neminem latere poſsit, cùm vno tantùm verbo, eoque claro, perſpicuo & aperto contineatur, quod eſt Dilige, quo nihil eſſe poteſt lucidius, vt rectè dictum ſit à Propheta: Præceptũ Domini lucidum illuminans oculos: non ideo tamẽ ita clara ſunt in Scripturis omnia, vt ad intelligendũ obuia ſint omnibus, cùm ſcribat de Pauli epiſtolis Petrus, quòd in eis multa ſunt difficilia. Quod etſi nemo ſcriberet, clamat hoc tamẽ res ipſa: Quin iſtæ quoque tam acerbæ noſtri ſeculi de cauſa fidei cõtentiones, (vt interim de priſcis illis taceamus, quæ non aliunde, quàm è Scripturarum tam diuerſis, & inter ſe pugnantibus interpretationibus exortæ ſunt,) vel ipſa luce clariùs demonſtrãt, in plurimis Scripturæ locis permultùm obſcu-

obſcuritatis eſſe: vt dicere, nihil eſt in ſcripturis obſcurum, non aliud eſſe videatur, quàm dicere, nil extra eſt oleam, nil intra eſt in nuce duri. Deinde, quamuis in genere contineā-tur in ſcripturis omnia, quæ ſunt ad ſalutem neceſſaria, cùm vnicum præceptum hoc, Dilige, de quo iam diximus, quod obſcurum eſſe nemini poteſt, in Chriſtum credenti ſufficiat ad ſalutem, ſunt nihilominùs etiam alia pleraque extra ſcri-pturam neceſſariò ſic credenda, vt ſi quis contrariū aſſerue-rit, anathema ſit. Cuius generis ſunt (vt ne quid dicā de no-ſtri temporis controuerſis dogmatibus) filium & Spiritum ſanctum eiuſdem eſſe cum patre ſubſtantiæ, eiuſdē potentiæ, ac per omnia illi æqualem: Mariam Deiparam non ſolùm Chriſtiparam dici oportere: duas in Chriſto naturas, duas i-tidem eſſe voluntates & operationes. Quæ cùm in Scripturis non ita fuiſſent expreſſa, quin diuerſum vel contrarium po tiùs ex illis Arius, Macedonius, Neſtorius, Eutyches, Petrus Antiochenus, Sergius Conſtantinopolitanus docere cona-rentur, ſic in Concilijs Oecumenicis, Nicæno, Conſtantino politano, ſemel, iterum, & tertio habito, Epheſino & Chalce donenſi nobis credenda tradita ſunt, vt niſi quis crederet, è cœtu piorum extorris haberetur. Hæc itaque duo ſatis iam à nobis copioſe tractata ſunt, & error Brentij ſic eſt omniū o-culis euidenter expoſitus, vt nihil apud quenquam ſcrupuli iam reſidere perſuaſum habeamus.

Horatius.

Nunc tertio & eo poſtremo loco dicendū nobis reſtat de eo, penes quos ius ſit interpretandi dubia, ſi qua de doctrina religionis exiſtant. Qua de re quàmuis multa iam dixerimus in capite præcedenti, vbi, quorū ſit munus de cauſa fidei co-gnoſcere, ſatis copioſe diſſeruimus: quoniā tamen viſum eſt Brentio, idem nunc quoque repetere, nobis quoq; quæ pro-feruntur ab eo, refellere neceſſe eſt. Negat Brentius, ius in-terpretandæ Scripturæ eſſe penes ſummos Pontifices, quòd donum interpretandæ Scripturæ non ſit humanę prudētiæ, ſed ſancti Spiritus. Quod probat producto loco ex epiſtola

Argumēta Brentij cōtra Pontificū poteſtatē in dubijs interpretandis.

Pauli ad Corinthios de diuiſione donorum Spiritus ſancti:
1.Cor.12. Qui cùm ſit liberrimus, non eſt, inquit, ad certum genus hominum alligandus, ſed diſtribuit dona hominibus pro ſuo
Cap.11. beneplacito. Producit locum ex libro Numerorum, quo cõtendere vult, omnem populum prophetare debere, quem
Cap. 4. iam excuſsimus. Producit & alium ex libro Iudicum de Debora muliere, quæ excitatur in Prophetam. Producit &
Cap.7. tertium ex Amos Propheta, quòd is fuerit armentarius. Quaſi verò priuilegia paucorum legem faciant communem, & propterea mulieres omnes & paſtores armentorum omnes debeant prophetare, quia prophetarunt Debora & Amos?

Argumẽta Soti contraria. Contrà Petrus à Soto concedit hoc, nulli generi hominũ alligatum eſſe Spiritum ſanctum, à quo recta interpretatio ſcripturæ proficiſcitur: quia tamen, inquit, vna omniũ Chriſtianorum debet eſſe fides & vnica confeſsio, ne quiſq; ſenſum ſuum ſequatur, neceſſarium eſt, vt ſit publicum magiſterium, & certi miniſtri, ad quos pertineat docere in Eccleſia. Inter quos cùm ordinem oporteat eſſe, non dubitamus ad ſummos pertinere, quæ inter alios de ſcripturæ ſenſu & fide dubia ſunt, definire. Profert & ipſe Pauli teſtimonia ex Epi-
Cap. 4. ſtola ad Epheſios, quòd dedit alios Apoſtolos, &c. ex epiſto-
1.Cap.14. la ad Corinthios, quòd omnia honeſtè & ſecundum ordinẽ
1.Ioan.4. fieri debeant: ex epiſtola Ioannis, Non omni ſpiritui eſſe credendum.

De quibus dicturus autor. Sed nos ne ſimus longiores, nec ex confeſsione Brentij, nec ex ea quam è regione collocauit aſſertione catholica Petri, plura verba recitabimus. De ijs tantùm dicemus, quæ continentur in hoc ſcripto Brentij, quod confutandum ſuſcepimus. Queritur is remitti ſe à ſcriptura ad traditiones Apoſtolorum. Ad quas autem, inquit, Traditiones? num ad eas, quæ pugnant cum Prophetica & Apoſtolica ſcriptura? quæ iam cæleſtibus teſtimonijs confirmata eſt? num ad eas, quæ ſcripturis ſunt conſentaneæ? Proferant igitur

eas,& ſinant eas exigi ad ſcripturam, num cum ea aut conueniant aut pugnent. Nam vt cuiuis, quaſuis nobis traditiones pro Apoſtolicis obtrudenti ſine iudicio credamus, integrum nobis non eſt: & iubet Apoſtolus prouidere, ne quis nos ſeducat per inanem deceptionem ſecundum traditionem hominum.

Mirari ſatis non poſſum Brenti, ſi tu credis Apoſtolos aliquid tradidiſſe, quod cum Prophetica, vel cũ ea, quę propriè ipſorũ eſt, Scriptura pugnaret: quos certũ eſt eodem ſpiritu fuiſſe plenos, cũ per ſermonẽ, quo vſi fuerunt, cũ per literas nõnulla traderẽt: quãobrem ipſi ſecũ vel cũ Prophetis pugnare non potuerũt. Cæterũ quod exigi vis ad ſcripturam traditiones quæ ſunt illi conſentaneæ, factũ id eſt in pleriſq; cõcilijs: vt iterũ fiat, neceſſe nõ eſt. Filiũ & Spiritũ S. eſſe cõſubſtantialem patri, Mariã Deiparã eſſe, nõ Chriſtiparã tantũ, eſſe duas naturas, eſſe duas voluntates & operatiões in Chriſto, traditiones fuerunt ſcripturis cõſentaneæ, quas tamẽ hæretici cõſentaneas eſſe illis negabant. Exurgat nunc Seruetus aut Cãpanus veſter, ſpargat in vulgus, nõ eſſe eas Scripturis cõſentaneas: nũ ea de re nouũ celebrari concilium neceſſe erit? Quis ergo finis erit dubitãdi? quid erit in fide noſtra certũ & ſtabile? Sed audi quod ab Auguſtino ſcriptũ eſt: Licuit, inq̃t, loquendi & diſputandi neceſsitate tres perſonas dicere, non quia ſcriptura dicit, ſed quia ſcriptura non cõtradicit. Si vis exigere ad Scripturam, non inuenies alicubi in ſcriptura dici, tres perſonas: ſed quia non contradicit ſcriptura, conuenire cum ſcriptura, & ei conſentaneum eſſe viſum eſt, ſi tres perſonas diceremus. Quod igitur ſatis fuit Auguſtino, ſatis eſſe debet cuiuis homini catholico. Non ſunt omnia ſeuerè nimis ad ſcripturam exigenda. Si non dicit ſcriptura, ſufficiat quòd non contradicit.

An hodie traditiões ad ſcripturam exigẽdæ.

Aug. li. 7. de Trinitate, cap. 4.

Neque verò ſumus hi Brenti, qui quaſuis traditiones pro Apoſtolicis obtrudenti, ſine iudicio credi velimus, ſed hac in parte ſeruandum eſſe cẽſemus, quod ab Auguſtino ſcriptum

Non quaſuis traditiones recipiũt Catholici.

 eſt: Il-

eſt: Illa autem, inquit, quæ non ſcripta ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obſeruantur, dantur intelligi, vel ab ipſis Apoſtolis, vel plenarijs Concilijs, quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima autoritas, commendata atq; ſtatuta retineri: Sicut quòd Domini paſsio & reſurrectio, & aſcenſio in cælum, & aduentus de cælo Spiritus ſancti anniuerſaria ſolennitate celebrantur. Deinde enumeratis alijs multis de ſumptione Euchariſtię, de ieiunijs, ſic tandē loquitur: Ad hęc ita reſpondeo, vt quid horum ſit faciendum, ſi diuinæ ſcripturæ pręſcribit autoritas, non ſit dubitandū, quin ita facere debeamus, vt legimus. Similiter etiam ſi quid horum tota die per orbem frequentat Eccleſia: Nam hoc quin ita faciendum ſit, diſputare inſolentiſsimæ inſaniæ eſt. Has ergo traditiones, quæ per totum orbem vnanimiter tot ſeculis obſeruantur, quoniam vel ab Apoſtolis vel à plenarijs Concilijs commendatæ ſunt, violare nefas ducimus. Sed de ijs ſuo loco.

Aug. epiſt. 118. ad Ianuar. ca. 1. — *Cap. 5.*

De Concilijs Brentius.

Queritur deinde Brentius, remitti ſe ad Concilia: & iterum quærit: Ad quę obſecro? Ad poſteriora & legitima. Cur ergo non etiā ad priora? Quia aliquoties errarunt, ideoq; aliquoties emēdata ſunt per poſteriora. Sed quis nos certiores reddet, quòd & poſteriora concilia nō errent? Si legitima ſunt, fieri, inquiunt, nō poteſt, vt deſerātur à Spiritu ſancto.

Reſpōſio.

Priora Concilia poſterioribus eſſe nonnunquam emendata legimus apud Auguſtinum: quòd autem Oecumenica cōcilia, ſiue quis plenaria dicere malit, legitimè congregata, in ijs quæ ad fidem pertinent, aliquando errauerint, nuſquā legimus, neç vel factum eſſe, vel fieri poſſe credimus. Saltē vnū aliquod proferres Brenti, & eius errorē indicares: verùm ſat ſcio, quòd proferre nullum potes: neque enim id facere prętermiſiſſes, ſi quem errorem in eorū aliquo reperire potuiſſes. Niſi fortaſſe vel Ariminenſe, vel Epheſinum ſecundum proferas. At ea non modò Catholici pro legitimis concilijs non agnoſcunt, verùm ne vos quidem.

Sed

Sed audiamus lepidum ſcurram reliqua perſequentem. Quibus ergo notis, inquit, cognoſcemus ea eſſe legitima? ſi videlicet Romanus Pontifex legitimè electus & confirmatus conuocauerit Concilium, & primatem in eo locum habeat: Deinde ſi adiungantur illi Cardinales, Archiepiſcopi, Epiſcopi, & reliqui Prælati, qui ſunt ordinarij ſucceſſores Apoſtolorum: poſtremò ſi cantauerint Miſſam de Spiritu ſancto, & ieiunauerint aliquot diebus à ſummo mane vſque ad horam diei ſextam, aut Germanicorum horologiorum more, vſque ad vndecimam ſeu duodecimam. Tali nimirum cœtui, præſertim ſi ſuis etiam Epiſcopalibus infulis ornati fuerint, Spiritus ſanctus deeſſe, nec quidem ſi velit, poteſt. Brentij ſermo ſcurrilis de Conciliis.

Piget me pridem ad hoc ſcripti genus contra leuiſsimum hominem deſcendiſſe, qui nihil Scripturis, niſi fortè extra cauſam productis: nihil agit ſolidis argumentis, verùm ludit tãtùm & laſciuit. Sed ſic eſt hominum iſtorum ingeniũ, qui dici volunt euangelici: nihil aliud apud eos quàm ludus eſſe religio videtur: quamobrem quæcunque ad illam pertinent, omnia ferè tractãt perquàm iocularitèr. At intereà nõ deſunt ſimiles labris lactucæ. Quid aũt? an non videtur ſcurra hic noſter omnia Concilia deridere, quæ ſunt à Catholicis vnquam habita? quæ nunquã aliter habita fuiſſe cõſtat, q̃ ſicut iſte per iocum hic recenſet. Semper enim eis præfuit Romanus Pontifex: cùm Eccleſiaſtica regula, ſicut eſt in hiſtoria tripartita, iubeat non oportere præter ſententiam eius Concilium celebrari, cuius & Iulius, & Damaſus, & Athanaſius meminerunt. Et fuit hoc etiam ante Nicænam Synodũ à Marcello inſtitutum, vt præter autoritatem Romanæ ſedis nulla Synodus haberetur. Demus autem hoc, quòd Imperatores aliquando ſynodum conuocauerint, penes quos orbis Oecumenici totius fuit imperium: tamen ſi qui Catholici fuerũt, nõ fecerũt id niſi de Romanorum Pontificũ ſentẽtia. Quin etiam ille hæreticus Imperator Conſtantius, per

Reſpõſio.

Romanus Pontifex Concilijs ſemper præfuit. li.4.ca.9.

In 2. Apologetico.

vim adigere Liberium Pontificem conabatur, vt acta ſynodi Ariminenſis calculo ſuo comprobaret, quòd ea alioqui minimè rata fore perſpectum haberet. Præſidebat igitur ſemper Pontifex Concilijs, ſicut in ſuperiore capite demonſtrauimus, & eius latus ex vtraque parte cingebant Patriarchæ, Archiepiſcopi & Epiſcopi, quos pro legitimis in cauſa fidei iudicibus Eccleſia Catholica ſemper agnouit: quamobrem Epiſcoporum etiam concilia ſunt vocata, ſicut in confeſsione noſtra chriſtiana ex Marcelli, Leonis, Auguſt. & aliorum teſtimonijs abundè nobis demonſtratum eſt.

Iam ſi nefas eſſe putat Brentius inuocare Spiritum ſanctum, quoties de cauſa religionis agitur, hîc iam certè videtur exorciſtæ magis quàm refutatoris indigere. Quoties Apoſtoli conueniebant, vel ob hanc ſolam cauſam, vt Eccleſiæ miniſtros inſtruerent, orationes & ieiunia præmittebant, quibus placatus Deus gratiam ſuam impartiret. At huic lepido ſcurræ noſtro ridiculum eſſe videtur, ſi quis vbi ſempiterna ſalus agitur orbis totius chriſtiani, seriò velit diuinū auxilium implorare. De hoc genere dæmoniorum, quo Brētius agitatur, dicit Chriſtus, quòd non eijcitur niſi oratione & ieiunio: quamobrem nihil mirum eſt, ſi contra ſe Dæmonium, quo Brentius agitatur, agi quicquam nō patitur. Sed nec infulas intactas prætermittere potuit. Scilicet ita veſtitū incedere præſtat, vt ſecta ſint omnia, vt ſicut in veſte, ſic in animo quoque ne ſit quicquam integrum quàm decenti habitu iuxta vetuſtiſsimum Eccleſiæ morē ornatum prodire?

Actor. 13.

Matth. 17.

De infulis Epiſcoporum.

Pergit Brentius: Non poſſum mirari, quòd in tanto ſplēdore Euangelij chriſti, & tot eruditiſsimis ſcriptis aduerſus primatum Romani Pontificis in lucē editis, audeant adhuc Aſotici de ſuo primatu gloriari. Ego quoq; non poſſum ſatis mirari, quòd in tam clara luce veritatis, & tot eruditiſsimis ſcriptis per catholicos in lucē editis, quibus mendacia veſtra pridem refutata ſunt, audetis nihilominùs vos Aſotici manifeſtam veritatem oppugnare. Nuper adeò prodijt in lu-

in lucē Nili neſcio cuius liber, quem Matthias Flaccus Illyricus non eſt veritus Sereniſsimo Regi meo dicare, quo conatur ille quidem, quàmuis leuiſsimis argumentis, Romanæ ſedi iuriſdictionem in quatuor ſedes reliquas Patriarchales abrogare. Sed intereà tamē quin ſit Occidentalis Eccleſiæ totius Oecumenicus Epiſcopus, minimè negat. Cęterùm in concilio Chalcedonenſi legimus Pontificē Leonem Oecumenicū ſiue vniuerſalem Patriarcham appellatum. Sed in re perſpicua nihil eſt neceſſe plura verba facere. Nili liber ab Illyrico editus.

Redit ad conuitia Brentius (iam enim ea pridem intermiſerat) iterū & ſucceſsionis meminit, ac videtur tandem ſcurræ perſonā deponere, ſerioq; rem agere velle. Itaq; propoſito Euāgelij loco: Si manſeritis in me, & verba mea in vobis manſerint, quicqd volueritis petetis, & fiet vobis. Duo, inquit, exigit chriſtus ab Apoſtolis & ſucceſſoribus eorum, vt impetrēt ſpiritū ſanctū, & nō errēt: Vnum eſt, vt maneant in chriſto. Hoc fit, ſi verè in chriſtū crediderint, & à chriſto per peccatū vaſtās conſcientiā, nō exciderint. Alterū eſt, vt maneat in ipſis verbū chriſti, vt miniſterio ſuo fungantur, non iuxta humana ſomnia, nō iuxta ementitas traditiones, ſed iuxta verba chriſti, iuxta ſacrā ſcripturā, quā chriſtus ipſe nobis commendauit, & in manus tradidit. Quare niſi conciliū Prælatorum manſerit in chriſto, & verba chriſti in eo, nec eſt legitimum concilium, nec Spiritus ſanctus præſtò adeſt, etiamſi omnes Prælati teneant loca Apoſtolorum, &c. Ioan. 15. Argumentatio Brentiana.

Si peccatores Brenti, à iure ſcripturæ interpretādæ excludendos cenſes, qui veſtrûm ſine peccato eſt, is primus hoc ſibi ius vendicet: ſed æquè vos atq; nos à chriſto per peccatū vaſtans conſcientiam, excidiſtis. Quamobrem ſi non erit fas cognoſcere de doctrina religionis, niſi ijs, qui ſine peccato ſunt, ſolius Dei propemodum erit ea de re cognitio: quod etiam in fine capitis huius tu velle videris, quò maiore cum ſpe impunitatis mentes hominum omni genere peruerſæ doctrinæ imbuere queas. Quòd autē vis, vt fungantur Reſpōſio.

Antiſtites miniſterio, non iuxta humana ſomnia, non iuxta ementitas traditiones, id æquum eſſe libenter concedimus, verbaque tua ſic interpretamur, quandoquidē ementitarum traditionum meminiſti, te veras non excludere, ſicut nos, non modò non excludimus verba Chriſti, ſacramque Scripturam, verùmetiam primas illi partes tribuimus. Non eſſe autem legitimum Concilium eorū, qui non manſerint in Chriſto, fortaſsis aliquo ſenſu verè dici poteſt. Nam quos apertè conſtat à Chriſto diſceſsiſſe ſiue capite, ſiue corpore, Concilium eorū non eſſe legitimum, certum eſt & indubitatum. Diſceſſerunt autem à Chriſto capite, ſicut ab Auguſtino memoriæ proditū legimus, qui vel de diuinitate, vel de humanitate eius ſecùs ſentiunt, quàm è Scripturis docti ſumus: quales fuerunt Arius, Appollinaris, Neſtorius, Eutyches, Sergius, & alij nonnulli veteres hæretici: noſtro verò ſeculo, Campanus, Seruetus, Suenckfeldius, & ex Anabaptiſtis quidam. A Chriſti verò corpore diſceſſerunt, qui quàmuis de ipſo capite Scripturis ſacris conſentiant, Eccleſiæ tamen vnitati non communicant: quales fuerunt priſcis illis ſeculis, Iouinianus, Vigilantius, Pelagius, Donatus, & alij nonnulli: quales eſtis hoc noſtro ſeculo vos Lutherani cum alijs quibuſdam, qui è ludo veſtro prodierunt. Si verò ſic vis intelligi, non eſſe legitimū Concilium eorum, qui non mānſerint in Chriſto, hoc eſt, quos iniquitates à Chriſto ſeparauerunt, vix vllum fuit aut erit vnquam concilium legitimū. Nam ſi inter eos quos ipſe ſibi chriſtus duodecim elegit, vnus tamē fuit Diabolus, qua ratione caueri poterit, quò minùs vbi tam frequens eſt Epiſcoporum & Sacerdotum cœtus, aliquot etiā reperiantur Diaboli? Non erit felicior neq; melior eorū congregatio, qui nunc in Chriſti nomine conueniunt, quàm fuit illorum, quos cùm præſens in terris adeſſet Chriſtus, ipſe congregauit.

Conciliū eorū, qui à Chriſto, vel capite, vel corpore diſceſſerunt, illegitimum. Aug. de vnitate Eccle. ca. 1.

Nullū vnquam Cōcilium ſine peccatoribus fuit. Ioan. 6.

Sed audiamus ea, quæ dixit accommodantem Brentium: Cùm Aſotus, inquit, amandat nos à Scriptura ad Concilia

Prælato-

Prælatorum ſuorũ, conſidera mihi quæſo, à quanta luce in quantas tenebras, à quanta certitudine in quantam obſcuritatem adducat. Non enim dubium eſt, quin ſacra ſcriptura non poſsit rectè ac verè intelligi, niſi ab ijs qui Spiritu ſancto ſunt diuinitùs donati. Etſi enim impij poſſunt quædam ſcripturæ loca & præſertim iudicialia & moralia, adeoque quæ ad legem pertinent, & quæ hiſtorica ſunt, cognoſcere: tamen quis ſit verus finis legis, quid Euangelium de Chriſto ſibi velit, quid Chriſtus ipſe ſit, & quantum in eo thezaurum per fidẽ habeamus, & quæ ſunt id genus alia ſacræ ſcripturæ, non poſſunt niſi ſoli pij per Spiritum ſanctum iudicare.

Scripturã non intelligi, niſi à pijs Spiritu ſancto donatis, ait Brentius.

Verum eſt Brenti, quod dicis, ſacram ſcripturam nõ poſſe rectè ac verè intelligi, niſi ab ijs, qui ſpiritu ſancto ſunt diuinitùs donati. Sed ſunt non pauci, qui cùm ſint vacui Spiritu ſancto intùs habitante & ſanctificante corda ipſorum, habent nihilominùs Spiritum ſanctum forinſecùs illuminantem & ponentem verba Dei in ore ipſorum, ſi minùs ad ipſorum, ſaltem ad Eccleſiæ vtilitatẽ. Hoc eſt quod rectè docent Scholaſtici, præter gratiam ſancti Spiritus gratum facientẽ, hoc eſt, ſanctificãtem homines, eſſe & alias gratias gratis datas, ad vtilitatem aliorũ, de quibus in epiſtola priore ad Corinthios multa ſcribit Paulus. Sed & apud Matthæum legimus, etiam eos quos vocat Chriſtus operarios iniquitatis, non fuiſſe dono Prophetiæ, virtutumq́ue faciendarum deſtitutos. Quod eſt autem aliud Prophetiæ donum, niſi donum interpretandi Scripturas, quod etiam operarijs iniquitatis non deeſſe, teſtatur Euangelium? quare falſum eſt, quòd negas, impios alia ſcripturę loca, quàm quę ſunt vel iudicialia, vel moralia, vel ad legem pertinentia, vel hiſtorica, cognoſcere poſſe. Sciunt etiã hi, qui ſit verus finis legis: didicerunt ex Paulo, quòd finis legis Chriſtus eſt ad iuſtitiã omni credenti: didicerunt ex eodem, quòd finis præcepti eſt charitas: ſciunt igitur, quòd hæc eſt ſumma totius Euangelij, quòd Chriſtũ, qui finis legis eſt, de cælo detraxit charitas, vt exẽplo ſuo

Reſponſio

1. Cor. 12.

Matth. 7.

Etiã qui minùs pij ſunt, ſenſum aliquando ſcripturarum cognoſcunt.

Roma. 10.

1. Timo. 1.

Quæ ſumma Euangelij.

Vu nos

nos ad charitatem inflammaret, quò, per quam viam ipſe deſcendit ad nos, per eandē oportere nos ad ipſum aſcendere, certum haberemus. Hoc nemo tam impius eſt, ex his dico qui non ſunt prorſus rudes Euangelicæ doctrinæ, qui neſciat, ac tanto magis eſt impius, quod cùm ſciat, quod Chriſti conſiliū, quæ ſumma ſit Euangelij, quę via ſit ad cælum perueniendi, quauis tamē alia via potiùs incedere vult, quàm ea qua videt Chriſtum inceſsiſſe, qui nobis via factus eſt. Et in hoc eſt impietas, non quòd neſciat, nō quòd non intelligat, ſic enim venia dignus videri poſſet, ſed quòd ſciēs prudenſque contra Domini ſui voluntatē venit, quam etiam ob cauſam tantò pluribus & grauioribus plagis vapulabit. Scitis & vos Brenti, quòd hæc ſit Euangelij ſumma, tantoque maior eſt impietas veſtra, quòd obliti viæ, cuius ipſe nobis Chriſtus dux fuit, quòd immemores Chriſtianæ charitatis, quam ſolam à Chriſtianis exigit, quin ardentes ira, odio, maleuolentia, vos ab orbe Chriſtiano ſeparaſtis.

Lucæ. 12.

Congerit poſteà Brentius loca Scripturæ: Vſque in hodiernum diem idem velamē in lectione veteris teſtamenti manet: Sapientiam loquimur inter perfectos, ſapientiam autem non ſeculi huius: Nos non ſpiritum mundi accepimus, ſed ſpiritū qui eſt ex Deo: Animalis homo non percipit ea, quæ ſunt ſpiritus, ſtultitia quippe illi ſunt. Ex quibus colligit, Scripturam non poſſe verè cognoſci niſi à ſpiritualibus. Atqui loquitur ibi Paulus de Iudæis & gentilibus, non autem de malis Chriſtianis, qui fidem & profeſsionem habent piorum, vitam impiorū, vt videantur velut ex Ethnico & Chriſtiano conflati. Confitentur enim Chriſtum, decantant, laudant, celebrant: at omnis vitæ ratio longè à Chriſti præceptis diſsidet. Vident hi, quid ſit optimū, at affectibus corrupti, ad peſsima deflectunt: de quorum numero ſi quis eſt, rectè poteſt illud vſurpare: Video meliora proboque, deteriora ſequor. Quorum tanto maior eſt damnatio, quòd videntes & ſcientes contra Dei legem veniunt. Intereà tamen de talibus

2.Cor.3. 1.Cor.3.

Scriptura poſsitne cognoſci etiam à nō ſpiritualibus.

Pſeudochriſtiani ſpiritum ſæpè habent illuminātem, licet non ſanctificantem.

talibus non eſt hominum, verùm Dei ſolius iudicium. Cùm hoſt. cernimus baptizatos, audimus confitentes, videmus orantes, nomen etiam in eis Chriſtianorum agnoſcimus, etiamſi facta minimè congruere cum nomine videantur, qui ſumus nos, qui ſeruos iudicare velimus alienos? De talibus dixit Chriſtus: Hoc eſt iudicium, quia lux venit in mundum, & dilexerunt homines tenebras magis quàm lucem. Viderunt ij lucem Chriſti per fidem, at tenebras magis amplexi ſunt. Vtcunque peccatores Chriſtum tamen diligunt: ſed magis illa diligunt, ob quorum cupiditatem à Chriſti præceptis deſciſcunt. Cupiunt neminem lædere, ſed dulcis eſt honor: nolunt fraudare, ſed vincit lucrum. Cupiunt compati cum CHRISTO, vt conregnent, ſed auocant voluptates: nolunt bello confligtari, ſed ad imperium dilatandum non patet alia via. Tales igitur etſi vacui ſæpè ſunt Spiritu intùs habitante, & eorum corda ſanctificante, non ratò tamen fit, vt ſpiritu forinſecùs illuminante, & verba ſua in ipſorum ore ponente, minimè deſtituantur. Rom. 14. Ioan. 3. Rom. 8.

Tandem incipit Brentius tractare de Eccleſia, de qua ſuo loco rectiùs dici potuit: ſed quando ſic illi viſum eſt confuſe omnia nulloque ordine ſcribere, ne qs exiſtimare queat, nos conſultò locum hunc præterire voluiſſe, quem etiam in ſuperiore capite adduxerat, agè verba illius excutiamus. Operæpretium, inquit, eſt audire, quid Aſotus de Eccleſia Prælatorum ſuorum, ad quorum Concilia nos reijcit, ſcribere ſibi permiſit: & quidem libet verba ipſius recitare. Oportet Eccleſiam ipſam certam eſſe, viſibilem ſcilicet, & ſenſibus ipſis corporeis perſpectam, non minùs quàm ſunt aliæ humanæ reſpublicæ: autoritas etiam miniſtrorum & gubernatorum eius certa & manifeſta eſſe debet, quare nec gratia, nec certè interior aliqua virtus occulta requirenda eſt vel in mēbris, vel in miniſtris eius, præter publicam & legitimam profeſſionē fidei & vocationē, vt ad eam ptineant, & vt eius munera De Eccleſia Brētius

integra perficiant. Hic primùm vide, inquit, quòd A ſotus faciat Eccleſiam viſibilem & ſenſibus corporeis perſpectã. Delendus igitur ille erit articulus fidei, Credo ſanctam Eccleſiam catholicam, & erit ſic reponendus, Video & ſentio.

Reſponſio Eccleſiã eſſe viſibilẽ. Atqui non Petrus à Soto Brenti, ſed Chriſtus eſt, qui dicit Eccleſiam eſſe viſibilem: hunc igitur, non Petrum reprehendis. Chriſtus enim eſt, qui vocat eam ciuitatem ſupra montem poſitam, quæ abſcondi non poteſt. Si non poteſt abſcondi, eſt igitur hominum oculis expoſita. Deinde dicit idem Chriſtus, Si peccauerit frater tuus, dic Eccleſiæ. Quæſo te, cui dici iuſsit? num his qui videri non poterant? Dicit enim Chriſti ſpiritus, quòd Epiſcopos poſuit Spiritus ſanctus regere Eccleſiam Dei: Quos regent? Num eos quos non vident? De ſe ſcribit Paulus, quòd ſit Eccleſiam Dei perſequutus: poterát ne perſequi, quam non videbat? Iam cùm idem Paulus ſcribit Eccleſiæ, quæ eſt Corinthi, Eccleſiæ Galatiæ, Eccleſiæ Theſſalonicenſiũ, cedo Brenti, quibus redditæ literæ, ſi videri non potuit Eccleſia? Ac vt ex veteri quoque lege proferamus aliquid: legimus in libris Regum, quòd Salomon benedixerit omni eccleſię Iſrael. Oĩs, inquit, Eccleſia Iſrael ſtabat. Quibus benedixit? His ne quos videre non potuit? Vides ne iam, quàm ſit abſurdum, quàm ab omni ratione alienum, quàm ab ipſo etiam communi ſenſu remotum, quod tu ſcribis Brenti, non cadere ſub aſpectum Eccleſiam? Senſit hoc aliquando Philippus quoque magiſtrum ſuũ ſequutus, verùm abſurditate rei victus, ſententiam mutauit, & eſſe viſibilem Eccleſiam cõfeſſus eſt, quemadmodum aliquanto ſuperiùs ex illius libro, quẽ inſcripſit Locos communes, indicauimus. Quid autem aliud iſti, dum aſſerunt, quòd Eccleſia ſit inuiſibilis, quàm errori ſuo latebras quærunt? Intelligunt ſe ad hunc viſibilem cœtum non pertinere, quem eſſe veram Catholicam Eccleſiam nemo pius dubitat: proinde quandam aliam ſibi fingũt, quę nec videri, nec agnoſci queat.

Matt. 5. Matt. 18. Acto. 20. 1. Cor. 15. Gal. 1. 3. Reg. 8.

Melanchthõ cõtra Brentium Eccleſiam facit viſibilem.

Neque

Neque verò propterea delebimus illum articulum ſymboli, Credo ſanctam Eccleſiam, & loco illius dicemus, video & ſentio, ſicut perquàm acutè ſibi dicere videtur Brentius. Nam etſi videmus Eccleſiam quam credimus, intereà tamē multa complectitur hic articulus, quæ credimus, & non videmus. Qui ſint electi in hoc cœtu vocatorum, quem græci vocant Eccleſiā, nec videmus nec agnoſcimus. Nam ſolus Dominus nouit, qui ſunt eius: credimus nihilominùs firmiter, ꝙ non alibi ſint electi, quàm in iſto cœtu vocatorū. Deinde credimus hanc Eccleſiam regi Spiritu ſancto, quam etiam ob cauſam errare non poſſe: credimus eam eſſe columnā & firmamentum veritatis: credimus extra eam non magis quenquam ſaluum fieri poſſe, quàm qui fuerunt olim extra arcam Noē: credimus vera eſſe omnia, quæ in ſcripturis omnibus canonicis ab illa receptis ſcripta continentur, iuxta ſenſum, quem ipſa nobis adfert. Hæc & alia pleraq; credimus Brenti, quæ tamen neq; videmus, neq; ſentimus. Quare nihil eſt, quòd propterea ſymbolum eſſe mutandum cenſeas, quòd aſpectabilem eſſe dicimus eccleſiam, quæ nō ſine cauſa Catholica vocatur: cùm pſertim nihil impediat, quominùs etiam ea, quæ videntur, rectè credi dicantur. Sicut dicit vnuſquiſq; oculis ſuis ſe crediſſe, quemadmodum latiùs idem etiam proſequitur Auguſtinus. Etiā baptiſma, quod videmus, credere nos profitemur.

Quō Eccleſiam ſimul videamus & credam⁹.

2. Tim. 2.

Tract. 79. in Ioannē.

Sed eſt & aliud, quod in verbis Petri Brentius reprehendit: Palàm, inquit, & impudenter affirmat, non requirendā eſſe gratiam & interiorem aliquam occultam virtutem, vel in miniſtris, vel in membris eccleſiæ, præter publicam & legitimam profeſsionem fidei & vocationem. Scilicet ſi Prælati eius ſint animo ſuo Epicuræi, & vita Sardanapali, tamen ſi ſciant verba ſymboli recitare, & ſunt à Cardinalibus & Canonicis ad prælaturas electi, pertinent ad Eccleſiam, & ſunt ordinati, vt in rebus æternæ noſtræ ſalutis ab ipſorum iudicio pendeamus. Scimus quidē veritatem Sacramentorū

Prælatis neceſſariā eſſe gratiā inhabitantē, vt Prælati agnoſcantur, vult Brentius.

Chriſti non pendêre è dignitate miniſtrorum, ſed non eſſe requirendam gratiam Dei, aut virtutem Spiritus ſancti in ijs, qui de vera ſententia ſacræ ſcripturæ ſeu verbi Dei iudicare debent, hoc demùm eſſe cæleſtia oracula Spiritus ſancti ſubijcere Epicuræis & Sardanapalis.

Reſponſio

Et hæc abs te tam petulanter dicta, in quem recidunt ſrē ti? nónne in Chriſtum ipſum? Cuius enim illa verba ſunt, Petríne à Soto, an Chriſti? Super cathedram Moſi ſederunt Scribæ & Phariſæi: Omnia quæ dixerint vobis, ſeruate & facite: ſecundum opera verò eorum nolite facere: dicũt enim, & non faciunt? Quē igitur hìc aliũ, quàm Chriſtum ipſum reprehendis? Ille enim eſt, qui iubet eos audiri, qui ſedēt ſuper Moſi cathedram, etiamſi non faciant, quę dicunt, etiamſi contraria faciant ijs quæ dicunt, etiamſi ſecundum legem docentes, contra legem viuant. Quid autem, an ipſe nõ concedis, quòd ſacramentorum dignitas non pendet à dignitate miniſtrorum? Quæ ratio diuerſitatis eſt, vbi de verbo agitur? Qui magis pendere debet doctrinæ veritas ex dignitate miniſtrorum? Cùm præſertim ſicut in Sacramentis non alium agnoſcimus, qui baptizet, qui conficiat Euchariſtiã, qui peccata remittat, qui per Sacramenta, tanquam per vaſa quædam gratiam ſuam fidelibus impartiat, quàm Chriſtum: ſic etiam vbi prædicatur Dei verbum, vbi de illo iudicium fit, non alium Doctorem & magiſtrum agnoſcimus, quàm eundem ipſum Chriſtum; vt ſicut in Sacramentorum, ſic in verbi diſpenſatione, nihil nobis obeſſe queat, quàmlibet ſcelerati ſint & impij miniſtri: quandoquidem verus ipſe & Sacramentorum ſuorum diſpenſator, & verbi ſui magiſter ac iudex, non tam ſanctus eſt, quàm ipſa ſanctitas. Præclarè ſicut alia multa, ſic & hoc Auguſtinus: Magiſteria, inquit, forinſecùs adiutoria quædam ſunt & admonitiones: cathedram in cælo habet, qui corda docet: Interior magiſter eſt, qui docet, Chriſtus docet, inſpiratio ipſius docet. Vbi illius inſpiratio & illius vnctio non eſt, forinſecùs

Matt. 23.

Ex dignitate miniſtrorũ non pēdet aut doctrinæ, aut Sacramentorũ veritas.

Aug. in epiſt. Ioannis tra. 3.

inaniter

inaniter verba perſtrepunt. Sic ſunt iſta verba quæ forinſecùs dicuntur, quomodo eſt agricola ad arborem: forinſecùs operatur, adhibet aquam & diligentiam culturæ: quælibet forinſecùs adhibeat, nunquid poma format? nunquid nuditatem lignorum veſtit vmbra foliorum? nunquid tale aliquid intrinſecùs agit? Sed quis agit hoc? Audite agricolam Apoſtolum, & videte quid ſumus, & audite magiſtrum interiorem: Ego plantaui, Apollo rigauit, ſed Deus incrementum dedit. Neque qui plantat, eſt aliquid, neq; qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus. Hoc ergo vobis dicimus, ſiue plantemus, ſiue rigemus loquendo, non ſumus aliquid, ſed ille qui incrementum dat Deus, id eſt, vnctio illius docet vos de omnibus. 1. Cor. 3.

Vides Brenti, quemadmodum Sacerdotis non eſt niſi miniſterium? ipſe verò verus Doctor & magiſter, ipſe verus iudex & interpres ſcripturarum qui docet efficaciter, Dei ſpiritus eſt, ſicut etiam ipſe Chriſtus dixit: Non vos eſtis, qui loquimini, ſed ſpiritus patris veſtri, qui loquitur in vobis. Hic ſpiritus poteſt loqui per Balaam, poteſt per Caipham, poteſt per Iudam proditorem, deniq; poteſt etiam per aſinã: nec ideo verbi Dei dignitati doctrinæq; veritati quicquã detrahetur, quę nõ magis ex miniſtrorũ pẽdet dignitate, q̃ ipſa veritas Sacramentorũ. Nam ſicut Sacramentorum, ita verbi quoq; miniſtri vocãtur, & ſunt ſacerdotes & Epiſcopi: qui quali vita ſunt, ipſorũ quidẽ plurimùm refert miniſtrorum, ſed auditorũ nihil intereſt. Nã qui mali ſunt, dum ea quę bona ſunt, adminiſtrant, ſe tantùmodò lædunt: ſicut fax accenſa, ſibi quidem detrimentum præſtat, alijs verò lumen in tenebris adminiſtrat: & vnde commodum alijs præſtat, inde ſibi diſpendium parit. Doctrinæ veritas à quocunque proficiſcatur homine, Dei non hominis eſt. Et ſicut ſolis lux etiamſi per immunda loca tranſeat, non inquinatur, ſed ab ijs qui illuminantur, pura accipitur: ſic Dei verbum etiãſi nõnunquam ex ore prodeat hominis impuri, purum nihilominùs

Confirmatio ab exẽplis & ſimilibus.
Matt. 10.

nùs ab ijs qui audiũt,accipitur, nec ex docentis impuritate labis aut ſordium quicquam contrahit.

Hæc tu Brenti,non es tam hebes,vt non intelligas,ſed ita malitia cor tuum excecauit, vt aliud nonnunquam ſcribas, quàm quod ſentis ipſe,dum odium erga Petrũ tuum expleturus,omnem anſam illum calumniandi quæris.

Epicurei & Sardanapali plures apud Lutheranos, q̃ Christianos.

Neq; verò propterea Petrus cæleſtia oracula Spiritus ſancti ſubiecit Epicureis & Sardanapalis,quòd negat ab ijs,qui iudicant de ſententia ſcripturę,gratiam Dei gratum facientem eſſe requirendam.Non ſunt Epicuræi, ſed neq; Sardanapali,à quibus publica & legitima profeſsio fidei & vocatio requiritur.Porrò de animo cuiuſq;,quid in pectore ſuo clauſum quiſq; gerat,Dei ſolius eſt iudicium. Si quis autem Eccleſiæ iudicio tanquam Epicuræus & Sardanapalus eſt condemnatus,is ad iudicium de ſententia ſcripturæ non admittitur,quin è cœtu piorum eijcitur:quoad verò legitimi iudicis decreto talis pnunciatus non fuerit,tolerari debet,q̃ diu toleratur ab Eccleſia,nec alicuius priuati ſententia condemnari. Docuim' aũt in priori capite,Martini Lutheri,qui dux veſter eſt & anteſignanus, teſtimonio, non pauciores inter vos Epicuræos & Sardanapalos reperiri quàm inter nos, qui Catholici vocamur,& ſumus per Dei gratiam, præcipuè ſi paucitatem veſtrorum cũ noſtrorum conferas multitudine. Sed audi quid ex veſtris quidam ſcribat, veſtrum enim voco Ioannem à Lasko,qui priùs veſtrum, poſtea gradu facto dogma Sacramentariorum eſt amplexus,quod amplexus nunquam fuiſſet, niſi veſtro exemplo ſuũ priuatum ſenſum publico totius Eccleſiæ ſenſui & cõſenſui anteponere fas eſſe iudicaſſet.Is igitur in epiſtola quadam,quã ad Sereniſsimũ Regem meum ſcripſit,ijs verbis vtitur:Summa,inquit, diligentia ac circumſpectione opus eſt,ne ſub prætextu ac fuco Euãgelij,aut nouum rurſus aliquod tyrãnidis genus inuehatur, aut ſectis alioqui omnibus, atque ita demùm atheiſmo feneſtra aperiatur, ad quem nunc maxima ferè hominum pars

A teſtimonijs Lutheri & Ioãnis à Lasko.

pars neſcio quomodo inclinare videtur. Audin'tu Brenti, quemadmodum hic inter vos diu multumq; verſatus, non obſcurè fatetur, quòd ſub prætextu ac fuco Euangelij veſtri, (nihil iam dicam de tyrannide, de qua vehemẽter queritur) maxima ferè pars hominum ad atheiſmum quendam inclinare videtur. Ad quem non inclinant modò multi, verùm etiam apertè ruunt, & præcipites in eum feruntur: quam ad rem gradum illis doctrina veſtra fecit. Et hos tu iudices de ſententia ſcripturæ dare nobis vis, quos palàm ad atheiſmum inclinare, vel ruere potius, etiam ij qui ſunt factionis veſtræ, profitentur.

Sed audiamus iterum ardentem ira atque odio Brentium, & impotenti quadam conuiciandi libidine prorſus furentem. Profert ex capite de Concilijs verba Petri, quæ ſic habent: Eccleſia cui promiſsio illa Chriſti facta eſt: Portæ inferi non prȩualebunt aduerſus eã, viſibilis eſt, nec ex electione Dei aut vera fide & charitate interiùs pendet, vt quis ad Eccleſiam pertineat, ſiue vt ſubditus, ſiue vt Prælatus, ſed vt viuum Eccleſiæ membrum ſit, hæc requiruntur. Ac mox inſultat: Macte virtute A ſote, ſic defenditur Catholica Eccleſia: ſic conuincuntur nouatores illi hȩretici. Os impudentiſsimum, audes tu Eccleſiã illã, aduerſus quã non prȩualent portæ inferi, hoc eſt, veram & firmã, ita infamare, vt affirmes eã nec ex electione Dei, nec ex vera fide & charitate pendere? Dicit quidem Aſotus hæc requiri, vt quis ſit viuum Eccleſiæ membrum, nõ aũt vt ſit eius Eccleſiæ membrũ, aduerſus quã non præualent portæ inferi. Quæſo autem te, an non is aduerſus quem non præualent portæ inferi, eſt viuum Eccleſiȩ membrum? Quid? Portæ ne inferi tam imbecilles, tãm eneruatæ ſunt, vt ne quidem aduerſus mortua Eccleſiæ membra præualeant? Nȩ tu mihi concionaris de ſtramineis portis inferi, quæ ſic computruerunt, vt ne mortuum quidem ſuperare queant. O bellũ defenſorȩ Catholicæ Eccleſiæ. Quàm improbum autem Sophiſtã hîc agit Brentius? qui præterquàm

Conuiciator Brentius affingit Soto, quȩ lubet.

Reſponſio

quòd cùm diceret, negare Petrum, quòd Eccleſia pẽdeat ex vera fide & charitate, ſuſtulit hãc vocem, interiùs, diuerſum quiddam ex verbis Petri colligit, quàm quòd illi vel cogitare in mentem venit vnquam, cùm tamen quid ſibi voluerit Petrus ijs verbis, obſcurũ illi non ſit. Vbi verò dixit hoc vnquàm Petrus, quòd aduerſus aliquod Eccleſiæ membrũ portæ inferi non præualeant, quamlibet id etiam viuum fuerit: quod certè tu magis fortiter quàm veraciter affirmas? Nã viuum fuit Eccleſiæ membrum Cyprianus, præualuerunt nihilominùs aduerſus eum portæ inferi, vt in errorem inciderit: quem aut correxit poſteà, ſicut putat Auguſtinus, aut ſi minùs correxit, tamen quòd q̃ ſecùs ſeſe res habebat, ſenſerat, quandoquidem in Catholica nihiloſeciùs vnitate permanſit, & charitatis vbertate compenſatum, & paſsionis falce purgatum eſt: cùm præſertim illis temporibus, nihil adhuc plenarij concilij ſententia, quid hac de re ſentiẽdum eſſet, Eccleſiæ totius conſenſio confirmaſſet. Origenis verò ſanctitas, cui nota non eſt? Idem & de Tertulliano & de alijs nonnullis dicere licet. Quæ igitur eſt iſta collectio Brentij, quandoquidem non præualent aduerſus Eccleſiã portæ inferi, non eas etiam aduerſus Eccleſiæ membrũ aliquod præualere, cùm omnis homo per ſe conſideratus ſit mendax: Eccleſia cõtrà, vbi ſunt fideles omnes in vnum cõgregati, colũna ſit & firmamentũ veritatis. Nunquã igitur ea fuit ſententia Petri, quã adfert Brentius, qui ſibi finxiſſe videtur, quod impugnaret: ſed hoc dixit iſto loco Petrus, quod alio loco dixerat, quem protulit Brentius ex capite de Eccleſia, vt quis pertineat ad Eccleſiam illam, cui promiſsio facta eſt, Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam, non pendere ex electione Dei, aut charitate & fide interiùs, verùm ſufficere publicam & legitimam profeſsionem fidei & vocationem: cæterùm vt viuum ſit aliquis Eccleſiæ membrum, illa requiri. Quò magis autem res intelligi queat, vnde Petrus occaſionẽ ſumpſerit hæc ſcribendi, paucis aperiemus.

Inferorũ portæ contra membrum etiã viuum Eccleſiæ præualere poſſunt.

Cyprian' Aug. epiſt. 48.

Origenes Tertullia.

Brentius

Brentius in ſua confeſsione dum vehementer metuit, ne quid in fide certum habere queamus, conciliorum autoritatem, per quæ fit vt certa ſit & vna fides noſtra, modis omnibus eleuare conatus eſt: primùm quòd non quiuis hominũ cœtus pro vera Eccleſia haberi poteſt: deinde quòd in ea pauci ſunt electi, quòd nõ omnium fides, quòd plerunq; maior pars vincit meliorem: Poſtremò quòd Spiritus ſanctus non faciat populum ſuum impeccabilem, ſed relinquat in ipſo multas & varias imbecillitates. Ad hæc è regione Petrus ea verba poſuit, quæ per Brentium adducta ſunt, quibus illud oſtendere conatur, Eccleſiam non ex electis tantùm conſtare, quibus nihil intùs deſit, quod ad fidem & charitatem pertineat, ſed conſtare ex vocatis, ex ijs qui publicè ſe Chriſtianos & fideles profitentur, de quibus dicit etiam Chriſtus: Multi ſunt vocati, pauci verò electi: fieri poſſe, vt qui ſe publicè Chriſtianos profitentur, animo quiduis potiùs, quàm Chriſtiani ſint. Eſſe huius Chriſti corporis, quæ vocatur Eccleſia, partim viua, partim etiam putrida & mortua mẽbra, atq; hæc quàmdiu aut ipſa ſe non præciderint, aut Eccleſiæ iudicio præciſa non fuerint à Chriſti corpore, membra illius vocari & eſſe, quamuis mortua. Quid erat hìc Brẽti quod arroderes? Primùm ſi vocem ipſam Græcam conſideres, certè Eccleſia non eſt electorum ſed vocatorum cœtus, in quo multi vocati, pauci ſunt electi. Deindè verò fateris hoc ipſe, quòd huic Eccleſiæ, de qua loquimur, in hac terra multi mali & hypocritę ſunt admixti. Qui ſunt autem alij hypocritę, quàm qui publicè Chriſtianam fidem profitentur, cùm intùs fide ſint charitateq; deſtituti? Cùm igitur idem dixerit Petrus in capite de Eccleſia, quod à te dictum fuerat, fuit ne locus hic tragicis iſtis exclamationibus? Fuit ne locus impotentibus cõuicijs? quibus ita petulanter in grauem hunc & pium virum debaccharis, & cùm ipſe ſis effrons, homini pudentiſsimo falſum impudentiæ crimen obijcere non vereris. Sed vnde nobis Lutheri diſcipulum, vnde quinti

Collatio rationum Brentij & Soti.

Matt. 20.

Rationes Soti defenduntur.

Euangelij aſſertorem agnoſcere liceret, niſi ex feſtiuis hoc genus leporibus?

Boni & mali in Eccleſia, ſed diuerſa ratione.

Manifeſtius eſt, quàm vt negare poſſis Brenti, quòd in Eccleſia non boni tantùm, ſed & mali ſunt, ac plures mali, ſed longè diuerſa ratione quàm boni. Siquidem boni ſunt in ea tanquam viua membra, quæ vitam ſuam habent à ſpiritu Chriſti, & viuifico illo influxu, qui eſt per viuã fidem & charitatem. Contrà mali ſic ſunt in Chriſti corpore Eccleſia, ſicut ſunt in humano corpore ſanguis noxius, humores mali, capilli, vngues, membra areſacta, quæ tametſi vitam à ſpiritu non recipiunt, ſunt nihilominùs in corpore. Cæterùm ſi nimis exundat ſanguis noxius, phlebotomiã tollitur, ne totum corpus pereat: ſi nimis luxuriat, cæſaries capitis aut barba tondetur: ſi nimis extant vngues indecorè, reſecantur: ſi redundet corpus malis humoribus, per vomitũ releuatur: Si denique membrum aliquod cancro ſit infectum, enſe reſcinditur, ne pars ſyncera trahatur. Eadem eſt etiam ratio eorum, qui mali ſunt in Chriſti corpore Eccleſia Nam ſi nimis exundat eorum effrenis petulantia, vel caſtigatione comprimitur, vel excommunicatione prorſus reſecatur. Quoad aũt qui ſunt tales, aut Eccleſię iudicio per excommunicationem ſeparati non fuerint, aut ipſi ſponte ſua foràs non proſilierint, dum vel perſequuntur, vel contemnunt Eccleſiam, aut à Deo non fuerint per mortẽ exterminati, tolerantur in Eccleſia, & quàm diu non præciduntur, ſunt eius Eccleſiæ mẽbra, cui facta eſt illa promiſsio: Portę inferi nõ pręualebunt aduerſus eam, haud aliter illi adhærentia, quàm adhæret palea tritico, vel capilli membraque arida corpori humano. Et contra hanc Eccleſiam, in qua ſunt & boni & mali, non pręualere portas inferi firmiter credimus. De qua quoties agitur, non tam fidimus hominũ ſanctitati, quàm ipſius Chriſti promiſsioni, q fallere neſcit: qui cùm poſsit ex lapidibus filios Abrahæ ſuſcitare, poteſt etiã per lapides ſalutẽ noſtrã pcurare. Hæc nobis viſum eſt craſsiùs explicare pinguiore

Quàm diu mali Eccleſiæ maneant membra.

(quod

(quod aiunt) Minerua, non tua cauſa Brenti, cui ſatis iſta perſpecta ſunt & explorata, nec ſecus rem habere certò ſcis: quo nequior es, qui ſciens manifeſtam veritatem oppugnas. Non igitur tua, ſed eorum cauſa fuſius iſta diximus, qui noſtro ſeculo veterem Donatiſtarum errorem renouantes, manifeſtos peccatores eſſe negant in Eccleſia.

Sed audiamus reliqua proſequentem Brentium: Scimus, inquit, multos impios dicturos, Domine per nomen tuum prophetauimus, & per nomen tuum dæmonia eiecimus, ac alias virtutes præſtitimus: ſed iudicium de doctrina æternæ noſtræ ſalutis deferre ad eos, qui ipſi palàm fatentur, ſibi ea in re non opus eſſe nec electione Dei, nec vera fide atq; charitate; quid hoc aliud eſt, quàm ſpiritū ipſum ſanctum à ſuis ipſius oraculis dijudicandis excludere, & in locum eius homines Epicuræos & Sardanapalos reponere? Scis tu Brenti, nihil alienū à vero docuiſſe Petrum, ſed cùm veritate non poſſis, mendacijs eū oppugnare conaris. quādo dixit hoc vnquā Petrus, quòd ad eos deferendū ſit de doctrina iudicium, qui palàm fatentur ſibi non opus eſſe nec electione Dei, nec vera fide atq; charitate? An ille non potius diſertis verbis contrarium dixit, nimirùm requiri in eis publicam & legitimam profeſsionē fidei? Non te pudet vanitatis? An non pugnant inter ſe, profiteri publicè fidem, & dicere, non eſt mihi opus fide? Quòd ſi quis auſus eſſet dicere, tantum abeſt, vt ad eum iudicium de doctrina deferretur, vt is à Chriſti corpore tanquam putridum membrum reſecaretur potius, & è cœtu piorum exterminaretur. Obijcis alicubi Petro, quòd is non ſatis explicet, quid velit dicere: Eſt autem is reuerà de eorum Theologorum numero, qui ſunt rerū quàm verborum ſtudioſiores, vt cum Paulo dicere poſsit: Etſi imperitus ſermone, ſed non ſcientia. Quamobrem ne quis erret, quid nos eū exiſtimemus dicere voluiſſe, paucis indicabimus.

Matth.7.

Vindicatur Sotus ab iniuria Brentij calumnioſa.

2.Cor.11.

Certum eſt eum in hac ſententia nunquā fuiſſe, vt putaret, quibus de doctrina iudicandū eſt, eos nō opus habere gratia,

Explicatio ſententiæ Soti.

non fide & charitate interna, cùm nulli magis indigeant ijs rebus, quàm qui doctrinæ religionis iudices conſtituendi ſunt. Cæterùm hanc illius fuiſſe ſententiam omninò perſuaſum habemus, quòd officium in ijs, non meritum ſpectatur, quibus de Scripturæ ſenſu iudicandũ eſt: ita vt ſi quis ad hoc iudicium ſit vocatus, hoc eſt, Apoſtolorum in Eccleſia locũ teneat, quem Epiſcopi tenent, habeat prætereà publicam & legitimam fidei profeſsionem, is ad iudicandum de doctrina ſit idoneus. Nihil vt aliud ſenſerit, quàm quod ab Imperatore Baſilio dictum aliquando fuiſſe in ſuperiore capite commemorauimus: Quantæcunque religionis & ſapientiæ Laicus exiſtat, vel etiamſi vniuerſa virtute interiùs polleat, donec Laicus eſt, ouis vocari non deſinet: rurſus quantũcunq; ſit Epiſcopus irreuerẽtia plenus, & nudus omni virtute, donec Antiſtes eſt, & veritatis verbum rectè prædicauerit, paſtoris nominis & dignitatis damna non patietur. Quæ ratio eſt in ordine ouium conſtitutis paſtores verborum ſubtilitate diſcutiendi, & ea quæ ſuper nos ſunt quærendi? Paſtorũ eſſe vult de doctrina iudicium Petrus, non ouiũ: ita vt ſi præſtet etiam vel ſanctitate vel doctrina aliquis ex ouibus, quod vſu venire quãdoque poteſt, nihilominùs ei de doctrina ſibi iudicium arrogare fas non ſit. Eſt autem aliquid in hac ſententia, quod abs te Brenti meritò reprehendi queat? niſi fortè velis Dei ſpiritum per Paulum loquentem reprehendere. Nunquid omnes Apoſtoli? nunquid omnes Prophetę? nunquid omnes Doctores? Oportet vt ordo ſit in Eccleſia, nec omnes omnia ſibi arrogent. Quę ciuilis, eadẽ Eccleſiaſtici quoque magiſtratus eſt ratio. Reperire nonnunquã de plebe licet, & iuriſprudentia & integritate maiori præditos, quàm plerique ſint ex politico magiſtratu, qui iudicũ officio funguntur: num ideo legitimos iudices de gradu ſuo deturbabunt? num ideo cuiuis de vulgo qui ſibi catus & prudens videbitur, iudicis officiũ vſurpare ſibi licebit? Minimè gentiũ. Quàm diu toleratur à ſuperiore magiſtratu iudex inferior,

Officium non meritum ſpectandũ in Prælatis.

Baſilius Imperator

Paſtorum non ouiũ eſt de doctrina iudicium.

Vt in ciuili, ſic in Eccleſiaſtico magiſtratu iudiciũ poteſtas eſt penes iudices, q̃uis imperitos.

tam diu neceſſe eſt ab ijs quoq; toleretur, quorũ iudex eſt. Ac ſit aliquis ſanctiſsimus, ſit iuris cõſultiſsimus, iudicis tamẽ ordinarij ſibi munus nõ ſumet, quoàd alius hoc officio fungitúr. Cæterùm quò minùs in conſiliũ adhibeat à iudice, nemo prohibebit. Hanc nos Petri ſententiã fuiſſe non dubitamús: quod ipſum etiam tibi demonſtraturum exiſtimamus, ſi modò te reſponſo ſuo dignũ iudicauerit. Nam & nos in hãc arenã nunquã deſcẽdiſſemus, niſi nos incircunciſi illius Philiſtæi admiratoris tui Vergerij procacitas & iactãtia impuliſſet, q Sereniſs. Regi noſtro libellũ hunc tuũ dicare, & virũ illum ſanctum Aloyſium Lipomanum ad diſputandum de capitibus in eo contentis ipſo iudice prouocare veritus nõ eſt. Quamobrem non tam Petrum à Soto contra te defendere, quod ſi volet ipſe, multò præſtabit meliùs, nec hac in parte noſtra opera indiget, q̃ Sereniſsimo Regi noſtro, quæ ſit ijs de rebus Eccleſiaſticæ doctrinę veritas, indicare voluimus.

Pergit Brentius: Si Aſotus ſeriò reponit librum Sapientiæ in Catalogo Canonicorum librorum, miror quòd non audiat quid ibi dicatur: In maleuolam animam nõ introibit ſapiẽtia, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Spiritus enim ſanctus fugiet dolum, & auferet ſe à cogitationibus inſipientibus. Si Aſotus iudicat hoc verum eſſe, quomodo audét nobis eos Chriſtianę diſciplinę iudices ꝓponere, in quorũ maleuolã animã nõ ingreditur ſapientia, & quos Spiritus ſanctus fugit? Paulus ait: Qui non habet ſpiritũ Chriſti, hic nõ eſt eius. Non habent autem ſpiritum Chriſti, qui nõ ſunt à Deo electi, & non habent veram fidem & charitatem, quomodo ergo hi poſſunt eſſe de doctrina Chriſti iudices? — *Argumentũ Brentij* — *Sapient. 1.* — *Rom. 8.*

Sapientiæ liber, ſicut ſuperiùs à nobis demonſtratum eſt, quãmuis ab Hebræis excluſus, à Chriſtianis tamen in catalogum Canonicorum librorum à mille ducentis & ampliùs annis eſt repoſitus: quam etiam ob cauſam teſtimonium eius libẽter accipimus. Verùm quem tu ſenſum eius adfers, eum reſpuimus. Quòd in maleuolam animã non — *Reſponſio* — *Liber Sapientiæ Canonic⁹, & Brẽtio malè intellectus.*

intrat

Sapientia quid. intrat ſapientia, quodq; non habitet in corpore ſubdito peccatis, minimè negamus. Quæ ſit autem iſta ſapientia, fortaſſis nobis tecũ non cõuenit. Nã nos à ſcriptura docti dicim⁹, Iob. 28. Ecce pietas eſt ſapientia. Quã autẽ pietatem Latinus interpres, eam ſeptuaginta verterunt θεοσέβειαν, quaſi tu dicas cultum Dei. Quis aũt eſt cultus Dei, inquit Auguſtinus, niſi amor eius? Aug. lib. 2. de Trinit. cap. 14. Hic igitur non introibit in maleuolam animã, nec habitabit in corpore ſubdito peccatis. Nam peccatum, mortale præſertim, cum charitate conſiſtere non poteſt, cum fide quæ eſt ex auditu & intelligentia ſcripturarum, poteſt. Poteſt habere peccator ſcientiam ſcripturarũ, poteſt habere fidem, charitatem habere non poteſt. Scĩetia cũ peccato eſſe, nõ autẽ ſapientia poteſt. Et certè diuerſa dona ſunt Spiritus ſapientiæ & Spiritus ſcientiæ, ſicut etiam ex Eſaiæ illo loco patet, vbi dona Spiritus ſancti enumerantur. Quod etiam Paulus indicat dicens: Alij quidem per ſpiritũ datur ſermo ſapientiæ, alij autem ſermo ſcientiæ ſecundum eundem Spiritum. Eſa. 11. 1. Cor. 12. Sermo ſapientiæ non datur illi, cuius corpus peccatis eſt ſubditum: ſermo ſcientiæ, donum prophetię datur. Itaque queritur alicubi Auguſtinus: Aug. lib. 3. confeſs. capit. 8. Surgunt indocti & rapiunt cælum, & nos cum doctrinis noſtris, ecce vbi volutamur? Poteſt habere quis ſcientiam & cum illa mergi in profundum inferni: ſapientiam, hoc eſt, veram pietatem quæ charitas eſt, habere non poteſt, niſi is, cui regna cæleſtia ſunt præparata. Sed audi, quid ea de re ſcribat Auguſtinus: Lib. 2. contra Epiſtolam Parmeniani, c. 11. Spiritus, inquit, ſanctus in Eccleſiæ præpoſito vel miniſtro ſic ineſt, vt ſi fictus nõ eſt, operetur per eum Spiritus ſanctus, & ad eius mercedem in ſalutem ſempiternam, & eorum regenerationem vel ædificationem, qui per eum ſiue cõſecratur, ſiue euangelizatur. Si autem fictus eſt, quoniam veriſſimè ſcriptum eſt: Spiritus enim ſanctus diſciplinæ effugiet fictũ, deeſt quidem ſaluti eius, vt auferat ſe à cogitationibus, quæ ſunt ſine intellectu, miniſterium tamen eius nõ deſerit, qui per eum ſalutem operatur aliorum. Propter quod Apoſtolus ait: 1. Cor. 9. Si enim volens hoc facio, mercedem habeo: ſi autem inui-

inuitus,diſpenſatio mihi credita eſt:id eſt,illis ꝓdeſt,quibus hoc diſpenſo,non mihi qui fictus ſum.Qui enim inuitus facit propter cõmoda gaudiaq; carnalia, quæ ſi aliter habere poſſet,illud defereret,ipſe vtiq; fictus eſt, ideoq; inuitus facit,ſed eis prodeſt,erga quos facit.Se autem tantùm à mercede ſalutis alienat,non etiam illos priuat,quibus cibaria dominicus etiam malus ſeruus impendit. Intereà tamen illud libenter concedimus,quòd myſteria ſua citiùs ijs,qui mundo ſunt corde,Deus reuelat,q̃ illis qui varijs ſunt flagitijs cooperti.Atq; vtinam hoc præſtari poſſet, vt ad munus Apoſtolicum,cuius proprium eſt de doctrina religionis iudicare,non vocarentur,niſi quorum eſſet perſpecta vitæ ſanctimonia:fortaſsis tanti motus in Eccleſia non fuiſſent excitati:qui verò ſunt excitati,minore negotio ſedari poſſent. Verùm nemo proptereà putet ſe iuſtam habere cauſam ab Eccleſiæ vnitate diſcedendi,vel eorum qui præſunt iudicium declinandi,quòd ſicut populus,ita eſt & ſacerdos,nec ſanctitate cæteros,qui præſunt,excellant.Quàmuis enim hi ſpiritũ Chriſti non habeant,quo ſancti ſint ipſi,habent tamen ſpiritum Chriſti,quo ſanctos reddant alios, ſiue cùm baptizãt, ſiue cùm peccata remittunt, ſiue cùm Dei verbum annunciant, deque ſcripturæ ſententia iudicant. Nam quo ſancti fiunt homines, ſiue baptiſmus id ſit, ſiue abſolutio, ſiue Dei verbũ,non miniſtrorum eſt,ſed ipſius Domini.Præclarè Gregorius Nazianzenus, vbi docere conatur,non eſſe curioſe dignitates eorum,qui nos purgant,expendẽdas,nec eſſe iudices iudicandos:Sint,inquit,duo annuli, aureus hic, ferreus alius:vterque regia imagine ſculptus,cei æ ambo imprimantur,quid inter ſignum hoc & illud intererit? Nihil. Diſcerne materiam in cæra, etiamſi ſapientiſsimus exiſtas, dic quodnam ferri,quodúe ſit auri ſignaculum. Vnum eſt vtrunque,materia eſt diuerſa,character vnus eſt.Quæ baptiſmi,eadem & abſolutionis,eadem & doctrinæ eſt ratio. Idem eſt baptiſmus,eadem abſolutio, eadem doctrina, idem Dei

Piũ votũ autoris.

Eſa. 24.

Greg. Nazianze. in orat. in ſanctũ lauac.

Iudices nõ iudicandi.

verbum, ſiue à probo, ſiue ab improbo miniſtro proficiſcatur. Dic autem tu Brenti, qui poteſt per miniſtrũ, quàmuis improbum, peccata remittere, quî minùs poſsit per eundem doctrinæ veritatem indicare? An maius quiddam eſſe putas interpretari Scripturas, quàm peccata remittere? Verè dictũ eſt ab Ambroſio, quòd quicquid verum à quocunq; dicitur, à ſancto dicitur Spiritu, quodq́; gradus chariſmatum ſunt officijs Eccleſiæ, non vtique meritis humanis indulti. Sicut igitur qui dicit Dominũ Ieſum, in Spiritu ſancto dicit, qualis vis ſit, ita & in loco ordinis officij eccleſiaſtici poſitus, gratiam habet qualis vis ſit: non vtique propriã, ſed ordinis per efficaciam Spiritus ſancti. Nam neq; qui plantat eſt aliquid, neque qui rigat, ſed qui incrementum dat Deus. Quid autem aliud vult Petrus à Soto, niſi quod ab Ambroſio dictum eſt, Gratiam chariſmatum officijs Eccleſiæ, non meritis humanis indulgeri, quam qualiſcunque ſit, habere tamen poſsit qui eſt in loco ordinis eccleſiaſtici poſitus. Sed ſi nullum apud vos pondus habent veterum Orthodoxorum teſtimonia, proferam veſtri cuiuſdam non ignobilis ea ipſa de re ſententiam. Ioannes is eſt Caluinus: Quæritur hic, inquit, cùm impij præclarè interdum de Chriſto & ſplendidè diſſerant, an habeant Dei ſpiritum? Reſpondeo: Eos procul dubiò habere quod ad effectum illum ſpectat: ſed aliud eſt donum regenerationis, aliud donum nudæ intelligentię, qua Iudas quoque præditus fuit, cùm Euangelium prædicaret. Verùm de ijs ſatis.

Amb. in 12 ca. 1. ad Corinth.

Gratia chariſmatum officijs Eccleſiæ, non meritis humanis indulgetur.

In cap 12. 1. ad Cor.

Ad confirmandam Conciliorum & Epiſcoporum autoritatem adduxerat Petrus & illa loca: Tibi dabo claues regni cælorum. Et: Quicquid ſolueritis in terra, &c. Quibus productis Brentius: Sed hæc, inquit, loca non ſolùm ſacræ ſcripturę, verùm etiam Eccleſiaſticorum ſcriptorum teſtimonijs à vanis & impijs Sophiſtarum commentis ita vindicata ſunt, vt exiſtimem Aſotum in alio orbe hactenus commoratum, quòd neſciat, quid in hoc orbe aduerſus Romanenſium adu-

Matt. 16.

Brentius contra autoritatem clauium.

latorum

latorum deprauationes dictum,ſcriptum ac etiã pictum ſit. Claues enim Eccleſiæ datæ ſunt Petro & Confeſſoribus petræ, quæ eſt Chriſtus. Non ſunt datæ Lyberio Ariano, aut Marcellino idololatræ: datæ ſunt miniſtro,non hoſti Eccleſiæ:datęq; ſunt ſeruo Chriſti,nõ ſeruo Antichriſti. Etiamſi ſit inter vos aliquandiu Petrus commoratus, eſt reuerà tamen in alio quodam orbe natus. Quàm felix eſt autem orbis ille,in quo natus eſt? Nam ſolus hic eſſe propemodùm orbis nunc videtur,vbi Pelopidarum, hoc eſt Lutheranorum, & aliorum noſtri temporis hæreticorum nec facta videntur, nec vel nomen ipſum auditur. Nullum eſt enim regnum noſtro hoc infelici ſeculo magis ab hæreſibus intactum, quàm ſit vel hoc ſolo nomine feliciſsimum Hiſpaniarum regnum, cui propter hanc in fide Catholica conſtantiam & eius tuendæ diligentiam, alias præterea multas felicitates Deus largit. Quæ laus olim penes Germanos fuit, quoad illi non aliud erant quàm Chriſtiani, nec in aliud Euangelium ſe transferri paſsi ſunt ab eo, quod à Patribus acceperant,vt eſſe gens armis inuicta crederetur, ea poſteaquàm Lutherus in Germania Babylonem ędificare cœpit,nunc eſt ferè ad Hiſpanos tranſlata. Eſt autem ita, quòd nuſquàm ſunt pauciores, quàm in felici orbe illo, qui deprauationes veſtras & ſcripturarũ contorſiones vel ſcriptas, vel pictas viderint:tantùm abeſt,vt de eis quicquam dici audiuerint. Ac tantò maior eſt illius regni tranquilitas,in quo & Rex pientiſsimus legitimè imperat, & qui ſunt eius poteſtati ſubiecti,ſic in omnibus ei dicto ſunt audientes, nullum vt fidelium & obſequentium ſubditorum officium in ſe requiri patiantur, quos erga Regem ſuum, cuius opera fieri vident,vt non ab externis hoſtibus modò, verùmetiam ab ijs, qui multò ſunt pernicioſiores domeſticis inimicis (hæreticos dico)tuti eſſe queant,tanto ſtudio & obſeruantia eſſe cõſtat, vt quoties id vel ſalus illius vel dignitas poſtulet, ad quoduis vitæ diſcrimen ſubeundum non minore animorũ

Reſponſio

Commendatio regni Hiſpaniarum.

alacritate, quàm alij ſolent ad epulas, accurrant. Etſi autem in felici orbe illo vana & impia commenta veſtra non à quibuſuis leguntur, lecta ſunt ea tamen & à Petro, & ab alijs viris doctis, quos cum iudicio legere poſſe exiſtimatum eſt, & quæ contra clauium autoritatem à veſtris adferuntur, pluribus doctiſsimorum virorum ſcriptis pridem confutata ſunt, nihil vt ea nunc à nobis repeti ſit neceſſe.

Pag. 180. Brẽtius inique facit Liberium Arianum, & Marcellinum idololatram.

Cæterùm quòd Liberium fuiſſe ſcribis Arianum, id in proximo ſuperiore capite falſum eſſe docuimus. Sed neque Marcellinum rectè dixeris idololatram, etiamſi metu compulſus, thura idolis admouiſſe legitur. Nam vt lapſus in crimen hoc aliquando fuerit, martyrio tamen illud expiauit. Peccauit vt Petrus, pœnituit vt Petrus. Et ſicut Petrus non inter eos, qui negauerunt Chriſtum, ſed inter eos, qui conſtanter eum confeſsi, nullum ſupplicij genus ſubire, ad extremum vitam etiam pro nomine illius profundere non dubitarent: ſic & Marcellinus non inter idololatras, verùm inter ſanctos martyres ab Eccleſia Dei numeratur. Intereà tamen illud libenter tibi concedimus, quòd claues datæ ſunt Petro, & ſucceſſoribus eius Petræ confeſſoribus, Eccleſiæ miniſtris, & quamlibet indignis, ſeruis tamen chriſti: non ſunt autem datę vobis hoſtibus Eccleſiæ & ſeruis Antichriſti.

Citat Brẽtius Hieronym. contra claues Eccleſiæ Hie. in ca. 16. Matth.

Pergit Brentius: Et quæcunque ligaueritis in terra, erũt ligata & in cælo: Quęcunque ergo præceperint Prælati, erũt præcepta Dei, & quoſcunque abiecerint ex Eccleſia, erunt & abiecti à Deo. Quid eſt igitur illud, quod Hieronymus de priore dicto apud Matthæum ſcribit? Iſtum locum, inquiens, Epiſcopi & Presbyteri non intelligentes, aliquid ſibi de Phariſæorum aſſumunt ſupercilio, vt vel damnent innocentes, vel ſoluere ſe noxios arbitrentur, cùm apud Deum non ſententia ſacerdotum, ſed reorum vita quæratur.

Reſponſio.

Hîc Aſotus iterum habebit paratas ſuas regulas interpretandi dicta Patrum. Quid ſi nos Brentij Hieronymo oppoſuerimus

fuerimus aliquanto vetuſtiorem ſanctum illum Martyrem Cyprianum? Sic enim loquitur: Nec fas erat Eccleſiam pulſantibus claudi, cùm permiſerit ipſe qui legem dedit, vt ligata in terris, etiam in cælis ligata eſſent: ſolui autem poſſent illic, quæ hîc priùs in Eccleſia ſoluerentur. Clariùs autem Hilarius Petrum alloquens: O in nuncupatione noui nominis felix Eccleſiæ fundamentum, dignaq; ædificatione illius petra, quæ infernas leges & tartari portas, & omnia mortis clauſtra diſſolueret. O beatus cæli ianitor, cuius arbitrio claues æterni aditus traduntur, cuius terreſtre iudicium præiudicata autoritas fit in cælo, vt quæ in terris aut ligata ſunt, aut ſoluta, ſtatuti eiuſdem conditionem cōtineant & in cælo. Ioannes quoque Chryſoſtomus: Sacerdotum, inquit, vinculum ipſam etiam animam attingit, atque ad cælos vſq; peruadit. Vſqueadeò, vt quæcunque infernè ſacerdotes confecerint, illa eadem ſupernè Deus rata habeat, ac ſeruorum ſententiam Dominus confirmet. Quos ſequutus Bernard⁹, vbi de Petro loquitur: Claues, inquit, regni cælorum tā ſingulariter accepit, vt præcedat ſententia Petri ſententiam cæli. Et eius æqualis Hugo de ſancto Victore: Sententiam, inquit, Petri non præcedit, ſed ſubſequitur ſententia cæli. Vides igitur, quàm multos habeamus, quos vni Hieronymo opponere poſſimus. Verùm & is non pugnat cum iſtis, æquè vt ipſe fuit, catholicis & Orthodoxis. Sunt enim duæ claues, vna ſciētiæ, quam in Paulo: poteſtatis altera, quam in Petro fuiſſe ſcribit Ambroſius: quarum vtramq; ſynagogæ quoq; chriſtus tribuit, ſed interim Scribis & Phariſæis abuſum earum exprobrat: Væ vobis, inquit, legiſperitis, qui tuliſtis clauem ſcientiæ: ipſi non introiſtis, & eos qui introibant, prohibuiſtis. De claue autem poteſtatis dicit: Super cathedram Moſi ſederunt Scribæ & Phariſæi: omnia ergo quæcunque dixerint vobis, ſeruate & facite. Vtramque clauem in Eccleſiaſtico iudice coniunctam eſſe oportet. Nam ita demùm ratum erit in cælo, quod aut ligauerit, aut ſoluerit in terra, ſi

Cyp. lib. 1. epiſt. 2.

Hilar. Canon. 16. in Matth.

Chryſ. lib. 3. de ſacerdotio.

Bern. in ſerm. 1. in die Apoſt. Petri & Pauli.

Hugo li. 2. de Sacram.

Duæ claues.

Ambr. ſermo. 66.

Luc. 11.

Matt. 23.

claue non errante fecerit: alioqui periculum eſt, ne rectè di-
Ezec. 13. catur illud Prophetæ? Mortificabant animas, quæ nõ mori-
untur, & viuificabant animas, quæ non viuunt. Scientiæ cla
uis haud aliter eſt neceſſaria poteſtatem habenti, quàm lucer
na in tenebris ambulanti, qua ſi deſtitutus fuerit, quid aliud
conſequetur, quàm quòd dicit Chriſtus: Si cecus ceco duca-
tum præſtet, ambo in foueam cadunt. Quamobrem quod à
Sententia Petri præcedit ſententiã Dei. Bernardo & Hugone dicitur, ſententia Petri præcedit ſentẽ
tiam cæli, non aliter intelligendum eſt, quàm ſicut à Chryſo
ſtomo ſcriptum eſt: Sententiam ſeruorum Dominus confir-
mat, quatenus ea tamen iuſta fuerit. Nam ſi iuſta non fuerit,
nihil poteſt dici verius, quàm quod ab Hieronymo ſcriptũ
Orig. homil. 14. in Leuiticũ. eſt, quodq; ante eum dixit Origenes: Si quis non recto iudi-
cio eorum qui præſunt depellatur, ſi ipſe non anteà exijt,
hoc eſt, ſi non ita egit, vt mereretur exire, nihil lęditur in eo,
quòd non recto iudicio ab hominibus videtur expulſus. Et
ita fit, vt interdum ille, qui foràs mittitur, intùs ſit: & ille fo-
ris, q intùs retineri videtur. Quãobrem rectè monet vir ille
Greg. homil. 26. ſanctiſsimus Gregorius Pontifex, magno moderamine paſto
res vel ſoluere debere, vel ligare: Sed intereà ſiue iuſtè ſiue iu
iuſtè obliget paſtor, paſtoris tamẽ, inquit, ſententia gregi ti-
menda eſt, ne is qui ſubeſt, & cùm iniuſtè forſitan ligatur,
ipſam obligationis ſuæ ſententiam ex alia culpa mereatur.
Paſtor ergo vel abſoluere indiſcretè timeat, vel ligare. Is au-
tem qui ſub manu paſtoris eſt, ligari timeat vel iniuſtè, nec
paſtoris ſui iudicium temerè reprehendat, ne etſi iniuſtè li-
gatus eſt, ex ipſa tumidæ reprehenſionis ſuperbia, culpa quę
non erat, fiat. Non vult Gregorius, vt de iudicio ſui paſtoris
ouis iudicet, etiamſi fortè error aliquis ſit admiſſus, quin
ſententiam ab illo latam ne contemnat: Quam ſi tulerit in-
ſons æquanimiter, coram Deo reus non erit: ſi verò con-
tempſerit, hoc ipſo nomine coram Deo quoque reus effici-
tur. Sed hæc ſicut alia multa, ſic volente Brentio extra cau-
ſam dicta ſunt.

Per-

Pergit is:Si quicquid præceperint Patres in terris, erit p̃-
ceptum Dei,quid eſt quod Propheta ait:In præceptis Patrũ Eze. 20.
veſtrorũ nolite incedere:nec iudicia eorum cuſtodiatis, nec Excutitur
in idolis illorum polluamini?Si non eſt incedendum in prę- locus, In
ceptis Patrum Brenti, quid eſt quod Paulus & Silas,cũ per- præceptis
ambularent Syriam & Ciliciam, præcipiebãt cuſtodire prę- patrum veſtrorũ nolite incedere.
cepta Apoſtolorum & Seniorum? Quid eſt, quod ijdem ipſi
cùm pertranſirent alias ciuitates,tradebant eis cuſtodire do Acto. 15.
gmata,quæ erant decreta ab Apoſtolis & ſenioribus? Quòd Acto. 16.
ſi verbo libet vrgere,nos in auorum,proauorum,atauorum
præceptis incedimus,qui mille quingentis annis non pol-
luebantur in idolis,verùm eâdem qua nos ratione, Chriſtũ
coluerunt,eiusq́; colendi rationem partim ſcripto, partim
traditionibus ad nos tranſmiſerunt.Quare liberis veſtris cã
tilenam hanc rectiùs occinetis, qui niſi mentem illis Deus
dederit meliorem,non in aliorum, quàm in Patrum ſuorũ
præceptis incedent:auos enim & prauos ſuos præceptorum
veſtrorum ſectatores edere non poterunt.Sed quid quæſo vo
bis vultis,cùm hæc verba toties nobis obijcitis?num vt quã
Patres religionem ſeruarunt,quos ritus tenuerunt, ab ijs di
ſcedant liberi:ſemperq́; diuerſam religionem,diuerſos ritus
quos ignorauerunt Patres eorum, ſequantur: quò vel ſic ſe
quiduis eſſe potiùs,quàm Catholicos, teſtatum faciant om-
nibus?Quid eſſe poteſt abſurdius?Nõ ita nos docet Dei ſpi- Prou. 32.
ritus: Interroga, inquit, patrem tuum, & annunciabit tibi:
maiores tuos,& dicent tibi.Non te prætereat narratio ſenio Eccle. 8.
rum: ipſi enim didicerunt à patribus ſuis, quoniam ab ipſis
diſces intellectũ.Ne tranſgrediaris terminos antiquos,quos Proue. 22.
poſuerunt patres tui. Terminos autem indubitanter tranſ-
greditur,qui ſtatuta patrum poſtponit,atq; cõfundit: Sicut
Alexander quartus à Petro Pontifex Romanus,in prima ſua
decretali ſcribit epiſtola: State ſuper vias & videte,& interro Hier. 6.
gate de ſemitis antiquis, quæ ſit via bona,& ambulate in ea,
& inuenietis requiem animabus veſtris.

Profert

Profert & illud Brentius: Fruſtrà colunt me docentes prę-
Matth. 15. cepta & doctrinas hominū. Habet, inquit, Aſotus ſuum cœnum, quo hunc locum aſpergat. Sed ne ſit mora longa, ſua occaſione probè (ne dubitet) eluetur. Locum hunc Maximinus etiam Arianus aliquando protulit cū Auguſtino congreſſurus, ad eandem ſententiam tuendam, quam hoc loco ſuſcepit Brentius defendendam. Sic enim loquitur Maximinus: Si quid de diuinis Scripturis protuleris quod commune eſt omnibus, neceſſe eſt vt audiamus. Hæ verò voces quæ extra Scripturam ſunt, nullo caſu à nobis ſuſcipiuntur, cùm ipſe Dominus moneat nos, & dicat: Sine cauſá colunt me docentes mandata & pręcepta hominum. Nihil itaq; noui profertis Brenti. Docebimus hoc ſuo loco, quòd vetus hæc fuerit hæreticorum cantilena, qui nihil præter ſcripturas recipiendum eſſe cenſerent. Verùm quid ad hæc Auguſtinus? Si ad iſta omnia, inquit, reſpondere voluero, id etiam ego agere videbor, ne veniatur ad cauſam. Proinde vt citò agamus, dic mihi fidem tuā. Sic Auguſtinus ne reſpondere quidem dignatus eſt ad hunc locum, quòd alienus à cauſa videret, cùm æquè recipi traditiones Apoſtolicas oporteat atque Scripturas. Quare nihil eſt, quòd dicat Brentius, dictum hoc Chriſti ſudem eſſe in Catholicorum oculis. Aſſueuerunt illi pridem, cùm nihil hæreticorū ore ſonet frequentiùs. Rectè autem Petrus, ſolum illum cultum dicendum eſſe ſcribit ſecundum doctrinas & præcepta hominū, qui fidei non conſonat. Nam & ante eum Baſilius indicauit, nihil aliud ijs Chriſti verbis intelligi, quàm quod humanis traditionibus ad mandatum Dei reprobandum obſequendū non ſit. Quòd autem promittit Brentius confutare ſe velle, quod à Petro de verborum horum ſenſu ſcriptum eſt, id facit in ſecunda pericope, verùm frigidiùs quàm vt reſponderi ſit neceſſe, cū præſertim in Confeſsione noſtra Chriſtiana pluribus & de hoc, & de præcedenti ſcripturæ loco tractauerimus, ad quam lectorem remittimus.

Reſponſio ad locum: Fruſtrà me colunt do. præ. & do. hominum.

Aug. lib. 1. contra Maximinum.

Baſil. in Ethicis defenit. 12.

Profert

Profert & aliam Scripturam Bretius:Si mortui eſtis cum Chriſto ab elementis mundi, quid quaſi viuentes in mundo decretis tenemini? Et mox iuxta præcepta & doctrinas hominum,quæ verbotenus quidem habent ſpeciem ſapientię,&c.Quatenus elementis hoc genus teneantur homines, docuimus in eadem illa Confeſsione. Quoniam verò nihil ea res pertinet ad præſentem cauſam, minimè neceſſarium eſſe duximus, hac de re pluribus nunc agere. Pergit Brentius:Fingamus autem Chriſtum dediſſe hoc dicto, Quicquid ligaueritis in terra, &c.poteſtatem præcipiendi: non tamen dedit eam hoſtibus Eccleſiæ,non ſeruis Antichriſti,qui pręcipiunt quælibet: ſed veris miniſtris Eccleſiæ,& ſeruis Chriſti,qui præcipiunt,non quæ ipſis libent, ſed quæ Deus præcepit.Quæ igitur ſic in terris præcipiuntur,erunt certè præcepta coram Deo in cælo, quæ vt Deus verbo ſuo antè conſtituit, ita nunc per miniſtros ſuos verbo prædicata confirmat. Hac in parte libenter tibi ſubſcribimus, quòd nō dedit hanc poteſtatem vobis hoſtibus Eccleſiæ & ſeruis Antichriſti, qui præcipitis, quæ vobis libent:ſed nobis quàmuis peccatoribus, veris tamen Eccleſiæ miniſtris & indignis ſeruis chriſti, qui præcipimus, non quę nobis libent, ſed quæ Deus præcepit. Nam vbi præcepit Deus, vt crederemus imputatione Chriſti iuſtitię nos iuſtos eſſe, etiamſi nihil eius nobis adhęreat? Vbi præcepit,vt tanquàm articulum fidei crederet vnuſquiſque, ſibi certò remiſſa eſſe peccata, neque vel minimū de eo dubitare auderet, verùm contra Scripturam, de propitiato peccato ſecurus eſſet? Vbi præcepit credi,quòd abſoluta neceſsitate fiant omnia,& alia pleraq;,quæ vos traditis, quòd vobis ita libet, non quòd Deus ita præceperit? Nos contrà nihil tradimus, niſi quod à Deo traditū eſt vel in ſacris literis præcipiente,vel in legitimis Concilijs inſpirante.Ieiunium præcepiſſe Deum conſtat, cæterùm quibus temporibus, quóue modo ieiunandum ſit, ordinandū Eccleſiæ ſuæ reliquit. Quæ quàmuis tempora modumq́ue ieiunandi

Coloſ.2. Alia obiectio. Reſponſio Lutherani docēt præceptis Dei non conſentanea. Eccleſiæ præcepta cum Dei pręceptis congruūt.

iunandi præſcribit, nihil tamen aliud tradit, quàm quod à Domino præceptum eſt. Idem & de oratione, idem & de Sabbato ſanctificando, deque alijs præceptis Dei dici poteſt, de quibus nihil mutat, ſed quemadmodum decenter & ordine fieri poſsint omnia, docet nos noſtra mater Eccleſia. Quàm autem ſibi non conſtat Brentius? Paulò ſuperiùs non abnuere viſus eſt ijs verbis: Quicquid alligaueritis, &c. datam eſſe poteſtatem miniſtris Eccleſię præcipiendi: nunc diuerſum eorum ſenſum adfert. Sic enim loquitur: Hoc dicto chriſtus non loquitur de autoritate præcipiendi aut mandandi, ſed de miniſterio Euangelij prædicandi: vt qui Euangelio, quod à miniſtris Eccleſiæ in terra audit, crediderit, ſoluatur in cælo: qui verò non crediderit, ligetur in cælo. Mox profert ſcripturam: iuxta illud: Ite in mundum vniuerſum, prædicate Euangelium omni creaturę. Qui crediderit Euangelio, ſaluus erit: qui verò non crediderit, condemnabitur. Quod cùm ita verè ſe habeat, iniquiſsimum eſt, quòd Aſotus remittat nos à ſacra ſcriptura ad ſuorum Canonum explicationes. Nouum verò genus interpretationis ac totis mille quingentis annis Orthodoxis omnibus inauditum, quibus vnanimiter viſum eſt, iudiciariam quandam poteſtatem abſoluendi, condemnandi, præcipiendi, prohibendi ijs verbis Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus eſſe conceſſam. Atqui de ijs qui foris ſunt, hoc eſt, de infidelibus, negat ſuum Paulus eſſe iudicium. Verùm hoc vobis commentum placuit ad falſum dogma veſtrum de ſolius fidei iuſtificatione defendendum.

Non conſtat ſibi Brentius. — *Marc. ult.* — *Confutatio.* — *1. Cor. 5.*

Pergit Brentius: Remittimur ad Patres: Ad quos obſecro? ad veteres & iam mortuos? nominentur ergo, vt ſciamus, quorum interpretatio ſacroſancta & inuiolata haberi debeat. Græca Eccleſia ſuos habuit Patres, Origenem, Chryſoſtomum, Baſilium, Nazianzenum, & alios. Habuit & Latina ſuos, Tertullianum, Cyprianum, Lactantium, Hieronymum, Auguſtinum, & alios. Habuit etiam poſterior

Brentius non vult premi Patrum autoritate.

ætas ſuos, Thomam Aquinatem, Albertum, Scotum, & id genus multos. Ad quos ergo Aſotus inter hos aut illos nos remittit? num ad omnes & ſingulos indiſcriminatim? & non permittit nobis eorum ſcripta cum iudicio legere. An verò omnia eorum abſque iudicio vt ſacroſancta agnoſcenda ſunt? Quin cum iudicio legenda ſint, cauſam dicit nemo, ſed non tuo Brenti, neque Philippi iudicio, qui quod Catholicum eſt, redarguitis, & non rarò ſententiam è ſcriptis eorum aliquam profertis, quæ cum veſtro dogmate facere videatur, cùm tamen ab eo longiſsimè diſsideat. Non tuo igitur, non Philippi iudicio, ſed cum Eccleſiæ iudicio legenda ſunt ſcripta Patrum, atque ea eſt regula obſeruanda, quam in aureo ſuo libello (quem vtinam legiſſes Brenti) tradit Vincentius Lyrinenſis. Quòd ſi in ipſa, inquit, vetuſtate duorum aut trium hominum, vel certè ciuitatis vnius aut etiam prouinciæ, error deprehendatur, tunc omninò curabit, vt paucorum temeritati vel inſcitiæ, ſi qua ſunt vniuerſaliter, antiquitùs, vniuerſalis concilij decreta præponat. Quòd ſi tale aliquid emergat, vbi nihil eiuſmodi reperiatur, tunc operam dabit, vt collatas inter ſe maiorum conſulat interrogetque ſententias, eorũ duntaxat, qui diuerſis licet temporibus & locis, in vnius tamen Eccleſiæ catholicæ communione & fide pmanentes, magiſtri probabiles extiterunt. Et quicquid non vnũ aut duos tantùm, ſed omnes pariter vno eodemq; conſenſu apertè, frequenter, perſeuerãter tenuiſſe, ſcripſiſſe, docuiſſe cognouerit, id ſibi quoq; intelligat abſq; vlla dubitatione credendũ. Quod etiam exemplis deinde facit illuſtrius. Ad extremum autem concludit, nos cum Eccleſia Doctores recipere, non cum Doctoribus Eccleſiæ fidem deſerere debere: patrũque ſententijs ea tandem lege credi iubet, vt quicquid vel oẽs vel plures vno eodemq; ſenſu manifeſtè, frequẽter, perſeueranter velut quodã cõſentiente ſibi magiſtrorũ concilio, accipiẽdo, tenẽdo, tradendo firmauerint, id ꝓ indubitato, certo ratoq; habeat. Quicqd verò quis

Reſponſio

Quo iudicio ſcripta Patrum legenda.

Vincẽtius Lyrinẽſis.

ille ſanctus & doctus, quàmuis Epiſcopus, quàmuis cõfeſſor & martyr, præter omnes aut etiam contra omnes ſenſerit, id inter proprias, priuatas & occultas opiniunculas, à communis & publicæ generalis ſententiæ autoritate ſecretum ſit: nec cum ſummo æternæ ſalutis periculo iuxta ſacrilegam hæreticorum & Schiſmaticorum conſuetudinem vniuerſalis dogmatis, antiqua veritate dimiſſa, vnius hominis nouitium ſectemur errorem. Habes iam, quomodo legenda ſunt Patrum ſcripta, & quantùm ſit eorum autoritati tribuendum.

Brentius inſimulat Patres erroris.

Tandem arrepta cenſoria virgula Brentius, de Patribus iudicium ſibi ſumit, & eos erroris inſimulat. Negari, inquit, non poteſt, quin in Patribus ſint errores, & alienæ à ſenſu Scripturæ interpretationes. Origines fuit inſignis pietate & eruditione, tamen habet quædam dogmata, quæ non ſunt ſacræ ſcripturę conſentanea, & ſi nonnullis hiſtorijs creditur, abiectus eſt ab Eccleſia. Tertullianus Montanizat, Cyprianus Anabaptizat, Hieronymus Origenizat, & Digamizat: Putat enim Digamiam, qualem quidam nunc intelligunt, hoc eſt, ſi quis poſt mortem prioris vxoris ducat alteram, parùm aut nihil à ſcortatione differre. Auguſtinus ſcribit ipſe libros retractationum, ac præterea communicat infantes corpore & ſanguine Chriſti. Longum eſſet ſingulos percurrere. Adnotemus etiam quędam loca Scripturarũ, in quibus interpretatio Patrum pugnat. Ioannis ſexto: Amen dico vobis, niſi manducaueritis carnem filij hominis, & biberitis eius ſanguinem, non habebitis vitam in vobis. Alij Patres putant Chriſtum de ſpirituali tãtùm manducatione loqui. Auguſtinus exponit etiam de ſacramentali, vnde neceſſariò communicat infantes corpore & ſanguine Chriſti. Ad cuius ergo Patris interpretationem remittet nos Aſotus? Matt. 16. Tu es Petrus, & ſuper hanc petram ędificabo Eccleſiam meam. Alij per petram intelligunt Petrum ipſum, alij intelligunt Chriſtum, quam igitur interpretationẽ agnoſcemus?

Vide quàm probè conſulat Aſotus ſaluti noſtrę, quòd abducat nos à Scriptura ad Patres?

Imò conſilium hoc venerabilis viri Petri à Soto, longè ſaluberrimum eſt: idem enim; vt iam commemorauimus, monuit Vincentius Lyrinenſis, idem ante eum quoquè Clemens Petri ſucceſſor, qui cùm lex Dei legitur, illud ſeruarī dicit oportere, ne ſecundum ingenij propriam intelligentiam legatur, ſeu doceatur. Sunt enim multa in Scripturis diuinis, quę poſſunt ad eum ſenſum trahi, quē vnuſquiſque ſibi prçſumit. Et ideo Scripturarum intelligentiam, inquit, oportet ab eo diſcere, qui eam à maioribus ſecundum veritatem ſibi traditam ſeruat. Hoc feciſſe Baſilium & Gregorium prçcipuos Grçcorum Teologos narrat Ruffinus. Qui cùm omnium Græcorum ſecularium libris remotis, ſolis diuinę Scripturę voluminibus operā dediſſent, eorum intelligentiam, nō ex propria præſumptione, ſed ex maiorū ſcriptis & autoritate ſequebantur: quos & ipſos ex Apoſtolica ſucceſsione regulam intelligendi ſuſcepiſſe conſtat. Nihil itaque noui conſulit Petrus à Soto, quando nos ad patres remittit, modò vt illud teneamus, quod à Vincentio ſcriptū eſt, vt cum Eccleſia Doctores recipiamus, non cum Doctoribus Eccleſię fidem deſeramus. Quare ſi cuius ex ſanctis Doctoribus dogma aliquod eſt ab Eccleſia reprobatum, ſequamur illius iudicium, vt quę per illam damnata ſunt, reijciamus. Negarī non poteſt, quòd Origenes habeat quędā dogmata, quæ quàmuis hæreticis viſa ſunt ſacrę Scripturæ conſentanea, præſertim Arianis, ab Eccleſia tamen ſunt exploſa. Quàmuis, ſi Ruffino credimus, dogmata illa falſa nō tam Origenis fuerunt, quàm hęreticorum quorundam, qui libros illius corruperūt. Verū eſt & de Tertulliano, quòd is iam natu grandior incidit in hæreſim Montani. Cyprianū etiam erraſſe manifeſtum eſt, quem nihilominùs inter ſanctos martyres numeramus. Cæterùm quòd ſcribis Hieronymum Origenizare, quid ijs verbis tibi velis, non ſatis aſſequimur.

[Margin notes: Reſponſio — Clem. ad Iacobū fratrem Domini. — Ruffi. li. 2. ca. 9. in Eccleſiaſt. hiſtoria. — De Orige. — Ruff. Inuectiua prima contra Hierony. — De Tertulliano. — De Cypriano.]

De Hieronymo q̃ nō Origenizauerit.

quimur. Nam quòd is fuerit Origenis aliquantò ſtudioſior, quòd eius libros nonnullos in linguam Latinam verterit, quòd in Commentarios etiam ſuos ex illis pleraque tranſtulerit, clarum eſt & manifeſtum. Sed fecerunt idē Hilarius, Victorinus, Ambroſius, cuius penè omnes libri ſermonibus Origenis pleni ſunt, & alij multi Catholici & Orthodoxi, tam Græci, quàm Latini. Cæterùm ſi virum ſanctum hunc inſimulas, quòd fuerit errores Origenis amplexus, nihil abs te dici poteſt à vero magis alienum: cùm vix quiſquam alius errores illius vel diligentiùs annotauerit, vel vehementiùs fuerit inſectatus. Quod non modò libri contra Ruffinum ab eo ſcripti planum faciunt, verùmetiam epiſtolæ teſtantur, quas de erroribus Origenis ad Pammachium, Oceanum, & Auitum conſcripſit. Teſtantur etiam Theophili & Epiphanij libelli, ab eodem Hieronymo verſi, quibus Origenis dogmata damnantur. Sed & illud non minùs falſum eſt, quòd eū arguere videris digamiæ condemnatæ, cùm in eadem illa epiſtola, quam tu notare viſus es, poſteaquàm pluribus verbis Geruntiam viduam à ſecundis nuptijs dehortari conatus eſt, his tandem verbis vtatur: Quid igitur? Damnamus ſecunda matrimonia? Minimè, ſed prima laudamus. Abijcimus de Eccleſia Digamos? Abſit, ſed Monogamos ad continentiam prouocamus. In Apologia quoque, quam pro libris aduerſus Iouinianum ad Pammachium ſcripſit: Non damno, inquit, Digamos, imò nec Trigamos, & ſi dici poteſt, Octogamos. Habeat cuilibet octauum maritum, & eſſe deſinat proſtituta. Non te pudet vanitatis? Quod de Auguſtino ſcribis, vtinam non eſſent grauiores errores veſtri, quàm quales ij fuerunt, quos ille retractauit, hæretici iure dici non poſſetis. Cùm autem veſtri planè ſunt hæretici, & omni genere blaſphemiæ pleni, vel in hoc ſaltem vtinam imitaremini virum ſanctum, vt illius exemplo de retractandis illis cogitationē aliquando ſuſciperetis. Mirum eſt autem eum abs te reprehendi,

Falſo dicit Brentius, ab Hiero. digamiam condēnari

De Auguſtino.

hendi, quòd communicat infantes corpore & ſanguine Chriſti, cùm quaſi neceſſario præcepto nos vrgeas, Bibite ex hoc omnes. An infantes quoq; baptizati non ſunt inter omnes? Itáne ſolis vobis licere vultis, vt cùm vobis commodum eſt, ex omnes faciatis, non omnes: Eccleſiæ verò poteſtatem hãc non permittatis? Nos, quòd Auguſtinus communicat infantes, non probamus, cùm ex Vincentio Lyrinẽſi didicerimus, cum Eccleſia Doctores recipere, non cum Doctoribus Eccleſiæ dogma deſerere nos debere. Quanquam non ſolius hæc Auguſtini, verùm & Innocentij, Zoſimi, Cypriani, Dionyſij, ac plurimorum aliorum in Eccleſia primitiua fuerit de communicandis infantibus ſententia.

De loco Ioãnis 6. Aug. lib. 3. de doctr. Chri. c. 26

Quod quæris de Ioannis loco, reſponſum accipe: Vtraq; ſana eſt interpretatio tam eorũ qui de ſpirituali, quàm eorũ qui de ſacramentali manducatione hæc verba volunt intelligi. Siquidem ab Auguſtino docti ſumus, nihil prohibere, quò minùs idem locus in ſcripturis variè poſſit intelligi. Miror autem, cur cæteris Patribus hoc tribuas, quod ipſi de ſpirituali, ſoli verò Auguſtino, qͥs de ſacramentali manducatione hæc verba expoſuerit, cùm 1 Origenẽ, 2 Chryſoſtomũ, & 3 Cyrillum Græcos, 4 Cyprianum autem & 5 Hilariũ Latinos ea de ſacramentali: Auguſtinum verò non magis de ſacramentali, quàm de ſpirituali expoſuiſſe legamus. Nam vt locum illum prætercam in libris de Ciuitate Dei, lib. 1. ca. 25. vbi obiter hæc verba Auguſtinus tractat, certè vbi ex profeſſo Ioannis Euangelium enarrat, de ſpirituali manducatione hæc verba exponit. Etiamſi ſunt alia quædam loca, vbi de ſacramentali contra Donatiſtas, & præcipuè contra Pelagianos ſcribens, vbi neceſſariam infantibus Euchariſtiam eſſe cenſet.

1. Homi. 7. in Num. 2. Ho. 46. in Ioannẽ. 3. Lib. 3. ca. 13. & 14. in Ioan. & li. 10. cap. 13. 4. In expoſit. orat. Domin. 5. Lib. 8. de Trinit. Augu. tra. 26. in Ioã. Cõtra Creſconiũ li. 1. ca. 25. de verbis Dñi ſermo. 11. & 46. De peccatorũ meritis & remiſſione, li. 1. cap. 20. & 23. Hypognoſticon lib. 5.

Neque diuerſum tibi reſpondebimus de loco Matthæi. Poteras autem ibi etiam tertiam interpretationẽ addere, vt petram eſſe diceres non ſolùm Chriſtum aut Petrum, verùm etiam fidem de Chriſto, quam confeſſus eſt Petrus. Nam

ſuper hanc fidem ædificaſſe Chriſtum Eccleſiam ſuam, qui-
1.Cor.3. dam ex patribus interpretantur. Neque verò pugnāt hęc inter ſe: Chriſtus, fides de Chriſto, Petrus confitens Chriſtum. Quin ſeiungi rectè non poſſunt. Certum eſt & indubitatū, quòd fundamentū aliud nemo poteſt ponere pręter id quod poſitum eſt, quod eſt Chriſtus Ieſus. Intereà tamē & illud fal
Eph.2. ſum eſſe nequit, quod ab eodem Paulo ſcriptum eſt: Superædificati ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum ipſo ſummo angulari lapide Chriſto. Quod magis etiam ex-
Apoc.21. plicatè legimus in Apocalypſi: Murus ciuitatis habens fundamenta duodecim, & in ipſis duodecim nomina duodecim Apoſtolorū. Fundamentum Chriſtus, fundamentū & Apoſtoli. Fundamentum fundamentorum, quod per ſe ſoliditatē habet, ſicut rupes aliqua, ſuper quam ædificiū conſtruitur, non eſt aliud, quàm Chriſtus Ieſus. Ipſe eſt petra illa, de qua
Matth.7. dicitur in Euangelio, quòd domus fundata erat ſupra firmā petram. Ipſe eſt ſumm' lapis angularis, in quo oīs ædificatio cōſtructa creſcit in tēplum ſanctum. Sed ſunt interim & apoſtoli fundamenta, quæ nō ex ſe, ſed ex illo ſummo lapide angulari ſoliditatem habent, ſicut lapides qui primò ponuntur ſupra ſolidam petram. Inter hæc fundamenta primarium eſt Petrus, cui pręcæteris dictum eſt: Tu es Petrus, & ſuper hāc petram, hoc eſt, te confitentem me, ædificabo Eccleſiam meam. Inter alios multos pręclarè Leo Pontifex Euangelij locū
Leo homilia 3. in anniuerſario die aſſumptionis ſuę, & hom. 2. in natiuit. Apoſt. Petri & Pau. hunc explicans: Tu es, inquit, Petrus, id eſt, Cùm ego ſim inuiolabilis petra, ego lapis angularis, qui facio vtraq; vnum: ego fundamentum, præter quod nemo poteſt aliud ponere, tamen tu quoque petra es, quia mea virtute ſolidaris, vt quæ mihi poteſtate ſunt propria, ſint tibi mecum participatione communia. Et ſuper hanc petram ædificabo Eccleſiam meā, & portę inferi nō præualebunt aduerſus eam. Super hāc, inquit, fortitudinem æternum extruam templum, & Eccleſiæ meę cælo inſerenda ſublimitas, in huius fidei firmitate conſurget. Hanc Confeſsionē portę inferi non tenebunt, mortis

vincula non ligabunt. Vox enim iſta vox vitæ eſt. Et ſicut confeſſores ſuos in cæleſtia prouehit, ita negatores ad inferna demergit. Vides, quemadmodum ſimul hæc tria pulchrè ſanctus iſte pontifex coniunxerit, Chriſtum, fidem & Petrum. Abſit enim, vt aliud fundamentum ponamus quàm Chriſtum: ipſe eſt caput inuiſibile, qui gubernat inuiſibiliter: ipſe eſt petra inuiſibilis & inuiolabilis, quæ virtute ſua continet molem Eccleſię. Sed quemadmodum in Sacramentis cùm ipſe ſolus inuiſibiliter operetur omnia, miniſterio tamen vtitur viſibilium Sacerdotum: ſic viſibilem in terris elegit miniſtrum, per quem Eccleſiæ molem hanc ſuſtineret, per quem gregē ſuum viſibilem inuiſibilis ipſe gubernaret. Eſt igitur petra Chriſtus: eſt petra fides de Chriſto, quam confeſſus eſt Petrus: eſt Petra, Petrus ipſe confitens Chriſtum.

Chriſtus, Petrus & fides petra dicuntur, ſed non eadem ratione.

Nam & hoc procul à nobis abſit, vt iuxta commentum tuum eſſe dicamus ædificatam Eccleſiam ſuper talem Petrum, qui publicè fateatur ſibi non opus eſſe fide, ſed ſicut Petrus à Soto dicit, in quo non deſideretur publica & legitima profeſſio fidei, qui Chriſtum pro fundamento agnoſcat: qui ſummo illi lapidi angulari innitatur: ſuper talem Petrū ædificatam Eccleſiam credimus. Hic eſt, per quem à Chriſto gubernatur Eccleſia, cuius miniſterio fit, vt vna fides in ea retineatur. Quod noſtris temporibus his clamat etiam res ipſa. Nam vbi diſceſſum eſt ab hoc Petro Chriſtū confitente, Deum immortalem, quot ibi ſectas quàm diſſectas? quot ſchiſmata? quot hæreſes? quàm varias & multas blaſphemias videre licet & audire? Contrà vbicunque terrarum Petrus hic agnoſcitur, vbi dictis eius paretur, vbi in doctrina eius acquieſcitur, ibi ciuitas vnius labij, ibi multitudinis credentium videtur eſſe cor vnum & anima vna. Hoc & vos Brenti, quàmuis inuiti, fateri tamen neceſſe habetis. Nam ſi taceāt homines, vel ipſi lapides loquētur. Videmus enim, q̃d ſit conſequutū, poſteaq̃ ab hac petra pars ędificij diuulſa eſt, in

Figmentū Brentij cōtra Petrū Eccleſiæ petrā exploditur.

A Petro petra diſcedere quàm periculoſum.

quàm multas deinde particulas fuerit comminuta. Iã ne intelligis, qua ratione Petram vocemus Chriſtum, qua verò Petrum, quamq; nihil hæc inter ſe pugnent? Chriſtus petra eſt, quæ virtute ſua molẽ hanc Eccleſiæ ſuſtinet. Petrus petra eſt, cuius id miniſterio Chriſtus facit. Petrum autem cũ dicimus, publicè & legitimè Chriſtum confitẽtem dicimus: quod niſi faciat, Petrum eſſe negamus.

Aug. epiſt. 19. ad Hieronymũ. Brent. Auguſtinũ Soto opponit. Pergit Brentius: Quantò rectiùs Auguſtinus, qui nos potiùs à Patribus ad ſcripturam, quàm à ſcriptura ad Patres ducit? Ego, inquit, fateor charitati tuæ, ſolis eis ſcripturarum libris, qui iam Canonici appellantur, didici hunc timorẽ honoremq; deferre, vt nullũ eorũ autorẽ ſcribendo aliquid erraſſe firmiſsimè credam. ac ſi aliquid in eis offendero literis, quod videatur contrarium veritati, nihil aliud q̃ vel mendoſum eſſe codicem, vel interpretem non aſſequutum eſſe, quod dictum eſt, vel me minimè intellexiſſe, non ambigam. Alios autem ita lego, vt quantalibet ſanctitate doctrinaque præpolleant, non ideo verum putem, quia ipſi ita ſenſerunt, ſed quia mihi vel per illos autores Canonicos, vel probabili ratione, quòd à vero non abhorreat, perſuadere potuerunt. Hactenùs Auguſtinus. Sed Aſotus maiori prudentia & pietate ornatus, quàm Auguſtinus, non remittit nos à Patribus & ſcriptoribus ad ſcripturam, ſed à Patribus mortuis ad Prælatos viuentes, vt ſi hæſitauerimus in ſcriptura, adeamus Patres mortuos: ſi & in ijs aliquid ambigui occurrit, accedamus ad Prælatos viuentes.

Reſponſio Quàm tu malitioſe rem agis Brenti? Scis quid ſenſerit Petrus, & quoniam in eo nihil reprehenſione dignum inuenire potes, fingis eum dicere, quæ nunquàm ſenſit, vt habere tamen poſsis, quod reprehendas. Quando enim à ſcriptura ſic ille duxit ad Patres, vt maiorem eorum quàm ſcripturarum autoritatem eſſe voluerit? Scilicet ignorauit is, quod nemo neſcit, etiã ex illis, qui ſacras literas primoribus (quod aiunt) labris deguſtarunt, quid libris, qui vocãtur canonici,

quíduc Patrum ſcriptis debeamus? Verùm non de hoc agebatur, an parem cum ijs, quæ in libris Canonicis continētur, ſcripta Patrum autoritatem haberent, ſed ſi quid aut nō expreſſum, aut parùm dilucidè expreſſum eſſet in ſcripturis, ſi quis occurreret ſcripturæ locus obſcurior, quem aliter vos interpretaremini, qui diſceſsiſtis à nobis, aliter nos q in Eccleſiæ vnitate permanſimus, quid eo rerum ſtatu faciendum, quóue confugiendum eſſet. Hìc docet Petrus, quod olim docuit Auguſtinus, qui locum illum enarrans Prophetæ, Recedite, exite inde, & immundum ne tetigeritis: Attendite, inquit, in facta ſanctorum, ne fortè noſtra videatur interpretatio. Quomodo hæc verba intellexerunt Sancti, ſic vtique intelligenda ſunt. Quid autē aliud vult Petrus, quàm vt ſic intelligantur verba ſcripturæ, ſicut ea ſancti Patres intellexerunt? Neque verò ſecùs ipſe fecit, quàm docuit Auguſtinus: Ab Eccleſia docti credimus, quòd ex Adam trahimus originale peccatum, quod per lauacrum regenerationis non ſolùm in maioribus, verumetiam in paruulis ſoluitur. Quàmuis autem hoc dogma diuinæ legis oraculis adſtruitur, ſecùs ea tamen Iulianus interpretatus eſt, nec dubitauit, qui hoc ſentirent, eis Manichæorum errorem impingere. Quid hic Auguſtinus? Ad Patres confugit: profert quid ea de re ſenſerint Irenæus, Cyprianus, Rethicius, Olympius, Hilarius, Ambroſius, Gregorius Nazanzenus, Hieronymus, Baſilius, Chryſoſtomus. Et cùm illud attuliſſet è Salluſtio, quòd omnes iudices ab odio, inimicitia, ira va cuos eſſe decet, paucos dicit inueniri tales potuiſſe: Verùm Ambroſium, inquit, alioſq; collegas eius, quos cum eo commemoraui, tales fuiſſe credendum eſt. Etſi tales non fuerunt in ijs cauſis, quas ad ſe delatas, & inter partes cognitas, cùm hîc viuerent, ſuo iudicio definierūt, ad hanc tamē cauſam tales erāt, quādo de illa ſententias protulerunt. Nullas nobiſcū vel vobiſcū amicitias prętenderūt, nullas inimicitias exercuerūt, neq; nobis neq; vobis irati ſunt, neq; nos neq; vos

Aug. ho. 18 de verbis Domini.
Eſa. 52.
Augu. Patrū autoritatē ſuſpicit ac ſequitur.
Aug. lib. 2. contra Iulianum.

miſerati ſunt:quod inuenerunt in Eccleſia, tenuerũt: quod didicerunt,docuerunt:quod à Patribus acceperunt, hoc filijs tradiderunt.Nondum vobiſcum apud iſtos iudices aliquid agebamus,& apud eos acta eſt cauſa noſtra. Nec nos, nec vos eis noti fueramus,& eorũ pro nobis latas contra vos ſentẽtias recitam'.Nondũ vobiſcũ certabamus,& eis pronũciãtibus vicimus. Dicis,me ſi ſub poteſtate iudicũ premerer, non habiturũ fuiſſe quod facerem,quò confugerẽ.Ego planè haberem,quod facerem,haberẽ quò cõfugerem:à Pelagianis enim tenebris ad hæc tam clara Catholica lumina prouocaui,quod & nunc iam facio. Tu ergo reſponde quid facias? dic quò confugias? ego à Pelagianis ad iſtos, tu ab iſtis ad quos? An quia non numerandas ſed ponderandas eſſe cenſes ſententias,etiam iſtos cecos dicere audebis? Et vſq; adeò permiſcuit ima ſummis longus dies, vſq; adeò tenebræ lux, & lux tenebræ eſſe dicuntur, vt videant Celeſtius, Pelagius, Iulianus, & ceci ſint Gregorius, Hilarius, Ambroſius, &c.

Quo ſenſu Auguſtin' ſolis ſcripturis Canonicis indubitatã fidem haberi velit.

Vides quemadmodum non docuerit modò faciendum, verùm & ipſe fecerit Auguſtinus, vt quibus de rebus ambigebatur, de ijs ad Patrum iudicium prouocaret? qui tamen etiam in eo ipſo loco,quem tu citas,longè aliud quàm quod infers tu,ſenſiſſe videtur. Non enim hoc vult,vt ad Patrum iudicia ne quis confugiat,ad quæ confugit & ipſe non ſemel:ſed vt primas partes deferendas eſſe ſcripturæ quiſque ſciat:patribus autem tantùm tribuat, quantum vel ſcripturis,vel aliqua probabili ratione perſuadere poſsint. Non ſcripturarum hîc tãtùm,verùm & probabilis rationis meminit Auguſtinus.Fieri aũt poteſt vt aliud mihi,aliud tibi probabile videatur. Quã igitur aliam probabilẽ rationem intelligemus,niſi quæ tot ſeculis Eccleſiæ probata atque illius iudicio fuit recepta? Cuius iudicio ſi qua Doctoris alicuius, quamlibet magni, ſententia reiecta fuerit & exploſa, quales pleræque ſunt Origenis, qualis & illa de Monogamia Tertullia-

Tertulliani,qualis de rebaptizādis hæreticis Cypriani,qualis de communicandis infantibus eſt Auguſtini, quàmlibet multis diuinæ legis oraculis nixa ſit, nihilominùs non modò non ſequenda,verùmetiam velis eſt,quod aiunt, remiſq; fugienda.Sic hoc Auguſtini teſtimonium contra te magis, quàm contra nos facere videtur.

Tandem Brentius mitior factus, non omninò Patres reijciendos eſſe cenſet:quin conſulendos & audiendos potiùs, non tamen Scripturæ æquandos. Quaſi quiſquam æquandos eos eſſe dixerit. Si quidem, inquit, interpretantur ſcripturam per ſcripturam, & obſcuros locos ſcripturæ per manifeſtos & claros,interpretatio eorum amplectenda eſt. Sin autem interpretantur ſcripturam contra ſcripturam, & reddunt ſcripturæ locos obſcuriores,refutanda eſt eorum interpretatio. Non enim tanti nobis eſſe debet vlla humana autoritas,vt præferamus eam diuinæ. Brentius quatenus recipiat Patres.

Poſtremum hoc libenter tibi concedimus. Sed nec illud negamus,rectè facere,ſi quis per ſcripturam ſcripturam interpretatur.Nolumus autem hoc loco vel de nobis Chriſtianis, vel de vobis Lutheranis quicquam dicere. Ex eorũ ſcriptis exempla proferemus,quos æquè vos atque nos pro hæreticis habetis.Quod vos rectè monetis, per ſcripturam eſſe ſcripturam interpretandam,id ſe ſtrenuè facere clamant Sacramentarij. Profertur & à nobis & à vobis ſcriptura,Hoc eſt corpus meum:eam interpretantur illi per aliam ſcripturam,Petra erat Chriſtus: & iterum per aliam: Ego ſum vitis.Hac itaque ratione dicunt ſecundum nos ſpeciem, ſecundum vos autem ſubſtantiam panis vocari corpus Chriſti, qua ratione Chriſtus ipſe petra vocatur & vitis.Num in hac interpretatione vos acquieſcitis? Certè ſi qui veſtrum in ijs manent,quæ didicerunt à Luthero (nam Philippo ſunt qui crimini dent,quòd Caluinizet,quodq; ſicut in alijs pleriſq;, ſic & in hoc à magiſtri ſui placitis diſceſſerit) cæterùm qui cõſtanter Lutheri doctrinam tuentur, nunquam acquieſcent,

Reſponſio

Sectarij omnes ſcripturã per ſcripturã ſe interpretari profitentur.

Matt. 26.
1.Cor.10.
Ioan.15.

De Sacramentarijs.

Philippũ Caluinizare.

ſed neq; nos, qui ducem ſequimur Eccleſiam, quę columna eſt & firmamentum veritatis. Proferemus & aliud exemplū: Anabaptiſtæ docent, neminem eſſe baptizandum, niſi qui crediderit. Neque deſunt illis diuinę legis oracula, Qui crediderit & baptizatus fuerit, ſaluus erit. Vna fides, vnum baptiſma: præcedit fides, ſequitur baptiſma. Ac ſi quis dubitet, qualis fides, ne putetur eſſe infuſa, per aliam ſcripturam interpretantur, Fides ex auditu. Et iterum, Docete omnes gentes, baptizantes eos. Et quoniam infantes æquè ſunt idonei, qui doceantur, atque paries aut ſaxum aliquod, negant eos qui non credunt, baptizari debere. Num & in hac interpretatione vos acquieſcitis? Aequè vt nos. Quin itidem vt nos, & à Sacramentarijs & ab Anabaptiſtis ad Patres confugitis, ad Patrum iudicia prouocatis. Lege quæ ſcripſerunt Lutherus, Philippus, Vrbanus Regi⁹, Ioachimus Vueſtphalus, tam cõtra Sacramẽtarios, q̃ contra Anabaptiſtas, nihil eos magis crepare, q̃ Patres, Patres, & Eccleſiæ cõſenſum, inuenies. Et obiectum hoc ſibi fuiſſe ſcribit Ioachimus, eadẽ ratione ſuos quoque Patrum & Eccleſię iudicio damnari. Sed audi, quàm feſtiuè reſpondet: Conſileſcet, inquit, facilè ille clamor, modò velit attendere non quis dicat, ſed quid & quàm verè aliquid dicatur, aut ſecùs. Quæ dicta ſunt à me, veritati conſonant, quicquid tandem Papa dicat, definiat, damnet aut probet. Non ideo oportet honeſtæ matronæ ſermonem per ſe verum aſpernari & reijcere, quòd ſcortum ſimilem proferat diſsimili animo, & in diſsimili cauſa. Iniqua fuerit comparatio, ſi bona matrona comparetur cum ſcorto, & boni viri rectè facta computentur cum malè factis viri peruerſi, ſpecie aliqua boni fucatis. Quid conuenit luci cum tenebris? quæ conuentio eſt Chriſti cum Belial? Quid confert, Pſeudolus, ſeruos Chriſti cum Antichriſto? Sic ille in libello, quem inſcripſit aduerſus inſignia mendacia Ioannis à Laſko.

[Margin: De Anabaptiſtis. Marc. 16. Ephe. 4. Roma. 10. Matt. 28. Sectarij crepãt Patres, cùm eos causæ ſuæ fauere putant. Ioachimus Vueſtphalus.]

Bellum aũt reſponſum: Scilicet quod volumus ſanctũ eſt.

Num

Num autem hæc,& quidem veriſsimè totidem verbis in vos retorqueri non poſsint?Scilicet quæ dicuntur à Luthero vel à Vueſtphalo,veritati conſonant,non autem quæ ab Eccleſia dicuntur vniuerſa?

Scilicet non vos eſtis potiùs illa, de qua dixit Hieremias: In omni colle ſublimi,& ſub omni ligno frõdoſo tu proſternebaris meretrix?De qua & alius Propheta ſcribit: Fabricata es lupanar tuum in capite omnis viæ, & diuaricaſti crura tua omni tranſeunti,& multiplicaſti fornicationes tuas? An non proſternunt ſe in omni colle ſublimi & ſub omni ligno frondoſo,qui poſteaquàm ſemel à ſponſo Chriſto ſe diremerunt?& ſponſæ eius Eccleſiæ membra eſſe deſierunt,poſteaquàm fidem ſemel ei datam fefellerunt, ſubinde mutant ac nutant?ac ſimul vt viderint collem aliquem ſublimem, aut lignum frondoſum,hoc eſt, ſimul vt quempiam conſpexerint,qui ſcientiæ habet opinionem, quæ inflat,quiq; verbis ornatis ea quæ praua ſunt, ediſſerere queat,ſtatim illi adhærent.Initiò ſublimis illis viſus eſt collis Martinus Lutherus, & lignum valdè frondoſum,illicò ſub eo proſternebantur, & verbum eius tanquam Dei verbum adorarunt. Non ita multò poſt extitit Zuinglius. Viſus eſt & ille collis magis etiam ſublimis:ac mox ſub eo quoque proſternebãtur,proque Dei verbo,verbum eius receperunt. Tertius fuit ſublimis collis Baltaſar Pacimontanus. Quartus Suenckfeldius. Quorſum autem attinet omnes enumerando recenſere?coram quolibet eorum ſtatim ſe proſtrauerunt, & verbum cuiuſque tanquam Dei verbum adorauerunt:ita nunc ad hũc, nunc ad illum deflectentes,omni tranſeunti crura ſua diuaricauerunt. Quæ poteſt eſſe maior, quæ turpior, quàm ſit hæc veſtra fornicatio,vel mœchia potiùs?Sed audi, quid ſuper Ezechielis verba,quæ produximus, dicat Hieronymus: In omnibus, inquit, viarum principijs fabricatur lupanar ſuum, qui ad peruerſitatem doctrinæ teſtimonijs malè vtitur ſcripturarum: & dicit, Hæc ait Eſaias, hæc dicit Oſee, hæc

Hie. 2. Ezech. 16. Duo dicta Prophetica in noſtros hæreticos bellè quadrant.

Hierony.

hæc loquutus eſt Moyſes, hæc Daniel. Et pulchrè non in medijs vijs nec in viarum terminis ponit lupanar ſuum, ſed in principio. Si enim ad ſcientiam & profunda diuinorum venerit librorum, errare non poteſt. Et paucis interiectis, Quicquid de Hieruſalem diximus, refer ad Eccleſiam, animasque credentium, quæ munera maritalia, aurum videlicet in ſenſu, argentum in eloquio, & veſtimenta, quibus fœditas noſtra ac turpitudo velatur, dant amatoribus ſuis, vel contrarijs fortitudinibus, vel magiſtris dogmatum peruerſorum: quando aſſerunt nihil nocere luxuriam, cibis omnibus indifferenter vtendum, quia ad hoc facti ſunt, vt ſumantur, &c. An his verbis Hieronymus vos graphicè depingere non videtur? ex quibus quis eſt, qui non facilè perſpiciat, quæ ſit honeſta matrona, quæ contrà ſit mulier adultera & impudens meretrix? Hanc nimirum eſſe vos, apud quos nullus eſt legitimus thorus, ſed vagi ſunt cōcubitus: qui crura veſtra diuaricaſtis omni tranſeunti: in qualēcunque libellum incideritis, talem fidem pleriq; profitemini: apud quos nulla conſtans confeſsio, nulli ſunt ritus perpetui, ſed in annos propè ſingulos mutantur omnia. Contrà, nos honeſtam illam eſſe matronam, qui poſteaquàm ſemel fidem noſtram Chriſto deſpondimus, nunquàm in huius ſponſi noſtri cubile quenquam alium admiſimus, nec vnquàm ſponſæ illius Eccleſiæ membra eſſe deſijmus, ſed illi fidem inuiolatam ſeruamus, ad extremum etiam vſque ſpiritum ſeruaturi.

Brentius vult audiri Eccleſiam, ſed ita vt de illius iudicio ſibi iudicare liceat.

Tandem (vt eſt fortiſsima veritas) eius vi ſuperatus Brentius, eò inclinare videtur, vt Eccleſiæ iudicio nonnihil tribuat, verùm ita vt cōferre magis velit cum viris modeſtis & eruditis, quàm quòd ſe cuiuſquam iudicio totum ſubmittat. Vult audire Synodos piorum, ſed non ſine iudicio ſuo: hoc eſt, Si iudicauerit ipſe rectum eſſe, quod in Synodo piorū decretum erit, ratum ſit: ſi ſecùs ipſe iudicauerit, ſit irritum. Illius ergo Synodi iudicium audire vult, cuius ipſe iudex eſſe queat,

queat, vt ſimul & litigatoris & iudicis perſonam ſuſtineat. Eſtne hoc iudicio ſe ſubmittere, & non potiùs dicere, quod Lutherus olim dixit: Nolo iudicium, ſed requiro obſequiũ? Et hunc nos pluſquàm barbaricum faſtum, veſtrum Brenti feremus? Deinde quò plures habeat rimas, quib' elabi queat, eam in qua fuerunt aui, proaui noſtri, in qua cõtinemur & nos, qui Catholici vocamur, & ſumus per Dei gratiam, Eccleſiam eſſe negat: quin plauſtris quibuſdam cõuitiorum in eam inuehitur: cùm ea tamen non alia ſit, quàm ea in qua fuerunt Apoſtoli & eorum ſucceſſores, in qua fuerunt præclara illa lumina, Baſilius, Athanaſius, Gregorius, Chryſoſtomus, Cyprianus, Ambroſius, Hieronymus, Auguſtinus: quorum nos iudicium non defugimus. Hanc igitur Eccleſiam eſſe negat, ſed ſuam quandam fingit, quæ non ex alijs conſtet, quàm ex electis: itaque nec videri, nec agnoſci poſsit. Quoniam verò qui ſint electi, nemo ſcire poteſt præter vnum Deum, hos potiſsimùm iudices dari ſibi vult: vt ſi ſecùs quid quàm ipſi viſum erit, decreuerint, eos vel hoc nomine reijcere poſsit, quòd electos eſſe neget. Sed quia proprium erit caput de Eccleſia, magis opportunũ nobis viſum eſt, cùm ad illud ventum erit, pluribus de eo diſſerere, nunc autem reliqua perſequi.

Lutheri dictum.

Figmentũ Brentij, Eccleſiã tantũ ex electis cõſtare.

Poſt interiecta pleraque de perſpicuitate ſcripturæ, quæ ſatis iam diluiſſe videmur, tandem quærit iterum: Quis erit huius controuerſiæ finis: & quod erit vltimum iudiciũ? At reſpondet ipſe ſibi: Nos negamus ea eſſe legitima concilia, quæ ex Aſoticis Prælatis congregantur. Totidem verbis & nos negamus eſſe ea legitima concilia, quæ ex vobis Aſoticis congregantur. Adfert cauſam quare conuentus noſtrorum non agnoſcat pro legitimis Concilijs: Quia canones etiam ipſi deſcribunt ex Apoſtolo Paulo, quales debeant eſſe Epiſcopi, re ipſa autem videmus maximam partem Epiſcoporũ, qui hiſce tẽporibus ſuprema loca in Eccleſijs occupãt, haudquaquàm reſpondere ijs conditionibus, quas Paulus &

Cur Brentius concilia defugiat.

Canones exigunt, non poſſumus affirmare, quòd talium Prælatorum conuentus ſit legitimum Concilium. Si non alios Epiſcopos dari tibi iudices vis, quàm quales deſcribit Paulus, qui ſint irreprehenſibiles, etiam Petrus Apoſtolus talis iudex non erit, vt contra eum excipere non poſsis. Scribit enim Paulus, quòd in faciem illi reſtiterit, quia reprehenſibilis erat. Omnes declinauimus Brenti, & inutiles facti ſumus. Si dixerimus, quia peccatum non habemus, ipſi nos ſeducimus, & veritas in nobis non eſt. Et certè ſi non reperiuntur inter nos, multò minùs inter vos, qui ſint irreprehenſibiles.

Reſponſio — *Gal. 2.* — *Pſal. 13.* — *1. Ioan. 1.*

Quærit iterum: Quis igitur hanc litem componet? quis hic erit iudex? Vos Aſotici contenditis (exempli gratia) de hoc loco ſcripturę, Tu es Petrus, &c. Quod ad hunc ſcripturæ locum attinet, iam diximus, vtrocunque modo interpretere, nihil referre: nos enim Eccleſiam ædificatam eſſe credimus ſuper Petrum confitentem petram Christum, nec Petrum à petra Chriſto, & ab eius confeſsione diſiungimus. Profert & alium locum ſcripturæ de poculo cœnæ Dominicæ, Bibite ex eo oẽs. Vos Aſotici per Omnes, intelligitis ſacrificulos tantùm. Bis crãbe, vt eſt in prouerbio, mors. Cæterũ qua vos autoritate licere vobis vultis, per Omnes intelligere tantùm adultos, & infantes à communione Chriſti corporis & ſanguinis excludere, multò maiore autoritate licere ſibi putat ſancta mater Eccleſia, vt per Omnes intelligat ſacris tantùm operantes, quibus ſolis poculum Chriſtus miniſtrauit, cæteris neque miniſtrauit, neque miniſtrari præcepit, nulla vt ſint neceſsitate ex eo bibendi Laici adſtricti. Quęrit iterum, quis ergo dirimet iudicio ſuo hanc litem? Ante centum quadraginta annos in Conſtantienſi, & non ita multis annis pòſt in Baſilienſi iam eſt dirempta.

Alia Brẽtij obiectio. — *Reſponſio* — *De verbis, Bibite ex eo omnes.*

Rurſum quærit, quò nos in tanto diſsidio vertemus? quẽ tandem iudicem, quod iudicium agnoſcemus? Ac tandem aliquandò promit, quod ita diu premebat. Breuiſsimis, in-

quit, & perſpicuè reſpondebo: Eum agnoſcimus iudicem, quem in ſymbolo Apoſtolorum iam inde ab incunabulis, & paterna atque auita traditione (vt & nos aliquid traditionibus demus) didicimus iudicem viuorum ac mortuorum. Quid aũt aliud optarint omnes parricidæ, ſicarij, venefici, fures, latrones, & quotquot ſunt criminis alicuius rei capitalis, quàm vt nullus eſſet in terris iudex alius præter eum, quem profitemur è cælo venturum iudicem viuorum & mortuorum, vt illis intereà liceret in quorumuis fortunas & capita liberè graſſari? Atqui multis modis vos iſtis eſtis ſceleratiores, qui non in corpora, verùm in animas piorum graſſamini, ac dum eis peſtiferum doctrinę veſtræ virus afflatis, in ima tartara miſeras præcipitatis. Sed quorſum tandem res Brentio redijt? de principum officio ſcribere cùm inſtituerit, ac proprium eorum munus eſſe docere, de doctrina religionis iudicare, nunc & eorum, & mortalium omniũ iudicium excludit, neq; putat doctrinæ ſuæ quenquam idoneum eſſe iudicem, præter ſolum Chriſtum. Sed verè dictum eſt illud, quòd omnis qui malè agit, odit lucem. Si te bonam habere cauſam Brenti confideres, legitimum Eccleſiæ iudicium non defugeres. Quoniam verò ipſe tibi conſcius es impiæ doctrinæ, ſacrilegæque ſeparationis tuæ, præſtabilius tibi videtur, vt ſit anarchia quædam inter Chriſtianos: nec ſit quiſquam, qui vel cognoſcat de ſacrilegijs veſtris, vel conuictos debitis pœnis afficiat, quò ſic omnia vobis impunè licere queant.

Brẽtius ad Deũ iudicẽ ꝓuocat

Reſponſio

Queritur poſteà de perſequutione. Atqui ad eundem modum queſti ſunt ante mille ducentos annos Gaudentius, Petilianus, & alij Donatiſtæ. Quod illis reſpondet Auguſtinus, hoc ſibi ſuisque reſponſum eſſe putet Brentius. Quin & noſtro ſeculo querũtur Sacramẽtarij de vobis, quòd nõ ſuſtuleritis Papæ tyrannidẽ, ſed potiùs ad vos pertraxeritis, quodq; pro ligneo Papæ iugo collo excuſſo, ferreũ impoſueritis. Reperies has & apud Ioannẽ Caluinũ, & apud Ioannẽ à Lasko

Iniqua Brẽtij querela de perſequutione.

querimonias.Quod vtrique reſpondit Ioachimus Vueſtphalus, ſibi quoque dictum id exiſtimet Brentius. Porrò quod queruntur Sacramentarij de Lutheranis, queruntur idem Seruetiani de Sacramentarijs.Quid factum ſit autore Caluino de Serueto, ſcimus. Is libellum etiam edidit, quo docet, hæreticos gladio rectè viudicari. Scilicet vobis fas eſt, in Sacramentarios, Anabaptiſtas, Seruetianos,& alia huius generis hæreticorum portenta animaduertere, eis in terris veſtris receptum non dare, denique aut exilio mulctare, aut capitis ſupplicium de illis ſumere: Catholicis idem in vos ſtatuere fas non eſt?

Etiam hæretici docent hæreticos gladio rectè vindicari.

Profert ad extremum è ſcripturis loca nonnulla, quibus non rarò feciſſe Deum oſtendit, vt victoria parti meliori cõceſſa, quos approbaret, non obſcurè quaſi prolata ſententia declararet. Atqui ſi ex eo coniecturam facere vis, vtrius partis cauſa ſit melior, nihil eſt opus longiùs exempla petere, & ea quæ ante duo vel tria millia annorum geſta ſunt, commemorare. Recens nos exemplum proferemus, ex quo vel ceco poſsit apparere, quòd ſecundum nos contra vos Deus pronunciauerit, noſtramq́; cauſam eſſe meliorem declarauerit. Ante decem hos annos quid factum ſit, recens eſt hominum memoria. Quale fuerit fœdus veſtrum Schmalcaldicum, vos Brenti ſcire meliùs poteſtis. Erat certè tuendi & armis propagandi Euangelij veſtri cauſa percuſſum, cuius potentia freti, non dubitaſtis contra legitimum veſtrum Dominum &Imperatorem Carolum eius nominis quintum, non bellica laude magis, quàm pietate clarum, arma capere. Fuit exercitus veſter, & numero lectiſsimorum militum, & omnibus rebus bello neceſſarijs inſtructiſsimus: Fuit æneārum machinarum tanta vis, vt cęlum impleri mugitibus videretur. Tanta fuit opinio rei benègerendæ, tam nihil deerat ad victoriam conſequendam, vt eam certa ſpe iam deuoraſſe videremini. Quoties perlatus eſt ad nos rumor, pientiſsimum Cæſarem fuſum, fugatum, & caſtris exutũ eſſe? Sed fuit is tam verus,

Vtrius partis, Cathorúmne an Lutheranorũ cauſa ſit melior, ex victoria alteri parti cõceſſa, vt vult Brentius, colligi poteſt.

rus,quàm verum eſt euangelium veſtrum.Erat ex altera parte Dominus & Imperator veſter,quod ad robur militum & ad victoriæ ſpem hominum opinione conſequẽdam attinet, nulla re cum exercitu veſtro conferendus, cùm eſſent illius copiæ perexiguæ,cumque magna ex parte totius Imperij ferè præſidijs eſſet deſtitutus, ita vt ſi quis ex apparatu bellico vtriuſque partis iudicium de belli euentu facere vellet, fieri nulla ratione poſſe putaret,quin ex eo victus Imperator diſcederet. Viſum eſt vobis,vos Chriſti cauſam agere,nam ſub huius obtentu bellum contra Dominum & Imperatorẽ veſtrũ ſuſcepiſtis. Viſum eſt & Imperatori Chriſtianiſsimo, ꝙ Chriſti cauſam contra infeſtiſsimos Chriſti hoſtes propugnandam ſuſcepiſſet. Sedit pro tribunali Deus:vtra pars cauſam ſuam ageret,quaſi lata ſententia pronunciauit,pientiſsimum Imperatorem Euangelij ſui propugnatorem eſſe declarauit,eiq́; victoriam incruentam conceſsit. Fugiſtis Brenti nemine perſequente. Cumque poſteà bellum iterum inſtauraſſetis,alteram contra vos ſententiam pronunciauit Chriſtus,cuius miniſter Imperator ingentem exercitum veſtrũ, quamuis Albis fluuius eſſet interiectus,ductu tamen Angeli,vado reperto,perexigua manu vicit,fudit,fugauit:quin & ipſos belli Duces in poteſtatem ſuam redegit. Vides Brenti, quàm apertè iudicauerit Deus, vos cuiuſuis potiùs, quàm ſuam cauſam agere? Ac miniſter quidem eius inuictiſsimus Imperator,vt eſt natura propenſus magis ad miſericordiam, quàm ad ſeueritatem, implicatus,editis compluribus clemẽtiæ,lenitatis,moderationis exemplis,victoriæ laudem, quã Dei beneficio fuerat conſequutus,multò reddidit illuſtriorem. Cæterùm multò maiores ipſi grauioresque de vobis inuicem pœnas ſumpſiſtis, Deo ſuam iniuriam apertè vindicante. Nónne ſtatim initio naſcentis Euangelij veſtri,ruſticorum contra Dominos fuit ſeditio concitata, cui libellos veſtros occaſionem dediſſe certius eſt, quàm vt negare poſsitis? Quibus ibi cladibus Deus Germaniam nõ afflixit?

Euidẽs Dei iudiciũ in Germanos hæreticos.

Seditio & cędes ruſticorum in Germania.

Quin & poſt inſignem illam Imperatoris Chriſtianiſsimi victoriam, cùm perexiguo tempore ceſſatum ab armis fuiſſet, quandoquidem clementer ab illo caſtigati, nulla tamen reſipiſcentiæ ſigna dediſtis, nónne Deus apertiora contra vos tulit iudicia? Nónne concurrere fecit Aegyptios contra Aegyptios? nónne pugnauit vir contra fratrem ſuum, & contra amicū ſuū? Nónne ſic vos ipſi mutuis vulneribus concidiſtis, ſic ipſi cædibus inuicē confeciſtis, tantis patriam ipſi veſtram infortunijs mactaſtis, vt ſi quamlibet eam truculētus hoſtis grandi cum exercitu peruaſiſſet, vix vobis maiores calamitates inferre potuiſſet? Potuítne Deus manifeſtiora iudicia proferre, quibus cauſam veſtram damnaret, quàm quæ vobis per tot annos tam grauiter affligendis protuliſſe videtur? Sed accidit vobis illud, quod à Propheta ſcriptū eſt: Percuſsiſti eos, & non doluerūt: attriuiſti eos, & renuerūt accipere diſciplinam. Indurauerunt facies ſuas ſupra petram, & noluerunt reuerti. Clamat Dominus, reuertimini ad me, & ego reuertar ad vos: reuertimini & viuite. Plagis etiā vos ad reuertendum impellit: vos nihilominùs mori mauultis in peccatis veſtris, quàm eò vnde vos per nefariam diuiſionem præcidiſtis, reuerti. Quæ veſtra cecitas, cordiſque duritia, pœna & ipſa eſt impię veſtræ & conſceleratæ ab Eccleſia Dei ſeparationis: manentq; vos, niſi reſipueritis, multò pœnæ grauiores. Siquidem quàm crudelis, quàmque potens hoſtis ceruicibus veſtris immineat, non ignoratis: qui quos nunc populos acerbiſsimo ſeruitutis iugo premit, eos ex magna parte non priùs poteſtati ſuæ ſubiecit, quàm ipſi ſe à Chriſti corpore vna, ſancta, Catholica, Apoſtolica Eccleſia diuulſos, in Satanæ poteſtatem tradidiſſent. Quorum ſi vos exitus perhorreſcitis, in eorum quæ fecerunt imitatione perſtare nolite. Habes iam Brenti, quot ſententijs promulgatis iudex ille viuorum & mortuorum cauſam veſtram apertè damnauerit: quarum etſi iam ex parte facta eſt exequutio, tamen præ ijs, quę vobis adhuc impendēt malis, perexi-

Eſa. 19.

Hier. 5.
Zacha. 3.
Ezech. 18.

Germania propter ſectas tot modis afflicta non reſipiſcit.

Eccleſiæ deſertoribus Turca imminet.

perexigua ſunt ea, quibus iam eſtis mulctati. Sed quæ vobis imminent, effugere tamen adhuc ea liceret, ſi poſſetis animo veſtro imperare, vt vnde diſceſsiſtis, ad Chriſtum & ad corpus eius vnam, ſanctam, Catholicam, Apoſtolicam Eccleſiã rediretis, ac vno ore atque animo Deum & Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti nobiſcum glorificaretis. Quam vt vobis Deus mentem inſpiret, diuinam illius miſericordiam implorare nunquàm intermitto.

Hactenus refutata ſunt per nos argumenta Brentij, quibus demonſtrare conatus eſt, quòd nihil ſit in ſcripturis obſcuritatis, quòd ea ſic omnia continent ad ſalutem neceſſaria, nihil vt vel recipi vel credi præter eas oporteat: Quòd ſi quid reperiatur illis controuerſum, nec ad eorum Patrum, qui deceſſerunt ex hac vita, nec ad eorum qui ſucceſſerunt illis, iudicium prouocari debeat. Ac eſſe quidem in ſcripturis obſcura pleraque, præterquàm quòd ſatis id à nobis copioſè demonſtratum eſt in ipſo propè capitis huius exordio, clamat hoc etiã res ipſa. Reſtat igitur, vt de poſterioribus duobus, quæ praxis Eccleſiæ Catholicæ, quid contrà ſemper fuerit ab hereticis obſeruatum, paucis nunc diſſeramus, quò ſit cognoſcere poſsis pientiſs. REX, cui potiſsimũ labor hic noſter deſudat, vtra ſit honeſtæ matronæ, hoc eſt, eius in qua nati vel renati ſumus potiùs Eccleſiæ piorum: vtra verò ſit vox mulieris adulteræ, hoc eſt, eius quæ à viro ſuo Chriſto diuertit, quæ ſe à corpore eius præcidit, Eccleſiæ malignantium. Pertinebit aũt hoc plurimùm ad cognoſcendum vtra vera ſit Eccleſia, ſi linguam vtriuſq; cognitam habueris. Quamobrem quod in fine præcedentis capitis fecimus, faciemus hîc quoq;, & ex actis 4. Conciliorum Oecumenicorum, quę nec ipſe Brẽtius improbare videtur, quæ fuerit Patrũ catholicorum, quæ verò vox hæreticorum, breuibus oſtendemus. Repetitio prædictorum cum trãſitione

In primo concilio, quod eſt habitum Nicææ, quid Arius, qui fuit in eo condemnatus, qui poſt eũ loquuti fuerint ſectatores eius, iam nõ vno loco demõſtrauimus, productis

Athana-

Quæ praxis Catholicorum, quitè hæreticorum in primo Cōcilio.

Athanaſij, Hilarij, Auguſtini, Theodoriti, & aliorum quorundam teſtimonijs, quæ nunc repetere nihil eſt neceſſe. Vocem homouſion propterea recipere noluerūt Ariani, quòd in ſcripturis ea non inueniretur, extra quas recipi nihil debere contendebant: eandem illam cantilenam cātantes, quā nunc occinunt nobis Lutherani: Sine cauſa colunt me docētes doctrinas & mandata hominum. Cōtrà Catholici, ad Patres confugiebant, ad Patrum iudicia prouocabant, qui priuſquàm natus eſſet Arius, & ij qui cum illo tum contendebant, qua de re controuertebatur, iam ſententias tulerant. Quamobrem ex illorum ſententia pronunciatum eſt, fruſtrà reclamantibus Arianis, rectè Patri filium homouſion appellari. Habes hîc quæ fuerit vox honeſtæ matronæ, quæ mulieris adulteræ, cuius vocem nunc ſemen etiam illius audis proferre, dum præter ſcripturas nihil recipi debere contendit: patrum verò iudicia traditioneſque reſpuit.

De ſecūdo Concilio.

Hiſto. Tri. li. 5. ca. 10.

In ſecundo Concilio, quod eſt habitum Conſtantinopoli, quid fecerit Imperator Theodoſius ex Nectarij ſuggeſtione, ſcribit in hiſtoria ſua Socrates. Accitis enim hęreſiarchis percontatus eſt illos, an aliquam eorum Doctorum rationē haberent, qui præceſſerunt ipſorum hęreſim. Illi cùm quorſum iret Imperator, neſcirent, non alio loco quàm quo ſuos præceptores, eos habere ſe reſponderunt. Cùm autem iterū quæreret, num eos tanquam fide dignos Chriſtiani dogmatis teſtes recipere vellent, tum illi primùm olfecerunt, quid ſibi vellet hæc Imperatoris interrogatio, cumque aliter alij erga veterum libros eſſent animati, ortum eſt inter eos diſſidium, cùm alij recipiendos, alij minimè recipiendos eſſe cēſerent. Et hîc vides pientiſsime REX, quòd illius quoque tēporis hæretici non aliter, quàm noſtri nunc, deferre Patrū autoritati recuſabant. Fuit autem in illo quoque concilio Macedonius condemnatus, qui propterea Deum eſſe Spiritum ſanctum negabat, quòd ſcripturæ nomen hoc illi non tribuerent. Quid ad hæc Gregorius ille Nazanzenus, non ſine

ſine cauſa Theologus à Græcis appellatus, qui maxima pars fuit illius Concilij, quem etiam autorem eſſe volunt ſymboli, quod cantatur in Eccleſia? Quòd Spiritus ſanctus in ſcripturis apertè nominari Deus nō legatur, viſus eſt inficias nō ire: cęterùm vt hac in parte ſubleuaret imperitos, quẽadmodum rebus & noībus vtatur ſcriptura, paucis ediſſerit. Rerū, inquit, aliç cùm non ſint, dicuntur tamen: aliæ cùm ſint, nō dicuntur: aliç neque ſunt neque dicuntur: aliæ & ſunt, & dicuntur. Primi generis exemplum ponit, quòd ſcriptura dicit Deum dormire, & vigilare, & iraſci, &c. cùm tamen nihil eorum ſit in Deo, ſed pro noſtro captu nomina ad res diuinas traducimus: Secundi, quòd vocamus Deum ingenitum, quod in ſcripturis non reperitur, ſed è ſcripturis tamen colligitur: Tertij, Deum eſſe malum aut mali autorem: hoc nec eſt nec dicitur: Quarti, Deum eſſe, hominem eſſe, angelū eſſe: hæc & ſunt & dicuntur. Secundi generis vult eſſe, quòd Spiritum ſanctum Deum eſſe dicimus: quod quamuis ijſdẽ verbis in ſcripturis non reperiatur, è ſcripturis tamẽ colligitur. Sic & Cyrillus ex illo ſcripturæ loco, Ego ſum qui ſum, colligit Filium eſſe conſubſtantialem Patri, quàmuis nomẽ ipſum in ſcripturis nuſquàm reperiatur. Sic & nos ex pleriſq; ſcripturę locis inuocandos eſſe Sanctos, orandū pro defunctis, eſſe purgatorium, colligimus, etiamſi non omnia ijſdẽ verbis in libris Canonicis ſcripta reperiantur. Vides & hîc Sereniſsime Rex, quòd illo quoque tempore Macedonius cum alijs hæreticis recipiendum eſſe negauit, quod nominatim in ſcripturis expreſſum non eſſet, nec in Patrum teſtimonijs acquieſcendum eſſe putauit. Sed alia fuit vox honeſtæ matronę, quàm illius mulieris adulteræ, facilè vt cognoſcere licet, vtrius ij ſemen ſint, qui eaſdem nunc illas voces edunt, quas tunc Arius & Macedonius edebant: qui tamen ſuis illis clamoribus nihil profecerūt. Nam ſicut ſcribit Photius, Spiritum ſanctum tanquàm eiuſdem naturæ & eſſentię

Nazanz. lib.5. Theologiæ.

Cyrillus lib.1. dialogorum de Trinitate.

Vt olim, ſic hodie Catholici docẽt quę dam non expreſſa Scripturis.

In epiſtola ad Michaelem Bulgariæ Principem de ſeptem Oecumenicis cōcilijs.

ſimul cum Patre & Filio adorandum & conglorificandum, ex Patrum theologorumq; doctrina, qui fuerant in Synodo Conſtantinopolitana congregati Epiſcopi declarauerunt.

De tertio Concilio.

Tertium Concilium habitum eſt Epheſi. Ibi condemnatus eſt Neſtorius, quòd vnum Dominum noſtrũ Ieſum Chriſtum auſus eſt in duas ſecare atq; diuidere perſonas, aliũ nudum hoĩem, alium Deum tantùm eſſe dicens: quam etiã ob cauſam voluit Mariã virginem Chriſtiparam, quòd nudum Chriſtum peperiſſet, non autem Deiparam vocari, ne Deum quoque peperiſſe crederetur. Quæ nunc hæreſis pientiſsime REX, in tuo quoq; regno reuixiſſe, paululumq; pullulare videtur, in quo nõ deſunt, quibus abominatio quædã eſt, Mariam virginẽ Dei matrem appellare. Quid aũt aliud illo tempore Neſtorius, q̃ ſcripturas crepabat? cõtra quas veniri quiritabatur, cùm ſemel & iterum Ieſu matrem vocari Mariam in Euãgelio legatur, Dei verò matrẽ nominari, nuſq̃ in ſcripturis reperiatur? Quid autem ad hæc ſanctiſsimus ille Cyrillus? Hanc nobis, inquit, fidem diuini tradidere diſcipuli, & licet nullã fecerint dictionis huius mentionẽ, ita tamẽ ſentire à ſanctis Patribus edocti ſumus. Confitetur is nuſq̃ ſcriptum eſſe, ſed quia ſic Patres docuerunt, ideo monet amplectendũ. Sed audi quæ ſcripſit de hoc concilio Vincentius Lirinenſis, triennio poſtquàm habitum fuiſſet. Cùm, inquit, de ſanciendis fidei regulis diſceptaretur, vniuerſis Sacerdotibus, qui illò ducenti ferè numero conuenerant, hoc Catholiciſsimum, fideliſsimum atque optimum factu viſum eſt, vt in medium ſanctorum Patrum ſententiæ proferrẽtur: vt ex eorum conſenſu atq; decreto antiqui dogmatis religio confirmaretur, & pphanæ nouitatis blaſphemia condẽnaretur. Deinde Patribus recenſitis, quorum ſententiæ tum prolatę fuerunt: Hi ſunt, inquit, omnes apud Epheſum ſacrato Decalogi numero magiſtri, conſiliarij, teſtes, iudicesq; producti: quorum beata illa Synodus doctrinam tenens, conſilium ſequens,

Matt. 1. Luc. 2. Ioan. 19. Actu. 1.

Cyril. epiſto. 1. quarti tomi.

Vincẽt. Lirinẽ. de Cõcilio Chalcedonẽſi.

ſequens,credẽs teſtimonio,obediẽs iudicio,abſq; odio, præſumptione & gratia,de fidei regulis pronunciauit. Ac paucis interiectis: Admirati ſumus,quanta fuerit illius Cõcilij humilitas & ſanctitas,qui cùm eſſent tot numero,tantæ eruditionis,tantæq; doctrinæ,nihil tamen nouarent, nihil præſumerent,nihil ſibi penitùs arrogarent,ſed omnimodis præcauerent,ne aliquid poſteris traderent, quod ipſi à Patribus non accepiſſent,&non ſolùm in præſenti rem benè diſponerent,verùm etiam pòſt futuris exempla præberent, vt & ipſi ſcilicet ſacratæ vetuſtatis dogmata colerent, prophanæ verò nouitatis adinuenta damnarent. Inuecti ſumus etiam in Neſtorij ſceleratam præſumptionem, quòd ſacram ſcripturam ſe primùm & ſolum intelligere, & omnes eos ignoraſſe iactaret, quicunq; ante ſe magiſterij munere præditi diuina eloqa tractauiſſent,vniuerſos ſcilicet ſacerdotes, vniuerſos cõfeſſores & martyres,quorum alij Dei legem explanaſſent,alij verò explanantibus conſenſiſſent & credidiſſent,totã poſtremò nunc errare,& ſemper erraſſe aſſeueraret Eccleſiam,quæ,vt ipſi videbatur,ignaros erroneosq; Doctores & ſequuta eſſet,&ſequeretur. Quid autẽ de Neſtorio dixit Vincentius, quod non totidem verbis veriſsimè dici poſsit de Martino Luthero, deque Ioanne Brentio? Vides pientiſsime REX, quæ fuerit in hoc quoque Concilio vox honeſtæ matronæ, quæ verò mulieris adulteræ? Defugiebat hæc Patrum autoritatem, illa contrà ſuos parentes libenter agnoſcebat, ex eorum iudicio pendebat, in eorum placitis acquieſcebat.

Neſtorij arrogãtia & philautia.

Neſtorio tota errat Eccleſia.

Quartum Concilium habitum eſt Chalcedone. Fuit in eo condemnatus Eutyches, qui duas in Chriſto naturas eſſe negabat. Audi ſereniſsime REX, quæ tum quoque fuerit vox mulieris adulteræ: quærebat Eutiches, in qua ſcriptura iacẽt duæ naturæ? Ego, inquit, à ſanctis ſcripturis non didici de duabus naturis: ac ſubinde ſe de rebus eiuſmodi

De quarto Concilio.

ſolas inquirere ſcripturas vociferabatur, tanquàm ſanctorum Patrum doctrinis & expoſitionibus firmiores. Audi rurſus vocem honeſtæ matronę: Reuerendiſsimi Epiſcopi clamauerunt: Ea quę ſunt Patrum, teneantur. Ac rurſus in definitione quam fecerunt: Sequentes igitur ſanctos Patres, vnum & ipſum confiteri filiũ Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum conſonãter omnes docemus, perfectũ ipſum in deitate, & perfectum ipſum in humanitate. Quidam autem ex Epiſcopis in eodem Concilio congregatis, Eudoxius nomine, præclaram dixit ſententiã: Omnis, inquit, qui non conſentit expoſitionibus ſanctorum Patrum, ſeipſum alienat ab omni ſacerdotali communione, & à Chriſti præſentia. Nihil dici potuit verius. Quid enim aliud quàm ſemen adulteræ & fornicariæ ſe eſſe declarãt, qui Patrum placitis non conſentiunt? Indicat hoc etiam Athanaſius, cùm dicit: Aequum eſt, vt benè de Patribus illis ſentiamus, à quibus rectè viuendi inſtituta, & pietatis doctrinã accepimus, niſi volumus nos eſſe filios adulterinos declarare. Tales iſti ſe manifeſtè declarant, qui patrum traditiones reſpuunt, in eorum pręceptis incedere nefas eſſe putant, & grauiſsimum illis idololatriæ crimen impingere non verentur: illis, inquam, quos certò conſtat, ex quo tempore ſemel ſe Chriſto deſponderunt, illi ſe perpetuò virginem caſtam exhibuiſſe, nec vnquam varijs & peregrinis doctrinis abductos, in aliud Euangelium ſe transferri paſſos fuiſſe. Contrà verò iſti, qui pietatis omnis obliti, tanti ſceleris Patres ſuos filij degeneres condemnare ſunt auſi, quibus cum idolis fornicati non ſunt? poſteaquàm in Patrum ſuorum præceptis incedere, & quod illos fuiſſe dubium non eſt, eſſe Chriſtiani deſierunt? Facti ſunt initiò Lutherani, paulò pòſt Zuingliani, mox Pickardi, deinde alij Seruetiani, alij Neſtoriani, alij Iconomachi: in quot hæreticorum libellos inciderunt, tot idolorum ſe ſtupris polluerunt, dum vniuſcuiuſque verbum,

Action. I. Con. Chal & Acti. 5.

Eudoxij præclara ſententia

Athanaſi' in epiſtola de Synod. Arimini & Seleuciæ celebratis.

Eccleſię deſertores ex ſectis in ſectas ruunt.

verbum, tanquàm Dei verbum adorauerunt. Et erit quiſquam, qui vocem hanc adulteræ potiùs & fornicariæ eſſe putauerit audiendam, quæ nihil recipiendum præter ſcripturas, Patrum expoſitiones, traditionesq; reſpuendas, & eorum iudicia clamat eſſe declinanda, quàm honeſtiſſimæ matronæ, ſanctæ matris noſtræ Eccleſiæ, quæ nos Deo filios generauit, quæ iubet quidem, vt ſcripturis tantùm tribuamus, quantum ſi Deum ipſum loquentem audiremus: ſed intereà iubet eadem, ſi quid repertum ſit in ſcripturis ambigui, Patrum vt potiùs & Eccleſiæ ſenſum atque conſenſum ſequamur, quàm interpretationi ſeminis iſtius adulteræ loci quicquam demus. Deinde iubet, vt iſtis ipſis ſcripturis docti, non ea modò quæ per chartam & atramentum, verùm & ea quæ per ſermonem nobis tradita ſunt, firmiter teneamus. Sicut vnus etiam ex pijs iſtius honeſtiſsimæ matronæ filijs Auguſtinus contra Creſconium ſcribens, docuit: Quàmuis, inquit, huius rei de ſcripturis Canonicis non proferatur exemplum, earundem tamen ſcripturarum etiam in hac re à nobis tenetur veritas, cùm hoc facimus, quod vniuerſæ iam placuit Eccleſiæ, quam ipſarum ſcripturarum commendat autoritas: vt quoniam ſancta ſcriptura fallere non poteſt, quiſquis falli metuit, huius obſcuritate quæſtionis, eandem Eccleſiam de illa conſulat, quam ſine vlla ambiguitate ſancta ſcriptura demonſtrat. Quàm verò diſsimilis eſt vox huius ab ea, quam prolatam audiuimus à Brentio, qui verè dici poteſt ſemen mulieris adulteræ? Si quid in Scripturis canonicis non reperitur, non ſtatim id propterea reijciendum eſſe cenſet Auguſtinus, quin potiùs, quandoquidem in ijſdem ſcripturis Eccleſię nobis commendatur autoritas, cùm ea vocatur à Paulo firmamentum & columna veritatis, cùm à Chriſto dicitur: Qui non audierit Eccleſiam, ſit tibi tanquàm Ethnicus & Publican⁹: quid aliud ait Auguſtinus,

Auguſtin⁹ cõtra Creſconium, li. 1. ca. 27.

quàm ſcripturarum tenet autoritatem, quiſquis hoc facit, quod vniuerſæ iam placuit Eccleſiæ? Senſibus hæc imis pientiſsime Rex, res eſt non parua, repone. Cùm hoc facit aliquis, quod vniuerſę iam placuit Eccleſiæ, ſcripturarum eum tenere veritatem docet Auguſtinus. At qui vir? cuius & pietas & doctrina ſic ſpectata cunctis eſt & probata, vt etiam filij deſertores hæretici noſtri ſeculi, nulli ex omnibus Catholicis Doctoribus, quàm huic vni, plus tribuere videantur. Neque verò non veriſsimè dixit hæc Auguſtinus. Eſt enim Eccleſia viuum Euangelium. Nam ea quæ per chartã & atramentum Prophetæ ſcripſerunt & Apoſtoli, non modò viua voce ſuis tradit liberis, verùmetiam dierum obſeruatione, ſignis, ſimulachris, habitu, geſtu, ſiue actione ſacerdotũ, præcipuè ſacris operantium, ac vario rituũ ac ceremoniarũ genere, quaſi prẹmanſum infantiũ ori cibũ inſerere cupiẽs, pijs omnibus q̃libet imperitis inculcare conatur.

Eccleſia viuum eſt Euangeliũ.

Sed audi Sereniſsime REX, quid in eandẽ propè ſententiã alius ab Oriente, cuius & ipſius præcipua ſemper in Eccleſia Dei fuit autoritas, dixerit. Athanaſius is eſt, qui Alexandrinæ Eccleſię ſedem, ſicut ſcribit Cyrillus, integros quadraginta ſex annos cum decore moderatus eſt, & loquacibus hæreticorum impiorum nugis inexpugnabili quadam & Apoſtolica prudentia reſtitit, quaſique fragrantiſsimo quodam vnguento ipſum cælum ſcriptis ſuis exornauit, & ob dogmatum rectitudinem & integritatem, optimum ab omnibus ſortitus eſt teſtimonium. Hic igitur, cui tale Cyrillus tribuit elogium, in libro de incarnatione Chriſti, quẽadmodum ab eodẽ Cyrillo citatur, his verbis vtitur: Si quis præter hęc ex diuinis ſcripturis alium eſſe docet filium Dei, & alium, qui ex Maria adoptatus eſt in filium, ſicut nos: vel ſi quis Domini noſtri carnem ſupernè dicat, & non ex Maria virgine, vel conuerſam diuinitatem in carnem, vel confuſam, vel immutatam, vel paſsibilem Domini deitatem, vel

Athana. epiſt.1. Athanaſij laus.

Cyril. ad Reginas de recta fide.

vel inadorabilem Domini noſtri carnem vt hominis, hunc anathematizat ſancta & Catholica Eccleſia, obtemperans in hoc diuino Apoſtolo dicenti: Si quis vobis euangelizauerit præter id, quod accepiſtis, anathema ſit. Obſerua quæſo diligenter, quid ab hoc ſanctiſsimo viro dicatur: ſimul expende, num eadem ſit Brentij quoque vox, vt ex eo iudicium facere queas, honeſtæ ne matronæ, an mulieris adulteræ ſemen ſit Brentius. Certa quædam capita profert Athanaſius, quæ ſi quis ex diuinis ſcripturis docere ſit conatus, eum anathematizari dicit à ſancta Catholica Eccleſia. Sed quánam autoritate, ſi docet hoc ex diuinis ſcripturis? Pauli, inquit, autoritate dicentis, Si quis vobis euangelizauerit, & cæt. Res mira: quod Pauli teſtimonium pro ſcripturis contra traditiones noſtri temporis hæretici producunt, hoc ad confirmandas traditiones adfertur ab Athanaſio, vt etiamſi quis è ſcripturis contrarium docere conetur ei quod in Patrum Concilijs definitum, per manus ab illis accepimus, non ſit audiendus: verùm in eo quod accepimus, nobis potiùs ſit permanendum: quamlibet ille multa proferat in contrarium ſcripturarum examina. Non vult Athanaſius iudicare filios de Patrum decretis, niſi declarare ſe velint adulterinos: non vult etiam ad normam ſcripturarum ea exigi, ſicut ſemen iſtud adulteræ mulieris in hoc libro docuiſſe audiuiſti. Sed etiam ſi quis quàmlibet multa proferat ſcripturarum loca, quibus infirmare conetur, quæ tradita nobis à Patribus accepimus, iubet eum iuxta Pauli doctrinam anathematizari, quoniam aliud euangelizat ab eo, quod accepimus. Hîc vides, quantum traditioni tribuendum putauerit Athanaſius, quam etiam ipſi ſcripturæ non dubitauit anteferre: ſcripturæ, inquam, non quomodo à Catholicis, ſed quomodo profertur ab hæreticis. Nam quomodo profertur à Catholicis, verbum eſt Dei, cui abſit vt quicquam antepo-

Explicatio verborum Athanaſij.

Scriptura quo profertur ab hæreticis, verbũ eſt Diaboli.

Cyril. epiſtola 28.

anteponendum eſſe putemus: quomodo profertur ab hæreticis, verbum eſt Diaboli. Nam ſicut per membra ſua Chriſtus, ita per mẽbra ſua loquitur & Diabolus, & ſunt vtriſq; ſcripturæ communes, quæ non in legendo, ſed in intelligendo cõſiſtunt. Omnes hæretici, (inquit Cyrillus) de ſcriptura diuinitùs inſpirata ſui colligunt erroris occaſiones, ea quę à ſancto Spiritu rectè dicta ſunt, ſua malitia corrumpentes, & ſuper ſua capita flammam inextinguibilem excitantes. Quæ verba & in ſeptima Synodo proferuntur, & eſt hæc Cyrilli epiſtola, Synodi quoque Chalcedonenſis actis inſerta.

Action. 6.

Action. 1.

Quoniam verò proprium ei rei caput dicauit Brentius, quod de traditionibus inſcripſit, cui proximum ab hoc locum tribuit, quod nunc eſt à nobis tractatum de autoritate ſcripturarum, agè quò nos Brentius vocat, ſequamur, & eius de traditionibus quoque vocem expendamus, vt honéſtæ ne matronæ ſit, an mulieris adulteræ, cognoſci queat.

Libri tertij Finis.

LIBER

LIBER QVARTVS DE TRADITIONIBVS.

QVI docent omni & ſoli Dei verbo fidem deberi, qua Chriſti fideles vocamur & ſumus, hoc eſt, eam fidem cui falſum ſubeſſe nõ poteſt, horum ſententiæ tantùm abeſt, vt nos repugnare velimus, vt etiam clara voce pronunciemus, nihil verius, nihil homine Chriſtiano dignius dici poſſe. Dominus enim Deus verax eſt, quin ipſa potiùs veritas, omnis autem homo mendax. Quare ſoli & omni Dei verbo, qui mentiri neſcit & fallere, fidem eam debemus, quæ Catholica vocatur, vt indubitanter verum eſſe, nec ei ſubeſſe falſi quicquã credamus, quod à Deo, qui veritas eſt, proficiſcitur. Cęterùm quid ſit illud quod vocamus verbum Dei, diligentiùs nobis venit expendendum. Nam ſi quis putat hoc tantùm eſſe verbum Dei, quod ſcriptum in ijs libris continetur, quos canonicos vocamus, quod noſtri temporis hæretici non iam putare, ſed aſſeuerare videntur, ab eorum opinione noſtra longiſsimè diſsidet ratio, nihil vt dici poſſe credamus, quod magis à veritate ſit alienum. Quis enim eſt, qui neſciat, quòd multis antè ſeculis fuit Dei verbum, quàm eſſet vlla ſcriptura non modò ſacra, verũ etiam, vt quorundam eſt opinio, profana? Primus qui literis mandauit Dei verbũ, fuiſſe Moſes creditur, quin eum primum literas inueniſſe, nec ante ipſum vllum earum vſum fuiſſe, etiam Ethnicorum teſtimonio probare conatur Euſebius. Inter Moſen autem & primum hominem conditum, ſicut anteà quoque meminimus, interceſſerunt annorum plus quàm duo millia, ac toto illo tempore non fuit alia lex quàm lex naturæ. Nam lex ſcripta ſumpſit exordium à Moſe, ſicut à Chriſto lex gratiæ. Fuit igitur multis antè ſeculis Dei verbum, quàm vel natus eſſet Moſes, per quẽ primum literarum eſt monumentis conſignatum. quod verbũ Dei,

Soli verbo Dei credẽdum, quomodo verè dicatur

Hier. 10. Rom. 3. Pſal. 13.

Verbum Dei longiꝰ patet quã ſcriptura Canonica.

Euſeb. li. 9 cap. 4. & li. 10. cap. 3. præparationis Euãgelicæ.

Verbũ Dei nõ ſcriptũ ad Moſen vſque.

Dei, ſiue quod ipſe loquutus eſt ad Adam, Noë, Abraham, ſiue quod ſanctis illis Patriarchis inſpirauit, ſola traditione peruenit ad poſteros, & ad Moſen etiam ipſum, præceſſitque ſcripturam traditio plùs quàm 2000. annorum. Lex verò gratiæ non fuit ſcripta, ſed à Chriſto viua voce tradita, qui nec eam ſcribi mandauit, ſed prædicari tantùm. Prædicate, inquit, Euangelium: hæc enim eſt lex gratię. Quare ſi quis tum aliqua de re contendere voluiſſet, non illi dicebatur: Sic ſcriptum eſt, aut, ſic legiſti: ſed quomodo? Siue, inquit Paulus, ego, ſiue illi ſic prædicauimus, & ſic credidiſtis. Tu verò permane in ijs quæ didiciſti, ſciens à quo didiceris. Sic viſum eſt ſpiritui ſancto & nobis. Si quis aũt videtur contentioſus eſſe, nos talem conſuetudinem non habemus. Sic illi non ſcripturas, verùm traditiones & conſuetudinem allegabant, & in eo pij non grauatim acquieſcebant.

Etiam Euangeliũ traditione conſtat Mar. 16.

1. Cor. 15. 2. Timo. 3. Actu. 15. 1. Cor. 11.

Verbum igitur Dei non ſola ſcriptura, verùm etiam traditione continetur, cui ſi quis fidem non habet, is non omni, ſed ſcripto tantùm Dei verbo fidem habet. At qui verè dici vult & eſſe Chriſtianus, is ſicut ſoli, ita & omni Dei verbo credere tenetur, ſiue ſcriptum id ſit, ſiue traditum. Certè multò maxima pars eorum, qui priſcis etiam temporibus illis hæretici fuerunt declarati, non propterea ſunt hæretici declarati, quòd ſcripto, ſed quòd tradito Dei verbo fidẽ non habuerunt, ſicut in proximo ſuperiori capite pluribus demonſtrauimus. Eiuſdem eſſe ſubſtantiæ cùm Patre filium, ex verbo Dei Patres Catholici docuerunt. Negabant id eſſe ſcriptum hæretici: concedebant illis catholici non eſſe ſcriptum, ſed eſſe traditum. Vides, quę res catholicos ab hæreticis diſcreuerit? illi non recipiebant verbum Dei, niſi quod eſſet ſcriptum: ij non modò ſcriptum Dei verbum, verùm & traditum recipiendũ eſſe putauerunt. Certè Felix Pontifex, qui centum quinquaginta plùs minùs annis Nicænũ Conciliũ pręceſsit, ad Benignum ſcribens, Apoſtolorũ eſſe traditionẽ ſcribit, quòd Filius eiuſdẽ ſit cũ Patre ſubſtantię. Ad eundem

Priſci hæretici credebant verbo Dei ſcripto, ſed non item tradito.

Felix Pontifex.

eundem modum, quòd Spiritus ſanctus æquè ſit adorandus & glorificandus, vt Pater & Filius, cùm eiuſdem ſit cum Patre & Filio ſubſtantiæ, demonſtrabant ex verbo Dei Catholici. Quærebant, vbi ſcriptum eſſet, hæretici. Catholici cùm iiſdem verbis ſcriptum non poſſent, verbum Dei traditum proferebāt. Id hæretici recipere noluerūt. Sed quorſum attinet reliquos commemorare? Magna ex parte quotquot fuerunt hæretici, ſolum eſſe Dei verbum aſſeuerabāt, quòd ſcripturis contineretur, cui fidem habere Chriſtianum quemlibet oporteret. Contrà catholici contendebant, & ſoli & omni Dei verbo, ſiue ſcriptum id, ſiue traditum eſſet, fidem haberi debere. Ex quo cuiuis perſpicuum eſſe poteſt, quæ ſit honeſtæ matronæ, quæ contrà vox adulteræ mulieris & fornicariæ, tum vtrius ſemen ſit Brentius. Qui cùm & ipſe non aliud eſſe Dei verbum recipiendum, quàm quod his libris continetur, quos Canonicos vocamus, quod verò per Traditionem accepimus, id eſſe reijciendum doceat, quid aliud ſe, quàm ſemen adulteræ mulieris eſſe demonſtrat? Sed audiamus, quibus modis opinionem ſuam tueatur.

Brentius verbū Dei traditum reijcit.

Sumit exordium à cabala Iudæorum, quos in tantam Rabinorum ſuorum ſeruitutem coniectos narrat, vt quicquid illis fabularum quàmuis incredibilium nomine cabalæ, quā receptionem ſiue Traditionem interpretatur, obtruditur, neceſſe habeant tanquam cæleſtia oracula excipere & adorare. Itaque tanta premuntur, inquit, tyrannide, vt ſi Rabinus quiſquam dixerit, dextrum eſſe ſiniſtrum, & ſiniſtrū eſſe dextrum, non eſt in miſero vulgo, qui contradicere audeat. Hanc, inquit, Iudaicam ſeruitutem & tyrannidem ſuſcipiūt hiſce temporibus in Eccleſiam filij Dei inducendā hi, quos à traditionibus dicere poſsis traditionarios, aut ſi breuiori vocabulo delectaris, traditores, &c. Quid autem Brenti, ſi veſtri magis de hac veſtra tyrannide quæruntur? Produximus in præfatione libri huius querimoniam Oſiandri, qui ſex & triginta ſcripturarū loca ſe protuliſſe ſcribit, quibus

Initiū obiectionum Brentij cōtra traditiones.

Reſponſio

habitare Deum in nobis demonſtrauit, neque tamen fidem habitã eſſe: ſcripſiſſe breuem ſchedam Philippum, qua teſtatus eſt ita ſe rem habere, ſtatim eſſe creditũ. Queritur & hoc Oſiander, ſicut ibidem indicauimus, quòd qui vel Theologiæ Doctores, vel artium Vuittembergę magiſtri creantur, iurare coguntur conceptis verbis, non in ſacræ ſcripturæ, verùm in Auguſtanæ Confeſsionis vnanimi conſenſu ſe conſtanter eſſe permãſuros. Coguntur, inquit, abiurare verba Dei, & in Philippi verba iurare, dum iurant, de grauioribus rebus ad fidem pertinentibus nihil ſe ſtatuere velle, niſi de ſententia Seniorum Confeſsionis Auguſtanæ, etiamſi contrarium dicat ſcriptura. Vides ergo Brenti, veſtros eſſe traditores illos, qui multitudinem imperitam induxerunt in eã ſeruitutem, vt quicquid ipſis tradere viſum fuerit, neceſſe habeant tanquam cæleſtia oracula excipere & adorare, vt ſi vos eorum Rabini, ſi vel tu Brenti, vel Philippus dixerit, dextrũ eſſe ſiniſtrum, & ſiniſtrum eſſe dextrum, nõ ſit in miſero vulgo qui contradicere audeat, cùm iureiurando etiam adſtringantur, quibus docendi munus imponitur, ne contradicãt. Magis hæc igitur in veſtros quàm in noſtros tua quadrat oratio: ac tantò minùs ferendi eſtis, ꝙ veſtra quędã inculcatis auribus noſtris, quæ tot ſeculis Eccleſiæ Dei fuerũt ignota: eaq; pro cæleſtibus oraculis haberi, & tanq̃ Dei verbum adorari vultis: vt ꝗbus perſuaſum eſt vt ab Eccleſiæ gremio ſe ſepararẽt, eos iam tot deos, quot ſunt nouarũ hæreſeon autores, adorare videamus: dum vnaquæq; ſecta ſui Rabini verbum, Dei verbũ eſſe cõtendit. Iámne intelligis Brenti, quòd vos eſtis, qui ſeruitutem hanc & tyrannidem in Eccleſiã Dei induxiſtis: quodq; multò veriùs hæc de vobis dici poſſunt, quàm de Iudæorum Rabinis, vel Catholicis Epiſcopis?

In confeſſionẽ ſuã magis q̃ in ſcripturã iurãt Vuittemberg.

Tot hodie Dij adorantur, quot Hæreſiarchæ.

Neque verò cauſam video, cur Petrum à Soto reprehendas, quòd is dixerit, traditiones eſſe certiſsimum fidei fundamentum. Nam ſi quod primo loco ponitur in ædificatione domus, id rectè fundamentum dicitur, conſtat in ædificatione do-

Traditiones fundamẽta fidei quodãmodo dici poſſe.

tione domus Dei viuentis,quæ eſt Eccleſia,primas fuiſſe traditiones,& illis ædificatam eſſe Eccleſiam, priuſquam extaret ſcriptura vlla,nihil vt abſurdè loquatur, ſi quis eas fidei fundamentum eſſe dicat.Deinde verò manifeſtum eſt &hoc, quòd labefactato fundamento,quod reliquum eſt operis extructum, ruere neceſſe eſt. An non hoc ipſum accidiſſe videmus labefactatis traditionibus?Non potes dicere Brenti,nobis vllam eſſe vobiſcum de ſcripturis controuerſiam:recipimus omnes:tanquàm Dei verbum veneramur & adoramus omnes.Qua de re itaque agitur inter nos?Agitur de eo,quo ſenſu nobis recipiendæ ſint,eóne quem vos adfertis, an eo, quem à Patribus noſtris traditum accepimus?Deinde an ſimul cum ſcripturis traditiones quoque Patrum ſint nobis retinendæ?Scripturæ ſaluæ ſunt apud nos etiam veſtro ipſorum teſtimonio. Iota vnum aut apex vnus ex illis per nos ſublatus aut mutatus non eſt.Nam de veſtris in Germanicã linguam verſionibus, hoc loco mihi ſermo non eſt. Poſteaquàm verò traditiones Patrum reijciendas eſſe putaſtis, tanquàm conuulſo fundamento, quæ ſit, & quanta ruina conſequuta, quàm variæ, quàm multæ, quàm horrendæ ſectæ ex eo natæ ſint, veſtris oculis ipſi videtis. Nihil igitur erratum eſt à Petro, quòd ſuo modo quodam fundamentum fidei traditiones eſſe dixit. Intereà tamen & fidei & domus, quæ ſupra hanc fidem ædificata eſt,aliud fundamentum non eſſe, quàm illud, de quo ſcribit Apoſtolus: Fundamentum aliud nemo poteſt ponere præter id, quod poſitum eſt,quod eſt Chriſtus Ieſus, Petrus vnà cum Eccleſia Catholica libenter confitetur.Quare quæcunq; ſunt ædificata ſiue tradito, ſiue ſcripto Dei verbo, non ſuper aliud fundamentum ædificata ſunt, quàm quod à Paulo, quod & à cæteris Apoſtolis fuit poſitum ſuper Chriſtum Ieſum: in cuius gloriam & tradita & ſcripta ſunt omnia. Quò res fiat illuſtrior, exemplum proferemus. E ſcriptura didicimus,Ieſum traditum eſſe propter delicta noſtra, reſur-

Nõ de ſcripturis, ſed de earum ſenſu contenditur.

1.Cor.3.

Dies Solis & Veneris quõ nos admonẽt de Christo idq; ex traditione.

rexiſſe propter iuſtificationem noſtram: quorum alterum luctus & mœroris, alterum gaudij eſt & lætitiæ. Vide quemadmodum hoc ipſum traditione quadã & cæremonia ſit expreſſum, quò magis memoria tantorum beneficiorum animis fidelium inculcari poſſet. Quoniam feria ſexta paſſus eſt Chriſtus, die verò Dominico reſurrexit, quò tenaciùs infigi id poſſet mentibus mortalium, viſum eſt Eccleſiæ ſtatuendum, vt quo die paſſus eſt Chriſtus, abſtinentes à cibis delicatioribus, & ieiunio corpus macerantes, paſsionis illius & mortis beneficium, quaſi compatientes illi pro nobis paſſo, grata quadam recordatiõe proſequeremur. Cõtrà verò, quia gauiſi ſunt Diſcipuli, cùm Chriſtũ vidiſſent à mortuis reſurgentem, quo die factũ id eſt, vt eum ipſi quoq; ſumeremus hilariorem, & plùs etiam aliquid reficiendo recreandoq; corpori tribueremus. Vides quemadmodũ & ſcripturæ & traditionis idem eſt fundamentum Chriſtus. Et implerur illud, quod ab Apoſtolo ſcriptũ eſt: Siue mãducatis, ſiue bibitis, ſiue quid aliud facitis, oĩa in gloriã Dei facite. Et alio loco: Omne quodcunq; facitis in verbo & in opere, omnia in gloriam Dei facite. Quòd abſtinemus, in gloriam facimus Chriſti, qui pro nobis paſſus eſt: quòd manducamus, in gloriam facimus eiuſdem Chriſti, qui reſurrexit propter iuſtificationem noſtram. Fundamentum igitur tam ſcripturæ quàm traditionis Chriſtus eſt, quodq; per chartã & atramentum ſcriptura, hoc per cæremonias quaſdam & obſeruationes docet nos traditio.

Ioan. 20. — 1. Cor. 10. — Col. 3.

Quur Brẽtius traditiões oppugnet.

Sed quam tandem cauſam adfert Brentius, quamobrem Petri ſententiam de traditionibus refutandam eſſe putet? Quid, inquit, miſerius, quid ærumnoſius eſſet Eccleſia filij Dei, quid incertius eſſet ſalute Eccleſiæ, ſi fundamentũ eius penderet ab Aſoticis traditionibus? An non hac via conijceretur Eccleſia in extremam ſeruitutem ambitioſiſsimorum Prælatorum, & ſuperſtitioſiſsimorum hypocritarum, qui prætextu Apoſtolicarum traditionum obtruderent Eccleſiæ,

cleſiæ, non ſolùm vaniſsimas quaſque nugas & ineptias, verùmetiam horribiles errores amplectendos? Atqui tale aliquid obtrudi ſub Apoſtolicarum traditionum prætextu negamus: quod cùm tu dicas tantùm, & non doceas, eadem facilitate contemnimus, qua dicitur abs te. Tandem Brentius de quo traditionum genere loquatur, definit. Non loquimur, inquit, nunc de ea traditione, qua nobis ſacra ſcriptura, & quæ in ea continentur, à maioribus per manus tradita ſunt. Hanc vult eſſe certam, neceſſariam, & modis omnibus amplectendam. De hac loqui dicit Irenæum, cùm recenſet ſymbolum Apoſtolorum & ſucceſsionem ordinariam. Nam in hoc prodeſt, inquit, cognitio ordinariæ ſucceſsionis, non vt liceat Epiſcopis noua dogmata aduerſus ſacrã ſcripturam fingere, ſed vt habeamus ordinaria teſtimonia, quibus ſcimus hanc eſſe illam ſcripturam, in qua contineatur vera Prophetarum & Apoſtolorum doctrina. Miror Brẽti, quomodo ſis auſus dicere, quòd de ſcripturę traditione loquatur Irenæus in eo loco, quẽ citauerat Petrus à Soto. Dicerem te librũ Irenæi non inſpexiſſe, niſi ex ijs, quæ paulò pòſt ex eo adfers, malitia magis quàm errore te peccare cognouiſſem. Quà de re cùm eò ventum erit, agam pluribus. Certè vel ex illis ipſis verbis, quæ citauit Petrus, vbi dicit Irenæus: Quam habent ab Apoſtolis traditionem, & annunciatam hominibus fidem: quandoquidem annunciatam dicit, nõ ſcriptam, colligere tibi licuit, quòd nõ de traditione ſcripturæ loqueretur, verùm de traditione viua voce facta. Itidẽ ex ijs quæ præceſſerunt, habemus annumerare eos, qui ab Apoſtolis inſtituti ſunt Epiſcopi Eccleſijs, & ſucceſſores eorũ vſque ad nos: qui nihil tale docuerũt, neq; cognouerũt, quale ab ijs deliratur. Non dixit, nihil tale ſcripſerunt, ſed nihil tale docuerunt, neque cognouerunt. Iam verò quando iubet ad ſucceſſores Epiſcoporum, & Cathedras Apoſtolorum recurrere, quam ad rem id iubet? num vt ſcripturas ibi legant? Quaſi verò domi libros habere non poſsint.

Reſponſio

Quales traditiones Brentius recipiat.

Reſponſio de Irenæo quid cõtra Brentium ſenſerit de traditionibus.

Iren. lib. 3. cap. 3.

Certum

Certum eſt, quòd eo conſilio remiſerit eos Irenæus ad ſucceſſores Epiſcoporum, & ad Cathedras Apoſtolorum, vt ſi quid fortaſſe ſcripturis canonicis comprehenſum nõ eſſet, aut ſi quid obſcuritatis haberet aliqua ſcriptura, vel propter intelligentiæ noſtræ tarditatem, vel quòd hæreticorũ peruicacitas perplexam redderet quæſtionem, doceret non eſſe ad vnius alicuius oppidi Doctorem ſiue miniſtrum recurrendum: quale eſt, verbi gratia, Vuittemberga in Saxonia, Tubinga in Ducatu Vuirtembergenſi, Geneua in finibus Heluetiæ: ſed ad Cathedras Apoſtolorum, vt quem ſenſum quamúe doctrinam per manus ea de re traditam accepiſſent, per longam Sacerdotum & Epiſcoporum ſucceſsionem dubitantibus patefacerent. Sed audiamus adhuc loquẽtem Irenæum: Quid autem, inquit, ſi neq; Apoſtoli ſcripturas reliquiſſent nobis, nónne oportebat ordinem ſequi traditionis, quã tradiderunt, quibus committebant Eccleſias? Cui ordinationi aſſentiunt multę gentes Barbarorum, eorũ qui in Chriſtum credũt, ſine charactere vel atramento ſcriptam habentes per Spiritum in cordibus ſuis ſalutem, & veterem traditionem diligenter cuſtodientes. Quibus ſi aliquis annunciauerit ea, quę ab hæreticis adinuenta ſunt proprio ſermone eorum colloquens, ſtatim concludẽtes aures, longè longiùs fugient, ne audire quidem ſuſtinentes blaſphemum colloquium. Sic per illam veterem Apoſtolorum traditionem, ne in conceptionem quidem mentis admittunt, quodcunque eorum portentiloquium. Potuit ne clarioribus verbis indicare, ſe non de ſcripturæ, ſed de ea, quæ viua voce facta eſt, traditione loqui? Simul ex ijs verbis collige, quòd ipſius etiam ſeculo, hoc eſt, centũ octoginta annis poſt Chriſtum natum, nulla fuerit apud pleraſque gentes Euangelij ſcriptura, ſed ſola tantùm Apoſtolorum viua voce facta traditio. Sed de hoc paulò pòſt pluribus.

Quæ nunc Cathedræ Sectariorũ

Idem li. 3. cap. 4.

Traditioni credendum etiã ſine Scriptura.

Apud multas gentes fuit Euangeliũ ſine ſcripto.

Quòd autem in hoc modo prodeſſe dicis ordinariæ ſucceſsionis cognitionem, vt habeamus ordinaria teſtimonia,, quibus

quibus ſcimus hanc eſſe illam ſcripturam, in qua contineatur vera Prophetarum & Apoſtolorum doctrina, alium etiam eius vſum fuiſſe reperies, cùm apud alios ſanctos Patres, tum apud hunc ipſum Irenæum. Neq; enim de veritate ſcripturæ, ſed de veritate doctrinæ, ſi qua noua proferebatur, nũ ad eundem modum, qui Cathedras Apoſtolorum tenuerũt, inuicem ſibi ſuccedentes Epiſcopi docuerint, ordinaria teſtimonia perquirebant. Sic in epiſtola quadam ad Florinum hic idem Irenæus: Hæc dogmata, inquit, Florine, ſanam doctrinam non habent, hæc dogmata diſſentiunt ab Eccleſia, hæc dogmata tibi, qui ante nos fuerunt Presbyteri, qui & Apoſtolorum extiterunt diſcipuli, non tradiderunt. Hic Irenæus non de ſcripturarum, ſed de dogmatis veritate traditionem profert. Sic in Concilio Nicæno, de eo quòd Filius eſt Patri conſubſtantialis: in Conſtantinopolitano de eo, quòd Spiritus ſanctus æquè ſit adorandus & glorificandus, vt Pater & Filius: in Epheſino, quòd Maria virgo rectè vocetur Deipara: in Chalcedonenſi, quòd duæ ſunt naturæ in Chriſto: in tertio Conſtantinopolitano, quòd duæ ſint in eo voluntates & operationes: in ſecundo Nicæno, quòd imaginibus rectè vtitur Eccleſia: in eo quod ante cẽtum annos habitũ eſt Florẽtiæ, ꝙ Spiritus ſanctus à Patre Filioq; procedat, cùm de rebus ijs in illis Concilijs diſceptaretur, quandoquidem ſolis heretici ſcripturis nitebantur, quas iuxta ſuam voluntatem interpretabantur, viſum eſt faciendum catholicis, vt quæ fuerit ijs de rebus inuicem ſibi ſuccedentium ſacerdotum & Epiſcoporum ſententia, diligentiùs inquirerent: & quod ordinariæ ſucceſsionis teſtimonio tot ſeculis vnanimiter ab illis traditum eſſe conſtabat, id tanquàm Dei verbum reciperent. Cæterùm quòd ſcribis: Non in hoc prodeſſe cognitionem ordinariæ ſucceſsionis, vt liceat noua dogmata aduerſus ſacram ſcripturam fingere, veriſsimum eſſe cõfitemur, quin hanc ſolam cauſam eſſe dicimus, cur ordinariæ ſucceſsiõis teſtimonijs tãtoperè nitamur, vt ſi quæ doctrina

Synodi ex traditione multa cõſtituerunt

Ad diſcernẽda dogmata prodeſt cognitio ſucceſſionis ordinariæ.

proferſ, vetus an noua ſit, cognoſcere poſsimus. Verbi gratia. Docet aliquis abſoluta neceſsitate fieri omnia, profert ſcripturæ teſtimonia, quibus adſtruere ſententiā ſuam conatur, quærimus nū hæc fuerit Apoſtolorum traditio? Recurrimus ad eorum, qui ſucceſſerunt illis, veterumq; Doctorum teſtimonia: inuenimus quòd primus eius ſententiæ autor fuerit Simon Magus, ei ſucceſſerit Marcion, Marcioni Manichæus, Manichæo Petrus Adelhardus, Petro Adelhardo Iohannes Vuicleff, Vuicleffo Dux & anteſignanus hæreſeos veſtræ Lutherus: contrà quotquot fuerūt ſancti Pontifices & Sacerdotes, eos contrarium docuiſſe. A quibus cùm hoc dogma veſtrum incredibili quodam cunctorū conſenſu pridem damnatum eſſe videamus, audemus pronunciare, quòd illi inuicē ſibi ſuccedentes Epiſcopi tot ſeculis, tam conſentienter tradiderunt, id eſſe verbum Dei: quod verò profertur à vobis, aut à Magiſtro veſtro, verbum eſſe Diaboli. Deinde, profertis vos iuſtitiam neſcio quam imputatiuam: profertis & fidem quandam ſpecialem, de qua iam antè plura verba fecimus. Scrutamur ſcripturas, nihil tale in illis inuenimus. Quærimus deinde diligenter, num apud Patres aliqua eiuſmodi doctrina reperiatur, contraria reperimus potiùs omnia. His igitur ordinarijs teſtimonijs freti, quod ab illis docetur, tanquā Dei verbū recipere: quod verò profertur à vobis, tanq̄ Diaboli verbum execrari & anathematizare nihil dubitamus. Adſertis etiā noua quædā vocabula: Nam quod nos pœnitentiā, hoc vos terrores conſcientię: quod nos Euchariſtiæ Sacramentum & ſacrificiū, hoc vos cœnā vocatis Dominicam. Excutimus Patrū ſcripta: vidimus ijſdē eos nominibus vſos, quibus vtimur nos, veſtras verò voces prorſus ignoraſſe. Nā etſi cœnę Dominicæ mētionē faciunt nonnunq̄, ſacrificij tamen apud illos nomen multò eſt vſitatius. Quid igitur? Facimus, quod Paulus monet, depoſitū cuſtodimus, & profanas vocū nouitates deuitamus. Similiter ſtatuimus de reliquis veſtris dogmatibus.

Quomodo conuincendi, qui negant liberum hominis arbitrium.

Contra iuſtitiā imputatiuā & fidem ſpecialem.

Sectarij nomē pœnitentiæ & Euchariſtię mutant.

1. Timo. 6.

Nega-

Negatis vos Miſſam eſſe ſacrificiū, negatis pro defunctis orandum, aut ſanctos inuocandos eſſe, vota monaſtica cœlibatumq; ſacerdotū damnatis: Nos priuſquàm aliquid de veſtra ſentētia definiam, quæ ſint ijs de rebus ordinariæ ſucceſsionis teſtimonia, diligēter indagamus: quibus perſcrutatis, inuenimus vos noua quædā dogmata, contra ſcripturā ſacrā, contra ſenſum & conſenſum Patrū noſtrorū fingere. Quāobrem quod à vobis adfertur, tanquā Diaboli verbū repudiamus: quod verò per longā ſacerdotum & Epiſcoporū ſucceſſionem per manus nobis traditum accepimus, id mordicùs tanquàm Dei verbum retinemus. Vides igitur, ad quid nobis proſit ordinariæ ſucceſsionis cognitio, nimirùm ad hoc, vt cognoſcamus quæ noua ſit, quæ vetus doctrina.

Oſtendit iam Brentius, de quibus traditionibus loqui velit: de ijs enim loquimur, inquit, quas nonnulli ſcriptores & alij tribuunt Apoſtolis, quæ tamen ab Apoſtolis non ſunt ſcripto mandatæ. Concedit igitur & Chriſtum feciſſe dixiſſeque multa, & Apoſtolos nonnulla tradidiſſe & inſtituiſſe, quæ ab ipſis non ſunt literis cōprehenſa. Cæterū duo nobis, inquit, hìc cōſideranda veniunt: vnū eſt, quę ſint illæ Chriſti aut Apoſtolorum traditiones, quæ ſermone & non ſcripto poſteritati ſunt cōmendatæ. Alterum eſt, ſi cōſtiterit, eas traditiones eſſe Apoſtolicas, cuius ſint generis aut conditionis, & quo conſilio ſint traditæ. Videlicet num ſint traditæ vel ad tempus tantùm, vel ad externam tantùm diſciplinam, vel num ſint eius conditionis, vt ſine ipſarum obſeruatione veram & æternam ſalutem conſequi non poſſimus. Omninò enim ac diligentiſsimè cauendum eſt, ne nobis humanæ ac fictitiæ traditiones pro Apoſtolicis obtrudantur. **Brētij ſententia.** Partitio tua Brenti, nobis non diſplicet: ſed nec illud improbamus, quod ex Paulo mones, cauendum eſſe, ne fictitiæ traditiones pro Apoſtolicis nobis obtrudantur, nam hac in parte nos quoque tecum ſentimus. **Reſponſio** Cęterū Irenęi teſtimoniū expendamus: Scribit, inquit, Irenęus, hæreticis

hæreticis ſolemne fuiſſe, cùm vrgerentur ſcripturis, ad traditiones confugere. Cùm è ſcripturis, inquit, arguuntur, in accuſationẽ conuertuntur ipſarum ſcripturarum, quaſi non rectè habeant, neque ſint ex autoritate, & quia variæ ſint dictę, & quia non poſsit ex ijs inueniri veritas ab ijs, qui neſciunt traditionem. Sicut ipſe ſciſſus es ab Eccleſia Brenti, ſic vnius capituli ſententiam ſcidiſti, dum ſuperiora ponis, extrema verò prętereris, partim memor, partim ſubdolè corrumpens. Cur enim illud non adiunxiſti, quod non totis octo verſibus interiectis ſequitur? Cùm autem ad eam iterum traditionem, quæ eſt ab Apoſtolis, quæ per ſucceſsiones Presbyterorum in Eccleſijs cuſtoditur, prouocamus eos, qui aduerſantur traditioni, dicent, ſe non ſolùm presbyteris, ſed etiam Apoſtolis exiſtentes ſapientiores ſynceram inueniſſe veritatem. Quæ per deum immortalem eſt hæc animi tui peruerſitas? quæ frontis duritia? quod eum Irenæi locum ad opinionem tuam confirmandam auſus es producere, quo vix aptior alius ad eam infirmandam proferri potuiſſet? Contra quem enim ibi loquitur Irenæus? Nónne contra turbam veſtram Aſoticam, quam nullus pictor tam graphicè depingere penicillo ſuo potuiſſet, quàm ille calamo ſuo deſcripſit? Nam cùm duplex ratio ſit congrediendi cum hæreticis, aut ſcripturis, aut traditione, queritur Irenęus, neutra contra eos quicquam profici. Cuius etiã hæc verba ſunt: Euenit, inquit, neque ſcripturis iam neque traditioni conſentire eos. Aduerſus tales certamen nobis eſt, ô dilectiſsime, more ſerpentum, lubrici vndique fingere conãtes. De vobis igitur queritur. Quòd ſi quis proferat contra vos ſcripturas, verbi gratia, locum aliquẽ ex epiſtola Iacobi aut ex Apocalypſi, aut ex Eccleſiaſtico, aut ex duobus libris Machabeorum, ſtatim aut excipitis contra ſcripturas has, quòd nõ ſint ex autoritate, quàmlibet nos ordinarijs teſtimonijs, quòd ſint ex autoritate, quódque libros hos tanquam Canonicos iampridem receperit Eccleſia, demonſtremus: Aut ſi

Reſponſio Brentiũ in citando Irenæo improbũ eſſe

Nec ſcripturis nec traditione proficitur contra hæreticos Iren. lib. 3. cap. 2.

nulla datur excipiendi poteſtas, variè dictũ cauſamini quod ſcriptum eſt, & eius alienum quendam ſenſum adſertis. Si verò traditio vobis obijcitur Apoſtolica, ſi Patrum ſententia contra vos profertur, non dubitatis vos illis profiteri ſapientiores, & cum idolo veſtro dicere: Nihil eſt, quòd quenquã tantillùm moueat multitudo, magnitudo, longitudo, profunditas, miracula, ſanctitas, Eccleſiæ ſanctorum: omnes perierunt, ſi ſenſerunt vt ſcripſerunt, niſi fortè qui reſipuerũt ante ſupremum vitæ diem. Difficilis eſt igitur, inquit, ratio vobiſcum congrediendi. Nam neque ſcripturas recipitis, niſi quas vultis, & quo ſenſu vultis: neque traditionibus Apoſtolicis loci quicquam datis. Vbi fuit frons tua Brentî, cùm iſtud teſtimonium produceres? quo vides vel maximè tuam ſententiam oppugnari. Et certè ſi quiſquam, Irenæus fuit is, qui traditionibus plurimum eſſe tribuendum putaret, quique ſubinde ad eas prouocaret, quod etiam ex ijs verbis, quę paulò antè produximus ab Euſebio citata, ex epiſtola eius ad Florinum, cognoſcere cuiuis licet. Euſeb. li. 5 cap. 20. hiſto. Eccle.

Quærit poſteà Brentius, quomodo cognoſcere liceat, nũ aliqua traditio ſit Apoſtolica? Num ſufficiat nobis autoritas ſiue teſtimonium vnius & alterius Eccleſiaſtici ſcriptoris? Profert, quod Euſebius de Papia ſcribit, eum fabuloſa quædam & peregrina tanquàm ex viua traditione Apoſtolorum ad ſe relata, vnde Chiliaſtæ quoque ſunt errorem ſuum mutuati, ſcripſiſſe: cuius exemplo monet, ne temerè traditionibus, quę Apoſtolorum & maiorum nomine proponi ſolent, credamus. Perfacilis eſt ad id, quod quærit Brentius, reſponſio. Nam ſi quid nobis obtruditur Apoſtolicę traditionis nomine, quod non modò non eſt ab Eccleſia receptum, & eius vſu comprobatum, verùmetiam ſtatim ab initio fuit illi reclamatum, ſiue Papias id produxerit, ſiue quicunque tandẽ ſcriptor alius Eccleſiaſticus, quantæcunque ſit autoritatis, pro fabula potiùs, q̃ pro Apoſtolica traditione habendũ eſt. Cęterùm illa, quæ nõ ſcripta, ſed tradita cuſtodimus,

Quæſtio Brentij.

Euſe. li. 3. ca. 39. hiſt.

Reſponſio

quæ quidẽ toto terrarũ orbe obſeruãtur, dãtur, inquit Augu-
Aug. epiſt. 118. cap. 1.
ſtinus, intelligi, vel ab ipſis Apoſtolis, vel à plenarijs Concilijs, quorum eſt in Eccleſia celeberrima autoritas, cõmendata ac ſtatuta retineri. Nam ſi quid tota per orbem frequentat Eccleſia, hoc quin ita faciendum ſit, diſputare, inſolentiſsimæ inſaniæ eſt. Vides, quã regulã dederit Auguſt. cognoſcẽdæ traditionis Apoſtolicæ? hanc ſequere, & non errabis.

Brẽtij narratio de actis in Cõcil. Afri. cõtra Pont. Rom.

Narrat deinceps Brentius, quemadmodum in concilio Africano petunt Legati Rom. Pontificis, vt liceat Epiſcopis Romam prouocare, & proferunt Canonem Nicæni Concilij, cuius autoritate exigunt, vt Africanæ Eccleſiæ ſubijciantur Romanæ, ſed Patres Africani Concilij petunt ab Eccleſia Alexandrina & Conſtantinopolitana vera exemplaria Canonum Nicæni Concilij, & deprehendunt Rom. Pontificem ambitione excitatum deſignaſſe in proferendis Canonibus Nicænis crimen falſi. Quare inuehũtur in eum grauiſsimè, & arguunt eum apertè mendacij. Vt aliqui, inquiunt, tanquàm à tuæ ſanctitatis latere mittantur, nulla inuenimus Patrum Synodo conſtitutum, quia illud quod pridem per eundẽ Coẽpiſcopũ noſtrũ tanq̃ ex parte Nicæni Cõcilij exinde tranſmiſiſtis, in Concilijs verioribus quæ accipiuntur Nicæna, à ſancto Cyrillo Coëpiſcopo noſtro Alexandrinæ Eccleſiæ, & à venerabili Attico Cõſtantinopolitano Antiſtite ex autentico miſsis, quæ etiam ante hoc per Innocentium Presbyterum & Marcellum Subdiaconum, per quos ad nos ab eis directa ſunt, venerabilis memoriæ Bonifacio Epiſcopo prædeceſſori veſtro à nobis tranſmiſſa ſunt, in quibus tale aliquid non potuimus reperire. Exequutores etiam clericos veſtros, quibusq; petentibus nolite mittere, ne fumoſum typum ſeculi in Eccleſiam Chriſti, quæ lucem ſimplicitatis & humilitatis diem videre cupientibus pfert, videamur inducere. Hoc exemplo monet, cautè iudicandum eſſe de traditionibus, quæ Apoſtolorum nomine iactantur.

Reſponſio de alia Brẽtij peruerſitate in citanda fide hiſtoriæ.

Sed quæ eſt hæc animi tui impotentia Brenti? quàm ardẽs

odium

odium erga ſedem Apoſtolicam?quanta mentiendi libido? Scribis Patres Africani concilij deprehendiſſe Romanum Pontificem deſignaſſe crimen falſi. Quando autem hoc illi crimen obiecerunt?An quia meminerunt veriorum conciliorum,quæ fuerunt aliunde miſſa,ideo Pontifici falſi crimẽ impegerũt? Nũ quia dico verius habere me exemplar quàm tuum ſit:falſi te ſtatim inſimulo, quaſi tu codicẽ tuum adulteraueris? Videris ex te Patres illos longè tui diſsimiles metiri. Sed illi quàmuis certis ex cauſis appellationes ad illum fieri nollent, quem tamen honorem deberent Romano Pontifici,non ignorauerunt. Itaque non modò quod falſo ſcribitur à te, grauiſsimè in eum inuecti non ſunt, non modò mendacij non arguerunt, verùmetiam reuerenter ad eum ſcripſerunt. Tota epiſtola nihil habet in ſe amarulentiæ, nihil acerbitatis, ſed eſt modeſtiſsimè ſcripta. Cur autem illud quoque non adiecisti,quod in extremo poſitum eſt?Nã cùm negarent ſe Fauſtinum in Africa ſuſtinere velle, clauſulam illam adiecerunt, probitate ac moderatione tuæ ſanctitatis ſalua. Sic illi ſententiam ſuam Romani Pontificis moderationi ſubieciſſe videntur. Hæc ita dicta ſunt à nobis, ac ſi vera eſſe concederemus, quæ tum Patres illi ſcripſerunt: ſimul etiam vt indicaremus, quæ tua ſit vanitas & mentiendi voluptas. Quid autem Brenti, ſi quæ Patribus illis veriora viſa ſunt eſſe conſilia, minùs vera fuerunt,quàm quæ proferebantur à Romano Pontifice? Vis hoc tibi probemus?quem autem eius rei teſtem dari tibi vis, qui ſit exceptione tua maior?Vt Latini tibi ſatisfaciant metuo,ex Orientalibus aliquem Græcæ linguæ produci voles, ſi fides illi per te ſit habenda. Difficile eſt,quod à nobis exigis,vt ex ijs teſtes proferamus, quos Eccleſiæ Romanæ ſemper iniquiores fuiſſe conſtat. Sed accipimus tamen conditionem, quàmlibet ea dura videatur. Ecce tibi producimus ex Orientalibus teſtem omni maiorem exceptione Græcæ linguæ Magnum illum Athanaſium, qui non ſolus,

ſed

Athanaſi' de tyranni de Aria. norũ in co cremandis libris Epiſcoporum

ſed cum reliquis etiam Aegyptiorum Epiſcopis ad Marcum Syluestri ſucceſſorem ſcribens, queritur Arianos omnia vaſtaſſe, libros etiam vſque ad minimum incẽdiſſe, ne iota quidem vno relicto. Precamur, inquit, Pater beatiſsime, quia nõ dubitamus apud vos plenaria eſſe Nicæni Concilij exemplaria, vt illa nobis, quæ ſanctæ recordationis prædeceſſoris veſtri Syluestri fuerunt, ſub tuta mittatis ſtipulatione. Nam quòd à prædicta Synodo cum Pontifice noſtro, id eſt, Alexandrinæ magnæ ciuitatis Epiſcopo in Diaconatus interfuimus officio, ſub noſtræ præſentiæ teſtimonio per beatos viros Victorem & Vincentium presbyteros, miſſa ſunt prędicto Papæ Syluestro cum adſtipulatione ſubnexa capitula ſeptuaginta. Audis hîc Brenti, quòd incenſi fuerunt per Arianos omnes Aegyptiorum Epiſcoporum libri, ne iota quidem relicto, quorum impietate & fraude factũ eſt, cùm præſertim nec Imperatoris Conſtantij ſtudium illis deeſſet, vt paucis pòſt annis quàm celebratum eſſet Nicænum Concilium, de plenarijs eius Concilij exemplaribus dubitari cœptum ſit, nec vllum integrum eſſe putaretur præter id, quod Romæ fuit aſſeruatum: ex quo & Iulius & Innocentius & Leo primus hunc ipſum canonem citant, de quo nunc agitur. Eſt ne autem veriſimile, quòd Iulius Pontifex non plùs quàm viginti pòſt annis quàm habitum fuit Nicænum concilium, auſus eſſet falſum aliquem canonem citare, cùm illo tempore ſupereſſe teſtes non pauci potuerint, quibus eũ de crimine falſi conuincere licuiſſet, quòd Ariani proculdubiò facere non prætermiſiſſent? Produxiſſent autem poſt hunc etiam Innocentius & Leo Canonẽ hunc ipſum, ſi falſi crimen obiectum à quoquam Iulio cognouiſſent? Sed quos tu ſemen adulteræ tanti patrati ſceleris audes arguere? An non eos Pontifices, quorum ſanctitas, honeſtas, grauitas in toto celebratur orbe Chriſtiano? Patres Africani concilij potuerunt vt homines errare, de re præſertim ſibi minùs nota: tam ſancti verò Pontifices ij, falſi crimen cõmittere nun-

quàm

quàm potuerunt. Miſit Cyrillus exempla canonum Patribus Africanis, verùm vnde? ex Alexandria. Atqui magnus Athanaſius incenſos ibi libros fuiſſe queritur ab Arianis. Quod ergo mittere potuit Cyrillus exemplar aliud, quàm quod ab hęreticis fuerat corruptum certis canonibus omiſsis? Atticus porrò viuenti Ioanni Chryſoſtomo, cùm is in exilium pulſus fuiſſet, ſucceſſerat, qui facilè ferre potuit diminutum eſſe canonum numerum, eum præcipuè ſublatum, quo libera permittebatur ad Romanum Pontificem appellatio, cùm ſub idipſum tempus Innocentius Rom. Pont. Chryſoſtomum perhonorificè ſuſcepiſſet, deq; eo reſtituendo in ſedem ſuam laboraſſet. Sed extat Athanaſij quoque & Aegyptiorum, Thebaidorum, & Lybiorum Epiſcoporum in ſancta Alexandrina Synodo congregatorū epiſtola, in qua canon hic ipſe Nicæni concilij profertur. Satis ne iam tibi docuiſſe videmur Brenti, quòd lapſi fuerint Patres Africani concilij, cùm eſſe veriora putarent exemplaria Nicæni concilij, quæ Cyrillus Alexand. & Atticus Conſtantinop. miſerant, quàm ea quibus Rom. Pontifices nitebantur? Quid autem ſi ex abundanti docuerimus, etiam Africanos Epiſcopos errorem poſteà ſuum agnouiſſe? & qui ſub Bonifacio primo ſuas contra ſedem Apoſtolicam ceruices erexerant, eas ſub Bonifacio ſecundo dimiſiſſe, pœnitentiaque ductos totos ſe poteſtati Romanorum Pontifici ſubieciſſe, prædeceſſorumque ſuorum errorem hunc damnaſſe? Lege quæ ſcripſit hic ipſe Bonifacius ſecundus ad Eulalium Alexandrinum Epiſcopum, tū & eam epiſtolam, quæ ſequitur mox, Eulalij Carthagineñ. Epiſcopi ad Bonifacium, ita rem habere comperies. Habes itaque iam ſatis, vt opinor, demonſtratum, non ſolùm Rom. Pontificum teſtimonio, quos apud Catholicos omnes magnum ſemper autoritatis pondus habuiſſe conſtat, verùm & magni illius Athanaſij, aliorumque multorum Orientalium, quin & ipſorum Africanorum Epiſcoporū quodāmodò

Alia probatio.

Africani Epiſcopi Rom. Pōtifici ſe ſubmiſerunt.

modò propria confeſsione, quòd veriora fuerint, quæ Romæ, quàm quæ vel Alexandriâ, vel Conſtantinopoli producta ſunt actorum Nicæni Concilij exemplaria.

Margin: Obiectio de traditionibus diuerſis, & quaſi contrarijs.

Monet iterum Brentius, vt de traditionibus, num ſint Apoſtolicæ, cunctanter iudicemus. Aliquando enim, inquit, proponuntur nobis diuerſæ de eadem re traditiones, quarũ vna huic, altera illi Apoſtolo tribuitur. Traditiones de tempore obſeruationis Paſchę extant. Et alij quidem affirmant Petrum & Paulum tradidiſſe Paſcha celebrandum eſſe die Dominico poſt Lunam decimamquartam, alij autem ſcribunt, Ioannem Apoſtolum & Philippum tradidiſſe Paſcha celebrandũ eſſe Luna decimaquarta. De coniugio Sacerdotum aliter ſe, inquit Stephanus, traditio habet Orientalium Eccleſiarum, aliter huius ſanctæ Romanę Eccleſiæ. In eiuſmodi caſu Brenti, quid aliud faciendum eſt, quàm quod factum eſſe legimus ab Imperatore Conſtantino, qui conciliũ congregari curauit, cuius autoritate, quæ fuit de tempore obſeruationis Paſchæ controuerſia, dirempta eſt? Porrò de coniugio Sacerdotũ, audi quid dicat celebris apud Græcos Epiphanius: Reuerà, inquit, non ſuſcipit ſancta Dei prædicatio poſt Chriſti aduentũ, eos qui à nuptijs, mortua eorũ vxore, ſecundis nuptijs coniuncti ſunt. Et hęc certò ſancta Dei Eccleſia cum ſinceritate obſeruat. Sed & adhuc viuentẽ & liberos gignentẽ vnius vxoris virũ non ſuſcipit, ſed eum qui ſe ab vna continuit, vel in viduitate vixit, Diaconũ & Preſbyterum & Epiſcopum & Hypodiaconũ, maximè vbi ſinceri ſunt Canones Eccleſiaſtici. At dices mihi: Omninò in quibuſdam locis adhuc liberos gignere presbyteros & Diaconos & Hypodiaconos. At hoc non eſt iuxta Canonẽ, ſed iuxta hominũ mentem, quę per tẽpus elanguit. Sic & hæc Stephani dubitatio iã eſt ſublata. Nam quãuis aliter hac in parte ſe gerant Orientales, non faciũt hoc tamẽ iuxta Canonẽ, qui idem eſt, ſi quid Epiphanio credimus, apud Orientales & Occidentales, ſed faciunt pro libidine ſua. Verùm ea de re pluribus

Margin: Reſponſio

Margin: De coniugio Sacerdotum. Epip. hęreſi 59. lib. 2. tom. 1.

Margin: Græci Sacerdotes ducũt vxores de facto, nõ de iure.

pluribus in Confeſsione Chriſtiana diſſeruimus, vbi de impedimẽtis matrimonij tractauimus, eò lectoré remittimus.

Monet iterùm Brentius: Cùm à ſcriptore quopiam traditio tanquàm Apoſtolica proponitur, eam non ideo agnoſcendã eſſe, quòd ſcriptor ille, quantalibet ſit ſanctitate aut eruditione, affirmat: ſed qa doctrina Prophetica & Apoſtolica, quæ ſacris literis continetur, diuinitùs nobis cõmendata & cõfirmata eſt: quãobrem expendendum eſſe, nũ ea traditio cõueniat cum ijs ſacris literis, quæ ſunt cæleſtibus teſtimonijs ad nos propagatæ. Nã ſi cum hac ſcriptura pugnauerit, dubitari ampliùs nec poteſt, nec debet, quin ſcriptor ille aut alios fallere voluerit, aut ab alijs falſus fuerit, & pro veritate mendacium acceperit. Fieri enim non poteſt, quòd Apoſtoli Spiritu ſancto præditi, tradiderint verbis pugnantia cum ijs quæ mandauerunt ſcriptis. Hoc quin verum ſit, non dubitamus, quòd nihil tale verbis tradiderunt Aoſtoli, quod cũ ijs, quæ ſcriptis tradiderunt, pugnaret. Sed quid ſi pugnare videbitur hæretico traditio cum ſcriptura, quam Eccleſia tota pulchrè conuenire cum ea cenſet?

Brẽtij ſententia.

Reſponſio

Aggreditur iam tandem ad alteram ſuæ partitionis partem. Si certò conſtiterit, inquit, traditionem eſſe verè ab Apoſtolis profectam, proxima cura erit, quo conſilio, & in quem vſum ac finem ab Apoſtolis ſit inſtituta. Non poſſumus autem hoc cognoſcere, niſi ex ipſa Apoſtolorum doctrina, & perpetuo eius doctrinæ, quæ ſcripto eſt mandata, conſenſu. Quare ſiue dubitemus, ſiue nõ dubitemus de traditione, ſemper nobis ad ſacrã ſcripturã recurrendũ eſt, & ex ea iudiciũ petendũ. Quod excuti vis ad omnibus, quo cõſilio traditio ſit ab Apoſtolis inſtituta, nos minimè neceſſariũ ducimus: quin illud magis probamus, quod à Ioãne Chryſoſtomo ſcriptũ eſt: Traditio eſt, nihil quæras ampliùs. Præclarè ſcriptũ eſt à Gregorio Pontifice: Vera obedientia nec Præpoſitorũ intentionẽ diſcutit, nec præcepta diſcernit: quia qui omne vitæ ſuę iudiciũ maiori ſubdidit, in hoc ſolo gaudet, ſi

Brẽtij ſententia de iudicãdis Apoſtolorũ traditionibus.

Reſponſio

Chryſ. ho. 4. in 2. ad Theſſalo.

Greg. li. 2. in lib. Reg. cap. 4.

quòd ſibi præcipitur, operatur. Neſcit enim iudicare, quiſquis perfectè didicerit obedire, quia hoc tantùm bonum putat, ſi præceptis obediat. Quem ſequutus Bernardus quoq;, Imperfecti, inquit, cordis & infirmæ voluntatis indiciũ eſt, ſtatuta Seniorũ curioſiùs diſcutere, hærere ad ſingula, quæ iniunguntur, exigere de quibuſq; rationem, & malè ſuſpicari de omni præcepto, cuius cauſa latuerit: nec vnquàm libēter obedire, niſi cùm audire contigerit, quod fortè libuerit, aut quod non aliter licere ſeu expedire monſtrauerit, vel aperta ratio, vel indubitata autoritas. Delicata ſanè, imò nimis moleſta eſt huiuſcemodi obedientia: diſputare, hoc eſt, in aſtu cordis, non in auditu auris obedire. Ac loquuntur quidē hi duo de monaſticis inſtitutis: cæterùm ſi Patris vnius alicuius, qui cæteris præeſt in monaſterio, præcepta diſcutere, fas iſti non eſſe putant, quantò minùs fas eſſe debet, vt eas traditiones curioſiùs quiuis excutiat, quas Apoſtolicas eſſe certò conſtiterit? Certè decretis Apoſtolorum tanq̃ à Deo profectis parere ſemper, eorum autem quæ decreta ſunt, rationem ab illis flagitare ſemper non debemus. Illud verò nobis vel maximè perſuaſum eſſe debet, quæcunque lex vel ab Apoſtolis, vel ab eorum ſucceſſoribus lata eſt, eam reſpectu charitatis latam eſſe: nec in ea præſcribi quicquã, niſi quantum charitatis intereſt, nec aliud eſſe legis eiuſmodi tranſgreſsionem, quàm charitatis violationem. Docet id etiam Bernardus, vbi de monaſticis loquitur inſtitutis, quòd ea inuenta fuerunt, non quia aliter viuere non liceret, ſed quòd ita magis expediret: nec planè ad aliud, quàm ad lucrum & cuſtodiam charitatis. Quamdiu ergo charitati militant, immobiliter fixa ſunt, mutariq; omnino ne ab ipſis quidē præpoſitis ſine offenſa poſſunt. At ſi è contrario contraria aliquando charitati viſa fuerint, non tibi Brenti, dicit Bernardus, neq; tuæ farinæ alicui, ſed ijs duntaxat, quibus hoc poſſe videre datum eſt, & prouidere creditum eſt, nónne iuſtiſsimum eſſe liquet, vt quæ pro charitate inuenta fuere, pro

Bernar. de præcepto & diſpenſatione.

Quàm reuerenter ſentiendũ de tradit. Apoſt.

Idem vbi ſuprà.

charitate quoque vbi expedire videtur, vel omittantur, vel in aliud fortè commodius demutentur? Sicut è regione iniquum proculdubiò foret, ſi ſtatuta pro ſola charitate contra charitatem tenerentur. Tenent ergo fixam firmamq; immobilitatẽ etiam apud Prælatos, quæ ex ſtabili neceſſario ſunt, ſed quatenus charitati deſeruiunt. Si de monaſticis inſtitutis rectè viſum eſt Bernardo, quòd non ad aliud quàm ad lucrũ & cuſtodiam charitatis inuẽta ſunt, quantò magis nobis per ſuaſum eſſe debet, quæ ſunt ab Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus inſtituta, itidem non ad aliud, quàm ad lucrum & cuſtodiam charitatis eſſe inſtituta? Cùm in omnibus ijs quæ decreuerunt, nihil aliud, quàm eam, quæ finis eſt præcepti, charitatem ſpectauerint: quam ſolam præcepit Chriſtus, cuius lex non eſt, niſi lex charitatis: ad quam præcepta referuntur omnia, ita vt ſi quis dixerit, omnia mãdata, ſiue quæ ſcripta in libris Canonicis, ſiue quæ tradita ſunt nobis ab Apoſtolis & eorum ſucceſſoribus, vnum eſſe mandatum charitatis, à vero nihil aberrauerit. Hoc itaque conſilio, in hunc vſum & finem inſtitutæ ſunt omnes Traditiones, quæ non ab Apoſtolis modò, verumetiam ab eorum ſucceſſoribus profectæ ſunt, quam denotat Bernardus, ad lucrum & cuſtodiam charitatis: quam etiam ob cauſam non diutiùs immobiliter fixa ſunt, quàm quoàd charitati militant: cui ſimul vt militare deſierint, iam nihil impedit, quò minùs vel omittantur, vel intermittantur, vel in aliud aliquid fortè commodius commutentur. Nam quæ pro charitate ſtatuta ſunt, ea cõtra charitatẽ retineri, prorſus iniquũ fuerit. Sed num ideo cuiuis de fece vulgi iudicare licebit, quãdo traditiones militant, quando nõ militãt charitati? Tantũ abeſt, vt id vnicuiq; de plebe liceat, vt ne tibi quidẽ Brẽti fas id ſit, quãlibet catt* & prudens eſſe tibi videaris: verùm ijs tantùm, inqt Bernardus, quibus id poſſe videre datũ & prouidere creditũ eſt. Nõ ſatis eſt, ſi datũ alicui ſit poſſe videre, niſi creditum etiam ſit poſſe prouidere. Quamobrem etiam ſi tu, qui prudens es in

Idẽ ſcopus ſcripturæ & traditionum charitas.

1. Tim. 1.

Quorũ ſit de traditionibus iudicare, an ſeruiant charitati.

oculis tuis, poſſe te videre iudices, quando militet, quādo nō militet charitati traditio, quoniā tamen tibi non eſt creditū prouidere, nullam habes legitimam poteſtatē, quæ ſint eius generis traditiones cognoſcēdi, & eas arbitrio tuo vel abrogandi, vel commutandi, ſed inuitis etiā omnibus portis inferi, penes eos ſolos poteſtas hæc eſt, qui ſedent in Petri Cathedra, qui cùm ſemper ad manum habere queant viros & prudentia & doctrina ſingulari præditos, quorum vtantur conſilio, datum eſt illis poſſe videre multorū oculis adiutis, quādo deſeruiat, aut non deſeruiat charitati traditio, ſimul poſteaquàm ad munus Apoſtolicum vocati ſunt, creditum eſt illis prouidere, quo ſi traditionem aliquā non ampliùs charitati ſeruire iudicauerint, aut eam omitti deinceps, aut intermitti poſſe decernāt, aut in aliud aliquid commodius cōmutent. Abſit aūt, vt penes quemuis de vulgo poteſtas ſit ea de re iudicandi. Intereſt enim Reip. vt nō modò ſcriptæ leges, verùm & quæ moribus receptę, diuturnaque conſuetudine ſunt approbatæ, non temerè mutentur aut corrigantur, niſi eorum, qui cum poteſtate verſantur, autoritas acceſſerit.

Brentius de traditionibus Apoſtolicis. Perſtringit poſteà Brentius traditiones aliquot, & expendit eas iuxta ſacrę ſcripturę regulā, vt quid de ipſis ſentiendū ſit cognoſcamus. Nō veſci, inquit, nec ſanguine, nec ſuffocato, nec idolothito, traditio eſt. Et qa ex actis Apoſtolicis manifeſtum eſt, ꝙ Apoſtoli ipſi tradiderint hoc Decretū Eccleſijs gentium, non ampliùs de hac traditione quęrendum eſt, num ſit Apoſtolica, ſed quo conſilio & quo fine Apoſtoli eā Eccleſiæ commendauerint. Quæritur ergo, num Apoſtoli tradiderint eam hoc conſilio, vt imponerent Eccleſiæ perpetuam legem, cuius operum meritis conſequerentur homines coram Deo remiſsionem peccatorum? Nihil certè minùs. Quis autem vnquàm eo conſilio traditiones inſtituit, vt imponeret perpetuam legem, è cuius operum meritis conſequerentur homines coram Deo remiſsionem peccatorum? Iam audiuiſti quid ea de re ſcripſerit Bernardus,

Acto. 15.

Reſponſio

quo

quo conſilio, & quo fine pleraſq; traditiones inſtitutas eſſe docuerit, nimirùm ad lucrum & cuſtodiã charitatis: per quã charitatem conſequuntur homines coram Deo remiſsionẽ peccatorum, ſicut à Chriſto dictum eſt: Dimiſſa ſunt illi Luc.7. peccata multa, quoniam dilexit multum. Nam quod ad ipſa opera per ſe conſiderata attinet, non puto quòd quemquam reperies, qui doceat, quòd meritis eorum remiſsionem peccatorum aliquis conſequi poſsit. Non eſt obſcurum, quid de ea reſcripſerit Thomas Aquinas, à quo non Thomas ca.12.quæſti.114. diſſentit omnis reliqua Theologorum ſchola. Si conſideretur, inquit, opus hominis meritorium, ſecundum ſub- Merita noſtra nõ ſub ſtãtia operis, ſed vi charitatis nituntur. ſtantiam operis, & quatenùs ex libero proficiſcitur arbitrio, vita æterna dignum non eſt. Cæterùm præclarè dicit Auguſtinus: Radix noſtra eſt charitas noſtra, fructus noſtri opera noſtra, opus eſt, vt opera tua de charitate procedant: tunc eſt radix tua in terra viuentium. Radicem Deus inſpi- Auguſt. in Pſal.51. Idẽ ſermo. 44. de tempore. cit, non opera. Sunt autem, ſicut idẽ Auguſtinus docet, duæ radices. Radix omnium bonorum charitas: radix omniũ malorum cupiditas. Sicut in charitate nihil vnquam mali, ſic in cupiditate nihil vnquam boni poterit inueniri. Iſtæ duæ radices in duobus agris à duobus plantantur agricolis: vnam in cordibus bonorum plantat Chriſtus, aliam in cordibus malorum plantat diabolus. Nec de charitatis radice naſcitur aliquid mali, nec de radice cupiditatis aliquid boni. Non attẽdit igitur Deus ad id, quod foris apparet, verùm radicẽ intuetur: vtrùm ex cupiditate, an ex charitate facias, ſolùm id ſpectandum eſſe putat: vſq; eò etiam, vt homicidium laudatum, de eo verò qui miſericordia ductus abſtinuiſſet à cæde, pœnas expetitas eſſe legamus. Phinees vno pugione duos cõfe- Num.25. cerat, à Domino cõmendatus, æterni ſacerdotij teſtamẽtum 1.Mach.2. accepit. Nõ quòd ipſum bonum per ſe ſit homicidiũ, quod le- Exemplũ Phinees & Saul. ge prohibitum eſſe ſcimus, ſed quòd illud zelando zelũ Dei patrauerat. Ita charitas opus quod naturâ ſiue ſubſtantiâ ſuâ malum eſt, fecit eſſe bonum. Contrà, Saul non occidit

Agag

1.Reg.15. Agag Regem pinguiſsimum, & optimis gregibus ouium & armentorum, & veſtibus, & arietibus, & vniuerſis quæ pulchra erant, pepercit, nec voluit ea diſpergere. At is in tam grauem ex ea re Dei indignationē incurrit, vt cùm dies noctesque precibus & lachrymis iram eius placare conatus fuerit, nihil tamen proficeret, neque pœnam ſibi conſtitutam euadere poſſet, non quòd malus eſſet affectus miſericordiæ, ſed quod contra Dei præceptum pepercit, deq; rebus Amalech concupiuit. Nō eſt in Phinees laudatum homicidium, ſed charitas, ſed zelus: nō eſt in Saule damnata miſericordia, ſed concupiſcentia partim laudis, partim rerum optimarum Amalech, de quibus prohibuit Deus, ne quid concupiſceret, qui radicem, non quod foris apparet, inſpicit. Vnum eſt igitur opus charitatis, quo remiſsionem peccatorum & vitā æternā conſequimur, de qua & illud præclarè ſcriptū eſt ab Auguſtino, quòd omnia bona opera noſtra vnum opus eſt charitatis. Tunc enim recta ſunt opera, cùm ad hunc vnum finem diriguntur. Opus ergo vnum eſt, in quo ſunt omnia, fides quæ per dilectionem operatur. Quem ſequutus Thomas de Aquino: Omnium, inquit, humanorum actuum regula, lex eſt charitatis diuinę. Sicut enim videmus in artificialibus, quòd vnumquodque opus tunc bonum & rectum dicitur, quando regulæ coęquantur: ſic etiam quodlibet opus humanum tunc rectum eſt & virtuoſum, quando regulæ diuinę dilectionis concordat: quando verò diſcordat ab hac regula, non eſt bonum nec rectum. Quamobrem nihil contra nos faciunt, quæ ſcribis, quòd Apoſtoli docuerunt remiſsionē è ſolo Chriſto per fidem petendam. Nam & nos aliter non docemus: ſolus enim eſt Chriſtus, qui peccata nobis remittit: quam remiſsionem per fidem couſequimur, ſed non ſolā, ſicut vos docetis: verùm ſicut Apoſtolus docet, fidem quæ per charitatem operatur. Si quid igitur operi tribuimus, hactenùs tribuimus, quatenùs ex fide charitateque procedit. Tolle fidem in Chriſtum, tolle charitatem ex operib us

Charitatis opus quale & quantum. Auguſt. in Pſalm.89. Gala.5. Thom.opuſculo.4

Gal.5.

ribus noſtris, condemnare nos poſſunt, iuſtificare non poſſunt. Nihil igitur operum ſubſtantiæ tribuimus, ſicut è contrario nihil non tribuimus charitati.

Addit Brentius, quòd Apoſtoli liberauerunt Euangelio ſuo gentes à iugo legis Moſaicæ, quod productis aliquot Pauli teſtimonijs probat. Atqui nihil eſt neceſſe Pauli autoritate id comprobare. Nam & hoc libenter concedimus, quòd Apoſtoli liberàuerunt gentes à iugo legis Moſaicæ. Non autem liberauerunt ab eo legis iugo, de quo dixit Chriſtus: Iugum enim meum ſuaue eſt, & onus meũ lege. Eſt lex vetus, eſt & lex noua. Ab illius iugo ſumus liberati, ab huius nequaquàm. Vis autem ſcire, quod ſit inter vtramq; diſcrimẽ? Fuit illa timoris, eſt hæc amoris. Cohibebat illa manum, cohibet hæc animum. Obſeruabatur illa ſpe præmiorum temporalium, quæ ferè ſola tunc promittebantur: obſeruatur hæc ſpe præmiorum æternorum, quæ prolixè Chriſtus pollicetur. Quantò minùs autem grauia ſunt, quæ ex amore proficiſcuntur, & quorum labores ingentibus præmijs penſatos iri certa ſpes eſt, tantò ſuauius eſt iugum nouæ legis, & onus illius leuius, quàm fuit iugum veteris legis. Quin & in hoc libenter aſſentimur Brentio, quòd Apoſtoli non tradiderunt hoc decreto perpetuam legem, cuius opera expiẽt peccatum, ſed tantùm præſcripſerint præſenti ſuo ſeculo regulam ad tempus duraturam, donec offendiculum inter gẽtes & Iudæos tolleretur. Etenim quæ vel ad externum ritum aliquem, vel ad Eccleſiaſticam pertinent diſciplinam, quoniam pro perſonarum, locorum, temporum, cauſarumque circumſtantia, mutationem aliquando requirunt, non ferè ſolent eo conſilio conſtitui, vt perpetua ſint: nec ſi charitas id exigat, ea vel intermitti vel omitti fas ſit. Docet hoc etiã Auguſtinus, quòd charitatis opera non ſemper debent permanere, charitas autem ſemper. Quotquot itaque ſunt inſtituta, quotquot ſunt humanę traditiones, vni charitati militãt omnes. Quamobrem quoties hoc illa flagitat, vel intermitti,

Apoſtoli quã legem ſuſtulerint.

Matt. 11.

Veteris & nouę legis differẽtia.

Aug. ho. 8. in epi. Ioã.

GG vel

vel omitti, vel in aliud melius cõmutari poſſunt, ſed nõ pro cuiuſque tamen libidine. Meritò commendatur ab Euſebio præclara illa Platonis ſententia: Vobis quidem, inquit, ſi rectè conſtitutæ ſunt leges, vna certè erit præclariſsima, quæ iubeat, ne quis iuuenum quærere audeat, recténe an cõtrà ſe leges habeant, ſed vno omniũ ore, vnaq; voce, rectè tanq̃ à Dijs poſitas concedi præcipiat, nec vllo modo aliter pati quicquam à iuuenibus cogitare. Senem autẽ ſi quid excogitarit, Principibus & æqualibus nemine iuuenum audiente referre. Vides quàm ille vir prudentiſsimus Cretenſiũ aut Laconum legibus religionem adhibendam eſſe putauerit. Iuuenes ne quærere quidẽ de illis vult, quo conſilio latæ ſint: ſenibus, quos Græci Presbyteros vocant, aliquid cõcedit tamen, ſed quid illud? nũ vt figant & refigant arbitratu ſuo? Nihil minùs: verũ vt referant Principibus, vt per quos lex eſt ſancita, per eoſdẽ decernatur (ſi iuſtas & graues cauſas è ſenibus aliqs attulerit, quamobrem id rectè fieri poſsit) vel intermitti vel omitti, vel in aliud aliquid cõmodius eam cõmutare debere. Id autem fieri vult Plato, nemine iuuenũ audiente, quòd hæc ætas affectionibus magis, quàm rationis magiſterio gubernari conſueuerit. Quã etiam ob cauſam Ariſtoteles, humanę philoſophię minùs eos idoneos auditores eſſe cẽſet. Quid aũt dici potuit prudẽtius? q̃d ad legũ autoritatẽ conſeruandã, quibus regna ſtant & Reſpub. accõmodatius? Conſtat aũt de nõ ſcriptis legibus ibi loqui Platonẽ, quales fuiſſe Laconũ leges dubiũ nõ eſt, quas propterea ſcripto mandandas eſſe Lycurgus non putauit, ꝙ eas multò diutiùs duraturas, longeq; plùs firmitatis habituras eſſe perſuaſum haberet, ſi moribus & inſtitutis quodãmodò mẽtibus hominum eſſent inſcriptę. Sic ille magis fixum fore credidit, quod per manus traditũ, quàm quod literis eſſet conſignatũ. Nũc tu tecũ Brẽti reputa, ſi Cretenſiũ aut Laconum leges tanquã ab ipſo Deo ſancitas haberi Plato voluit, quibus etiã hãc ob cauſam Rhetrarum nomẽ impoſuiſſe Lycurgus exiſtimatur, ſi ne

Euſe. li. 12. de præpar. Euãgelica cap 2.

Plato. li. 1. de legib.

Non eſt iuuenũ, quęrere de legũ ratiõe cur latæ ſint.

Ariſt. 1. li. Ethicorũ.

ſi ne mutire quidem aduerſus illas permiſit: quantū nos honorem habere legibus ijs oporteat, quas dubium non eſt à Spiritu ſancto latas eſſe, qui Concilijs præſidet, afflatuq́; ſuo fouet ac vegetat Eccleſiam, nec eam in errorē vllum labi permittit? Si non vult Plato in legem inquiri ab hominibus latam, quantò minùs fas eſt in legē inquiri à Spiritu ſancto latam? Quamobrē nihil dici potuit pernitioſius, quàm quod affirmatur abs te Brenti, cuiuis etiam de fece vulgi fas eſſe, quo cōſilio, quóue fine lata ſit lex, inueſtigare, iudiciū de illa ſuum interponere, ac ſi quid animo ſuo non arriſerit, ſtatim eam conuellere & labefactare. Quod nunc, proh dolor, quātò quiſq; minus habet intelligentiæ, tantò maiore facit audacia. Intereà tamen presbyteris nefas non eſt, ad eos qui præſunt Eccleſię, referre, ſi quid eiuſmodi videatur in aliqua lege, quod mutationis alicuius indigeat. Per quos in vnū cōgregatos, quæ vel ad ritum, vel ad mores pertinent, pro eo vt præſens rerum ſtatus poſtulat, vel de retinenda, vel de cōmutanda illa decerni aliquid rectè poteſt. Sic & alijs de rebus & de Euchariſtiæ Sacramento factum eſſe videmus. Fuit hoc moribus aliquando receptum, vt infantibus daretur Euchariſtia, mos hic poſteà fuit abrogatus. Calicis etiā vſum apud veteres fuiſſe ſcimus: verùm & hic ritus nō alio magis quàm charitatis reſpectu mutatus eſt. Nam etſi fuerunt aliæ quoque cauſæ, nimirùm periculum effuſionis, & ne quid habere cum Neſtorianis commune Catholici viderentur: fuit tamen & hæc non poſtrema, quòd cùm apud pleroſque populos, qui recèns ad Chriſti fidem ante ſexcentos & ſeptingentos hos annos conuerſi fuerant, aut nullus, aut rarus admodùm eſſet vini vſus, vt ſine difficultate tantum vini ſuppeditari vix poſſet, quantum ad bibendum omnibus ex calice ſufficere valeret, ne quid ex eo offendiculi oriretur, ſi vterentur calice ditiores, non vterenť egeni, viſum eſt à charitate Chriſtiana non alienum, vt ab eo communiter omnes abſtinerēt, cùm æquè ſub vna ſpecie Chriſtus integer ſumeretur, atque

Nil pernitioſius q̄ ſuum cuiq; iudiciū de legibus pmittere.

Presbyteri rectè ad Præpoſitos ſuos referunt corrigenda.

De vſu calicis adempto Laicis in communione.

ſub vtraque. Neque tamen intereà Chriſti violata eſt inſtitutio. Nam quibus id mandatum eſt Sacerdotes, quando faciunt hoc, quod in illa nouiſsima cæna Chriſtus fecit, hoc eſt, quando conficiunt & offerunt, non aliter ſumunt, quàm ſicut ipſe Chriſtus, qui tum conficiebat & offerebat, ſumpſit, & ſumendum illis dedit. Verùm nos ad Brentium reuertamur.

Brétij ſententia de traditiõe celebrãdi Paſchatis. Expendit is traditionem de Paſchate: Num Apoſtolica ſit, in dubium reuocat, idque propter eam cauſam, quòd Aſiani qui celebrabant Paſcha decimaquarta Luna, retulerint hanc traditionem in Ioannem Euangeliſtam & Apoſtolum: Occidentales, qui celebrabant Paſcha die Dominico poſt quartamdecimam Lunam, retulerint eam in Petrum & Paulum. Hæc ipſa diuerſitas, inquit, quam ſcriptores de tempore celebrandi Paſchatis referunt, ſuſpicionẽ inijcit, quòd Apoſtoli nihil tale Eccleſijs tradiderunt. Et Paulus dicit: Ne quis vos iudicet in parte diei feſti, aut nouilunij, aut ſabbati. Et iterum: Dies obſeruatis & menſes. Et Socrates: Erat, inquit, Apoſtolorum inſtitutum, non de diebus feſtis ſancire, ſed rectam vitam & pietatem docere. Atqui diuerſitas hæc non impedit, quò minùs hæc traditio ſemper Apoſtolorum habita fuerit, vt die Dominico poſt Lunam decimamquartam Paſcha celebraretur: quod etſi ſecùs ab Aſianis aliquando legimus obſeruatum, errore tamen id factum eſſe ſcribit Epiphanius, quòd malè dictum Apoſtolorum interpretarentur, & per ignorantiam aliter intelligerent. Quòd verò profers Pauli verba, quibus probare niteris nihil eiuſmodi Apoſtolos inſtituiſſe, ſuo quoque ſeculo ſcribunt 1 Epiphanius, 2 Hieronymus, 3 Ambroſius, 4 Auguſtinus, 5 Leo Magnus, à quibuſdam hæreticis ea prolata fuiſſe, quibus quæ reſpondent illi, eadem vobis etiam Brenti reſponſa eſſe putato. Nam nos vel hanc ob cauſam in ijs veterum etiam hæreticorũ argumẽtis refutandis longiores eſſe nolumus, quòd in confeſsione noſtra Chriſtiana ſatis copioſe ſunt

Colloſ. 2. Gala. 4. So. li. 5. ca. 22. hiſtor. Reſponſio. Epiph. hæreſi 70. 1. Hær. 75. 2. In 1. ca. ad Galat. 3. Epiſt. 83. 4. Epiſtola 119. cap. 7. 5. Serm. 4. de ieiunio ſeptimi menſis.

ſunt hæc à nobis tractata. Iam quod à Socrate dictũ adfers, quòd erat ſcopus Apoſtolis nõ de feſtis diebus ſancire, ſed re ctam vitã & pietatẽ docere, hoc verißimum eſſe confitemur. Nã in omnibus quæ tradiderunt Apoſtoli, ſcopum hunc eorum fuiſſe certum eſt, vt charitate mentes hominum inflammarent, quæ ſola recta vita eſt ac pietas. Charitatem inquã, & Dei & proximi. Charitas erga Deum flagitabat, vt eius beneficiorum, quæ nobis immenſa præſtitit, memoria nulla apud nos vnquam obliuione obrueretur. Cùm autem nulla fuerint illius erga nos beneficia maiora, quàm quòd vnigenitum filium ſuum miſit, qui traderetur propter delicta noſtra, reſurgeret autem propter iuſtificationem noſtram, illa conati ſunt animis hominum diligentiùs inculcare, quò ſic ad eum redamandum vehementiùs accenderemur, quẽ nos priorem ſic dilexiſſe cognouiſſemus, vt proprio filio ſuo nõ parceret, verùm pro nobis omnibus traderet illum: traderet autem ad illudendum, flagellandum, crucifigendum, & morte turpißima condemnandũ, qui tamen tertio pòſt die reſurgeret à mortuis, quo ſic nos de noſtra quoque reſurrectione certos redderet. Hæc præ cæteris memoriæ noſtræ tenaciùs infigi voluerunt. Quare nõ cõtenti quartæ & ſextæ ieiuniũ, diemq; Dominicum feſtũ inſtituiſſe, quadrageſimam etiã & ſanctam hebdomadã, quã in luctu & mœrore trãſigeremus, deinde verò Paſchatis feſta, quæ ſolenni quadã lætitia celebraremus, nobis obſeruãda tradiderunt. Quorũ obſeruatio quid eſt aliud, q̃ Euangelij quædã viua explicatio? quam ſi quis abrogandam putat, eadem ratione qua viuum hoc etiam ſcriptũ Euangelium abroget licebit. Hic igitur fuit Apoſtolorum ſcopus, quo ad charitatem, quam Deo debemus, in animis noſtris excitandam. Fuit & alter ſcopus, vt inter nos quoq; mutuã charitatẽ conſeruaremus, qua ſola maximè alitur amicitia. Eſt aũt hoc amicorũ proprium, idem velle & idẽ nolle, gaudere cum gaudentibus, & flere cum flentibus. Volebãt igitur Apoſtoli, vt quos in fratres ſibi Chriſt' cooptaſ-

Scopus traditionũ Apoſtolicarũ, præſertim in dierũ feſtorũ inſtitutione.

Rom. 8.
Matt. 20.
Rom. 12.

ſet,quicunq; nomẽ ab illo ducere, deq́ue illo gloriari cuperent,vt fraternam inter ſe charitatẽ retinerent,ſimul flerent Chriſti paſsi & mortui,ſimul gauderent Chriſti reſurgentis memoriam celebrantes, & ſicut fidem vnam & eandem haberent, ſic eam iiſdem etiam ritibus & cęremonijs, ijſdem etiam quoàd eius fieri poſſet,obſeruationibus mentibus fidelium,vt ita dicam,inſcribere conarentur, nec vlla in re inter ſe diſcreparent. Habes iam Brenti,qui fuerit Apoſtolorum ſcopus. Ad quem etiam collimarunt patres in Synodo Nicæna congregati. Quam duabus de cauſis fuiſſe conuocatã ſcribit Athanaſius: Primùm, vt feſtum Paſchatis eodem die celebraretur:deinde vt hæreſis Ariana,quę ſuppullulauerat, anathemate percuteretur. Vides quantùm eo tempore fuerit exiſtimatũ in eo poſitum eſſe, vt hæc de tempore celebrãdi Paſchatis diſcrepantia tolleretur, vt vniuerſus orbis (ſic enim loquitur Athanaſius) in Concilium propterea coiret, vt eodem die Paſcha celebraretur, & hæc prima congregandę Synodi cauſa fuerit. Nunc audi quibus rationibus adducti fuerint illi ſancti Patres,vt vno eodemq́ue die ſanctiſsimi Paſchatis ferias peragi,& orientis eccleſias,quę à Romana & cæteris occidentis eccleſijs diſsidere viſę ſunt,eandem cũ ijs, à quibus diſsidebant, diẽ obſeruare vellent. Duas enim Eccleſiaſticæ hiſtorię ſcriptores cõmemorant: Primam, quòd minimè fas eſſet,Chriſtianos Iudæorũ ſequi conſuetudinẽ, qui poſteaquàm conſceleratas manus ſuas nefaria Chriſti cæde contaminarunt, tanta ſunt animorũ cecitate percuſsi, vt videntes non videant, audientes non audiant, neq; quod rectum eſt intelligant. Deinde, quòd graue cumprimis & indecorũ eſſe putaretur, quandoquidẽ vnum corpus, vnus ſpiritus ſumus omnes,vna vocationis noſtræ ſpes, vnus Dominus noſter,vna fides,vnũ baptiſma, vnus eſt Deus & Pater omniũ,nõ vno eodẽq; tẽpore anniuerſariũ redemptiõis noſtrę diẽ ab oĩbus& ſingulis eiuſdẽ corporis mẽbris celebrari: ſed per eoſdẽ dies alios qdẽ ieiunijs exerceri,alios verò cõuiuijs

Atha. in Epiſt. de Synodis Arimini & Seleuciæ cõgregatis, & in epiſt. ad Epiſcopos in Africa.
Ibidem.
Euſeb. li. 3. de vita Cõſtanti.
Socr. lib. 5. ca. 22.
Soſo. li. 7. cap. 18. & 19.
Theo. li. 1. cap 10.
Ephe. 4.

uijs vacare:& hos quidem feriari & conquieſcere,illos verò corporis afflictionibus macerari: queádmodum in ſua quadam ad Epiſcopos,qui ad Synodum Nicænam venire nō poterant,& ad omnes vbiq; locorum Eccleſias epiſtola, fuſiùs ab Imperatore Conſtantino,& in eo libro,quē aduerſus hæreſes conſcripſit,ab Epiphanio proditum legimus. Ex eo colligere licet,quæ ratio priſcis fuerit, vel obſeruandi certa tempora,vel mutuandi:duplex nimirum,vna,vt ne quid vel cum Iudæis,quemadmodum de Paſchate deque ſabbato factum videmus,vel cum gentibus haberent commune Chriſtiani:quæ cùm ſextum hebdomadæ diem tanquam Veneri ſacrum,in ludis,epulis, nequitijs conſumere conſueuiſſent, viſum eſt Chriſtianis, vt quem illi diem cumprimis lætum & hilarem ducebant,eum in mœrore luctuq; traducerent,non ſolùm acerbiſsimos cruciatus & mortem Chriſti turpiſsimam,verùmetiam peccata quæ cauſam illi dederunt,deflentes. Altera,quòd ſicut à Damaſo Papa ſcriptū, & à Leone magno repetitum legimus, non aliter vnus grex & vnus paſtor ſumus,quàm ſi, quod iterum atq; iterum monet Apoſtolus,idipſum dicamus omnes,ſi perfecti ſimus in eodem ſenſu,&in eadem ſententia,ſi vno atq; eodem tēpore, ritus etiam eoſdem obſeruemus. Eundem igitur quem Apoſtoli,ſancti quoque Patres in Synodo Nicæna congregati, ſcopum ſibi propoſitum habuerunt,cùm hoc de tempore celebrandi Paſchatis decretum promulgarent,nimirum eam, quæ finis eſt præcepti.

Conſtantinus. Epiph. hæreſi 70. Duæ cauſę priſcis obſeruandi vel mutādi tempora. Dam. epi. 4. de Chorepiſcopis. Leo epiſt. 4. cap. 2. 1. Cor. 1.

Ponamus, inquit Brentius, Apoſtolos aliquid de tēpore celebrandi Paſchatis quibuſdam Eccleſijs tradidiſſe,manifeſtum tamen eſt,quòd non tradiderint legem neceſſariā, ſed diſciplinam liberrimam, qua Eccleſia tantiſper vteretur, dum vtilitati ipſius ſeruiret. Paulus enim dicit: Hic quidem iudicat diē ad diem cōferens,ille autem idem iudicat de quouis die &c. Demus aūt hoc tibi Brenti, non tradidiſſe legem neceſſariam Apoſtolos de tempore celebrandi Paſchatis: poſtea-

Brentius iterum de traditione Paſchatis celebrādi. Rom. 14. Reſponſio

Poſteaquàm verò totus orbis in Concilium coiuit, quæſo te, num propterea tanto labore coiuit in locum vnũ, vt poſtquàm decreuiſſet aliquid, liberum eſſet nihilominùs vnicuique parere ſi vellet, aut non parere? Quorſum autem attinebat, vt laudatiſsimus Imperator ille Conſtantinus tanto ſumptu ſuo tot ſanctos patres ita fatigaret, quorum alij ætate, alij valetudine affecta, alij longiſsimè fuerunt ab eo loco remoti, in quem illis conueniendum erat: vt ſine magna difficultate & moleſtia ſua tam longum iter perficere plerique non poſſent? quorſum inquam attinebat tantos facere ſumptus, & ita fatigare ſanctos patres illos, ſi quod tu vis, liberrimam eſſe nihilominùs diſciplinam hanc oportuit? Scilicet ijs verbis ad illos Imperator vſus eſt: Decernite Patres aliquid de tempore Paſchatis obſeruãdi, verùm ita, nihil vt hac de re tradatis tanquàm neceſſarium, ſed liberrimam tantùm diſciplinam, qua tantiſper vtatur Eccleſia, dum ipſius vtilitati ſeruiat. Si diceres, Nihil tradatis perpetuò tenendum, colorem tamen haberet aliquem oratio tua: ſed ſi hoc vis, vt etiã poſt decretum factum liberrima ſit nihilominùs diſciplina, & liceat cuiuis iudicare, quàm diu ſeruiat vtilitati Eccleſiæ, quid dici poteſt abſurdius? Nos verò nihil dubitamus, quòd etiam Apoſtoli quam hac de re legem tradiderunt, non tanquàm liberrimam diſciplinam tradiderint, ſed ita neceſſariò voluerint ab omnibus obſeruari, ne pro ſua priuata libidine cuiuis eam reſcindere liceret. Quòd ſi quid aliquando dubitationis incidiſſet, eius eximẽdæ non penes vnum aliquem, quãlibet ſibi prudens is videretur, ſed penes vniuerſam Eccleſiam, aut certè penes eum qui Petri tenet cathedram, poteſtatem eſſe voluerunt. Quorſum autem adducis locum illum Pauli, Alius iudicat diem, &c. Scilicet ignorabant illum Patres in Synodo Nicæna congregati? Denique totus orbis Chriſtianus quis Pauli verborum horum ſenſus eſſet neſciebat, quandoquidem iam inde ab Apoſtolorum temporibus in occidentis eccleſijs: totis verò mille trecẽtis annis in

Apoſtoli ſuas traditiones nõ liberam eſſe diſciplinã voluerunt.

toto

toto orbe, quàm longè quamque latè Chriſtiana fides fuit propagata, ſumma concordia ſemper ab omnibus Paſchatis feſtum eo die, quem Patres Nicænę Synodi præſcripſerunt, ab omnibus Chriſtianis ad hunc vſque diem ſemper fuit celebratum, ac deinceps etiam nunquàm aliter celebrabitur vſque ad mundi finem? Legebatur ante vos quoque Brenti, Paulus in Eccleſia, legebatur inquam & intelligebatur, neq; de Chriſtianorum, verùm de Iudæorum obſeruationibus hæc Pauli verba ſancti Patres noſtri ſunt interpretati. Nam cùm Iudaicæ fuerint vmbrę, venturumque Chriſtum figurauerint, obſeruationes noſtræ veniſſe iam, natum, paſſum, & mortuum, tertio die reſurrexiſſe, quadrageſimo pòſt in cælum aſcendiſſe, decimo pòſt, hoc eſt, ab eo quo reſurrexit quinquageſimo, Spiritum ſanctum miſiſſe, nobis in memoriam reuocant. Quod non ſcriptum, ſed nobis traditum per ſanctos Apoſtolos, quaſi viuum Euangelium, ſi ſublatum aliquis cupiat, quid is aliud quàm Chriſtum nobis ereptũ, & omnem beneficiorum eius memoriam extinctam cupit?

Quod verò ſcribis, Victorem Romanum Pontificem grauiter à maioribus reprehenſum eſſe, quòd ſuſcepiſſet eos, qui decimaquarta luna Paſcha celebrabant, ex Eccleſia abijciendos. Tradunt hoc autores Eccleſiaſticæ hiſtorię, non omnibus Epiſcopis factum hoc eius placuiſſe. Verùm intereà Leoni quoque Pontifici Romano, cùm de feſto Paſchatis tractaret, non leuiter delinqui viſum eſt, ſi in principio Sacramenti veritas & vnitas ab vniuerſa Eccleſia non teneretur. Sed & ante eum ſcriptor celebris Epiphanius, tam eſſe graue iudicauit in hac obſeruatione diei Paſchatis, à more cæterarum orbis Eccleſiarum alios diſcrepare, vt non dubitauerit in album hæreticorum eos referre, qui luna quartadecima Paſcha celebraſſent, quos quidem quartadecumanos vocat.

De Victore Pôtifice Euſe.li.5. cap.25. Socr.lib.5 cap.22. Nice. li. 4. cap.36. Leo ep.64. Epiph.hæreſi 70.

Excutit nunc cenſor noſter Baſilij dictum de traditionibus, quod ſcriptum his verbis legimus: Dogmata quæ in Eccle-

Brentius contra Baſilium.

Baſi. de ſpiritu ſan. cto cap. 27. Eccleſia prædicantur, partim ex conſcripta doctrina habemus, partim ex Apoſtolorũ traditione ad nos delata in myſterio recepimus, quæ vtraque eandem ad pietatem vim habent, & nemo ijs contradicit, qui vel ſaltē modicam Eccleſiaſticarum legum experientiam habet. Et iterum: Apoſtolicũ arbitror eſſe, etiam in non ſcriptis traditionibus perſeuerare. Quid autem in his & quæ ſequuntur verbis, non piè, non catholicè, non orthodoxè ſcriptũ eſt? Et hunc tamen audet momus hic veriùs quàm Ariſtarchus reprehendere? At quē virum? Quem Theodoritus lumē orbis terrarum, quem Socrates columnã veritatis, quem Gregorius ille Theologus à Græcis vocatus, orbis oculũ vocat, neq; dubitat cum veteris & noui teſtamenti Patribus conferre, ac tantas illius fuiſſe virtutes narrat, nulla vt vis orationis eſſe tanta queat, quæ pro dignitate eas exprimere poſsit. In hunc talem virum, cuius tot ſeculis in Eccleſia ſumma ſemper fuit autoritas, audet ſibi cenſuram ſumere Brentius. Neque verò non intelligit peccatum ſuum: rem eſſe videt indignam, neque poſſe nō offendi piorum aures, cùm virum tantum homo ab eius doctrina pietateque longiſsimè remotus, reprehendere nō veretur. Itaque longa quadam vtitur præfatione, qua crimen à ſe temeritatis & arrogantiæ repellere conatur. Etſi Baſilius, inquit, vir eſt in oculis noſtris magnus, quē & agnoſcimus, & veneramur, tam doctrinâ, quàm pietate inſignē, & agimus Deo gratias, quòd excitauerit hũc, per quē multa & magna ſua beneficia in Eccleſiam ſuam conferret: ac dolemus, quòd neceſsitas cogat nos ab ipſius ſentētia hac in parte recedere: Tamen non debet nobis eſſe fraudi, quòd in re ſeria, & ad ſalutem noſtram pertinenti, malumus diuinam quàm humanam autoritatem ſequi. Animaduertiſtí ne Lector, quemadmodum hic altera quidem manu caput demulcet, altera verò maxillam ferit. Reuereri ſe dicit inſignem doctrinâ pietateque virum: hactenùs caput demulcet: Sed in re ſeria, & ad ſalutem pertinenti, malle ſe dicit diuinam quàm humanã autori-

Cap. 29.

Laus Baſilij.

Theod. li. 4. cap. 19. Soc. lib. 4. cap. 23. epiſt. 26. Nazan. in monodia ſiue oratione funebri, quam habuit de Baſilio.

Brentius qua arte perſtringat Baſiliũ

Reſponſio Baſilium vindicans ab inſectatione Brentij.

autoritatem ſequi: hîc pugno maxillam ferit. Scilicet is fuit Baſilius, qui diuinam autoritatem ſequutus non eſt, aduerſus hæreticos præſertim ſcribens in re ſeria, in re ad ſempiternam ſalutẽ pertinenti? An non eſt diuina autoritas, quã ſequutus eſt Baſilius? cùm poſt illa verba, quæ producta per te ſunt: Arbitror Apoſtolicum eſſe, etiam non ſcriptis traditionibus inhęrere, ſubiungit: Laudo, inquit, vos, quòd omnia mea meminiſtis, & quemadmodum tradidi vobis, traditiones obtinetis, quas accepiſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam. An hæc non eſt diuina autoritas? Qua fronte igitur hominum arrogantiſsime tibi tribuere audes, quòd diuinam autoritatem, quàm humanam ſequi malis: quaſi Baſilius quoque non diuinam ſequutus fuerit? Niſi fortè præterquàm quod vos dicitis, nihil diuinum cenſeri vultis, vt quàmlibet cum Dei verbo pugnantia loquamini, nihilominùs acclamari vobis à populo velitis, quemadmodum Herodi quondam acclamatum fuiſſe legimus, Dei voces non hominis. Verùm ſicut illum, ſic & vos aliquando, niſi reſipueritis, Angelus Domini percutiet. Adfert iam cauſam Brentius, qua fuerit adductus, vt ſibi cenſurã ſumeret in Baſiliũ. Nos quidem, inquit, honorificentię tanti viri libenter parcimus, ſicut & hactenùs eius ſententiam de Apoſtolicis traditionibus diſsimulare, & ſilentio potiùs obruere, quàm exagitare voluimus: Sed quid faciamus? Aduerſarij noſtri propugnatores Pontificiæ ſuperſtitionis & impietatis hunc Baſilij locum ita proferre ſolent, vt videantur ſibi autoritate eius triumphare. Atqui ſanctus Baſilius, vt illi parcas, abs te non petit: quin quò magis illũ vituperaueris, hoc ſe laudari magis interpretatur. Neque enim minùs glorioſum eſt ab impijs reprehendi, quàm à pijs laudari. Sed quam tu nobis impietatẽ obijcis? Fuerit aliqd ſupſtitionis apud quoſdã qui Romani Pon. autoritatẽ agnoſcũt, cuius nos eſſe membra ꝓfitemur, impietas certè nõ aliũde, q̃ à vobis originem ſumpſiſſe videt, ꝑ quos apertã eſſe fęneſtrã Satanismo, quo referta

1. Theſſ. 2.

Acto. 12.

Reſponſio

nunc eſt Germania, manifeſtius eſt, quàm vt negare poſsitis. Nam eò pedetentim rem perduxiſtis, vt multos iam reperire liceat, qui Chriſtum apertè Deum eſſe negent. Ita dum Papiſmum (ſic enim vobis appellare Chriſtianiſmum libuit) exterminare conati eſtis, in eius locum induxiſtis atheiſmũ. Qua de re vos ipſos aliquando querentes audire licet. Cur autem nos autoritate Baſilij non triumphemus, qui cùm eãdam nos fidem, eadem inſtituta tenere gloriamur?

Qui ſint Chami Brẽtio. Gen. 9. Verùm audiamus adhuc Brentium ſermonem ſuum proſequentem: Quamquàm autem Aſotus, inquit, obijcit nobis alicubi Chamum parentis ſui deriſorem, tamen re ipſa oſtẽdam, Aſotum & collegas eius multò impudentiores & ſceleratiores eſſe Chamo. Verìſsimè Chamum vobis obijcit vir

Reſponſio venerabilis Petrus à Soto, qui parentes veſtros ridetis, & in eorum præceptis incedere nefas eſſe ducitis. Nũc videamus, quàm verè tu id in illum retorqueas. Hic enim, inquit, etſi

Iterũ Brentius. non tegebat nuda verenda ſenis Noë, non tamen ipſe denudauerat, nec contendebat ea eſſe pulcherrimam & venuſtiſsimam corporis partem, ſed potiùs quia ſentiebat eſſe turpitudinem, deriſit. Illi autem immundi porci non ſolùm ipſi denudant verenda Baſilij, viri de Eccleſia optimè meriti, verùmetiam contendunt ea eſſe honeſtiſsimum membrũ cor-

Reſponſio. Patres omnes Baſilio cõſonare. Orig. in explanatiõe 1. ca. epiſt. ad Titũ, ſi cuttitatur à Pãphilo martyre in Apolo. Origenis. Idẽ ho. 29. in Matth.

poris eius. Atqui Brenti, quæ tu verenda vocas, quę turpitudinem & ſcabiem appellas, & hoc nomine tegi vis, ea nos in Baſilio ſummam eſſe puritatem contendimus, & non modò tegenda, verùmetiam præ nobis eſſe ferenda putamus: Neq; ſoli nos. Quis enim fuit priſcorum Patrum iam inde ab Apoſtolorũ tẽporibus vſque ad hęc noſtra, qui nõ idem, quod Baſili⁹, ſenſerit, ſcripſerit, docuerit? An Origenes omniũ doctorum iudicio non fuit ſemper habitus longè doctiſsimus? At is etiam, ſi quis Chriſto ſe credere profiteatur, ſi tamen aliud de veritate Chriſtianæ fidei credat, quàm habeat definitio traditionis Eccleſiaſticæ, hæreticum eum pronunciare non dubitat. Et alio loco de hæreticis loquens: Quoties, inquit,

inquit, Canonicas proferu nt ſcripturas, quibus oĩs Chriſtianus conſentit & credit, videntur dicere: Ecce in domibus verbum eſt veritatis. Sed nos illis credere non debemus, nec exire à prima Eccleſiaſtica traditione, nec aliter credere, niſi quemadmodum per ſucceſsionem Eccleſiæ Dei tradiderũt nobis. Hîc Origenes plùs aliquid dicit quàm Baſilius. Nam etiamſi ſcripturæ Canonicæ proferantur, traditionibus tamen inhærere iubet. Et alio loco dicit: Illa ſola credenda eſt veritas, quæ in nullo ab Eccleſiaſtica diſcordat traditione. Quid autem Cyprianus? cùm dicit non minùs ratum eſſe, quod dictante Spiritu ſancto Apoſtoli tradiderunt, q̃ quod ipſe Chriſtus tradidit, an non & ipſe plùs aliquid tribuit traditionibus quàm Baſilius? Num autem ab eo diſſentit Hieronymus cùm ſcribit, multa quæ per traditionem in Eccleſijs obſeruantur, autoritatẽ ſibi ſcriptæ legis vſurpaſſe? quid hîc ego proferam Athanaſium? qui quoties illi res eſt cum Arianis, maxima ex parte traditionib' niti videtur, qui ſuadet etiam omnibus, vt traditam fidem retineant, & tanti myſterij inquiſitionem exhorreant. Nam qui, inquit, quæ vltra ſuas vires ſunt, indagat, in præcipiti conſiſtit: Qui verò traditionibus inhæret, extra periculum verſatur. Profert is etiã epiſtolam, in qua Patres in Synodo Arimini congregati ſupplicant Imperatori, ne ad contumeliam mortuorum aliquid noui induci permittat: ſed eos ſinat in inſtitutis decretiſque maiorum permanere. Laudat etiam Patrum illorum piã prudentiam, qui tantum itineris laborem, tantaq; maris pericula ſuſtinuerunt, vt Patrum traditiones integras conſeruarent. Quiſque enim eorum, inquit, ſibi perſuadebat, ſi ſolueret aliquid ex decretis maiorum, occaſionem ſe daturum poſteris, vt quod ipſi egiſſent, reſcinderetur. Vituperat contrà temeritatem Eudoxij & Acacij, qui honorem Patrum ſuorum, Ariomanitarum ſtudio ac gratiæ propinarent & proderent. Quæ enim fides, ait, in eorum actis, ſi decreta maiorum ſuorum ſoluant? Aut quomodo eos, quibus ſucceſſere,

Origen. in præfat. in lib. Periar.

Cyp. in ſermo. de ablu. pedum.

Hiero. aduerſus Luciferianos.

Athana. in princip. tomi 3. de incarnatiõe verbi Dei.

Idẽ in epi. de ſynodis Arimini & Seleuciæ celebratis.

Patres ſuos appellabunt, quorum ſententias ipſi culpāt? De Ignatio ſcribit Euſebius, quòd is docebat Eccleſiæ populos, vt diligentiùs ac tenaciùs Apoſtolorum traditionibus inhærerent, quas etiam ſcriptas reliquerit. Sed quorſum attinet omnes hic enumerare? Totius Eccleſiæ vox eadem fuit, quā in hoc Baſilij libro legimus. Et hæc tu os impurum verenda vocare? hanc turpitudinem & ſcabiem audes appellare? hāc tegi vis: cùm nihil magis præ ſe tulerint, nulla de re magis gloriati fuerint catholici Patres omnes & Orthodoxi? quòd hac vna re, ſe legitimos honeſtæ matronę ſanctæ matris Eccleſiæ filios eſſe declarauerint.

Euſe. li. 3. ca. 35. hiſt. Eccleſiaſt.

Atrox Brētij cenſura in Baſiliū.

Pergit Brentius: Negari non poteſt, quin quod Baſilius dixit, Traditiones iſtas, quas paulò ante commemorauimus, ἄγραφα ab Apoſtolis eſſe acceptas, & eandem habere vim ad pietatem, quam habent ea, quæ ſcripta ſunt, referendum ſit in catalogum eorum dictorum, quæ Patribus ignoſci potiùs q̄ probari debent. Atqui contrarium iam ex nobis didiciſti: Et extat liber Vincentij Lirinenſis, quem non alia de re conſcripſit ferè, quàm vt doceret, cū diuinæ legis autoritate coniungendā ſemper eſſe traditionem Eccleſiæ Catholicæ, neq; minus huic quàm illi tribuendum. Noſtri igitur officij eſt, inquit Brentius, vt iſta diſsimulemus, & tegamus. Nihil eſt in Baſilio Brenti, quod tegendum ſit. Quicquid eſt in toto corpore librorum, quos edidit, eſt honeſtiſsimum. Sed ſi pergemus, inquit, actiones Baſilij diligēter intueri, ſeſe ipſe tegit, & quod incogitanti forſitan excidit, haud obſcurè aliàs emendat. Oportet, inquit, omne verbum aut rem confirmare teſtimonio ſacrę ſcripturæ, ad certitudinem quidem & perfectionem bonorum, ad confuſionem autem malorum. Et iterum: In quacunq; re vnuſquiſq; ſe indigū ſenſerit, ſi in illis ſcripturis conuerſetur, velut ex communi medicamētaria officina, medicamentum ægritudini commodum reperit. Audis, quanti ſacram ſcripturam faciat Baſilius? Ait omne verbū teſtimonio ſacræ ſcripturæ confirmandū eſſe. Vult igitur,

Reſponſio Vincent. Lirinen.

Brentius citat loca Baſilij.

Baſil. in Ethicis definition. 26.

Idē in præfatione in Pſal. 1.

igitur, vt etiam traditiones, quæ nomine Apoſtolorum circumferuntur, ad ſacram ſcripturam exigantur. Et iterum ait: Scripturam eſſe commune Pharmacopolion aduerſus omnem indigentiam. Sed & aliâs vetus & nouum teſtamentum vocat theſaurum Eccleſiæ. Qui tam præclarè ſentit de doctrina ſcripto veteris & noui teſtamenti comprehenſa, num exiſtimas eum, ſi ſeriò admonitus fuiſſet, Traditiones illas pædagogicas & pueriles, quæ nullo ſcripto continentur, æquaturum aut cum autoritate ſacræ ſcripturæ, aut cum Sacramentis Chriſti in ſcriptura traditis? Sed quod eſt iſtud collectionis genus Brenti? Magni facit ſacram ſcripturam Baſilius, præclarè ſentit de doctrina ſcripto comprehenſa, non igitur æquat cum illa traditiones? An propterea quòd præclarè ſentit aliquis de re aliqua, nihil eſt, quod æquare cum ea poſsit? Detrahitúr ne quicquam ſcripturarum dignitati, ſi quis dicat, eandem habere vim traditiones ad pietatem, ſi præſertim traditiones iſtæ nihil aliud ſint, quàm quædam ſcripturarum explicatio: vel ſi mauis, quædam eorum ſcriptura, qui literas neſciunt. Nam quod ſcripto mandatum eſt, id ſub oculos quodammodò ſubijciunt, repræſentantque traditæ nobis ab Apoſtolis cæremoniæ: ſicut iam planum fecimus, & vberiùs poſteà ſuo loco demonſtrabimus. Nihil igitur incogitanti Baſilio excidit, quòd tegere & emẽdare voluerit ijs verbis, quæ tu ex alijs eius locis producis. Niſi fortè quia dixit Paulus: Tenete traditiones, quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam: cùm dixit, per epiſtolam, tegere voluit & emẽdare, quod ſibi priùs imprudenti exciderat, cùm diceret, per ſermonem. Quin ille potiùs eodem loco haberi voluit, quæ per ſermonem, quo illa, quæ per epiſtolam tradiderat. Vides igitur, quàm non conſiſtat hæc tua collectio? Incipit iam excutere Brentius traditiones, quarum Baſilius meminit, qui cùm docuiſſet, parem vim ad pietatem habere dogmata ſcripta & non ſcripta, rationem ſimul dicti ſui profert. Nam ſi con-

Reſponſio

Collatio ſcripturæ & traditionum.

2. Theſ. 2.

Baſilius de pondere tradition.

ſi conſuetudines, inquit, quæ ſcripto proditæ non ſunt, tanquàm haud multùm habentes momenti reijcere conemur, imprudentes & ea damnabimus, quæ in Euangelio neceſſaria ad ſalutem habentur, imò potius ipſam fidei prædicationem ad nudum nomen contrahemus. Quod genus eſt, vt eius quod primum eſt & vulgatiſsimum primo loco cõmemorem, vt ſigno crucis eos qui ſpem collocarunt in chriſtũ ſignemus, quis ſcripto docuit? Potuítne verius dici aliquid, quàm quod à Baſilio ſcriptum eſt? Eſt enim illud veriſsimũ, quòd reiectis traditionibus, ipſum etiam Euangelium reijci videtur. Quid enim aliud ſunt traditiones, quàm viuum quoddam Euangelium? Hoc ipſum cuius primo loco meminit ſignum crucis, quid aliud eſt quàm ſumma totius Euangelij? Quo magis miror hoc neſcire tam inſignem Rabinum hunc, qui ſibi tamen ignorare nihil videtur. Quid, inquit, hoc facit ad honeſtam diſciplinam, vel ad veram pietatem? Tu es magiſter in Iſrael, & hæc ignoras? Imò verò Brenti, omnis propemodum Euangelica diſciplina, quin & vera pietas omnis, hoc vno ſigno crucis quodammodò comprehenditur & explicatur. Quod cùm apud nos ne pueri quidem ignorent, éſt ne veriſimile te neſcire Brenti? Sic apud nos matres puerulos inſtituunt, ſimulut inceperint qualem qualem rationis vſum habere: Poſteaq̃ è ſomno fueris experfactus, ſurgens è lecto cruce te ſigna: Similiter facies cùm iueris cubitum. Duces autem ſignum hoc à vertice capitis ſiue à fronte, ad vmbilicum vſque, ſimul cogitationem tuam ad Chriſtum referes, qui de ſummo cælo egreſſus deſcendit in viſcera matris, atque ex puriſsimis illius ſanguinibus carnem noſtram aſſumpſit. Deinde collocabis manum in ſiniſtro brachio, & duces ad dextrum, ſimul cauſam animo tecum repetes, quamobrem eò ſe dimittere Dei filius dignatus fuerit, vt relinqueret domum ſuam, dimitteret hæreditatem ſuam, daret dilectam animam ſuam in manus inimicorum ſuorum in cruce pro nobis moriens. Fecit enim hæc, vt nos

De ſigno crucis.

Traditiones Euangelium viuum.

Ioan 3.

Quid ſignificet expreſsio crucis.

Hier. 12.

vt nos qui pro meritis noſtris cum hædis à ſiniſtris eramus collocandi, transferret ad dexteram inter oues ſuas, vbi vocẽ illam deſideratam audire nobis liceret: Venite benedicti Patris mei, poſsidete paratum vobis regnũ à conſtitutione mũdi. Matt.25. Facies autem hoc ſignum tribus digitis, ad ſignificandum trinitatis myſterium, & vteris his verbis: In nomine Patris, & Filij, & Spiritus ſancti, quo ſic in recordationẽ eius rei venias, quòd ſalutẽ noſtram, quæ crucis beneficio nobis obtigit, tota trinitas, cuius inſeparabilia ſunt opera, in medio terræ operata eſt. Pater filio, ſicut ipſe filius teſtatur, calicẽ paſſionis dedit, & ipſe Filius animæ ſuę in poteſtate ſua propinauit, ſicut ipſe ait: Poteſtatẽ habeo ponendi animam meã. Oblatus eſt enim quia ipſe voluit. Et Spiritus ſanctus illi propinari fecit, Apoſtolo teſte, qui dicit, quòd Chriſtus per Spiritum ſanctum ſemetipſum obtulit immaculatum Deo. Vides quanta fidei noſtræ myſteria vnica hac ſignandi nos cruce forma nobis Apoſtoli tradiderint? vt ſi rudis aliquis & agreſtis homo propter intelligentiæ ſuę tarditatẽ aſſequi cætera non poſsit, vel hoc illi propè ſolum ad ſalutẽ ſufficere queat. Hîc enim incarnatio, hîc paſsio Chriſti, hîc cauſa paſſionis, hîc extremum illud iudicium, & ſpes noſtræ vocationis, hîc myſterium trinitatis, per quam redempti ſumus, vnica ſignatione crucis exprimitur. Sic puerulos matres apud nos inſtituunt: ſic etiam agricolas in villis docent Sacerdotes. Qui verò liberaliùs in ciuitatibus educantur, admoneri ſolent, vt ne ſibi ſufficere putent, ſi crucis hoc ſigno facto, memoriam illius crucis, quam Chriſtus pro nobis pertulit, ſibi repræſentent, verùm eadẽ & ipſi cogitatione armati, ſimul ad crucem cùm vſus fuerit, pro illius nomine ferendam ſemper parati, crucifigere carnem ſuam cum vitijs & concupiſcentijs ſuis aſſueſcant, vt dicere quiſq; poſsit, Chriſto confixus ſum cruci, per quem mihi mundus crucifixus eſt, & ego mundo. Sic futurũ, ſi compaſsi fuerint, vt conglorificent. An non verè dixit Baſilius, quòd omnia quæ ſunt in

Ioan.18. Ioan.10. Eſa.53. Heb.9. Quanta fidei myſteria ſignaculum crucis complectatur. 1.Pet.4. Gal.5. Gal.2. Gal.6. Rom.8.

Euangelio ad ſalutē neceſſaria damnat, qui traditiones hoc genus Apoſtolicas reijcit? Siquidem quicquid eſt Euangelicæ diſciplinæ, quicquid eſt veræ pietatis, hac vna Traditione contineri videtur, vt eam reieciſſe, nihil ſit aliud, quàm vniuerſum Euangelium condemnaſſe, fideique prædicationem omnem radicitùs euertiſſe. Et audes dicere Brēti, quòd
Gal.4. ſummam hanc Euangelij Paulus infirmum elementum vocauerit? Quod ſi in ſolo hoc ſigno hæreretur, ſi nihil præterea ſublimius cogitaretur, aliquid tamen dixiſſe videri poſſes. Nunc non iubemur in hoc viſibili ſigno conſiſtere, verùm ad illud quod nō videmus, cuius nobis memoriam hoc ſignum repreſentat, immenſum crucis Chriſti beneficium cogitationem noſtram auocare, quò ſic nullo vnquam tempore illius apud nos memoria intermoriatur. Hoc beneficium, quo nullum eſt nobis à Deo maius præſtitum, ſolicita de ſalute noſtra mater Eccleſia nō contenta fuit ſcriptis conſignaſſe, verbis prædicaſſe, certis diebus inſtituendis inculcaſſe, verùm hoc etiam ſignum addere voluit, quo non tam oculis, quàm animis noſtris illud perpetuò repreſentaret. Quamobrem ad omnem progreſſum atque promotum, vt
Tertul. de corona militis. Tertulliani verbis vtamur, ad omnem aditum & exitum, ad veſtitum & calceatum, ad lauacra, ad menſas, ad lumina, ad cubilia, ad ſedilia, quæcunque tandem homines exerceret conuerſatio, frontem crucis ſignaculo terere fuit vſitatum.
Chryſoſt. in demonſtratione aduerſus Gentiles, q Chriſtus ſit Deus. Tomo 3. De qua Chryſoſtomus quoque ſic loquitur: Neque enim ſic regia corona ornatur caput, vt cruce: ſubinde, omnes ea ſe ſignant, inſcribendo in nobiliſsimum membrum noſtri, in fronte enim noſtra quaſi in columna quotidiè figuratur: Sic in ſacra menſa, ſic in Sacerdotum ordinationibus, ſic iterum cum corpore Chriſti in myſticis cænis fulget, hanc vbique celebrari videre licet, in domibus, in foro, in ſolitudine, in vijs, in mari, in nauigijs, in veſtibus, in armis, in corporibus brutis malè affectis, in corporibus à Dæmonijs obſeſsis, adeò certatim bonū hoc mirabile rapiunt omnes. Mira eſt hęc

ratio:

ratio:nullus confunditur,nullus erubeſcit.Et huius te ſigni pudet Brenti,cuius in Eccleſia primitiua iuxta traditionem Apoſtolorum, tam frequentem vſum fuiſſe vides? At vide quàm illius nõ puduerit virũ lõgè tui diſsimilẽ, doctiſsimũ & ſanctiſsimum Auguſtinum,qui ſic de ea ſcripſit, quaſi de te loqui videretur.Inſultat,inquit ille,crucifixo Chriſto:videam ego in frontibus regũ crucẽ Chriſti: quod irridet, ibi ſaluor.Nihil eſt ſuperbius ęgroto,qui deridet medicamentũ ſuũ.Si nõ derideret, acciperet & ipſe,& ſanaretur. Crux illa ſignũ eſt humilitatis,illa aũt ſuperbia non agnoſcit vnde ſanetur tumor animæ ſuæ.Si autem ego agnoſco,in via ambulo:vſq; adeò de cruce non erubeſco, vt nõ in occulto loco habeam crucẽ Chriſti,ſed in fronte portem. Multa Sacramenta aliter atq; aliter accipimus,quædã ore,quædã per totũ corpus. quia verò in frõte erubeſcitur,ille dixit,qui me erubuerit coram hominibus, erubeſcam & ego eum coram Patre meo: ipſam ignominiam quodammodò,&quam Pagani derident,in loco pudoris noſtri conſtituit. Quam tu Brenti erubeſcis,quam infirmũ elementũ à Paulo vocari vis, quam etiã riſu proſequi videris,ecce quomodo de ea gloriatur Eccleſiæ colũna ſanctus Auguſtin⁹?quomodo eã in loco pudoris in fronte ſua collocat?Sed audi quid adhuc ille de ſigno hoc loquatur:Quid eſt inquit, quod omnes nouerunt ſignũ Chriſti?quod ſignum niſi adhibeatur,ſiue frontibus credentium, ſiue ipſi aquæ qua regeneramur, ſiue oleo quo chriſmate vnguntur, ſiue ſacrificio quo aluntur, nihil eorũ ritè perficitur.Et alio loco:Crucis myſterio rudes Cathechizantur,fons regenerationis cõſecratur,per manus impoſitionẽ baptizati dona gratiarum accipiunt,baſilicæ dedicantur,altaria conſecrantur,altaris Sacramenta cũ interpoſitione Dominicorũ verborũ conficiuntur,Sacerdotes & Leuitæ ad ſacros ordines promouentur,& omnia Eccleſiaſtica Sacramẽta in huius virtute conficiuntur. Audin' tu Brenti, quantũ huic infirmo(vt vos vultis)elemento tribuat Auguſtinus,

De ſigno crucis Auguſtin in Pſal.141.

Idem Tractatu 118. in Ioann.

Idem Sermone 19. de Sanctis.

nihil vt Sacramentorum abſque eo ritè perfici dicat, ſimul illud adhiberi docet, non frontibus modò credentiũ, verùm & aquæ, & oleo, & ſacrificio, & baſilicarum, altariumque conſecrationi. Num ſimiliter vos docetis Brenti? Verùm vnde nobis conſtare poſſet, quòd eſtis adulteræ ſemen, ſi cum Patribus noſtris eadem doceretis?

Socrates ſcriptor. Iterum nobis occinit Brentius eandem illam cantilenã, quã ex Eccleſiaſtica Socratis hiſtoria paulò antè contra nos produxerat, Inſtitutum Apoſtolorum fuiſſe, non feſtos dies ſancire &c. Itáne nullum habes, cuius nobis autoritaté obijcere queas, prẹter hunc quem Nicẹphorus fuiſſe ſcribit hereticum? Qui tamen ſi ſanè intelligatur, nihil à verò dixiſſe videtur alienũ. Nam ſicut anteà ſcripſimus, certum eſt, non hunc Apoſtolorum fuiſſe ſcopum, vt Iudaico more tantùm feſta celebrari vellent, ſed vt cum alijs, tũ præcipuè feſtis diebus, contemplationi diuinorum beneficiorum homines totos vacare, nec à corporis magis laboribus, quàm ab animi vitijs quieſcere docerent. Certum eſt illos vt in externa cæremonia ſpem ſuam quiſquam collocaret, noluiſſe, verùm vt per hæc ſigna viſibilia mentes hominum, inuiſibilium amore raperentur: hic fuit ſcopus eorum, cùm hæc inſtituiſſent.

Nicæ. li. 6. ca. 37. hiſt. & libr. 9. cap. 13.

Brẽtius in ſignũ crucis blaſphemus. Occurrit obiectioni tacitæ Brentius. At enim aliquoties Satan talibus crucibus fugatus eſt. Scio hoc de Iuliano & alijs commemorari, ſed ſcimus etiam, Satanam eſſe mendacem, & impoſtorem, qui idcirco fingat ſe talibus crucibus fugari, vt ſuperſtitionem confirmet, & magiam doceat. Vna enim tantùm cruce fugatur Satan, nimirum cruce Domini noſtri Ieſu Chriſti, eaque non digitis in aëre aut corpore effictã, ac ne illa quidem lignea in qua Chriſtus pependit, ſed ipſa paſsione in cruce peracta, & à nobis per fidem ſuſcepta. Quare non eſt dubium, quin Apoſtoli longè occupatiores fuerint in explicanda paſsione Chriſti, quæ veram nobis ſalutem attulit, quàm vt vacauerit illud de cruce digitis

gitis formanda, Eccleſiæ tradere: quæ res per ſe ad pietatem nihil magis facit, quàm ſi manibus in aëre circulum deſcripſeris.

Quis hanc hominis blaſphemiam non horreat? ſi modò dici meretur homo, portentum hoc in vltimas terras deportandum. Audes tu magiam appellare ſignum hoc, cuius metu dęmones fugere, vaticinia conquieſcere, magiam & veneficia irrita iacere, non vno loco ſcribunt Athanaſius, Chriſoſtomus, Auguſtinus, & alij. Quod autem dicis, mendacem eſſe Satanam, vtinam quàm id verum eſt, tam facilè perſuaderi potuiſſet magiſtro veſtro Martino Luhtero, qui illius argumentis conuictus, quem etiam in eo libro ab hac nota liberare conatur, & Sacerdotium & Sacrificium ſuſtulit, Seruetoq; viam muniuit, ad verum ſacerdotem & Pontificem noſtrum Chriſtum Deum negandum. Scilicet fingebat ſe fugari cruce Satanas? Audi quid ea de re ſcribant, qui nobis rem geſtam hanc literarum monumentis conſignatam reliquerunt. Gregorius Nazanzenus, cui Theologi nomen Græci tribuunt, ſcribit de Iuliano: Ad crucem confugit, ac ob timorem ſignatur, adiutoremque facit quem perſequebatur: præualuit ſignaculum, ſuperantur Dæmones, ſoluuntur timores, reſpirat malum, animatur rurſus: iterum impetus, denuoque ſignaculum, compeſcuntur dæmones. Theodoritus verò celebris & ipſe inter Græcos, ſic de eo loquitur: Apparentibus Dæmonibus cogitur ille metu inſcribere fronti ſignum crucis. At Dæmones conſpecta figura dominici trophæi, & ſtragis ſuæ memores, mox euanuerunt. Zoſomenus verò ſic: Ex conſuetudine priſtina ſymbolo ſe Chriſti clanculùm obſignauit: quo facto, ſpectra illa ſubitò euanuerunt. Quàm diuerſa verò fuit vox Patrum noſtrorum ab ea, quam profert ſemen iſtud adulteræ? Quid autem dici potuit atrocius ab ijs, qui fuerunt ex profeſſo Chriſti crucis inimici, quàm dictum eſt ab hoc, qui vocari vult Euangelicus? Ne myſtagogo quidem, qui Iulianum in aditū

Reſponſio

Athan. de humanitate Chriſti & aduentu eius in carne.

Chryſ. vbi ſup. & orationes aduerſus Iudæos, & homil 55. in Matth.

De Iuliano quẽ crucis ſignum defendit.

Naz. in oratiõe priore, quam ſcripſit cõtra Iulian.

Theo. li. 3. ca. 3. hiſto. Eccle.

illud introduxerat, hoc tam impium commentum in mentem venit, cùm admirari crucis vim, cuius figura territi, fugatique fuiſſent Dæmones, Iulianum videret. Caue, inquit ille, cauſam hanc eorum fugæ fuiſſe ſuſpiceris. Non illi formidine, ſed odio facti tui fugerunt. Veram ille fugam fuiſſe non diffitebatur, timorem autem vt attribueret ijs, quos pro Dijs colebat, religiõe prohibebatur. An nõ aũt ipſos etiã Ethnicos impietate ſuperat Cacangelicus hic, qui quod illi non fuerunt auſi, nihil eſt veritus cõminiſci? Sed quò nõ progreditur impietatis? Nõ eſt contentũ blaſphemũ os, crucẽ, quæ digitis effingitur, deriſiſſe, nec illam intactam relinquit, in qua Chriſtus clauis affigi, quã attactu ſui corporis & aſperſione ſui ſanguinis conſecrare dignatus eſt & ſanctificare, quam tot miraculis illuſtrem ſancti Patres noſtri tot præconijs extulerunt, cuius etiam & inuentionis & exaltationis dies vt anniuerſaria celebritate feſtus ageretur, ante mille annos inſtituerunt.

Brentius ligno ſanctę crucis iniquus.

Pergit Brentius: Dionyſius affirmat hunc morem ſignãdi baptizatos cruce, idcirco vſurpatum, vt homines admonerentur ad ferendam crucem. Chriſtus autẽ docuit hoc prędicatione verbi ſui, nõ ſignaculis digitorum. Quare cùm Apoſtoli claris & perſpicuis verbis Eccleſiæ tradiderint, non eſt veriſimile, quòd poſteà in hac clara luce induxerint tenebras vmbrarũ. Habet huius ſententiæ ſuæ adſtipulatorẽ Brẽtius, qui ſicut impietate non eſt inferior, ſic Latinè ſcribendi facultate Lutheranos omnes longè ſuperare videtur, Ioannem Caluinum, cuius & ipſius hæc verba ſunt: Quorſum attinebat tot paſſim in tẽplis cruces erigi, ſi probè & fideliter illud inculcaretur, Chriſtũ eſſe mortuũ, vt in cruce maledictionem noſtram ſuſtineret, peccata noſtra expiaret, corporis ſui ſacrificio ſanguineq; ablueret, nos deniq; recõciliaret Deo Patri: ex quo vno plùs diſcere poterant, quàm ex mille crucib⁹ ligneis aut lapideis. Sed ô genimina viperarũ, quinã eſtis vos, qui præſcribere Spiritui ſancto, vt non alio modo

Brent. pro ſe citat Dionyſium.

Reſponſio

Caluinus.

quàm hoc verbi gratia, prædicatione, myſteria ſua fidelibus nota faciat, voluntatemq; ſuam explicet, audiatis? Quid autem? Si fuerint & alij Prophetę poſt vos exorti, qui nec hunc modum ferendum eſſe putent, num his locũ dabitis? Quid ſi dicant, Deum audiendum, non hominem, cùm ſcriptum ſit: Beatus vir, quem tu erudieris Domine, non quem hic aut ille homo erudierit. Cùm ſcriptum prætereà ſit, Vnum eſſe magiſtrum noſtrum, & non debere fieri plures magiſtros. Detrahi enim cæleſtis magiſtri dignitati, & eius gloriam obſcurari, ſi quis alius audiatur prætereà, quaſi parùm idoneus ille ſit ad docendum nos. Quamobrem è cælo cæleſtis Doctoris voces expectandas eſſe, cùm nihil impediat, quò minùs æquè nos docere queat, atque docuit olim Patriarchas & Prophetas. Non eſſe ad creaturam confugiendum, hoc eſt, ad ſcripturam: ne nos obiurgare videatur Apoſtolus, dicẽs: Quomodo conuertimini iterum ad infirma & egena elemẽta? Quæ enim eſſe alia infirma & egena elementa, niſi literas, vel ipſis Grammaticis teſtibus, qui literas elementa vocant? Non ex iſtis igitur egenis & infirmis elementis, quibus continetur ſcriptura, ſed ab ipſo Deo doctrinam petendam, illius eſſe vocem audiendam, quod ille nobis reuelauerit, ſiue per viſiones, ſiue per ſomnia, tanquàm Dei verbum eſſe ſuſcipiendum. An autem tales Prophetæ iam exorti non ſunt? An ipſi vos graues de illis querimonias non contexitis? Sed quis eis ad hos errores in vulgus ſpargendos feneſtram aperuit præter vos? Voluiſtis externa ſigna ſublata omnia, ne quid infirmis & egenis elemẽtis tribui videretur. An literæ quoque externa ſigna non ſunt? an verba quoque & elemẽta nõ ſunt ſigna rerum, quæ illis ſignificantur? A vobis igitur docti ſuſtulerunt illi externa ſigna omnia, ſuſtulerunt ſcripturas, ſuſtulerunt & prædicationem, ſiue externum verbi miniſterium, quòd ſoli Deo gloriam hanc eſſe tribuendam putarent, vt ipſum, & non quenquam alium Doctorem & magiſtrum agnoſceremus.

Nõ ſat eſt prędicatio ne nos cõmoueri de religione, opus eſt ſignis.

Pſal. 93.

Matt. 23.

Iaco. 5.

Gal. 4.

Proſe-

Proſequitur Brentius: Concedamus, quòd Apoſtoli tradiderint talem crucis effictionem, num dicemus igitur, hanc traditionem idem robur habere, quod habet vel baptiſmus, vel cœna Dominica? Certè nemo de vera Apoſtolorum doctrina admonitus hoc affirmare poteſt. Quare etiamſi hæc eſſet manifeſtè traditio Apoſtolorum, tamen è ſcripta eorum doctrina iudicandum eſt de ea, quòd non ſit neceſſaria obſeruatio, nec magica conſecratio, ſed tantùm pædagogica, eaque liberrima obſeruatio.

Reſponſio

Etiamſi tu nō concedas Brenti, nemo tamen pius dubitabit, quin Apoſtoli nobis tradiderint iſtā crucis effictionem, vel expreſsionem potiùs. Extat Abdiæ liber à Iulio Africano Latinus factus, quem ille ſcripſit de rebus geſtis Apoſtolorum, quarū conſcius ipſe fuit, cùm eorum eſſet Diſcipulus & aſſecla, ibi non vno loco reperies, quàm frequenter illi & ſe & alios in frontibus cruce ſignarint. Cæterùm quod quæris, num idem robur habere debeat hæc traditio, quod habet vel baptiſmus vel Cœna Domini, nunq̄ hoc dictum eſt à Baſilio, nuſquàm ille comparauit traditiones Apoſtolorum cum Sacramentis à Chriſto inſtitutis, ſed hoc dixit Baſilius, quòd quæ ſunt ex Apoſtolorum traditione, parem vim habent ad pietatē cum ijs, quæ ſcripta ſunt. Quid hîc habes quod arrodas? Niſi fortè quòd minus dixerit quàm ab eo dictum oportuerit. Nam quæ ſubijciuntur oculis, magis excitare ſolent homines, quàm quæ vel dicuntur, vel ſcribuntur tantùm. Itaq; celebratur illud Poëtæ cuiuſdam:

Abdi. probat ſignū crucis traditionē Apoſtolicā eſſe.

Magis mouent viſa q̄ audita vel lecta.

Segniùs iritant animos demiſſa per aurem,
Quàm quæ ſunt oculis ſubiecta fidelibus.

Scimus etiam quid ab artis Rhetoricæ ſcriptoribus traditum ſit, vbi docent, qua ratione ſint mentes hominum permouendæ: vbi meminerunt etiam prætextæ Cæſaris, quæ fuerat in foro prolata, quantos ea motus fecerit in animis ſpectantium: quòd veſtis illa ſanguine madens ita repreſentabat imaginem ſceleris, vt non occiſus eſſe Cæſar, ſed tum occidi

occidi maximè videretur. Nihil igitur abſurdi ſcripſit Baſilius, cùm docuit, eãdem ad pietatem vim habere traditiones non ſcriptas quæ fiunt per ſigna, quàm habent ſcriptæ: cùm ipſa nos doceat experientia, quòd ſimplex præſertim & imperita plebecula, plùs perſæpe mouetur ſignis iſtis externis, ſi quando Chriſti crucifixi ſimulachrum oſtenditur, quàm ſi tota paſsionis hiſtoria ex euangeliſta aliquo recitetur. Atqui Brenti, non vobis tantùm magnis Rabinis conſultum Apoſtoli voluerunt, verùm & ijs, quorum pars eſt multò maxima, qui ad eam ſapientiæ perfectionem, quam vos conſequuti vobis eſſe videmini, nondũ peruenerunt: qui ſimulachris eiuſmodi plus perſæpe, quàm vllis verbis afficiuntur. Huc accedit, ꝙ eiuſmodi ſigna multùm faciunt ad memoriam rerum, quarum ſigna ſunt, excitandam. Si ſermo ſit aliquis auditus, facilè excidit: Signum ſubinde repræſentatum oculis, nõ facilè rei memoriam, quam repræſentat, excidere patitur. Quàm ſit autem hæc obſeruatio neceſſaria, nihil eſt quod multis in p̃ſentia de eo diſſeramus. Nemo cogitur vt ſe cruce ſignet, neq; tanquam neceſſarium id cuiquam præcipitur, etiamſi fieri poteſt, vt ſi quis intermiſerit vbi locus poſtulet, quoniam ſecùs de ſe ſuſpicandi præbet occaſionem, non leuiter peccet. Cæterùm ſi quis Epiſcopus aut ſacerdos in vſitatis cæremonijs non adhibet ſignum crucis, idq; prudens facit, peccat grauiter: ſi verò prętermittat ex conteptu, ſicut à vobis fit, multò grauiſsimè peccat: peccat enim in Spiritum ſanctum.

Signa iuuát memoriam.

Examinat aliam quoq; traditionem, vt ad Orientem in precatione conuertamur. Itáne, inquit, putas Apoſtolos ſollicitos fuiſſe ad quam partem mundi faciem noſtram in precatione vertamus, & non potiùs vt in ſpiritu & veritate precemur? Primam curam Apoſtolorum fuiſſe, vt in ſpiritu & veritate precari fideles docerent, dubiũ non eſt: ex eo namq; vis pendet oĩs precationis. Intereà tamen nec illud viſum eſt negligendum, ob certi myſterij ſignificationem, quam ad

De traditione precandi ad Orientem.

partem verſos orare nos oporteat. Sed audi quid ea de re ſcri pſerit Ioannes Damaſcenus: Non ſimpliciter, inquit, & fortuitò ad Orientem adoramus, ſed quia ex viſibili & inuiſibili, id eſt, intellectuali & ſenſibili conflati ſumus natura, duplicem adorationem Conditori noſtro offerimus, vt & mente pſallimus, & corporalib' labijs, & baptiſamur aqua & Spiritu, & dupliciter Domino vnimur, myſterijs participantes & gratia ſpiritus. Quia igitur Deus eſt lux intelligibilis & ſol iuſtitiæ, & Oriens in ſcripturis nominatur Chriſtus, dedicandus illi Oriens eſt ad adorationẽ. Nam omne præſtãtius magiſq; bonum illi offerendum, à quo omne bonum benignè largitur. Dicit autem diuinus Dauid: Regna terræ cãtate Deo, pſallite Domino, qui aſcendit ſupra cælum cæli ad Orientem. Et quia dicit ſcriptura: Plantauit Deus paradyſum in Edem ad Orientem, vbi hominem, quem plaſmauit, poſuit, quem tranſgredientem exilio mulctauit, & è regione paradyſi ipſum habitare fecit, ab Occidente videlicet. Antiquam igitur patriam requirentes, & ad ipſam ſuſpirantes Deum adoramus. Iudæis quondam, inquit Brentius, qui adhuc ſub elementis mundi erant, præſcriptum fuit, vt in exilium eiecti, verterent in precatione faciem ſuam aduerſus Ieruſalem: hoc erat tempus noctis & vmbrarum: nunc poſtquàm nox præterijt, & corpus abſolutũ eſt, Apoſtoli ne diei & veritatis præcones, nouas tenebras & vmbras inducerẽt? Atqui Brẽti, meminit huius traditiõis antiquior Baſilio Origenes, ex quo pleraq; tranſcripſiſſe Baſilius videt. Meminit hoc etiã vetuſtior Iuſtinus Martyr, q mouet hanc quęſtionẽ: Si Deus, cũ fecerit oĩa ſecundũ naturæ circuitũ, eſt omnium Dñs, ideoq; Dauid in omni loco ditionis Domini iubet nos celebrare Dominũ: ſimiliter & Apoſtolus in omni loco iubet nos attollere pias manus ad Deũ, cur nos Solis tractũ pro venerabili opere & domicilio diuino habentes in eum intuemur, dũ Deo laudes & preces mittimus: aut qui nã conſuetudinem hanc docuere Chriſtianos? Et ei tandem reſpondet: Quoni-

Li.4. de orthodoxa fide cap. 13.

Ori. ho. 5. in Nume. Iuſti. quæ. 118.

Quoniá noſtrorũ honorabiliſsima quæq; ad Dei honorẽ ſeponimus,& eſt hominũ opinione Solis ortus honorabilior, q̃ aliæ partes mundi, propterea tẽpore precũ ſpectamus oẽs ad Orientẽ: quéadmodum dextera manu in noĩe Chriſti cõſignamus eos,q hoc ſigno egent,quia honorabilior exiſtimatur q̃ ſiniſtra,tametſi ſitu non naturâ ab ea differt. Sic & ortus tanq̃ mundi pars honoratior adorationi Dei deſtinatus eſt. A quibus aũt orandi morẽ accepit Eccleſia, ab ijſdẽ etiá locum accepit,videlicet ab Apoſtolis. Meminit Athanaſius quoq;,nã & ipſe quærit,quare nos Chriſtiani adoramus verſus Orientem,& Iudæi ad Meridiẽ? Qui duplicem adfert reſponſionem,quòd aliter Iudæis,aliter Græcis reſponderi velit: Iudæis,quòd ita nos inſtituerit Spiritus ſanctus per Dauid Prophetam,cùm dicit: Adoramus ad locum,vbi ſteterũt pedes tui Dñe. Et Propheta Zacharias docet nos dicẽs: Et ſtabunt pedes Domini in monte Oliuarum cõtra Ieruſalẽ: Græcis,quòd nõ quaſi in Oriente circumſcriptus ſit Deus, indè verſus Orientem adoramus: ſed cùm Deus ſit & nominetur lux vera, ob id reſpiciendo ad lucem creatam, iam non quidem illam ipſam,ſed factorem eius adoramus,videlicet ex lucidiore elemento ipſum, qui eſt ante omnia elementa & ante omnia ſecula, illuſtriſsimum Deum honorantes. Tertiá adfert reſponſionem pro fidelibus, quam etiam ei capiti, ex quo ſibi Brentius hæc excutienda ſumpſit,Baſilius inſeruit. Hac,inquit, de cauſa beatiſsimi Apoſtoli fecerunt,Chriſtianorum Eccleſias intendere verſus Orientem, vt ad paradiſum reſpicientes vnde cecidimus, ſcilicet ad veterem patriam & regionem noſtram, petamus Deum & Dominum noſtrum reducere nos illuc vnde eiecti exulamus. Ad Auſtrum verò intendere Iudæis Prophetæ præceperunt,quòd ex Auſtro quò ad Ieruſalem, ſcilicet ex Bethlehem naſciturus erat Dominus: ideò dixit Propheta, Deus ab Auſtro veniet. Meminit & Auguſtinus huius traditionis. Cùm ad orationes,inquit,ſtamus,ad Orientẽ cõuertimur,vnde cælũ

Athana. in quæſtioni. quæſt. 37.

Ioan. 1.

Lib. 2. De ſermone in monte.

ſurgit,non tanquàm ibi ſit Deus,& quaſi cęteras mundi partes deſeruerit, qui vbique præſens eſt, non locorum ſpacijs, ſed maieſtate potentiæ: ſed vt admoneatur animus ad naturā excellentiorē ſe conuertere,id eſt,ad Dominum, cùm ipſum corpus eius quod eſt terrenū, ad corpus excellentius, id eſt, ad corpus cæleſte conuertitur. Vides quemadmodum & Athanaſius, & qui fuit Apoſtolorum temporibus proximus Iuſtinus Martyr, ſicut alias plæraſque,quas omnibus quidē facere neceſſe eſt inquit Origenes,nec tamen ratio rerū omnibus patet,ſic & hanc traditionem Apoſtolorum eſſe docuerunt,& eius rationes aſsignarunt.

Vbi ſuprà.

Obiectio Brentii. Ioan.4. Sed demus,inquit, etiam hanc prædicationē eſſe Apoſtolicam. Quid? Habebit ne ad pietatem hanc eandem virtutē, quam habet illud quod ſcriptum mandatū eſt, Oportet Patrem in ſpiritu & veritate adorari? Quod eſt hoc genus quęſtionis? An contulit aliquando Baſilius orationem ad Orientem, cum Chriſti præcepto, quo vult nos in ſpiritu & veritate Deum adorare? Quis autē de eo dubitat, etiamſi totos dies aliquot ad orientem ſpectemus, nec vllum orandi finē faciamus, niſi tamen in ſpiritu & veritate precati fuerimus, & oleum (quod aiunt) & operā nobis perituram. Non itaq; cum hac ſcriptura parem vim habet traditio,ſed cum illa potiùs,qua iubemur, quæ ſurſum ſunt quærere, qua iubemur ad cæleſtem illam patriam vnde excidimus, anhelare. Quod igitur illa ſcriptura nos monet, ad hoc nos excitat ab Apoſtolis nobis tradita cęremonia. Quærit iterū Brētius. Quid? Peccabit ne aduerſus Deum, qui in precatione ſua verterit ſe potiùs ad meridiem & ſeptentrionem,quàm ad orientem? Certè,ſi eſſet traditio Apoſtolica, quæ eandem haberet vim ad pietatē cum ijs, quæ ſacra ſcriptura mandat, fieri nō poſſet,quin eſſes peccati reus, ſi te aliò quàm ad Orientē in precibus tuis verteres. Atqui ſi diligenter excuſſeris, quæ ſcribūtur ab Athanaſio,nō fuit hęc eorū intentio,vt omnes preces ab hominibus ad Orientē verſis fierent, ſed publicę tantùm,

Reſponſio

Coloſſ.3. Heb.13.

tùm,hoc eſt,vt templa ædificarentur fronte ad Orientē conuerſa, vt eò ſe quoq;, cū publico totius Eccleſię miniſterio fungitur Sacerdos,orans conuerteret. Quare nihil peccat,ſi quis priuatim orans, aliò ſe vertat, q̄ ad Orientē. Quin & altaria, in quibus publicū fit ſacrificiū, & ad Auſtrū, & ad Boreā verſa nonnunquàm vidimus: qua in re ſi quid erratū eſt imprudentia, veniale peccatū eſt, ac diſsimulatur non rarò. Cæterùm vt frons templi verteretur aliò quàm ad Orientē, non temerè quenquam vidiſſe putamus. Quamobrem quod in orbe vniuerſo, quàm longè quamq; latè propagata eſt fides Chriſtiana, tanto conſenſu videmus in omnibus terris obſeruari,quis eſt,qui traditionē hanc Apoſtolicam eſſe dubitare queat? In quam nihil à vobis peccatur Brenti. Nam vos tantùm abeſt vt ædificanda vobis eſſe templa putetis, ex quo tempore quinti veſtri Euangelij lux vobis affulſit, vt etiam ea, quæ ſunt à Patribus veſtris ædificata, partim euerteritis ipſi, partim in ſolitudinem redacta, ſponte ſua ruere paſsi ſitis,partim etiam in priuatas ædes, inque ſtabula conuerteritis.Sed ſi quis tamen ſit,qui templum ædificare velit, fronte verſus Occidentem conuerſa in deſpectū traditionis huius Apoſtolicæ,eum in Spiritum ſanctū peccaturum,certum eſt & indubitatum: neque video, quo poſsit alio peccatum hoc, quàm Sataniſmi nomine rectiùs appellari. Satanam enim Hebræi vocant, quem aduerſariū Latini: Aduerſari autem ei, quod ab Apoſtolis traditum,tam eſt vnanimiter ab omnibus per orbem Chriſtianū vniuerſum in Eccleſia Dei totis mille quingentis annis ſemper obſeruatū,quid eſt aliud, quàm Satanā agere?cuius nō aliud eſt ſtudiū,quàm vt ob hoc ipſum pleraq; reijciat,quòd ea videt tanto Chriſtianorum omniū conſenſu obſeruari. Sic ferè fecit ille veſter, qui ſe plurimū ſalis cū Satana comediſſe gloriatur:qui pleraq;, quamuis eſſe laudanda ſciret, nō aliam tamē ob cauſam à ſuis reſpui voluit, quàm ꝙ autoritate Conciliorum ſancita, ſummoq; totius orbis cōſenſu recepta eſſent ab omnibus &

Publicæ preces & ſtructuræ templorū verſus Orientē fiunt ex traditione.

Irreuerentia ſectariorū in templa.

Sataniſtę qui obmittunt ex cōtēptu traditionē Apoſtolicā, peccant in Spiritū ſanctum.

Luther. docet ex contēptu peccare in Eccleſiam.

 appro-

approbata. Quam enim ille cauſam habet, quamobrẽ calicẽ dari Laicis tantoperè nonnunquam exigat? Num quia de neceſsitate ſalutis eſſe putat, vt ex eo bibant omnes. Atqui nõ vno ex loco illius colligere licet, longè aliã ipſius eſſe ſententiam, ſed quoniam illius vſu fuit à Patribus in Concilio congregatis interdictum, ea ſola viſa eſt illi cauſa legitima, quamobrẽ eum reſtituendum omninò Laicis eſſe cenſeret. Quin etiã ſi quo caſu, inqt, Conciliũ ſtatueret, minimè oĩm nos vellemus vtraq; ſpecie potiri, imò tunc primũ in deſpectũ Concilij vellemus aut vna aut neutra, & nequaq̃ vtraq; potiri, & planè eos anathema habere, quicunq; autoritate talis Concilij potirẽtur vtraq;. Sic & alio loco de Confeſsione ſcribẽs: Fidele, inqt, cõſilium meũ eſt, vt homo Chriſtianus tẽpore quadrageſimæ & paſchatis nõ confiteatur, nec ad Sacramentũ accedat: & cogitet ita, Ecce quando hoc præcepit homo, Papa ſcilicet, ob idipſum non faciã: et ſi nõ præcepiſſet, vellẽ facere. Faciam autẽ alio tempore, quo non prçcepit, quando & qũo mea libera volũtas me tetigerit. Et iterũ alio loco: Vidẽsque eſſet Eccleſia, quæ determinaſſet in altari nõ eſſe verum panẽ verũq; vinum, ſed ſola accidentia, nempe Thomiſtica, hoc eſt, Ariſtotelica, audacior factus ſum, & ſtabiliui tandẽ conſcientiã meã ſententia priore, eſſe videlicet verum panẽ, verumq; vinum, &c. Simile quiddam ſcribit etiam de eleuatione Euchariſtiæ. Ad hunc modum Decretis & traditionibus Eccleſiæ repugnare, & ob hoc ipſum eas aſpernari, quia ſic viſum fuit Eccleſiæ & Spiritui S. hoc eſt idolatriæ ſcelus admittere, hoc eſt in Spiritum ſanctũ peccare, hoc eſt hominẽ exuere, & Satanam induere. Et qui tali ſunt ingenio præditi, nõ alio ſibi magis appoſito nomine poſſunt appellari, quàm ſi vocentur Sataniſtæ.

Luther. in lib. de formula Miſſæ.

Idẽ de Cõfeſſ. par. 3. parag. 14.

Luther. de Capt. Bab. cap. de Euchariſtia. Idem in libello, quẽ inſcripſit: Breuis confeſsio de Euchariſt.

Sataniſtæ qui.

Ad tertiam traditionẽ Brentius aggreditur, quæ eſt ter immergere hominem in Baptiſmo: de hac etiam re extat Canõ inter eos, qui Apoſtolorũ nomine circumferunt: Si quis Presbiter aut Epiſcopus nõ trina immerſiõe vnius myſterij, ſed

De traditione trinæ immerſionis circa Baptiſmum.

Canon Apoſt.

ſed ſemel mergat in baptiſmate, quod dari à quibuſdam dicitur in morte Domini, deponatur. Mirabor, ſi feriò cogitare potes hãc traditionẽ ab Apoſtolis ipſis profectã eſſe. Baptizãtur vno die Pentecoſtes ter mille homines: ſi ergo Apoſtoli neceſſe habuerunt iuxta ſuam ipſorum traditionẽ ſingulos ter immergere, num exiſtimas vno oẽs die baptizari potuiſſe? Sed fortaſsè hæc eſt cauſa, quia dies tum longiores fuêre quàm circa brumam. Quo tempore ter mille homines baptizauerunt Apoſtoli, nõdum hoc ab illis traditũ fuerat: quod ſi maximè traditum etiam fuiſſet, non habere tamen legem, ſed facere legem rectè dicitur neceſsitas, & quod aliâs licitũ non eſſet, ſæpè neceſsitate cogente fit licitum. Quod multis exemplis docere poſſemus, verùm non eſt præſentis inſtituti longiùs in ijs immorari. Chriſtus ipſe, quibus dixit, vt eun-tes docerent & baptizarẽt? Certè Apoſtolis, nõ Laicis. Quoniam tamen vnicũ hoc eſt Sacramentũ neceſsitatis, ſine quo nemo ſaluus fieri poteſt, etiamſi contrarium Caluinus cum ſuis ſentiat: cõtra Chriſti, ſicuti alicui videri poſsit, inſtitutionẽ pmiſſum eſt Laicis, neq; viris magis q̃ fœminis, ſi quando mortis periculũ inſtat, baptizare. Adeò verum eſt, quòd oẽs traditiones vni militẽt charitati. Nã etſi reqrit hoc ordo, requirit ipſius Chriſti inſtitutio, vt non baptizet niſi ſacerdos, tantum tamẽ valet charitas, quæ finis p̄cepti eſt, ad quã ſolam omnia vel Chriſti, vel Apoſtolorum & Eccleſiæ totius inſtituta referuntur, vt quoties id proximi ſalus flagitare videtur, nõ quod inſtitutum eſt, ſed quod charitas exigit, id ſpectemus potiſsimùm: cùm certum ſit & indubitatũ, nihil vel à Chriſto, vel ab Apoſtolis & eorũ ſucceſſoribus eſſe traditum, niſi quod pertinet ad ſalutem fidelium. Annotarunt hoc etiam ij, quos vos habetis ludibrio Brenti, ſcholaſtici Doctores, qui volunt in eiuſmodi, non tam legem ipſam, quàm legiſlatoris intentionem ſpectari. Sic enim loquitur ea de re Vincentius Beluacenſis, qui fuit Monachus ordinis Prædicatorum: Legiſlatoris intentio non eſt, vel eſſe non debet

Reſponſio

1. quæſt. 1. Remiſsionem.

Neceſsitas nõ habet, ſed facit legem.

Marc. vlt.

Caluinus Baptiſmi neceſsitatẽ negat.

Legiſlatoris magis quã legis ſpectanda mẽs iuxta ſcolaſticos.

debet in condendo ius aliquod poſitiuum, obligare homines ad illius iuris obſeruãtiam, habentes cauſam legitimam, vel etiam rationabilem non obſeruandi. Præcepta enim, quę per modum ſtatuti communis ponuntur, non eodem modo omnes obligant, ſed ſecundum quod requiritur ad finem, quem legiſlator intẽdit. Cuius autoritatem ſi quis tranſgrediendo ſtatutum contemnat, vel hoc modo tranſgrediatur, quòd impediatur finis quẽ legiſlator intẽdit, talis tranſgreſſor peccat mortaliter. Si aũt ex aliqua rationabili cauſa quis præceptum non ſeruat, præcipuè in caſu, in quo ſi legiſlator adeſſet, non decerneret eſſe ſeruandum, talis tranſgreſsio nõ conſtituit mortale peccatum. Quæ totidem verbis repetit in ſua ſumma Thomas Aquinas, cuius etiam alio loco ſunt hęc verba: Præcepta iuris poſitiui magis obligant ex intentione legiſlatoris, quàm ex ipſis verbis, & ideo tranſgreſſor talis præcepti magis eſt reputandus, qui obuiat intentioni legiſlatoris, quàm qui deuiat ab aliquo in legis obſeruatione ſecundum textum verborum. Intentioni autem legiſlatoris obuiat, qui ex contemptu, vel ſine aliqua rationabili cauſa ordinationem non ſeruat. Qui verò in caſu, in quo probabiliter credi poſſet, ſi legiſlator adeſſet, ꝙ eũ obligare nõ vellet, à verbis legis deuiat, intentioni legiſlatoris non obuiat, nec reputandus eſt ſtatuti tranſgreſſor. Non diſsimilia ſcribit Abbas Panormitanus, & alij nonnulli: Quamobrem cũ certum ſit, Apoſtolorum intentionem non fuiſſe, vt cuiuſquam ſalus negligeretur, quam abſq; Baptiſmo conſequi nemini licet, ſicubi magna eſt baptizandorum frequentia, & eſt in mora periculum, non ſolam hanc Traditionem, verùm & ipſius Chriſti inſtitutionem, qui Sacerdotibus tantùm baptizandi poteſtatem feciſſe videtur, ſicubi eorum copia haberi non poteſt, rectè licet intermittere. Quàmuis enim à verbis legiſlatorum nonnihil diſcedatur, nihil tamen contra eorũ intentionem fieri videtur.

Vincẽtius ſpeculi moralis parte 10. diſtin. 26.

Thom. 22. quæſ. 147. ad tertiũ. In 4. ſentẽtia. diſt. 15. quæſ. 3. artic. 1.

Panormit. ſuper 3. Decretal. de obſeruatione ieiunij.

1. Tim. 3. Tit. 1.

Proſequitur Brentius: Paulus ad Timotheum & Titum ſcribens,

ſcribens, commemorat dotes, quibus is qui Epiſcopatu di-
gnus eſt, ornatus eſſe debet. Non præfractus, inquiens, non Obiectio Brētij iocularis.
iracundus, non vinoſus, non percuſſor, non turpiter lucro
deditus: ſed hoſpitalis, bonarum rerum ſtudioſus, & quæ ſe-
quuntur. Quòd ſi is Epiſcopus, qui tantùm ſemel eum, qui
baptizatur, mergit, meretur ab Epiſcopatu deijci, an non de-
buiſſet Paulus in hoc virtutum Catalogo addere, mergens
eum, qui baptizatur, non ſemel tantùm, ſed ter? Satis hæc io- Reſponſio
culariter Brenti, ſed ſic eſt ingenium veſtrum. Atqui ſi quis
præfractus non eſt, is facilè paret Maiorum inſtitutis: itaque
ſatis Paulo fuit hoc vno verbo rem denotaſſe. Subijcit Bren-
tius: Iam ſi hoc eſt Apoſtolicum Decretum, cur poſteri mu-
târunt, an non Apoſtolica Decreta ἄγραφα eandem habent
vim, vt vos aſſeritis, cum ijs quæ ſunt ἔγγραφα, ideoq; debēt
eſſe inuiolata? Sic Gregorium ſcripſiſſe teſtatur Thomas: Re- Greg.li.1. epiſt.41.in
prehenſibile eſſe nullatenùs poteſt, infantē in Baptiſmate vel Regiſtro.
tertiò vel ſemel immergere: & quidem addit Decretū Con- Tho.pt.3.
cilij Toletani, in quo ita ſcribitur: Propter vitandū ſchiſma- queſt.66. art.8.
tis ſcandalum, vel hæretici dogmatis vſum ſimplā teneamus Cap.5
Baptiſmi immerſionem. Sed ſi ter immergere eſt Apoſtolica
traditio, reprehendatur, aut damnetur ſchiſma ſeu hæreticū
dogma prædicatione potiùs verbi Dei, quàm mutatione tra-
ditionis Apoſtolicæ, quę cùm Chriſtus dixit: Qui vos audit, Luc.10.
me audit, debet eſſe ſacroſancta. Quærit Brentius: Cur mu-
târunt poſteri Decretum Apoſtolicum? Quis autem prohi-
bebit, quò minùs & nos viciſſim ab eo quæramus, cur ipſi
mutârunt Apoſtoli Decretum Chriſti? Chriſtus decreuit, Matt.28.
vt baptizarent in nomine Patris & Filij & Spiritus ſancti, Apoſtoli mutarunt
ſancti Apoſtoli baptizauerunt in nomine ſolius Ieſu. Cur Decreta
mutauerunt poſteri Decretum de baptizando? cùm in ple- Chriſti.
riſque locis perfundantur modò vel aſpergantur, non autē
baptizentur? Cur mutârunt aliud Decretum de docendo?
Quis enim eſt qui doceat, aut docere poſsit infantes, priuſ-
quam baptizentur? Quam igit̄ illæ ſcriptę vim habuerunt,

eandem vim habet hæc nō ſcripta traditio. Et tamen ſuam quærit cauſam, adfert ipſe Brentius ex Dec. Concil. Tolet. quarti, quod Gregor. Pontificis autoritate potiſsimùm nititur. Sic enim habent verba Decreti ante nongentos annos lati: Beatæ memoriæ Gregorius Romanæ Eccleſię Pontifex, qui non ſolū partes Italiæ illuſtrauit, ſed & longè exiſtentes Eccleſias ſua doctrina pdocuit, efflagitante ſanctiſs. Leādro Epiſcopo de hac Hiſpaniæ diuerſitate, quid potiùs eſſet ſequēdum, inter cætera reſcribens ei, ſic ait: De trina verò merſione baptiſmatis nihil reſpōderi verius poteſt, q̄ quod ipſi ſenſiſtis, quia in vna fide nihil officit ſanctæ Eccleſiæ conſuetudo diuerſa. Nos autem quòd tertiò mergimus, triduanæ ſepulturę Sacramenta ſignamus, vt dum tertiò infans ab aqua educitur, reſurrectio triduani temporis exprimatur. Quòd ſi quis fortè etiam pro ſummæ Trinitatis veneratione exiſtimet fieri, neq; ad hoc aliquid obſiſtit, baptizando ſemel in aquis mergere: quia dum in tribus perſonis vna ſubſtantia eſt, reprehenſibile eſſe nullatenùs poteſt, infantem in baptiſmate vel ter, vel ſemel immergere: quando & in tribus merſionibus perſonarum trinitas, & in vna poteſt diuinitatis ſingularitas deſignari. Sed ſi nunc vſq; ab hæreticis in baptiſmo infans tertiò mergebatur, fiēdum apud vos eſſe non cenſeo, ne dū merſiones numerant, diuinitatem diuidant, dumq; quod faciebant, faciūt, morem veſtrum ſe viciſſe glorientur. Ex huius itaque ſententia Decretum hoc tulerunt Patres in illo Concilio congregati, cuius tu meminiſti. Intereà tecum reputa Brenti, quanta cum honoris præfatione nominetur à Patribus iſtis Gregorius, quem vos mirè exagitatis: præcipuè verò impurus ille Vergerius tuus, quibus conuitiorum plauſtris in hominem hunc & ſanctitate & doctrina conſpicuum non inuehitur? Sed & illud conſidera, quòd iuſta fuit illis cauſa viſa, quāobrem ab Apoſtolica traditione diſcederent, ne quid habere cum hæreticis commune viderētur. Neq; ſatis fore iudicarūt, ſi prædicatione verbi

Cōc. Tol. cap. 5.

Gregorius inuiſus ſectarijs.

Dei

Dei iuxta conſilium tuum ſchiſma damnaretur, ſed hac inſuper Traditionis mutatione magis id animis hominum infigere libuit: efficaciùs enim res imprimitur, quando cum prædicatione ſignum etiam aliquod concurrit.

Proſequitur Brentius: Agitè dum autem, ſit ſanè certum, hanc eſſe Apoſtolicam traditionem non ſcriptam, num parem habebit vim ad pietatem cum ijs, quæ ſcripto ſunt mandata? Baptiſmus ipſe diligenter eſt nobis in Scriptura commendatus, num ergo tantum peccabit is, qui in baptiſmo hominem non ter immergit, quantũ ille qui hominem Baptiſmum legitimè petentem, omnino baptizare recuſat? At hoc neceſſariò ſequetur, ſi Traditiones non ſcriptæ eandem habent vim ad pietatem, quam habent ea quæ ſcripto ſunt mandata. Quis autem hoc diligenter admonitus ſentiat? Quare hæc de trina immerſione Traditio, aut non eſt Apoſtolica, aut ſi eſt, pertinet tantùm ad pædagogiam, quæ ſit liberrimæ obſeruationis, & quauis oportunitate mutabilis. Videmur ad hæc iam antè reſpondiſſe. Non fuit ea mens Baſilij, quòd cæremoniam hanc cum Baptiſmo, quod eſt vnum omnium maximè neceſſarium Sacramentum, parem vim habere diceret, cùm abſque cæremonia hac ſaluum hominem fieri poſſe conſtet, abſque Baptiſmo verò nulla ſit ſpes ſalutis. Cæterùm quod ſcriptum eſt, tertio die Chriſtum à mortuis reſurrexiſſe, cum eo parem vim habet hæc Traditio. Nam ſicut à Leone Magno, & à Ioanne Damaſceno legimus annotatum, ſepulturam triduanam imitatur trina dimerſio: & ab aquis eleuatio, reſurgentis inſtar eſt de ſepulchro. Quod itaq; dictum eſt à Paulo: Quicunque baptizati ſumus in Chriſto Ieſu, in morte ipſius baptizati ſumus. Conſepulti enim ſumus cum illo per baptiſmũ in mortem, vt quomodo Chriſtus ſurrexit à mortuis per gloriam Patris, ita & nos in nouitate vitæ ambulemus. Si enim complantati facti ſumus ſimilitudini mortis eius, ſimul & reſurrectionis erimus. Quod his verbis Paulus ſcripſit,

Brentius iterum aduerſus dictam traditionem.

Reſponſio

Leo epiſt. 4. cap. 3. Damaſ. li. 4. cap. 10.

Roma. 7.

hoc expreſsit iſta non ſcripta traditio, paremque cum hac ſcriptura vim habet: cum Baptiſmo autem parem vim non habet. Nam & abſq; hac cæremonia conſtat Baptiſmus, quã eſſe mutabilem non negamus, ſed non pro cuiuſuis tamen libidine mutabilem.

Abſoluit tandem Brentius cenſuram ſuam in Baſilium: nunc incipit in Epiphanium quoq; cenſorem agere, ac profert quidem hæc eius verba: quòd oportet & traditione vti, non enim omnia à diuina Scriptura accipi poſſunt. Subijcit Epiphanius, quæ reticet Brentius: Aliqua in Scripturis, aliqua in traditione ſancti Apoſtoli tradiderunt, quemadmodũ dicit S. Apoſtolus: Sicut tradidi vobis. Et alibi: Sic doceo, & ſic tradidi in Eccleſijs. Et, Si continetis, niſi fruſtrà credidiſtis. Quàm pulchrè verò cum Baſilio concinit Epiphanius? Cuius tu ſententiam hanc Brenti quandoquidem non oppugnas, quàmuis à teipſo prolata ſit, in eam id partem accipimus, vt à priore tua ſentẽtia diſceſsiſſe te credamus, qua ſic omnem doctrinam nobis ad veram & perpetuam ſalutẽ neceſſariam in ſacra ſcriptura cõtineri docuiſti, nihil vt præterea requirendum eſſe putares. Quod ſi ita eſt, gratulamur tibi, quòd nonnihil de tua pertinacia remiſeris, erroreque tuo correcto, concedendum aliquid eſſe veritati putaueris. Nunc de traditione quã oppugnas, videamus. Excutit enim cenſor noſter illa verba Epiphanij: Tradiderunt ſancti Dei Apoſtoli peccatum eſſe poſt decretam virginitatem ad nuptias conuerti. Et vt veriſimile faciat hanc eſſe Apoſtolicam traditionem, allegat ſimilem doctriram ex Paulo de viduis: Iuniores viduas, inquit Paulus, reijce: cùm enim laſciuire cœperint aduerſus Chriſtum, nubere volunt, habentes condemnationem, quòd primam fidem reiecerint. Expendamus igitur, num hæc traditio ſit Apoſtolica. Affirmat quidem Epiphanius, eam eſſe Apoſtolicam, & iudico eum tam bonum, tam pium virum, vt hac aſſeueratione non voluerit Eccleſiã Domini ſcienter fallere: ſed cùm non fuerit admodum vici-

Epiph. hæreſi 61.

1. Cor. 11.

1. Cor. 14.

Brent. examinat Epiphanij verba.

1. Tim. 5.

dum vicinus temporibus Apoſtolorum,cogito multa ad eū publica,ſed incerta fama nomine Apoſtolorum relata eſſe, quæ fortaſsis alij de Apoſtolis, vt eſſent plauſibiliora, confinxerunt.Non cupit Epiphanius abs te laudari Brenti. Nā etiamſi tu ſecùs de illo ſentires, nos tamen ex Eccleſiaſticæ hiſtoriæ ſcriptoribus didicimus, eum inſigni fuiſſe pietate præditum. Sed ei doctrinæ quoq; laudem non mediocrem, variarum linguarum peritiam,& multijugam lectionem tribuunt Hieronymus & Auguſtinus. Quin clamant hoc ipſi libri quos edidit, fuiſſe virum longè doctiſsimum. Quò minùs ferendus es tu,quòd ab eo, quem bonum & pium virū eſſe fateris,quem eruditionis laude quoque celebrem fuiſſe negare non potes,in eo diſſentire non dubitas, in quo ipſe cum Eccleſia conſentit vniuerſa.Cæterùm quas tu coniecturas adfers,quamobrem traditionem hanc Apoſtolicam non eſſe dicas?Non fuit admodùm vicinus temporibus Apoſtolorum.Quid autem,vicinior ne tu?Certè mille ducentis annis te præceſsit.Potuit hæc incerta fama cognouiſſe.Quid ſi cognouit ex certa lectione grauium & fide dignorum autorum,in qua diligenter eum verſatum fuiſſe, teſtis eſt etiā aduerſarius eius Ruffinus? Scribit,ais,Euſebius de Clemente, quòd ſignificauerit quædam à presbyteris,id eſt,à ſucceſſoribus Apoſtolorū voce ſola ſibi tradita eſſe.Quod ergo presbyteri,hoc eſt,vt Euſebius ipſe interpretatur,ſucceſſores Apoſtolorum tradiderunt,fieri poteſt, vt pro ipſorū Apoſtolorū traditione vulgatum fuerit.Magis aūt fieri poteſt, vt hoc falſum ſit,quod opinaris tu.Nam presbyteros illos non eſt veriſimile tam fuiſſe vanos,vt maximè ab illis aliquid eiuſmodi profectum fuerit,vt alijs ſub Apoſtolorum nomine traderent,quæ ab ipſis nō accepiſſent. Incipit iam de traditione iudicare,num ſit Apoſtolici Spiritus. Non eſt certū, inquit, quòd temporibus Apoſtolorum fuerit tale genus vouendæ aut definiendæ,vt Epiphanius loquitur, virginitatis, quale eſt vſitatum apud Monachos. Tibi certum non eſt Brenti,

Reſponſio Socra. li. 6. cap. 10. Zoſo. li. 7. cap. 26.

Laus Epiphanij. Hieron. de viris illuſt. & li. 2. contra Ruffi. Auguſt. de hæreſibus.

Ruff. in inuectiua cō tra Hieronymum. Euſeb. li. 6 cap. 13. Reſponſio

An votum virginitatis fuerit in vſu tempore Apoſtolorum.

ſed nobis certum eſt, qui legimus hæc apud Apoſtolorum æquales, apud eos qui Chriſtum vidiſſe, ex numero ſeptuaginta duorum Diſcipulorum fuiſſe, & cũ Apoſtolis conſuetudinem habuiſſe creduntur. Quorum vnus Abdias, qui res geſtas Apoſtolorum conſcripſit, quibus ipſe præſens intererat, & ex magna parte teſtis fuit oculatus, de Matthęo ſcribit, quòd Iphigenia filia defuncti Regis Aehiopiæ ſacrũ velamẽ acceperat de manu eius, præpoſita iam virginum, inquit, am plius quàm ducentarum. Audi verò, quæ fuerit Matthæi Apoſtoli & Euangeliſtæ hac ipſa de re, de qua ſermo nobis nũc eſt, ſententia. Docuit is, aliqua opera ſic mala eſſe, vt non per naturam mala ſint, ſed per intemperantiam noſtram. Nam ſi præſumat Sacramentorum myſteria ſumere is, qui nondum eſt cæleſti aqua perfuſus, rem bonam conuertit in crimen, & inde reatum æternæ pœnæ incurrit, vnde à reatu æternæ pœnæ potuerat liberari. Ita & nuptiarum bona, cùm à Deo benedicantur coniugia, à Deo ſanctificentur, ac per Sacerdotũ benedictiones à Deo ſpecialiter conſecrentur, videntur aliquibus aliquam habere diuinæ indignationis offenſam. Ac paucis interiectis: Videte filioli & fratres, inquantùm ſermo noſter proruperit, vt etiam homicidium bonum poſſe fieri probaremus, cùm hic occiditur, qui ſi non eſſet ipſe ſolus oc ciſus nocens, multos potuiſſet occidere innocentes. Sicut eſt occiſus Golias, & ſicut eſt occiſus Siſara, ſicut occiſus eſt Aman, ſicut eſt truncatus Holofernes, & ſicut deniq; ſunt occiſi cum laude, qui veſtris ſedibus inimicabantur & regnis. Sic ergo & matrimonia dum copulantur, boni operis honeſtate ornantur, ſi ſanctè, & iuſtè, & integrè, & irreprehenſibiliter copulentur. Nam ſi hodie deſponſatam regis, ſeruus regis vſurpare audeat, non ſolùm offenſam, ſed etiam crimẽ tam grande incurriſſe dignoſcitur, vt meritò viuens tradatur flammarum incendijs: Non ideo quidem, quia duxerit vxorem, ſed quia ſponſam ſui regis accepiſſet. Ita etiam tu, ô fili chariſsime Rex Hirtace, ſciens Iphigeniam filiã

Abdi. li. 7. apoſt. hiſt.

Matth. Euangeliſt.

Homicidium aliquando laudabile.

filiam Regis deceſſoris tui ſponſam Regis cæleſtis effectã eſſe,& ſacro velamine cõſecratã,quomodo quęſo poteris ſponſam potentioris te tollere, & tuo eam matrimonio copulare?Audis hìc Brenti,virginem Chriſto dicatã, audis de manu Matthæi ſacrũ velamẽ accepiſſe,audis præpoſitã virginũ plùs q̃ ducentarũ fuiſſe, audis quantũ crimen incurrat,qui ſponſam cęleſtis Regis effectam,ſacroq; velamine conſecratam,tollere, matrimonioq; ſuo copulare fuerit auſus? quod ab idolo veſtro Iſlebienſi,quod ab Oecolãpadio, quod à Pellicano,quod à Bucero ter marito, quod ab alijs veſtris non paucis factitatum eſſe non ignoras. Audis, qualem contra vos non quiuis homo, ſed Apoſtolus & Euangeliſta Chriſti ſententiam tulerit? quæ ſi quis eſſet apud vos reſiduus Dei timor, meritò vos commouere deberet. Quoniam verò ſcriptum eſt,ꝙ in ore duorum aut triũ teſtium ſtet omne verbũ, adhibebimus & alium teſtẽ huius æqualẽ. Marcialis hic eſt Lemouicenſis Epiſcopus,vnus & ipſe è 72.Chriſti diſcipulis, qui ſcribens ad Toloſanos: Virgo, inquit, Valeria ſpõſa Regis terreſtris,ſed meliùs ſpõſa regis cęleſtis, quę per meã prędicationẽ virginitatẽ mentis &corporis deuouerat, &c.Audis & hìc, quòd virgo Deo virginitatem deuouerit, quodq; fecerit hoc prædicatione S.Marcialis:qui nunquam id auſus fuiſſet prædicare,niſi traditum ab Apoſtolis accepiſſet.Sufficiũt ne tibi duo teſtes hi?Lex quidem plures nõ requirit, ſed ſi tu contentus ijs non es, tertiũ producemus, & ipſum Apoſtolorum æqualẽ Philonẽ Hebræum. Meminit & is grandeuarũ virginum,non coactæ caſtitatis,ſicut apud Grecos quædã ſunt Sacrificulæ,ſed ſpontè continentiũ amore ſapiẽtiæ. Vis & quartum?Fuit Ignatius à Petro tertius Epiſcopus Antiochiæ:Hortatur ille virgines,vt agnoſcãt, cui ſe cõſecrauerint.Quin & in Actis apoſtolorũ fit mẽtio quatuor virginũ Philippi filiarũ,quarum duas in virginitate cõſenuiſſe narrat apud Euſebiũ Polycrates Ephe. Epiſcopus, & ipſe temporibus apoſtolorum vicinus. Vides iã,quòd etiã Apoſto-

Hæretici ex Monachis mariti facti hac ætate.

Deut.19.
Matt. 18.

Marcial. Cap.8.

Philo de vita contẽplatiua.

Ignat. epiſto. 12.
Actu.21.
Euſeb.li.3. cap.31.

Apoſtolorum temporibus non defuerint virgines, quæ Deo virginitatem ſuam deuouerent. Sed neq; viduæ idem inſtitutum vitæ profeſſæ, quas ſuo tempore Nonnas fuiſſe vocatas, ad Euſtoch. ſcribit Hieron. de quibus eſſe videtur loc⁹ hic Pauli, quem tu mirabiliter torques. Sed pſtat verba tua ponere.

Viduæ profeſſæ olim cœlibatū.

Nam quod Paulus, inquis, de viduis ſcribit, nō loquitur de Nonnabus, ſed de mulieribus, quæ orbatæ viris, tradebāt ſeſe in miniſterium pauperum Eccleſiæ: idque ea tantùm fide & promiſsione, qua ſolent ancillæ ſeſe in miniſteria dominarum tradere. Nec cùm dicit eas reijcere primam fidem, intelligit monaſticum genus vouendi, cùm nondum tale votum fuerit: ſed intelligit fidem in Chriſtum, quam in Baptiſmo dederant: eæ enim laſciuæ viduæ, de quibus Paulus ſcribit, poſtquàm ſaginatæ eſſent facultatibus Eccleſię, & metuerent, ne ſi nuberēt, inferiori loco, quàm anteà inter Chriſtianos haberentur: maluerunt à Chriſtianiſmo prorſus ad Ethniciſmum deficere, quàm inter Chriſtianos contemptiores eſſe. Hoc ſignificat Paulus, cùm dicit eas laſciuiſſe aduerſus Chriſtum, & conuerſas eſſe ad Satanā. Cùm igitur nō ſit certum, quòd tale genus vouendæ virginitatis aut viduitatis fuerit temporibus Apoſtolorum vſitatum, quale nūc eſt monaſticum, non poteſt etiam certum eſſe, quòd hęc traditio de decreta virginitate ſit verè Apoſtolica.

Brētius de loco Pauli 1. Tim. 5.

Reſponſio

Eſt ne hoc interpretari ſcripturas Brenti? Quid autem eſt obtorto collo (quod aiunt) in quam velis tu ſententiam eas pertrahere, ſi hoc nō eſt? Ne per ſomnium quidem cogitare Paulo venit in mentē vnquàm ea, quæ proferuntur abs te: ſed neq; contextus orationis patitur, is vt ſenſus verborum ſit, quem elicere tu conaris. Tum aūt, ēſt ne quiſq̄ veterum Orthodoxorū, qui Pauli verba hæc ad eundem nobis modum interpretetur? Totis mille quingentis annis non puto fuiſſe quenq̄, non modò priſcorum, verùm ne recentiorum quidem Theologorū, pręter vos quadraginta his annis natos, qui ſic ea putaret intelligenda. Reuerà conſultò facitis Brenti, quòd tantoperè tradi-

traditiones oppugnatis, quòd veterũ ſimul & recentiũ ſcriptorum, qui vos p̃ceſſerunt, omniũ autoritatẽ eleuatis, quòd nihil prӕter ſcripturas eſſe recipiendũ aſſeueratis, verùm ita, penes vos vt ſolos eas interpretandi ſit autoritas. Intereſt veſtrâ plurimum, vt hoc q̃ plurimis perſuadere poſsitis. Nã ſola hӕc eſt, & non alia ratio, qua quicq̃d vultis, obtinere queatis. Nam ſi quid habebit momenti priſcorum autoritas, ſi q̃d valebit ſenſus horũ Pauli verborũ p̱ illos nobis tradit⁹, ſi q̃d receptus tot ſeculis Eccleſiӕ totius vſus, deniq; ſi verum erit, quod dicitur, Optima ſcripturarũ interpres eſt cõſuetudo, iã quidem cauſa nobis eſt perorata, cũ quod vel verbo reſpondere nobis queatis, omniũ ſeculorum Orthodoxis nobiſcũ facientibus, & ab hac interpretatione veſtra diſſentientibus habere nihil poſsitis. Sin autẽ illud valebit, quod vos vultis, nihil vt recipiatur præter ſcripturas, & penes vos ſolos certa fuerit autoritas eas interpretandi, vt quemcunq; ſenſum earũ attuleritis, ab eo nobis diſcrepare fas nõ ſit, veſtra nimirũ eſt victoria. Quid autem Brenti? ſi ne ij quidẽ, q̃ veſtræ farinӕ ſunt, in horũ Pauli verborũ interpretatione vobiſcum cõſentiunt? Nã q̃ negas tu de Nonnabus Paulũ hæc dixiſſe, concedit Caluinus veſter. Sic enim loquitur: Ego verò illis minimè nego, viduas, quæ ſeſe, ſuasq; Eccleſiæ operas addicerẽt, perpetui cœlibatus legem ſimul ſuſcepiſſe, nõ quia in eo religionem aliquã ſtatuerent, vt poſteà fieri cœptũ eſt, ſed quoniã niſi ſui iuris, & iugo maritali ſolutæ, functionẽ illã ſuſtinere nõ poſſent. Quòd ſi data fide ad nouas nuptias reſpectarent, quid hoc erat aliud, q̃ Dei vocationẽ excutere? Non igitur mirum, quòd talibus deſiderijs laſciuire in Chriſtum eas dicit. Poſteà verò amplificandi cauſa ſubiungit, Adeò ipſas, quod Eccleſiæ pollicitæ ſunt, non præſtare, vt primã quoque fidem in Baptiſmo datam violent, ac irritam faciant, in qua hoc cõprehenditur, vt vocationi quiſq; ſuӕ reſpondeat. Niſi fortè hoc mauis intelligere, quòd velut amiſſo pudore, omnem deinde honeſtatis curam abijcerent, ad omnem laſciuiam

Quo conſilio Sectarij ſcripturas ſolas vrgeant.

Calui. Capi. 4. inſtitutiõis religiõis ſuӕ ſectio. 19.

ſciuiam & petulantiam ſe proſtituerent, licentioſa diſſolutaque vita, nihil minùs quàm Chriſtianas mulieres præ ſe ferrent: qui ſenſus mihi perplacet. Reſpondemus ergo, quæ tunc ad publicum miniſterium recipiebantur viduæ, eas ſibi perpetui cœlibatus conditionem impoſuiſſe: ſi poſteà nuberent, facilè intelligimus accidiſſe, quod dicit Paulus, vt proiecto pudore inſolentiores fierent, quàm deceret mulieres Chriſtianas. Ita non ſolùm peccaſſe fidem Eccleſiæ datã fallendo, ſed à communi piarum mulierum lege deſciuiſſe. Vides, quemadmodũ vi veritatis compulſus Caluinus, quàmuis & ipſe ſimiliter vt vos, vota reprehendat, in huius loci tamen expoſitione à vobis apertè diſſentiat. Dicit enim, viduas illas perpetui cœlibatus legem ſuſcepiſſe: dicit, ſi data fide ad nouas nuptias reſpectarent, nihil hoc fuiſſe aliud, quàm Dei vocationem excutere: dicit poſtremò, ſi poſteà nuberent, accidiſſe quod ſcribit Paulus, vt proiecto pudore inſolentiores fierent, quàm deceret mulieres Chriſtianas. Quid autẽ poſtremum hoc, an non eſſe veriſsimum Sacerdotũ veſtrorum periculo, qui nuptias incœſtas contraxerunt, didicimus? Quid enim eorum fœminæ, quas vxores vocari volunt, an non omnem honeſtatis curam magna ex parte abiecerunt? an ad omnem laſciuiam & petulantiam ſe nõ proſtituerunt? quiduis vt potiùs, quàm Chriſtianas mulieres prę ſe ferre videantur. Verùm de hoc ſatis. Quòd autẽ primam fidem interpretaris, fidẽ in Chriſtum, quam in Baptiſmo dederant, quàm coactum id eſt? quàm contortum? quàm à Pauli cogitatione longè remotum? qui Baptiſmi ne verbo quidem hoc loco meminit. Primam fidem irritam fecerunt, exponit Auguſtinus, id eſt, voluntate ad nuptias à propoſito continẽtiæ deflexerunt. Irritam quippe fecerunt fidem, qua priùs vouerant, quod implere perſeuerantiâ noluerunt. Et alio loco: Quid autẽ ais de quibuſdã, quę vouerunt, & nõ reddiderunt? Habentes, inqt, damnationẽ, quia primã fidem irritã fecerũt. Quid eſt, primã fidem irritã fecerunt? Vouerunt & non reddiderunt

Aug. ad Iulianam de viduitate, cap. 8.

Idẽ in Pſalmo 75.

diderunt. Nemo ergo poſitus in monaſterio frater dicat: Recedo de monaſterio, neq; enim ſoli qui ſunt in monaſterio, peruenturi ſunt ad regnũ cœlorum,& illi qui ibi nõ ſunt,ad Deũ non pertinẽt. Reſpondeẽ ei: At illi nõ vouerunt, tu vouiſti,tu retrò reſpexiſti. Et iterũ alio loco: Apoſtolus de quibuſdã,quę continentiã voueãt,& poſteà nubere volũt,quod eiſdem,anteq̃ vouiſſent,vtiq; licebat,habẽtes,inqt, damnatiõẽ, quia primã fidem irritã fecerunt. Idẽ Auguſtinus conuerſas retrò poſt Satanã interpretaẽ, quæ ab illo excellenti vidualis caſtitatis propoſito in poſteriora reſpiciẽdo ceciderunt & interierũt. Quorſum autẽ attinet aliorum etiã interpretationes huius loci ꝓducere? qui ſicut cũ Auguſtino ferè conſentiunt, ſic à vobis diſſentiunt oẽs. Verùm nos in eorũ verbis deſcribendis longiores eſſe nolumus, cùm præſertim vnus propè ſit Auguſtinus inter omnes, cui vos tamen tribuere aliquid videmini.

Idẽ ad Polentiũ de adulterinis coniugijs, lib. 1. cap. 14.

Idem de viduitate, capit. 8.

Pergit Breutius: Apoſtolorum officium fuit, non imponere nouam legem Eccleſiæ, ſed potiùs liberare eam à iugo veteris legis. Quid tentatis, inquit Petrus, Deum, vt imponatur iugum ſuper ceruicem diſcipulorum? Et Paulus: In libertate qua Chriſtus nos liberauit, ſtate. Nullam nouam legẽ Apoſtolos impoſuiſſe, libenter tibi concedimus: Verùm quiſque ſibi legem hanc impoſuit. Certum eſt, quòd neminem Apoſtoli coẽgerunt, vt perpetui cœlibatus legẽ ſuſciperet, cùm ne nunc quidẽ, vt id faciat, compellatur quiſquã. Cæterùm vetus erat lex: vouete & reddite. Ad vouendum nemo: ad ea quæ vouit præſtanda, rectè quiſque cogitur. Nõ fuit, inquit Brentius, Apoſtolici officij, vt eximerent Eccleſiam ab obedientia legis naturalis: hanc enim obedientiam diligenter vrſerunt. Sed hoc magnâ curâ, quantùm in ipſis fuit, prouiderunt, ne ex rebus per ſe liberis, & in libertatem per Euangelium reſtitutis, nouæ fierent leges, & noui conſcientiarum laquei. Ne quis vos iudicet, inquit Paulus. Et mox: Si mortui eſtis cum Chriſto, &c. Virginitatem autem ſeruare, & cœlibẽ vitã ducere, res eſt ꝑ ſe libera: Quare tantũ

Brent. adfert Scripturas.

Actu. 15.

Gal. 4.

Reſponſio

Pſalm. 75.

Coloſſ. 2.

Gala. 4.

abeſt, vt Apoſtoli docuerint, virginitatem ad cultum & gloriam Dei vouendam, & ſibi ipſi neceſsitatem ſeruandæ virginitatis lege voti imponendam, vt potiùs vniuerſam Eccleſiam ab hoc inſtituto doctrinâ ſuâ deterruerint, & libertatẽ conſeruandã cenſuerint. Quicquid blateres tu Brenti, maior eſt apud nos autoritas Epiphanij, cui præſertim totius Eccleſiæ conſenſus acceſsit hac in re, quàm vt nugis iſtis tuis aures noſtras præbeamus. Non dubitat Origenes mulieri cuidam ſuadere, quò ſuperſtite etiam marito ſuo dicat: Hoc voueo atque promitto: ſi quid humanitùs acciderit marito meo, quod non opto, nihil aliud faciam quàm vt incontaminata viduaque perſeuerem. Auſus autem fuiſſet Origenes hoc facere, ſi non modò nõ ſuaſiſſent tale quid Apoſtoli, verùmetiam vniuerſam Eccleſiam, quod admodum imprudenter abs te fingitũ, ab hoc inſtituto doctrina ſua deterruiſſent? Quod ille certè tantò meliùs quàm tu ſcire poterat, quantò fuit Apoſtolorum temporibus propinquior.

Hom. 17. in Lucam.

Argumentatio Brentij. Pergit Brentius: Quòd ſi quę virgo temerè contra ipſorũ doctrinam conieciſſet ſe voto ſuo in hos laqueos cõſcientiæ, putás ne detinuiſſent eam in ijs nolentem, inuitam, & conditione ſua ad coniugium magis quàm ad cœlibatũ idoneã? Certè quantùm intelligi poteſt è dicto Chriſti, Non omnes capiũt verbũ hoc. Et è dictis Pauli: Melius eſt nubere quàm vri. Et vnuſquiſque proprium donũ habet à Deo, alius quidem ſic, alius autem ſic: non ſolùm non detinuiſſent virginẽ in illis laqueis, verùmetiam hortati eam eſſent ad ſuſcipiendum coniugium.

Matt. 19. 1. Cor. 7.

Reſponſio. Cædo Brenti, quam vnquàm virginẽ hortati ſunt ad ſuſcipiendum coniugium Apoſtoli? cùm ſuis etiam proprijs vxoribus eos perſuaſiſſe conſtet, vt ab omni viri copula abſtinerent, nec alij rei quàm orationi vacarent. Quas etiamſi quidam circumducebant, loco tamen ſororũ eas habebant. Quòd nemini mortalium temerè vouendi fuerint autores, certum eſt: ſed quæ ſemel ſpontè virginitatem ſuam Deo deuouiſſent, eas vt hortarentur, quò reſilirent ab inſtituto

Nõ eſt ſuadendũ coniugiũ ijs, qui cœlibatum profiſentur.

inſtituto ſuo, nullis neque precibus, neque comminationibus aut ſupplicijs adduci potuiſſent vnquàm. Quæ autem cauſa fuit Matthæo Apoſtolo, quamobrem capitis de eo ſupplicium ſumeretur, niſi quòd Iphigeniam, quæ ſemel continentiam ſuam Chriſto deuouerat, cum Hirtaco Rege nuptias contrahere non permittebat? Nihil igitur eſt, q̃ quiſquam pius dubitet, etiamſi cui virgini cum carne ſua grauior eſſet conflictatio, quin eam ad pugnandum fortiter oratione ſua inflammaſſent, ſimul ad eum, qui dat omnibus affluenter, confugere docuiſſent, vt ipſe daret quod iuberet, iuberet deinde quod vellet. Nam quòd in hanc ſententiam pleraque ſcripta ſunt ab Athanaſio, Hieronymo, Baſilio, Ambroſio, Chryſoſtomo, Auguſtino, & alijs plériſq; ſanctis Epiſcopis & Doctoribus, Apoſtolorum illi proculdubio veſtigijs inſiſtebant, & eorum exemplo quàm plurimos ad virginitatem ſiue continentiam hortabantur. Libet autem hîc adſcribere, quæ in epiſtola quadam ſcripta ſunt ab Auguſtino: Priuſquàm eſſes, inquit, voti reus liberum fuit, quò eſſes inferior, quàmuis non ſit gratulanda libertas, qua fit vt non debeatur, quod cum lucro redditur. Nunc verò quia tenetur apud Deum ſponſio tua, non te ad magnam iuſtitiam inuito, ſed à magna iniquitate deterreo. Non enim talis eris, ſi nõ feceris quod vouiſti, qualis manſiſſes, ſi nihil tale vouiſſes. Minor enim tunc eſſes, non peior: modò autem tantò (quod abſit) miſerior, ſi fidem Deo fregeris, quantò beatior, ſi perſolueris. Nec ideo te vouiſſe pœniteat, imò gaude iam tibi ſic non licere, quod cũ tuo detrimẽto licuiſſet. Aggredere itaq; intrepid⁹, & dicta imple factis, ipſe adiuuabit qui vota tua explet: Felix eſt neceſsitas, quæ ad meliora cõpellit. Sic & Chryſoſtomus ad Theodorũ lapſum: Sic & Ambroſius ad virginẽ lapſam: Sic oẽs priſci Patres quoduis aliud potiùs remedij genus adhibuiſſent, q̃ vt violandi voti continentiã profeſsis autores fuiſſent. Ambroſi⁹ verò accuſatũ ſe fuiſſe ſcribit, ſibiq; tanquàm crimen obiectum, quòd ſuaderet caſtitatem, & per-

Aug. epiſt. 45.

Chryſoſt. epiſt. 6. Amb. cap is te vltim.

ſuaderet plurimis.Quid autem is ad hæc?Vtinam autem cõuincerer,vtinam tanti criminis probaretur effectus.Non vererer inuidiam,ſi efficaciam recognoſcerem . Atq; vtinã me exemplis potiùs argueretis,quàm ſermonibus cæderetis.Sed vereor,ne præuaricatores mihi appoſuiſſe videar, qui me alienis commendent laudibus.Initiatas,inquit, ſacris myſterijs,& cõſecratas integritati puellas,nubere prohibes.Vtinã potuiſſem reuocare nupturas. Vtinam poſſem flammeũ nuptiale pio integritatis velamine mutare.An indignum videt, vt ſacratæ virgines à ſacroſanctis altaribus non abducantur ad nuptias?Et quibus licet ſponſum eligere, non licet Deũ præferre?Cæterùm quæ tu adfers à Chriſto & ab Apoſtolis dicta,pridem à Catholicis eorũ verborũ vera ſententia producta,veſtra verò validis eſt argumentis refutata.Scripſimus & nos in Confeſsione noſtra Chriſtiana pleraq;,quò nũc lectorem remittimus. Nam eadem iterare nihil eſt neceſſe.

Brent. patrocinatur incœſtis nuptijs. An non vouere virginitatem, inquit Brentius, humani tantùm eſt arbitrij,non diuini præcepti?coniugium aũt ſeruare,præcepti eſt diuini.Coniugatis,inquit Paulus, præcipio non ego,ſed Dominus:Vxor à viro non ſeparetur,& maritus vxorem non dimittat.
1.Cor.7. Cùm igitur Apoſtoli audierint
Matt.15. à Chriſto de Phariſæis:Cur vos tranſgredimini præceptum Dei propter traditionem veſtrã? certè nunquam in animum induxiſſent,vt propter humanum votum prohibuiſſent cõiugium diuinitùs ordinatum, aut diſſoluiſſent iam contractũ.

Reſponſio Vouere virginitatem humani tantùm arbitrij, non autẽ eſſe diuini præcepti,docet nos etiam Paulus,dicens: De vir-
1.Cor.7. ginibus præceptum Domini non habeo, conſilium autem do.Quare non inuiti verum id eſſe concedimus, quod abs te ſcriptum eſt,virginitatem ſeruare,&cœlibem vitam ducere,
Auguſt.de adulterinis cõcilijs ad Polent. li.1.ca.14. rem eſſe per ſe liberam. Verùm & illud non minùs verũ eſt, quod ſcribit Auguſtinus: Multa ſunt facienda non iubente lege,ſed libera charitate:& ea ſunt in noſtris officijs gratiora,quæ cũ liceret nobis etiã non impendere,tamẽ cauſa dile-

ctionis

ctionis impendimus. Quod cùm productis pleriſq; ſcripturæ locis confirmaſſet, in hæc tandem verba concludit: Quæ licita ſunt, id eſt, nullo præcepto Domini prohibentur, ſicut expedit potiùs tractanda ſunt, non præſcripto legis, ſed con ſilio charitatis. Hęc ſunt, quę amplius erogantur ſaucio, qui curandus Samaritani illius miſeratiōe ad ſtabulū perductus eſt: & ideò dicuntur non à Domino præcipi, quàmuis à Domino moneantur offerri, vt tantò intelligātur eſſe gratiora, quantò magis oſtenduntur indebita. Vides, quàm longè diſſentiat hic à vobis, qui voluntarios omnes cultus, qui fiunt abſq; expreſſo mandato, Deo abominabiles eſſe contenditis? Hic verò tantò cenſet eſſe gratiores, quantò magis fuerint voluntarij. Neq; verò ſolus ita ſentit Auguſtinus. In eadem ſententia fuit Hieronymus quoq;: Plus amat, inquit, virgines Chriſtus, quia ſpontè tribuunt, quod ſibi non fuerat im peratum, maiorisq; gratiæ eſt offerre, quod nō debeas, quàm reddere, quod exigaris. Et alio loco: Virginitas propterea ma iore premio coronatur, quia præceptum Domini nō habet, & vltra imperata ſe tendit. Quò maior eſt illius impudentia, qui dixit, veteres omnes vna voce clamare, nullam penitùs voculam à Chriſto emiſſam, cui non ſit neceſſariò obtemperandum. Et hæc ipſa nominatim, quæ nos Chriſtum conſuluiſſe dicimus, iuſſa eſſe, nulla dubitatione vbique docere. Cùm tamen longè diuerſum doceant Auguſtinus, Hieronymus, & in pleriſque locis Chryſoſtomus. Cæterùm Brenti, non ſolùm virginitatem ſiue continentiam vouere, verùm etiam coniugium inire, humani tantùm eſt arbitrij. Sed ſicut ſeruare coniugium, ſic & virginitatem ſeruare, quam ſemel vouiſti, diuini eſt præcepti. Nam quare pręcipit Dominus coniugatis, vxorem à viro non diſcedere, & vt vir vxorem non dimittat, niſi propter votum, quod interceſſit, cùm inuicem ſibi deſponſi ſunt? Atqui ſimile votum interceſsit, etiam cùm te virginem Deo caſtam deſpondiſti. Quamobrem ſi non eſt fas à ſponſo mortali poſteaquàm cō-

tracta

Hier. lib. 1. aduerſus Iouinianū

Idem in epiſt. ad Philemonem.

Hom. 8. de pœnitētia. Sermo. de charita. & Homil. 19. in epiſt. ad Hebræos.

tracta ſunt ſponſalia, diſcedere, multò minùs à ſponſo diſcedere fas eſt immortali. Nam & illi, qui Chriſto virginitatem vouent, ſicut verè ſcriptum eſt ab Auguſtino, quàmuis ampliorem gradum honoris & ſanctitatis in Eccleſia teneant, tamen ſine nuptijs non ſunt. Pertinēt enim & ipſi ad nuptias cum tota Eccleſia, in quibus nuptijs ſponſus eſt Chriſtus. Non minùs igitur nefas eſt illis cæleſtibus nuptijs irretitis à ſponſo ſuo Chriſto diſcedere, q̃ ijs à ſuis, qui mortalibus ſponſis iuncti ſunt. Verùm tu ſophiſtica quadam captione lectori fumos offundere conaris. Nam cùm virginitatem cū coniugio conferas, alio termino vteris cùm de virginitate, alio cùm de coniugio loqueris. Ibi enim dicis, vouere virginitatem, hîc, ſeruare coniugium. At vtrobiq; eodem vti termino oportuit, ſic enim veram inferre concluſionem licuiſſet. Nam ſicut vouere virginitatem humani tantùm eſt arbitrij, ſic & vouere, ſiue mauis, inire coniugium. Et ſicut ſeruare coniugium, diuini eſt præcepti, ſic & ſeruare virginitatē, quam voueris, diuini eſt pręcepti. Multis enim ſcripturę teſtimonijs doceri poteſt, quod vouerit aliquis, id eſſe ſeruandum. Nam & in lege ſcriptum eſt: Cùm votum voueris Domino Deo tuo, non tardabis reddere, quia requiret illud Dominus Deus tuus: & ſi moratus fueris, reputabitur tibi in peccatum. Dauid quoque cecinit: Vouete & reddite. Similiter & filius eius: Si quid vouiſti Deo, ne moreris reddere: diſplicet enim illi infidelis & ſtulta promiſsio, ſed quodcunq; voueris, redde, multoq; melius eſt non vouere, quàm poſt votum promiſſa non reddere. Vides, quòd æquè diuini pręcepti eſt, Chriſto ſponſo virginalem, atque mortali ſponſo coniugalem caſtitatem reddere? Nihil itaq; cauſa fuit, cur illud à Chriſto dictum in nos detorqueres: Cur vos tranſgredimini præceptum Dei propter traditionem veſtram? Nam de nulla hîc traditione agitur, ſed de præcepto Dei. Vtrobique præceptum Dei eſt, & in ſeruando voto virginalis, & in ſeruando voto caſtitatis coniugalis.

Aug. tract. 9. in Ioan.

Diuini pręcepti eſt ſeruare quod voueris.

Deut. 23.

Pſal. 75.

Eccle. 5.

Conatur

Conatur iam tandem Bretjus docere, quòd etiam ijs, qui ſunt obſtricti voto continentiæ, matrimonium inire liceat, idq́; ipſius Epiphanij teſtimonio. Eſt autē & noſtris in oculis magnus Epiphanius, ſed ſicubi licere ſibi putat, vt à ſe diſsideat ipſe, dabit nobis hanc veniam, ſi potius ab illo ſibi non ſatis conſtante, quàm ab Eccleſia diſſentire voluerimus vniuerſa, cùm præſertim à Vincentio Lirinenſi docti ſimus, cum Eccleſia Doctores recipere, non cum Doctoribus Eccleſiæ ſententiam deſerere nos debere. Quod eſt autē hoc remedij genus, peccato peccato mederi velle? Certè Paul' perquàm ferebat moleſtè ſibi tribui, quòd eſſe mala facienda doceret, vt euenirent bona. Quod certè docere quodammodò videtur hîc Epiphanius. Libet autem eius hac de re verba, ſicut abs te citantur, adſcribere. Examinatᵉ alius Epiphanij locus. Rom.3.

Epiphanius, inquis, in hoc ipſo capite, quo commemorat hanc traditionem, ſic addit: Melius eſt vnum peccatum habere quàm plura: melius eſt lapſum à curſu palàm ſibi vxorē ſumere ſecundum legem, & à virginitate multo tempore pœnitentiam agere, & ſic rurſus ad Eccleſiam induci, velut qui mala operatus eſt, velut lapſum & fractum & obligatiōe opus habentem: & non quotidie occultis iaculis ſauciari ab improbitate, quæ à Diabolo ipſi infertur. Hîc iterum, inquis, manifeſtè affirmat Epiphanius, quòd peccet, qui poſt decretam virginitatem ad nuptias adſpirat, non tamen ſentit, tantum eſſe robur decreti aut voti, vt ſi quis coniugium ineat, diſſoluendum ſit: ſed apertè dicit: Melius eſſe vxorem ducere, & in Eccleſia pœnitentiam agere, quàm peccatum peccato cumulare: hoc eſt ſcortationi operam dare, & ex Eccleſia excidere. Agnoſcimus Epiphanij verba, ſed cùm ipſe pugnare ſecum videatur, Ioannis illius ſententiam ſequi maluimus, qui non ſine cauſa Chryſoſtomus eſt appellatus, cuius & nomen in orbe toto celebrius, & maior eſt apud omnes autoritas. Fecerat hoc monachus quidam Theodorus, quod tu ſuadere vis Epiphanium. Audi, quid illi Bretij ſententia. Reſponſio

Chryſoſt. epiſt. 16. ſcribat Chryſoſtomus: Bonum quidem nuptias & ipſe confiteor. Honorabiles,inquit,nuptiæ & cubile immaculatum:
Heb.13. fornicatores autem & adulteros iudicat Deus. Sed te iam ſeruare non conuenit priuilegia nuptiarum. Angelorum enim ſemel ſocietate iunctum illud relinquere, & vxoris laqueis implicari,adulterij crimen incurrere eſt. Quamuis frequenter hoc ipſum nuptias voces, ego tamen & adulterio illud tantò peius affirmo,quantò maior & melior mortalibus Angelus. Nec vllus tibi fortè perſuaſerit, dicens: Nihil de non accipienda vxore Dominus pręcepit. Nec me ignorare confiteor, quòd adulterium interdixit, non nuptias vetuit, verũ in te adulterij nomen accipiet,ſi volueris vnquàm,quod abſit,nuptias cogitare.. Et quid mirum,ſi nuptiæ tales,quibus offenditur Deus, adulterio comparantur? Maius longè audies: Homicida iuſtorum laude donatur,& miſericors plùs quàm homicida punitur,quoniam hoc vetante fit Domino,
Num.25. illud volente. Et Phinees quidem ad iuſtitiam reputatũ eſt, quòd impudicum cum turpi fœmina virum vno gladio percuſsiſſet. Saulem autem Samuel ſanctus Dei in luctibus,
1.Reg.15. & 16. lachrymis, precibusque pernoctans,damnatione, cui illum addixerat Deus, liberare non potuit, quòd hoſtium duci, quem debuerat trucidare, inuito parcendum credidit Deo. Cùm hæc ita ſint, ſtupere deſiſte, ſi nuptiæ peiores adulterio iudicantur, quoties Chriſtus offenditur. Atque vt illud repetam, quod in principio poſui epiſtolæ, ſi militiæ vincula non tenerent, quis tibi deſertionis crimen obijceret? Nunc autem nihil in te penitùs tui iuris eſt, quippe qui tanto Imperatori militare cœpiſti. Nam ſi mulier proprij corporis nõ habet poteſtatem, ſed vir, multò magis ij, qui Chriſto potiùs quàm ſibi viuunt, conditionem ſui corporis habere non poſſunt.

In Monachos ducẽtes monachas. An autem eadem verba non quadrabunt in apoſtatas veſtros, quos vos Deorum loco habere videmini? Niſi quòd ſceleratiores ij, qui monachi monachas duxerunt, quàm

Theodo-

Theodorus, qui quàmuis monachus, nullo tamē continentiæ voto duxit obſtrictam, quam tamē admonitus poſteà reliquit. Geminatum itaque ſcelus veſtri deſignarunt. Sed audiamus, quid hac ipſa de re ſcribat magnus etiā ille Baſilius, qui ſicut Chryſoſtomo doctrinâ nō inferior, ſic & ipſe multò celebrior eſt, quàm ſit Epiphanius. Extat eius de virginitate oratio, in ea ſic loquitur de ijs, quibus hoc loco tibi patrocinari viſum eſt. Cùm, inquit, virginitatē Domino profeſſæ ſint, carnali poſteà voluptate maleblanda delinitæ, ac deuictæ, ſtupri ſcelus honeſto coniugij nomine obtegere cupiunt. Ac paucis interiectis: Coniugium quippe illi in peccatum reputabitur: primùm quidem, quia peſsimum coniunctionis huius fundamentum voluptatem iecit, præuaricationisque malum: Deinde, quia cauſa nō eſſet libera. Neq; enim mortuus eſt vir eius, vt cui vult, nubat, viuēte immortali viro, meritò cenſetur adultera, quæ mortalem hominem ob carnis vitia Domini thalamis intulit. Et iterū poſt pauca: Si connubiū iſtud & proceſſu & teſtibus, cunctis denique iudicijs illuſtre & apertum eſt, nec eſt vir eius mortuus, mœchatur, quæ huiuſmodi admittit ſcelus, viuente viro ſemper adultera. Nec ſanè video, qua ratione, imò quo ſacrilegio ipſa pro immortali viro Dei filio mortalem hominem in malum ſuum ambire præſumat, ante viri oculos in ipſum impuris ac nequiſsimis ſemper amplexibus impia. Quo item furore homo ille cubile Domini conſcendere ac violare nō metuat. Quæſo quo cruciatu digna cenſeretur mulier, quæ nobili coniuncta viro, ſeruo ſuo ſeipſam violandam impudicè ſubſterneret, ac ſeruum inſidioſe nequiterque Domini thoris inueheret? quo item ſeruus ille damnandus examine, qui Dominæ ſuæ Dominique cubili ſe concitatus libidine, adeò petulanter immiſcuit?

Baſilius Magnus.

Accedit nunc propiùs ad rem qua de agitur: Sed enim vafræ iſtæ quid faciunt? quæ tantum impietatis contra ſeipſas per carnis flagitia admittere non timuerūt. Nō modò nō

lachrymantur aut ingemiſcunt, vt vel lachrymis remittant peccatum ſuum, minoresq; ſuſcipiant pœnas, verùm virginitatem quoque, quam anteà profeſſæ fuerant, abnegant. Quippe virginitatis limites tranſgredi, vt voluptatibus inſeruiatur, turpiſsimum eſſe, plenumq; dedecoris non ignorantes, huiuſmodi negatione, maiore ſcilicet ſcelere, virginitatem ſolari ſeſe arbitrantur amiſſam. Homines miſerè & infeliciter eligunt, ſub quibus ad excuſationem præuaricationis abnegent, quod fuerant antè pollicitę, nec Dominum metuunt, cum quo fœdera caſtitatis inierant, cuiq; dederant dexteras, eò quòd in malorũ profunda deciderint. Ignorant miſeræ, quia apud Deum & apud homines contra ſe crimen exaggerant. Chriſtus pręter violata virginitatis fœdera huiuſmodi negationem, quam vice pœnitentiæ patrocinium criminis ſumunt, acriùs ac ſeueriùs ſuo illo iudicio vindicabit. Neque prolapſę ad voluptatem quicquam ad excuſationem proderit vmbra, ſolatiumq; connubij. Nec ſanè incongruè ijs, quę ſunt eiuſmodi, illud Apoſtolicum aptari poteſt: Quoniam cùm fornicatæ à Chriſto fuerint, nubere volunt, habentes damnationem, quoniam primã fidem irritam fecerunt, non coniugium, ſed adulterium malè conſumantes.

I.Tim.5.

Nullus itaque ſeruus ad id impietatis erumpat, vt ſponſam Domini contingere audeat: nullus adeò inſanus ac ſacrilegus ſit, vt immaculatam hoſtiam impudicis manibus tractet: nemo in tantum audaciæ temeritatiſq; proſiliat, vt eiuſmodi vltionem ſacrilegis impendere conſiderans, non vaſa exanima ex auri argentiq; materia elaborata, ſed animata ipſa & viua donaria, latronis more profanis manibus temerare atque incœſtare præſumat. Et ſi ſponte ſua ſe virgo ſponſi fœdera tranſgreſſa ſubſternat, cunctaque ſimul & templum, & donaria, & charitatem ſponſi, communionemque ac ſocietatem regni pernicioſę voluptatis gratia confundere atque calcare nitatur: noli huiuſmodi ad ſcelus vti, neque te peccati communione commacules. Quòd ſi te viuẽte alij ſe virgo

in ma-

in matrimonij conſortium tradiderit, ille pœnas fœderis luat: tu teipſum mundum atq; integrum ſerua, ne ſceleris impij in Dominum particeps fias. Oportet, inquit, filium hominis tradi, vę autem illi, per quem tradetur: vtile illi eſſet, ſi natus non fuiſſet. Nónne de illa pari ratione iudicabitur, quæ virginitatem antè profeſſa, poſtmodùm pœnitens, fruendæ voluptatis gratia, mortali ſe viro immunda coniunxit? Et ſi dixerit: Oportet me viro coniungi in matrimonium, quemadmodum oportebat filium hominis tradi, verùm væ illi, per quem illa ſponſi fœdera tranſgreſſa, ſuam impleuerit impura libidinem. Vtilius fuerat (audeo dicere homini illi) non eſſe natum, quàm ſociũ tanti in Dominum flagitij damnari. Non audis, quoniã qui dimiſſam duxerit, mœchatur? etſi enim pro culpa dimiſſa eſt, viuit tamen vir eius. Quid ergo dimiſſam perturbas? cur ei ſpacium non das, vt & de ijs agat pœnitentiam, quorũ gratia dimiſſa eſt, & vir à ſe dimiſſæ pœnam emendationemq; miſeratus, ad ſe rurſus propriũ reuocet membrum? Quid emendandi ſe ſpacium præripis, viuente viro ſic dimiſſam ducens? Permitte, inquit, aut ad viuentem virum remeare meliorem factam mulierem, aut certè cùm neque vidua neq; vxor ſit, pro remiſsione culpæ, qua peccauit in virũ, ſemper pœnas dare. Tu cur antequàm peccatum ſuum, pro quo dimiſſa eſt, planè intelligere poſsit, eã ad coniugium rapiens, impudentiorem ad ſcelera deinceps facis? nempe viuente viro, alienam adulteras coniugem, facilemq; illi ad nequitiam reditum per connubium pandis. Si autem qui dimiſſam à viro mortali ducit, adulter atq; impius eſt, qui immortalis viri ſponſam nunquàm dimiſſam violare præſumit, multò profectò funeſtiùs adulter atq; impius erit. Itaque etſi illa peſsima ſe mutatione deijciat, ad carnis vitia vltrò deuoluta: tu tamen eam noli tangere: viuit enim vir eius, neque illam dimittere vult. Permitte, vt ſe inſpiciat, vnde ſit lapſa, vbinam iaceat. Digerat vitiũm, diluat amorem carnis, conſideret diligentiùs indulto ſpacio, cu-

Lucæ 22.

Mar. 19.

iuſmodi crimen admiſerit, quantumque molita ſit ſceleris. Redibit prorſus ad ſponſum ſuum. Quid infelicis anticipas lapſum? quid conſiderandi peccati tempus intercipis? quid conſilij ſpacium tollis? Cur, non dimiſſam à Domino ducẽs, non virum te, ſed adulterum impiè Domini cubile violando manifeſtas? Hactenùs Baſilius.

Poſt emiſſum continentiæ votũ nulli licet cõtrahere matrimonium.

Quid autem acrius, quid vehemẽtius, quid aptius ad rem qua de agitur, quid magis appoſitum ad inceſta veſtra ſacrilegia, quibus honeſtum coniugij nomen prætenditis, cõdemnanda dici potuit, quàm eſt dictum ab hoc ſancto viro? Num autem is diſdiapaſon, quod aiunt, ab Epiphanij ſententia non diſcrepat? Nuptias hoc genus virginitatis abnegationem vocat, & maius id eſſe ſcelus, exaggerariq; crimen eare, quin & Chriſtum acriùs id & ſeueriùs in illo ſuo iudicio vindicaturum ſcribit. Deinde verò, ſi dimiſſa ſit etiam à viro ſuo Chriſto, hoc eſt, ſi ſit ad carnis vitia deuoluta, tangi tamen eam vetat, ſed ſpacium illi pœnitentiæ concedi vult. Vides, qualem de coniugijs veſtris tulerit ſententiam vir hic, non doctrina magis admirabilis & ſapientia, quàm vitæ ſanctimonia conſpicuus, cuius cùm ſumma ſemper in Eccleſia Dei fuerit autoritas, meritò maius hæc illius, quàm cuiuſquam alterius diuerſa ſententia pondus autoritatis apud pios omnes habere debet. Qui cùm ſicut vitæ quondam, ſic & huius ſententię ſocium habuerit Ioannem Chryſoſtomũ, duos hos celebres Græcos, contra Græcum & ipſum Epiphanium à te productum, collocamus. Et horum duorũ ſententiam tantò nos amplecti libentiùs profitemur, quãtò magis cum ea, quæ totius eſt Eccleſiæ ſententia, conſentire videntur. Quamobrem nemini dubiũ eſſe debet, ſiue quis virginalem aut vidualem, ſiue continẽtiam vouerit coniugalẽ, eum vtrumque præſtare teneri, neq; licere poſt emiſſum votum continentiæ matrimonium cuiquam contrahere. Cęterùm illud eſſe debet cuique perſuaſiſsimum, quòd cùm alia, tum monaſtica ſimul inſtituta, non in alium vſum inuenta

ſunt, quàm ſicut ſcribit Bernardus, ad lucrum & cuſtodiam charitatis. Hæc eſt enim, quemadmodum ab Auguſtino quoque ſcriptum eſt, quæ præcipuè cuſtoditur in monaſterijs. Charitati victus, charitati ſermo, charitati habitus, charitati cultus, (addemus nos verò) charitati cœlibat⁹ aptatur. Coitur in vnã conſpiraturq; charitatem. Hanc violare tanquàm Deũ, nefas ducitur: huic ſi quis reſiſtit, eijcitur atq; vitatur: hanc ſi quis offendit, vno die durare non ſinitur: hanc ita cõmendatam ſciunt omnes à Chriſto & ab Apoſtolis, vt ſi hęc vna abſit, inania: ſi hæc adſit, plena ſint omnia. Cùm itaque ſicut Scripturæ, ſic & traditionum, cùm aliarum, tum earũ, quibus vtuntur hi, qui monaſticam profitentur, non ſit alius ſcopus, quàm charitas, nec aliud ſpectatum ſit, cùm inſtituta monaſtica fuerunt inuenta, quàm lucrum & cuſtodia charitatis, ab eorum ſententia non diſcrepamus, qui ſicubi charitas hoc poſtulat Chriſtiana (verbi gratia, ſalus alicuius regni, quod alioqui neceſſe foret interire, aut aliud aliquid eiuſdem generis) rectè poſſe putant aliquem lege cœlibatus ſolui, modò ne ſit ipſe in ſua cauſa iudex, ſed eius ea de re iudicium requirat, cui, ſicut à Bernardo ſcriptum eſt, poſſe videre datum, & poſſe prouidere creditum eſt. Vt autem pro ſua quis libidine reſiliat ab eiuſmodi voto, ſeque propria ſua autoritate lege ſoluat, quam ipſe ſibi tulit, (quod à veſtris apoſtatis, quos vos Apoſtolos agnoſcitis, factum eſt) ſcelus id eſſe prorſus inexpiabile iudicamus.

Bernar. de præceptis & diſpenſatione.

Auguſt. de morib⁹ Eccleſiæ, capite 33.

In caſu ſolui poteſt lex cœlibatus.

Profert canonem Ancyrani concilij Brentius, qui ſic habet: Profeſsi virginitatem qui ſunt, ſi hanc mittentes irritam faciunt, inter Digamos cenſeantur. Digamia autem, inquit, qualem illis temporibus intelligebant, videlicet, cùm quis poſt prioris vxoris mortem duxiſſet alteram, non iudicabatur quidem ex omni parte commendabilis, nõ tamen damnabatur. Quare cùm hoc Concilium cenſet eos qui profeſſam virginitatem coniugio violant, inter Digamos habendos, etſi non laudat eorum facta, tamen nõ audet

Conci. Ancyr. ca. 18.

damnare,

damnare,& vel ipſorum coniugia diſſoluere,vel ipſos ex ecclesia proſcribere. Quid ſibi vult Brenti,quod ais, digamia qualem illis temporibus intelligebant, videlicet cùm quis poſt prioris vxoris mortem duxiſſet alteram? An aliam nũc intelligitis digamiam,quàm intelligebant tum? Digamos ad Epiſcopatum prouehi non vult Paulus. Quòd ſi vos vultis aliam intelligi digamiam, quàm intelligebatur tum, & nunc intelligitur à Catholicis, quid aliud quàm duas vxores habere ſimul ijs, qui Laici ſunt,permittitis? Nam ſoli illi excludentur ab honoribus Eccleſiaſticis, qui duas ſimul habent vxores: quandoquidem qui mortua vna, duxit aliam & tertiam,apud vos digamus non eſt,nec excluditur à ſacerdotio. Scimus etiam libros à vobis editos,quibus polygamia fuit à vobis approbata. Cæterùm,contra Canonem,quem tu profers Ancyrani Concilij, nos viciſsim obijciemus canonem concilij Chalcedonenſis: Virginem,quæ ſe Deo conſecrauit, ſimiliter & Monachum, non licere nuptialia vota contrahere: Quòd ſi hoc inuenti fuerint perpetrantes,excõmunicentur. Et quoniam verum eſt illud Auguſtini,concilia,quę per ſingulas regiones vel prouincias fiunt,plenariorum conciliorũ autoritati,quæ fiunt ex vniuerſo orbe Chriſtiano,ſine vllis ambagibus cedere,cedat neceſſe eſt Chalcedonenſi concilio Ancyranum.

Quæ ſit digamia prohibita. — *1.Tim.3.* — *Sectarij polygamiam defenderunt.* — *Cano 16. Cõc. Chalcedonen.* — *Aug. de baptiſmo paruulorũ, contra Donatiſtas, lib. 2. cap.3.*

Obijcit poſteà Brentius autoritatem Cypriani,cuius hæc verba profert: Si ſe cum fide Chriſto dedicauerunt,pudicè & caſtè ſine vlla fabula perſeuerent,ita fortes & ſtabiles prꝯmium virginitatis expectent. Si autem perſeuerare nolunt, vel non poſſunt, melius eſt vt nubant, quàm vt in ignem delicijs ſuis cadant. Huic vni Epiſcopo Africano opponimus nos Patres itidem Africanos,qui fuerunt in concilio Carthaginenſi quarto congregati ante annos mille ducentos, quorum hoc eſt Decretum: Sicut bonum eſt caſtitatis præmium,ita & maiori obſeruantia cuſtodiendum eſt,vt ſi quæ viduæ, quantũmuis adhuc in minoribus annis poſitæ, & matura

Brenti⁹ ex Cyp. votũ cœlibatus oppugnat. Cyp. lib. 1. epiſt. 11. — *Reſponſio* — *Con. Car. Can. 104.*

matura ætate à viro relictæ ſe deuouerunt Domino, & veſte Laicali abiecta, ſub teſtimonio Epiſcopi & Eccleſiæ religioſo habitu apparuerint, poſteà verò ad nuptias ſeculares tranſierint, ſecũdum Apoſtolum damnationem habebunt: quoniam fidem caſtitatis, quam Domino vouerunt, irritam facere auſæ ſunt. Tales ergo perſonæ ſine Chriſtianorum communione maneant, quæ etiam nec in conuiuio cum Chriſtianis communicent. Nam ſi adulteræ coniuges reatu ſunt viris obnoxiæ, quantò magis viduæ, quæ religioſitatem mutauerunt, crimine adulterij notabuntur, ſi deuotionem, quã ſponte Deo non coactè obtulerunt, libidinoſa voluntate corruperint, atque ad ſecundas nuptias tranſitum fecerint. Sed nos adduci non poſſumus, vt credamus hoc ſenſiſſe Cyprianum, quod vos vultis. Nam cùm is chriſti ſponſam eſſe dicat Deo dicatam virginem, & ſi cum viro reperta fuerit, chriſti vocet adulteram, non eſt veriſimile, quòd ei adulterium permittendum eſſe cenſuerit. Quamobrem eandem illius fuiſſe ſententiam exiſtimamus, quam apud Gelaſium legimus, qui ſic ſcribit: Si viduæ propria voluntate profeſſam priſtini cõiugij caſtitatem mutabili mente calcauerint, multum earũ intererit, quaſi Deum debeant ſatisfactione placare, quia iuxta Apoſtolum primam fidem irritam fecerunt. Sicut enim, ſi ſe forſitan continere non poterant, ſecundum Apoſtolum nullatenùs nubere vetabantur: ſic habita ſecum deliberatione, promiſſam Deo pudicitiæ fidem debent cuſtodire. Ante quem etiam Innocentius in hæc verba ſcripſit: Quæ chriſto ſpiritualiter nubunt, & à Sacerdote velantur, ſi poſteà vel nupſerint publicè, vel occultè corruptæ fuerint, non eas admittendas eſſe ad agendam pœnitentiam, niſi is, cui ſe iunxerãt, de hac vita deceſſerit: Hæ verò, quæ necdum ſacro velamine tectæ, tamen in propoſito virginali ſemper ſe ſimulauerunt permanere, ſi fortè nupſerint, ijs agenda aliquando pœnitentia eſt. Aut igitur de nondum velatis loquitur Cyprianus, quæ tamen in propoſito virginali ſe permanere

Gela. c. 23. epiſto. pri.

Innoc. epi. 2. cap. 12. Idẽ cap. 13.

ſimulauerunt,aut illius verba retrò trahi oportet ad id tempus,quo nondum velatæ fuerunt.

Aug. de bono viduitatis cap. 10.
Quomodo Brent. Auguſtinũ citet de coniugio eorũ q vouerũt cœlibatũ.

Profert ad extremum Brentius autoritatem Auguſtini. Quidam, inquit Auguſtinus, nubentes poſt votum, aſſerunt adulteros eſſe: Ego autem dico vobis, quòd grauiter peccant, qui tales diuidunt. Et iterùm: Qui dicunt talium nuptias non eſſe nuptias, non mihi videntur ſatis acutè ac diligenter conſiderare, quid dicant. Ac mox: Fit autem per hanc minùs conſideratam opinionem, qua putant lapſarum à ſancto propoſito fœminarum non paruum malum, vt à maritis ſeparentur vxores, quaſi adulteræ ſint, non vxores, &cæt. Tandem concludit ita Brentius: Ex hac Patrum ſententia,& ex alijs rationibus, quas ſuprà commemorauimus,apparet,quòd hæc traditio,quam ex Epiphanio ,propoſuimus, aut non ſit Apoſtolica, aut ſi eſt Apoſtolica, per peccatum non ſit intelligendum tale peccatum,quòd naturâ ſuâ conijciat hominem in æternam damnationem,& propter quod diſſoluendum ſit coniugium eorum, qui poſt decretam virginitatem contraxerunt: ſed pro nota inconſtantiæ, quæ etſi honeſto homini non eſt omninò decora,tamen non eſt abiectione & damnatione digna. Et quæ etiam ipſa nonnunquàm eſt honeſta cõſilij mutatio, ſi iuſtæ & piæ rationes ita ferant. Vellem adſcripſiſſes locum,vbi ſcribit hæc Auguſtinus, quæ tu citas: nam hæc in libro illius te legiſſe non credo. Citat quidem hæc verba Gratianus ex libro de bono coniugali ad Iulianã, cæterùm ad Iulianam de bono viduitatis, non de bono coniugali ſcripſit Auguſtinus. In libro autem illius de bono cõiugali hæc verba non reperiuntur, fortaſsis autem nec vſquàm alibi. Quæ tamen poſteriùs adfers, qui dicunt talium nuptias, &c. ea legũtur apud Auguſtinum in libro de bono viduitatis. Quamobrem autem non adſcripſiſti, quæ ſtatim ſequuntur? Non poſſum, inquit Auguſtinus, dicere, à propoſito meliore lapſas ſi nupſerint fœminas, adulteria eſſe, non

Reſponſio
Diſtin. 27. capit. Qui dicunt.
Aug. capite 10.
Ibid. ca. 11.

coniugia, ſed planè non dubitauerim dicere, lapſus & ruinas à caſtitate ſanctiore, quæ vouetur Deo, adulterijs eſſe peiores. Si enim, quod nullo modo dubitandum eſt, ad offenſionem Chriſti pertinet, cùm membrum eius fidem non ſeruat marito, quantò grauiùs offenditur, cùm illi ipſi nō ſeruatur fides, in eo quod exigit oblatum, qui non exegerat offerendum. Cùm enim quiſque non reddit, quod non imperio cōpulſus, ſed conſilio commonitus vouit, tantò magis fraudati voti auget iniquitatem, quantò minùs habuit vouendi neceſſitatem. Hæc tu prætermiſiſti Brenti, quòd ad rem tuam non faciebant. Egregium verò nuptijs veſtris elogium tribuit Auguſtinus, quas cùm adulteria quidem eſſe nō dicat, quòd tamen ſint adulterijs peiores, dicere non dubitat. Nec diuerſum ab eo ſentit Ioannes Chryſoſtomus, qui & ipſe tales nuptias affirmat eſſe peius quiddam adulterio. Quomodo autē peius quiddam intelligi debeat, docet Hieronymus, dicens: Virgines, quæ poſt conſecrationem nupſerint, non tam adulteræ ſunt, quàm incœſtæ. Porrò ab Auguſtino ſumus edocti, quòd ſicut fornicatione peius adulterium, ſic adulterio peior eſt incœſtus. Ambroſius, Baſilius, Theophilactus, vocant hoc genus nuptias adulterium: Hieronymo, Auguſtino, Chryſoſtomo viſum eſt, nō ſatis pro eo ac ipſius turpitudo meretur, facinus iſtud appellari, ſi vocaſſent id adulterium: itaque peius quiddam adulterio, hoc eſt, incœſtū ſacrilegium, eas nuptias appellandas putauerunt, quibus cōtaminauit ſe primus autor ſectæ veſtræ, & complures alij, qui eū poſteà ſunt ſequuti. Sed Auguſtinus ais, nihilominùs has eſſe nuptias contēdit, nec à maritis ſeparari vxores, quaſi adulteras permittit. Eſt ita, ſed eas Cyprianus, Ambroſius, Baſilius, Theophilactus, quin & ipſe Chryſoſtomus alio quodam loco vocat adulteria. Sed audi quid de nuptijs eiuſmodi ſenſerit Syritius, qui fuit ęqualis Auguſtini: Monachorū inqt, quoſdā atq; monacharū abiecto ꝓpoſito ſanctitatis, in tātā ꝓteſtaris demerſos eſſe laſciuiā, vt pri⁹ diluculo, velut ſub

Poſt votū cœlibatus contrahere, peius eſt adulterio

Chryſoſt. epiſt. 6. ad Theoditū lapſum.

Hier. lib. 1. aduerſus Iouinianū

Aug. de bono coniugij ca. 8.

Ambro. ad virginē lapſam, ca. 5.

Baſi. de virginitate.

The. in ca. 7. 1. ad Corinth.

Amb. vbi ſuprà

Baſi. vbi ſuprà.

Theo. vbi ſuprà.

Siri. epi. 1. cap. 6.

monaſteriorum prætextu, illicitâ ſe ac ſacrilega contagione miſcuerint: poſteà verò in abruptum conſcientiæ deſperatione perducti, de illicitis complexibus liberè filios procrearint, quod & publicę leges, & Eccleſiaſtica iura condemnãt. Has ergo impudicas deteſtabileſq́; perſonas, à monaſteriorũ cœtu, Eccleſiarumque conuentibus eliminandas eſſe mandamus: quatenùs retruſæ in ſuis ergaſtulis, tantum facinus continua lamentatione deflentes, purificatorio poſsint pœnitudinis igne decoqui, vt eis vel ad mortem ſaltem, ſolius miſericordiæ intuitu, per communionis gratiam indulgentia ſubuenire poſsit. Adferunt autem ex Gregorio Burchardus, & poſt eũ Petrus Lombardus, & frater eius Gratianus verba hæc: Viduæ à propoſito viduitatis recedentes, ſuper quibus nos conſuluiſti, credo te noſſe à ſancto Paulo, niſi cõuertantur, olim eſſe damnatas: quas & nos Apoſtolica autoritate damnandas, & à communione fidelium, atque à liminibus Eccleſiæ arcendas eſſe cenſemus, vſque quò obediant Epiſcopis ſuis, & ad bonum quod cœperant, inuitè aut voluntariè reuertantur. Quid igitur dicemus? Num ij quos protulimus, diſſentiunt ab Auguſtino? Num inter ſanctos Doctores pugna eſt? Nulla prorſus, modò rectè rem accipias. Diſſoluũt enim nodum hunc Petrus Lombardus & Gratianus, qui duplex votum eſſe docent, quòd aliud ſit priuatum, aliud ſolenne: Priuatũ eſt in abſcondito factũ: Solenne verò, in cõſpectu Eccleſiæ factũ. Priuatũ votum ſi violetur, peccatum eſt mortale: ſolenne verò violare, peccatũ & ſcandalum eſt. Qui priuatum faciunt votum continentię, matrimonium contrahere non debent, quia cõtrahendo mortaliter peccant: ſi tamen contraxerint, nõ ſeparentur, quia probari non poteſt quod occultè factum eſt. Qui verò ſolenniter vouent, nullatenùs coniugium inire queant: & ſi iniuerint, ſeparantur. Videntur autem ij Doctores Innocentium ſequuti, cum quo propemodum idem ſentire videtur Epiphanius. Is enim adferens locum illum Pauli, de viduis, ita lo-

Bur.li.8. cap.45. Lom.li. 4 ſenten. diſtin.18. Grati.23. quæſt.1. viduas.

Lomb.ibi. 27. diſtin. presbyt.

Votũ aliud priuatum, aliud ſolenne continẽtię

Epiph. hęreſi 48. cõtra Brent. defendit

ita loquitur: Quæ promiſerunt, & reprobrauerunt, iudicium habent: quæ verò non promiſerunt, ſed coniunctæ ſunt propter debilitatem, iudicium non habent? Si nanque iudicium ſiue condemnationem habituræ eſſent, quomodo dixiſſet, Nubant, domum gubernent? Quid autem aliud ab Innocentio quoque dictum eſt? Quod enim dixit Epiphanius, quæ promiſerunt, dixit Innocentius, quæ chriſto ſpiritualiter nubunt, & à ſacerdote velantur, ſi poſteà nupſerint publicè, non eas admittendas eſſe ad publicam pœnitentiam, niſi is cui ſe iunxerint, de hac vita deceſſerit. Quod verò dixit Epiphanius, quæ non promiſerunt, ſed coniunctæ ſunt propter debilitatem, hoc dixit Innocentius, quæ necdũ ſacro velamine tectæ, tamen in propoſito virginali ſemper ſe ſimulauerint permanere: ab ijs ſi nupſerint, agi vult aliquanto tempore pœnitentiam. Idẽ vult & Epiphanius, cùm dicit in eo loco, quem tu citas, eam à virginitate multo tempore pœnitentiam agere, & ſic rurſus ad Eccleſiam induci debere. Quàm pulchrè conuenit Epiphanio Græco cum Innocentio Latino? vt facilè cuiuis conſtare poſsit, Orientis & Occidentis eandẽ ea de re ſententiã fuiſſe. Simul aũt explicat Epiphanius ipſe, quo ſenſu dixerit ea, quæ producta ſunt per te: quin & quæ videtur inter ſanctos Doctores eſſe pugnantia, tollitur. Nam & Epiphanius in eo loco, quẽ tu profers, & concilium Ancyranum, & cyprianus, & Auguſtin⁹, etiamſi de profeſsis loquantur, non de ijs tamen, quæ publicè profeſſæ ſunt & velatæ, ſed de ijs tantùm, quæ necdum ſacro velamine tectę in propoſito virginali, vel viduali ſemper ſe ſimulauerunt permanſuras, loqui videntur. Contrà, qui ſunt à nobis producti, de ijs dicunt, quę publicè profeſſæ, & habitum religionis indutæ, ſolenni ſe voto obſtrinxerunt. Talibus, tantùm abeſt vt nuptias permittant, vt ne ad agendã quidem pœnitentiam permittendas cenſeant, niſi is, cui ſe iunxerint, ex hac vita deceſſerit, hoc eſt, ſicut Petrus Lombardus & Gratianus interpretantur, niſi ab inceſta copula diſceſſe- Diſtin. 38. li. 4. ſent. 27. quę. 1. Si quis

diſceſſerint. Tunc enim ille, qui ſe coniunxerat Monachæ, defunctus erit, cùm ab illius illicitis amplexibus ea penitùs receſſerit. Sicut mundus ei dicitur mortuus, quem ſuis illecebris non adſtringit: & ille perhibetur mortuus eſſe mundo, qui nihil in mundo concupiſcit. Hæc igitur diſtinctio, quam non modò Petrus Lombardus & Gratianus, verùm & vetuſtiores ijs Innocentius & Epiphanius adferunt de voto priuato & ſolenni, ſi diligenter expendatur, efficit, vt quæ tu profers teſtimonia, cum ijs, quæ ſunt à nobis producta, nihil prorſus pugnare videantur. Nec eſt, quòd eam contemnendam exiſtimes. Nam præterquàm quòd maiore deliberatione fit ſolenne votum quàm priuatum, nullus vt eſſe locus tergiuerſationi queat, grauiore cum offendiculo violatur. Plures enim offenduntur, ſi quod publicè ſolenniterque, quàm ſi quod priuatim promiſſum eſt, non præſtetur. Quid autem eſt, quod ſibi charitas magis cauendū eſſe putet, quàm offendiculum? Hinc eſt, quod Paulus ait: Si eſca ſcandalizauerit fratrem meum, non manducabo carnes in æternum, ne fratrem meum ſcandalizem. Vides, vt nos exemplo Pauli ad charitatis regulam omnia moderemur, cui ſoli apud nos aptantur omnia, quam haud aliter quàm Deum ipſum violare nefas ducimus. Num ſimiliter & vos eſtis animati? Quin vobis in contrarium potiùs recidūt omnia: qui ſi minùs lingua, factis tamē dicitis: Quoniā eſca ſcandalizat fratrē meum, manducabo carnes in æternum, vt fratrem meum ſcādalizem. Sic omnia facitis, vt omnibus offendiculo ſitis, ac ne micam quidem charitatis vobis ineſſe, planum orbi faciatis vniuerſo. Quæ cauſa eſt, quòd hanc quoque diſtinctionem inter priuatum & ſolenne votum riſu proſequimini. Nos verò cùm ex hac Patrum ſententia, tū ex alijs rationibus quas commemorauimus, perſpicuū nos feciſſe iam putamus, quòd hæc traditio ſit Apoſtolica, Deiq; verbo nitatur, Vouete & reddite: quodque peccatum ſit vtrumque, ſiue quis pòſt priuato, ſiue pòſt ſolenni & publico voto

Grauiùs peccatur contra votū ſolenne quàm priuatum.

1. Cor. 8.

Catholici charitate oīa moderātur, eam non ſeruāt Sectarij.

voto decretam virginitatem nuptias contraxerit: Sed priùs tamen illud pœnitenti remitti poſſe, contractaſque nuptias dirimi non licere: ceterùm quæ ſolenni voto virginitatẽ ſiue continentiam decreuerunt, ſi nuptias contraxerint, eas ne ad pœnitentiam quidem admitti, niſi diſceſſerint ab incœſta copula: & eorum nuptias non tantùm adulteria, verùm etiam incœſta eſſe ſacrilegia.

Excutit iam aliam traditionem Brentius: Epiphanius, inquit, recitat etiam aliam traditionem, tanquàm ab Apoſtolis datam, quòd quarta & proſabbato ieiunandum ſit, & quòd ſex diebus Paſchæ nihil accipiendum ſit præter ſalem, panem & aquam. Quæſo autem te, quis verè peritus Apoſtolicæ doctrinæ poſſet hanc traditionem pro apoſtolica agnoſcere? Fieri quidem potuit, quòd Apoſtoli ipſi aliquoties ijs diebus ieiunauerint, & in diebus Paſchæ nihil præter ſalem, panem & aquam acceperint: ſed quòd hoc ſuum exemplum tanquam firmum Decretum Eccleſiæ tradiderint & mandauerint, hoc demum certis rationibus demonſtrari non poteſt. Apoſtolorum enim doctrina eſt, quòd non vno tantùm & altero die, ſed perpetuò ducenda ſit ſobria vita. Non in comeſſationibus, inquit Paulus, & ebrietatibus. Eorũ etiã doctrina eſt: Mundis omnia munda. Quomodo igitur præſcripſiſſent Eccleſiæ certos dies ieiuniorum, & certũ genus cibi? Quartæ & proſabbati ieiunium tam ſtrictum, vt ab Epiphanio deſcribitur, veriſimile eſt Apoſtolos exemplo magis tradidiſſe, quàm quòd legem aliquam ita ieiunandi neceſſariò ſeruandam ab omnibus ſancire voluerint, cùm ad eam ferendam non omnium vires ex æquo ſufficerent. Et certè ea fuit Chriſtianorum pietas Apoſtolorum temporibus, vt eiuſmodi legibus opus non habuerint: plus vltrò præſtabat charitas, quàm vlla potuiſſet lex imperare. Quicquid Apoſtolos eorum Diſcipuli facientes videbant, id eis legis loco fuit: quòd ad eorum exemplum ſelibenter omnes componebant. Itaq; tanta fuit tum Chriſtianorum abſtinentia, ſicut à Philo-

Epiph. hæreſi 75. Et in compendiaria doctrina de fide.

De traditione ieiuniorum diſputat Brẽtius ex Epiphanio.

Rom. 13. Tit. 1.

Reſponſio de primitiuæ Eccleſiæ abſtinentia.

Philo in li. de vita cõtemplatiua.

à Philone memoriæ proditum legimus, nullus vt eſſet prandiorum vſus: neque priuſquàm Sol occidiſſet, cibũ quiſquã caperet. Tertio nonnulli, quidam quarto, alij quinto, ſexto demùm die corpus alij cibo reficiebant. Quamobrem hortati ſunt magis non verbo modò, verùmetiam & exemplo ad ieiunium hoc, de quo ſcribit Epiphanius, eos qui Chriſtum ſequebantur, quàm quòd ſtrictiorem aliquam legem illis impoſuerint. Cæterùm credibile non eſt, quanto ſtudio pij omnes hanc illorum traditionem amplexi fuerint, vt à temporibus Apoſtolorum ad hæc vſque noſtra fuerit ab omnibus ferè gentibus ad Chriſtianam fidem conuerſis, ieiunium hoc diligenter obſeruatum. Scis autem illud, quòd diuturni mores conſenſu vtentium approbati legem imitantur: aut ſi mauis noſtrorũ nos vti ſententijs, nec illud ignoras, quòd in ijs rebus, de quib' nihil certi ſtatuit diuina ſcriptura, mos populi Dei, & inſtituta maiorum pro lege tenenda ſunt. Et ſicut præuaricatores diuinarum legum, ita contemptores Eccleſiaſticarum conſuetudinum coërcẽdi ſunt. Adeò non minùs graue flagitium viſum eſt, Eccleſiaſticam conſuetudinem contemnere, quàm diuinam legem præuaricari. Quod autem ſcribis, apoſtolos docuiſſe, perpetuò ducendam eſſe ſobriam vitam: quis eſt qui neget? nec aliud nũc quoque docet Eccleſia. Verùm non omnes capiunt verbum hoc. Quare noſtræ datũ eſt hoc infirmitati, vt quoniã perpetuò non poteramus, certis tamen diebus abſtineremus, quibus Chriſti ſimul paſsi pro nobis & mortui memoriam recoleremus. Neque verò propterea certo ciborum genere abſtinemus, quòd omnia munda mundis eſſe negemus: ipſi vos, non ignoratis Brenti, quòd nullos cibos eſſe immundos credimus, quos Deus creauit ad percipiendum cum gratiarum actione: niſi quòd vos omnem occaſionem detrahendi nobis quæritis. Abſtineo, inquit Bernardus, à carnibus, ne dum nimis nutriunt carnem, ſimul & carnis nutriant vitia. Vides, quæ Monacho fuerit à carnibus abſtinendi cauſa: eadẽ

De iuſticia & iure, parag. in ſcripto.

Augu. epiſto. 86.

De loco, Oĩa mũda mundis.

Berna ho. 66. in Cantica.

eſt

eſt & nobis, eadem fuit Apoſtolorum ſeculo, & aliquot pòſt magnæ parti fidelium, quos non vno aut altero die, ſed toto vitæ ſuę tempore ieiunaſſe teſtantur illa Biblidis apud Euſebium verba, quæ cùm interrogata fuiſſet, num infantes ederent Chriſtiani, cuius tum falſo criminis inſimulabantur, Quomodo, inquit, infantes ederent illi, qui ne irrationabilium quidem animalium carnibus vtuntur? Adeò tum non à quadrupedum magis aut volatilium, quàm & à piſcium carnibus bona pars fidelium abſtinebat, pane tantùm & leguminibus contenta. Cæterùm qui perpetuò non poſſent, quarta ſaltem & proſabbato, ſicut erant ab Apoſtolis docti, ieiunabant. Nam quòd hæc fuerit Apoſtolorum traditio, videtur etiam ſcribens ad Philippenſes Ignatius indicare, qui tertius à Petro fuit Antiochenus Epiſcopus, & eum ſequutus Origenes.

Euſeb. li. 5 hiſt. eccl. cap. 5.

Ign. epi. 4. Orige. ho. 10. in Leuiticum.

Quale autem eſt hoc Brenti, quod ſubdis? quod Epiphanius de ieiunio quartæ & proſabbati affirmat, hoc Auguſtin' apertè negat. Ego, inquiens, in Euāgelicis & Apoſtolicis literis, totoq; inſtrumento, quod appellant teſtamentum nouũ, animo id reuoluens, video præceptũ eſſe ieiunium: quibus autem diebus nos oporteat ieiunare, & quibus nõ, præcepto Domini vel Apoſtolorum non inuenio definitum. Quæſo te Brenti, num his verbis negat Auguſtinus, Apoſtolicam hãc eſſe traditionem? Num quia dicit, quòd eam non inuenerit in Euangelicis & Apoſtolicis literis, viua voce traditam eſſe negat? Vbi fuit mẽs tua, cùm hæc ſcriberes? Nos verò nihil de tẽporibus ieiunij ſcriptũ eſſe confitemur, & propterea traditionem eſſe dicimus, non ſcripturam. Vis autem, vt ex Auguſtino doceamus, quòd hæc traditio ſit Apoſtolica? Scribit is cõtra Donatiſtas: Quod vniuerſa tenet Eccleſia, nec Concilijs inſtitutum, ſed ſemper retentum eſt, non niſi autoritate Apoſtolica traditum rectiſsimè creditur. Et alio loco: Illa quæ non ſcripta, ſed tradita cuſtodimus, quæ quidem toto terrarum orbe obſeruantur, dantur intelligi, vel ab ipſis

Aug. epiſtol. 86. à Brentio citatur.

Reſponſio falſi Brentiũ in Auguſt. ſentẽtia iudicãda.

Aug. lib. 2. ca. 7. lib. 4. ca. 24. li. 5. cap. 23. de Baptiſmo paruulor. Idem in epiſtol. 118. cap. 1.

ipſis Apoſtolis, vel plenarijs Concilijs, quorũ eſt in Eccleſia ſaluberrima autoritas, cõmendata atq; ſtatuta retineri. Quin

Idẽ epiſto. 86.

is etiam alio loco cauſam adfert, quamobrem quarta & proſabbato ieiunent, hanc nimirùm: Quòd conſiderato Euangelio, ipſa quarta ſabbati, quam vulgò quartam feriam vocant, conſilium reperiuntur ad occidendum Dominum feciſſe Iudæi. Intermiſſo autem vno die, cuius veſpera Paſcha Dominus cum Apoſtolis manducauit, qui finis fuit eius diei, quem vocamus quintam ſabbati, deinde traditus eſt ea nocte, quæ iam ad ſextam ſabbati, qui dies paſsionis eius manifeſtus eſt, pertinebat. Quam eandem de quarta feria rationem adfert Theophilactus quoque. Pergit Brentius: Fieri quidem potuit, quòd eæ conſuetudines paulatim apud Apoſtolicos Succeſſores pro externa & libera diſciplina inoleuerint: ſed nõ eſt ſentiendum, quòd Apoſtoli ipſi has tanquàm leges Eccleſiæ neceſſariò ſeruandas impoſuerint. Non difficulter tibi concedimus, quòd ita neceſſariò ſeruandas leges has Apoſtoli non impoſuerint, vt ſi quis ex legitima cauſa cibi ſumpſiſſet aliquid conſtitutis ieiunij temporibus, is æternæ mortis reus eſſet: cæterùm ſi quod vos facitis, contemptu legum faceret aliquis, vt à carnibus non abſtineret, peccatum hoc rectè Sataniſmum dici perſuaſum habemus. Omnis pulchritudo filiæ Regis, dicit Pſaltes, ab intùs. Non eſca eſt, quæ vel commendet, vel condemnet: non peccatur edendo, non peccatur abſtinendo, intùs in animo peccatum eſt. Poteſt quis abſtinere cum peccato, poteſt edere ſine peccato. Non quod intrat in os, ſed quod exit de corde, coinquinat hominem: quod intùs eſt, hoc vel punit, vel coronat Deus, voluntatem ſcilicet hominis, qua quis manducat, vel abſtinet. Verùm hac de re ſcripſimus in Confeſsione noſtra Chriſtiana copioſe, ad quam lectorem remittimus.

Cur die mercurij & veneris ieiunetur.

Theoph. in cap. 14. Marci.

Pſal. 44.

Matth. 15.

Abſoluit iam cenſuram ſuam Brentius in ſanctos Epiſcopos, Baſilium & Epiphanium Græcos: nunc ſe confert ad

Latinos,

Latinos, vt in eos quoque cenſuram ſuam exerceat. Ac primo loco Cyprianum aggreditur, virum non doctrina magis inſignem, quàm laude martyrij celebrem, quem haud aliter adoritur, atque Ioab adortum aliquando legimus Amazan, ad quē dixit, Salue mi frater, & tenuit manu dextra mētum Amazæ, quaſi oſculaturus eum, & percuſsit eum in latere, & effudit inteſtina eius in terram. Expendamus, inquit Brentius, & eā traditionem, quā Cyprianus de mixtura vini cū aqua in calice dominico ſcribit: hanc tanti faciunt Aſotici, vt eam etiā inter ſuos canones retulerint. Meritò quidem Catholici traditionē hanc maximi faciunt, non ſolùm quia tanti martyris teſtimonio, qui non multū fuit à temporibus Apoſtolorū remotus, eam à Chriſto profectā eſſe didicerūt, verumetiā quòd Eccleſię totius moribus receptā eſſe vident. Scribit autem inquit Cyprianus, aquam eſſe in Dominico calice miſcendam ex ipſius Chriſti præcepto & traditione. Reueremur quidē huius ſanctiſsimi martyris autoritatem, & amamus eum ex animo. Agnoſcis Brentiū dicentem, Salue mi frater, & oſculum dantem: aſpice nunc eundem ſancti illius viri latus transfigentem. Sed hoc non eſt ferendum, inquit, quòd Aſotici abutantur autoritate eius, ad ſtabiliendas ſuas partim ineptias, partim ſuperſtitioſas & impias traditiones. Potuít ne vulnus illi magis infligere capitale? Quid autē ineptum, quid ſuperſtitioſum, quid impium ex huius viri ſanctiſsimi ſcriptis haurire licet? Cui non ſatis fuit ſemel impiorum gladijs occubuiſse, niſi blaſphemæ tuæ linguæ mucrone Brenti feriretur iterum. Verùm ad felicitatis illius cumulum accedit & hoc, quòd abs te Chriſti crucis & veritatis hoſte maiore, quàm fuerunt illi quorum opera ſupplicio capitis affectus erat, nunc inceſsitur. Nam abs te accuſari, laudari eſt. Diſsimulari non poteſt, inquit, quòd hic martyr fuerit aliquoties in aſſerendis ſuis opinionibus paulò acrior & vehemētior, id quod teſtificatur exemplū de Baptiſmo hereticorū: ſed qa diuerſum ſentiētes nec ignibus,

2. Reg. 20.

Brentius Cyprianū inſectatur.

De conſe. diſtin. 2. Si cut.

De traditione mixtionis vini & aquę in calice.

Cyp. lib. 2. Epiſt. 3.

Reſponſio pro Cypriano cōtra Brentium.

Brētius in Cyprianū & Catholicos.

nec Satanæ tradidit,ignoſcendum illi erit,quantū ſalua pietate fieri poteſt.De Aſoticis aūt longè aliter ſentiendum eſt: ij enim ſua dogmata ita aſſerunt & tuentur,vt qui diuerſum docuerit,anathemate deuoueatur,hoc eſt,igni &aqua interdicatur,& Satanæ tradatur. Itaq; quod in Cyp. eſt tollerabile,hoc in Aſoticis eſt abominabile. In hac vna ſua opinione

Reſponſio aſſerenda,fatemur Brēti,ꝙ hic S.Martyr acrior paulò fuerit, nec ex omnibus,quæ ſcripſit,præter vnum hoc,quicquā eſt reiectum:cætera omnia totius Eccleſiæ iudicio ſunt approbata: ſicut & hoc inter alia, quod nunc reprehendendum eſſe putas.Cæterùm quid ſibi vult,quod ſcribis,quòd Aſotici ſua dogmata & ſuas traditiones ita aſſerunt, &c. Nullus ex Catholicis, quos tu lepidus admodùm ſcurra vocas Aſoticos,habet ſua dogmata,vel ſuas traditiōes: Eccleſiæ dogmata ſunt,quæ tuemur:à qua ſi qui diuerſum docēt, ſi propterea fuerint anathema pronunciati, vel Satanæ traditi, quid

Matt.18. ſit aliud,q̄ quod p̄cepit Chriſtus,dicens:Si nō audierit Eccleſiā,ſit tibi tanq̄ Ethnicus.Quod Paulus quoq; monuit,cùm

Gal.1. ſcriberet ad Galatas:Si quis euangelizauerit aliud pręter id,

1.Tim.1. quod accepiſtis,anathema ſit.Quod etiā ipſe fecit Paulꝰ, qui Satanæ ſe tradidiſſe ſcribit Hymenæum & Alexandrū, vt diſcant non blaſphemare. Quid aūt?An non idē vos quoq; facitis Brenti, ſi qs ab opinione veſtra diſſentiat? Nū opus eſt hîc recenſere,quibus aqua & igne fuerit Vuittēbergæ interdictum,ꝙ ab idolo veſtro diſſentirent.Iā verò nónne querūtur Sacramētarij de grauiore iugo ſuis ceruicibus per vos impoſito,q̄ fuerit Pontificiū? deq; maiore propemodùm perſequutione.Scilicet ſi quis diuerſum à vobis doceat,in eū arbitratu veſtro vobis animaduertere fas eſt?Si quis verò pugnātia cùm Eccleſiæ dogmatibus adferat,durius aliquid in eum ſtatuere fas nō eſt?Sed non eſt ita ſæuitum Cypriani tēpori-

Cur ætate Cypr. non puniti hæretici. bus in hæreticos.Demus hoc tibi,ſed ſtatum illorum tēporum cōſidera.Duriſsimo tum ſeruitutis iugo chriſtiani premebantur,quādo ſuberant Ethnicis Principibus,nullū ſupplicij

plicij genus in horas nõ expectabant, cùm toto die mortificarentur, æſtimati ſicut oues occiſionis. Hoc rerũ ſtatu, putas tu aliud aliquid eos in hæreticos ſtatuere potuiſſe, q̃ vt eos anathemate damnarent, & è cœtu piorum eijcerent? Cæterùm, poſteaq̃ ad chriſtianos imperium fuit tranſlatũ, quos inſanabiles eſſe videbant, non ſatis habebant eos anathema pronunciaſſe, ſimul illis & bona confiſcabantur, & aqua & igni interdicebatur. At Cyprianus, ais, ne anathema quidẽ quenquã pronunciauit. Quo iure aũt id faceret, cùm orbis magnã partẽ à ſe diſſentire videret? In quo Cõcilio ſtatutum fuit eſſe rebaptizandos hæreticos, nõ Oecumenicum id erat, ſed prouinciale: quãobrem nihil in eo definiri potuit, quod ſub anathematis pœna ſeruare tenerẽtur oẽs. Quòd autẽ errauerit Cyprianus, cùm hæreticos eſſe rebaptizandos cenſeret, libenter tibi concedimus. Cæterùm cùm nondum illa quæſtio ſatis diligenter pertractata, nec ab Eccleſia vniuerſa quicquam de ea fuerit definitum, ignoſci ſibi Cyprianus merebatur. Cæterùm, quod in eo tu reprehendis, in eo ſibi ignoſci per te non poſtulat, cùm quod ipſe ſentit, idem Eccleſia ſentiat vniuerſa. Rom.8.

Pergit Brentius: Sed audiamus, quam traditionis ſuæ rationem afferat Cyprianus: Si vinum, inquit, quis offerat, ſanguis Chriſti incipit eſſe ſine nobis: ſi verò aqua ſit ſola, plebs incipit eſſe ſine Chriſto. Habes verba Cypriani. Et ſi autem ſentimus ipſi, non eſſe aqua tantùm in cœna Dominica vtẽdum, proptereà quòd manifeſtum eſt Chriſtum vſum eſſe in vino: nec exiſtimamus per ſe pernicioſum eſſe vinum aquâ parumper diluere, ac fortaſsis ipſe quoq; Chriſtus aut adminiſtri cœnæ diluerunt pro more vinum aquâ: ſed negamus hanc traditionem vel à Chriſto ipſo datã, vel obſeruatu neceſſariã eſſe. Quæ eſt hæc aduerſandi ſanctis Patribus libido? Rectũ eſſe cõfitetur, oppugnat nihilominùs. Duo verò potiſsimùm oppugnat, quòd à Chriſto ſic inſtitutum, & quòd obſeruatu ſit neceſſariũ. At priùs illud aſſeueranter admodũ Cur Bren. Cypr. ſuggillet. Reſponſio

affirmat Cyprianus,eadem illa veſtris auribus occinẽs, quæ
Gal. 1. vos noſtris ſoletis:Si quis vobis annunciauerit,prçter quàm
quod accepiſtis, anathema ſit. Reijcitis mandatum Dei, vt
Mat. 15. Matt. 17. traditionem veſtram ſtatuatis.Hic eſt filius meus dilectiſsimus, in quo benè ſenſi, ipſum audite.His ille Scripturis intonans,vrget,vt ſolũ Chriſtum audiamus, cui pater de cælo conteſtatus eſt, vt in eo quod ipſe fecit, eũ imitemur,nec ab eius præceptis & monitis recedamus, qui calicem docuit exemplo magiſterij ſui,vini & aquæ cõmixtione miſceri.Neq; verò ſolus hoc ita ſenſit Cyprianus. Qui fuit quintus à Petro Pontifex Romanus Alexander: Nõ debet,inquit,vt à patribus accepimus,& ipſa ratio docet,in calice Domini aut vinum ſolum,aut aqua ſola offerri,ſed vtrumque permixtum, quia vtrumq; ex latere eius in paſsione ſua profluxiſſe legitur.Teſtantur aũt etiam Patres in tertio Carthaginen.Concilio ante 1200. annos congregati, Dominũ tradidiſſe, vt in Sacramentis corporis & ſaguinis Domini, panis & vinum aquâ mixtum offeratur.Vides igitur,ꝙ non ſolũ cyprianus, ſed & Patres Carthag. Concilij,& eum qui videtur æqualis Apoſtolorũ fuiſſe Pontif.Alexandrum,grauiſsimos eius rei teſtes habeamus, quòd hæc Chriſti fuerit traditio. Quam ꝙ obſeruatu neceſſariam eſſe negas, perquàm eſt ridiculũ. Scilicet in hoc à Chriſto & Apoſtolis eius pleraq; tradita ſunt, vt ea minimè ſit obſeruari neceſſe. Sed intereà tamen verum eſt,quod à Petro Lombardo ſcribitur: Si quis nõ intendens hæreſim introducere,obliuione vel ignorantia aquã prçtermiſerit,nõ videtur eſſe irritum Sacramentum,ſed ille grauiter eſt corripiendus.Quòd ſi quis aũt ex contemptu ꝑtermittit,ſicut ex vobis nonnulli faciunt in deſpectum Eccleſiæ, quin grauiſsimum crimen deſignet,dubiũ non eſt. Excutit iam cenſor noſter traditionis rationem,quam adfert Cyprianus.Multò minùs, inquit,iudicamus hanc rationẽ quã adfert Cyp.eſſe probabilẽ.Quid enim?Num chriſtus in paſſione ſua colligauit ſibi Eccleſiam ſuã tã fragili vinculo,vt ſi

Marginal notes: Alexãder epiſtol. 1. — Conc.Car tha.ca.14. — Libr.4. diſtinct. 11. — Ratio Brẽtij contra Cyprianũ

forte

fortè miniſter Eccleſiæ vtatur in cœna vino tantùm, ſtatim Christus incipiat eſſe ſine Eccleſia,& nõ habeat ampliùs Eccleſiã:aut ſi qs vtat̃ tãtùm aqua,iã protinùs Eccleſia priuetur ſuo chriſto? At Paulus dicit:Mihi pſuaſum eſt,ꝙ neq; mors, neq; vita poterit me ſeparare à dilectiõe Dei. Et Chriſt' ipſe ait:Nemo poterit oues meas rapere de manu mea.Quid ergo de illis verbis iudicari aliud poſsit,q̃ quòd incogitãti exciderint? Nihil excidit incogitãti Cypr. Brenti, verùm improbè tu facis &arroganter,q ſancti verbis alienũ ſenſum affingis. Certũ eſt,ꝙ in paſsione ſua chriſtus Eccleſiã ſuã fortiſsimo ſibi vinculo alligârit,verùm ad hanc nõ pertinet, qui traditionẽ illius contẽnit.Nec incipit eſſe ſine eccleſia chriſtus,ſi miniſter ſecùs offerat, q̃ ille docuit. Habet ille nihilominùs Eccleſiã ſuã,quæ vocẽ eius audit: ſed eorum caput eſſe recuſat,à quibus mandata ſua negligi videt. Senſum autem horũ verborum non aliunde rectiùs intelliges, quàm ex ijs, quæ ſcripſit Beda venerabilis in Marcum: Quia,inquit,& nos in chriſto & in nobis chriſtũ manere oportet, vino Dominici calicis aqua miſcetur: Atteſtante enim Ioanne,aquæ populi ſunt.et neq; aquã ſolã,neq; ſolum vinum, ſicut nec granum frumenti ſolum ſine aquæ admixtione & confectione in panem cuiquam licet offerre:ne talis videlicet oblatio,quaſi caput à membris ſecernendum eſſe ſignificet: & vel chriſtum ſine noſtræ redemptionis amore pati potuiſſe, vel nos ſine illius paſsione ſaluari,ac Patri offerri poſſe confingat. Ex his Bedæ verbis,hanc cypr.ſententiam fuiſſe conijcimus, quòd quãdo vel vinũ tantũ offertur,vel aqua ſola, chriſtus caput à corpore ſuo Eccleſia,vel chriſti corp' Eccleſia à capite ſuo ſeparari ſignificet: quod prorſus alienum eſt ab inſtitutione chriſti.Hãc igit̃ ſignificationẽ chriſti capitis cũ corpore ſuo Eccleſia cõiunctionis nõ exprimi,quãdo vel vinũ tantũ, vel aqua tantũ offertur,dicit cyp. Vinũ enim ſignificat paſsionẽ chriſti,cui nomẽ calicis tribui legimus nõ ſemel in Euãgelio:aqua populũ Chriſti ſanguine redemptũ. Quãdo igitur in calice

Rom. 8.
Ioan. 10.
Reſponſio
Bed. ca. 14. in Marc.
Apoc. 17.

in calice aqua vino miſcetur, Chriſto populus adunatur, & credentium plebs ei, in quem credidit, copulatur & iungitur: quæ ſignificatio ꝑtermittitur omiſſa mixtione. Hoc q̃n ſenſerit Cyprianus, dubitandum non eſt. Intereà tamen & illud verum eſt, ꝗ ſi quis data opera ex mero contemptu traditionis diuinæ vinum tantùm offert, & oblationi tali plebs cõſentit, ꝗ eius generis oblatio nullum fructum adfert, vel ipſi offerẽti, vel plebi conſentiẽti. Eſt enim Chriſtus pro no

Hebr. 5. bis paſſus & mortuus, cauſa ſalutis factus omnibus: ſed obediẽtibus ſibi. Cùm autem id ex mero fiat contẽptu traditionis, cuius ipſum Chriſtum autorem fuiſſe credimus, nullus ex ea fructus eſt ſperandus: Nã ſeparare ſe tales à Chriſto videntur: quare quem ille pro nobis fudit in ara crucis ſanguinem, cuius rei fit in altari repræſentatio, fructũ aliquem ex eo capere non poſſunt, cùm ſint omnium Chriſti meritorũ expertes. Cæterùm ſi per obliuionẽ aquâ Sacerdos vinũ non miſcuerit, ipſe quidẽ grauiter peccat, ad plebẽ verò, pro qua fit oblatio, nihil ex eo detrimenti redundat. Neq; verò proptereà Chriſtus erit abſq; Eccleſia, ſi vel Vuittẽbergenſes, vel Vuirtembergenſes ab eo deficiãt, quin ſi, quod abſit, tota Europa deficeret, relinquet ſibi nihilominùs ſeptẽ millia, quæ

3. Reg. 19. nõ curuauerũt genua ante Baal: & malis malè perditis, ſicut

Matt. 21. factũ videmus de oĩbus illis, qui ab Eccleſia defecerũt, vineã ſuã locabit alijs agricolis, qui reddẽt illi fructũ temporibus ſuis: quod nunc propemodùm fieri videmus in iſtis, quę repertæ dicuntur, nouis inſulis. Sed vos, qui præcidiſtis vos ab Eccleſia Dei, abſque Chriſto eſſe, certum eſt & indubitatũ.

Quomodo Brẽtius ſimul flagellet, ac excuſet Cyprianum. Pergit Brentius: Sed hæc potiùs dicta eſſe volumus aduerſus Aſoticos, ſeueros ſuarum traditionum exactores. Quid autem ijs verbis an non ludere videtur Brentius? Súntne cuiuſquam alterius hæc verba, quàm Cypriani? Num quiſquã alius eis quàm tu, tam abſurdum ſenſum affinxit? Videtur Mimus hic noſter illũ Retiarium repræſentare, dicentẽ: Nõ te peto: piſcem peto: cur me fugis galle? Cypriano colaphos impingit,

impingit,& alios intereà ſe petere fingit. Adfert ipſe tandem Cypriani verborũ interpretationem, verùm ſic, vt illum innuat voluiſſe magis hoc dicere quàm dixiſſe, vt niſi nobis interpretationem hanc Brentius attuliſſet, Cypriani verborum ſenſum aſſequi nemini licuiſſet. Libenter, inquit, verba eius ſic interpretamur, quòd cũ dicit: Si quis vinum tantùm offerat, ſanguis Chriſti incipit eſſe ſine nobis, voluerit dicere, ſolũ vinum nõ ſignificare, Eccleſiam eſſe cum ſanguine Chriſti coniunctam, ſicut ſignificaret, ſi ei aqua admiſceretur. Et tamen ne hic quidem ſenſus tanti momenti eſt, vt cogat vinum neceſſariò miſcendum aquæ. Quàm neceſſariò miſcendum ſit aquâ vinum, ex Petro Lombardo iam docuimus. Sed audi, quid ea de re Theophilactus quoque ſentiat: Confundantur, inquit, Armenij, qui non admiſcent in myſterijs aquam vino: nõ enim credunt, vt videtur, quòd aqua ex latere egreſſa ſit, quòd admirabilius, ſed ſanguis tantùm. Tametſi enim, inquit Brentius, coniunctio ſanguinis Chriſti & Eccleſiæ eius, non ſignificaretur per vinum mixtum aquâ, támen Chriſtus ipſa cenæ ſuæ inſtitutione & commendatione ſignificauit ſe coniungere nos ipſi, & nos ipſi coniungi, quòd faciat nos ſanguinis & corporis ſui participes. Significauit Brenti, quodque fecit ipſe, nobis quoque faciendum præcepit, vt ipſius exemplo vinũ aquâ miſcẽdo, ſignificationem hanc exprimeremus. Sed quid eſt hoc Brenti, quòd cùm in hac epiſtola benè longa toties Cyprianus oblationis & ſacrificij faciat mentionẽ, cænę verò nunquam, tu tractãs illius verba, cęnæ ſubinde meminiſti, ſacrificij nũquàm? Sudes eſt in oculis veſtris oblatiõis ſiue ſacrificij nomẽ, quo tamen vix quiſquam eſt veterũ ſcriptorum, qui nõ vtatᷣ frequentiſsimè. Sed vnde liceret agnoſcere ſemẽ adulteræ, ſi Patrũ voces nõ reſpueritis? Hoc illud eſt Brenti ſacrificiũ, quo copulę illius ineffabilis admonemur, qua ſe nobis & ſibi nos coniungere Chriſtus dignatus eſt, vt ſicut ipſe caput corporis Eccleſię, ſic Eccleſia corpus eſſet capitis Chriſti, tã

Theoph. in ca. 19. Ioannis.

Brentius ſubdolè tacet de ſacrificio.

Libr. 10. de ciuit. Dei, cap. 20. ipſa per ipſum (vt inquit Auguſtinus) quàm ipſe per ipſam ſuetus offerri, vnum cum illo manens cui offertur, vnum ipſe faciens pro quibus offertur, vnus ipſe qui offert, & quod offertur: ipſe & ſacerdos & ſacrificium. Hanc admirabilem vnionem, peculiariter nobis exprimit vinũ aquâ mixtum: ad quam vos non pertinetis Brenti, qui non modò mixtionem hanc ridetis, verumetiam in tremendũ ſacrificium hoc impiè non rarò blaſphematis: & vt Satanæ vobis gratiã demereamini, qui nihil magis horret quàm ſacrificium hoc (paſsio eſt enim Domini ſacrificiũ quod offerimus, inquit Cyprianus) omnẽ lapidem mouetis, vt illius memoriã abolere queatis. Vide aũt viperam hanc, quomodo locũ iſtũ concludat? Et alioqui, inquit, apud Eſaiam: malè audit mixtura vini cũ aqua: exprobrat enim Propheta Eccleſiæ ſuæ impoſturas & rerum corruptionem: Argentum, inquiens, tuum verſum eſt in ſcoriã, & vinum tuum mixtũ eſt aquâ. Non poteſt quin aculeũ infigat, & ſuum virus effundat. Multa Scripturæ loca produxit Cyprianus, quibus hanc vini cũ aqua mixtionẽ aſſerere conatus eſt, quã hic vno hoc prolato nihil ad rẽ qua de agitur, pertinẽte, nititur infirmare: & ſicuteſt in prouerb. infixo aculeo fugit. Ac de iſta qdẽ traditiõe hactenus.

Libr. 4. de Trinitate cap. 14.

Libro 2. epiſt. 3.

Eſa. 1.

Quàm iniquè tractet Brentius Auguſtinũ de ferijs Eccleſiæ

Auguſtin. epiſt. 118.

Vltimo loco ſibi ſumpſit arrodendum celeberrimum Eccleſiæ Doctorem Auguſtinum. Sed quid eſt in quo tibi non ſatisfaciat Brenti? Enumerat, inquit, & alicubi Auguſtinus aliquot feſtos dies, & affirmat eos ab Apoſtolis traditos. Quo nomine rectiùs hos homines appellaueris, quàm progeniem viperarum? de quibus traditur, quòd niſi dilacerato & dirupto materno vtero, in quo conceptæ ſunt, naſci non poſsint. Sic iſti non ſe putant in lucem prodire, nomenque ſuum celebre poſſe reddere, niſi lacerent & proſcindant eos quibus debent, ſi quem habent in ſacris literis progreſſum: verè degeneres filij, & quantum in ipſis eſt, parricidæ. Sed adſcribamus Auguſtini verba, quò magis liquere poſsit, nũ ſit aliqd in ijs reprehenſione dignũ: Illa, inquit,

quæ

quæ non ſcripta,ſed tradita cuſtodimus,quæ quidē toto terrarum orbe obſeruantur,datur intelligi,vel ab ipſis Apoſtolis,vel plenarijs Concilijs,quorum eſt in Eccleſia ſaluberrima autoritas,cōmendata atq; ſtatuta retineri.Sicut ꝙ Domini paſsio & reſurrectio,& aſcenſio in cælum, & aduentus de cælo Spiritus ſancti anniuerſaria ſolennitate celebranť.quid eſt in his verbis,quod non ſtellulis potiùs illuſtrandū,quàm obeliſco notandum ſit?Sed hoc non oſtēditur,inquit, firmis argumentis.Quid?an poteſt vllum eſſe firmius argumentū, quàm ſit vſus totius Eccleſiæ? Sed teneamus, inquit, quod ipſe ſcribit,non hoc ideo verum putandū, quòd ipſe ita ſenſerit,ſed tum demùm accipiendum, cùm id vel per Canonicos autores,vel probabili ratione verum eſſe docuerit. An autem probabilis ratio non eſt,quæ totius Eccleſię moribus eſt recepta?cùm ab apoſtolorum temporibus vſq; ad hęc noſtra ſemper ij dies fuerint ſingulari quadam ſolennitate celebrati. Deinde manifeſtum eſt, inquit,quod Paulus ſcribit: Nemo vos iudicet in parte diei feſti: non eſt autem veriſimile,quòd alij Apoſtoli aliud aut diuerſum docuerint. De Iudæorum feſtis diebus loquitur Paulus: Chriſtiani verò quò minùs certos dies feſtos agerent, quibus memoriam Chriſti beneficiorum recolerent, nuſquàm Paulus vetuit. Poſtremò teſtificantur, inquit,alij ſcriptores, quòd non fuerit inſtitutum Apoſtolorum, leges de diebus feſtis condere, ſed veram pietatem docere. Quàm delectatur hæreticus hæretici ſententia?Quoties autē hoc iā admonuimus,huiuſmodi dies feſtos ad excitandā in animis hominum pietatē plurimum facere? Concludit tandem: Quare aut hæc traditio nō eſt Apoſtolica,aut ſi eſt,nō eſt data in perpetuā legē & ſingularem cultum Dei,ſed tantùm ad externam eamq; liberā diſciplinam,quæ tantiſper obſeruari poſsit,dum exercitio pietatis vtilis eſſet?mutari autē poſsit,cùm inciperet pietati magis obeſſe q̄ prodeſſe.Nos verò traditionē hāc Apoſtolicā eſſe teneamꝰ,quā ipſis etiā apoſtolorū tēporibus obſeruatā fuiſſe

Col. 2.

Ignat. ad Philippũ.

docet Ignatius:ſimul & illud perſuaſum habeamus,quòd data ſit in perpetuã legem & ſingularẽ cultũ Dei, nam hac ratione beneficiorum illius innumerabiliũ memoria nobis repręſentatur,& ad gratias pro illis agendas mentes hoĩm excitatur.Quare quoniã nihil eſſe poteſt exercitio pietatis vtilius,perpetuò nobis hæc traditio veniet obſeruanda.Et quia nullũ vnq̃ tẽpus euenire poterit, quo pietati officere queat beneficiorum Dei recordatio,nunq̃ eã nobis mutare licebit.

Epilogus Brentij.

Audiamus iã Epilogum Brentij:Quæ cùm de traditionibus ita ſe habeant,inquit, manifeſtũ eſt, quòd cùm Aſotici dicunt,veritatẽ Euangelij non tantùm in ſcriptura ſacra,verumetiã in traditionibus ſine ſcripto contineri,& ſacrã ſcripturã per traditiones interpretãdam,adeoq; traditiones certiſsimum fidei fundamentũ eſſe, Satan meditetur primùm quidẽ abolitionem,aut ſaltẽ extremũ contẽptum ſacrę ſcripturæ,deinde æternã Eccleſię internetionem.Cogitat enim Eccleſiam à certiſsimis ad incertiſsima,à cęleſtibus ad elemẽta huius mundi,à diuinis ad humana,deniq; ab oraculis Spiritus ſancti ad ſomnia & deliria prophanæ carnis abducere. Ne iſtud Deus clementiſsimus ſinat,Eccleſiam ſanguine filij Dei redemptã,& electam eius ſponſam,ac ſcripturã cœleſtibus teſtimonijs confirmatam,& Eccleſiæ ſummi theſauri loco diuinitùs cõmendatam in tantum periculũ venire, vt illa quidẽ fundamenta æternæ ſuæ ſalutis ex incertiſsimis hominũ dogmatibus petat,hęc aũt vaniſsimis Aſotorũ ſomnijs ſubijciatur.Vide quę ſit hoĩs impietas?De traditionibus Apoſtolorum loquitur,& audet eas vaniſsima Aſotorum ſomnia vocare?Etiam Apoſtoli iam illi ſunt Aſoti. Sed noſtrum viciſsim epilogum Sereniſsime REX audire ne graueris.

Reſponſio

Epilogus Epiſcopi.

Ex ijs,quæ de traditionibus hactenùs per nos dicta ſunt, grauiſsimorum,doctiſsimorum,ſanctiſsimorumq; Patrum teſtimonijs,quorum iam inde à mille trecentis annis in Eccleſia Dei ſacroſancta ſemper fuit autoritas,planum à nobis factum eſt,ꝙ veritas euangelij,non tãtùm in ſcriptura ſacra, verùm-

verùmetiam in traditionibus ſine ſcripto cõtinetur: quodq́; non aliunde magis hæreſes natæ ſunt, q̃ ex eo, quòd ſecundum ſuum ſenſum, non autem ſecundũ eum, qui nobis per longam ſucceſsionẽ Epiſcoporum & Sacerdotum à Patrib. noſtris per manus traditus eſt, ſcripturas interpretari licere ſibi quiſq; voluit: vt ſi quis certiſsimum fidei fundamẽtum eſſe traditiones dixerit, à vero nihil aberrauerit. Nam & primæ fuerunt in ædificatione domus Dei, quæ eſt Eccleſia, cũ illis ædificata fuerit Eccleſia, priusq̃ extaret vlla ſcriptura. Et ſicut labefactato fundamento, quicquid ſuperſtruxeris, corruit: ſic vbi labefactatæ ſunt traditiones, nihil ibi firmũ in fide, nihil fixum & ſtabile videre licet. Has igitur traditiões cùm ſummo ſtudio Satan abolere meditatur, nihil aliud quàm æternam internationem Eccleſiæ meditetur: cuius cũ ſalus nõ aliunde magis pendeat, quàm ex iugi & ea grata beneficiorum Chriſti recordatione, qua fit vt eius ineffabilem in nos amorem animis noſtris ſubinde recolentes in illius viciſsim amorem rapiamur, à quo ſic nos amatos eſſe recordamur, cùm nõ modò quos amaret, indigni, verùmetiã quos æternis afficeret ſupplicijs, digni fuiſſemus. Quæ cùm vnica ſit via eò aſcendendi, vnde noſtra cauſa Dei filius deſcendere dignatus eſt, vt ſicut illum de cælo charitas detraxit, ſic nos viciſsim in cœlum charitas attraheret: hanc nobis felicitatẽ Satan inuidet, quòd nihil ei moleſtius accidere poſsit, q̃ vt ex quibus ille merito ſuo deiectus eſt, illis nos potiri ſedibus contingat. Quamobrem hoc agit ſedulò, quandoquidem ad accendendum in cordibus noſtris amorem redemptoris noſtri nihil æquè facit, atque iugis memoria beneficiorum illius, vt ea prorſus extinguat, & obliuione quadã obruat ſempiterna. Intelligit autem hoc ſibi tantò difficilius eſſe, quòd ea non modò monumentis literarum conſignata, verùmetiam prædicatione, dierum obſeruatione, ſignis, imaginibus, geſtu, habitu, varioque ritu & cæremonijs ſic auribus inculcata, ſic oculis ingeſta, ſic mentibus hominũ impreſſa videt,

vt ſine magno negotio, quod meditatur, præſtare non poſſit. Quid igitur? Veriſsimè ſcriptum eſt: Erat autem ſerpens callidior cunctis animantibus. Nulla eſt aſtutia tanta, quæ cum Satanæ poſsit aſtutia comparari, qui non aliunde, quàm ex fraude, dolis & fallacijs conſtat. Nunquàm is aperto Marte congreditur, verùm quibuſcum illi res eſt, eos ex inſidijs adoritur. Transfigurat ſe plerumque in Angelum lucis, nihil minùs præ ſe ferens, quàm quod animo clauſum gerit. Perſpicit ille, quòd iſtis dierum obſeruationibus, quibus beneficia Chriſti natiuitatis, paſsionis, reſurrectionis, in cælum aſcenſionis, Spiritus ſancti miſsionis, nobis in memoriam reuocantur: tum & ſignis ac cæremonijs ab Eccleſia receptis altiùs infigitur noſtris pectoribus eorum recordatio q̃ vel ſcriptura, vel p̃dicatione, vt quoàd iſtæ, quæ traditiones non ſcriptæ vocantur, abolitæ non fuerint, nulla ſit ſpes ea quæ meditatur, perficiendi. Quare fingit ſe maieſtatem diuinorum oraculorum, quæ literis mandata ſunt, tueri velle, cui per hoc genus traditiones plurimum detrahatur: de illis itaque conuellendis prima illi cura eſt, quòd per eas beneficiorum Chriſti memoriam penitùs mẽtibus hominum infigi videt, cùm præſertim in Eccleſia multò maxima ſit pars rudium & imperitorum, qui neque ſcripturas legere ſciunt, neq; ſermonibus audiendis vacare ſemper poſſunt. Sic itaque ſecum cogitat: Si ſuſtuleris ea initiò, quæ cùm nunquàm non ingerantur oculis rudium, memoriam Chriſti beneficiorum eis excidere non patiuntur, non parùm profeceris. Nam quod ad ſcripturas & ad prædicationem attinet, non perinde mouetur ijs vulgus, cùm nõ æquè intelligat, vel quæ dicuntur, vel quæ ſcribuntur oĩa: & ſunt multò plures, qui legere neſciunt, neq; datur omnibus audiendi facultas. peinde verò ſuus erit & ijs euertẽdis locus, niſi quòd non oĩa ſimul tentanda ſunt, verũ ille potiùs imitãdus eſt, qui caudæ pillos equinæ paulatim vellebat. Quid autẽ? An nõ ſucceſsit Satanæ ſuũ conſilium? Qui nihil aliud initiò ſe meditari

Gen. 3.

2. Cor. 11.

Quibus artib' Satan memoriã & reuerentiam ſacrorum abolere conetur

meditari ſimulabat, quàm vt externos ritus & cæremonias, vt dierum obſeruationes, vt externum ſacerdotium, & ſacrificium abrogaret, num in hoc acquieuit? Quin is vlteriùs progreſſus, tandem faceſſere iuſſit externum quoque verbi miniſterium, quò ſic locus eſſet internæ Dei inſpirationi. Quantum autem hac in parte profecerit, obſcurum non eſt, cùm autoritate verbi Dei, ſublata ſit apud multos prædicatio verbi Dei. Sed nec intra has metas conſiſtit: Poſteaquàm ſuſtulit externa ſigna, ſuſtulit & prædicationem externam, ſimuletiam ad ſcripturas ipſas abolendas ſtudium ſuum contulit. Nam cùm perſuaſiſſet hominibus, omnia hæc externa ſigna, infirma quædam & egena eſſe elementa, ad quæ conuerti, quibus ſeruire Paulus vetuerit, quoniam & literas infirma vocant elementa Grammatici, quibus conſtant ſcripturæ diuinæ, etiam has tanquàm infirma & egena elementa conatur in contemptum adducere, quò ſic tandem & ijs abolitis, eò perueniat, quò ſtatim initiò cogitabat, vt memoriam Chriſti beneficiorum omnẽ funditùs deleat. Vides pientiſsime REX, quorſum eat Satanas? Initiò traditiones tantùm oppugnabat, mox & prędicationẽ & ſcripturã abolere conatur. Elementa ſunt traditiones? elementa ſunt & literæ, quibus cõſtat ſcriptura. Quamobrem vbi prohibet Paulus, ne cõuertamur ad egena & infirmá elemẽta, quid aliud ſecundũ iſtos, quàm ne ad ſcripturas conuertamur, prohibet? quæ magis etiam vſitatè vocantur elementa, quàm quæcunque tandem cæremoniæ. Vides, quemadmodum euertere traditiones, ad ſcripturam etiam abolendam eſt feneſtram aperire? Inde cæleſtes Prophetę, inde nobis nati ſunt Suenckfeldij. Euangeliũ igitur abolet, quiſquis traditiones abolet, ac quod veriſsimè ſcriptũ eſt à Baſilio, fidei prędicationẽ ad nudũ nomẽ contrahit. Quare tutiſsimũ fuerit Aſotorũ iſtorũ vaniſsima ſomnia contẽnere, qui tantoperè traditiones oppugnãt, & Spiritũ ſanctũ audire per Paulũ nos monentẽ: Itaq; ſtate, & tenete traditiones, quas didiciſtis

Galat. 4.

Baſilius de ſpiritu ſancto, ca. 27

1. Theſſ. 2.

didiciſtis ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam noſtram. Nihil eſt, quòd ſeparemus ab inuicem, quæ coniuncta Deus eſſe voluit. Non abducit à ſcriptura, qui cum ſcriptura teneri vult traditiones, per quas ſcripturas permultum & lucis & roboris accedit. Nam ſicut ſcripturæ traditionibus, ita ſcripturis traditiones illuſtrantur, & eſſe firmiora conſueuerũt, quæ varijs modis inculcantur, quàm quę per ſolam ſcripturam ad memoriam hominum reuocantur, cùm præſertim non defuerint viri ſapientes, qui magis probarent contemplationem, traditionemque veritatis in animos, quàm in libros, quòd minùs tenaciter hærerent in memoria, quę ſcripta, quàm quæ tradita eſſent. Quæ cauſa etiam fuiſſe Licurgo putatur, quòd quas condiderat leges, eas literis mandari nolebat: quòd ſi ex animis in animos transfuſæ eſſent, plus eas firmitatis habituras perſuaſum haberet, quàm ſi fuiſſent in literas redactæ. Quæ non ideo commemorantur à nobis, quaſi nos conſilium ſancti Spiritus non laudemus, qui quæ principiò per Patriarchas & Prophetas, deinde per ipſum Dei filium Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum, poſtremò per Apoſtolos & Euangeliſtas dicta ſunt & facta, monumentis literarum conſignari voluerit: ſed quòd hoc quoque nomine ſatis laudare ſancti Spiritus conſilium non poſſumus, quòd non contentus hac vna ratione nobis ea patefeciſſe, traditiones etiam non ſcriptas adiungendas putauerit, quibus magis etiam atque magis & explicarentur & inculcarentur, ſimul tenaciùs mentibus noſtris infigerentur, quę ſunt nobis ad ſalutem noſtram neceſſaria.

Plato in Phędro, & epiſt. 2.

FINIS LIBRI QVARTI.

LIBER

LIBER QVINTVS DE CATHOLICA ECCLESIA, AVTORE STANISLAO HOSIO EPISCOPO VARmienſi.

SImiæ cùm ſint ſimiæ, videri tamen homines affectant: ſic hæretici cùm ſint hæretici, cùm ſint ſuo ipſorum iudicio condemnati, cùm ipſi ſe præciderint, ipſi ſe è cœtu piorum, quem vocamus Eccleſiam, eiecerint, dici tamen & videri volunt Eccleſia. Neq; verò nouum hoc eſt & inuſitatum. Mille iam & trecenti propè anni interceſſerunt, cùm ſcriptum eſt à Lactantio, quòd ſinguli quique cœtus hæreticorum, ſe potiſsimùm chriſtianos, & ſuam eſſe Catholicam eccleſiam putant. Quo vetuſtior etiam Cyprianus de Nouatiano memoriæ prodidit, quòd more ſimiarum, quæ cùm homines non ſint, homines imitantur, cùm ipſe in Eccleſia non eſſet, imò adhuc inſuper contra Eccleſiam rebellis extitiſſet, hoc ſibi vendicabat, vt apud ſe Eccleſiam eſſe diceret, ac nos hæreticos faceret. Suo quoque ſeculo narrat Hilarius, quòd Antichriſti ſynagoga ſe Chriſti Eccleſiam eſſe mentiebatur. Et de Donatiſtis ſcribit Auguſtinus, quòd Eccleſiam in Africa tantùm eſſe, eaque non tota, ſed in parte Donati modò contenderent. An autem Bernardi quoque temporibus non fuerunt quidam, qui ſe vocabant Apoſtolicos, qui ſe Eccleſiam eſſe dicebãt? ſed contradicebant ei, qui dixit: Non poteſt ciuitas abſcondi ſupra montem poſita. Horum temeritatem imitati ſunt proximis ſuperioribus ſeculis pauperes de Lugduno, quorum nunc Picardi ſunt ſoboles, qui & ipſi ſeorſum Eccleſiam colligunt, & ab ea Catholicos & Orthodoxos excludunt. Nihil itaque noui fecit noſtra tempeſtate Martinus Lutherus, qui cùm ſe nefario ſcelere ab vnitate Catholica, tanquàm ab area Dominica ſeparaſſet, ſuo cœtui, quẽ collegerat, Eccleſię nomẽ vendicauit.

Hæretici quoque ſibi nomen Eccleſię vẽdicant.

Lactan. li. 4 cap. 30. diuinarũ inſtitutionum.

Cyprianus ad Iubaianum.

Hila. ad Conſtantium.

Aug. epiſt. 50. 166. & alibi.

Berna. ſer. mõe. 66. in Cantica

Matth. 5.

Pauperes de Lugduno Picardi

Lutherus.

Aug. de agone Christian. ca. 29

Sed præclarè de Donato ſcripſit Auguſtinus, quòd ſicut is Chriſtum diuidere conatus eſt, ſic ipſe à ſuis quotidiana concîſione diuiditur. An autem idem Luthero non accidit? Conatus eſt is diuidere corpus Chriſti, an viciſſim à ſuis quotidiana conciſione nõ diuiditur? Primus hic orbẽ Chriſtianũ indicta cauſa condemnauit, & ab eo ſe nefaria præciſione ſeparauit. An autem quod ipſe licere ſibi voluit, idem ſibi quoque licere debere non contendebant Carolſtadius, Zuinglius, Oecolampadius, Caluinus, & alij, qui ſunt ſectæ Sacramẽtariæ? cùm nec doctrina, nec impietate minùs profeciſſent, quàm Lutherus. Fecerunt & ipſi ſibi profana conuenticula, quam vocauerunt Eccleſiam: ſeque non minùs ab ipſo Luthero, quàm ab orbe toto Chriſtiano diuiſerunt. Neque id non optimo iure. Nam ſi licere ſibi voluit Lutherus orbem Chriſtianum inauditum condemnare, & ab eo ſe per nefarium ſcelus ſeparare, quid ni licere ſibi vellent itidem viri illi docti, vt ſicut in alijs multis ab orbe Chriſtiano, ſic in præcipuo quodam religionis noſtræ capite ab ipſo etiam Luthero diſſentirent? Qui certè moleſtè ferre non debuit, quandoquidem ipſe perſuaſum habuit, ſe plùs in ſcripturis videre, q̃ tot ſeculis viderit orbis Chriſtianus vniuerſus, ſi perſuaſum de ſe quoq; viri illi docti habuerunt, ſe vidiſſe aliquid, quod videre Luthero nondum contigiſſet. Hallucinari potuit, quin hallucinatus eſt, ſi Luthero credimus, in multis totus orbis Chriſtianus: cur non æquè potuerit hallucinari, vel vna ſaltem aliqua in re, Martinus Lutherus? Doctus ille quidem, catus & prudens apud ſemetipſum, ſed homo tamen. Certè ſcriptum eſt: Si alij reuelatũ fuerit ſedenti, prior Propheta taceat. Nulla fuit Luthero cauſa, quamobrem ſic excandeſceret contra ſodales ſuos, cùm præſertim hunc ei honorem haberent, quòd eum ſibi viæ demonſtratorem fuiſſe faterẽtur, ſicut in operis huius initio demonſtrauimus. Eundem honorem habet illi quoque Balthſar Pacimontanus, quem primùm volunt ætate noſtra pridem ſopitos ignes

Lutheri ſoboles quãuis diſſentiat, Eccleſiæ nomen arrogat ſibi.

Anaba-

Anabaptiſtarum excitaſſe. Vidit is habere ſuam factionem Lutherum, habere ſuam & Zuinglium, non impunè modò, verùm etiam cum quadam ſui nominis laude. Cogitabat & ipſe ſecum: Quid impedit, quò minùs & nos celebre nomen noſtrum ad poſteros tranſmittamus? Cur & ipſi non congregemus cœtum aliquem, ſicut Lutherus & Zuinglius fecerunt, ſeorſum ab orbe Chriſtiano, ſic nos quoque ſeorſum & ab orbe, & ab illis? vt habeamus & ipſi noſtram Eccleſiam, & ad iſtorum impietatem ampliùs etiam aliquid addamus. Quid autem? Num idem à Suenckfeldio quoque, num idem à Campano & Serueto, & alijs pleriſque factum non eſt? Et eſt quiſquam ex ijs, qui ſuum cœtum non vocari velit Eccleſiam? Verùm dicet aliquis, Hos pro ſuis Lutherus non agnoſcit. At illi ex magna parte Lutherum ducem & anteſignanum ſuum agnoſcunt. Sed veniamus ad eos, qui ſunt citra controuerſiam Lutherani. Flacius nónne ſeorſum colligebat Magdeburgi? quandoquidem & Interimiſtas Lipſenſes, & Adiaphoriſtas Vuittembergenſes è cœtu ſuo eiecit. An alibi non idem fecit Oſiander, qui ſuos etiam hortatur, vt ne credant Philippianis contra ſe, propterea quòd ſunt plures: alioqui Papæ, inquit, credetis & Concilio contra Philippianos, cùm ſint multò plures, quàm Philippiani. Ita ſeorſum Philippus, ſeorſum Flacius, ſeorſum colligit Oſiander.

Suenckfel. Campanus Seruetus. Illyricus. Oſiander. Philippiani.

Sed & Brentium ſeorſum à Philippo colligere, non obſcurè indicat ſeorſum ab eo conſcripta Confeſsio, & Patribus in Synodo Tridentina oblata, tū quòd in iuſtificationis articulo non cum Auguſtana, ſed cum Oſiandrina confeſsione ſentire videtur. Sic ſuam Philippus, ſuam Brentius, ſuā Flacius, ſuam Oſiander habet factionem, nec eſt iſtorū quiſquam, qui ſuam non cupiat vocari Catholicā Eccleſiam. Sic eueniſſe videmus, quod ſcripſit Auguſtinus, quòd à ſuis quotidiana conciſione diuiditur Lutherus, nam indies plures eorum ſectas expectamus. Neq; verò mirum id alicui videri debet,

Brentius. Cur hæretici laborent Eccleſiæ nomen arrogare ſibi.

debet, quòd hæretici tantoperè contẽdunt id, quod nõ ſunt, videri. Nam ſicut ad impugnandam legem verba legis, quẽadmodum ab Ambroſio ſcriptum eſt, ſic ad euertendam Ecclesiam nomen Eccleſiæ obtendere conantur: adeò quòd de ſe ſuisq; profert ex Paulo Brentius: Angelus Satanæ transfigurat ſe in angelum lucis. Nam ſi talem ſe, qualis eſt, exhiberet, non facilè cuiquam imponere poſſet. Quàmlibet infeſti ſint hoſtes Eccleſiæ, nõ tamẽ ignorant, quãta ſit illius autoritas. Sciunt eam eſſe corpus & plenitudinem Chriſti, colũnam & firmamentum veritatis, perpetuũ habitaculum Dei viui. Sciunt ab illa ſe Scripturas habere: ſciunt illi peculiariter ſanæ intelligentiæ lucem eſſe promiſſam: ſciunt, qui in ſinu eius continentur, eis non poſſe non conſtare veritatẽ: deniq; ſciunt, ꝙ extra illam haud aliter, atq; olim extra arcã NOE, ſalus non eſt. Hæc itaq; cùm eos minimè lateant, cupiunt & ipſi membra corporis huius videri, neque minùs quàm Orthodoxi, nomen Eccleſiæ Catholicæ ſibi vendicãt, quod inter alios Brentius quoque magnoperè contendit. Sed ipſum ea de re diſſerentem audiamus.

Amb. in cõmentar. epi. ad Tit. cap. 3. — *1. Cor. 11.* — *Ephe. 1.* — *1. Tim. 3.* — *Gen. 7.*

Si quidem, inquit, nomen ipſum tam Eccleſiæ, quàm Catholicæ conſideraueris, non eſt eruditis ignotum, quòd latiſsimè pateat. Pſalmus meminit Eccleſiæ, hoc eſt, congregationis malignantium, & odit eam. In Actis Apoſtolorum Scriba vocat cœtum ſuum Ethnicorum Eccleſiam. Catholicum autem ſignificat vniuerſale. Et quia in cœtu humani generis iam inde à condito orbe nihil eſt magis Catholicum, nihil vniuerſalius & generalius, quàm peccare hypocriſi, & idolamaniæ ſtudere, rapere, furari, occidere, inuidere, adulterium committere, impoſturis operam dare, & alia ſcelera deſignare: idcirco ſi quis hypocrita aut idololatra, aut raptor, aut homicida, aut adulter, aut impoſtor ſe in impietate & ſcelere ſuo ſectari Eccleſiam Catholicam profiteretur, ſceleratè quidem faceret, non autem falſo loqueretur. Quòd ſi hac ſignificatione Aſotus & ſodalitium eius

Brent. ſermo de Eccleſia, & Catholicis — *Pſal. 25.* — *Actu. 19.*

iactauerint ſe eſſe membra Eccleſię, etſi de ſorte eorum dolemus, tamen nemo hominum credo impediet, quò minùs catholici vocentur.

Videtur hic homo non aliunde quàm ex felle conſtare, tantum eſt in illo amarulẽtiæ. Cæterùm vtrumq; tam Eccleſiæ quàm Catholicæ nomen, latiſsimè patere, dubium non eſt. Quã enim Eccleſiã Græci vocant, Latinè dicere poſsis euocatam concionem, ex quibuſcunq; tandem ea ſit euocata, ſiue ex Ethnicis, ſiue ex Chriſtianis, ſiue ex pijs, ſiue ex impijs. Sed & Catholica Gręcè dicitur, quę latinè vniuerſalis, hoc eſt, ſicut Auguſtinus interpretatur, toto orbe diffuſa: Quia diuerſorum, inquit, hęreticorum Eccleſię ideò Catholicæ non dicuntur, quia per loca atq; per ſuas quaſq; prouincias continentur: hæc verò à Solis ortu vſq; ad occaſum fidei ſplendore diffunditur. Dicimus autẽ, catholica fides, catholica Eccleſia, catholicus homo. Cæterũ, catholicus adulter, catholicus impoſtor, catholicus homicida, nõ dixit quiſquam catholicus. Brentius eſt qui ita loquitur, quem nos cuperemus quidem fidem habere catholicam, vt ad Eccleſiã catholicam pertineret, & catholicus dici poſſet: ſed ſi non vult quicquam habere cum Catholicis commune, præter quorundam in Eccleſia catholica crimina, qui ſumus nos, qui quò minùs nouæ doctrinę aſſertor nouo loquendi genere à ſe excogitato ſit catholicus, impedire queamus.

Reſponſio

Quid Eccleſia, & cur catholica dicta.

Aug. ſerm. 131. & ſer. 181. de tempore.

Pergit Brentius: Quibus autem temporibus Arius ſumma Chriſtianiſmi calamitas, cœpit virus ſuum in veram Eccleſiam Domini euomere, obtinuit vſus, & publicę leges poſteà confirmarunt, vt Catholici dicerentur, qui vniuerſam doctrinam Prophetarum & Apoſtolorum de vera & æterna diuinitate Chriſti filij Dei ſequebantur: hæretici verò, qui Arianã impietatem, aut aliam doctrinã pugnantem cũ Prophetica & Apoſtolica profitebantur: Itaque ſi hoc vſu de Catholica Eccleſia loquendum eſt, nihil minùs quàm catholici cognomen in Aſotum & ſodalitium eius competit.

Brentius de nomine Catholico

Reſponſio Imò verò in te tuumque ſodalitium Aſoticum, nihil minùs quàm Catholicę nomen competit. Sed cauſam expendamus, quamobrem in nos catholici cognomen competere negat.
Ratio Brētij. Etſi enim, inquit, videntur ſibi egregiè de æterna diuinitate Chriſti ſentire, tamen quia transferunt officium, quod ſolus habet Chriſtus verus Deus & homo, in humana opera, idcircò aut habent Ethnicas de diuinitate Chriſti cogitationes, aut aliud verbis profitentur, aliud in latebris cordis ſentiunt: & ſequuntur multas impietates, quæ manifeſtè cum vera doctrina Prophetarum & Apoſtolorum pugnant. Hoc
Reſponſio verò falſum eſt Brenti, ꝙ nos transferamus officium quod ſolus habet chriſtus, in humana opera. Quicquid eſt propitiationis, chriſto tribuimus, qui factus eſt propitiatio pro peccatis noſtris: illud ſubinde Pſalmi vſurpantes, Apud te
1. Ioan. 2. Pſalm. 129 propitiatio eſt: & ab eodem Dauide docti ſic Deũ alloquen-
Pſalm. 137. tes, Domine miſericordia tua in æternum, opera manuum tuarum ne deſpicias. Quæ verba ſic intelligimus, quemad-
Auguſtin. modum ea celebris Eccleſiæ Doctor Auguſtinus eſt interpretatus eſt: qui cum his verbis Deum deprecans quiſq; noſtrum vtitur. Non dico, Domine ne deſpicias opera manuũ mearum, non me iacto de operibus meis. Exquiſiui quidem Dominum manibus meis nocte coram eo, & non ſum deceptus: ſed tamen non commendo opera manuum mearum. Timeo, ne cùm inſpexeris, inuenias plura peccata quàm merita: Hoc ſolum rogo, hoc dico, hoc impetrare deſidero, opera manuum tuarum ne deſpicias. Opus tuum in me vide, nõ meum. Nam meum ſi videris, damnas: tuum ſi videris, coronas: quia & quæcunque ſunt bona opera mea, abs te mihi ſunt, & ideo tua magis quàm mea ſunt. Num ita dicentes aliquid operibus tribuimus, quod ſolius eſt chriſti? Noſtra de
Summa doctrinæ Catholicæ de operibus. operibus doctrina Brenti, hæc eſt, ꝙ quatenùs noſtra ſunt, quàmlibet eſſe bona videantur, nihil tamen nobis proſunt ad vitam æternã conſequendam: quatenùs aũt Dei ſunt, quatenùs opera ſunt manuũ illius, ex ipſius beneficentia ſingulari, &

lari, &

lari,& iuſtitiæ titulo,& mercede regni cæleſtis digna habeantur. Dei autem ſunt, & quòd ea Deus operatur in nobis, & quòd quicqd eſt in eis dignitatis, nō eſt aliunde, quàm ex eo quòd ſunt reſperſa prætioſo chriſti ſanguine: cui debemus, ꝙ ea facientes, regni cœleſtis præmia conſequimur. Nā abſq; eo ſi eſſet, quicquid per omne vitæ noſtræ tempus & faceremus & pateremur, ne minimum quidem nobis prodeſſet ad gaudia regni cæleſtis aſſequenda. Quare ſicut ab Alberto Magno ſcriptum eſt, iuſtitia meritorum Chriſti fulget in virtutibus Sanctorum. Tolle iuſtitiam hanc ex eorum virtutibus, damnari poterunt, ſeruari nō poterunt. Remota enim illa, omnis iuſtitia noſtra, mera erit iniuſtitia. Nullum enim à Sanctis exire poteſt opus, quod ſi in ſe cenſeatur, confuſionem iuſtam non mereatur. Docemus igitur nos, quod in Scripturis legimus, datam iri mercedem regni cæleſtis operibus noſtris: verùm non propter eorum, quatenùs à nobis proficiſcuntur, dignitatem, ſed propter Chriſtum, cuius manuum opera ſunt: ipſe eſt enim, qui viuens & habitans in nobis operatur ea: propter Chriſtum, ad quem operantes reſpicimus: propter chriſtum, qui dixit: Merces veſtra copioſa eſt in cælis: propter chriſtum, de quo ſeculis iam aliquot cantatum fuit apud vos vernacula gentis veſtræ lingua, quòd niſi natus puer ille fuiſſet, omnes eramus perituri. Nam niſi factus homo lauiſſet nos à peccatis noſtris in ſanguine ſuo, niſi dediſſet ſemetipſum pro nobis, vt nos redimeret ab omni iniquitate, & mundaret ſibi populum acceptabilem, ſectatorem bonorum operum, quid aliud eſſent vniuerſæ iuſtitiæ noſtræ, niſi pannus menſtruatæ? Quæſo te Brenti, quid eſt in hac doctrina noſtra, quod arrodere queas? Num ita dicentes transferimus in opera humana, quæ ſolius chriſti ſunt? Certè quicquid in illis dignitatis eſſe dicimus, id omne nō in aliu[illegible]n, quàm in Chriſtū transferimus. Sic autē docti ſumus, non à priſcis tantū illis Patribus, verūetiam ab ijs quos vos contēnitis, ſanctis monachis & doctorib⁹, Thoma, Alberto, Bonauen-

Alb. Mag. ar.3. quæſt 2. in 29. diſtin. Petri Lomb. li.2.

Matth.5.

Apocal.1. Tit.2.

Eſa.64.

Bonauentura, Scoto, Guilhelmo Pariſienſi, Guilhelmo Durandi, Gabriele Biel, Gerſone, Dionyſio Carthuſiano, qui floruerunt illis temporibus, quibus vos Euangelij lucẽ extinctam fuiſſe vultis: quorum teſtimonia produximus in Confeſsione noſtra Chriſtiana, vbi copioſe locum hunc tractauimus. Falſo itaque nos inſimulas, quòd transferamus officiũ, quod ſolus habet Chriſtus, in opera humana. Quin vos eſtis potiùs Brenti, qui Chriſti gloriæ detrahitis, qui crucem eius, quantùm in vobis eſt, euacuatis, qui ſanguinis eius pretium imminuitis. Cui namque detrahitis, quando regeneratorum operibus detrahitis? Cui, niſi Chriſto qui viuit, qui habitat, qui operatur in illis? Cuius, niſi Chriſti meritis & dignitati detrahitis, cùm operum, quæ fiunt ab illis, meritis detrahitis? Vnde enim meritum operum noſtrorum? vnde dignitas eorum? Non aliunde, niſi ex pretio ſanguinis Chriſti, quo reſperſa ſunt. Illius itaque dignitati derogatis, quando noſtrorum operum in fide factorum dignitati derogatis. Tolle pretium hoc ex operibus noſtris, non erit in illis meritum, niſi fortè gehennæ. Habes, quæ ſit noſtra de operibus ſententia, ſimul & illud ex his intelligis, impudens eſſe mendacium tuum, quòd ſcribis, habere nos Ethnicas de diuinitate cogitationes, & aliud verbis profiteri, aliud in latebris cordis ſentire. Veſtrum fuit hoc ſemper, & eſt hæreticorum proprium: nos quod corde credimus, ore confitemur. Eſt & illud falſiſsimum, quod ſcribis, ſequi nos multas impietates, nullam enim proferre potes.

Cõfeſſ. Polon. ca. 73.

Qui Chriſti cruci, meritis & gloriæ propriè detrahant.

Ex his itaque falſis pręmiſsis tuis, falſam eſſe conſtat concluſionem illam tuam: Quare cùm nos diuina clementia eã teneamus de Chriſto & diuinitate ac officio eius, ac de omnibus reliquis articulis verę religionis ſententiam, quam nobis tradit Prophetica & Apoſtolica doctrina, & quam tenuit ſemper vniuerſa verè piorum Eccleſia, iam inde ab initio totius orbis, nomen Catholicę Eccleſię illis quidem optimo iure adimimus, nobis autẽ rectè vendicamus. Quæ eſt huius hominis

Concluſio Brentij.

hominis arrogantia? quæ ſui obliuio? Quis autem Brenti iudicem te conſtituit? & quidem orbis totius Chriſtiani iudicem, quem auſus es etiam inauditum condemnare. Sed ſi vera eſt de articulis religionis ſententia, quam tenuerunt Simon Magus, Marcion, Manichæus, Petrus Adelhardus, Ioannes Vuicleff, Quintiliani, Pauperes de Lugduno, Eunomius, Iouinianus, Euſtachius, Vigilantius, Petrobruſsiani, Aërij, Felix, Iconomachi, Berengarius, & qui cum iſtis alij faciebant, rectè vobis nomen Catholicæ vendicatis Brenti: Hi ſunt enim Patriarchę veſtri, de quorum ſucceſsione gloriari verè poteſtis, cùm in eorum impios errores ſucceſſeritis. Sin autem ea potiùs eſt vera ſententia, quam de religionis articulis tenuerunt Simon Petrus cũ Apoſtolis, cum Clemente, ſucceſſoribusque ſuis omnibus in hunc vſque diem, Ambroſius, Auguſtinus, Hieronymus, Chryſoſtomus, Epiphanius, Bernardus, & alij ſancti Doctores Eccleſiæ (longũ enim eſſet omnes enumerando recenſere) quos etiam vos pro Catholicis habetis: quandoquidem ab horum doctrina diſceſsiſtis, illorum autem errores apertè profitemini, dic iam ipſe tu Brenti, qui fuerunt illi, quorum veſtigijs inceditis? Pudet te proloqui? At magis pudere debebat, quòd eorũ errores amplexus es. Sed quando tu non vis, dicemus nos: Fuerunt orbis totius Chriſtiani iudicio hæretici. Et vos igitur, quando cum illorum doctrina conſentitis, à Patrum verò noſtrorum ſententia diſsidetis, quos tamen Catholicos fuiſſe negare non poteſtis, hęretici eſtis, non Catholici, falſoque vobis catholicorum nomen arrogatis.

Reſpõſio, Brentiũ cũ ſuis falſo ſibi vendicare nomẽ Catholicũ

Nunc incipit nobis Brentius Catholicam Eccleſiam definire: Nos nunc, inquit, nomine Catholicę Eccleſiæ intelligimus eum hominum cœtum, qui verè credit in Chriſtum, Patriarchis olim promiſſum, per Prophetas annunciatum, & per Apoſtolos in vniuerſo mundo prædicatum ac diuulgatum. Producit poſteà loca ſcripturę, quibus id probare conatur. Atqui Brenti in chriſtũ Patriarchis olim promiſſum,

Quid Brẽtio Catholica Eccleſia.

Reſponſio

per Prophetas annunciatũ, per Apoſtolos prædicatum, credere ſe verè profitentur noſtro ſeculo, qui non à nobis magis, quàm à vobis de præcipuis dogmatibus religionis noſtræ diſſentiunt, Sacramentarij, Anabaptiſtæ, Picardi, cæleſtes Prophetæ, Suenckfeldius, & alij: Quin & olim in Chriſtum verè ſe credere profeſsi ſunt Manichæi, Pelagiani, Donatiſtæ, Nouatiani, & multi alij hæretici: num igitur omnes ij ſunt, & fuerunt Eccleſiæ Catholicę membra? quod tu quidem concedere videris, qui nomen Eccleſiæ Catholicę tam latè patere vis, vt omnes in Chriſtum credentes ad eam pertinere dicas. Quamuis enim illud negari non poſsit, quòd qui verè credit in Chriſtum, eccleſiæ Catholicę membrũ ſit, quis eſt tamen hæreticorum, qui ſe non verè profiteatur in Chriſtum credere? Quamobrem rectè Auguſtinus inimicum & defenſorem, cuius in Pſalmis fit mentio, vult hæreticum intelligi. Nam & ipſe, inquit, eſt inimicus & defenſor, qui fidem Chriſtianam cùm oppugnet, videtur defendere. Non multos reperias hæreticos, qui ſe non profiteantur in Chriſtum credere, tantò nocentiores, quòd hoc ſolo nomine minùs cauentur à fidelibus.

Auguſt. in Pſal. 8.

Ac fatemur quidem, inquit Brentius, quòd præcipuè in publica pace & tranquillitate multi impij, hypocritæ, & impœnitentes, qui verbis tantùm Chriſtum & Euangelium eius confitentur, corde autem alieni ſunt à Chriſto, non tantùm admiſceantur veræ Catholicæ Eccleſię, ſed etiam tanta ſint hypocriſi, tanta potentia & autoritate, vt fiant externi gubernatores Eccleſiæ, ac videantur in vero populo Dei, qui eſt verè Catholica Eccleſia, longè omnium primi. Si fateris hoc Brenti, cur igitur paulò antè, cùm idem diceret venerabilis vir Petrus à Soto, ſententiam illius damnabas, & ſolos electos ad Eccleſiam pertinere, nec ad alios, quàm ad illos iudicium de doctrina religionis referri debere contendebas? Verùm audiamus eũ reliqua perſequentem. Sed hoc vtcunq; ſe habeat, inquit, certè firmum fixumq; manet, quòd

Brentij verba.

qui

qui non verè credit in chriſtum, non ſit verum veræ catholicæ Eccleſiæ membrum, nec verè fruatur eius Eccleſiæ beneficijs ac prærogatiuis coram Deo, etiamſi videatur ſummus in Eccleſia monarcha.

Certum eſt, quòd viuum Eccleſiæ membrum non eſt, qui non verè credit in chriſtum: quoniã verò quis credat, quis non credat, ſolus ille ſcit, qui ſcrutatur corda & renes: nihil impedit, quò minùs eum, in quo publicam & legitimam profeſsionem fidei & vocationem agnoſcimus, pro vero Eccleſiæ membro habeamus, etiamſi coram Deo verum membrum non ſit: Quin ſi talis ad eccleſiæ gubernacula ſederet, propter hypocriſim eius non erit ſtatim irritum, quod ab eo geſtum fuerit. Nam vt verum illud ſit, quòd coram Deo non rectè fruatur Eccleſiæ beneficijs & prærogatiuis, rectè tamen fruitur coram hominibus, & ſiue baptizauerit, ſiue conſecrauerit, ſiue abſoluerit, ſiue ius dixerit, hypocriſis hæc eius nihil impediet, quò minùs Eccleſiæ munera integra perficiat: Hactenùs autem coram Deo non rectè fruitur, quòd dum talis eſt, non aliam habet, quam expectet ſuæ functionis mercedem, quàm pœnas gehennæ ſempiternas. Docet hoc autem Caluinus veſter, quòd etiã, qui mala cõſcientia ad miniſterium acceſsit, coram Eccleſia ritè nihilominùs vocatus eſt. Verùm arrige nunc aures, & collationem audi, quam facit Brétius, videtur enim propiùs iam ad cauſam accedere.

Reſponſio de malis in Eccleſia

Caluin. in ſtitutionis ſuæ cap. 8.

Agedùm, inquit, conferamus inter ſe Eccleſiã verè catholicam, & Eccleſiam Aſoticam: Catholica Eccleſia, ea videlicet, de qua nunc nobis eſt ſermo, conſtat ex gratuita & clementi electione Domini Dei noſtri, per vnigenitum filium eius Ieſum Chriſtum in Spiritu ſancto: (Hoc probat Scripturis, quas nihil eſt neceſſe recitare) Aſotica autem Eccleſia nõ conſtat ex electione Dei, ſed ſufficit, quòd ore confiteatur Chriſtum, etiamſi corde ſit Epicureo, & vita Sybaritica: ſic enim Aſotus ſcribit: Eccleſia cui promiſsio illa Chriſti

facta eſt: Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam, viſibilis eſt, nec ex electione Dei, aut vera fide & charitate internis pendet, vt quis ad Eccleſiam pertineat, ſiue vt ſubditus, ſiue vt prælatus. Et iterùm: Nec gratia, nec certè interior aliqua virtus occulta requirenda eſt vel in membris, vel in miniſtris eius præter publicam & legitimam profeſsionem fidei & vocationem, vt ad eam pertineant, & eius munera integra perficiant. Hìc nunc expende mihi, quo iure Aſotus vendicet ſuæ Aſoticæ Eccleſiæ, quæ ad ſolam verè Catholicam Eccleſiam pertinent.

Responſio

Quoties autem eadem iteras Brenti? vel ipſa vox Eccleſiæ, cuius tibi ſignificatio nõ eſt obſcura, cùm ſis Græcæ linguæ minimè rudis, admonere te potuit, à vocatione ductum eſſe nomen, non ab electione: quod certò ſcio te nõ ignorare. Verùm excecauit malitia cor tuum. Quis autem eſt, qui neget electos in Eccleſia eſſe? Sed Eccleſiam eſſe tantùm electorum, hoc eſt quod conſtanter negamus: Quin cum Chriſto, qui veritas eſt, dicimus, quòd multi vocati, pauci ſunt electi. Simul ex his verbis illud colligimus, quòd in Eccleſia plures peccatores quàm iuſti, plures mali quàm boni, plures reiecti ſunt quàm electi. Intereà tamen & illud aſſerere non dubitamus, quotquot electi ſunt, eos non alibi, quàm in hoc vocatorum cœtu reperiri. Nam etſi poſſunt etiam eſſe alibi ſecundum Dei præſcientiam & prædeſtinationem, ad vocatorum tamen cœtum eos aggregari neceſſe eſt. Siquidem electionem, quam in ſeipſo alioqui abſcõditam habet, vocatione demùm ſua tanquàm certa teſtificatione Dominus manifeſtat & comprobat, & velut ſigillo quodam conſignat, vt in electis vocatio quędam ſit electionis teſtificatio. Vidit hoc etiam Philippus veſter Brenti: qui cùm admonuiſſet, in conſpectu omnibus ſemper eſſe debere Pauli dictum hoc: Quos elegit, hos vocauit: quotieſcunq;, inquit, de Eccleſia cogitamus, intueamur cœtum vocatorum, qui eſt Eccleſia viſibilis, nec alibi electos vllos eſſe ſomniemus, niſi in hoc

Eccleſia non eſt electorũ tantùm.

Matt. 20.

In locis cõmunibus.

Rom. 8.

hoc ipſo cœtu viſibili.Non electorũ, ſed vocatorũ cœtum is vocat Eccleſiã,iuxta nominis ipſius etymon:nec alibi,quàm in iſto cætu viſibili vocatorum,electos eſſe dicit.Nam vocatos quidem videre nobis & agnoſcere licet: electos etiamſi videre poſsimus,non tamen agnoſcimus. Solus eſt Domin⁹, qui nouit,qui ſunt eius:ſecundum cuius hanc prędcientiam & prędeſtinationem,quàm multę oues foris ſunt, inquit Auguſtinus,q̃ multi lupi intùs:& q̃ multæ oues intùs,& q̃ multi lupi foris? Quid eſt, quod dixi,quàm multæ oues foris? Quàm multi modò luxuriãtur caſti futuri?quàm multi blaſphemant Chriſtum, credituri in Chriſtum? quàm multi ſe inebriant,futuri ſobrij?quàm multi rapiunt res alienas,donaturi ſuas?verùm tamen vocem alienam audiunt, alienos ſequuntur.Item quàm multi intùs laudant,blaſphematuri: caſti ſunt fornicaturi:ſobrij ſunt, ſe vino poſteà ſepulturi: ſtant caſuri,& non ſunt oues?De prædeſtinatis enim loquimur.Ex his verbis diſcimus,quòd alij ſunt in Eccleſia ſecũdum Dei prædeſtinationem,& ij ſoli ſunt electi:alij ſecundũ præſcientiam vocati tantùm. Illos nemo nouit niſi Deus. Nã etſi videatur aliquis hoĩbus electus,ac ſit etiã pro tempore:fieri tamẽ poteſt,ꝙ qui hodiè intus eſt,cras foris: q hodie ouis,cras lup⁹:qui hodie electus,cras ſit reiectus.De ſuis Apoſtolis dixit Chriſt⁹: Nónne ego vos duodecim elegi,& ex vobis vnus eſt diabol⁹?Fuit igit inter electos etiã Iudas, fuit ouis,fuit intùs,verùm poſteà progreſſus foràs, factus eſt lupus.Aequè fuit Apoſtolus Iudas atq; Petrus,æquè prędicauit vt Petrus,æquè baptizauit vt Petrus,nec impediebat ęquàm ea res eius miniſteri ũ, quominùs æquè foret efficax, quòd fur erat,quodq; traditurus erat Dominũ. Verùm hæc tu,ſicut dixi,Brenti,non ignoras.Quò nequior es, qui ſciẽs prudensq; contra manifeſtam veritatem venire non vereris.Scis tu, quòd incerta eſſet ſalus Eccleſiæ, ſi ex miniſtrorum dignitate ſanctitateq; penderet: ſcis, quòd à vocatione nomen trahit Eccleſia,non ab electione, & multos in ea vo-

Qui ſint electi ſoli Deo cogniti.

2.Tim.2.

Augu.tractatu 45. in Ioannẽ.

Duplex hominum genus in Eccleſia.

Ioan.6.

catos eſſe,paucos electos.Hæreſis ab electione nomen ducit, non Eccleſia:Non quòd à Deo electi ſint hæretici,ſed quòd, ſicut Hieronymus ait, eorum vnuſquiſq; id ſibi eligit,quod illi melius eſſe videtur.Non acquieſcit in Eccleſiæ doctrina, ſed illius iudicio ſuum iudiciũ anteponens, ipſe ſibi dogma eligit quod pertinaciter tueatur, vel nouum aliquod,vel alicuius ex ijs qui pridem damnati ſunt, quales ij ſunt quos paulò antè recenſuimus:ex quibus vos quoque conſarcinaſtis ea dogmata,quæ nũc in vulgus ſpargitis. Ex tali electione veſtram Eccleſiam conſtare non negamus, ſed hæc non Chriſti,verùm Diaboli eſt electio.Cæterùm Eccleſia Catholica,etſi pertinent ad illam electi, quos vocatione ſua ſignat Deus, non ita tamen ex electione Dei conſtat, vt ſoli ad eam pertineant electi: niſi fortè electos vocatos intelligi velis, quomodo fuit electus etiam Iudas:quomodo etiam Ambroſius interpretatur illud Pauli:Vocauit vocatione ſancta.Vocatio,inquit,ſancta eſt, cùm electi ſunt ad gubernandũ populum ſanctum Dei.Ex tali gratuita Dei electione quin cõſtet Eccleſia,non negamus. Cæterùm ſi prædeſtinatos electos intelligis,Eccleſia illa triumphantium, quæ eſt in cælis,ex ſolis conſtat electis: ſicut infernus ex ſolis reprobis. Hæc autem noſtra Eccleſia,quę eſt ſuper terram,in qua perpetua quædam eſt militia, quam etiam ob cauſam vocatur militans,habet per Dei gratiam electos, quos cælo Deus dignatur:habet alios vocatos quidem Dei miſericordia, ſed ſua poſteà culpa reiectos: quos iure ſuo ſibi vendicat infernus.Sed nihil eſt,quòd hac de re plura verba faciamus, cùm res vel ipſa luce ſit clarior,& venerabilis viri Petri à Soto ſententia, cùm caput illud de autoritate Scripturę tractaremus, copioſe ſit à nobis defenſa.

Hier. in epiſtol.ad Tit.3.

Ambroſi' 2.Tim.1.

Iob.7.

Pergit Brentius; Catholica Eccleſia renaſcitur non ex carne & ſanguine, non ex humana electione aut ſucceſsione,ſed ex Deo,per ſermonem Dei viuentis(quod ſcripturis probat)Aſotica autem Eccleſia fit ex humana electiõe & ſucceſsione

ceſsione. Dicit enim Aſotus, confugiendum eſſe ad ſucceſſionem non interruptam. Et, vbi eſt, inquit, hæc Eccleſia Apoſtolis ſuccedens, ibi eſt verum Dei verbum. Scilicet hoc vult Aſotus, quòd vbicunque poſsit ſucceſsio ab Apoſtolorum tempore in Eccleſia numerari, ibi ſit vera Eccleſia & verum verbum Dei. Quaſi verò ſucceſſores Apoſtolorum & auditorum ipſorum non poſsint eſſe impijſsimi & ſceleratiſsimi nebulones. Quid igitur ad Eccleſiam Catholicam, quæ filius Dei ſuæ eccleſię catholicæ promiſit, & præſtare ſolet?

Et hic locus de ſucceſsione tractatus eſt à nobis anteà pluribus: quem ſicut oppugnant omnes hæretici, ſic aſſerunt diligenter omnes Catholici. Sed ego non video Brenti, quomodo poſsis Catholicorum vobis nomen vendicare, quandoquidem dum ſucceſsionem hanc oppugnas, in eorum, quos catholicos fuiſſe negare non potes, doctrinā vos minimè ſucceſsiſſe cōfiteris. Siquidem non quod ad vniuerſa loca, ad vniuerſa hominum genera, ad vniuerſas nationes pertinet, id ſolum catholicum dicimus, verùmetiam quod pertinet ad vniuerſa tempora. Cùm autem de ſucceſsione loquimur, non hoc dicimus, quod tu vis, ſimul vt fuerit demonſtratum, aliquem in locum alicuius Apoſtoli aut eius ſucceſſoris ſucceſsiſſe, vt ſtatim eſſe catholicus exiſtimetur. Succeſſerunt aliquot in locum Athanaſij, qui fuit citra controuerſiam Epiſcopus catholicus: locus eos non fecit catholicos, quandoquidem à doctrina Athanaſij diſſenſerunt. Quando igitur nos de ſucceſsione gloriamur, de eo gloriamur, q̄ in Epiſcoporū catholicorū, quorū loca tenemus, doctrinā ſucceſſerim⁹. Verbi gratia: negatis vos inuocādos eſſe Sāctos, aſſeueram⁹ nos: ꝓbamus hāc doctrinā eſſe verā ex eo, q̄ quib⁹ ſucceſsim⁹ nos, idē hoc docuerūt, nō à centū, nō à ducētis annis, ſed ab ipſis propemodū Apoſtolorū tēporibus: nō in hoc aut illo orbis terrarū loco, ſed in omnibus, quàm latè patet chriſtianum nomen. Hac nos ratione Catho-

Reſponſio

Catholicū vniuerſa loca & tempora complectitur.

Quomodo Catholici de ſucceſsione gloriantur.

Catholicos non eſſe demonſtramus: quod quia vos facere non poteſtis, ideò ſucceſsionem hanc oppugnatis. Quod autem dicis, Eccleſiam noſtram ex humana electione & ſucceſſione conſtare: ſi credentes omnes in Chriſtum accipis Eccleſiæ nomine, falſum eſt: Talis enim ecclesia fit ex Dei vocatione, non ex humana aliqua electione. Sin autem Eccleſiam intelligis Præſules & Præſidentes eccleſiæ, ſicut illũ locum apud Matthæum, Dic Eccleſiæ, Chryſoſtomus interpretatur & alij non nulli, fatemur, quòd ex humana electione & ſucceſsione, quæ fit per electionem, catholica noſtra conſtat & Apoſtolica Eccleſia. Hominum enim miniſterio Deus in eligendis Eccleſiæ paſtoribus vtitur. Quid autem hîc ſit, quod te offendat, equidem non intelligo. Niſi fortè hoc apud nos quoq; fieri vis, quod vos facere Propheta ſcripſit. Ipſi currebant, inquit, & ego non mittebam eos. Requiritur apud nos miſsio, requiritur vocatio ſiue electio: Sic enim nos docuit Apoſtolus, dicens: Ne quiſquam honorem ſibi ſumat, ſed qui vocatur à Deo: qui autem rectè eligitur, is à Deo vocatur. Sic vocatus eſt Mathias, quem vt in Iudæ locum ſuccederet, electum ab Apoſtolis eſſe legimus: quos homines fuiſſe non negabis. Num & hunc eijcies ex Eccleſia, quòd ex humana electione ſit factus Apoſtolus? Sed huic electioni præſtò adfuit, inquies, Spiritus ſanctus. Quãquam autem nos ab Apoſtolorum ſanctitate quàm longiſsimè remotos eſſe confitemur, nec cum hac Apoſtolica noſtras electiones comparamus: tamen & à noſtra electione non abeſſe Spiritum ſanctum confidimus. Sed electione veſtra fit, ais, vt in Apoſtolorum locum ſuccedat impius aliquis & ſceleratus. Atqui, ſi quos ipſe Chriſtus duodecim tãtùm elegit, fuit vnus ex eis Diabolus: ſi quos minore etiam numero ſeptem tantùm Diaconos elegerunt Apoſtoli, fuit ex illis quoque ſimiliter vnus Diabolus: quî præſtari poteſt ab ijs, qui puri homines, quiq; tam longè ſunt ab Apoſtolorum dignitate diſiun-

An Eccleſia conſtet ex humana electiõe & ſucceſſione.

Matt. 18.

Hier. 23.

Hebr. 5.

Actu. 1.

Ioan. 6.

Actu. 6.

diſiuncti,quò minùs inter eos, quos tanto numero eligunt, ſint etiam aliquot Diaboli? Homines quidem eligunt homines ad munus Apoſtolicum, ad quod electus à Chriſto fuit Iudas: Ad ſalutem verò non eligit, niſi ſolus Deus, qui non de omnibus loquitur, Ego ſcio, quos elegerim. Optimè igitur & ſalubriter Gregorius cùm dixiſſet, quoniam vocati ſumus, nouimus: ſi ſumus electi, neſcimus. Tantò igitur, inquit, neceſſe eſt, vt vnuſquiſq; noſtrum in humilitate ſe deprimat, quantò ſi ſit electus, ignorat: quia etſi iam nouit hodie qualis ſit, adhuc cras, quid futurus ſit, neſcit. Quia ergo nulli de ſe certum eſt, electum ſe eſſe, reſtat, vt omnes trepident, omnes de ſua actione formident, omnes in ſola diuina miſericordia gaudeant. Eligunt igitur homines ad miniſterium tantùm, quos eo dignos iudicant: eligit Deus non tantùm ad miniſterium, verùmetiam ad cæleſtis regni conſortium, quos ipſe dignos iudicat. Ad miniſterium electos videmus, & noſcimus: ad regni conſortium electos, ſolus Deus nouit. Quàmlibet autem ſit indignus, qui vocatur ad miniſterium, ſi Cypriano credimus, non ſit abſque Deo talis vocatio. Sic enim ille loquitur: Non aliunde hæreſes obortæ ſunt, aut nata ſunt ſchiſmata, quàm inde, quòd Sacerdoti Dei nõ obtemperatur, nec vnus in Eccleſia ad tempus Sacerdos, nec ad tempus iudex vice Chriſti cogitatur. Cui ſi ſecundum magiſteria diuina obtemperaret fraternitas vniuerſa, nemo aduerſus Sacerdotum collegium quicquam moueret, nemo poſt diuinum iudicium, poſt populi ſuffragium, poſt Coëpiſcoporum conſenſum, iudicem ſe non iam Epiſcopi, ſed Dei faceret: nemo diſsidio vnitatis Chriſti Eccleſiam ſcinderet, nemo ſibi placens ac tumens, ſeorſum foris nouam hæreſim conderet. Niſi ſi ita eſt aliquis ſacrilegæ temeritatis ac perditæ mentis, vt putet ſine Dei iudicio fieri Sacerdotes, cùm Dominus in Euangelio ſuo dicat: Nónne duo paſſeres aſſe væneunt, & neuter cadit in terram ſine Patris veſtri voluntate? Cùm ille nec minima fieri ſine voluntate Dei dicat,

Alia hominum, alia Dei electio.

Ioan. 15.

Grego. ho. 38. in euangel.

Cyp. lib. 1. epiſt. 3.

Vnde ſchiſmata naſcantur & hæreſes.

Matth. 10.

exiſtimat aliquis,ſumma & magna,aut non ſciente,aut non permittente Deo in Eccleſia Dei fieri? & ſacerdotes, id eſt, diſpenſatores eius, non de eius ſententia ordinari? Hoc eſt, fidem non habere,qua viuimus, hoc eſt,Deo honorem non dare,cuius nutu & arbitrio regi & gubernari omnia ſcimus, & credimus. Audin' tu Brenti, quàm grauiter ſanctus martyr in eos inuehatur, qui ſine Dei iudicio fieri ſacerdotes putant? quos quidem ſacrilegæ temeritatis & perfidæ mentis eſſe dicit, & fidem habere quodammodò negat, neque ſuum honorem Deo tribuere. Aſſerit is omninò de ſententia Dei Sacerdotes ordinari,idque aut ſciente,aut permittente Deo. Sciente Deo fiunt electi, permittente reprobi: dat enim aliquando Deus reges in furore ſuo. Electos nouit Dominus, de quibus dicit Paulus: Nouit Dominus, qui ſunt eius. Et David: Nouit Dominus viam iuſtorum. Et ipſe Chriſtus: Ego cognoſco oues meas. Reprobos autem ſe neſcire fatetur ipſe, dicens illis: Neſcio vos vnde ſitis. Et fatuis virginibus: Amen dico vobis, neſcio vos. Quamobrem, ſiuè reprobi Sacerdotes & Pontifices eligantur, de voluntate tamen Dei eligi eos affirmat Cyprianus. Facit enim quandoque Deus hypocritam regnare propter peccata populi, vt ſit ſicut populus,ita & Sacerdos. Solos autem eos Epiſcopos non de voluntate Dei fieri docet,qui extra Eccleſiam fiunt. Quãobrem etiamſi ſit Epiſcopus non ea pietate, qua eum eſſe præditum oporteret, tamen ſi conſtat, quòd is in anteceſſorum ſuorum, qui quidem Catholici fuerint, piam doctrinã ſucceſſerit, nihil impedit,quò minùs Epiſcopi munere fungatur, nec ex eius improbitate quicquam ad eos, quibus præeſt,detrimenti peruenit. Sibi malus eſt,ſi malus eſt: tibi nihil officit, ſi factis eius malis non communicaueris. Verùm hæc ad faſtidiũ vſq; ſic te cogẽte, quoties à nobis dicta ſunt?

2.Timo.2. Pſalm.1. Ioan.10. Luc.13. Matth.25. Iob 34. Eſa.34.

Pergit Brentius: Eccleſia Catholica agnoſcit ſynceram prædicationẽ verbi Dei,& verum ac rectũ vſum Sacramentorum eius, ſicut ea tradit Prophetica & Apoſtolica ſcriptura, & vbi-

De ſignis & notis veræ Eccleſiæ

& vbicunque in toto terrarum orbe hæc prædicantur, & peraguntur, ibi veram eſſe Eccleſiam Catholicam, iudicandum eſt.

Quod ſcripturis probat, quaſi quiſquam ſit, qui neget. Cæterùm hoc negamus, quòd dicis, noſtram Eccleſiam, quã tu bellus ſcurra vocas Aſoticam, non relinquere verbũ Dei in ſua ſynceritate, ſed deprauare ipſum alienis interpretationibus, & peruertere verum vſum Sacramentorum. Veſtra hoc facit Aſotica Eccleſia, non noſtra Catholica. Nam quod addis, nos negare, quòd ſynceritas verbi Dei & verus ſacramentorum vſus ſint certa ſigna, quibus vera Eccleſia cognoſcatur, non omninò negamus Brenti: verùm Petri à Soto ſententiam probamus, qui ſcripſit, fraudulẽter & ſubdolè dici à vobis, ſigna certa quibus Eccleſia dignoſci poteſt, eſſe ſynceram Euangelij prædicationem, & rectam atque ſecundum Chriſti inſtitutionẽ ſacramentorum adminiſtrationẽ. Sunt hæc quidem Eccleſiæ ſigna, ſed non ita certa ſicut vos vultis, quandoquidem vix vlla eſt, aut fuit aliquando hæreſis, quę ſibi ſigna iſta non arrogaret. Qui magis vnquàm de ſynceritate verbi gloriati ſunt, quàm Ariani? Num ideò penes eos fuit Eccleſia? Verum autem vſum Sacramenti Baptiſmatis, an ita ſibi ſolis Donatiſtæ non vſurparunt, vt ſicut Ariani, ſynceri verbi Dei poſſeſsione catholicos excludebant, ſic iſti verum vſum Baptiſmi penes eos eſſe negarent, & ob eam cauſam vtrique ſe eſſe Eccleſiam contenderent? Veniamus ad noſtri temporis hæreticos: Nónne de præcipuis religionis noſtræ dogmatibus diſsident à vobis & Sacramentarij, & Anabaptiſtæ, & Picardi, & Seruetiani, & eiuſdem generis hæreticorum alia portenta? Atqui omnes ij ſic iſta ſibi ſigna arrogant, vt ea non magis nobis Chriſtianis, quàm vobis detrahant Lutheranis. Non igitur vel Petr⁹ à Soto, vel catholicus quiſquam negat has eſſe notas Eccleſiæ: cùm hæc Petri verba ſint: Fatemur hæc duo ſemper eſſe coniuncta, veram Eccleſiam & ſynceram prædicationem verbi. At verò

Reſponſio

ſynceritas verbi magis agnoſcit ex veritate Eccleſiæ, quàm econtrà, quod præcipuè Irenæus & Tertullianus notarunt, quorum ibi verba profert, quòd apud ſolam veram Eccleſiam vera eſt ſacra Scriptura & vera traditio: atque idem dicit de Sacramentorum vſu. Videris Brenti in Rhetoricis præceptis non infeliciter eſſe verſatus: vel ex ijs diſcere poteras, eſſe vitioſum argumentationis genus, quod commune vocant, quod nihilò magis ab aduerſarijs, quàm à nobis facit. Tale eſt, quo tu nunc vteris: dicis in Eccleſia tua ſynceram eſſe prædicationem verbi Dei, & verum vſum Sacramentorũ. Dicim⁹ nos, vtrunq; verius eſſe in Eccleſia noſtra catholica, cùm in vtroq; præſcripſerimus, neque nos à vobis, ſed vos à nobis diſceſſeritis. Sed quid tandem tu vocas verbum Dei Brenti? Scripturas? Atqui eas à nobis, à quibus diſceſsiſtis, habere vos negare non poteſtis. quin id ingenuè fatetur architectus hæreſeos veſtræ. Quamobrem hoc verbum Dei, quod ſcriptum eſt, noſtrum eſt: nec in eo quicquam iuris vẽdicare vobis poteſtis. Nam quòd eo vtimini, faciunt hoc omnes hæretici, faciunt & Iudæi, deniq; facit hoc etiam ipſe diabolus: vt vſus Scripturarum non poſsit eſſe propria nota, qua Eccleſia Chriſti à veſtra malignantium Eccleſia diſcerni queat. Sin autem verbum Dei vocatis eum Scripturæ ſenſum, quo Deus per Prophetas & Apoſtolos loquutus eſt (quod ſolum verè Dei verbum vocare licet) nos quidem certi ſumus verbum hoc apud nos eſſe: & ſicut Scripturas à nobis accepiſtis, ſic verbum Dei, quod eſt in Scripturis, à nobis, hoc eſt, à Patribus & concilijs vos petere debere. Quoniam verò vos id vocatis in controuerſiam, quomodo vultis vt certa nota ſit, quod ipſi controuerſum feciſtis? quod eodem iure quo vos, æquè ſibi alij hæretici non minùs à vobis, quàm à nobis diſsidentes arrogant? Vel ſenſus ipſe communis admonere vos potuit, quòd certum ſignum catholicos diſcernens ab hæreticis eſſe non poteſt, de quo inter vtroſq; controuertitur. Sed audiamus quomodo prius illud

Scriptura non poteſt propria eſſe nota Eccleſiæ.

pro-

probet Brentius, quòd catholica noſtra Eccleſia non relinquat verbum Dei in ſua ſynceritate, ſed deprauet ipſum alienis interpretationibus.

Non enim recipit, inquit, ſcripturam, niſi & addat traditiones, & ſicut à Patribus & concilijs exponitur. Conſtat autem, quòd multæ traditiones quæ Apoſtolicæ iactantur, pugnent cum ſacra Scriptura, quemadmodum ſuprà explicuimus: & quòd Patres atque concilia Scripturã ſæpè & multũ ſint interpretati, non iuxta ſenſum Spiritus ſancti, ſed iuxta ſenſum humanæ prudentiæ. Brentius imprudens de ſenſu Scripturæ laudat Catholicos.

Vide Brenti, ne quis ex tuis meritò tibi crimen præuaricationis impingat. Noſtram enim, non eorum quos tuendos ſuſcepiſti, cauſam tueri videris. Quod enim potuiſti nobis dare teſtimonium illuſtrius, eſſe penes nos verbum Dei, q̃ cùm dixiſti, nos non recipere Scripturas, niſi addamus & traditiones? Hoc eſt, nos non tantùm ſcriptum, verumetiam viua voce traditum Dei verbum recipere: quòd vt ita faciamus, admonemur Dei verbo ſcripto: Tenete traditiones quas accepiſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam. Quod verò addis, nos non recipere Scripturam niſi ſicut à Patribus & Concilijs exponitur: potuitne quiſquam clariùs demonſtrare, nos verbum Dei ſyncerum recipere, quàm his verbis abs te demonſtratum eſt? Nam qui recipit Scripturas eo ſenſu, quo Patres interpretati ſunt & concilia, is demùm eſt, qui ſyncerum Dei verbum recipit: qui verò recipit Scripturam, non Eccleſiæ, hoc eſt, Patrũ & conciliorum, ſed ſuo proprio ſenſu, is recipit quidem Scripturam, ſed verbum Dei non recipit, quin pro verbo Dei, nonnunquàm recipit verbum Diaboli: quando non eam quę Dei, ſed quæ Satanæ ſpiritu facta eſt, ſcripturarum interpretationẽ recipit. Neq; verò mirũ hoc tibi videatur, quòd multos recipere Scripturã dicimus, verbum autem Dei non recipere. Nam hoc ita fieri videtur etiã Paulus innuere, cùm alibi, tum ad Theſſalonicẽſes ſcribens: Neque terreamini, inquit, neque per Spiri-

Reſponſio

2. The. 2.

Catholica Concilia exponunt. Sic tuo ipſius teſtimonio ſumus Catholici, ſicut cõtrà vos hæretici: qui dũ ſuũ quiſq; ſpiritum in ſcripturis interpretandis ſequimini, Patrũ & conciliorum ſpiritu neglecto, quem nunc videre licet in Germania, ſataniſmum inuexiſtis. Quòd verò dicis, multas traditiones, quæ Apoſtolorum nomine iactantur, pugnare cũ ſacra ſcriptura, in proximo ſuperiore capite falſum id eſſe demonſtrauim'. Et quàmuis fieri poſsit, ꝙ Patrum aliquis nõ iuxta Spiritus ſancti, ſed iuxta ſenſum humanæ prudentiæ ſcripturam fuerit aliquando interpretatus: tamen ſicubi plures in eandem ſententiam conueniunt, & ſi Patres in concilijs Oecumenicis præſertim congregati, ſcripturam aliquã vnanimiter interpretãtur, eorum ſenſum ſpiritus ſancti ſenſum fuiſſe, minimè dubitamus.

Probat deinde Brẽtius, in Eccleſia noſtra Catholica verũ vſum Sacramentorũ puerti. Sordidat enim, inqt, Baptiſmum fictitijs appẽdicibus & humanis traditionib'. At quas tu vocas fictitias appẽdices & humanas traditiones? Cur nominatim non exprimis? Intelligis, quibus vtimur nos, earundem ipſis etiam tẽporibus Apoſtolorũ vſum fuiſſe: quæ cauſa eſt, ꝙ proferre non audes: alioqui neceſſe haberes affirmare, totis mille quingẽtis annis Eccleſiam non fuiſſe: cùm quę peruertit vſum Sacramentorũ, Eccleſiam eſſe neges: nec aliũ fuiſſe Baptiſmatis vſum per omne tẽpus id conſtet, quàm qui nunc eſt. Ac baptizat, inquit, non tantùm hoĩes, quod Chriſtus inſtituit: verùmetiam campanas, quæ eſt impietas magica. Baptizari campanas mihi quidem inauditum eſt. Benedicuntur quidem iuxta formam in Pontificali Romano pręſcriptam, verùm de Baptiſmo ne verbo quidem fit vlla mentio. De poculo, inquit, cœnæ Domini, cùm Chriſtus dicat: Bibite ex eo oẽs, & ſic Eccleſia Catholica vtat, Afotica Eccleſia dicit, Nolite ex eo oẽs bibere. Imò & veſtra hoc dicit verè Afotica Eccleſia Brẽti, Nolite ex calice oẽs bibere: Arcetis eñ paruulos cõtra manifeſtũ, vt Bohemis & Armenis videt,

Vſum verũ Sacramẽtorũ peruerti, quomodo Brentius probet.

Reſponſio

Eccleſia nõ baptizat campanas.

Matt. 26.

Chriſti

Chriſti verbum, dicentis, Sinite paruulos venire ad me. Conſtat autem etiam Apoſtolorum temporibus, calicem non omnibus eſſe miniſtratum. Concludit iam tandem Brentius: Cùm ergo tantum ſit diſcrimen Catholicæ & Aſoticæ Eccleſiæ, qua fronte audet hæc ſibi vendicare, quę illi tantũ conueniunt? Reuerà nulla frons eſt in vobis Aſoticis Brenti, qui vobis Eccleſiæ nomen vendicare audetis, & Catholicis detrahere. Non multùm frontis habere Caluinus quoq; videtur, neq; magis nobis æquus eſt quàm ſitis vos: nondũ tamẽ eò impudentiæ progreſſus eſt & audaciæ, vt nobis, qui Romani Pontificis autoritatem agnoſcimus, Eccleſię nomẽ adimeret. Quamuis enim ille pro more veſtro plurimis con uitijs debacchetur in Pontificem, his tamen verbis vtitur. Hinc igitur patet, nos minimè negare, quin ſub Papę quoq; tyrannide Eccleſia maneat. Sic tu Sacramentarios etiam im pudentiâ ſuperas & audaciâ.

Matth. 20.

Calui. ca. 8. inſtitutionis ſuæ.

Proſequitur Brentius: Catholica Eccleſia interpretatur Patres, traditiones & concilia per ſcripturam, & ſcripturã interpretatur per ſcripturam, hoc eſt, eo ſenſu, quẽm Spiritus ſanctus in ſcriptura tradidit: Si nos, aut Angelus de cælo prædicauerit vobis Euangelium præter id quod prædicauimus vobis, & quod nunc inſtinctu Spiritus ſancti literis ſacris mandatum eſt, anathema ſit. Habemus firmiorem Propheticum ſermonem, &c. Aſotica autem Eccleſia interpretatur ſcripturam per Patres, per traditiones, & per concilia. In ſcriptura, inquit Aſotus, vera fides quęrenda eſt, ſed prout à Patribus traditur. Quid ergo commune eſt Aſoticę Eccleſiæ cum Catholica?

Brẽtij verba.

Gala. 1.

2. Pet. 1.

Imò quid tibi filio Belial cum ſponſa Chriſti? Multa iam ad rauim vſque diximus hac de re. Etiam Sacramentarij ſcripturam interpretantur per ſcripturam, num ideo ſtatim illos eo ſenſu dices interpretari, quem Spiritus ſanctus in ſcripturis tradit? Num quem ipſi ſenſum adferunt, eum vos recipitis? Proferebant aduerſus Arianos Catholici locũ illum: Ego

Reſponſio Scripturã per ſcripturam interpretari quatenùs probandũ.

Ego & pater vnum ſumus: interpretati ſunt eum Ariani per aliam ſcripturam: Vt ſint vnum, ſicut & nos, num hic fuit ſenſus Spiritus ſancti? Quis non videt, quàm hæc inepta ſint? Facimus autem & nos Brenti, vt ſcripturam per ſcripturam interpretemur: Sed ſicubi non ſemper occurrit ſcriptura, quæ ſcripturam explicet, aut ſicubi diuerſum ſenſum adferunt hæretici, confugimus ad Patrum traditiones, & eorum interpretationem proferimus. Quod & veſtri faciunt, quando contra Sacramentarios & Anabaptiſtas ſcribunt, & fecerunt priſcis etiam illis ſeculis Sancti Patres noſtri, quoties illis vel cum Arianis, vel cum hæreticis alijs fuit dimicatio, ſicut ſuperiùs à nobis copioſe demonſtratum eſt. Verùm vide, quid agas Brenti, peccas ipſe contra legem, quam hoc ipſo loco nobis fers. Intelligis, quam adfers ſcripturam, eam pro nobis contra te facere: ſunt enim verba Pauli: Si nos aut Angelus de cælo prædicauerit vobis præter id, quod prædicauimus. Non dixit, præter id quod ſcripſimus. Traditionem nobis, non ſcripturam commendauit. Id cùm te non fugeret, addis de tuo, Et quod nunc inſtinctu Spiritus ſancti literis ſacris mandatum eſt. Vbi nunc eſt illud, quod toties contra nos profertis: Non addetis ad verbum, quod vobis loquor, nec auferetis ex eo? Nihil addi vis ad Scripturas, & interim tamen addis ipſe, quod in verbis Pauli non eſt. Nos verò quod explicandi gratia additum eſt per te, non reprehendimus: ſed idem iuris nobis quoque, quoties res poſtulat, non permitti: hoc eſt quod moleſtè ferimus. Cæterùm qua tu nota nos excludere vis à Catholica, hæc nos vel maximè Catholicos eſſe deſignat: Catholicum eſt enim in Scriptura, veram fidem quærere. Quoniam verò falſam quoque fidem ſuam in ſcriptura quærunt hæretici, non hæc ſatis adhuc illuſtris eſt nota, qua catholici diſcerni poſſint ab hæreticis. Cùm autem illud adiunxit Petrus à Soto, quod per te reprehenditur, vt quæratur in ſcriptura, prout à Patribus traditur, hoc demùm verè catholicum demonſtrat.

Ioan. 10.
Ioan. 18.
Deut. 4.

Nam à Patrum ſenſu & conſenſu diſcedere, & iuxta ſuum ipſius ſenſum ſcripturã interpretari velle, quod vos facitis, hæreticum eſt Brenti, non Catholicum, neque legitimæ prolis, ſed ſeminis mulieris adulteræ.

Pergit Brentius: Catholica Eccleſia, ſi de doctrina ſermo eſt, fundatur ſuper doctrina Prophetica & Apoſtolica, nec tradit vlla dogmata extra eam doctrinam, quæ ſcriptis Propheticis & Apoſtolicis continetur. Superſtructi ſuper fundamentum Apoſtolorum & Prophetarum ipſo ſummo angulari lapide Chriſto IESV. Auxilium nactus Dei, &c. Aſotica autem Eccleſia fundatur ſuper traditionibus & dogmatibus extra ſcripturam: Sic enim dicit Aſotus: Traditiones ſunt certiſsimum fidei fundamentum. Et iterum: Eccleſia tradit dogmata fidei extra ſcripturam. Quare cùm Aſotica Eccleſia ſit ſtructura alterius fundamenti, non habet commune habitaculũ in ædificio Catholicæ Eccleſiæ.

Reſponſio. Qua ratione Venerabilis vir Petrus à Soto traditiones certiſsimum eſſe fidei fundamentum docuerit, iam abundè diximus. Hoc ipſum autem nobis eſt teſtimonio, quòd Eccleſia noſtra fundatur ſuper doctrina Prophetica & Apoſtolica, quòd non ſolùm ſcriptum, verùm etiam traditum Dei verbum recipimus. Sic enim nos docuerunt Prophetæ: Interroga patrem
Deute. 32. tuum, & annunciabit tibi: maiores tuos, & dicent tibi. Non
Eccleſi. 8. te prætereat narratio ſeniorum, ipſi enim didicerunt à patribus ſuis, quoniam ab ipſis diſces intellectum: ſic nos docuit
2. Theſſ. 2. Apoſtolus: ſtate, & tenete traditiones, quas didiciſtis, ſiue per ſermonem, ſiue per epiſtolam. Veſtra autem Aſotica Eccleſia, non fundatur ſuper doctrina Prophetica & Apoſtolica, quandoquidem iuxta doctrinam illius traditiones non recipit. Neque eſt Eccleſia noſtra, ſicut tu cauillaris, alieni fundamenti ſtructura. Nos enim aliud fundamentum non ponimus, præter id, quod poſitum eſt, quod eſt
1. Cor. 4. CHRISTVS IESVS: ſuper hoc ſuperſtructi ſumus, & ſuperſtruimus ipſi: nec ab eo diuelli nos vnquàm patiemur.

Catholica

Catholica Eccleſia,inquit Brentius, agnoſcit vnum ſolū caput æternæ ſuæ ſalutis tam in cælo,quàm in terra, Dominum noſtrum Ieſum Chriſtum:& ad hunc ſolum Seruatorē ſuum alligata eſt:atque in hoc ſolo quęrit veram &æternam ſuam ſalutem per fidem.Et vtitur quidem miniſtris ſuis,nō vt dominentur,ſed vt ſeruiant ipſi: idque non pro ſuo arbitrio,ſed iuxta regulam à ſacra ſcriptura præſcriptam. Solum autem Ieſum Chriſtum filium Dei agnoſcit Dominum & ſponſum ſuum:& ex eo ſolo tam viuens, quàm moriens pēdet(Hoc probat ſcripturis: quaſi probationis res egeat: cùm omnes Chriſtum,& caput,& Dominum confiteamur)Aſotica autē Eccleſia agnoſcit in his terris pro capite ſuo Rom. Pontificem,& eſt alligata ad Prælatos,qui ſunt Romano Pōtifici ſubiecti,quos & Dominos ſuos, non ſeruos agnoſcit. Nec pendet ex ſolo chriſto, nec quærit in eo ſolo ſalutē per fidem:ſed quærit etiam eam in contritione,in ieiunio,in horis canonicis,& in omnibus ſuis operibus, quibus confidit ſe gratiam Dei mereri.Dicit enim Aſotus apertè:Eccleſia eſt humana congregatio, & habet Prælatos & ſuperiores ſuos. Et addit quidem Aſotus:Hi ſunt miniſtri chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei.Quæ verba ſcibit Paulus, ſed nihil ad Aſoticos Prælatos.Mox autem ſubiungit: Alligata eſt ijs tota Eccleſia non minùs,quàm quælibet alia reſpublica ſuis capitibus & gubernatoribus. Ac mox: Sine illis, hoc eſt,Prælatis(quos ipſe vocat,ſed falſò,miniſtros chriſti legitimos)non eſt eccleſia.

Quantum ingrederis mare Brenti?ſed nobis propoſitum eſt breuibus tecum agere. Nam ſi tractanda forent omnia,iuſtum volumen vix ſufficeret.Propterea negas penes nos eſſe catholicam eccleſiam,quòd agnoſcimus in terris pro capite noſtro romanum Pontificem,cùm eccleſia catholica ſolum vnum caput agnoſcat chriſtum. Quaſi verò qui pro capite Pontificem agnoſcit, non agnoſcat caput chriſtum. Dicis etiam de catholica eccleſia,quòd ſolum chriſtum Dei filium Reſponſio

agnoſcit Dominum. Num igitur nullus eſt in terris Dominus agnoſcendus, quia ſolum Chriſtum Eccleſia Dominũ agnoſcit? Num ideo pientiſsimus Princeps SIGISMVNDVS AVGVSTVS REX, & Dominus noſter eſſe deſinet, quia Chriſtum Regem & Dominum noſtrum eſſe confitemur? Eiuſmodi vocibus Brenti, ruſticos contra Dominos concitaſtis, & ſeruile bellum in Germania conflaſtis. Eſt caput Eccleſiæ Chriſtus: neq; tamen propterea non eſt caput Eccleſiæ Pontifex. Eſt Rex & Dominus noſter Chriſtus, neque tamen propterea non erit Rex & Dominus noſter SIGISMVNDVS. Quis eſt, qui neſciat, ſolũ Chriſtum regere ac regnare in Eccleſia, & imperium hoc ſolo illius verbo exerceri atque adminiſtrari? Sed quia viſibili præſentia inter nos non habitat, vt voluntatem ſuam ore ſuo coram nobis declaret, hominum in hoc miniſterium adhibet, & quaſi vicariam operam: non ad eos ius honoremq; ſuum transferendo, ſed vt ſuũ tantùm per eos opus agat ipſe, qualiter ad opus quoq; faciendũ artifex vtitur inſtrumento. Quare manet ipſe caput Eccleſiæ nihilominùs: regit, regnat, & imperium exercet ipſe nihilominùs in Eccleſia: verùm opus hoc ſuum per Pontificem agit miniſtrum ſuum: non quòd non poſsit id per ſe ipſum ſine alio quouis aut adminiculo, aut organo præſtare: ſed hoc modo viſum eſt illi, ſuam erga nos dignationem declarare, cùm ex hominibus ſumeret, qui pro ſe in mundo legatione fungerentur, qui arcanæ ſuæ voluntatis eſſent interpretes, qui perſonam denique ſuam repræſentarent. Deinde viſus eſt hic illi firmiſsimus vnitatis retinendæ nodus, quo Eccleſiam ſuam adſtringeret, ſi vnum aliquem illi præfeciſſet, cuius in ea gubernanda viſibili miniſterio vteretur. Vides Brenti, nihil detrahi Chriſto capiti, ſi ſubiectum illi Romanum Pontificem caput in terris agnoſcamus? Non magis, quàm ſi caput Regni Poloniæ, Regem & Dominum noſtrum SIGISMVNDVM AVGVSTVM eſſe profiteamur. Non propterea non erit caput, non

Eccleſia et ſi ſolum Chriſtũ caput agnoſcat, nõ negat tamen Chriſti vicariũ Pontificem.

Chriſtus nobiſcũ agit p ſuos vicarios, & Prælatos Eccleſiæ.

non propterea non erit Rex & Dominus noſter Ieſus Chriſtus Dei filius: cui ſicut Eccleſiæ, ſic & regni caput ſubiectū eſt. Nam cùm proprium ſit capitis munus, ſubiecta ſibi mēbra gubernare, facit hoc ipſe quidem Chriſtus virtute ſua: ſed intereà tamen ſicut in Sacramentorum adminiſtratione, ſicut in verbi ſui prædicatione, ſic in Eccleſiæ ſuæ, regnorūque & prouinciarum gubernatione, hominum vti miniſterio dignatur: Principum quidem, Regum, & Imperatorum, in regnis & Prouincijs moderandis: Romani verò Pontificis in Eccleſia ſua gubernanda: quæ ſi non ex vnius alicuius autoritate pendeat, nec Eccleſia, nec fides vna retineri poteſt, quemadmodum in Confeſsione noſtra Chriſtiana fuſiùs eſt à nobis demonſtratum: eadem illa nunc repetere, nihil eſt neceſſe. Neq; verò inuſitatum eſt hoc in Scripturis, quòd capitis nomen hominibus tribuitur. Sic Sauli dixit Samuel: Caput in tribubus Iſrael factus es: Sic de ſe Dauid: Conſtituit me in caput gentium. Sic apud Oſæam legimus: Ponent ſibimet caput vnum. Sic apud Paulum: Vir caput eſt mulieris. Quid autem Brenti? cùm ſemel atque iterum dixit Apoſtolus, Vir caput eſt mulieris, num ideo chriſtum eſſe caput mulieris negauit? Minimè gentium: Verùm hoc dicere voluit, Chriſtum caput mulieri conſtituiſſe virum, vt eam gubernaret. An autem ideò non gubernat eam Chriſtus? Imò gubernat: ſed per virum, cui vult mulierem eſſe ſubiectam. Sic etiam cùm dicitur, Pontifex caput eſt Eccleſiæ: abſit vt Chriſtū excludamus, qui verè caput exiſtens, verè gubernat Eccleſiam. Sed ſicut mulieri virum, ſic huic ſponſæ ſuæ caput conſtituit Petrum & eius ſucceſſorem, cuius miniſterio illam gubernaret, quando dixit, Paſce oues meas. Ipſe caput, ipſe gubernator eſt Eccleſiæ ſuæ, ipſe paſtor & Epiſcopus animarum noſtrarum: Sed interea Petrum elegit, Petriq; ſucceſſorem, cuius in ea paſcenda gubernandaque miniſterio vteretur. Quem qui pro capite non cognoſcunt, in quot ſectas quàm diſſectas diſſecti ſint, vides ipſe Brenti. Ac niſi te datū

[Margin notes: Capitis nomen hominibus tribuitur in ſcripturis. 1. Reg. 15. Pſal. 17. Oſææ 1. 1. Cor. 11. & ad Epheſeos. 5. Ioan. 21. 1. Petr. 2. Neceſſari' Eccleſiæ Pontifex & Paſtor ſupremus.]

iam in reprobum ſenſum totum Satanas poſsideret,nō poſ-
ſes non fateri,quòd vna Eccleſia,quin & vna fides apud eos
eſſe nulla ratione poteſt, apud quos ſub inuiſibili capite
Chriſto viſibile quoq; caput in terris Pontifex vnus non a-
gnoſcitur.Nec obſcurum eſt,quòd idem aliquando Philip-
pus quoque veſter ſenſerit,cùm ipſa magiſtra rerum experi-
entia doctus, aliter conſentientem in Eccleſia doctrinam v-
nitatemq; fidei conſeruari non poſſe videret. Quid enim?ſi
quod vos velle videmini,quiſq; Rex in regno, quiſque prin
ceps in ditione ſua, ſe caput Eccleſiæ regni ditioniſque ſuæ
conſtituat,quod poſt hominum memoriam factum vnquā
aut vſquàm neſcimus,præterquam hoc infelici ſeculo no-
ſtro in Anglia:quam tamen oculis miſericordiæ ſuæ tandē
reſpexit Deus,errantesq; in viam reduxit,& ad ouile ſuū ag
gregauit.Sed quid?ſi tale quiddam peccatis noſtris offenſus
Deus permittat, per Deum immortalem, quale futurū eſ-
ſet monſtrum Eccleſia?quot capita?quot fides? quot confeſ
ſiones eſſet habitura?Hæc eſſet Auguſtana vel Saxonica poti
ùs,illa Vuirttembergenſis, alia Oſiandrina, alia Tigurina,
alia Suenkefeldiana,alia Picardina,alia Moncerana ſiue Me
noniana,aut ſi mauis,Pacimontana: alia Seruetiana confeſ-
ſio:Quot principum voluntates,tot fides, tot confeſsiones
videre liceret:ſicut nunc in iſta Babylone germanica, quam
ædificauit Lutherus,videmus omnes.Tale monſtrum ne fer
re cogeremur in Eccleſia,cūprimis vtile viſum eſt & neceſ-
ſarium ad conſeruandam in ea tranquillitatē ordinemq; re-
tinendum,vt vnū aliquod ſub Chriſto capite caput Eccleſię
ab ipſo Chriſto conſtitutū agnoſceret, ad quod iuxta tradi-
tionē Apoſtolorū,& ſicuti ab Anacleto ſcribitur, iuxta iuſ-
ſionē ipſius chriſti,de cauſis difficilioribus referretur, quòd
nō alia q̄ hac ratione,vt vna apud omnes & eadē eſſet fidei cō
feſsio,prouideri poſſet.Hunc vos ordinē Brenti ferre non po
teſtis,quòd eo ſaluo,ſaluos eſſe vos,& errores veſtros diu cō
ſiſtere nō poſſe videtis. Quāobrem vt eum euertere queatis,
omnes

Princeps idem & caput Eccleſiæ Anglicanæ non diu durauit.

omnes neruos veſtros contenditis. Neq; verò noui quicquã in hoc facitis. Fecerũt hoc etiã ante vos Patres veſtri priſci illi hæretici. Veteres hæ ſunt & vſitatæ Satanæ artes, q ſicut à Cypriano ſcriptũ eſt, ob hoc Eccleſię Prępoſitum infeſtatione ſua perſequitur, vt gubernatore ſublato, atrociùs atq; violentiùs circa Eccleſiæ naufragia graſſetur. Sed quid accidit apud vos Brenti? Principiò nihil allud quàm Pontificem Romanum Eccleſiæ caput agnoſcere noluiſtis, & eum reieciſtis: num intra fines hos conſtitit furor veſter? Nequaquã: ſed idem poſteà de nunquàm ſatis laudato Imperatore quoque veſtro Carolo quinto feciſtis. Sicut Eccleſiæ Pontificem, ſic illum Imperij caput agnoſcere noluiſtis, & eadem autoritate qua Pontificem, Imperatorem quoque veſtrum reieciſtis: contra quem etiam arma cœpiſtis, & eum iam non Imperatorem, ſed Carolum à Gandauo, viſum vobis fuit appellare. Verùm non defuit fideli miniſtro ſuo Deus, deque hoſtibus Euangelij ſui iuſtas eſt pœnas perſequutus. Sed de his ſatis. At verò Brenti, vel hoc nomine nos id quod ſumus, dici debere catholicos cenſemus, quòd ſicut ſemper à catholicis fuit factitatum, & Eccleſiæ caput Pontifex Romanus apud nos, & regni caput Rex à ſuis quiſque agnoſcitur. Et eſt apud nos Eccleſia, ſicut ſcribis, alligata ad Epiſcopos ſuos, qui ſunt Romano Pontifici ſubiecti: quod ante mille trecentos annos Cypriani quoque ſeculo ſic fuiſſe legimus obſeruatum. Sic enim loquitur ſanctus ille martyr poſt illa verba: Loquitur illic Petrus, ſuper quem ędificãda fuit Eccleſia: docens, quia etſi contumax & ſuperba obedire nolentium multitudo diſcedat, Eccleſia tamen chriſtianorum non recedit, & illi ſunt eccleſia, & plebs Sacerdoti adunata, & paſtori ſuo grex adhærens. Scire debes, epiſcopum in eccleſia eſſe, & eccleſiam in epiſcopo, & ſi qui cum epiſcopo non ſint, in eccleſia non eſſe: & fruſtrà ſibi blandiri eos, qui pacẽ cum ſacerdotibus Dei nõ habẽtes obrepũt, & latẽter apud quoſdã cõmunicare ſe credunt, cùm eccleſia,

Cyp. lib. 1. epiſt. 3.

Primò Põtificẽ, dein de Cæſarẽ ſectarij negarũt eſſe caput.

Eccleſia ad Epiſcopos alligata.

Cyp. lib. 4. epiſt. 9.

quæ catholica & vna eſt, ſciſſa non ſit, neq; diuiſa, ſed ſit vtique connexa, & cohærentium ſibi inuicem Sacerdotum glutino copulata. Vides, quemadmodum hic ad Epiſcopos Eccleſiam alligauerit, & qui cum Epiſcopo non ſint, eos in Eccleſia eſſe negauerit? Eſt autem hoc moribus receptum in Eccleſia, Patrum vt nomen Epiſcopis tribuatur, qui quantò magis Eccleſiæ ſeruiunt vtilitati, tantò minùs pro ſeruis agnoſcuntur, quin eos pij Dominorum appellatione dignãtur: de quibus per os Prophetæ loquutum aliquando Dominum eſſe ſciunt: Conſtitues eos Principes ſuper omnem terram: verùm ſic tamen, vt intereà meminerint Epiſcopi, quod ſcriptum eſt ab eo, quem primum in terris Epiſcopũ Dominus inſtituit: Non vt dominantes in cleris, ſed forma facti gregis ex animo. Pendet autem Eccleſia noſtra ex ſolo Chriſto: quærit in eo ſolo ſalutem per fidem: ſed non per veſtram illam ſpecialem, charitateq; deſtitutam: ſed per eam, de qua Paulus loquitur, fidem quę per charitatem operatur. Per hanc fidem, qua fit, vt conteramur in corde noſtro, vt cõuertamur ad Dominum in ieiunio, & fletu, & planctu: vt accedentes ad thronum eius gratiæ, ſupplices miſericordiam eius imploremus: per fidem hanc quærit ſalutẽ in ſolo chriſto. Neque confidit ſe primam gratiam vllis operibus mereri poſſe: nam ſi gratia, iam non ex operibus. Et eſt hoc vulgatiſsimum etiam eorum doctorum, quos vocant Scholaſticos, axioma, quòd primam gratiam nemo meretur. Cæterùm gratiam pro gratia ſe conſequi poſſe confidit: hoc eſt, pro operibus in gratia factis ſperat adipiſci ſe poſſe vitã æternam, quam & ipſam gratiam vocat Paulus: non quia meritis non datur, inquit Auguſtinus, ſed quia data ſunt & ipſa merita, quibus datur. Data ſunt autem gratis: nam primam gratiam, qua fit, vt mereri poſsimus vitam æternam, nullis meritis aſſequi licet. Talem Eccleſiam, cuius nos eſſe membra profitemur, & præ nobis ferimus, etiam tu Brenti Catholicam eſſe negare non poſſes, niſi malitia cor tuum excecaſſet, vt auri-

Epiſcopi rectè etiã Patres dicuntur.

Pſal. 44.

1. Pet. 5.

Quomodo eccleſia ex ſolo Chriſto p fidẽ pendeat.

Galat. 5.

Ioel. 2.

Hebr 4.

Rom. 11.

Ioan. 1.

Rom. 6.

vt auribus audias,& non intelligas,videns videas,& non videas. Sed quid habes, quæſo, quod arrodas in Petri verbis? An hoc, quòd hominum congregationem eſſe dixit Eccleſiam? Certè non eſt Angelorum, & multò minùs quadrupedum. An quod addidit, habet Prælatos & Superiores ſuos? Quin tu cum Paulo iurgaris potiùs,qui dixit: Dedit quoſdam quidem Apoſtolos, quoſdam Prophetas, alios verò Euangeliſtas, alios Paſtores & Doctores ad confirmationem ſanctorum. Iam verò illa quæ ſequuntur, Hi ſunt miniſtri Chriſti, & diſpenſatores myſteriorum Dei, reuerà ſicut dicis,nihil ad veſtros Aſoticos, ſed permultùm faciunt ad noſtros Prælatos Catholicos: quibus verè ſcribit Petrus,alligatam eſſe totam Eccleſiam non minùs, quàm aliam quamuis Rempublicam ſuis capitibus & gubernatoribus. Eadē eſt ſententia ſanctiſsimi quoq; martyris illius Cypriani,ſicut paulò anteà commemorauimus: qui & hoc in eadem illa ſcribit epiſtola,quòd ſine Prælatis, hoc eſt,Epiſcopis,quos Petrus à Soto verè vocat miniſtros Chriſti legitimos,non eſt Eccleſia. Reuerà diſsipationem, vel ruinam potiùs, & exitiū Eccleſiæ molitur, quiſquis ordinem hunc vel abolere ſtudet,vel quaſi minùs neceſſarium eleuat. Neque enim vel Solis lumen ac calor, vel cibus ac potus, tam ſunt præſenti vitæ fouendæ ac ſuſtinendæ neceſſaria,quàm eſt conſeruandæ in terris Eccleſiæ Apoſtolicum & paſtorale munus.

Matth.15.

Ephe.4.

Sine Epiſcopis non eſt Eccleſia.

Hactenùs collationem ſuam abſoluit Brentius,quam ſic à nobis eſſe tractatam exiſtimamus,planum vt omnibus factū ſit, cuius ipſe partis eſt, eā Aſoticam, Eccleſiam verò noſtrā eſſe Catholicam. Aggreditur nunc ad promiſsiones, quæ factæ ſunt Eccleſiæ Catholicæ, quas verè docet ad Aſoticam, hoc eſt, ſuam Eccleſiam nihil pertinere. Quamobrem hac in parte non grauatim eius ſententiæ ſubſcribimus,nec locum hunc vllius confutationis indigere putamus: Eſt enim veriſſimum,quod ſcribit,Aſoticam ſuam Eccleſiam nō eſſe ſponſam Chriſti,non acceptā Deo,non ſanctam,non formoſam,

Quæ ſors & hæreditas Eccleſiæ apud hęreticos

neque conſiſtere poſſe contra portas inferi, ſed expoſitam eſſe libidini Satanæ, & omnium Angelorum eius, nihil in ea inueniri niſi mendacium & vanitatem: ac ſi quando veritatem profert, in mendacio eam profanari ac deprauari, non habere Spiritum ſanctũ, non habere Chriſtum præſentem tutorem & ſeruatorem, non habere pium vllum commercium cum Catholica, non habere vllam autoritatem iudicandi & probandi quamuis doctrinam, & de eius veritate vel vanitate teſtificandi: non exaudire preces eius, nec fructum eam aliquem Chriſti promiſsionem capere, ſed neceſſe habere in morte perire, & in tartarum perpetuò affligendam pręcipitari. Hæc eſt ſors, hęc eſt hæreditas Aſoticę Eccleſiæ.

Fatetur Brẽtius Eccleſiæ hypocritas & impuros planè admiſceri, idque cõtra Donatiſtas.

Proponit tandem Brentius dubitationem quandam, ſed pridem à nobis diſcuſſam. At enim, inquit, dices: Quid ſi Aſoticus quiſpiam impio & Lucianico corde admiſceat ſe veræ Eccleſiæ Catholicæ, & profiteatur vnà cum pijs doctrinam Chriſti tanta eloquentia, tanta prudentia, tantaque externæ vitę honeſtate, vt eligatur publico ſuffragio in miniſtrum, adeoque Epiſcopum Eccleſiæ, num miniſterium huius eſſet veræ Eccleſiæ inutile & inefficax? An qui per eum baptizarentur, non verè eſſent baptizati? an qui per hunc audirent cæleſtem doctrinam, non poſſent Spiritum ſanctum accipere? an qui ab hoc cœnam Domini ſumerent, non ſumerent verum corpus & ſanguinem Chriſti? Dixi ſuprà, quòd fieri ſoleat, vt impij hypocritæ admiſceantur veræ Eccleſiæ: ea enim eſt ſors Euangelicæ ſagenæ, vt cùm in mare huius mundi iacta fuerit, contrahat ex omni genere piſcium, malorum pariter & bonorum. Sed & hypocritæ ſunt in externa congregatione & ſocietate veræ Eccleſiæ, tamen cùm ſint animo impio, Lucianico & Epicureo, nihil certius eſt, quàm quòd non ſunt illa Catholica Eccleſia, aduerſus quam non præualeant portæ inferi, quemadmodum Aſotus alicubi nugatur. Nihilominùs autem ſi fuerint ad miniſterium Eccleſiæ vocati, & docuerint, quæ pia ſunt,

atque

atque adminiſtrauerint Sacramenta iuxta inſtitutionē chriſti, ipſi quidem ſunt Deo abominabiles, miniſterio autē eorum efficitur id, ad quod Dominus ordinauit. Incrementū enim non eſt ordinis miniſtri, ſed Spiritus ſancti: qui cùm ſit liberrimus donorum ſuorum diſpenſator, & miſereatur cuius vult, non reſpicit, quod ad ſe attinet, organi indignitatem, ſed ſuam ipſius clementiam & liberalitatem. Itaq; repudiamus Donatiſtas, qui docuerunt, Spiritum ſanctum non eſſe per miniſterium malorum efficacem.

Et hac de re Brenti, nihil eſt quòd plura tecū verba cōmutemus. Nam & rixis his immorari diutiùs nolumus, quarū nos pridem eſt pertæſum: & videris nunc propiùs tādem ad veritatem accedere: niſi quòd cùm veritate non poſſis, mendacio & calumnia Petrum à Soto ſuperare conaris. Neque enim hoc dixit vnquam Petrus, quod eum tu dixiſſe fingis: quòd qui ſunt animo impio, Lucianico & Epicureo, ſint illa catholica Eccleſia, aduerſus quam non præualeant portæ inferi: verùm verba illius hæc ſunt: Eccleſia, cui promiſsio illa chriſti facta eſt, Portæ inferi non præualebunt aduerſus eam, viſibilis eſt: nec ex electione Dei aut vera fide & charitate internis pendet, vt quis ad Eccleſiam pertineat, ſiue vt ſubditus, ſiue vt prælatus: ſed vt viuum membrum ſit, hæc requiruntur. Quid igitur aliud dixit Petrus à Soto, quàm quod à te quoq; nunc dicitur? etiam hypocritas eſſe in externa congregatione & ſocietate veræ Eccleſiæ, quàmlibet animo ſint impio. Quòd autem hi ſint illa ipſa catholica Eccleſia, aduerſus quam nō præualebunt portæ inferi, hoc nunquā dixit Petrus: ſed pertinere tantùm dixit ad illam externam congregationē & ſocietatē, & admiſceri illi veræ eccleſiæ, cui hæc promiſsio facta eſt: eſſe illius mortua, nō viua mēbra. Ac ſi quis talis in miniſtrum Eccleſiæ, ſiue epiſcopū ſit electus, efficax eſſe miniſterium eius. Si quando congregatur concilium, fieri poteſt, vt inter Epiſcopos reperiantur, qui ſint impio corde, & externa vitæ honeſtate impietatem

Reſponſio

Soto quid affingat Brentius.

ſuam tegant:num ideo non erit illis dicendæ ſententiæ locus?Certè de talibus non eſt hominis iudicium,cùm ſcriptū ſit:Homo videt ea,quæ parent, Dominus autē intuetur cor. Nō eſt hominis,vt ſecùs iudicet de homine,quàm videt:cordis iudicium Deo relinquendum eſt.Neque fas eſt, cuius nō videas niſi bona opera, de eo ſecùs iudicare: cùm etiam quæ ſunt ambigua,in meliorem partem interpretari,Chriſtianę ſit charitatis.Ac rectè monet Auguſtinus:Quę vides,iudica: quæ non vides,Deo committe.Tu autem eò audaciæ proru-piſti,vt etiam de corde hominis, quod ſolius Dei proprium eſt,tibi iudicium arroges.Verùm ſcopus veſter,cùm iſta ſcribitis,hic eſt: vt ſi quis fortè ſit externa vitæ ſanctitate præditus,qui diſſentiat à vobis, & impia veſtra dogmata condemnet,excipere contra eum poſsitis,quòd impio corde ſit & Lucianico. Quid autem eſſe poteſt à modeſtia charitateq; chriſtiana magis alienum? Sed ſi charitatem haberetis, ab Eccleſia Dei vos nunquam præcideretis.

1.Reg.16. Aug.ſerm. 238.de tépore.

De malis Doctorib' ferendis, aut etiam exterminandis.

Quod autem addis Brenti: Si impij hypocritæ docuerint pugnantia cum cæleſti doctrina, & peruerterint verum vſum Sacramentorum Chriſti,quòd nulla ampliùs nec reuerentia,nec obedientia obſtricta eſt eis catholica Eccleſia,etiamſi fuerint anteà legitimè vocati:quin potiùs neceſſe habet Eccleſia eos fugere & vitare,ac ſi fieri poteſt,ab ouili Chriſti tanquàm lupos arcere: veriſsimè ſcriptum eſt à te Brenti. Nam quoàd aliquis fuerit externè quidem Chriſtianus,corde verò Lutheranus,quandoquidem quæ non videmus,Deo committere iubemur, qui ſcrutatur corda & renes, ferendus eſt in externa iſta congregatione & ſocietate veræ Eccleſiæ.Simul vt autem in lucem proferre cœperit impia veſtra dogmata,& peruertere more veſtro verum Sacramentorum vſum,etiamſi paſtor alicuius Eccleſiæ,& ad hoc munus legitimè fuerit vocatus,iam oues ei nulla neque reuerentia, neque obedientia ſunt obſtrictæ: quin eum fugere debent, & ab ouili tanquàm lupum arcere: præcipuè poſtq̄ iudicis

Eccleſiaſtici ſententia pronunciatus fuerit impiorum Lutheri dogmatũ aſſertor,& è cœtu piorũ exterminatus. Vides quàm pulchrè nobis in hoc extremo actu tecum conueniat?

Cæterùm nihil eſt,quòd ſtomacheris venerabili viro Petro à Soto,quòd in vos accommodauerit illa verba ex epiſtola Ioannis:Ex nobis prodierunt,ſed non erãt ex nobis: nam ſi fuiſſent ex nobis,permanſiſſent vtique nobiſcum.Quid enim potuit magis aptè & appoſitè de vobis dici? Quæſo te Brenti, vt ipſe diligentiùs hæc verba excutias, & videas,an non rectiſsimè quadrant in vos.Primum illud,nunquid veriſsimum non eſt,quòd à nobis prodieritis?Eſt hoc certè manifeſtius,quàm vt vllo modo negare poſsitis. Ante quadraginta hos annos certum eſt & indubitatũ fuiſſe vos nobiſcũ in eodem ouili Chriſti:vnanimes in eadem domo Dei nobiſcum habitaſſe:in qua ſimul agnum comedebatis:commune fuit vobis nobiſcum altare,communis cathedra,communia ſacra omnia.Non audiebantur tum illæ voces:Ego ſum Lutheri, ego Zuinglij ſiue Caluini, ego Balthaſaris Pacimontani ſiue Memnonis,ego Suenckfeldij,ego Serueti ſiue Campani,ego Philippi Melanchthonis,ego Brentij, ego Oſiandri,ego Flacij, ego neſcio cuius alterius Suermeri: nihil horum ante quadraginta proximos ſuperiores annos fuit auditum:ſed vnanimes vno ore honorificabamus Deum &Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti. Terra labij fuit vnius, & eorundem ſermonum.Multitudinis credentiũ erat cor vnũ & anima vna:& ſicut horrendum Dæmonibus, ſic iucundũ fuit Angelis ſpectaculum,cùm viderent habitare fratres in vnum:cùm cernerent illum verè populum Iſrael,de quo ſcriptum eſt:Egreſsi ſunt omnes filij Iſraël, & pariter congregati quaſi vir vnus. Stans omnis populus, quaſi vnius ſermone reſpondit. Cõuenit vniuerſus Iſrael ad ciuitatẽ quaſi homo vnus,eadẽ mente,vnoq; cõſilio.Cõgregatus eſt populus quaſi vir vnus in Hieruſalem.In hoc itaq; populo Iſrael, in hac vnitate fideliũ, in hac Eccleſia noſtra Catholica vos

De loco 1. Ioan. 2. Ex nobis prodierũt, ſed nõ erãt ex nobis.

Cõſenſus & pax Eccleſię ante Lutheraniſmum.

Rom. 15. Gene. 11. Acto. 4.

Pſal. 132. Iudit. 20.

1. Eſdræ. 3.

aliquando Brēti fuiſtis.Ipſa vos genuit, ipſa vos in ſinu ſuo fouit aliquandiu,in ipſa veram fidem profeſsi eſtis, ſed ex ea poſteà per ſchiſma ſacrilegum exceſsiſtis, vt rectè poſsimus de vobis illud Pſalmi dicere:Si inimicus meus maledixiſſet

Pſal.54. mihi,ſuſtinuiſſem vtiq;,& ſi is qui oderat me, ſuper me maligna loquutus fuiſſet,abſcondiſſem me forſitan ab eo:Tu verò homo vnanimis,dux meus & notus meus, qui ſimul mecum dulces capiebas cibos,in domo Dei ambulauimus cum conſenſu. Cedò Brenti,non ambulauimus in domo Dei cū

Auguſtin. in Pſal.54. conſenſu ante quadraginta hos annos? Vnde ergo nūc iſta diſſenſio?Qui intus erat,inquit Auguſtinus,foris factus eſt: ambulauit mecum in domo Dei cum conſenſu:aliam domū erexit contra domum Dei.Quare illa relicta eſt, vbi ambulauimus cum conſenſu?Quare illa deſerta eſt,vbi dulces capiebamus cibos?Conſtat ergo iam Brenti,quòd ex nobis prodiſtis,quòd intùs aliquando nobiſcum fuiſtis,nunc autem foris facti eſtis.Reſtat iam,vt videamus, an illud quoque de vo

De loco Ioānis, Nō eratis ex nobis. bis rectè dictum ſit,quòd non eratis ex nobis.Probat hoc Ioannes his verbis:Nam ſi fuiſſent,inquit,ex nobis, permanſiſſent vtique nobiſcum. Cùm in Eccleſia nobiſcum fuiſſetis, corporibus tantùm fuiſtis,non autem ſpiritu : falſoq; fidelium nomen obtendebatis.Nam ſi verè fideles fuiſſetis, nunquam ab Eccleſia defeciſſetis.Quare ſicut paleæ licèt in eadem area tritico ſint permixtæ, nō tamen in tritico cenſentur:ita vos,licet in eadem Eccleſia,quæ Chriſti corpus eſt,veris membris permixti fueritis,in illis tamen cenſeri non po-

Aug. in epiſt. Ioan. tractatu. tuiſtis.Præclarè Auguſtinus:Omnes hæretici, omnes Schiſmatici ex nobis exierunt,id eſt,ex Eccleſia:ſed non exirent, ſi ex nobis eſſent. Antequàm exirent ergo, non erant ex nobis. Sic erant, inquit, in corpore Chriſti, quomodo humores mali: quando euomuntur, tunc releuatur corpus. Sic iſti quando exeunt, tunc Eccleſia releuatur:& di-

Pſal. 110. cit, quando eos euomit, atque proijcit corpus,ex me exierunt humores iſti, ſed non erant ex me. Quid eſt, Non

erant

erant ex me?Non de carne mea præciſi ſunt,ſed pectus mihi premebãt cùm ineſſent. Vides, quàm & hoc bellè quadret in vos,qui cũ ambularetis in magnis & mirabilibus ſuper vos, nouas quaſdam opiniones inuexiſtis, vt vos à Chriſti corpore nefario ſchiſmate ſeparare,q̃ ab illis diſcedere malueritis.

Sed non potes ferre Brenti, quòd in vos hæc Ioannis verba accõmodentur. Dicis accuſaſſe vos Catholicos Antichriſtianiſmi,quòd impia doceamus,quòd inſtitutionem Sacramentorum Chriſti deprauemus:neceſsitatem itaque ſalutis veſtræ exegiſſe,vt colluuiem eorum,qui in apoſtolica doctrina non permanſerunt,deteſtaremini, & quàm contento poſſetis curſu,fugeretis. Accuſaſtis nos Antichriſtianiſmi Brẽti?Quid autem? Num ſufficit accuſaſſe? num cauſam propterea legitimam habuiſtis, diſceſsionem à nobis faciendi? Conuictos certè tanti criminis, non accuſatos tantùm oportuit. Quin vos Antichriſtianiſmi multò veriùs eſtis accuſati: neque defuerunt inſignes aliquot Academiæ, quæ doctrinam veſtram impiam iudicarent. Penes quem autem hac de re & eſt,& fuit, & erit ſemper ſtatuendi poteſtas,fruſtrà portis omnibus inferi reluctantibus, Romanus Pontifex,hæreticos vos pronunciauit. Sed & in comitijs Imperialibus VVormatiæ proſcriptionis decretum contra vos latum eſt. Tot eorum ſententijs, penes quos fuit legitima iudicandi poteſtas, vos Antichriſtos illos eſſe declaratum eſt,de quibus in hac epiſtola ſcribit Ioannes. Cæterùm vos Brenti,quis iudices conſtituit orbis totius chriſtiani?Quando autem dies illi dicta? quando cauſæ dicendæ poteſtas facta?quando quicquam eorum obſeruatum eſt, quæ in legitimis iudicijs obſeruari conſueuerunt?Quis autem nos condemnauit?Idem ille qui accuſauit. Ergo & accuſatorum, & iudicũ officio ijdẽ vos functi eſtis. Quibus hoc legibus cautũ,quibus moribus receptum fuit vnquàm?Etiam apud immanes Barbaros iudicis officio non fungitur,niſi cui legitimè poteſtas hęc fuerit mãdata. Deinde citaẽ tamẽ reus,cauſę

Catholici accuſant Antichriſtianiſmi Brentium.

Lutherani quot modis iudicati.

Sectarij ſimul accuſatores & iudices erant.

dicendæ poteſtas illi permittitur, neque & accuſatoris & iudicis perſonam eidem ſuſtinere fas eſt. Itáne ſoli vos licere vobis vultis, contra ius gentium venire, naturæ ordinem peruertere, diuinas humanasque leges conculcare, Barbaros etiam ipſos immanitate ſuperare? Sed vide Brenti, poſteaquàm vos per ſummam iniuriam ius vobis arrogaſtis, orbem Chriſtianum inauditum Antichriſtianiſmi accuſandi ſimul & condemnandi, quemadmodum exemplo veſtro prouocati, idem ſibi ius in vos veſtri quoque paulò pòſt vſurpauerunt. Quis inter omnes magis fidus Achates Martini Lutheri fuerat, quàm Carolſtadius? Verùm vix toto biennio durauit hæc inter eos amicitia. Sicut Lutherus orbem Chriſtianum, ſic ipſe pari autoritate viciſsim Antichriſtianiſmi Lutherum accuſauit, ſimul & condemnauit. Idem fecit Moncerus, idem non de vobis magis Lutheranis, quàm de Carolſtadianis ſiue Zuinglianis, non ita multò pòſt ſtatuerunt Balthaſar Pacimontanus & Memno: idem de omnibus vobis poſteà Suenckfeldius, Campanus, Seruetus, & hoc genus hæreticorum alia portenta. Sed & Flacius Illyricus, quam ſententiam tulerit contra Interimiſtas & Adiaphoriſtas, obſcurum non eſt. Permiſiſtis vos vobis, cùm nullam haberetis autoritatem publicam, Antichriſtianiſmi Chriſtianum orbem non vocatum, non auditum accuſare, ſimul & condemnare, & ab eo vos nefario ſchiſmate ſeparaſtis: Sibi quoque idem eodem iure permitti voluerunt iſti. Nam ſi fas eſt vnicuique de doctrina iudicare, & quam ipſi viſum fuerit, tanquàm impiam condemnare, ſibi quoque fas eſſe putauerunt, vt idem de veſtra doctrina ſtatuerent, quod de totius orbis Chriſtiani doctrina per vos fuerat conſtitutum. Hæc res nobis peperit Sataniſmum hunc, quo nunc æſtuat Germania, dum ſe pro Papa quiſque gerere vult, dũ ſibi fas eſſe putat & accuſatoris & iudicis officio ſimul fungi, dum & illud licere ſibi cupit, vt quos impios ipſe indicta cauſa iudicauerit, ab eis diſceſsionem faciat, ſeorſum cœtum congreget,

Pro Papa ſe quiſque gerit in Germania

ſacri-

ſacrilegum altare contra legitimum erigat, Cathedram peſtilentiæ contra Cathedram ſalutis conſtituat. Vbi ſic omnis ordo puertitur, ibi florere Sataniſmũ, & ordine ſublato, horrorem neceſſe eſt conſequi ſempiternũ. Sed de his ſatis.

Proponit aliam quæſtionem Brentius, ſed priuſquàm ei reſpondeat, interrupto orationis curſu, aliò delabitur. Vehementer enim eum illa verba pupugerunt, quæ Petrus à Soto veriſsimè ſcripſit: Vnitas certum ſignum eſt Eccleſiæ, diſceſsio autem proprium ſignum hęreſis. Quamobrẽ omnes neruos contẽdit, vt ea refutare poſsit. Si intelligit, inquit, vnitatem per ſe certum eſſe ſignum Eccleſiæ, & diſceſsionem per ſe proprium eſſe ſignum hæretici, quid furioſius? Quid enim? Itá ne certum eſt, ibi eſſe Eccleſiam, vbi eſt vnitas? Fateor nihil eſſe amabilius, nihil iucundius vnitate, mutuaque charitate & concordia. Et in hoc, inquit, Chriſtus, cognoſcent omnes, quòd diſcipuli mei ſitis, ſi charitatem habueritis inter vos mutuò. Sed num quæuis charitas, quæuis concordia, quæuis vnitas certũ & infallibile ſignum eſt veræ Eccleſiæ, vt quæuis diſceſsio proprium ſignum hæreſis? An vnitas ſignũ certum Eccleſiæ. Ioan.13.

Sudes eſt in oculis hæreticorum nomen charitatis & vnitatis: quod quoties audiunt, ſuam ſibi diuiſionem exprobrari putant. Neque malè conijciunt. Quamobrem nulla de re minùs libenter dici audiunt, quàm de vnitate & charitate, de qua etiam quoties de iuſtitia loquuntur, ne verbo quidẽm fieri volunt mentionem, ſed ſola fide ſe iuſtificari contendunt. Fidem enim habere ſe poſſe cum Dęmonibus communem intelligunt: charitatem ſi haberent, neque Dæmones Dæmones, neque hæretici eſſent hæretici. Verè autem dictũ eſt ab Auguſtino: Non exiſtimo quenquam ita deſipere, vt credat ad Eccleſiæ pertinere vnitatem, qui non habet charitatem. Non autem, ait idem, habet Dei charitatem, qui Eccleſię non diligit vnitatem. Atqui non eſt alia certior Eccleſiæ nota, quàm ſit vnitas, quam etiam ob cauſam in ſymbolo Conſtantinopolitano, quod poſt lectum euangeliũ in Eccleſia can- Reſponſio. Cõtra Creſcon. lib. 1. cap. 29. Li 3. de Baptiſmo cõtra Donatiſtas, capite 16.

ſia cantari conſueuit, cùm quatuor notis Eccleſia Dei deſcribatur, quibus eam ab Eccleſia Satanæ diſcernere liceat, primo loco ponitur, quòd ſit vna. Nam ſicut fides non eſt niſi vna, vt quicquid præter vnam fidem eſt, perfidiam eſſe, non fidem dicat Hilarius: ſic Eccleſia quoque non eſt niſi vna, vt quicquid præter vnam eſt Eccleſiam, Satanæ ſynagoga, non Eccleſia rectè vocetur. Neque verò non intelligit hoc Brentius, eſſe certiſsimum & maximè proprium Eccleſiæ ſignum vnitatem: quare cùm ſit res manifeſtior, quàm vt ambigi de ea poſsit, rixam nobis de nomine ſuſcitat. Etiam inter Turcas, etiam inter latrones eſſe dicit vnitatem. At nobis Brenti, non de Turcis, non de Iudæis, non de latronibus, ſed de Catholica Eccleſia ſermo nunc eſt: itaque non de illorũ, ſed de huius vnitate nunc loquimur. Scimus & malis non deeſſe ſuam vnitatem, qua nihil Eccleſiæ pernicioſius eſſe poſſe, in ſuis moralibus docet Gregorius. Verùm nos nunc non loquimur de vnitate carnis, de qua ſcriptum eſt: A ſcintilla vna augetur ignis, & ab vno doloſo augetur ſanguis: ſed loquimur de ſpiritus vnitate, quam diligenter nobis commendat Paulus, atque vt eam, ſupportantes inuicem in charitate, ſeruare ſoliciti ſimus in vinculo pacis, hortatur. Hanc autem vnitatem ab eo ſeruari docet Hieronymus, qui non rapitur omni vento doctrinæ, neque in morem ſtulti, quaſi luna mutatur. Hic locus, inquit, vel maximè contra hęreticos facit, qui pacis vinculo diſsipato atq; corrupto, putant ſe tenere ſpiritus vnitatem, cùm vnitas Spiritus in pacis vinculo ſeruetur. Quando enim non idipſum oẽs loquimur, & alius dicit, Ego ſum Pauli: alius, Ego Apollo: alius, Ego Cephę: diuidimus ſpiritûs vnitatẽ, ac eã in partes ac mẽbra diſcerpimus. Quibus verbis, q̃ his, clariùs depingi potuiſtis? An nõ rapimini vos omni vento doctrinę? an non in morem ſtulti quaſi luna mutamini modò nõ in horas? nũc Lutheriſtæ, mox Caluiniſtę, non ita multò pòſt Anabaptiſtæ: ſicut in Monaſterienſi ciuitate factũ eſſe iã cõmemorauimus, & fieri

Ad Conſtantium. *Greg. libr. 41. cap. 3.* *Eccle. 11.* *Quæ vnitas arguat Eccleſiam.* *Ephe. 4.* *Hier. in epiſt. ad Ephe. cap. 4.* *1. Cor. 1.* *Hæretici nũc quaſi luna mutãtur.*

quotidiè

quotidiè videmus. Deinde verò: Nónne fuimus omnes ante quadraginta hos annos pacis vinculo colligati? Eramus vnum corpus, vnus ſpiritus, ſicut vocati fuimus in vna ſpe vocationis noſtræ: vnus Dominus, vna fides, vnum Baptiſma, vnus erat Deus & Pater omnium. Cedò Brenti, quis diſsipauit, quis rupit hoc vinculũ pacis? quo primùm autore factũ eſt, vt non idipſum oẽs loqueremur? vt diceret hic, Ego ſum Lutheri: alius, Ego Zuinglij: rurſus alius, Ego Pacimontani, vel Suenckfeldij, vel Serueti. Perfrica frontẽ, & ex tuis autorẽ fuiſſe nega. Scio, tibi quàm minimum frontis eſſe, nondum te tamẽ ita pudorem omnem abieciſſe puto, vt quod vel ipſa luce ſcis eſſe clarius, id negare audeas. Eſt igitur Eccleſiæ pręcipua dos vnitas, & vnum omnium certiſsimum ſignũ, quo Catholica dignoſcitur ab hæretica, quam quanto ſtudio commendatam nobis Chriſtus voluerit, indicat illius precatio, qua vſus eſt ad Patrem ſuum cæleſtem illa ipſa hora, qua iam erat ſemetipſum traditurus pro nobis oblationem & hoſtiam Deo. Quid enim aliud precatus tum eſt, q̃ vt vnum cum ipſo, vnum & inter nos eſſemus? quod non pro ijs tantùm orauit, qui tum præſentes aderant, verùm & pro ijs, qui credituri eſſent per ſermonem eorum: quotquot in præſenti crederent, quotquot poſteris etiam ætatibus alij per alios eſſent credituri: hos vt conſertam coronam patri tum offerẽs vnionis Eccleſiaſticæ cathena verè aurea colligari petiuit vniuerſos, vt omnes vnum eſſent: ex vniuerſis, qui continua ſucceſsione Euangelium ſuſcepturi erant, vnam congregationem conſtituens, quę propterea Catholica, hoc eſt, vniuerſalis Eccleſia nominatur, vt quæ non in aliqua orbis parte, ſicut veteris religionis populus, ſed vniuerſo orbe: neq; ad certum aliquod tempus, ſed ad conſummationẽ vſq; ſeculi: neq; peculiariter ex Iſraëlitis, ſed ex omniũ hominum nationib' eſſet congregãda, ad incomprehenſibilẽ inter ſeſe & cũ ipſo vnionẽ: quã quò diligẽtiùs retinere ſtuderemus inter nos, nihil aliud q̃ vinculũ illi' pacẽ teſtamẽto nobis legare

Ephe. 4.

Commendatio vnitatis Eccleſiaſticæ.

Ioan 17.

Ioan.15. Ioan.11. dignatus eſt: quin & mortis illius tam acerbæ, tam etiã ignominioſæ, non alia cauſa fuit, quàm vt filios Dei, qui erant diſperſi, congregaret in vnum. Sed vos Brenti, & quod nobis teſtamento per illum legatum eſt, repudiaſtis: & precationẽ ipſius ex incredibili quadam erga nos charitate profectam, nullum vobis fructum afferre paſsi eſtis: & immenſum illud crucis & mortis illius beneficium, quantum in vobis eſt, irritum & inane reddidiſtis: dum quod anteà diſperſum, poſteà ſanguine Chriſti precioſo fuit congregatum, id vos iterum diſperſiſtis. Eſt ne hoc Brenti Chriſtianos eſſe? eſt ne hoc Euangelium Chriſti profiteri? Chriſtus ex duobus fecit vnum (fecit enim vtraq; vnum, dicit Apoſtolus) vos ex vno feciſtis duo, ac plura etiam, quàm duo. Altare contra altare erexiſtis, cathedram contra cathedram conſtituiſtis. Obſecro vos per Deum immortalem, quid eſt hoc aliud, quàm antichriſtos eſſe? quàm non Chriſti Euangelium, ſed Satanæ Cacangelium profiteri? Sicut enim Chriſtus eſt, qui congregat: ita Satanas eſt, qui diſpergit. Impios illos milites, qui Chriſtum in crucẽ egerũt, immanitate veſtra ſuperaſſe videmini. Venerunt enim impij illi, & non fregerunt crura Chriſti: veniſtis vos ſpeciem pietatis habentes, virtutem autem eius abnegãtes, & dirupiſtis, ac in multas partes concidiſtis totum corpus Chriſti, vnam, ſanctam, Catholicam, Apoſtolicam Eccleſiam. Integrum Chriſti corpus inter manus perſequutorum in cruce permanſit, & inter manus Chriſtianorum non eſt integrum corpus Eccleſiæ, pro qua verum & viuum corpus ſuum in mortem Chriſtus tradere dignatus eſt.

Ephe 2.

Hæretici crudeliores militib' Chriſtũ crucifigentibus.

Ioan.19.

2.Tim.3.

Nõ Catholici priùs à pia doctrina diſceſſerunt.

Sed hîc diuiſionis ſiue diſceſsionis ſuæ cauſam affert Brentius, quòd priores nos à pia doctrina diſceſſerimus. Quid autem Brenti, an non eandem ſuæ quoque diſceſsionis à vobis cauſam adferunt Sacramẽtarij? qui quod vos nobis horrendum idololatriæ crimen impingitis, idẽ & ipſi vobis obijciunt, vt non magis nos vobis, quàm vos illis idololatræ ſitis.

ſitis. Lege, quam ſcripſit epiſtolam ad Sereniſsimum Regem meum Ioannes à Lasko, cui reſpondet Ioachimus Vueſtphalus: ita rem habere comperies. Deinde verò an vtroſq; & impiæ doctrinæ, & peruerſi Sacramentorum vſus non ſimiliter condemnant Anabaptiſtæ, Suenckfeldiani, Seruetiani & Picardi? an idem ſibi ius non eſſe dicunt, ſe à vobis ſeparandi? Si ſatis eſt dicere, eſtis & vos non modò catholicæ Eccleſiæ, verùm & iſtorum hęreticorum, qui paulò antè iurati fratres veſtri fuerunt, iudicio impij & idololatræ. Sic nihil adfertur à vobis contra nos, quod non ſimiliter ab alijs hæreticis adferatur contra vos. Nec ſecùs æquum eſt fieri, vbi permittitur vnicuique de doctrina iudicandi poteſtas, vbi accuſaſſe, viciſſe eſt. Sed ſi quis Brenti, recta ratione rem expendat, huius diſceſsionis, qua vos à nobis nefario ſchiſmate ſeparaſtis, arrogantiam, faſtum, proteruiam veſtram præcipuam fuiſſe cauſam dixerit. Nam cùm nonnihil gratiarum donorumque ſuorum Deus in vos pro ſua benignitate contuliſſet, cùm nec ingenium vobis, nec doctrina, nec linguarum peritia, nec præclara pleriſque dicendi ſcribendiq́ue facultas deeſſet: has eſſe Dei gratias obliti (quas ille ſicut non paucis Catholicis, ita veſtrum quoque nonnullis largitus eſt) ſic vos ipſos amare, ſic vobis ipſi placere, ſic magnificè vos efferre cœpiſtis, atque eò inſolentiæ prorupiſtis, vt haud aliter, quàm ſi à vobis verbum Dei proceſsiſſet, aut in vos ſolos perueniſſet, illius poſſeſsione reliquos omnes excluderetis, & vniuerſum orbem Chriſtianum aut cecitatis, quòd non videret in ſcripturis ea, quæ vos videre vobis videmini, aut impietatis, quòd ſciens prudensq; agnitam veritatem oppugnaret, condemnaretis. Hæc arrogantia veſtra præclarum illud pacis vinculum rupit, quo fueramus inter nos in vnitate ſpiritus colligati. Nam cum illo, qui poſteà detractus eſt in infernum in profundum laci, viſi eſtis in cælum conſcendere, ſuper aſtra Dei exaltare ſolium veſtrum, aſcendere ſuper altitudinem nubium, & eſſe

Schiſmatis hodierni parens faſt' & arrogantia nouorum Doctorũ.

1. Cor. 14.

Eſa. 14.

velle ſimiles Altiſsimo. Quicquid à ſanctis Patribus traditum, quicquid conciliorum autoritate conſtitutum, quicquid incredibili totius orbis Christiani conſenſu, tot ſeculis eſt receptum, id tanquàm hominum commentum reijci: quod autem vobis placuiſſet, id tanquàm Dei verbum ab omnibus adorari voluiſtis. Quorſum autem aliò ſpectabant hæc, quàm quòd vos pro Dijs coli ab imperita multitudine cupiebatis? Et certè queritur Oſiander, quòd triginta ſex loca produxerit è Scripturis, quibus habitare Deum in nobis demonſtrauit, neque tamen pro Dei verbo, quod è Scripturis protulerat, habitum fuerit: ſimul vt idem hoc à Philippo dictum eſt, ſtatim tanquam Dei verbũ adoratum eſſe. Hæc itaq; diuinitatis affectatio, quæ & Cherub illum ſapientia præſtantem de cælo, & primum parentem noſtrũ de paradiſo deturbauit, vos à compage Chriſti corporis vna, ſancta, Catholica, Apoſtolica Eccleſia diuulſit. Ac initium quidem huius rei, ſicut oſtẽdimus in prefatione noſtra, profectum eſt ab ea, quam rectè Paulus vocat idolorum ſeruitutem, auaritia, cùm quem ſibi ſuiſque deberi quæſtum Lutherus putabat, eum ab alijs intercipi ferre non poſſet. Sed fuit iſta cauſa quædam diſceſsionis remotior. Cæterùm poſtquàm ei non defuerunt applauſores, qui cùm illum ſolida plauſtra conuitijs onuſta, in mores vitamque noſtram effundentem viderent, ſubinde Euge, euge, acclamabant: ea demùm res animum homini addidit, quò minùs cunctãter ab vnitate Eccleſiæ diſcederet. Non igitur doctrina noſtra iudicio veſtro parũ pia, ſed ſuperbia veſtra nõ minor, quàm fuit illius Angeli, quem de cælo deiectum eſſe paulò antè cõmemorauimus, diſceſsionis huius cauſam dedit. Quòd ſi ſpiritus minùs altos geſsiſſetis, ſi quemadmodum nos eſſe dicitis, ita & vos homines, atq; hoc ipſo errori obnoxios eſſe, recordari voluiſſetis: ſi quod monet Paulus, nihil per contentionẽ, neq; per inanem gloriã, ſed in humilitate ſuperiores ſibi inuicem arbitrãtes, ei parêre, in animum inducere potuiſſetis,

Oſiander.

Ephe.5.

Lutherum auaritia & inanis gloria perpulit ad ſchiſma.

Phil.2.

ſſetis, nunquàm hæc tam pernicioſa & ſacrilega ſeparationis conſilia amplexi fuiſſetis.

Verùm hic profert nobis exemplum Brentius ex hiſtoria Regum: In regno, inquit, Iſraëlitico Rex Achab, Principes Sacrificuli Baal, & maxima pars populi coniungebãtur concordiâ & vnitate in cultu Baalitico. Elias autem diſcedebat ab eis: ergóne illi vera erant Eccleſia, quia cõſentiebant? Elias autem hæreticus, quia hanc conſenſionem deſerebat? Atqui neque Cæſares veſtri Brenti, verè Catholici Reges, neq; pientiſsimus Rex noſter Sigiſmundus cum Achab impio Rege commune quicquam habent: neque nos ſacrificuli ſumus Baal, nec in cultu Baalitico, ſed in cultu veri Dei populus Chriſtianus concordiâ nobis & vnitate coniungitur. Et quantũ eſt inter Eliam ad iudicium venturi Chriſti, & Lutherum Antichriſti præcurſorem, tantum eſt diſcrimen inter pios Reges hos, & impium Regem Achab: inter Sacrificulos Baal, & inſtitutos à Chriſto Sacerdotes noſtros: inter eum populum, qui tum fuit illis, & qui nunc eſt iſtis vnitate coniunctus. Quòd ſi quemadmodum olim Donatiſtæ, ſic vos nunc etiam de paucitate veſtra gloriari vultis, & propterea vos cum paucis illis cum Elia coniunctis rectè comparari poſſe putatis, quòd multò maior catholicorum, quàm veſtrorũ eſt numerus: cur eandẽ licentiã nõ permittitis de ſuorũ quoq; paucitate gloriãdi viro nõ minùs docto, q̃ ſitis vos, Oſiandro? qui & ipſe ab ijs, qui ſunt confeſsionis Auguſtanæ, non aliter quàm Elias ab impijs Prophetis Achab diſceſsit: & ſuos hortatur, ſi propterea minùs autoritatis tribuere velint doctrinæ ſuæ, quàm Philippianæ, quòd plures ſint, qui Philippum ſiue Confeſsionem Auguſtanam ſequantur, vt eadem ratione ſe ad Pontificios conferant, qui multitudine Philippianos multò ſuperant. Sic ille Philippianos nõ alio loco, quàm quo Prophetas Achab, habuiſſe videtur. Intereà tamen vide Brenti, quàm verè dicas, quòd ab Achab & eius Prophetis Elias diſceſſerit, cũ illis coniunctus

Brentius exẽplo ſe tuetur à notá ſchiſmatis.

Reſponſio

nunquàm

nunquam fuerit. Vos autem & pientiſsimis Regibus & Epiſcopis Catholicis ante triginta hos & quadraginta annos ita doctrinæ religioniſque concordia coniuncti fuiſtis, vt idipſum ſentiremus omnes, idipſum diceremus, idem ſaperemus.

Aliud Brẽtij exẽplũ de Caipha & alijs in necẽ Chriſti conſpirantibus. Cæterùm nullum eſt exemplum, in quo ſibi magis placeant omnes ferè noſtri temporis hæretici, quàm ſit hoc, quod & initiò propoſuit, & nunc libellum hunc ſuum claudens, repetit Brentius ex Euangelio, quod ſubinde cõtra nos inculcat: cùm tamen non magis ad nos pertineat, quàm illud, quod ex hiſtoria Regum proximè prolatum eſt. In occidendo Chriſto, inquit Brentius, conueniebant vnanimi conſenſu Caiphas, Annas, Pilatus, Principes, Pontifices, Sacerdotes, Senatores, & vulgus. Quare fremuerũt, inquit Pſalmus, gentes, & populi meditati ſunt inania? Aſtiterunt Reges terræ, & Principes conuenerunt in vnum, aduerſus Dominũ & aduerſus Chriſtum eius. Vtamur ergo Dialectica Aſoti, & dicamus hos eſſe Eccleſiam Dei: Ioſephum autem & Nicodemum eſſe hæreticos, quòd ab ijs diſceſſerint.

Ioan. 11. Matth. 26. Luc. 23. Pſal. 2.

Reſponſio Quorſum autem hæc Brenti? Vide quantùm abſis à blaſphemia: dum Synagogæ ſtatum, quæ cum honore fuerat ſepelienda, cum Eccleſiæ ſtatu confers, quam fundauit Deus in æternum. Scilicet ad nouum aliquem Chriſtum nos ducere vultis, vt quod ſemel de Chriſto Dei filio factum eſt, id fiat iterum? Futurum vt occideretur Chriſtus, vt ſacerdotium legis transferretur, & alio Deo magis grato commutaretur: vt cæremoniæ Iudæorum ad coruſcantem Euangelij lucem velut vmbræ quædam euaneſcerent, Prophetarum vaticinijs prædictum erat: deq; temporibus illis, quibus hęc facta ſunt, ſcripſerunt Prophetæ, quòd in die illa peribit cor Regis, & cor Principum: & obſtupeſcent Sacerdotes, & Prophetæ conſternabuntur: Lex peribit à Sacerdote, & conſilium à Senioribus. Nox vobis pro viſione erit, & tenebræ vobis pro diuinatione. Et occumbet Sol ſuper Prophetas, & obtempe-

Prædictũ de Chriſto vt occideretur, non quòd occiſus ignoraretur in Eccleſia. Hier. 4. Ezech. 7. Mich. 3.

obtenebrabitur ſuper eos dies. Quæ omnia, ſicut ſcripta, ſic tunc impleta ſunt. Sed quis vnquam Prophetarum prædixit hoc futurum, vt poſteaquàm ſemel occiſus eſt Chriſtus, in credentium cordibus in æternum victurus, eum nihilominùs ab Apoſtolis prædicatum totus orbis ignoraret, & pro Deo coleret idola: tum, quotquot in Apoſtolorum vices ſucceſſerunt, excecati, nihil viderent in ſacris literis: deinde poſt mille quadringentos annos, à neſcio quibus vobis Euangeliſtis ad veritatis cognitionem reuocaretur. Hoc eſt Brenti, quod vos vulgo nimis (heu) credulo perſuadere conati eſtis, per omne tempus id Eccleſiam caruiſſe Chriſto: ſtertenteque ſponſo, ſponſam pro Deo coluiſſe laruas & idola, in ſacris literis enarrandis fuiſſe prorſus cecam: miracula Sanctorum nihil aliud fuiſſe, quàm præſtigias Dæmonum. Cedò Brenti, quibus Prophetarum oraculis hæc ita futura prædictum eſt? Nam quæ tu de Chriſto facta ſcribis, multis antè ſeculis prædixiſſe Prophetas legimus. Quòd ſi ſoluere Chriſtum, hoc eſt, occidere Chriſtum (Soluit autem Chriſtum, ſi quid Auguſtino credimus, qui dirumpit Eccleſiam, qui ſchiſmata facit, qui vel Eccleſiam à capite ſuo Chriſto, vel ſeipſum ab Eccleſia, vel Eccleſiam in ſe ipſa ſeparat ac diuidit) quid potuit verius dici, quàm quòd in occidendo Chriſto conuenerunt vnanimi conſenſu Lutherus, Philippus, Brentius, Flacius, Carolſtadius, Zuinglius, Oecolampadius, Caluinus, Moncerus, Pacimontanus, Menno, Suenckfeldius, Campanus, Seruetus, Paſtores, atque miniſtri illis coniuncti? Nunquàm illi, quos tu commemoraſti, tam atrociter ſæuierunt in verum & viuū corpus Chriſti: nunquàm illud ita lacerarunt & conciderunt, ſicut à vobis laceratum, conciſum, & in partes innumeras diſſectum videre licet myſticum Chriſti corpus Eccleſiam.

Augu. in 1. Ioan. Canonicam, tractatu 6. Chriſtum ſoluere quid.

In necem Chriſti cōueniūt hæretici non minùs q̄ olim Iudæi.

Et intereà de perſequutione querimini, & agnoſci vultis in vobis veterem Eccleſiæ fortunam, de qua dictū eſt: Non eſt ſeruus maior Domino ſuo: ſi me perſequuti ſunt, & vos perſe- Ioan. 15.

De vana fiducia hæreticorum.

perſequentur. Et quoniam coram huiuſmodi tribunali cauſa cadere videmini, ad aliud quod reliquum eſt, Chriſti tribunal appellatis, coram quo ſicut nunc magna cum fiducia ſtare vos gloriamini, ſic fore confiditis, vt in illa die ſumma cũ alacritate ſtetis aduerſus eos, qui vos anguſtiauerunt. Quid autem horum Brenti non pari ac maiore etiam fiducia dicitur à Sacramentarijs, ab Anabaptiſtis, & à reliquis hæreticorum portentis? Num & hi minùs gloriantur, ſicut nunc magna fiducia, ita tunc ſumma cum alacritate ſe ſtaturos coram Chriſti tribunali? Num de perſequutione minùs queruntur, non ſolùm quàm à Chriſtianis, verùmetiam quam à vobis ferunt Lutheranis? quos ferreum iugum ſuis ceruicibus impoſuiſſe quiritantur, cùm à Pontificijs ligneo tantùm preſsi fuiſſent: ſicut ex ijs, quæ ſcripſere Ioannes Caluinus, & Ioannes à Lasko conta Ioachimum VVeſtphalum, iam anteà demonſtrauimus. Ac ſic iſti quidem de vobis queruntur, nihilò tamen & ipſi mitiores in alios non ſolùm hæreticos, verùmetiam Catholicos: quorum nonnullos publica lege lata extremo ſupplicio damnandos ſenſuerunt, qui ad cor redeuntes, ad eam quam deſeruerant, religionem ſunt reuerſi: quos etiam extinctos humoque ſepultos exhumari curauerunt. Docuit hoc (inquit Robertus Præſul Arboricenſis in libello, quem hoc anno ſcripſit, De compeſcenda hæreticorum petulantia) cuiuſdam perſonæ triſte cadauer, poſt ſepulturã veſtro iuſſu cruci affixũ, quòd præteritę eius mens conſcia culpæ, ad cor rediens, peteret ac repeteret ſibi miniſtrari Eccleſię Catholicę Sacramenta. Parco, inquit, nomini, quod me etiã tacente norunt oẽs Lutetię municipes. Parcit ille quidẽ nomini, ſed palàm eſt, id à Sacramẽtarijs factũ eſſe, Geneuę proculdubiò: nã ibi fas nõ eſt morituris Euchariſtię Sacramentũ dare. Quid autẽ crudelius & immanius fieri potuit? Quas vos nõ excitaretis tragœdias, ſi qd eiuſmodi fieret à Catholicis? apud quos vt exhumẽtur aliquando mortui, ſuppliciũ tamẽ de exhumatis non ſumitur.

Quod

Quod autē ita graue facinus fuit admiſſum, vt in exhumatū cadauer tantoperè ſæuiendū eſſe putarent? Moriturus Chriſtianus, viaticū ſibi Chriſti corporis & ſanguinis adminiſtrari cupiebat. O facinus plùs quàm Tragicum. Cæterū de Serueto quid ſtatuerit idē Caluinus, & quemadmodū edito libello rectè in hæreticos gladio vindicari docuerit, à nobis eſt ſuperiùs commemoratum. Cuius Diſcipuli clamant, cùm ſcripturis eum ſuperare non poſſet, à vi & armis præſidium Caluinum eſſe mutuatum. Verùm abſit, vt nos Caluini de Serueto factum improbemus, quin laudamus potiùs. Si quod ille de Serueto fecit, factum idem fuiſſet ante triginta annos de primo hæreſeon harum omnium architecto, nullum inſigne magis exemplum diuinæ cuiuſdam clementiæ edi potuiſſet. Seruatæ fuiſſent tot myriades ruſticorum, quibus libertas Euangelica, quam vos prædicaſtis, non ſolùm libertatem eripuit, ſeruitutemque duriorem effecit, verùmetiam & corporum & animarum exitium quàmplurimis attulit ſempiternum. Neque tot Principes partim cæſi, partim capti, neque tot viri nobiles interfecti, neque tot & tantæ fuiſſent in Germania calamitates conſequutæ: nec haberemus nunc Pſychotyrannos iſtos Brentios, Caluinos, Suenckfeldios, & qui ſunt de grege Picardorum & Anabaptiſtarum: qui cùm longè grauiſsimè ſæuiant in animos plurimorum mortalium, iniuriam ſibi tamen fieri putant, ſi quas à Chriſtianis & Orthodoxis perſequutiones patiantur: cùm ipſi tamen hæretici perſequantur hæreticos, neque cùm ipſi diſcrepent ab orbe terrarum, ferant ab opinione ſua diſſentientes. Præclarè ſcriptum eſt ab Hieronymo: Scintilla res parua eſt, & penè, dum cernitur, non videtur, ſed ſi fomitem comprehenderit, & nutrimenta ſui quàmuis paruus ignis inuenerit, mœnia, vrbes, latiſsimos ſaltus, regioneſque conſumit. Fermentum quoque res modica videtur & nihili, ſed cùm farinę conſperſum totā maſſam ſuo vigore corruperit, in illius vim tranſit omne quod mixtū eſt. Ita & doctrina

Vi comprimēdos eſſe primos hæreticorum conatus, ne vel paucis noceāt.

Hieron. in cap. 5. ad Galat.

peruerſa ab vno incipiens, vix duos aut tres primùm in exordio reperit auditores: ſed paulatim cancer ſerpit in corpore, & iuxta vulgare prouerbium, vnius pecudis ſcabies totum commaculat gregem. Igitur & ſcintilla ſtatim, vt apparuerit, extinguenda eſt, & fermentum à maſſæ vicinia ſemouendum: ſecandæ putridæ carnes, & ſcabioſum animal à caulis ouium repellendum: ne tota domus, maſſa, corpus & pecora, ardeat, corrumpatur, putreſcat, intereat. Arius in Alexandria vna ſcintilla fuit: ſed quia non ſtatim oppreſſa eſt, totum orbem eius flamma populata eſt. Sic & in Saxonia Lutherus vna ſcintilla fuit: ſed quia nõ ſtatim oppreſſa eſt, quantum ex ea ſit incendium excitatum, quis eſt, qui ſiccis oculis commemorare queat? Digna vox eſt Bernardi, quæ celebretur: Auferatur malus, ne malos generet. Melius eſt, vt pereat vnus, quàm vnitas. Sed & Chryſoſtomus: Si quis, inquit, arrepto igne, domum hanc demoliri & incendere, altareque hoc diruere conaretur, nunquid quotquot hîc eſtis, lapidibus eum velut ſceleſtum & improbum obrueretis? Quid igitur agendum cum eo, qui flammam infert tali igne voraciorem, non lapidibus ædificatas domos demolientem, neq; altare aureum diruentem, ſed quod lõgè parietibus & hoc altari pretioſius eſt, Doctorum ædificium ſubuertentem ac deuaſtantem? Hoc faciens, qua quæſo venia dignus erit? Quid verius dici potuit? Quod ſi fax illa furialis priùs extincta fuiſſet, quàm vel vnam domum aliquam inflammaſſet, non ita multa nũc in orbe chriſtiano paſsim incendia videremus. Adeò verum eſt, quod ille dixit: Sæuit in bonos, qui parcit malis. Sæuit in pios, qui parcit impijs hęreticis. Nulla eſt maior crudelitas, quàm in arcendis hæreticis benignum & clementem videri velle. Quòd ſi Saul Rex graues dedit pœnas, qui præpoſtera quadam ſua miſericordia pepercit Agag Amalechitarum Regi: quantò maiora ſupplicia manent eos Principes, qui non modò parcunt hęreticis, verùmetiam receptum illis

Bernardus epiſt. 102. Chryſoſt. hom. 7. in epiſtolam ad Romanos.

illis in terris ſuis dari permittunt, nec mouentur ea re quicquam, ſi quàm plurimos peſtilentiſsimis eorum erroribus infici videant? Certè non minorē hi culpam ſuſtinent, quàm illi ipſi, per quos miſeri mortales doctrinis varijs & peregrinis abducti, in barathrum inferni præcipitantur, & incendijs gehennæ traduntur ſempiternis: neque minus ab illis, quàm ab his in illa tremenda die, quando cæli mouendi ſunt & terra, ſuppliciorum exigetur. Rectè nanque dictum eſt ab Ennodio: Non eſt grandis differentia, an lethum inferas vel admittas: mortem enim languentibus probatur infligere, qui hanc, cùm poſsit, non excludit. Error, cui non reſiſtitur, approbatur: & veritas cùm minimè defenſatur, opprimitur. Negligere quippe, cùm poſsis perturbare peruerſos, nihil eſt aliud, quàm fouere. Nec caret ſcrupulo ſocietatis occultæ, qui manifeſto facinori deſinit obuiare. Quid prodeſt, inquit Pius Pontifex, illi ſuo errore non pollui, qui conſenſum præſtat erranti? Conſentire autem videtur erranti (ſi quid Gregorio credimus) qui ad reſecanda, quæ corrigi debent, non occurrit. Verùm hac de re Principes ipſi viderint, quemadmodum ſuæ ſuorumque ſaluti proſpiciant, neq; corporum ſaluti modò, verùm & quæ multò ſunt prætioſiores, animarum.

Principū eſt in hęreticos animaduertere.

Ennodius in libro de ſenſorio duarū Synodorum ſub Papa Symmacho habitarum.

Damaſus epiſtola 3. Pi⁹ epiſt. 1.

Nam coram quo tu futurum ſcribis, vt vos magna cum fiducia ſtetis, omnes nos manifeſtari oportet coram tribunali Chriſti. Qua vos in re fiduciam veſtram collocaturi tū ſitis, neſcio, qui vos ab ipſius iudicis Chriſti corpore ſeparaſtis: nos certè non in alia magis re ſpem noſtram omnem defixam ſumus habituri, quàm quòd vniuſcuiuſque noſtrū portio, caro & ſanguis eſt in eo ipſo, quem iudicem expectamus, Ieſu Chriſto domino noſtro. Vbi portio noſtra regnat, ibi nos quoque regnaturos credimus: vbi caro noſtra glorificatur, ibi nos fore glorioſos confidimus: vbi ſanguis noſter dominatur, ibi dominaturos & nos perſuaſum habemus. Et ſi peccatores nos agnoſcimus, de cōmunione tamen

2. Cor. 5.

Quātò maior & melior fiducia Catholicorū q̄ Sectariorum coram tribunali Chriſti.

iſta confidimus: & ſi peccata noſtra nos prohibent, ſubſtantia tamen requirit:& ſi delicta noſtra nos excludunt, naturæ communio non repellit. Non eſt tam immitis Dominus, vt obliuiſcatur hominis, quem ipſe geſtat, quem noſtra cauſa ſuſcepit, propter quem horrendum ignominioſæ mortis ſupplicium adire dignatus eſt. Non eſt tam aſper & crudelis, vt non diligat carnem ſuam, membra ſua, viſcera ſua. Caro tua ſumus O Iudex viuorum & mortuorum, ſanguis tuus ſumus, membra tua ſumus: qualiacunque tandem, ſed membra tamen eſſe túa nunquàm deſijmus: nunquàm nos à corpore tuo, nunquàm ab Eccleſia ſancta tua, vel per hæreſim aliquam, vel per ſchiſma præcidimus. Carnem tuã Domine ne deſpexeris, carnem tuam odio ne habueris, carnem tuam ne condemnaueris. Nulla eſt alia ſpes, nulla fiducia, nulla gloriatio noſtra, niſi quòd tu caro noſtra es, quòd nos caro túa ſumus. Non gloriamur de meritis noſtris, non habemus in illis fiduciam noſtram collocatam: de hoc ſolo gloriamur, in hoc ſolo cõfidimus, quòd mẽbra ſumus illius corporis tui, quod pro nobis paſſum, crucifixum & mortuũ, abũdè pro peccatis totius mundi ſatisfecit. Quamobrem ſi merita à nobis requiris, ecce proferimus tibi merita corporis tui, quod cùm de noſtro ſit, noſtra ſunt & illius merita: proferimus tibi meritum paſsionis tuæ, meritum crucis tuæ, meritum mortis tuæ. Hæc ſunt merita noſtra, quæ tu clementiſſime Domine nobiſcum pro immenſa benignitate tua cõmunicare dignatus es: ſecundũ hæc merita abs te iudicàri poſtulamus: his meritis freti, coram tribunali tuo nos intrepidi ſiſtimus. Noſtra ſunt, quia noſtri ſunt capitis: noſtri ſunt corporis, à quo nos nefario ſchiſmate nunquàm præcidimus. Hæc merita interponimus inter nos & inter iudicium tuũ: aliter iudicio tecum contendere nolumus: de quo ſolẽniter proteſtamur. Cum hac fiducia freti, nos accedemus ad tribunal Chriſti: hoc ſolo freti, quòd caro illius, quòd ſanguis illius, quòd membra ſumus corporis illius, nec aliter

Autoris ad iudicem Chriſtum pia precatio, & Catholica ſimul proteſtatio.

ter

ter coram illo cauſam noſtram perorabimus. Cæterùm vos Brentiꝫ num aliquid in illius carne & ſanguine ſpei collocare, num pari cum fiducia illius corporis merita vobis vendicare poteritis? à quo non ipſi modò vos per ſacrilegum ſchiſma præcidiſtis, verùmetiam tot præciſionum, tot ſectarum alijs duces & autores fuiſtis: ac multò crudeliùs myſticum Chriſti corpus tractaſtis, quàm impij milites viuum illud, quod in crucem egerunt. Nam illi, ſicut prædictum eratꝫ os non comminuerunt ex eo: vos autem quas ex eo particulas non feciſtis? Ego verò non dubitauerim affirmare, quàmuis nihilò ſitis nobis meliores, ſi tamen admirabili quadam eſſetis vitæ ſanctimonia conſpicui: ſi fidem, de qua ſola gloriamini, tantam haberetisꝫ vt eâ etiam montes transferre poſſetis: ſi facultates veſtras omnes in cibos pauperum erogaretis: denique quod magis mirum eſt, ſi corpora etiam veſtra omni genere ſuppliciorum excrucianda pro Chriſti nomine traderetis: nihil hæc vobis omnia coram illo Chriſti tribunali profutura: ſiquidem extra Chriſti corpus nulla ſunt merita, quæ prodeſſe queant. In Chriſti corpore valent, quicq̃d valent merita noſtra.

Miſera fiducia Brentij, qua ſe & ſuos corã Chriſti tribunali conſolari tentat.

Exod. 12.

1. Cor. 13.

Quamobrem redite Brenti, redite eò, vnde diſceſsiſtis. In Eccleſia noſtra Catholica nati, vel renati potiùs, Chriſti corporis membra facti eſtis. Ab hoc vos corpore nefaria præciſione ſeparaſtis, quando ex ea, in qua renati eſtis, exiuiſtis. Nolite exiſtimare, quòd vos eccleſia Dei perſequatur: errorem veſtrum perſequitur, non vos: illum extinctum cupit, nõ vos. Nihil eſt hac matre noſtra clementius, nihil indulgẽtius. Simul vt errores veſtros agnoueritis, & aliqua reſipiſcẽtiæ ſigna dederitis, ſumma cũ alacritate vos haud aliter atq; prodigum filium benignus ille pater obnijs (quod aiũt) vlnis redeuntes excipiet: & erit maius gaudiũ ſuper vno peccatore conuerſo, quàm ſuper nonaginta nouem iuſtis. Hanc vt vobis mentem Deus tribuat, ſupplices clementiam illius implora-

Ad Brentium & cum eo errãtes adhortatio Epiſcopo digna.

Luc. 15.

imploramus. Vtinam autem ille nobis aliquando dies illuceſcat, quo vos ab erroribus veſtris reſipiſcentes, ad Eccleſiæ gremium reuerſos videamus, & gaudeamus. Nullum ſpectaculum oculis noſtris iucundius accidere poſſet. Tum primùm agnoſceretis, quas vos nunc perſequutiones vocatis, eas medicinas tantùm fuiſſe, quibus ſitiens veſtræ ſalutis mater Eccleſia vos ad ſanitatem reuocare conabatur.

De cõſilio ſuſcepti operis admonitio.

Sed hæc aduerſus Prolegomena Brentij ſcripta ſufficiant: cuius nos, cùm caput illud tractaremus, de autoritate ſcripturæ, ſecundam Pericopen vidimus. Poſteaquàm verò finem huic operi impoſuimus, peruenit & prior in manus noſtras. Nobis verò propoſitum non fuit, niſi ea tantùm confutare, quæ Sereniſsimo Regi noſtro per Petrum Paulum Vergerium dicata ſunt: Non defuturos confidimus, qui laborem etiam reliqua confutandi minimè grauatim ſuſcipiant.

PERO-

PERORATIO.

HAbes iam pientiſsime REX, quoàd eius fieri potuit, paucisſimis cõfutata, quę Petrus Paulus Vergerius à Brẽtio ſcripta, ſe coram tua Maieſtate defenſurum obtulit. Nec eſt, quòd hęc eius generis eſſe putes, quaſi nõ maximũ in ſe pondus habere videátur: quin hęc talia potiùs eſſe iudicabis, vt ſi per eos, qui diſceſſerunt à nobis, obtenta ſint, nihil iam impedire queat, quominùs & alia quæcunq; velint, obtineant omnia: neq; prohibere quiſquã poſsit, quò minùs quàm longiſsimè, quamq; latiſsimè Sataniſmus ille, quẽ in exordio libri huius recẽſuimus, propagetur. Qui quòd paſsim iã in orbe Chriſtiano tantos progreſſus fecit, cui rectiùs acceptũ feremus, quàm iſtis, qui iudicãdi de cauſa fidei poteſtatẽ cuiuis, etiam de fece vulgi, permiſerunt? & quò minùs ab eo quiſquam deterreri poſsit, quoúe maior eſſet id audendi cuiuis licẽtia, nihil in ſcripturis obſcuritatis, nec præter eas recipiendum eſſe quicquã perſuaſerunt? Traditiones etiã Apoſtolicas in contemptũ adduxerũt, vt aut Apoſtolicæ non eſſe crederentur, aut ſi maximè tales putarentur, nulla tamen earum obſeruandarum neceſsitati quiſquã adſtrictus foret: Patribus & Epiſcoporũ Concilijs autoritatẽ omnem detraxerunt. Deniq; vnicuiq; conuenticulo ſe per ſummũ ſacrilegiũ ab Eccleſia Dei ſeparãdi, ſuoq; cœtui nomen Eccleſiæ vendicandi, poteſtatem fecerunt. Ex iſtiuſmodi dogmatum propagatione quid potuit aliud cõſequi, quàm quod (proh dolor) conſequutum eſſe videmus? Iã enim tot ſunt fides, quot voluntates, tot Eccleſiæ, quot hæreticorum cœtus: iam à compluribus nihil certi creditur, dum à Sectarijs quotannis propè fidei dogmata mutantur. Denique iam eò ventum eſſe, veriſsimè Ioannes à Lasko queritur, vt in athęiſmum homines inclinẽt, vel ruãt potiùs. Et hic eſt ſcopus, ad quẽ tẽdit Satanas, ad quem intelligit ſe collimare nõ poſſe, niſi vijs & rationibus, quas in hoc libro ſuo, quem

Vnde Sataniſmus ortus hoc tẽpore.

confutandum ſuſcepimus, præſcripſit ſatelles eius Brentius. Nihil eſt Satana ſupbius, ipſam vt ſuperbiã ſupbia ſua ſuperare videatur: quin ipſe potiùs ipſa ſit ſuperbia. Quamobrẽ nõ alia re magis offenditur, quàm quòd is, qui propter nos, noſtramq; ſalutem vſq; eò ſe deiecit, vt ſerui ſpeciem in ſe, cùm Dominus eſſet omnium, ſuſciperet, & quidẽ nocentis ſerui, & haud aliter, quàm è ſeruis facinoroſiſsimus quiſpiã capi, alligari, flagris cædi, conſpui, ad extremum omniũ probroſiſsimo, & eodẽ longè acerbiſsimo crucis ſupplicio affici dignatus ſit: quòd is eò ſublimitatis euectus, adeò per humilitatem hanc ſuam & crucis ignominiam illuſtratus eſt, vt ad huius Ieſu conſputi & crucifixi nomen ſeſe flectat & ſubmittat omne genu, nõ ſolùm eorũ qui ſunt in terris, verùmetiam eorum, qui vel apud inferos, vel apud ſuperos degunt in cælis: nec vlla ſit vſquã lingua, quę non confiteatur Ieſum omnium rerũ Principem ac Dominũ à dextris aſsidere Deo Patri, vt regni communis gloriæq; omnis conſortẽ. Eſt hoc illi mortis inſtar, quòd qui conſputus, qui flagris cæſus, qui cruci fuit affixus, eum tanquàm Deũ ab omnibus coli videt, inuocari, adorari, glorificari. Quamobrem omnia facit, vt hanc illius gloriam, quam ſibi potiùs deberi putat, infringat: hoc eſt, in quo neruos ſuos omnes ſibi contendendos eſſe putat. Nec verò ſtatim orditur ab eo, quod imprimis habet propoſitũ, non ipſum ſtatim caput aggreditur, cùm non ignoret, quòd ſi ſumptum inde fuerit exordium, ſe nõ facilè quicquam eſſe profecturum. Sic enim hoc mentibus mortalium eſt infixum, quòd mediator Dei & hominũ homo Chriſtus Ieſus per omnia Deo Patri ſit æqualis, quodq́ue par honos, par ei gloria debeatur, vt ſi quis populo cõtrarium perſuadere ſit conatus, non aures ei modò non accommodent, quicunque Chriſtiani cenſeri gaudent, verùmetiam vt ab eo manus abſtineant, ſibi temperare non poſsint. Hoc itaque cùm exploratiſsimum habeat ille, quo nihil eſt callidius, non ſtatim prorumpit, quò cogitat: ſed priùs animos hominũ

Quomodo maximè Satanas offendatur.

Philipp. 2.

Quib' gradibus nũc Satan orbem ſeducere, & à Chriſto auertere ſtudeat.

hominum ſibi præparat, quò faciliùs impias & blaſphemas opiniones ſuas illis inſerere queat. Porrò præparandi ratio hæc eſt, vt aſſuefaciat homines nihil non agere per contentionem & inanem gloriam, de quouis doctrinæ genere iudicādi ſibi poteſtatem arrogare, neq; moueri quicquam ea re, quòd de hoc aut illo dogmate ſemel iudicium Eccleſię interceſsit, quin eò potiùs audaciæ atque amentiæ progredi, ſuum vt iudicium orbis totius Chriſtiani iudicio anteponant: nihil apud eos Patrum, nihil Conciliorum & Pontificum autoritas, nihil tot ſeculorum totius populi Chriſtiani conſenſus valeat: neq; recipiant quicquam præter ſcripturas: in quibus cùm nihil obſcuritatis eſſe perſuaſum habeant, ſibi quiſque eas interpretādi autoritatem vſurpet: nec ſenſu ſuo cuiquam cedant, etiamſi ſecùs eas eſſet ſanctorum Patrum cœtus omnis interpretatus iam inde ab Apoſtolorum tempore: priuatum ſuum ſenſum publico totius Eccleſiæ ſenſui & conſenſui anteponant: ac priùs ab Eccleſia Dei diſceſſionem faciant, priùs Cathedram contra Cathedram conſtituant, & altare contra altare erigant, quàm vel in minimo de ſua ſententia dimoueri ſe patiantur. Poſteaquàm verò diſceſsio ſemel facta fuerit vel in re non maximi momenti, quæ naturâ ſuâ iudicari poſsit indifferens: poſteaquàm eò ventum erit, vt in qua Chriſti fide imbutus, & per Eccleſiæ Sacramenta membrum corporis eius factus eſt aliquis, eam Eccleſiam non tantùm deſerat, verùmetiam Eccleſiam eſſe neget, ac ſeorſum colligat, iam omnibus inſidijs Satanæ magis fit oportunus, & proficit in peius indies, errans, & in errorem mittens: nec eſt iam doctrinæ genus vllum tam perniciosum, tam impium, tā blaſphemū, quod tali, qui ſe vltrò ab Eccleſia Dei præcidit, nō facilè perſuaderi queat. Quāobrem in hoc Satanæ ſtudiū omne cōſumitur, vt ſicut lupus ouem ſecernit à grege, ſicut accipiter columbam ab agmine volantium ſeparat: ſic & ipſe poſsit aliquē à cœtu fidelium, quæ vocatur Eccleſia, ſegregare. Quod vbi perfecit, iā cū ſic ſuæ 2.Tim.3.

poteſtati ſubiectum habet, nihil vt ſit, quod ei rectè non poſſit imperare. Docuit hoc ipſa magiſtra rerum experientia. Non enim vſquam ferè factum videmus, vt ſubitò Satanas ad ea proſiliret inculcanda, quæ ſimul vt eſſent prolata, mentibus hominum horrorem incuterent: qualia ſunt, nullum vt eſſe Chriſtianorum ſacerdotium, nullum ſacrificium crederetur, vt Chriſti corpus realiter eſſe præſens in Euchariſtiæ Sacramento negaretur, & ſi quæ ſunt alia magis etiam impia. Ab his grauioribus nunquàm illi viſum eſt exordiri, quòd id cauſæ ſuæ minimè iudicaret expedire: verùm in leuioribus quibuſdam ſic eos aſſuefacere voluit, à ſenſu & conſenſu totius orbis Chriſtiani diſcrepare: ſic quòd ipſi contrà ſenſiſſent, id ſolum rectum putare, tueriq́ue mordicùs & defendere, vt impia & ſacrilega ſeparationis conſilia ſequi mallent, quàm ab eo diſcedere, quod ſemel in animum induxiſſent. Poſteaquàm verò ſemel ad ſeparationis conſilia ventũ eſt, iam nihil ei fuit negotij, ſeparatis ab Eccleſia Dei cætera quæ vellet omnia perſuadere. Neq; verò noſtris tantùm temporibus hoc ita factum eſt: etiam priſcis illis ſeculis idem legimus eueniſſe. Nihil autem eſt neceſſe vel altiùs rem repetere, vel abire longiùs, cùm à finitimis nobis Boëmis & Germanis exempla recentiora rectè peti poſſint. Patrum noſtrorum memoria Boëmi & Moraui in re, quæ nõ maximi momenti videri poterat, ab orbe reliquo Chriſtiano diſceſsionẽ fecerunt: num hac vna in re diſceſsionem feciſſe contẽti fuerunt? Nihil minùs: quin qua diſceſſerant illi, qui priuata ſua libidine potiùs, quàm autoritate ſibi calicem vſurparunt, eãdem ſacrilega audacia diſceſſerunt ab illis viciſsim alij, multò iam grauioribus erroribus inuoluti. Itaq; multa videre licet oppida in Boëmia & Morauia, vbi poſteaquàm in vſu Sacramenti Euchariſtiæ diſceſſum eſt ab Eccleſia Catholica, multæ ſunt aliæ diſceſsiones conſequutę, ita vt vel in vna domo aliqua, varias fides inuenire liceat, dum aliud maritus, aliud vxor, aliud liberi, aliud credit familia? Quid aũt? An idẽ

De Boëmis & Morauis.

in Ger-

in Germania non accidit hoc noſtro quoq; infelici ſeculo? An idem nuper adeò poſteaquàm è ſui corporis diuerſorio ſanctus ille pater tuus cæleſtem in domum migrauit, in tuo quoq; regno & adiunctis illi terris pientiſsime REX, non vſu venit? Vnde enim factum eſt diſceſsionis initium? quod fuit iſtarum tot ſectarum, quas in tuis quoq; terris tam diſſectas videre iam licet, exordium? A minutioribus quibuſdam in ſpeciem cœptum eſt. Sed euenit illud, quod ſcriptum eſt: Qui modica ſpernit, paulatim decidit. Modicum quiddam viſum eſt initiò, veſci carnibus in Quadrageſima vel Proſabbato: quod cùm neceſsitate fit exigente, certum eſt nihil in eo piaculi committi. Cùm autem id ex contemptu fieret, cùm Eccleſiaſticas traditiones pro nihilo ducere, homines audaces & ſibi placentes aſſueſcerent, paulatim decidentes, vide quò tandem ſint impietatis prolapſi. Magna iam ex parte non de calice laborant, aut de vxoribus Sacerdotibus permittendis, neque contenti ſunt plerique deieciſſe imagines, Chriſti crucifixi ſimulachra nullo contumeliarũ genere non affecta concidiſſe, & ſacerdotium & ſacrificium abrogaſſe, ſacra ſimul omnia peruertiſſe, ipſum etiam ſacroſanctum in Euchariſtiæ Sacramento Chriſti corpus è templis eieciſſe, & (proh facinus horrendum) pedibus conculcaſſe, & eius generis alia pleraque patraſſe, quæ vix vlli, quamlibet etiam immanes barbari, fuerant deſignaturi: quos immanitate ſua nonnulli ſuperaſſe minimè contenti, huc tandem impietatis proruperunt, vt inter capita ſuę confeſsionis hoc etiam ponere non dubitarent: ſolum Deum Patrem & neminem alium adorari & inuocari debere, quòd ille ſolus videt corda noſtra, quod nulla creatura facere poteſt. Et eſt præceptum veteris legis, vt qui quenquam alium adorauerit præter Deum ſolum, occidatur. Ad quem Deum, alium interceſſorem, procuratorem & mediatorem habeamus nullum, præter vnum Dominum IESVM CHRISTVM. An autem hæc non eſt ipſiſsima Serueti hæreſis? qui pridem

De Germanis & Polonis.

Eccl. 19.

iam extinctos Arij & Macedonij errores, hoc infelici ſeculo noſtro nobis in lucem reuocauit? Potuiſſet autem huc audacia progredi quiſquam, vt hæc aſſereret, à quibus piorum aures abhorrent omniũ, niſi priùs ei perſuaſum fuiſſet, quod in hoc ſuo libello docet Brentius, etiam ea, de quibus decreta legitimorũ Conciliorum interceſſerunt, iterum in diſceptationem vocari fas eſſe? quòd nihil Patrum, nihil Conciliorum, ſed Scripturę ſolius valere debet autoritas: extra quã recipi nihil oporteat, de qua cuiuis etiam è vulgo iudicare liceat, quæ cùm obuia ſit cuiuſq; ſenſui, quò minùs eam interpretetur arbitrio quiſq; ſuo, prohiberi nemo debeat. Hæc fere ſumma eſt eorum, quæ in ſuis his Prolegomenis perſuadere conatur Brentius: quæ ſe coram tua Maieſtate defenſurum offert Vergerius. Quæ ſi recepta ſint (quod pro ſua miſericordia prohibere Deus velit) ſi benè ſopitos Arianorum ignes ſuſcitare, deque doctrina religionis, quin & de Conciliorum decretis vnicuiq; ſibi iudicium arrogare licitum fuerit, credat Maieſtas tua, quòd breui tempore Chriſtiani eſſe deſinemus, & pro Chriſtianis non iam Lutherani tantũ aut Zuingliani, verùm etiam & vocabimur, & erimus Ariani: neque deinceps ampliùs Chriſtum eſſe Deum profitebimur. Verùm abſit, vt in pij cuiuſquam mentẽ hęc tam impia cogitatio veniat vnquàm. Quin autem huc ſpectent conſilia Satanæ, dubium non eſt, quando per Brentium & eiuſdem factionis alios ea profert, quæ nos hoc ſcripto noſtro confutanda ſuſcepimus. Neq; verò cauſam video, ſi permiſſa fuerit poteſtas Zuinglianis aut Lutheranis, ea quæ ſemel autoritate Conciliorum rectè definita ſunt, in dubium reuocandi, cur eadem Seruetianis quoque, ſiue nouis Arianis permitti non debeat. Quod ſi factum ſit, nihil eſt quod quiſquam hæſitet, quin Eccleſiæ Dei plus negotij ſit exhibitura Seruetiana, q̃ vlla hæreſis alia: cùm nulla ſit vel in perſuaſibilibus humanę ſapientiæ verbis exercitatior, vel diuinæ legis oraculis inſtructior, vt ſemp cũ eis diſputationẽ Catholici declinauerint:

Sũma Prolegomenorũ Brẽtij.

rint:

rint:quã quoties effugere nõ licuit, patrũ illis traditiões obiecerũt poti', q̃ vt ſcripturarũ armis cõgredi voluerint, ſicut in hoc ſcripto noſtro locis aliquot à nobis demonſtratũ eſt.

Cùm itaq; non obſcurè videat Maieſtas tua, quorſum tendant Satanæ conatus, nimirum vt Chriſti gloriam obſcuret, & illius immenſi beneficij memoriam, quo nos pro nobis in cruce moriens afficere dignatus eſt, obruat obliuione ſempiterna, quam etiam ob cauſam & Chriſmatis vſum, & cruce ſignandi morem, tot ledorijs & ſcõmatis inſectatur: hæc inquam, cùm vel ipſa luce clariùs perſpiciat Maieſtas tua, cùm ab alijs impijs dogmatibus, tum ab iis quæ traduntur in hoc Brentij ſcripto, quod refellimus, diligenter tibi cauendum eſſe putabis. Hæc enim ſunt, quę Sataniſmo feneſtram aperiunt. Quem ſi tu voles ex regno tuo terriſq; tibi ſubiectis exterminatũ, ſicut velle certè debes (nam & Catholici Regis officium hoc abs te requirit, & patriæ leges exigunt, & fides, quam iureiurando firmatam, quando capiti tuo diadema regium imponebatur, cùm Eccleſiæ Dei, tum regno tuo obſtrinxiſti, modò non edita voce flagitat, vt hoc tam periculoſo tempore præſtes tandem, quod iuratus promiſiſti) ſi voles igitur exterminare Sataniſmum ex ijs populis, quos clementiæ tuæ regit imperium, laudatiſsimorum Imperatorũ Gratiani, Valentiniani, Theodoſij, Martiani veſtigia ſequutus, non modò non feres, vt iudicandi ſibi poteſtatem de religionis doctrina quiuis arroget de populo, verùm ne diſputare quidem, nec in diſceptationem ea vocari permittes, quæ ſemel in Concilijs Oecumenicis iudicata, recteq; ſunt diſpoſita: ſed cũctos populos tibi ſubiectos in ea religione verſari iubebis, quã Petrus Apoſtolus tradidit Romanis, quam ſucceſſores eius Pontifices Romanos ſemper eſſe ſequutos, ac nunc etiã ſequi claret, quam ex quo tempore Chriſti ſuſceperunt Euangelium maiores tui Poloniæ reges, vnà cum ſubiectis imperio tuo populis, non tantùm ab ea non defecerunt vnquã, verùm ſic in ea ſe per hos propè ſexcẽtos annos

Ad Regem adhortatio.

gefferunt

geſſerunt, vt ex integrè inuiolatéque conſeruata Chriſtiana religióne, ſummam pietatis & conſtantię laudem retulerint. Quare ſi tibi dixerit aliquis, Ecce hîc eſt Chriſtus, Ecce illic, Ecce in ſolitudine, non exeas: Ecce in penetralibus, non credas, quin ibi potiùs Chriſtum eſſe perſuaſum habeas, vbi corpus eius eſt Eccleſia. Porrò Eccleſiam ibi eſſe ne dubites, vbi ſancti maiores tui piè ſanctéq; tot ſeculis Deum coluerunt: vbi tu quoq; Chriſti corpori per Baptiſmi Sacramentum inſitus, Chriſti nomen primùm audiuiſti, & Euangelicis præceptis inſtitutus, Chriſtianus dici & eſſe cœpiſti. Hanc, & nō aliam Eccleſiam eſſe Dei ſic tibi perſuaſum ſit, nunquā vt ſecùs aliquid perſuaderi tibi patiare. nec vlla tibi magis, quàm ſeparationis conſilia fugienda eſſe putes, quę veriſsimè perniciosa vocat Auguſtinus & ſacrilega: quæ quantoperè Deus execretur, vel exemplū in Chore, Dathan & Abiron editū documento nobis eſſe poteſt. Sed quid eſt neceſſe longiùs exempla petere? Quæ Petricouię, vbi Comitia regni maiora haberi conſueuerunt, proximo ſuperiore anno acciderunt, tenes procul dubio memoriâ. Domus illa in qua de ſeparationis conſilijs actū eſt, quemadmodū turbine diſiecta ſit, non ignoras: neq; diſsimile quiddam factū eſt de magnificis regni Conſiliariorū ędibus, ſimul de ea domo, in qua tu cū illis de rebus ad ſalutē regni tui pertinentibus deliberationē ſuſcipere conſueuiſti: quin & regia tua nō fuit intacta. Noli putare fortuitò hæc ita eueniſſe. Nam quid impediuiſſet alioqui, quò minùs idē fieret de oppidanorum ædibus, quæ magis etiā eſſe videbantur eiuſmodi caſibus opportunæ? Sed quòd in illā potiſsimùm domū tempeſtas deſæuijt, in qua de ſeparationis conſilijs deliberatio fuit habita, quòd reliquarū etiam tecta diſturbauit, vox quædā fuit Dei, conſilia ſeparationis deteſtantis, ſimul & tibi, & ijs, qui tibi ſunt à conſilio denunciantis, niſi fortiter illis reſtiteritis, niſi gnauiter Catholici Regis, Catholicorumq; Senatorum officio functi fueritis, futurum, vt ſicut nūc in faſtigia domorū, ſic nō ita multò

Matth. 24.

Auguſt. li. 3 cōtra epiſtolā Parmeniani cap. 2.

Numer. 16.

Omen de ędibus Polonicis, turbine nuper diſiectis.

pòſt in capita quoque veſtra multò grauior tempeſtas deſæuiat. Siquidem approbari videntur ſacrilega ſeparationis cōſilia, dum viriliter eis non reſiſtitur: per eos pręſertim, qui & poſſunt & debent. Vtinam ſim falſus vates, ſed niſi maturè proſpectum, niſi tempori peſtilentibus ijs conſilijs obuiam itum fuerit, quæ Germaniam, quæ non ita multò antè Angliam quoque calamitates peruaſerunt, eædem & nobis veniunt expectandæ. Mirum eſt autem, quorū exitus perhorreſcimus oēs, eorū imitari facta pleroſq; minimè formidare.

Sed hæc, quorum in hoc ſeculo nobis metus impendet, leuiora videri poſſunt. Nam quantacunque ſint, finem tamen aliquando conſequuntur. Cæterùm ea quàm ſunt horrenda, quæ Iudex ille viuorum & mortuorum ab ijs expetiturus eſt, qui cùm ſemel corpori ſuo fuiſſent inſiti, ab eo ſe per ſacrilegium ſchiſmatis præciderunt? Nulla poteſt eſſe vis orationis tanta, quæ pro dignitate poſsit eorum atrocitatem explicare. Quantò pluris eſt anima, quàm corpus, quantò ſunt æterna & nunquàm finienda caducis iſtis ac momentaneis grauiora, tantò ſunt futuri ſeculi ſupplicia, quàm huius, atrociora. Quamobrem vt pœnas iſtas temporarias effugere liceret, ab æternis tamen illis, quis eſt, qui liberare queat? quæ tantò ſunt horribiliores expectandæ, quantò maior fuerit in hac vita peccatorum impunitas. Tarditatem nanque Deus ſupplicij grauitate compenſare conſueuit. Quam etiam ob cauſam celebre dictum illud habetur, quòd nihil eſt infelicius felicitate peccantium, qua pœnalis nutritur impunitas, & mala voluntas, velut hoſtis interior roboratur. *Ex ſententijs Augu. ſententia 42.* Sed nolo pluribus, ne de tua conſtantia dubitare videar. Hoc tantùm abs te peto, noſtrum vt laborem hunc tua potiſsimùm cauſa ſuſceptum, boni conſulas. Qui non alio magis cōſilio ſuſceptus à nobis eſt, quàm quòd honori tuo, quòdq; ſaluti tuę pro virili noſtra proſpectum eſſe cupiebamus.

Eſt ne mortalium quiſquam, qui tibi pluribus & maioribus, quàm ego, ſit beneficijs obſtrictus? in quē tu tot tam

illuſtria minimè vulgaris gratię tuæ documēta dederis? Quę iudicio multorū eſſe cumprimis expetēda vidēt, an ea plena manu (quod aiunt) in me nō contuliſti? In me, inquā, non modò nihil tale cogitantem, verùmetiā vt alijs potiùs honores iſtos mandares, quibus imparē eſſe me iudicabam, ſemel atq; iterum precibus abs te contendentem. Ego verò quæ tantoperè vulgus admiratur, quorū adipiſcendorum cauſa, nullos à pleriſq; labores nō ſuſcipi, nulla pericula non adiri video, nunquàm ea mihi maximi faciēda eſſe iudicaui. Quin ſi qua neceſsitas id exigat, pręcipuè verò, ſi Chriſti cauſa poſtulet, huius ipſius Chriſti fretus auxilio, maiore cū alacritate, quàm ſuſcepi, fumos iſtos dimiſerim, quibus multorū oculi perſtringuntur. Quamobrem nō hæc ſunt, quæ mihi maximi facienda eſſe putaui, nō opes, non honores, qui Dei primùm beneficio, deinde tua quoq; liberalitate mihi meritis meis ampliores obtigerunt, ſed iudiciū iſtud tuum de me, ſed voluntas iſta tua tā propenſa augendi & honeſtandi mei: hęc verò ſunt, quæ me tibi ſic deuinxerunt, vt cùm dignitatis, tū ſalutis tuæ cauſa nihil nō & facere, & pati ſemper ſim paratus. Quamobrem cùm hoc ab hęreticis agi viderē, quādoquidē intelligunt ſe pietatē tuā in ſuas partes pertrahere nulla ratione poſſe, vt ſaltē nuncupandis nomini tuo libellis, quaſi cū illis faceres, tibi ſuſpicionem conflarent: ſimul oēs machinas adhiberent, quibus de tuo ſtatu dimoueri tamen aliquando poſſes, credibile nō eſt, quanto dolore exarſerim, cùm eos in contaminandū nomē tuū, in oppugnandā ſalutē tuā, tanto ſtudio incumbere perſpexiſſem. Qua quidem in re nemo fuit ex omnibus audacior Vergerio, qui tibi Chriſtiano, Catholico, & Orthodoxo Regi, perſuadęre ſe poſſe putauit, vt Eccleſiæ Polonæ te caput conſtitueres, deque doctrina religionis iudicandi tibi poteſtatem arrogares, quò ſic, qui profitemur hactenùs nos credere ſanctam Catholicam Eccleſiam, profiteremur iā deinceps, nos non credere Catholicam, ſed Polonam Eccleſiam, & ſacrilega diuiſione

Integritas & modeſtia præclara Scriptoris.

Studium Pauli Vergerij.

nos ab orbe reliquo Chriſtiano ſeparаremus: quod pro ſua miſericordia procul Deus auertat. Hanc effrenatam hominis audaciam tuli grauiùs, quàm vt ſilentio diſsimulare poſſem. In hanc igitur harenam, prouocatus ab eo, deſcendi, vt quam ille nomini tuo labem inferre conatus eſt, eam abſtergere pro virili mea contenderem.

Nouiſti me pientiſsime REX: in tuis & ſancti tui parentis oculis aſsiduè verſatus, bonam vitæ meę partem traduxi: non ego tibi vel opibus, vel oris dignitate, vel fumoſis imaginibus, vel alijs hoc genus aut corporis, aut fortunæ bonis fui commendatus vnquàm: cæterùm ſi qua fuerunt in me, quibus hæc ornamenta deberi putares, quæ tu pro bonitate magis tua, quàm pro meritis vllis meis tam prolixè, tamq; liberaliter in me contuliſti: ſi quæ fuerunt, inquam, quæ tu ſpectanda iudicares in me, quo tempore tantam tuam ſolicitudinem de me in Epiſcoporum Collegium cooptando declaraſti, nihil eorum deceſsit, poſteaquàm ſum Epiſcopus deſignatus: ad ſtudiũ verò ſacrarum literarũ permultum acceſsit. Etenim vocationis meę memor, totos octo annos hos, quibus indignus ego, ſic Deo permittente, ſic te modò non compellente, Epiſcopum ago, non in alia re magis, quàm in meditatioñe diuinæ legis conſumpſi: neque ſtudij, laboris, diligentiæ quicquam prætermiſi, quò poſſem eorum dogmatum non omninò rudis eſſe, de quibus hoc infelici ſeculo noſtro tam graues controuerſias excitatas eſſe videmus. Quò ſum autem illa perſcrutatus diligentiùs, hoc in ea fide Catholica & Orthodoxa magis acquieui, quam à ſanctis Maioribus noſtris per manus nobis traditam accepimus. Non te fallo pientiſsime REX, non te fallo: Sic in extremo die meo propicium experiar iudicem illum viuorum & mortuorum, non te fallo. Cur autem fallerem? quam vtilitatem inde caperem? Egó ne & tuam & meam ipſius animam Orco tradere conarer? Nullum tam ſuaue meritum eſt. Errare poſſum: prudens

Epiſcopi Hoſij ſedulitas & induſtria.

Obteſtatio Epiſcopi ad Regẽ ſeria.

& ſciens agnitam veritatem oppugnare non poſſum. Extremæ fuerit hoc cuiuſdã improbitatis, quã in mores meos non cadere, à qua vitã meam omnẽ abhorrere, tu ſcis ipſe Domine mi Rex. Quòd ſi me talem exiſtimas, vt ſecùs loqui, ſecùs me ſcribere credas quàm ſentio, dignus non ſum, quẽ vel in terris tuis feras, vel huius lucis vſura frui patiaris. Sed ego nihil ambigo, quin idẽ ſit nunc etiã iudicium de me tuũ, quod fuit ante annos octo, quando me tanta voluntate tua vnum ex ijs eſſe iuſsiſti, quibus de doctrina religionis iudicandi poteſtas eſt permiſſa. Iudicium hoc tuum neque fefelli, neq; fallo, neque fallã quoàd vixero. Sed nec errare pernicioſe queo pientiſsime REX, quandoquidẽ eam ducẽ ſequor, & illius me iudicio ſubmitto, quæ neq; fallere ſcit, neq; falli poteſt, quæ columna eſt & firmamentum veritatis, vnam, ſanctam, Catholicam, & Apoſtolicam Eccleſiam. Equidẽ precari Deum ſæpè ſoleo, priùs vt mihi mentem omnem eripiat, quàm vt hac me præditum eſſe mente velit, vt orbem totum Chriſtianum deſipere, me verò ſolum ſapere perſuaſum habeam, vtque priuatum meum ſenſum publico totius Eccleſiæ ſenſui & conſenſui anteponam. Non igitur eorum incedo veſtigijs, quos inſipientes Prophetas vocat Ezechiel, qui ſequuntur Spiritum ſuum, & nihil vident. Non ego vel meũ, vel cuiuſcunque tandem alterius priuatum, ſed eũ, qui publicè promiſſus & miſſus eſt, Eccleſiæ ſpiritũ ſequor: quem eſſe ſpiritum veritatis manifeſtius eſt, quàm vt vllus dubitationi locus eſſe queat. Intereà verò Deo gratias ago, cuius & hoc agnoſco beneficium, quòd etiam priuatus ſenſus meus cum publico totius Eccleſiæ ſenſu pulchrè congruit, vt indubitanter ex animo eſſe vera credam omnia, quæcunq; illâ magiſtrâ didici. Quamobrem cùm idem nunc ſim, qui fui tum, quando tam illuſtri gratia, tamq; propenſo ſtudio tuo, ſtatim vt ad regni gubernacula acceſsiſti, me in Epiſcoporũ album referri voluiſti: ſi ad ſacrarum literarum ſtudia acceſſio potiùs aliqua ex eo tempore facta eſt, quàm vt quicquã deceſſerit:

Precatio Catholicis imitanda.

Cap. 3.

deceſſerit: ſi q̃ longiſsimè ab eo abſum, ſecùs vt aliquid ſentire velim, quàm aut loquor aut ſcribo: ſi & in loquendo, & in ſcribendo non meum aut cuiuſquam alterius priuatum, qui falli poteſt & fallere, ſed Eccleſiæ Dei ſpiritum ſequor, quẽ conſtat ſpiritũ eſſe veritatis: ſi deniq; fides erga te mea, ſi ſtudium & obſeruantia ſpectata tibi ſatis eſt & probata: ne dubita pientiſsime REX, mihi potiùs credere, quem noſti, quàm neſcio quibus alijs, qui tibi vel ignoti ſunt, vel in peſſimam partem plùs quàm ſatis noti: & quæ vel ſcribuntur, vel etiam dicuntur à me, ſic accipe, ſecùs vt non poſsim, etiamſi coram ipſo Deo, qui ſcrutatur cordis abdita, ſit dicendum: cùm nihil ſit quod minùs in me cadere queat, quàm vt aliud in lingua promptum, aliud in pectore clauſum habeã. Quòd ſi vel morte mea ſalus ac tranquillitas Eccleſiæ repræſentari poſſet, equidem non dubitanter eam oppeterem, illius auxilio fretus, qui cùm inimici eſſemus, mori pro nobis & horribili ſupplicio crucis nos ab æternis gehennæ ſupplicijs liberare, Deoq; Patri cæleſti morte ſua reconciliare dignatus eſt. Sed ego nullam aliam repræſentandæ ſalutis, & reſtituendæ tranquillitatis Eccleſiæ Dei viam & rationem inuenio, quàm ſi ordo in illa retineatur, ſi ad quod quiſque miniſterium vocatus eſt, illud implere conetur: ſi prima quidem Scripturis autoritas tribuatur, ſed proximũ ab ea locũ Eccleſiaſticæ Traditiones obtineant: nec in Scripturarũ interpretatione ſuum quiſq; priuatum, ſed Eccleſiæ catholicę ſenſum & conſenſum ſequatur: ſi ſacrilega ſeparationis conſilia haud aliter atq; pręſentiſsimũ venenũ fugiantur: ſi deniq; omne ſtudiũ ab ijs, qui debent & poſſunt, impenſum fuerit in vnitate ſpiritus in vinculo pacis retinenda: quò ſic omnes vnum corpus & vnus ſpiritus effecti, vnanimes vno ore honorificemus Deum & Patrem Domini noſtri Ieſu Chriſti: cui ſit laus, honor & gloria in ſempiterna ſecula.

FINIS.

ſit ea, quã vides, totius operis in libros quinq; diſtributio. Tum vt minore negotio & maiore cum fructu omnia legantur, facta eſt illa ſectio linearum ſeu verſuum, vt vbi noui aliquid ſenſus, aut alterius tractationis eſt initiũ, initiales etiam literæ proponantur. Quæ res mirum quantoperè Lectorem iuuet ac recreet, non ſolùm in legendo, ſed multò magis in intelligendo: ac de mente quidem verbisq́ ſcriptoris nihil decedit, niſi quòd ſenſus vbiq; magis perſpicuè & ordine quodam accipiatur. Quare laborem hũc noſtrum & ſtudium in hoc opere illuſtrando, ſi gratus es Lector, boni cõſules, nec ſpernes opinor, quæ marginibus adſcripſimus, ſummam ferè argumenti, quo de agitur, paucis complectentes. Vale in Chriſto ſemper, & Catholicum Epiſcopum in Catholica Eccleſia Catholicè ſanctéq́ docentem audi Catholicus: alienorum, vt Brentij & Vergerij, vocem nec audi, nec ſequere Sectarius.

(:)

BIBLIOTECA NAZ. ROMA VITTORIO EMANUELE